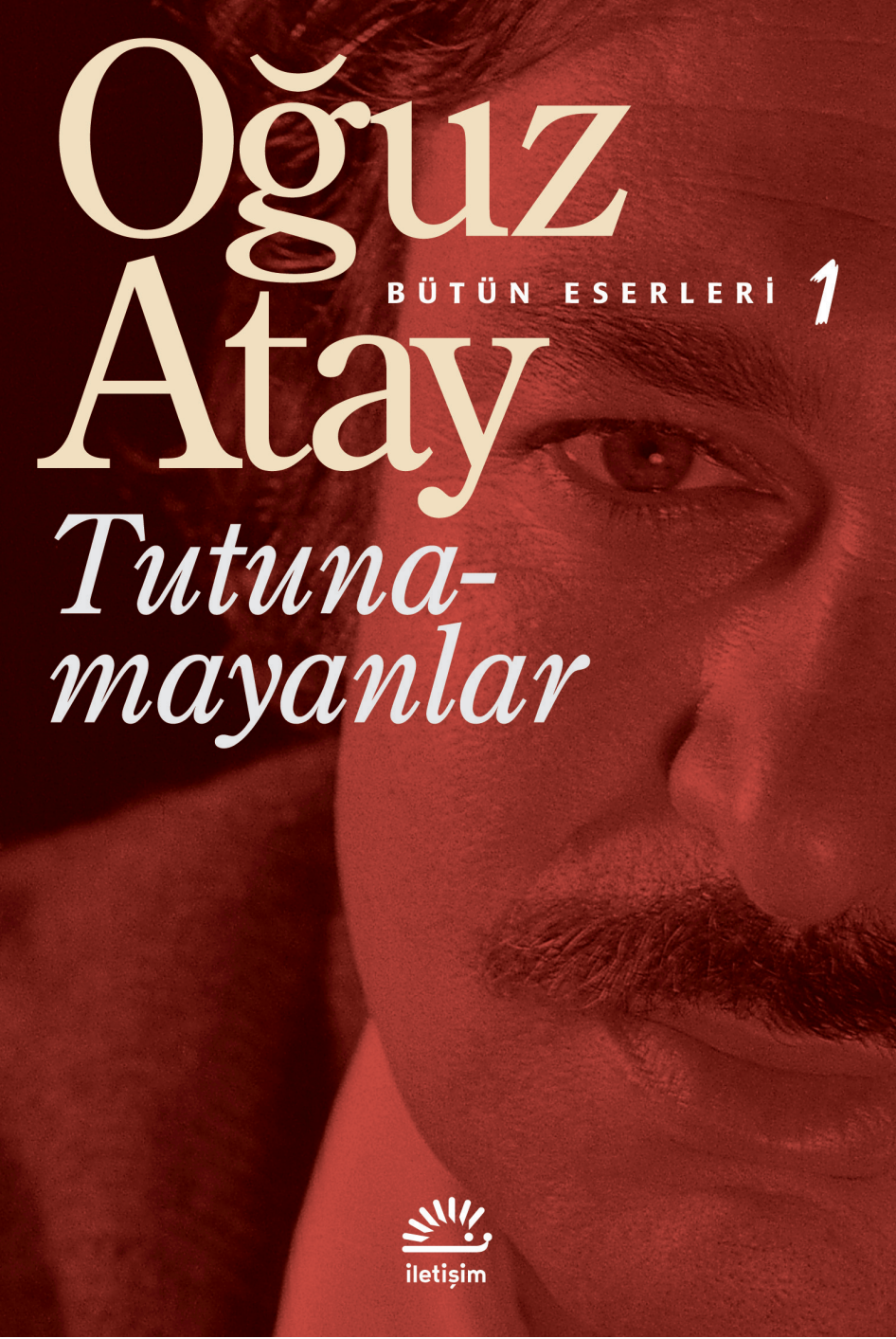

Oğuz Atay
BÜTÜN ESERLERİ 1
Tutunamayanlar
iletişim

Sevin için

Ural'ın hatırasına

İçindekiler

Önsöz / *Ömer Madra* *9*

Geleceği Elinden Alınan Adamın Geçmişi de Elinden Alınacak Diye Korkuyorduk / *Enis Batur* *13*

SONUN BAŞLANGICI *17*

YAYIMLAYICININ AÇIKLAMASI *21*

Birinci Bölüm *23*

İkinci Bölüm *243*

Üçüncü Bölüm *439*

Dördüncü Bölüm *547*

TURGUT ÖZBEN'İN MEKTUBU *717*

ÖNSÖZ

Şaksiper Kimdir, Eseri Nedir? Yıllar önce yayımlanmış bir broşürün adıydı bu. Ne yazık ki artık adını hatırlayamadığım müellifi, ünlü İngiliz yazarını şöyle 15-20 sayfalık küçük ama yoğun bir broşürle anlatıyordu. Kitapçığın kapağında "Şaksiper"in resmi bile vardı.

Oğuz Atay'ın hayatını ve eserlerini kapsayan bir önsöz yazmak çabası da işte bu "adsız" araştırmacınınki kadar acıklı ve tuhaf görünüyor bana. Zaten Oğuz Atay'ın kendisi de, pek çok kurumun yanı sıra "önsöz"leri tefe koyup yerlebir etmişti. Biraz sonra ayrıntısıyla okuyacağınız gibi, *Tutunamayanlar*'da şöyle diyor meselâ:

"'Hayatı ve eserleri'. Hiç bıkmıyorum bunları tekrar tekrar okumaktan. Yazarın her kitabını okurken 'Hayatı ve Eserleri' yeniden karşıma çıkıyor. Bir daha, bir daha okuyorum. Sanki önceden 'Hayatı ve Eserleri'ni bilmiyormuş gibi yapıyorum: yeni baştan heyecanlanmak için. Yalnız, yazarlar arasında bir birlik bulunmaması beni yoruyor. Hiç olmazsa önsözleri yazanlar, yılda bir kere toplanmalı ve aralarında ortak esaslar tespit etmeli. Bugünkü durum esef verici. Bakıyorsun bir yazar, çok zor birleştiriyor kelimeleri. Bir türlü cümleleri kuramıyor. Öyle diyor önsöz amca. Geçer karatahtanın başına diyor, yazar, bozar, uğraşır. Bütün bunları da yarı karanlıkta yapar. İstediği cümleyi bulunca da ko-

şar, bütün ışıkları yakar. Ben de tam bu üstadın huylarını benimsemek üzereyken, bir önsöz daha geçiyor elime. Bu önsöz de yazarın coşkun bir ırmak gibi yazdığını anlatıyor. Kendisini tutamıyor bu adam: bıraksan günde yüz sayfa yazacak. (...) Kime hizmet edeceğimi şaşırıyorum. Onlara uşaklık etmekte zorluk çekiyorum. Biri İnsanlardan kaçıyor, öteki bir dakika yalnız kalamıyor. Sonunda hükümet el koyacak bu işe. Hepsine haddini bildirecek. Bizi zehirlemeye ne hakları var."

Herhalde bana katılıyorsunuz artık, Oğuz Atay'a önsöz yazmak, başa çıkılacak gibi bir iş değil. Öte yandan, insanın imzasının Oğuz Atay'ın kitabında yer almasının vereceği hoşluk duygusu ve bir de 'ben bu işin altından kalkarım nasıl olsa' düşüncesiyle (ya da düşüncesizliğiyle) ön sayfalar için önceden yer ayırtmış olmanın verdiği kaçınılmazlık var.

Oğuz Atay ölümünden önceki yedi yıl süresince âdeta hummalı bir tempoda çalışarak birbiri ardından çeşitli dallarda birçok eser verdiyse de, sağlığında yeterince tanınmıştı denemez. Hatta, ölümünden altı yıl sonra günışığına çıkarılan o eşsiz günlüğünde kendisinin daha "yaşarken unutulduğu"nu söylüyor. Bunun sebebi şu olabilir:

Aydın "sınıfı" içinde yer alıyordu Oğuz Atay ve o sınıfın derinlemesine tahlilini yapıyordu. Biraz karamsar, biraz acı, çokça güldürücü... aydınsı bir tahlil işte. Tüm romanlarının, öykülerinin ve oyununun ana konusunu bu meselenin oluşturduğu söylenebilir. Öylesine bir irdelemedir ki bu, sonunda ortaya hiç de küçümsenmeyecek boyutta bir "aydınlar destanı" çıkmıştır. Hatta bir "aydınlar marşı" değilse bile, tutmuş, "Şarkılar"ı yazmıştır Oğuz Atay. Durum bu noktada çatallaşmaktadır işte. Bütün bunları okuyan "aydın"lar, birdenbire billur bir boy aynasında çırılçıplak buluverirler kendilerini. Korkunç bir durum canım, utanç verici. Üstüne üstlük, sahnenin ortalık yerine öyle durup dururken pat diye düşüveren bu mühendis bozması çok da iyi yazmıyor muydu size. Alın bakalım.

Kötü bir rüya gibi bir şeydi bu. Bir karabasan bile sayılabilirdi. Gözlerimizi derhal yeniden yumup, rüyasız, deliksiz, hasetsiz, yeniden uyumaktan başka çare yoktu. Allah hepimize rahatlık versin.

Verdi de. *Tutunamayanlar*'ın ilk cildinin basılmasının üzerinden on beş yıla yakın zaman geçti. Yaşantının fazlasıyla yoğun ve 'olaylı' geçtiği bizimki gibi ülkelerde on beş yıl bir ömre bedeldir.

İşte bir ömrü tamamladık biz de ve işte yeni ve sağlıklı bir kuşak yetiştirdik bu arada pırıl pırıl umutlarla. Sağlıklı diyorum, çünkü Oğuz Atay'ın eseriyle ilgili bir de sağlıksız değerlendirme yapılıyordu gibime geliyor: Yani onun her satırına sinmiş olan korkunç mizahı, sanıyorum bazı insanlarda derin bir inançsızlığa, cynique bir tavra kaynaklık etti. Bunda biraz haksızlık var. Çünkü Oğuz Atay ne denli karamsar ve ölümle içiçe olursa olsun, her zaman biraz umudu barındırır içinde; "canım insanlar" der hep. Yani, Batıcıl aydın tipini bulamazsınız onda, soğuk, alaycı ve hepten inançsız. Onun kitaplarını daha sağlam bir değerlendirmeye tabi tutmak için de artık yeterli bir süre geçmiş olduğu umulur.

İşte bütün bu sebeplerden ve başka sebeplerden dolayı, ölümünden yedi yıl sonra Oğuz Atay'ın yaşama şansı çok artmış durumda.

Bu 'önsöz'ü, Atay'ın *Günlük*'ünü günlük bir gazetede yayımladığımız sıralarda yazdığım 'önsöz'den bir parça ile bitirmek istiyorum:

O, ömür boyunca hep "acele etmiş"tir; bu yüzden de hep "geç kalmış"tır. Sürekli bir panik vardır hayatında: Bir kitap okur, bir komedi seyreder, yorulur. Birileriyle birlikte olur, derdini anlatamaz, telâşlanır ve incinir. Küçük dertler, biryerlere ödenmesi gereken paralar, bazı şeylerin tamir masrafları hiç eksik olmaz ve bu panik duygusuna katkıda bulunurlar. Ve hep acele edilir.

Bu acele içinde ölümden mi kaçılıyordur, yoksa kovalanıyor mudur ölüm, orası pek belli değildir. Öyle bir kaçma-kovalamaca oyunu işte.

Ve işte böyle çılgınca koşuştururken Oğuz, sırtından hiç çıkartmadığı mizah zırhının tangırtısı da dünyayı tutar.

Nefes nefese koşarken bize hepimizin derdini anlatmak için üç roman, bir öykü kitabı, bir oyun, bir de şu "kırık" günlüğü, yani beşbuçuk yapıtı bırakan bir adamı unutmak birçok kişinin işine gelebilir belki, ama onu "unutturmak", işte o biraz zor olabilir. Ne yapılsa nafile bence; perde yeniden açılıyor işte.

Oğuz Atay, gerçeğin bağrından filizlenen oyundan, oyunun uzandığı ölümden, ölüm duyusundan doğan yaşantı damlasından, gözyaşında titreşen çılgın kahkahadan, delilikte tüneyen akıldan, akıldan türeyen gönülden örülmüş o çok gülünçlü ve çok acıklı dünyası ile Türk aydınını ve her şeyi yeniden kapsayacaktır yakında.

ÖMER MADRA
Şubat 1984, İstanbul

Geleceği Elinden Alınan Adamın Geçmişi de Elinden Alınacak Diye Korkuyorduk

Tutunamayanlar'ın yazarı önsözlerle, bakış açıları ne olursa olsun "Hayatı ve Eserleri" türünden bönsözler üreten kalem efendileri ile inceden inceye alay ediyor. Aklıma çağdaş bir düşünürün, Jacques Derrida'nın, önsözün anlamsızlığını vurgulamak için önsözler üzerine bir kitabına yazdığı uzun önsöz geliyor: Oğuz Atay'a gönülden katılıyorum aslında; gene de "Hayatı ve Eserleri" için birkaç ön ya da son söz, daha doğrusu sondan bir önceki söz yazma gerekliliğini duyuyorum. Bir "hak"sa bu, biraz da şundan doğuyor: Yaşamamış, onun için de hiçbir şey yazmamış bir(kaç) kişinin 'Hayatı ve Eserleri' üzerine yazdım daha önce, neden Oğuz Atay vahasına girmeyeyim, diyorum.

Tamtamına yarım yüzyıl önce doğmuş Oğuz Atay: 1934'te. 1977'de, 43 yaşında ölene dek, hızlı dönen bir dünyanın ne hızına, ne de ritmine ayak uydurabilmiş: Harflerine sinen siyah ama ince alayı biraz kazıyın, herkes adına kanayan vandal bir yürek bulursunuz orada. Doğduğu yıl, "kenarında" yaşadığımıza inandığı Batı dünyasına deccal inmiş: Hitler'in iktidara geldiği andan başlayarak, daralmış bir Türkiye'de geçirmiş çocukluğunu. Okuma-yazma öğrenmeye başladığı yıl, Joyce *Finnegans Wake*'i yayımlamış ve romanın sınırına değmiş. DP'nin iktidara geldiği yıl, Ankara Maarif Koleji'nde lise öğrencisi, İs-

tanbul'da mühendislik öğrencisi olduğu yıllarda ise Türkiye'nin çehresi değişiyor inanılmaz bir hızla: Yeni binalar, yeni yollar, atölyeler yapılıyor; yeni bir çukur açılıyor Cumhuriyet'in ortasında. Mühendis çıktığı sırada *Pazar Postası*'nın içinde Oğuz Atay: Yazmayı ne ölçüde düşünüyor, yazmayı düşünüyor mu bunu bilmiyoruz, ama şirin de, düz yazı serüveninin de yoğun sarsıntı geçirdiği bir dönemde, bu sarsıntının "sahne"sini oluşturan *Pazar Postası*'nda amansız bir tanık olarak, sessiz ve geride, olup biteni izlediğini biliyoruz.

1954'te *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, 1956'da *Perçemli Sokak*, 1957'de Vüsat O'Bener'in *Yaşamasız*'ı ile Kemal Tahir'in *Rahmet Yolları Kesti*'si, 1958'de *Üvercinka*, bir yıl sonra da *İshak*, *Panayır* ve *Aylâk Adam* çıkıyor. Türk şairi dili ve anlamı, sözdizimi ve mantığı köktenci bir yaklaşım içinde kurcalıyor. Düzyazıda da durum farklı değil: Şüphesiz, bir yanda Halit Ziya'nın, öte yanda Sait Faik'in açtığı koridorlarda, ama onlardan bir bakıma telâşla uzaklaşarak anlatım ve bildiri düzlemlerinde açık bir başkalaşım yaşanıyor. Oğuz Atay ne yapıyor, hâlâ bilemiyoruz. Nice yıl sonra, ölüme beş kala yazdığı gibi "biraz gecikmiş" olduğu için bu değişimi ıskalıyor mu, yoksa "aceleciliği" sayesinde belli bir basamağında değişim sürecine yetişiyor mu? Öyle sanıyorum ki, anı anına olmasa bile, Türk yazarının dili ile olan yüzyüze ve kıyasıya çekişmesine Oğuz Atay'ın tanık olmadığını söylemek güç.

27 Mayıs 1960. Yeni bir dönemeç, yeni bir anayasa, yepyeni kuramsal açılımlar, TİP kuruluyor, AP kuruluyor, TÖS kuruluyor. Avcıoğlu ve Soysal *Yön*'ü, Memet Fuat *Yeni Dergi*'yi, Cemal Süreya *Papirüs*'ü çıkarıyor. Nâzım Hikmet'in şiiri ve Kemal Tahir öne çıkıyor hızla. Türkiye'de, aynı anda, sosyalizm ve varoluşçuluk aydınlar arasında gündeme geliyor. Türk yazarının dil ve anlatım ile kavgası sürüyor bir yandan: *Mısırkalyoniğne*, *Bakışsız Bir Kedi Kara*, *Hallaç* ve *Troya'da Ölüm Vardı* aynı yıllarda günışığına çıkıyor, Joyce ve Faulkner çevriliyor. Öte yandan 'köy gerçekliği' ile tanışılıyor: *Susuz Yaz*'dan *Yılanların Öcü*'ne, *Cemo*'ya edebiyatın öteki yüzü çiziliyor.

Artık hazırlanıyor Oğuz Atay: 1970'de TRT'nin açtığı yarışmaya katılacağı, bir jüri üyesinin deyişiyle "484 sayfalık bir emeğin ve tutku-

nun en açık belirtisi" elyazması, demin kaba hatlarını verdiğimiz bir ortamda yazılmıştır. Cumhuriyet döneminde yetişen aydın kuşaklarının biraz sarsak, daha çok da tutarsız, gamlı, traji-komik tarihini 32 kısım tekmili birden kucaklar *Tutunamayanlar*. İlk cildin yayımlanışında bile gizli bir ürpertiyle, hoşgörüyle maskelenmiş âtıl bir öfkeyle karşılanmış olması şaşırtıcı değildir aslında: Kıdem esasına göre düzenlenmiş bir "edepiyat ortamı"na, okulsuz ve alaysız onun için de okursuz ve alaycı bir konuk geldi sanılmış, bu amatör hayaletin nasıl olsa 'tek' kitapta kalacağı düşünülmüş, gene de bu 'tek' kitapla (bile) kalacağı fikri kolay kolay sindirilememiştir.

Oysa konuk değildi Oğuz: Yüreğindeki kadar dağlayıcı bir acı vermeyen ama onu usul usul ölüm koridoruna ihbar eden beynindeki ur ile yolcuydu düpedüz. Onun için de, "Yedinci mühür"deki gibi sonlu bir oyunla biraz kendini, daha çok da ölümü oyalamayı seçti: 1970'den 1977'nin son ayına dek programına zorla giren hastalık ve ameliyatla, zorunlu olarak giren acı, alay ve hüzünle iki roman, bir düzineye yakın öykü, bir oyun ve bir günlük yazdı. Öldüğünde dördüncü romanından 60 sayfa kadar yazmış, *Geleceği Elinden Alınan Adam* adını verdiği bir anlatıyı da bütünüyle tasarlamış durumdaydı.

Bu küçük önsözü açıkçası büyük bir sıkıntıyla, üstelik Oğuz'u kıs kıs gülerken görürmüşçesine bir duygu içinde yazdım, şu garip Orwell yılında. Bir iki özel tutamağım vardı, avuntum da orada. Oğuz Atay'ın çift portreli bir insan olarak düşünülebileceği kanısındayım: Biri neredeyse "pozitivist", temel inançlarından soyutlanması güç, "dayanıklı" insan: *Topografya* kitabını, belki de Mustafa İnan'ın yaşam öyküsünü yazan, 1960'ların başında bir fikir dergisi çıkartmak için çırpınan kişi. Öteki, tam tersi oysa: Korkuyu beklerken tehlikeli oyunlara bile tutunamayan, gene de o oyunlarla yaşayan, geleceği elinden alınmış beyaz mantolu bir adam: Dipten sarsılmış, kırgın, hatta umutsuz biri: Günü geldiğinde yazdıklarının anlamına bile yetişemeyen Oğuz Atay. Biri gülüyorsa bu önsöze, öteki yalnızca bakıyordur. İkisi de inanmıyordur şüphesiz. İkisi de soruyordur, sonra:

"Ben buradayım sevgili okurum, sen neredesin?"

* * *

Bir Zar Atımı'nın önsözünde şunları yazar Mallarmé: "Bu not okunmasın ya da okunduktan sonra unutulsun isterdim." Ben de bu önsöz için aynı dilekte bulunacağım *Tutunamayanlar*'ın okurundan: Romandan hemen hiç söz etmedim, kimse yazar ile okur arasına girmemelidir; Oğuz Atay'dan, o yaşarken olup-bitenlerden birkaç kıvılcım sürdüm önünüze: Bu kıvılcımlardan başkalarını çıkartmak daha kolay olabilir, diye düşündüm: "Tutunamayanlar" belli biri tarafından, belli tarih ve coğrafya enlem-boylamında, belli bir bağlamdan çıkıp belli bir bağlama doğru yazılmıştır - onu kuşatan gerçekliği onun gerçekliğinden soyutlamamak gerek. Öte yandan, bir kitabın ön ve arka kapağı arasında belki de "hiçkimsenin ürünü" bir metin yer alıyordur: "Çağların, depremlerin, sellerin yazdığı" bir metin...

Oğuz'un kendisine giderayak yakıştırdığı tamlama gerçekten de yakışıyor mu ona? Gerçekten de geleceğinin elinden alındığına inanabilir miyiz bugün? Ölümünden yedi yıl sonra, "Bütün Eserleri"ni yayımlamayı üstlenen İletişim Yayınları'na, genç okurlara bu geleceği göğüsleme olanağı verdiği için Oğuz Atay'ı unutmayanlar adına teşekkür etmek isterim: Bizlerin korkusu, geçmişin de elimizden alınması olasılığından kaynaklanmıyor muydu?

ENİS BATUR
Şubat 1984, İstanbul

SONUN BAŞLANGICI

Turgut Özben adlı genç bir mühendisin kaybolmasıyla ilgili haberler, günlük gazetelerin dördüncü ya da beşinci sayfalarında yer aldığı zaman ben yurt dışında bulunuyordum. Gittiğim ülkedeki bir yardım örgütünün bana sağladığı araştırma bursuyla iki yıl kadar çeşitli Avrupa ülkelerinde dolaştım. Bu arada gazeteciliği de bırakmadım ve Türkiye'deki gazeteme çeşitli konularda yazılar gönderdim.

Kitapla ilgisiz görünen bu satırları yazmamın nedeni, kitabın, birçok bakımdan talihsiz sayılabilecek kahramanlarına uygun macerasını açıklamaktır.

Gazeteye döndüğüm gün, masamın çekmecelerini karıştırırken büyük bir pakete rastladım; ben ayrıldıktan kısa bir süre sonra gelmiş ve orada unutulup kalmış. Paketten, bir mektup ve büyük bir kısmı elle yazılmış sayfalar çıktı. Yeniden sayılandırıldığı belli olan sayfalarda değişik el yazıları göze çarpıyordu. Mektup bana yazılmıştı; bir tren yolculuğunda tanışmış olduğum Turgut Özben adlı genç bir mü-

hendis yazmıştı. Kendisinin kaybolmuş bir insan olduğunu belirtiyor ve dünyaya benim aracılığımla, yazılmasında birçok insanın payı olan bir 'eser' gönderdiğini söylüyordu. Yaptığım araştırmalar sonunda, gerçekten üç yıl kadar önce böyle bir kaybolma olayının meydana geldiğini öğrendim. Ankara'daki bir işini izlemek üzere bir sabah evinden çıkan bir mühendis bir daha dönmemişti. Bütün aramalar sonuçsuz kalmıştı. Polisin bildirdiğine göre, ayrılmadan önce bir İstanbul bankasındaki bütün parasını çekerek -bu hesaptan karısının haberi yokmuş- bir taşra bankasına yatırmış. Bir ay kadar sonra da bir il merkezinde otomobili, tren istasyonu yakınında boş olarak bulunmuş. Arabada bir eşya ya da bir nota rastlanmamış.

Turgut Özben mektubunda, bu 'eseri' yayımlamayı düşünürsem, ilgili kimselerle görüşmemi ve onların onayını aldıktan sonra harekete geçmemi istiyordu. Ayrıca, kitabın sonuna, bana gönderdiği mektubun bir bölümünü koymamı rica ediyordu. Anladığıma göre, onu tanıyanlar arasında kendisini en son ben görmüştüm. Trende yaptığımız konuşmalardan hatırladığıma göre de onu çok ilginç bulmuştum. Yalnız, gene mektubunun bir yerinde belirttiği isteğine uyarak onun hakkındaki izlenimlerimi ayrıntılı olarak yazmayacağım.

Kitabı yayımlamayı uygun gördüğüm için, Turgut Özben'in verdiği adreslerdeki 'ilgilileri' aradım.

Selim Işık'ın annesi ölmüştü. Ben yurda dönmeden iki ay önce kalp yetmezliğinden ölmüş. Evinde yeni bir kiracı oturuyordu; Selim'in başka bir akrabası olup olmadığını bilmiyorlardı.

Günseli'yi evinde buldum. Turgut Özben'in kaybolduğunu duymuştu. Olaydan sonra da Turgut'tan kısa bir mektup almış. Kitabın yayımlanması için benim, Günseli'ye başvurabileceğimi yazıyor ve ondan bu konuda olumlu oy kul-

lanmasını istediğini bildiriyordu. Günseli de, benim kendisini aramayışım üzerine gazeteye uğramış ve yurt dışında olduğumu öğrenince beklemeyi tercih etmiş. Adları değiştirerek kitabı yayımlamamda bir sakınca görmediğini belirtti. Ben de ona, eserdeki insanların adları için Turgut'un bir teklif listesi göndermiş olduğunu söyledim ve Günseli adını uygun bulup bulmadığını sordum. Kitaptaki bazı kelime oyunları Günseli adına uymuyordu. Turgut'un da uygun göreceğini umarak bu kısımları yeni ada göre değiştirdik. Selim'in yalnız soyadını değiştirebildik: bu bile bize -özellikle şarkılar bölümünde- oldukça güçlükler çıkardı. Öteki adları değiştirmekte güçlük çekmedim. Yalnız Turgut Özben, adının değişmeden kalmasını istediğini mektupta ısrarla belirtiyordu. Karısı bu isteğe şiddetle karşı koydu. Sonunda küçük bir değişiklik yaptım.

Bütün bunlar, olayları bilenler için gerçekte bir şey ifade etmeyecektir. Kişiler kendilerini ve başkalarını kolayca tanıyacaklardır. Bu değişiklikleri, eserin havasına uygun bir biçimde yapmaya çalıştığımı da sözlerime eklemek isterim.

Bütün hazırlıkları bitirdikten sonra kitabın yayımlanmasını bir süre geciktirdim. İlgili kişilerin tepkilerine engel olmak için, yaptığım kısa araştırmanın yarattığı huzursuzluğun yatışmasını bekledim. Kitabı bastırmak oldukça güç oldu. Ayrı kişiler tarafından kaleme alınmış olması nedeniyle yer yer tutarsızlıklar vardı. Bazıları, esere bir bütünlük verebilmek için, değişiklikler yapmamı teklif ettiler. Turgut Özben'in isteğine uyarak bu teklifleri kabul etmedim. Sonunda kitabın değişmeden basılmasını sağladım. Yukarıda anlattığım değişikliklerden başka, kitabın bana gönderilen biçimine dokunmadım.

Turgut Özben'e (yaşıyorsa) bilmediğim yerinde, mutlu yaşaması dileğiyle sevgilerimi gönderirim. İsteğine uyarak, kitabın sonuna mektubunun ilgili bölümünü koydum.

YAYIMLAYICININ AÇIKLAMASI

Yıllar önce meydana geldiği ileri sürülen bir olaya dayanan bu kitabın gerçekliği hakkında kesin bir söz söyleyemeyeceğimizi belirtmek isteriz. Yayımlanması isteğiyle bize kitabı getiren arkadaşımız da hiçbir araştırma yapılmamasını şart koştuğu için, kitaptaki olayların bütünüyle hayal ürünü olduğunun ve kişilerin gerçekten yaşamadığının okuyucular tarafından kabulünü özellikle rica ederiz. Ayrıca, kişilerin karakterleri ve başlarından geçtiği söylenilen küçük maceralar incelenirse, bunların, günümüzün insanlarına uymadığı kolayca farkedilecektir. Bizce yazar, ya da yazarlar, belki de yüzyıllarca önce yaşamış insanları bugünün kılığıyla, bugünün şartları içinde sunmak ve böylece bir çeşit anakronizm ile, kitaba gösterilecek ilginin artmasını sağlamak istemişlerdir.

Kitaptaki yer ve tarihlerin tutarsızlığı ve ülkemizde geçtiği söylenen olayların yer aldığı kasaba ve şehir adlarının hemen hemen gerçek adlarla hiçbir ilişkisi olmaması, bu

konudaki düşüncelerimize hak verdirmektedir. Ayrıca, bu kitabın yayımlanmasını uygun bulmakla birlikte, romandaki kişilerin ülkemiz insanlarıyla bir benzerliği olmadığını düşündüğümüzün de bilinmesini isteriz. Belki, bir masal havası içinde kişiliklerini daha iyi bulmuş olacak bu kahramanların toplumsal yapımıza uymadığı bir gerçektir. Burada, gerçek yazar ya da yazarlarını bilmediğimiz bu kitabı yayımlarken, daha çok, bu yazar ya da yazarların kişiliklerini açıklayan bir belge niteliğinde gördüğümüzü ve yayımlamaktaki gerçek amacımızın bu belgeyi sizlere sunmak olduğunu belirtiriz.

Saygılarımızla

Birinci Bölüm

1

Olay, XX. yüzyılın ikinci yarısında, bir gece, Turgut'un evinde başlamıştı. O zamanlar daha Olric yoktu, daha o zamanlar Turgut'un kafası bu kadar karışık değildi. Bir gece yarısı evinde oturmuş düşünüyordu. Selim, arkasından bir de herkesin bu durumlarda yaptığı gibi, mektuba benzer bir şey bırakarak, bu dünyadan birkaç gün önce kendi isteğiyle ayrılıp gitmişti. Turgut, bu mektubu çalışma masasının üstüne koymuş, karşısında oturup duruyordu. Selim'in titrek bir yazıyla karaladığı satırlar gözlerinin önünde uçuşuyordu. Harflerin arasında arkadaşının uzun parmaklarını seçer gibi oluyor, okuduğu kelimelerle birlikte onun kalın ve boğuk sesini duyduğunu sanıyordu.

O zamanlar, henüz, Olric yoktu; hava raporları da günlük bültenlerden sonra okunmuyordu. Henüz durum, bugünkü gibi açık ve seçik, bir bakıma da belirsiz değildi.

"Bu mektup, neden geldi beni buldu?" diye söyleniyordu hafifçe. Demek, hafifçe söylenme alışkanlığı, o zamana kadar uzanıyordu. Demek, kendi kendine konuşma o gece ya-

rısı başlamıştı. Çevresindeki eşyaya duyduğu öfkenin ifade edilemeyen sıkıntısıyla bunalıyordu. Selim, belki bu yaşantıyı, önde bir salon-salamanje, arkada iki yatak odası, koridorun sağında mutfak-sandık odası-banyo, içerde uyuyan karısı ve çocukları, parasıyla orantılı olarak yararlandığı küçük burjuva nimetleri onu, nefes alamaz bir duruma getirmişti diye tanımlayabilirdi. Turgut, anlamsız bakışlarla süzüyordu çevresini henüz. Duvarlar, resim yaptığı dönemden kalma 'eserler'le doluydu. Nermin çerçeveletmiş hepsini; benimle öğünüyor. "Resimlerini çerçeveletmişsin, iyi olmuş," demişti Selim. "Ben değil, karım," diye karşılık vermişti. Karısı odada yoktu. Bir resim aşağıda, bir resim yukarıda; bir duvar resimle doldurulmuş, bir duvarın yarısı boş: simetriyi bozmak için. Efendim? Efendim, derdi Selim olsaydı son heceye basarak. Ev sahibi de kızmıştı duvarların bu renge boyandığını görünce ama belli etmemişti. Tavana kadar aynı renk, böylece düzlemler daha kesin beliriyor, modern sanatın burjuva yaşantısına katkısı. Efendim? Oysa, ne güzeldi eskiden: tavana bir karış kala, bir parmak kalınlığında koyu renk, yatay bir çizgi çizilirdi; duvarın rengi orada biterdi işte. Selimlerin Ankara'daki evinde öyleymiş. Tek parti devrinin kalıntısı, fazla askeri bir düzen. O günlerde tavana kadar yükselen kitaplıklar yoktu herhalde; yatay çizgi kaybolurdu kitapların arkasında böyle olsaydı.

İsteksiz bir kımıldanışla yerinden kalktı, kitaplığının karşısına geçti. Selim'e özenerek alınan kitaplar; yüzlerce kitap, çoğu hiç okunmamış duruyordu öylece. "Hiç evden çıkmadan beş yıl sürekli okusan, belki biter bu kitaplar," demişti Selim. Ne demek? İçinde birden, hepsini okuyup bitirme ateşi yandı: kitapları her görüşünde yanan eski ateş. Kaç sayfa eder hepsi? Bin sayfa, beş bin sayfa, on bin sayfa. Bir sayfa kaç dakikada okunur, yemek ve uyku saatleri çıkarılırsa geriye günde kaç saat kalır, cumartesi, pazar ve

bayramlar için daha uzun süre konursa... istersem yutarım hepsini. Okuldaki günleri aklına geldi: böyle, hırsla eline aldığı kitapların beş on sayfasını okuduktan sonra içinin bir balon gibi söndüğünü hatırladı. Bir kitabı bırakır ötekine saldırırdı. Bu ümitsizce çırpınış, bütün kitapların yüzüstü bırakılmasıyla sona erer, büyük bir utanç ve hayata dönüş buhranları gelirdi arkasından.

Kitaplığının önünden zorla ayırdı kendini: oyuna gelmeyelim yeniden. Aynı zamanda yatak olabilen kanepeye oturdu ve bir düğmeye basınca içinden sahte ağızlıklara sokulmuş sigaralar çıkan kutudan bir sigara alıp Alâettin'in lâmbası biçimindeki çakmakla yaktı. Durum, ümit verici değildi: yerdeki halı, mobilyalara hiç uymuyordu. Düğün hediyesi. Ne yapalım, istediğimiz gibi halı alacak paramız yoktu. Sigarasını, yaprak biçimi gümüş tablada söndürdü. Karım kızacak. Bu tablalar neden duruyor öyleyse? Bilinmez. Çalışma masasına yaklaştı. Kaya'nın ayrı bir çalışma odası var. Orada ne çalışıyor? Bilinmez. Ben ne çalışıyorum? Mektubu okuyorsun ya! Öyle ya. Selim'in yazdığı satırlara eğildi yeniden.

Olay, böyle bir ortamda başlamıştı. Aslında, buna olay bile denemezdi. Turgut, yani bir bakıma bir zamanlar onun en iyi arkadaşı, olayı gazeteden, yani olayları veren bir 'organ'dan öğrendiği için, olay diye adlandırılabilirdi bu durum. Turgut yeni uyanmıştı: her sabah kapıcının kapının altından attığı gazetenin hışırtısını bekliyordu. Sesi duyunca, karısını uyandırmamaya çalışarak, uyuşuk hareketlerle terliklerini aramış, sonra, yavaşça 'olay'a doğru bilmeden yönelmişti. Yedinci sayfada, bir cinayet haberinin sonunu ararken birden çarpmıştı 'olay' gözüne. Sonra karısı, yatakta sarılarak onu teselli etmişti. Bu gece de erken yattı beni rahatsız etmemek için; rahmetliyi dilediğim gibi düşünebilmem için. Kendine düşeni yaptı fazlasıyla. Erken yatması-

nın başka bir nedeni de yarınki direksiyon kursu. Ben de yatıp uyumalıyım; herkes yatıp uyumuştur. Benden başka kimse, bu mektubun anlamını düşünmüyor. Kaya şimdi çalışma odasında olsaydı ne yapardı? Üniversiteli kızların soyunmasını seyrederdi. Hele bir tanesi varmış; her gece, her gece bacaklarını duvara dayayıp... Karısından gizli, yani kaçamak. Ben de kaçamak yapıyorum şimdi: karımdan gizli, Selim'i düşünüyorum. Hayır, gizli değil; biliyor kimi düşündüğümü. Gene de bir gizlilik var: ne düşündüğümü, nasıl düşündüğümü bilmiyor. Selim'i ve kızların bacaklarını... Selim de olsaydı seyrederdi, ben de seyrederdim. Olmuyor; düşünce suçları, kaçamaklar artıyor. Ayağa kalktı, salondan çıktı, koridorun duvarına tutunarak karanlığı geçti. Yatak odasının kapısını itti; uyuyan karısını seyretti ışığı yakmadan. "Hayır, hayır." İpek yorgan hışırdadı, karısı uyanır gibi oldu. "Uyusaydın artık," diye mırıldandı, yorganın içinden. "Biliyorsun..." Biliyordu: kaçamak sona ermeliydi artık. Turgut, o sırada tehlikeyi göremiyordu: gene de bitmesi gerektiğini seziyordu bu olaya olan ilgisinin. Kaya'nın, karşı binadaki yarı aralık kırmızı perdelerin arkasını merak etmesinden öte, daha büyük bir tehlikeydi bu. Çıplak bir bacağın görüntüsüyle yatışan ilgiden daha keskin bir şey: bir düşünce, geriye doğru giden bir merak. Selim olsa, sabaha kadar uyumaz, düşünür dururdu. Ben olsam yatardım. Üniversitede okurken de ben, gece yarısı olunca yatardım; o, çalışmasını sabaha kadar sürdürürdü. "Saçların dökülüyor, uykusuz çalışmaya dayanamıyorsun; oğlum Turgut, ihtiyarlıyorsun." "Uykusuz kalabilmen sinir kuvvetinden. Benimki adale kuvveti." Kollarıyla Selim'i soluksuz bırakıncaya kadar sıkardı: "Sen birden çökeceksin Selim. Çünkü neden? Çünkü için boş senin. Birden, kollarımın arasında için boşalacak: birden, üçüncü boyutunu kaybedip bir düzlem olacaksın ve ben de seni duvarda bir çiviye asacağım." Ha-

vaya kaldırdığı Selim'i duvara sürüklerdi. Siyah saçlarından yakalayarak başını duvara dayar: "Dökülmeyen saçlarından asacağım seni," diye bağırırdı. "Erkeğin kılları göğsündedir, oğlum Selim." Hemen gömleğini çıkarır ve boynuna kadar bütün gövdesini kaplayan kıllarını gösterirdi Selim'e. "İğrençsin Turgut. Sen onları, üniversite kantinindeki kızlara göster. Kapat şu ormanı." Bir erkeğin yanında soyunmasından sıkılırdı Selim. "Beni, aşağılara çekiyorsun Turgut. Senden kurtulmalıyım." Turgut, pantalonunu da çıkarır, kollarını açarak bağırırdı: "Ben, senin bilinçaltı karanlıklarına ittiğin ve gerçekleşmesinden korktuğun kirli arzuların, ben senin bilinçaltı ormanlarının Tarzan'ı! yemeye geldim seni. Benden kurtulamazsın. Ben, senin vicdan azabınım!" "Bağırma, anladık. Benim vicdan azabım bu kadar kıllı olamaz. Ruhbilimci Tarzan, lütfen giyin."

Karısına karşılık vermeden yavaşça yatak odasından çıktı, kapıyı kapadı. Koridorda yürürken kollarını havaya kaldırdı: "Esir, Selim, esir," diye mırıldandı. Selim'in, zevkle bağıran sesini duyar gibi oldu: "Yenildin demek, koca ayı. Evet, yenildin. Bu yenilginin tarihini hep birlikte bir kez daha yaşıyoruz. Kurtuluş Savaşı'nın ateş ve dehşet dolu günlerinden biriydi. Mühendishane'yi Berrii Hümayun'un üçüncü sınıfında talebeyken gönüllü olarak askere yazılan genç mülazim Selim Efendi, Afyon dolaylarında, Kartaltepe mevkiinde, tek başına mevzilenmişti. Düşman kurnaz bir kalabalıktı. Mülazımıevvel Selim, boynunda bir kayışla asılı duran dürbünü eldivenlerini çıkarmadan eline aldı; gözüne götürdüğü bu optik aletin okülerlerini iki parmağının iki zarif hareketiyle çevirerek, görüş alanı içine aldığı düşmanın görüntüsünü netleştirdi. Artık bütün hazırlıkları tamamdı; düşman hatlarını gözetliyordu. Üsküdar'da, Soğanağası'nda, minimini bir çocukken ahşap konaklarının tavan arasında hayal etmiş olduğu an, nihayet gelip çatmıştı.

‘Sadece üç bin kişi’, diye söylendi. Sonra, Tarzan gibi ‘Uuu..’ diye üç kere bağırdı, yumruklarıyla göğsünü dövdü. Düşman neye uğradığını şaşırmıştı. Silahlarını yere atarak kaçıyorlardı. Askerin başındaki Yunan zabiti, Türkün, bu gücünü göstermesi karşısında, yerinden bile kımıldayamamıştı; kollarını havaya kaldırdı. Avuçlarının içinde eldivenin kapamadığı iki delikten teni görünüyordu.” Turgut: “Yesir, yesir...” diye bağırdı. Bir yandan da işaret parmağıyla, muhayyel eldivenin boş bıraktığı avuç içi derisini gösteriyordu.

L. biçimi salona döndü, maroken taklidi plastikle kaplı rahat koltuğuna oturdu; bir düğmeye basarak koltuğu geriye itti. Yakalandın Turgut, kendini eleverdin. Neden, Selim? Nasıl olur, tam şirketin muhasebecisinden onbinpeşin yirmibeşbine bir araba almak üzereyken, tam direksiyon kursuna başlayacakken, tam bir kat parası biriktirmenin gerekliliğini düşünürken... beni kandıramazsın Selim, işime burnunu sokamazsın. Ben, soğukkanlılığımı korumasını bilirim. Sen söylemez miydin ‘utanmadan, duygusuzluğumla öğündüğümü’. On yıl önce olsaydı, belki biraz daha düşünürdüm; belirsiz tehlikelerden korkmazdım. On yıl önce olsaydı, Oblomov’u okuduktan sonra beden hareketlerine başlamam gibi, gene bu sarsıcı olayla kımıldardım yerimden belki. Kımıldardım da ne yapardım? Hiç. Biraz huzursuzluk duyardım herhalde. Eski bir yara yerinin sızlaması gibi bir şey. Oblomov’u ve beden hareketlerini unuttum. Kendimi çabuk toparladım. Bilinmeyen yüz binlerce kız içinde, üniversite kantininden birini seçtin kendine ve ona okuduğu kitapları sordun ve karşında oturup susmasını seyrettin. Evet; öyle oldu Selim; ne kötülük görüyorsun bu davranışımda? Bir şey dediğim yok, Turgut. Evlenirken de bir şey söyledim mi? Bize çok uğramadın evlendikten sonra. Size mi? Siz kimsiniz? Ben, Nermin, çocuklar... Ben sizi bilmiyorum, seni tanıyorum. Evinize alışamadım herhalde.

Eşyalarınıza alışamadım, yadırgadım onları. Salon-salamanjeyi, deniz gibi büyük ve kauçuk köpüklü yatağı olan karyolayı, aynı takımın yaldızlı gardrobunu ve gene aynı takımın şifonyerini ve gene aynı takımın tuvaletini sevemedim. Evinizde Türkçe bir şey kalmamıştı. Bana anlayış gösterecek yerde büfeyi gösterdin. Kelime oyunu yapıyorsun Selim. Benim bütün işim oyundu, bunu biliyorsun Turgut. Hayatım, ciddiye alınmasını istediğim bir oyundu. Sen evlendin ve oyunu bozdun. Bütün hayatımca nasıl oynayabilirdim? Sen de dayanabildin mi? Sen de ürkütücü bir gerçekle bozdun bu oyunu. Herkesin belirli bir işle uğraştığı bu kocaman dünyada yalnız başına oradan oraya sürüklendin canım kardeşim benim. Necati'nin işi oyun yazmaktı. Küçük burjuva alışkanlıklarını yeren son oyununu hatırlıyor musun? Oyunun yarısında çıkmıştım. Sen bütün oyunların yarısında çıktın aslında. Necati'nin oyunu dört yüz elli kere oynandı ve Necati de bir kat aldı kazandığı parayla. Senin işin neydi onların arasında? Ne yapıyordun? Hiçbir işim yoktu. Bu nedenle sevmezlerdi seni işte. Bu nedenle aldırmadılar sana. Senin ne işin vardı orada? Herkesin işine karıştın, işin olmadığı halde. Ölmek bile, kendilerine böyle bir görev verilenlerin işidir. Kendine oyunlar buldun: başkalarının katılıp katılmadığına aldırmadığın oyunlar. Herkesi yargıladın bu oyunlarda. Bu arada beni de yargıladın, bana da haksızlık ettin. Ben de bir oyun yazsam, sonunda haklı çıkmak için kendini öldürdüğünü söylesem... Bu oyunu sevmedim Turgut. Ben, oyunlarda bana saldırılmasını sevmem. Ben oyun istemiyorum artık; ne oyun ne de gerçek, senin ölmen gibi bir gerçek, beni sarsmamalı Selim. Ayağa kalktı. İnsan gerçeklere karşı durur: yaşar ve olduğu gibi olmayı sürdürür Selim. Ayrıca, bu mektubu bana yollamadın, bana böyle bir görev verilmedi. Benim işim değil bu. Benim işim değil. Mektubunu on kere okudum, bir so-

nuca varamadım. Başka türlü bir yaşantın olabilirdi Selim. Seni istemeyenlerin dışında bir düzen kurabilirdin.

"Bu sözlerimle belki birşeyler kaybediyorum Selim," diye yüksek sesle söylendi. Saat üçe geliyordu; Turgut'un kafası karışıyordu. Olayın iyi başlamadığını seziyordu. Neye göre iyi? Bilemiyordu. "Benim işim değil," diye mırıldanarak yatak odasına doğru yürüdü.

2

Turgut ertesi sabah çok erken uyandı. Güneşin ilk ışıkları odaya yeni doluyordu. Sıkıntılı rüyalar görmüştü. Neler gördüğünü toparlamaya çalıştı; Selim'le ilgili bir olay hatırlayamadı. Bütün gece uğraşmış olduğu bir konunun rüyasına girmemesi garip geldi ona. "Sersem gibiyim. Biraz daha uyusam," diye düşündü. Yanında yatan karısına baktı: Nermin'in vücudu, yorganın kıvrımları arasında kaybolmuştu; yalnız saçları görünüyordu. Yorgan hafifçe inip kalkmasa, yatakta canlı bir varlık olduğunu anlamak zordu. Belki de gerçekten yoktur; yanımda yatan, bir saç demetinden ibarettir. Yorganın altından elini uzatarak karısının tenine dokundu. Yazık; insanlar düşüncelerimize uygun biçimler almıyor. Karısına sırtını döndü, kolunu yataktan aşağı sarkıttı. Hayat, düşünceleri tutan bir hapishanedir. İnsan, can sıkıcı bir saç demetidir, ben de akılsız bir robotum. Uyuyakaldı.

O kısa sabah uykusunda, çok uzun bir rüya gördü. Rüyasında, büyük bir çayırda bekliyordu. Yoksa, bir tarla mıydı? Belki de bir meydandı; çünkü büyük bir saatin altında duruyordu. Hayır meydan değildi, çayırdı; çünkü, her yandan papatyalar açmıştı. Papatyaları çok iyi hatırlıyordu. Elinde bir karanfil demeti, birini bekliyordu. Nermin'le daha evlenmemişti. Evet, onu bekliyordu. "Nermin gene geç kaldı," diye düşündü. Oysa Nermin hiç geç kalmazdı. Güneş,

ekinlerin saplarında ışıldıyordu. O halde bir tarla olmalıydı. Çevresine baktı: uzakta koyu bir orman vardı, gökyüzü parlak ve bulutsuzdu. Koyu renk elbisesini giymişti. Kendini görüyordu. Koyu renkli orman, uçsuz bucaksız buğday tarlasının içinde -demek bir buğday tarlasıydı- bir leke gibi duruyordu. Birdenbire, ormanın içinden bir kalabalık çıktı: koyu renk bir kalabalık; Turgut gibi onlar da koyu renk elbiselerini giymişler. Sonra, ekinlerin arasında kayboldular. Elindeki demeti yere atarak, kayboldukları yöne doğru koşmaya başladı. Nedense çok yorgundu; bir türlü ormana ulaşamıyordu. Birden karşısına çıktılar. Yüksek ekinlerin arasından Turgut'a doğru gelmişlerdi demek. Ellerinde, kayışlarla tuttukları bir tabut vardı. "Demek bugün gömeceksiniz?" dedi onlara. Adamlar tabutu yere bıraktılar. Ceplerinden kara mendiller çıkarıp terlerini sildiler. Turgut yüzlerini hatırlayamıyordu bu adamların. Bir süre karşı karşıya durup konuşmadılar. Sonra, adamlardan biri; "Bu kadar paraya yapılmazdı bu iş," dedi. "Bize bu kadar ağır olduğunu söylememiştin." "Ben de bilemedim," diye çekinerek karşılık verdi Turgut. "İnsan ölünce çok daha hafif olur sanmıştım." Turgut'a bakmadan konuşuyorlardı sanki. "Onu bilemeyiz," dedi bir başkası. "Artık gömmek de sana düşüyor beyim. Geç kaldık zaten. Haşim Beyin cenazesi kalkacak daha. Karısı yeşiller giymemizi istiyor. Gidip bir de elbise değiştirmek var." İriyarı olanları dönüp gittiler. Onların çekilmesiyle, Turgut'un daha önce göremediği çok küçük birkaç adam ortaya çıktı birdenbire; kısa boylu ve şişman adamcıklar. "Hüküm okunuyor," diye bağırdı içlerinden ince sesli biri. Herkes ceketini ilikleyerek tabutun çevresini sardı. Keskin güneşin sertliğine rağmen yüzler seçilmiyordu. Belli belirsiz kıpırdanmalarından, bir hazırlık yaptıkları anlaşılıyordu. "Ne hükmü? Ölen adamdan daha ne istiyorsunuz?" diye bağırdı Turgut, ya da ona bağırıyormuş gibi

geldi; sesini duyduklarından kuşkuluydu. Cebinden bir kâğıt parçası çıkarmaya çalışan adama doğru atıldı. Ayağı tabuta takıldı, yere düştü. Tabut, bu çarpmayla yerinden oynadı ve hemen yanındaki çukura yuvarlandı. Demek çukur varmış. Demek, Turgut'un düşündüğünün, bilmeden istediğinin tersine, hep dışarda, güneşin altında ve papatyaların arasında kalamayacaktı Selim. "Tabut ne kadar hafifmiş," diye düşündü. "Yalancı herifler. Boş yere yarım bırakıp gittiler işi." Ayağa kalktı. Küçük adamlar da kaybolmuştu. Çukura baktı: derin, karanlık ve biçimi belirsiz bir çukurdu bu. Tabut görünmüyordu. Bu karanlık kuyunun çevresinde dolandı. Yeni kazılmış toprağın çimenlerle birleştiği yere bir taş dikilmişti. Taşın üstünde kabartma bir yazıt vardı. "Hiç olmazsa yazıt koymayı düşünmüşler bu çarpık taşın üstüne. Düzgün bir yazı olsa." Taşa yaklaştı, okumaya çalıştı. Kargacık burgacık harfleri zorlukla söktü: "TURgUT ÖzBEn 1933-1962." Geriye sıçradı: "Hayır! Olamaz!" İçinin boşaldığını hissetti birdenbire: göğsünden midesine, oradan da bacaklarına doğru bir kayıp gitme. "Hayır! Selim olmalı! Ben, Nermin'le buluşacaktım." Birden yanında Selim'i gördü, tarifsiz bir korkuya kapıldı: acaba? Bütün gücüyle çenesini oynatmaya çalıştı: "Doğru mu bu, Selim? Nasıl olur? Sen de biliyorsun ölmediğimi, değil mi? Yoksa ikimiz de öldük mü?" Selim başını salladı. Nasıl anlamamıştı. "Demek tabut bunun için hafifmiş. Ama ben o kara adamları gördüm, konuştum onlarla." Selim gene başını salladı: "Onlar seni görmediler ki." "Parayı az bulduklarını söylediler ama..." "O sözler sana değildi. Cenaze memuruyla konuşuyorlardı." Kendi ölümüne üzülmekle birlikte, Selim'i gördüğüne sevinmişti. "Belki o da ölmemiştir," diye düşündü. "Peki, hüküm neydi Selim? Kimin hakkındaydı? Benim mi, senin mi?" "Bilmiyorum." dedi Selim: "Her zaman söylemezler. Zaten, bilinen, beylik sözlerdir. Her hükümden bir-

kaç kopya çıkarırlar. Aynı günde gömülenler için okurlar. Çok merak ediyorsan, Haşim Beyin törenine gider öğreniriz." "Hayır, sen anlat." Selim omuzlarını silkti: "Hepsi aynıdır, dedim ya." Turgut, içinde ifade edemediği tatlı bir duygunun varlığını duyarak direndi: "Hayır, sen gene anlat Selim. Sen başka türlü söylersin. Sen anlatınca beylik olmaz." Selim, gözlerini, ileriye, çimenlere, papatyalara ya da onlardan öteye, hiçbir şey görmüyormuş gibi, hep Turgut'un onu hatırladığı gibi dikerek kısa bir süre sustu. Sonra, parmaklarını saçlarının arasında gezdirdi ve yarım bıraktığı bir sözü tamamlıyormuş gibi konuşmaya başladı: "Bizim için hüküm hep aynıdır. Kısa bir hükümdür: beklediğimiz ve inanamadığımız bir hüküm. Yalnız bizim için çıkarıldığını sandığımız, oysa sayısız kopyası olan ve ayrıntılara inmeyen bir hüküm. Biraz para verilince, biraz tatlı davranınca yumuşayan ve gene de aslında hiçbir biçiminin bizim için önemi olmadığını bildiğimiz bir hüküm." Turgut kendine acıyordu. Ölümün getirdiği durgunluğu yırtmak istiyordu: "Bir yararı dokunuyor mu bizlere?" Selim başını salladı: "Öldükten sonra neyin yararı dokunur ki?" "Doğru." Durumu kabul etmeye başlamıştı; kendine ve bilemediği, tanımlayamadığı şeylere acıması artıyordu. Bir yandan da bu durumdan kurtulmak için yüreğini acıtan bir çaba göstermeye çalışıyordu. "Papatyalar..." diye söylendi Selim. "Papatyalar... burada o kadar çok var ki..."

Ter içinde uyandı. Görünmeyen iplerle bağlandığı yataktan kendini ayırmak için, ona dayanılmaz ve ümitsiz gelen bir çırpınma, bir hayata dönme isteğiyle kıvranıyordu; ya da kıvrandığını sanıyordu. İçinde bir yerde, artık hiç hareket edemeyeceğini hissediyordu. Gene içinde bir yer, bir duygu, kendini bütünüyle bırakmasına engel oluyordu. Bir kıpırdayabilse tekrar yaşayacaktı. Birden, bir oluştan başka bir oluşa geçmenin ölçülemeyen süresi içinde kendine gel-

di. Hiçbir şey düşünemedi. Güneş odayı doldurmuştu. Göz ucuyla yanına baktı: karısı kalkmıştı. Yarı aralık kapıdan çocuklarının sesleri geliyordu. Bu sesler ve odayı kaplayan güneş, onu yavaş yavaş ısıttı. Ne oldukları pek anlaşılmayan, fakat hayata ait sesler, rüyanın verdiği katılığı yumuşattı. Yattığı yerden doğruldu, henüz başka bir ülkenin kolayca kırılabilen bir varlığı olmanın endişesiyle yavaşça kalktı. Pencereye yaklaştı, perdeyi hafifçe aralayarak dışarı baktı: karşı evlerin Turgut'a sırtını dönmüş arka cepheleri: çizgilerini yumuşatmayı bilememiş kütleler; çirkinliklerini, rüyadan yeni uyanmış bir insana, sadece var olmalarıyla unutturan gerçek hacimler... Turgut, bütün bunları o sırada mı düşündü, yoksa sonradan, o anı hatırladığı zaman, öyle düşündüğünü mü sandı? Bilemedi: çünkü o zaman henüz Olric yoktu. Henüz durum bugünkü gibi açık ve seçik, bir bakıma da belirsiz değildi. Bir cümle kaldı yalnız aklında: "Güzel bir gün ve ben yaşıyorum."

3

"Siz hiç merak etmeyin," dedi adam. "On derste bu işin üstesinden gelirsiniz. Kimlere öğretmedik ki biz bu mereti. Biz de az dayak yemedik ustamızdan. Cehalet, beyağabey, cehalet işte. Senin gibi münevver bir vatandaş olsaydım hiç zahmet çekmezdim vallahi." Turgut, önündeki direksiyona, belli etmek istemediği bir çekingenlikle bakıyordu. Kimse sezmeden, korkusunu farketmeden, bu inatçı ve onu tanımayan sertlikle nasıl uyuşabilecekti? Öğrendikten sonra, bütün zorluklar geride kaldıktan sonra; vücudun her parçasında, başlangıçta bu makine kadar kör ve inatçı olan direnmenin yumuşadığını, dokunmanın mümkün olduğunu gördüğü zaman, yazık ki geçiş süresini unutuverir insan. İlerde, yeni bir denemeye girmek üzere olduğu anda, hiçbir

yararı dokunmaz; ya da dokunmayacakmış gibi gelir yaşanmış olanın. İnsanlar da bırakmazlar ki: en yakınınız bile, otomobilin arka kanepesinde oturan karınız bile... bile ne demek? Özellikle, en yakınınız, sizi aptalca bir yarışma duygusuna sürükler. Turgut da kendini, sesini çıkarmadan arkada oturan ve sinirine dokunan bir anlayışlılık içinde görünen karısıyla gizli bir yarış içinde görüyordu. "Kadınlarda, el ustalığı isteyen işler için, aptalca bir yarışma duygusu vardır zaten," diye düşündü. "Erkeklerin, başka konularda, onlara, üstün ve yukardan bakarmış gibi görünen tavırlarını çekemezler, bu çeşit yarışmalarla acısını çıkarmak isterler böyle küçük görülmelerin. Bir yandan da, her şeye rağmen savunmasız ve narin olduklarını gösteren yapmacıklarını elden bırakmazlar: 'Canım şu ipi şuraya takar mısın? Canım senin boyun yetişir - ya da sen benden kuvvetlisin.' Yani senin bütün üstünlüklerin, basit ve hayvani temellere dayanır. Sonra, küçük bir aksama olunca: 'Dur canım, bir de ben denesem' sahteliği. 'Uzun boylu hayvan! Beni kuvvetli kollarınla alıp götürdün; şimdi, bir çamaşır ipini takamıyorsun işte!'" "Karı-kocanın birbirleriyle ve çevreleriyle durmadan yarışmasını anlamıyorum, demişti Selim, Turgut evlenmeden önce. "Belki onlar farkında değil; oysa bana bu davranış, hayatı cehenneme çevirmek gibi geliyor." Ne yapalım, canım Selim? Nermin'in şu anda, bu işi benden iyi yapma arzusuyla tutuşmasına nasıl engel olalım? Haydi Turgut, göster kendini. Yut şu direksiyonu.

Solundaki pencerenin camını indirdi ve kolunu kapıya yaslayarak dışarı baktı. Talim alanı, ağaçsız bir tepenin altında, beceriksizce tesviye edilmiş bir yolla çevrelenmiş toprak bir arsaydı. Tembel bir ilkbahar güneşi toprağı ve insanı ısıtıyordu. Zemin kuru ve tozsuzdu. Toprak yolun üstünde, araçların ezmediği ve iyi düzeltilmemiş yerlerde papatyalar büyümüştü. Selim'le, kır gezintilerimizde topladı-

ğımız papatyalar... “Başlasana artık; vakit geçiyor,” diye seslendi karısı arkadan bir yerden. Bir koşuda, yanındaki yarışmacıların sinirini bozmak için, çıkış yerine hesaplı bir telaşsızlıkla yaklaşan, çevresini bilinçli bir anlamazlıkla süzen bir atlet gibi hareket etti; elini yavaşça aşağıya indirdi, kontağı açtı; henüz alışkın olmayan ayaklarıyla gaz ve debriyaj pedallarını ayırlamaya çalışarak yavaş yavaş arabayı yürütmeye başladı.

“Yaşa ağabey vallahi. Nasıl, hemen kaldırdı arabayı değil mi abla?” Senin aklından geçmeyen ya da yakıştıramayacağın düşünceler içinde “abla”. Nermin karşılık vermedi. “Ben, arabayı kaldırmaya çalıştığım ilk gün ustamdan nasıl bir yumruk yemiştim sırtıma. Az kaldı direksiyon göğsüme giriyordu. Direksiyonu az sağa çevir; sağdan gidelim yoldaymışız gibi. Çok yapışma direksiyona, biraz serbest bırak.” Şoförün, övücü sözlerini bırakması Turgut’u biraz sinirlendirdi. Adamın uyarmalarını azaltmak için, bütün gücünü toplamaya çalıştı. Vücudunun her noktası gergin bir korku içindeydi; üstüne çöken bu alışık olmadığı baskıya karşı koyuyordu. Turgut, kaslarında bilinmeyene karşı ilk isyan geçinceye kadar, bu korkulu gerginliğin azalmaması gerektiğini biliyordu. Bütün gücüyle bir yandan vücudunun isyanına karşı koyuyor, bir yandan da bu çatışmayı yanındakilere sezdirmemek için, sonradan ona gülünç gelen, aşırı bir itina gösteriyordu. Bu gergin öğrenme devresi geçince de, arkadaşlarına, kendini küçümsermiş gibi bir tavır takınarak anlatacaktı bu durumu. İlk korkunun yaşandığı zamanın ağırlığından kurtulmak için, o anın güzelliğini bozacak, ona ihanet edecek ve başarmanın kolaylığını yaşayacaktı. Bu işlere yatkınlığını ileri sürecek, öğünecekti. Turgut, bütün bunları bilmiyordu o sırada. Biraz daha dişini sıkması gerektiğini biliyordu sadece. Birden arkaya döndü ve: “Gerçekten, sanıldığı kadar zor bir şey değilmiş,” dedi.

Bu işin sanıldığı kadar zor olmadığını söyledikten kısa bir süre sonra elinin altındaki direksiyonun küçüldüğünü hissetmeye başlamıştı gerçekten; o kadar kısa bir süre ki Turgut, söylediklerine inanmakta zorluk çekmedi. Oturduğu yerde hafifçe kımıldadı, sırtı ter içinde kalmıştı. Belli etmeden vücudunu hafifçe oynatarak, terli sırtını gömleğinden ayırdı. Yumuşak bir hava dalgası araya girerek terini kurutmaya başladı. Kendinden memnun, gülümsedi: "Papatyalar ne güzel, değil mi Nermin?" "Evet, direksiyonu, elinin altına sığdırabildiğin anlaşılıyor." Anlamamış gibi başını arkaya çevirdi: "Efendim?" "Önüne bak; yoldan çıkarsın sonra." Tekrar: "Efendim?" dedi. Şımarık şımarık sırıttı: "Yaşasın papatyalar; canım papatyalar. Seviyorum sizleri. Sizler ki bütün kış, toprağın altında, yalnız bizi düşünürsünüz ve ilkbaharda hemen seriliverirsiniz ayaklarımızın altına. Canımlarım benim. Seviyorum sizleri insan kardeşlerim. Durup dururken seviyorum işte. Sevip duruyorum. Kollarımı açıp bütün insanlığı kucaklıyorum. Papatyalar gibi sizi koparıp göğsümde tutmak istiyorum..." "Yeter," dedi Nermin. "Galiba iyice öğrendin. Bırak da biraz ben çalışayım artık. Sen arkaya geç. Hem papatyaları seyredersin, hem de terini kurutursun." Turgut, birden fren yaptı. Nermin yerinden fırladı, önündeki koltuğun arkalığına çarptı. "Gel bakalım öne," dedi Turgut: "O kadar acele ediyorsan." Hızla kapıyı açıp dışarı fırladı: "Direksiyona geçiniz lütfen," dedi. "Ve müessesemizin bir hediyesi olarak yerdeki bütün papatyaları kabul buyurun." Hayır! papatyaları değil, karanfilleri. Papatyalar Selim'in. Arabanın arka kapısını açarak eğildi: "Tanıştığımıza, birbirimizi tanıdığımıza memnun oldum. Gözlerinizin rengine şafaklar kadar uygun bu çiçekler aşkımızın solmaz birer hatırası olsun, gözleriniz yaşlarla dolsun." Nermin: "Sizinle tanışmıyoruz," diyerek onu hafifçe itti ve öne geçti.

"Anlamadığın bir şey olursa çekinme lütfen, sor, olur mu karıcığım?" Öne doğru eğildi: "Önce biraz zor gelecek, ama alışacaksın." Üniversitede ders çalışırken de Selim, arkadaşlarına böyle takılırdı. Kim çıkarmıştı bu sözü? Kenan çıkarmıştı. Yüksek matematikten haziranda geçince, Selim'le bir olup, etüd odasında, çalışmaya çalışan Turgut'un baş ucundan ayrılmamışlardı. Kenan, Selim'in okulda tanıdığı ilk insandı. Turgut'un onları ilk farkettiği gün, sıranın üstüne birşeyler yazıyorlardı. Turgut'un canı sıkılıyordu o gün. Dersten çıkıp gitmek istiyordu. Onlarda bir canlılık, bir kıpırdanma görerek öne doğru eğildi. Yalnız sırtlarını görüyordu. Sonra, bir sırt, yavaşça sola dönerek bir insan biçimine girdi, diliyle parmaklarını ıslattı ve ıslak parmaklarıyla sıranın üzerindeki yazılardan birini sildi. Hiç konuşmuyorlardı. Turgut, merakla sordu: "Affedersiniz, ne yapıyorsunuz orada?" Uzun boylusu başını çevirmeden karşılık verdi: "Sıkılıyoruz." Turgut, bu sözden ümitlenerek yavaşça yanlarına kaydı ve sıranın üzerine yukardan aşağı yazılmış sayılara anlamadan baktı. "Vakit geçirme oyunu oynuyoruz," dedi uzun boylusu. "Ve başarıyoruz da. İyi bir şekilde olmasa da geçiriyoruz vakti. Kenan saat tutuyor, ben de yazma işini yürütüyorum." Turgut tekrar sayılara baktı: otuz dörtten başlayıp aşağı doğru birer birer azalarak sıfır oluyorlardı sonunda. Sıfırın altına da 'zırrr' diye yazılmıştı. Kenan: "Otuz üç," dedi başını kaldırmadan; arkadaşı da büyük bir ciddiyetle parmağını ıslattı diliyle ve otuz dört sayısını sildi. Turgut'a dönerek: "Zil çalınca da 'zırrrr'ı siliyoruz," dedi. "Denemeyle sabittir ki bu metotla bütün sıkıcı dersler en garanti bir şekilde geçirilir. Şubemiz yoktur. İlk deneme parasızdır. Bakkallarda ısrarla arayınız." "Sevdim sizleri," dedi Turgut. "Benim adım Turgut Özben, oyununuza katılabilir miyim?" "Saatiniz tam zile göre ayarlıysa, zaman tespiti görevini size verelim. Kenan'ın saati biraz geri.

‘Zırrr’ı silme işini kesin bir duyarlıkla yapamıyoruz. Benim adım da Selim.” Turgut hemen daha yakına sokuldu.

Can sıkıntısı, Selim’in önemli bir derdiydi. Bir işi yapmadan önce geçirilmesi zorunlu olan zaman onu müthiş sıkardı. Turgut’un da bu konuda, kendisine yakınlık duyduğunu anlayınca hemen ‘metotlarını’ açıklamıştı: “Otobüste, evle okul arasında geçen zamanın bana nasıl bir yük olduğunu bilemezsin. Böyle zamanları, yaşanmamış zaman haline getirmemek için olmadık oyunlar icat ederim. Kendimi kaptırmadan, belirli bir süreyi atlatabileceğimi sanmıyorum. ‘Duraklar arası maç oyunu’ da bunlardan biridir.” “Nasıl?” demişti Turgut: “Anlat.”

“Oynanırken pek tatlı değildir ama, anlatırken ben bile sanki bir şey yapıyormuşum gibi heyecanlanıyorum. Çünkü, neden? Çünkü oyunun, oynanırken verdiği ve gene de hiçbir şey yapmamak kadar ağır olmayan sıkıntısını hafifletmek istiyorum; kendimle biraz olsun alay etmeden, kendi kendime yarattığım boşluğa dayanamıyorum. Bunun için, dinlerken, beğensen de, beğenmesen de bana haksızlık etmiş olacaksın. Olayın yalnız hafif yönünü öğrendiğin için, beni bir bakıma istismar etmiş olacaksın. Hiçbir şeye benzetemezsen o daha kötü. Neyse, bu kısa ve son tahlilde gene bizi inciten girişi bir yana bırakalım. Her resmi Türk genci gibi, yani, sporla ilişkisi hiçbir zaman maç seyretmekten öteye gitmeyen her namuslu ve bunalmış vatandaş gibi siz de ayrı bir duhuliye ödemeden bu oyuna katılabilirsiniz. Ben de, bir çok vatandaşım gibi, soyutlama gücünden yoksun olduğum için ve özellikle zaman kavramını soyut olarak, yani ele gelmez bir kavram olarak düşünemediğim için süreye, ancak iki nokta arasında bir cismin hareketi olarak katılabiliyorum. Bu açıklamanın, değil dinleyenler için, benim için bile fazla soyut olduğunun farkındayım. Belki bizler, yani bu toprakların yetiştirdiği şu ya da bu çeşit değerler, soyutlaşmaya başla-

dığımızı bu kadar çabuk farketmeseydik ve bu kadar çabuk korkuya kapılmasaydık, bizlerden de büyük matematikçiler yetişir ve ansiklopedilerde taş basması resimleri çıkardı. Bu acıklı durumu da hemen, fazla üzülmeden geçelim ve somut örneklerle yetinelim. Sözün kısası, benim oturduğum evle, üniversite arasında on dört durak vardır. Adlarını ezbere bildiğim, her gün birer birer geçilmesi gereken on dört durak. On dört resmî Türk otobüs durağı. Benim gibi otobüse tıkılmış başka insanlar bu süreyi nasıl geçirir bilemiyorum. Yüzlerinden anlaşılmıyor ki. Hiçbir şey belli etmiyorlar. Tabii, ben de içimden bu oyunu oynadığımı belli etmiyorum onlara. Onların yüzünü takınıyorum. Belki hepimiz bir yüz takınıp başka bir oyun oynuyoruz. Hiç olmazsa ben kendimi, sana ifşa ediyorum Turgut. Bunun değerini bil. Bundan sonra kimseye kötülük etme ve bütün dilencilere sadaka ver. Her durakta karşı takıma bir gol atarım, onun attığı bir golü silerim. Nasıl mı? Turgut! Yüksek matematikteki başarısızlığın yüzünden okunuyor. Canım, ilk durakta, yani bindiğim durakta on dört-sıfır yenik durumda girerim maça. Geçtiğim duraklar benim yenilgimi önce hafifletir, sonra yavaş yavaş, zaman yenik düşmeye başlar bana. Üniversitede inerken, on dört-sıfır galip durumda olan benim, anlıyor musun? Zaman, hiçbir zaman kazanamaz bana karşı. Otobüs bir durağı, durmadan geçerse, bu o gün olacak başka olaylar için iyi bir işarettir. Yedinci durağa kadar içimi buruk bir acı ve endişe kaplar. Sanki, daha dün, zamanı aynı biçimde yenilgiye uğratan ben değilmişim gibi içim titrer. Dalıcı bir forvet gibi saldırırım zamansporun kalesine: on üç-bir, on iki-iki, on bir-üç... Tabii buradaki sayı sisteminde, gerçek spor kurallarıyla bir uyuşmazlık var gibi geliyor insana. Bu kadar ince düşünen insan, zamanı bu ince düşünceleriyle geçirir; benim oyunumu ne yapsın? Programımız burada sona eriyor, zamanım doldu. Bana müsaade..."

"Seni eve bırakıyorum," dedi Turgut karısına. "Araba işiyle ben uğraşırım öğleden sonra."

4

Turgut'un oturduğu apartman, büyük şehrin kuzey doğusunda, enlemi kırk bir derece sıfır sıfır dakika kuzey ve kırk bir derece sıfır sıfır dakika bir saniye kuzeyle boylamı yirmi dokuz derece on iki dakika doğu ve yirmi dokuz derece on iki dakika bir saniye doğu olan noktalar arasında sıkışan bir arsa üzerine kurulmuştu. Apartmanın dünya üzerindeki bu konumunu anlayabilmek için biraz astronomi bilmek gerekiyordu. Oysa, Turgut'un arkadaşlarının karıları, bu bilgiden yoksun oldukları halde, apartmanı 'elleriyle koymuş' gibi buluyorlardı. Selim ise -bilimsel tanımları uygulamakta her zaman güçlük çektiği için- yarım saat oralarda dolaşıp durmuştu ilk geldiği gün. Bina, enlem ve boylam noktaları arasına sıkıştığı gibi, daha yüksek birçok apartmanın arasında ezilmişti. Bu nedenle, kuzey rüzgârlarına kapalıydı ve güneyindeki apartmana bitişik tavan, yağmurda biraz akıyordu. İnsanın kendi evi olmadıkça, bunlara katlanmak gerekiyordu. Çocukların odasının penceresinden bakılınca -biraz da sola, dışarı sarkmak şartıyla- karşıdaki iki apartmanın çatı katları arasındaki küçük boşluktan, önce bir iki servi ağacı ve daha uzakta soluk mavi renkli bir çizgiden ibaret olan deniz görünüyordu.

Turgut, apartmanların arka cephelerine baktıkça, yapıların neden iki ayrı cephesi olduğunu; neden, duvara dayanan kanepelerin arkasına kötü kumaş kaplamak gibi bu "modern" apartmanların da arka cephelerinin yüzsüz bir insan gibi anlamsız olduklarını ve üstlerine her zaman neden sarı badana vurulduğunu düşünürdü. "Bitişik düzen" denen anlaşılmaz sistem, öteki iki cepheyi sadece "yan cep-

he" adı verilen ve görünmeyen bir varlıktan, bir deyimden ibaret bırakmıştı. Fakat, bütün bu soyut kavramlar arasında, anahtar denen somut nesneyle kolayca açılan -tabii apartmanın dış kapısı için aynı kolaylıktan bahsedilemezdi- bir kapının gerisinde, içinde yaşanan ve elle tutulabilen belirli hacimlerin varlığı inkâr edilemezdi. Dairenin içine girince de bazı küçük aksaklıklar... duşun tepenizden akmaması, sıcak suyun tam yıkanırken soğuması, mutfakta evyenin sık sık tıkanması, hamamböceklerinin alışkın hareketlerle bütün odalarda dolaşması gibi küçük ayrıntılar.

İnsan bunları neden görür? Daha doğrusu neden bunlara takılır aklı? Basit: demek yürümeyen birşeyler var. Evet, ama yürümeyen şey nerede? Eşyada mı? Yoksa.... Turgut henüz düşünemiyordu; yalnız bir huzursuzluk, huzursuzluk bile değil, insanı bazı şeyleri yapmaya ve bazılarını yapmamaya farkettirmeden iten ve davranışlarında, eski alışkanlıklarına yabancı gelen küçük değişiklikler. Eve dönerken acele etmek için bir ihtiyaç duymuyordu içinde, örnek olarak. Bu ihtiyaç eksikliğini de düşünmüyordu aslında; sadece, eve dönerken acele etmiyordu. Bazı eski alışkanlıkları, unuttuğu hareketler, yokluyordu onu. Kitapçı vitrinlerinin önünde biraz fazla kalıyordu, duraklara en kısa yoldan çıkmıyordu; duraktaki insanlardan daha hesaplı davranıp dolmuşa, önce o binmiyordu; bu beceriklilik, kendisini üstün saymasında oldukça önemli bir noktaydı oysa. Hafızasında da bazı boşluklar oluyordu: kendini birdenbire, elinde anahtarla kapının önünde buluyordu.

Ilık bir bahar akşamıydı. Turgut, rahat koltuğunda oturuyordu. Gözünü duvardaki rutubete dikmiş, bu koyu lekenin içinde yer almaya başlayan beyazlıkların, bahara doğru gidişi gösterdiğini düşünüyordu. Üniversitedeki bir hocasının sözleri aklına geldi: her yapıda, alttaki bir tabakada yapılan küçük bir hatayı bile, onun üstüne koyacağınız daha

iyi tabakalarla örtemezsiniz. Duvarda rutubet var, o halde, tecritte bir hata, sıvada bir kalınlık farkı... bana ne bütün bunlardan? Karısına baktı: Nermin perdeleri kapıyordu. Dış dünyayla ilişkileri kesme vakti gelmiş: "Bugün ne yaptın canım?" zamanı yaklaşmıştı demek. Turgut birden, günü anlatarak tekrar etmenin getireceği yorgunluğu duydu. Bazı günler konuşamazdı insan. Elini koltuktan aşağı sarkıttı ve gazeteyi aldı. Anlamadan başlıklara baktı, spor sayfasını çevirdi; antrenörler arası dayanışmanın gereği hakkında bir makaleyi, alışkanlığın verdiği ciddiyetle okumaya başladı. Birkaç satır okuduktan sonra göğsünden ağzına doğru bir sıkıntının yükseldiğini hissetti; gözlerini karısına doğru çevirmekte kısa süren bir gecikme oldu. Sonra, kendi derdine düştü ve içinin sıkıldığını karısına anlatmayı unuttu. Belki de Selim için üzüldüğünü, karısını bu düşüncelerle yormak istemediğini, zamanla bu yaranın kapanacağını, erkeklerin bazı yalnız sıkıntıları, evin düzenine dokunmadan zararsızca geçiştirdikleri belirsiz huzursuzlukları olduğunu açıkladı kendine. Belki de bir şey demedi. Belki, kendine bile, bir açıklama yapması gereksizdi. Büyük bir sarsıntı olmamıştı. Selim ölmeden önce, içinde düşüncenin fazla yer tutmadığı bu evde oturuyorlardı. Selim yaşamıyordu artık ve gene aynı evde oturuyorlardı. Bu olayın etkisini eşyada görmek imkânsızdı. Ayrıca bu evde, Selim'in içine dert olan şeylerde bir değişiklik yapılmamıştı, her şey yerli yerinde duruyordu; değil Selim'in düşünceleri, genel anlamda bir düşünce bile kendine uygun bir yer bulamazdı: küçük odada çocuklar yatıyordu, hemen yanında da onların yatak odaları vardı; salonda zaten birçok iş bir arada görülüyordu; yemek, yaşamak, çalışmak ve misafir kabul etmek... Selim ve düşüncelerinin temsil ettiği şey -bir şey temsil ediyorlarsa eğer- bu evde birkaç günlük gece yatısına gelmiş bir misafirdi. Nermin, onun varlığını duymuyordu bile; duymaz gö-

rünüyordu. Evliliklerinin ilk yılında evlerine biraz sık gelen ve artık kendiliğinden yok olan meyhane ve bazı uygunsuz üniversite arkadaşları gibiydi Nermin için bu misafir. Büyük bir tatlılıkla kabul etmişti bu arkadaşları önce; sanki onların gelmesini, Turgut'tan çok Nermin istiyordu. Onların garip ve tutarsız fikirlerine, öncüsüz şakalarına ve kayıtsız davranışlarına hayran olan Nermin'di. Turgut, bu uygunsuz arkadaşlarından biraz usanmanın, onları fazla tanımanın ve onlar hesabına Nermin'den utanmanın -en kuvvetli duygusu buydu onlar hakkında galiba- telaşıyla onun kadar rahat davranamıyordu arkadaşlarına. Üstelik bu telaş içinde -ve daha çok bu telaşın yarattığı panik yüzünden- Nermin'e, bu uygunsuz arkadaşlarından farklı olduğunu göstermek endişesiyle kıvranıyordu. Belki Turgut da, yaşanmış bu eski düzenin kendisi için artık tehlikeli olduğunu Nermin kadar biliyordu; fakat arkadaşlarıyla, 'insan'la, onlardan utansa bile, ilgiliydi. Nermin gibi, ileriyi açık ve seçik görüp bütün bunların biteceğini hissetmenin rahatlığıyla kayıtsız kalamıyordu. Ve beklenen oldu: Turgut, arkadaşlarını çağırmaktan ya da onlarla birlikte dışarı çıkmaktan bahsetmez oldu; hem de görünürde bir rahatlığa kavuşarak oldu bu. Nermin, gene onlardan, tatlı tatlı bahsetti; onlar hesabına iyi dileklerde bulundu.

Mutfaktan karışık gürültüler geliyordu; yemeğin hazırlandığını duyuran gürültüler. Turgut, kendini kaptırdığı düşünceler arasında, birden Kayhan'ı, Güner'i, Kenan'ı ve bütün onlarla geçen zamanı hissetti içinde. Buraya nasıl gelmişti? Kafasındaki akışı izlemediği için, bulup çıkaramadı; böyle bir istek de duymadı. Başka türlüydü onlarla geçen zaman: tarih öncesi yaratıkların arasında bir masal dönemi. Hep birlikte bu salona nasıl sığdılar o gün? Eşyayı nasıl parçalamadılar? Yemek masasının çevresinde toplanmışlardı. Küçük masada tabaklar, çatallar, insanlar içiçeydi. Tabaklara

uzanan eller birbirlerine karışıyor; omuzlar, bardaklar sürtünüyordu. Turgut içini çekti. Güner, okulu on iki yıldır bitiremeyen koca Güner, kollarıyla her yeri kaplıyordu. Yapma bir nezaketle Nermin'e eğiliyor, yemekleri övüyordu. Bütün dikkatine rağmen gene olmadık bir hareket yapmış ve pantalonu gene olmadık bir yerinden boydan boya sökülmüştü. Şimdi de bunu belli etmemek için, bacaklarını bitiştirmiş, vücudunun yalnız üst kısmını çevirmeye çalışarak Puşkin'den bahsediyordu. *Seçme Yazılar*'ı okuyordu o günlerde. Puşkin'den ve Rus yazarlarından okuduğu ilk kitaptı bu. Sarhoşluğun ve zekâsına güvenmenin coşkunluğu içinde, kendi bilmezliğiyle alay ediyor, sezginin ve anlayış gücünün övgüsünü yapıyordu. "Biz, hanımefendi," diyordu -hanımefendiyi, tatlı bir eğlenme ifadesiyle, Nermin'in bile alınamayacağı bir yumuşaklıkla söylüyordu- "Yaman bir milletiz; Rusları ve Rusları sevmeyenleri aynı derinlikte anlarız; ama, belli etmeyiz. Bizim gösterişe ihtiyacımız yoktur. Yaptıkları eserleri karşılarına koyup, bununla boş bir gurura kapılmak Evropalıların işidir. Durmadan, varlıklarını duymak için, olur olmaz yerde, good morning, bon soir derler birbirlerine. Bizde de birtakım insanlar bunu tutturmuş. Bugünlerde de 'iyi günler' diye bir söz çıkmış. Herkes birbirine iyi günler deyip duruyor. 'Bonjour'un tercümesiymiş." Kendi sözlerine, herkesten önce, kendisi gür bir kahkaha atmıştı: nerede başlayıp nerede biteceği hiç belli olmayan sözlerine, Nermin'in ve alay ettiği Avrupalıların hiçbir zaman anlayamayacaklarını düşündüğü bir duyguyla gülmüştü. Nermin'in sesini duydu birdenbire, solunda, yukarıda: "Yemek hazır; düşüncelerinle soğutma çorbayı istersen." Yumuşak ve tabii bir sesti bu, hiçbir art niyeti olmayan bir ses. Turgut, rahatsız olduğunu hissetti. Bu hayatın dışında sürekli hiçbir şey yapamayacağını anlar gibi oldu bir an için. Soluk bir gölge gibi geçti bu rahatsızlık. Kendini toparladı: "Güzel

yemeklerine bu haksızlığı yapamam," dedi ve alışkın ayaklarını, şaşırmadan masaya sürükledi.

Masayı, yalnız çorbayla ve karısıyla değil, Kayhan'la ve Güner'le de düşünme hürriyetine sahip olabileceğini, dünyada böyle bir imkânın var olduğunu o sıralarda düşünemiyordu. Selim'i düşünmek bile ona, evli erkeklerin -suçluluk hissinden kurtulamadıkları halde- kendilerini günah duygusuna kaptırmaları gibi, gizli ve hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği için hoş görülen bir günah gibi geliyordu. Hayal gücü, henüz bilemediği bir derinlikteydi. "Canım sıkılıyor" sözleri, kendisinin de farkına varmadığı bir kolaylıkla, başka bir insanın söylediği bir cümle gibi duyuldu sofrada. Mutfaktan, yemek yiyen çocuklarının, hizmetçiye karşı koyan sesleri geliyordu. "Kendini bırakmamalısın," dedi Nermin. Selim'in öldüğünü gazeteden öğrendiği sabah duyduğu sesten biraz farklıydı Nermin'in sesi. O sabah -ağladığını pek hatırlamazdı- gözleri yaşlı, yatakta karısına sokulduğu zaman, kendini öksüz bir çocuk gibi hissetmişti. İkisi de gözlerini boşluğa dikip, susmuşlardı uzun süre. Turgut, her saniyesini dolduran mahzunluğu Nermin'le paylaştığını sanmıştı o sırada. Sanki, çocukluğundan beri, Turgut'a acıklı ve hüzünlü gelen yaşantıların hepsini bir ana sıcaklığıyla içine almıştı Nermin. Turgut, yüzünü, karısının boynunda, saçlarında saklamış ve bütün olanlar ve olacaklardan tatlı tatlı yakınmıştı sessizce. İkimiz olduktan sonra, bütün bu hüzünler, sıcak bir yaklaşma için bahanedir, demek istemişti Nermin'e. Daha düzenli günlerde hissedilmesi zor bir yakınlıktı bu Turgut için. Aslında erkeklerin zayıflıklarını göstererek, kadınlara vermeleri gereken sürekli güveni sarsmamaları gerektiğini içgüdüsüyle biliyordu. Fakat, yuvanın bütünlüğüne zarar vermeyen küçük bir zayıflıktı bu gevşeme. Yazık ki erkekler, şımartıldıkları zaman nerede durmaları gerektiğini çoğu zaman bilemezler. Kadının, bunu ha-

tırlatmasıysa, utanç verici bir uyarmadır onlar için. Ya da bazıları için öyledir. Belki nesli tükenmeye başlayan garip yaratıklardır artık bu çeşit erkekler. İşte biri daha öldü gitti. Turgut'un içinden atamadığı hüzün, belki de bu azalışın hüznüydü. Kendini bırakmaması söylenince de, bu duygudan kurtulamadığı için, tekrar düzelinceye kadar bunu saklaması gerektiğini hissetti utanarak.

Kendini, içinde bulunduğu düzenli yaşantının ayrıntılarına bıraktı. "Düşünmüyorum, sıkılıyorum sadece," dedi. Daha birşeyler söyleyecekti. Söyleyemedi. Sustu. Bir saygı duruşu yapıyorum herhalde, diyecekti belki. Bu kadar masum bir sözü bile söyleyemedi. Söylemek içinden gelmedi. Kendini elevermekten korktu. Nasıl olsa geçecekti. Yerinden kalktı ve seslerinden, yemek yemedikleri anlaşılan çocuklarını azarlamaya gitti mutfağa. İki kızı da suçu birbirine yükledi hemen. Sonra da hizmetçiyi kötülediler. Yemek yemeyen çocukların kötü geleceklerinden bahsetti onlara. Bu çeşit çocuklarla kimse konuşmazdı sonunda. "Bütün işlerinizi yalnız yaparsınız sonra. Kimse yemeğinizi yedirmez ve uyumanız için masallar anlatmaz. Kocaman kızlar olursunuz: gene yalnız kalırsınız." Su bardağına uzanmak için sandalyenin üstüne çıkan küçük kızı: "Hayriye Teyze gibi kocaman bir evde tek başımıza kalırız sonra, değil mi babacığım?" dedi. Evin kocamanlığını anlatmak için kollarını bütün gücüyle açtı, hizmetçi tutmasa yere düşecekti. "Sakın Hayriye Teyzenin yanında söyleme bunu."

"Önümüzdeki hafta Ankara'ya gideceğim. Artık, bazı işleri yalnız benim yapabileceğimi anlamaya başlıyorlar şirkette." Nermin, hafifçe başını kaldırıp, sevindiğini gizlediğini belirtmek isteyen bir bakışla: "Başka türlü olabilir miydi?" dedi. "Bunu biliyorduk. Anlamalarına ihtiyacımız yoktu." Son cümlenin söylenişi Turgut'u tedirgin etti hafifçe; yerinden kımıldanır gibi oldu. Telaşını örtmek için acele et-

ti: "İnsanların hoşuna gidecek biçimde davranmayı oldukça beceririm biliyorsun. Onun için, bana önem verilmesinde bu aldatıcı tavırlarımın payı vardır diye endişe ederim." "Böyle olmadığını biliyorsun," diye telaşsız karşılık verdi Nermin. "Nasıl bir insan olduğunu anlatmamı istiyorsan, başka." Turgut elindeki çatalı bıraktı: "Beni şımartırsan, mutfaktaki çocuklar gibi yemeğimi bitirmem sonra." Güldüler, Turgut, çatalı bırakan eliyle uzandı, karısının kolunu okşadı, gözlerine baktı; artık, bir şey düşünmedi.

Sonra Nermin sofrayı toplarken, oturduğu koltukta, birden Turgut aynı huzursuzluğun yaklaşmakta olduğunu hissetti. Kıskanç ve intikamcı bir duyguydu bu: biraz unutulmaya gelmiyordu. Gizlice büyüyor, eskisinden daha şiddetli bir biçimde ortaya çıkıyordu hiç beklemediği bir anda. Bir davranışta bulunmadan, onunla ilgili bir hareket yapmadan atlatılması imkânsız gibi görünen bir duyguydu. Hüzünlü bir biçimde ele alınmayınca daha zalim oluyordu sanki. Kendisine saygı duyulmasını istiyordu. Küçük bir fırsat bulunca da Turgut'un içini ezen bir rahatsızlık olarak ortaya çıkıyordu. "Midem iyi değil galiba," dedi. "Bana bir ilaç versene." Söylediği sözlerden hemen pişman oldu. Gene ihanet etmişti içindeki 'şey'e. Bu 'şey' Selim'in ölümünden öte bir hüzün, ne olduğu belirsiz, fakat sürekli ilgi isteyen bir duyguydu. Hem örtülmesi gereken, hem de örtüldüğü ona hissettirilince kuvvetlenen bir duygu. Turgut, çok ağır ve hesaplı olması gerektiğine inandığı bir hareketle yerinden kalkarak kitaplığına yürüdü.

5

Karısı ve çocukları salonda yoktu. Arka taraftan seslerin kesildiğini duyunca iki saattir bir kelimesini bile anlamadan okumaya çalıştığı kitabı elinden bıraktı. Bu iki saat içinde,

hiçbir şey düşünmeden ıstırap çekmişti; o güne kadar yakından tanımadığı bir duygu olduğu için, uzak ve karanlık bir kelime seçmişti. Divanda oturan karısına belli etmeden ve bu belli etmemenin kendine neye mal olduğunu bilerek dayanmıştı. Onu üzmemek için böyle davrandığını bile aklına getiremedi bu sıkıntı içinde. Sonunda bütün sakınmasını elden bırakarak, uykusu olmadığını ve salonda kalarak okumak istediğini söyledi. Neden yatak odasında değil de salonda? Onu bile söylemedi. Karısının bunu nasıl karşılayacağını görecek durumda da değildi.

Kitabı elinden bırakınca, daha önce ne yapacağını kesin olarak bilen insanların görünüşüyle, çalışma masasına yürüdü. Oysa, bu iki saat içinde, bu hareketi çok kısa bir an aklından geçirmişti ve kitabı bıraktığı anda, kafası boşalmış gibiydi. Aceleyle çekmeceleri karıştırdı. Kâğıtları, dosyaları, kutuları telaşla çekmecelerden çıkarırken yalnız Selim'in sözlerini duymaya başlamıştı: "Sen günün birinde çok meşhur olacaksın. Ben o zamana kadar belki sağ kalamam." Öyle oldu Selim; kalmadın Selim. "Gel, senin bir tercümei halini yazalım. Kimseye yararlı olmasa da tarihe hizmetimiz dokunur." Dokunur Selim. Dur Selim, bulacağım, bir dakika. "Bütün bu adamların biyografileri yanlışlarla dolu." Yanlış, evet Selim. Tarih oldu Selim. Çekmecelerde olmalıydı; iyi hatırlıyorum. Elini sıkıştırdı çekmecenin birini kaparken. Acıyla bir an durdu; parmağına baktı. "Biz seninle yeni bir çığır açacağız bu konuda Turgut." Tanımadığım bir telaş içindeyim Selim. "Bu oyuna heves duyuyor musun?" Duyuyorum Selim duyuyorum. Allah belamı versin ki duyuyorum. "Yalnız bir mesele var: hangi üslubu kullanacağız?" Bilmiyorum Selim; görüyorsun telaş içindeyim. Nermin'in yanında olmam gerekirdi şu anda. Selim, elini yanağına koyup bir süre düşündü. Sonra ayağa kalktı, kitaplığının önüne gidip kitaplara elini dayayarak bir heykel gibi hareketsiz

ve boş bakışlarla onları seyretti. “Doluyorsun,” diye bağırdı Turgut. Selim, karşılık vermedi. Ellerini göğsünde gezdirerek hafifçe kımıldadı. Boynunu, omuzlarını tuttu, çenesini sıktı ve sonunda hırsla kafasını kaşıdı. “Tamam,” diye haykırdı Turgut. Gözleri yarı kapalı, kendinden geçmiş bir tavırla konuştu Selim: “Evet, sonunda doldum,” dedi. “Sonunda doldum, Turgutçuğum Özben. Ayak tırnaklarımın ucundan saçlarımın tellerine kadar doluyum artık. Üslubumuz da belli oldu bu arada. Tarihi Türk, Roma ve Fransız kahramanlarıyla büyük matematikçi ve fizikçilerin hayat hikâyeleri tarzında yazacağız. Heyecanlı sahneler de kovboy filmlerini andıracak. Sen, önce bana, o tatsız ve sıkıcı anlatışınla hayat-ı hakikiyeni nakledersin...” Turgut tamamladı: “Sonra sen de uykusuz geçen kâbuslu bir gecenin sabahında, on beşinci fincan kahveni yudumlar ve sokak satıcılarının pencereden sızan seslerini dinlerken, ‘kahramanlar marşı’nın son notalarını kâğıda geçirirsin.” Selim, sabırsızlıkla karşılık verdi: “Oldu, evet, anlaştık. Dolmakalemimize kan doldurup yazacağız bu satırları. Ve ben, bir avuç toz olduktan sonra bile, senin destanın ağızlarda dolaşacak...” Turgut tamamladı: “Ben ve emrimdeki yüz bin şövalye, ihtirasın yakıcı alevleriyle kavrulurken, sen köşenden bizleri ibretle seyredecek ve: ‘Sevişin evlatlarım, diyeceksin. ‘Sevişin ve mutlu olun...’” Selim atıldı: “Ve zina etmeyin.” Turgut, yapma bir kıskançlıkla elini salladı. “Sonunda okuyacağım bu İncil’i ve senin okumamış olduğunu ispat edeceğim böylece.” “Kağıtlar nerede?” diye söylendi Turgut. “Kâğıtlar, zabıtlar... onları buralarda bir yerlere saklamıştım.” “Eski Mukaddes Roma-Aksaray İmparatorluğunun kurucularından, kadim Osmanlı müverrihlerine göre Turgut Bey, Avrupalı müsteşriklere göre namı diğer Dragut’un hayatını yazacağım bilinen ve bilinmeyen taraflarıyla.” Sabret biraz Selim, eskisi gibi acelecilik etme. Giriş hazırlıklarını tamamla, ben geliyorum.

Bir proje dosyasının içinde, birkaç kâğıt buldu sonunda. Bu kadar değildi; daha olmalı. Sonra tekrar ararım. Elleri titreyerek, sayfaları masanın üstüne koydu. Canım Selim; hep oynayabilseydik bu oyunları. Biraz olsun dinlenseydin arada. Durmak bilmeyen kafanı rahat bırakıp kuvvet toplasaydın biraz. Kim dayanabilmiş ki sürekli? En basit insanların bildiği bu gerçeği nasıl göremedin? Bu sayfalarda yaşadığını görüp, öldüğüne nasıl katlanabileceğim? Bu acıya dayanmak için bir yol göster bana. Parmaklarının bütün gücüyle bileğini sıktı. Okumalıyım, bilmeliyim, okumalıyım. İşin içine girmeliyim; kendime acı vermek pahasına. Ellerini yanaklarına bastırdı, okumaya başladı:

"Bundan yirmi beş yıl kadar evveldi. Aksaray'ın Horozuçmaz Mahallesi Lâlegül Sokağı Hane No. 54, Cilt No. 22, Sahife No. 669'da, iki katlı ahşap bir evde, medeni hali bekâr, cinsiyeti erkek, dini İslam bir çocuk dünyaya geldi. Babası tütün rejisi muhasipliğinden, on sekiz yıl dört ay yirmi iki gün sonra emekliye ayrılacak olan Hüsnü Bey, annesi de ev kadını Mürüvvet Hanım'dı. Turgut bir ebe marifetiyle, babası ahşap evin alt katında merak ve endişeyle kıvranır ve beş dakikada bir merdivenleri tırmanırken dünyaya geldi. Daha doğrusu, yazık ki, yedinci kere merdivenleri tırmandıktan sonra aşağı inerken doğdu. Evin içinde mahallenin yaşlı kadınları dolaşıp duruyor ve Hüsnü Bey de orada, varlığı gereksiz bir insan olduğunu düşünerek, kendini nereye koyacağını bilemiyordu. Kaynar sularla dolu taslar üst kata taşınıyor ve sigara üstüne sigara içen Hüsnü Bey, bu taşıma işine yardım edecek gücü bile kendinde bulamıyordu. Hüsnü Bey o zamanlar çok zayıftı. Çocuk iki yaşına geldiği gün çektirilen fotoğrafta onu tanımakta güçlük çekerdiniz: ince bıyıklı, soluk benizli, genç bir adam. Başında, o yıllarda moda olan, siyah şeritli, geniş kenarlı bir şapka var. Bu şapka, onun silik yüzünü daha da önemsiz gösteriyor ve Hüs-

nü Bey resimde bir sığıntı gibi duruyordu. Üst kattan çocuk ağlamasının duyulduğu sırada Hüsnü Bey, ertesi gün gireceği Amme Hukuku imtihanını düşünüyordu. Bir taraftan muhasebeci yardımcılığı bir taraftan Hukuk talebeliği...Hüsnü Bey bunalıyordu. Okumaya fazla düşkün olmadığı için, sadece kitaplarda isimlerini görmekle yetindiği filozoflar, kafasında birbirine karışıyor; Necmettin'in notlarından aklında kalan cümleleri hatırlamaya çalışıyordu. Bu Necmettin'in notları da ne kadar okunaksızdı. *On Binlerin Ricatı*'nı yazanın Aristophanes mi yoksa Ksenophanes mi olduğunu çözmeye çalışırken Platon'un aile nazariyesi, Dante'nin devlet mefhumuna karışıyordu. Hüsnü Beyin en büyük talihsizliklerinden biri de yanlış isimlerin daima daha önce aklına gelmesiydi. Kültür, sadece bazı isimleri hatırlamaktan ibaret değildir, deniliyordu. Kültür, bu isimleri yerli yerinde ve başka isimlerle münasebetini bilerek kullanmak demekti. Kelimeler, kelimeler... diye düşündü Hüsnü Bey, Shakespeare'in adını bile duymadığı halde. Bu kelimeler, kültür mü demekti? Hakikaten, kültür ne demek acaba? Hüsnü Bey için kültür onun dört kere tek dersten sınıfta kalmasına sebep olan Amme hocası Ordinaryüs Profesör -o zamanki adıyla müderris- Ekrem Galip Bey (Aydıner) demekti. Eğer böyleyse, 'Kültür', insanı küçümseyen, insanın ne mal olduğunu bir bakışta anlayan iri kıyım bir şey demekti. Ekrem Galip Bey, Hüsnü'nün bu korkusunu sanki önceden bilirmiş gibi, imtihan odasına girince ona öyle bir bakardı ki Hüsnü Bey küçülür küçülür, bildiği ya da birbirine karıştırdığı bütün isimleri ve nazariyeleri unuturdu hemen. O an, odanın dışında olmak için neler vermezdi. Üçüncü hakkına girerken, bu duyguların tesiriyle, bir an, kapıya doğru yönelir gibi olmuş, fakat hocanın küçümseyen bakışlarını ensesinde hissederek masanın başına oturup kaderine boyun eğmekten başka bir çare bulama-

mıştı sonunda. Ekrem Galip, soruyu onun yüzüne bakmadan sormuş ve gene onu dinlemiyormuş gibi, önündeki kâğıda, her zamanki geometrik şekillerini çizmeye başlamıştı. Bu kısa rahatlık devresini kaçırmak istemeyen Hüsnü Bey, telaffuz etmekte zorluk çektiği kelimelerle boğuşarak, ezberlediği cümleleri sıralamaya cesaret etmişti. Bir an için, bu sefer olacakmış gibi gelmişti Hüsnü Beye. Hoca susmaya devam ediyordu. Kadim Yunan felsefesinin bu zayıf temsilcisi, muhasebe defterine yazdığı maddeler gibi, alt alta diziyordu fikirleri: 'Platon'un devlet nazariyesini böylece gördükten sonra, onun kadar mühim olmamakla birlikte, *On Binlerin Ricatı* muharriri Aristophanes'in de bu mevzudaki fikriyatına ezcümle temas etmek icap ederse, şu noktalarda iki müellifin telif edilebileceği neticesine varabiliriz: insan uzviyetindeki ve bilhassa tabiattaki mihaniki mevcudiyetler bize, insanın rasyonalist bir ruhu olduğunu ve cemiyyetteki nizamın (cemiyeti, iki 'y' ile söylemekle hocanın takdirine mazhar olacağını sanıyordu; başına gelecekleri bütün tecrübesine rağmen unutmuştu) bu esaslara istinat ettirilebileceğini gösterir...' Zavallı altı yüz kırk sekiz Hüsnü! hoca sözünü kesmedi diye, başını ve gözlerini bir miktar yukarı dahi kaldırmıştı. Anlamadan tekrarladığı sözlerin cazibesine kapılır gibi olmaya cesaret etmek üzereydi. Ekrem Galip, son çizdiği dikdörtgene bir köşegen ekleyerek birden başını kaldırdı ve gözlerine sorgulu bir mana vererek konuştu: 'Acaba?' Her şey bitmişti. Kurmuş olduğu bütün düzen yıkılmıştı. Elbette biraz daha direnecekti. Fakat hüküm verilmişti. Hocanın 'acaba'sı, sınıfta kaldın demekti. Bunu birinci hakkına girenler bile bilirdi. Birden çocuğun bağırmasını duydu ve ne yaptığını bilmeden merdivenleri tekrar tırmanmaya başladı.

"İşte, baba tarafından pek talihli sayılmayan Birinci Dragut, aslen İstanbul vilayetinin Aksaray kazasına bağlı olup,

tarihe geçen ismini ilk defa bu yarı münevver babanın, kulağına okuduğu ezanla duydu. Hüsnü Bey pek dindar sayılmazdı. Turgut'un kulağına ezanı fısıldarken de gene, Kadim Yunan gibi, bilmediği bir düzenin ezberciliğini yapıyordu. Doğu ve Batı kültürünün sembolleri, onun kafasında, bütün ürkütücü yönleriyle, birbirlerine karışmadan durabiliyordu. Turgut Efendi, yani istikbalin bu meşhur şahsiyeti, işte böylece ilk külürünü Şarki İslamın tesiriyle almış oluyordu. Turgut'un, yıllar sonra, edebiyat dersiyle başlayan divan edebiyatı hayranlığının köklerini, kulağına okunan bu Arapça sözlerde aramak gerekir. Fakat, o anda babası, nasıl ne dediğini bilmeden konuşmuşsa, Dragut Özben de ne dediğini bilmeden, bir Şarki Medeniyet hayranlığı tutturmuştur yıllarca. Bilhassa bu sözlerin kulağına söylenmiş olması; bu tarihi şahsiyette, bütün kültürün ve hassaten Arap kültürünün kulaktan dolma bir şekilde tezahürüne sebebiyyet vermiştir."

Turgut, masadan başını yavaşça kaldırarak; "Eşek" dedi.

"Annesi Mürüvvet Hanım, kocasının aksine, zorba ve mütehakkim bir kadındı. Oğluna hırçın bir şefkat göstermekle birlikte, onun disiplinli yetişmesi için, hiçbir fedakârlıktan çekinmemişti. Bütün büyük ve mustarip ruhlar gibi, Turgut da bu iki zıt tesirin gölgesinde yetişti. Tabiatında tezahür eden bir takım tezatlar da ancak bu husus nazarı itibara alınarak izah edilebilir. Eğer, siyasi ve milli muarızlarıyla uzun seneler mücadele etmek mecburiyetinde kalmayıp da biraz okumaya fırsat bulsaydı, tarihte, kendisi gibi birçok şahsiyetin yaşamış olduğunu görecek ve her bakımdan tatmin olarak, muhaliflerinin kendisinde işaret ettiği ani hırçınlık ve kaprislerden, belki bir nebze olsun kurtulabilecekti."

Turgut, yazıdan başını kaldırmadan: "Fazla oluyorsun," dedi.

“Evet, sayın sekreterim: nerede kalmıştık? Son cümleyi tekrar okur musun lütfen?”

Turgut: “Babanın uşağı yok,” diye karşılık verdi. “Sen de, günümüzdeki son Osmanlı müverrihleri gibi bunadın mı yoksa?”

“Evet, nerede kalmıştık? Uzatmayın, rica ederim.”

“Benim Gogol’a benzediğimden ve senin de Belinsky dümeniyle beni batırdığından bahsediyorduk.”

“Babanızın aksine, bildiğiniz birkaç kelimeyi ne kadar da yerinde kullanırsınız aziz Turgut! Üstelik, doğru da telaffuz edersiniz.”

“Beni kızdırma! Başmaçkin ve Çiçikov derim sonra; kendine gelemezsin. Seni Dostoyevski bile kurtaramaz.”

“Turgut Bey oğlumuz, kelimeleri yerli yerinde kullanmakla birlikte, henüz genç ve ateşli oldukları için, meselelerin derununa nüfuz edemiyorlar. Lütfen, kıraat buyurun!”

Turgut: “Bu kadarı da fazla,” dedi ve son yazdığı cümleyi okudu.

“Bazı telaffuz hatalarına rağmen kıraatiniz fena değil, Turgut Bey oğlumuz,” diyerek Turgut’un yanağını okşadı Selim.

Turgut: “Eski Osmanlı ediplerine çok özendiğiniz ayan oluyor efendim,” dedi. “Beni gözünüze kestirdiniz galiba.”

“Bu sözdeki imayı anlamamış olalım ve tarihi vazifemizi ifaya devam edelim. Evet: Turgut, pısırık bir baba ve müstebit bir annenin tesirinin ruhunda uyandırdığı hercümerci, çok küçük yaşta farketti ve...” Turgut tamamladı: “Hürriyeti seçti.”

“Evet! Genç yaşımızda okumuş olduğumuz ve her vatanperver Türk genci gibi tesir aldığımız ve bizim ruhumuzda da derin inikâsları olan sabık ve sakıt Rus Mühendis-i Hümayunu Victor Kravchenko Efendinin komünizma rejimini tel’in için yazmış olduğu kitabının başlığında ifade ettiği tabirle ‘Hürriyeti seçti’. Yani, sokağa düştü.”

Turgut: "Sokağa düşen senin..." dedi, vazgeçti. "Fakat, üstadım Selim! Osmanlı ifade tarzından vahim inhiraflar gösteriyorsunuz."

"Turgut'un ileride ne kadar mütehayyiz bir şahsiyeti olacağını anlamaktan âciz bulunan Lâlegül Sokağı sakinleri, küçük yaşta sokağa düşen -tabirimi mazur görün- Birinci Dragut'a hüsn-ü kabul göstermediler."

"Allahtan Hüsnü Bey'le ilgili bir kelime oyunu yapmadın burada."

"Beni minimize ediyorsunuz. Sus yahu! Biyografinin canına okudun. Nerede kalmıştık?"

"Bir daha okursam öleyim!"

"Evet! Turgut, tercümei halini yazan büyük müverrih Selim Işık'ın aksine, ilk tahsilini sokakta yapmıştı. Henüz üç yaşının baharındaydı. Güneşli bir günün sabahında, minimini Turgut, ilk defa sokağa çıkıyordu. Nasıl, minimini Newton, gene böyle güneşli bir günde, bahçesinde dolaşırken, başına düşen bir elma sayesinde yerçekimi kanununu bulmuşsa, Turgut da o gün, sokak, dolayısıyla hayat mücadelesi kanununu keşfetmişti. Evlerinin yanındaki boş arsada top oynayan çocukların arasına, yaşının verdiği teklifsizlikle sokulmaya çalışınca, beş yaşında kocaman bir sokak serserisinden ilk yumruğu yedi gözüne. Hidrostatik kanununu bulur bulmaz hamamdan fırlayan Arşimidis'in hızıyla geriye döndü ve annesine şikâyete koştu. Annesinden yediği dayak, ona ikinci hayat kanununu keşfettirdi: '... ve şikâyet etmeyesin.' Daha sonraki bütün muvaffakıyetlerine rağmen, hayatındaki bu ilk lekeyi silmek, hiçbir zaman mümkün olmadı. O günkü çocuklar -bugün futbolcu oldular- 'Mahallede topu ayağına sürdürmezdik. Şimdi başvekil olmuş,' derler."

Turgut: "Tahrif! Tahrif!" diyerek kalktı. "Aynı sütunlarda, aynı punto, aynı katrat ve aynı ifadeyle tekzip ederim. Be-

yanınız hilaf-ı hakikattir. Mahsulünüz garibe-i hilkattır. Hadise, aslında şöyle vuku bulmuştur: ben o sıralarda, bir işim dolayısıyla, top dediğiniz gâvur icadını oynadıkları mahalden geçiyordum."

"O küçük yaşta ne gibi bir işiniz vardı, canım efendim?"

"Dünyayı da ona benzeterek yuvarlak zannettikleri için beğenmediğim bu nesne -buyurduğunuzun aksine- tesadüfen de olsa ayağıma çarptı ve böylece ben, 'topa ayağımı sürmüş' oldum. Bu keyfiyet bile, sözlerinizin ne kadar hayal mahsulü olduğunu göstermeye kifayet eder sanırım."

"Eder, eder," dedi Selim aceleyle. "Sen eder dediğin için eder. Osmanlı kafasında mantık ne gezer? Aman tahtaya vur değmesin nazar."

"Yarım kafiye," dedi Turgut ilgisizce.

"Hayır efendim, göz kafiyesi. Ben sizi Muallim Nacici zannediyordum cici çocuk. Bu meselenin derinine girelim mi?"

Turgut: "Girmeyelim," dedi.

"Peki efendim. Zaten niyetimiz yoktu. Devam edelim, sürüp gitsin bu macera; eğer bulabilirlerse kendine uygun bir mecra. Yediği dayağa rağmen, ya da yediği dayağın verdiği hırsla, Turgut -bunu itiraf etmek zorundayım- Türk'ün, Kuzey Korea'da gösterdiği ve daha önce Yunanlı pehlivan Cim Landos'un yakinen bildiği acı kuvvetini, o günden itibaren damarlarında hissetmeye başlamıştı."

Turgut: "Adalelerinde," dedi kesin bir tavırla.

"Evet. Adalelerinde. İşte, neresindeyse orasında duyduğu ve sonra üniversite kantininde, karşı masada oturan kızlara da gazoz kapaklarını birer birer bükmek suretiyle gösterdiği acı kuvveti sayesinde, arkadaşları arasında haksız şöhret kazanmıştı. Ne olacak? Ayı işte."

"Hislerinize mağlup oluyorsunuz üstadım."

"Mağlubiyet hakkındaki hükmü tarihe bırakalım ve serencama devam edelim."

"Akıl hocası Makyavel'in bir köprüyü geçişi sırasında, karşısına birdenbire çıkan bir ayıyı, annesinin erkek kardeşi sıfatıyla selamlaması gibi, Turgut da, kuvvetli olduğu yerlerde ayıya ayı dediği halde, işine gelmeyince onunla bir akrabalık kurması..."

"Peki Selim, ayı-dayı-Makyavel oyunlarının zavallılığını nasıl olur da görmezsin?"

Selim: "Rezilliğimden," dedi. "Biliyorsun, *Yeraltından Notlar*'da Dostoyevski..."

"Gene sözünü keseceğim. Ne olur, oraya girmeyelim. Ben kayboluyorum orada."

"Oysa biraz okusaydın, sen de orta halli bir Dostoyevski olabilirdin pek güzel. Orta çapta bir *humiliation* çıkardı ortaya; bir hikâye filan yazardın. Geçinip giderdik."

"Farkındasın değil mi?" diye sordu Turgut. "Sen o İngilizce sözü edince, nasıl budalaca bir bilgiçlik gülümsemesi kapladı suratımı."

"Fakat, Turgutçuğum; sen Dostoyevski'yle Çehov'u karıştırıyorsun, bana kalırsa."

"Olsun, bir daha denerim. Üzülürüm bu sözlerine; biraz kendi kendimi yerim. Gene de iyi niyetle denerim bir daha."

Selim güldü: "Bu biraz daha iyi oldu. Yalnız, kendi kendini yerken, bunu sen bile bilmeyeceksin, kendine bile söylemekten korkacaksın. Bir gölge gibi, kapının altından süzüleceksin. Duvarda karafatmalar; gerçek karafatmalar değil tabii. Daha kapıdan girerken hiçbir şeyin yoktu; oysa dereceyi koyuyorsun: otuz dokuz ateş..."

"Dostoyevski için ölüp bittiğin halde bu sözleri söylemen *humiliation* bana kalırsa."

"Turgut! Bu sözü, nasıl buldun? Farkında mısın öneminin? Hayır, olamaz, bir yerde okudun bunu."

"Selim, biliyorsun, biz Türkler, mahalle..."

"Hayır, sus konuşma, bozma. Bak, Turgut; hayatın bo-

yunca bir daha konuşmayacaksın bu sözünden sonra. Söz veriyorsun değil mi?"

"Yoldan çıktığına göre ilhamını kaybetmiş olmalısın"

"Hayır, dostum. Ben, en acıklı anda bile güldürücü sözler bulabilen bir insanım. Kendime acımam yoktur." Silkindi, gözlerini yumdu; sonra hemen açtı; değişik bir sesle devam etti:

"Küçük yaşta, akranları arasında önder olması, onun birçok aşağılık duygusundan kurtulmasına yardımcı olduysa da manevi bakımdan kaçınılmaz bir fakirliğe sürükledi onu. Bu arada, Ahmet Mithat Efendi gibi, kısa bir süre için de olsa, okuyucularımızdan izin alarak mevzumuzu bir yana bırakmamıza rağmen, bize bu fırsatı verenlere, bu arada bu satırların yazarına, ayrıca bizzat gelemeyerek yarı yolda kalanlara bilhassa teşekkür ederiz. Turgut, yukarıda zikredildiği gibi, kısa pantalonlu yaşantısının bu erken başarısına kapıldı; ondan sonra da her davranışında, Borjiya gibi 'Zafer veya hiç' düsturuna sadık kaldı. Bu orman yasasını, üniversite kapıcısının o sırada başka yere bakmasından faydalanarak mukaddes camiamızın içine de soktu. Evet beyler! İştirakiyun mezhebinden de yıkıcı olan bu telakkiyi aramıza sokan Turgut'tur. Turgut değil o hayduttur. Halbuki 'Vermesini bilmeyenler alamayacaklardır.'"

"Hayatımdır bahis konusu olan. İncil'i karıştırma ulan," diye Selim'in sözünü kesti Turgut.

"Uygun bir kafiye bulamadığım için bu müdahaleni karşılıksız bırakmak zorundayım."

Turgut: "Her zamanki gibi işin sonunu kendine bağlamak gibi kaçınılmaz bir eğilim görüyorum sende," dedi.

"Mülahazat hanesine yazacaklarımız şimdilik bu kadar. Gelelim Turgut'un okul ve dış dünyayla temaslarına.

"Turgut'un küçük yaştan beri geliştirdiği ve sonraları arkadaşlarının başına ağır bir yük tahmil eden hususiyetlerin-

den biri de her şeyi mantıkî neticelerine kadar takip etmek olmuştur. 'Mantıki neticelerine kadar götürmek' gibi korkunç bir tabir daha düşünemiyorum. Bu hususiyet onda, Selim Işık'ın aksine, sonradan olma bir vakıadır. Üniversite hayatı sırasında bir umumiyet halini alan bu hususiyet, zamanla büyük düşüşler kaydetmiştir. Esasında, herhangi bir konuyu mantıkî neticelerine götürmek son derece tehlikeli ve... yasaktır. Hiçbir vatandaşımızın bu oyuna kapılmasına asla ve kat'a müsaade edilmemelidir. Bu, ancak oyun kabilinden ve Cumhuriyet Bayramlarında, maytapla birlikte patlatılması caiz olan bir kaziyedir.

"Turgut, bu oyunu, önce işine geldiği için sevdi. Ben, her sene sınıfın birincisiyim ve herkesten kuvvetliyim ve kızlarla konuşuyorum. Ama ne demişler: gülme Menderes gülme, senden büyük Allah var. Halbuki o ne diyor. 'Gencim, güzelim, matematikten de on aldım. O halde mantıkî neticelerden ne korkum olabilir? Komplekslerim yok ve ellerim terlemiyor. Bana kimse dokunamaz.'

"Bir insanı, diğerinden ayıran hususiyet nedir? Dış şartlar mı? Olamaz. Nedir o halde? Kazanç ve kayıp hakkındaki telakkisidir. Turgut da üniversite giriş imtihanını bin bir zorlukla kazanınca bu hayati sualle karşı karşıya kaldı: ne demekti bu? Kazanç mı, kayıp mı? Acele cevap verdi: 'Kayıp,' dedi. Ah! İşte burada hata etti. Neden bu kadar acele davrandı? Neden acısının biraz hafiflemesini bekleyip de biraz daha soğukkanlı olabileceği bir zamana kadar dayanamadı? Neden, neden? Bu vahim hükmü, ondan sonraki bütün harekâtına da tatbik etmek gibi ikinci elim hatayı da hemen yaptı. Koparıp atsaydı bütünlüğünü bozan bu acıklı tarafını da geri kalanı kurtarsaydı hiç olmazsa. Yapmadı. Kendini, rakipsiz saydığı konuların dışında, bir daha hiçbir zaman tecrübe etmemeyi ve kuvvetsiz olmayı uygun buldu. Tabii, mantıkî neticelere götürme oyunuda birdirbir ve lik

gibi bir çocuk oyunu olarak mazide kaldı. İşte, düşüşü de bu anda başladı. Bu satırların yaratıcısı ve yakın arkadaşı, onun bu metamorfozuna şöylece tarih düşürdü:

"Yıl bin dokuz yüz elli üç, baktı Turgut vaziyet güç; mantık yardım etmedi hiç. Oldu tam bir eyyamgüder. Bana göre, oldu heder.

"Fakat, sonradan garson olmuş bir filozof ya da filozof olmuş bir garsona göre, insanlar karışık salataya benzer. Turgut da, insan ruhundaki bu karışıklık yüzünden yeni şartlara tamamen ayak uyduramadı. İnsancıllığı, arasıra görülen eski yumuşaklığı, rahatsız etmeye başladı onu. Çare olarak dinlenme anlarında, eski düşüncelerine uygun arkadaş..."

"Yeter artık sapıttın," dedi Turgut. "Kendi elimle kendime hakaret edemem. Müsaade edersen yazıyı otobiyografiye çevireceğim." "Müsaade etmem," dedi Selim soğukkanlılıkla.

Turgut başını okuduğu satırlardan kaldırarak çevresine baktı: eşyayı, tanımayan bakışlarla süzdü. Salonu koridora bağlayan kapıya doğru bir iki adım attı. Durdu, öylece kaldı.

Öylece kal Turgut! Oyunun sonunda perde kapanırken olduğu gibi. Yatak odasından koridora ışık sızıyordu. Yatmamış; beni bekliyor. Kalan kâğıtları yarın aramak daha iyi olacak.

Ertesi gün, akşam üzeri eve erken döndü. Nermin mutfakta yemek yapıyordu. Karısını öptükten sonra yatak odasına doğru kararsız bir iki adım attı. Önüne gelen ilk kapının tokmağına takıldı gözü. Tokmağı bir süre elinde tuttu, kapının *art-nouveau* camına baktı. Pervazları, kapı kasasını inceledi alışkın gözlerle. "Bir kat astar, iki kat boya," diye mırıldandı. Mühendislik şartlanması, ne olacak. Efendim? Sonra, sesini yükselterek: "Nermin," diye seslendi. Karısı, hemen, yakından gelen bir sesle cevap verdi: "Evet?" Turgut, bir an durakladı. Kendisine karşılık verilmesine şaşırmış gibiydi. "Benim kâğıtlarım vardı." Gene durdu. Söyleye-

ceğini unutmuş gibiydi. Başını sarsıp, silkinerek toparlanmaya çalıştı. "Hangi kâğıtlar canım?" Birden rahatsız oldu. Sanki karısı ondan birşeyler koparmak istiyordu. "Masamın gözüne sığmamıştı ya hepsi. Bir yere kaldırmıştık." Neden bu kadar soruyor? Bir şey mi biliyor acaba? "Bilmiyorum," dedi Nermin: "Dolabın üstüne bir bak istersen." Biraz rahatlamış hissetti kendini. Konuştuğumuz kelimelerin dışında bir şeyin farkında değil demek. Kelimeler, kelimeler. Yalnız kelimeler, konuşulan kelimeler. Babama benzemesem sonunda hiç olmazsa. Fakat, neden kötü olsun? Yalnız konuşulan kelimeler geçerli demek. Gerisi insana kalıyor. İnsana, onun öz varlığına. İstersen, içine dönük olabilirsin. "Haklısın, bir bakmalı," dedi. Oldu işte. Koridoru yavaşça geçerim. Onun bildiği, sadece "bakmalı" kelimesi. Tehlikeli bir şey değil canım. Oyun oynuyoruz. Acaba gerçekten öyle mi? Acaba, bildiği yalnız "bakmalı"mı? Aman oğlum Turgut dikkat et. Mantıkî neticeler oyununa kapılma sakın. "Ne yapıyorsun orada Turgut?" "Düşünüyorum." Olmadı işte. Kendini ele verdin galiba. Yok canım! İnsanlar kendi söyledikleriyle ilgilidir çoğu zaman. Evet çoğu zaman demeli ki şaşırtıcı bir genelleme olmasın. "İyi" dedi karısı sadece. İyi. Bu iş çözüldü. Demek ki yemekle uğraşıyormuş mutfakta "aslında." Koridoru, kedi yürüyüşüyle geçti, yatak odasına attı kendini. Tuvaletin önünden karısının pufunu çekti. Puf ya Selim! Dil, yaşayışımızın aynasıdır. Elini gardrobun üstüne uzattı. "Burası ne kadar tozlu!" diye bağırdı karısının işitmesini bekleyen bir sesle. Cevap vermedi. İstediğim gibi çalışabilirim öyleyse. Bana ne demişti: bir gün bu yazdıklarımızı arayacaksın; ama, yaşantınla onlardan öyle uzaklaşmış olacaksın ki, bulamayacaksın. Buldum işte! Hem de karımın "puf"una ayakkabılarımla basarak.

Kâğıtlar biraz sararmış. "Ne arıyordun?" diye seslendi Nermin mutfaktan. "Tartışma zabıtları," dedi onun duyma-

yacağı bir sesle. Sonra: "Okula ait kâğıtlar," diye yüksek sesle cevap verdi. Karısının karşılık vermesini beklemeden salona girdi. Masa lambasını yakıp hemen okumaya başladı.

Turgut: "Bana yazdırdıkların tamamen hayal mahsulü."

Selim: "Ben o kanaatte değilim."

Turgut: "Bana haksızlık ediyorsun. Aksini ispata her zaman hazırım."

Selim: "O halde genel görüşme açılmasını teklif ediyorum."

Turgut: "İsteğiniz kabul edildi."

Selim: "Usul hakkında konuşmak istiyorum."

Turgut: "Size söz vereceğim. Bunu sağlamak için başkanlığa kendimi tayin ediyorum."

Selim: "Söze başlıyorum. Görüşme esaslarının şu şekilde tesbit ve kabulünü rica ederim: beher görüşmecinin söz aldığı zaman, sadet haricine çıkmadığı takdirde sözü kesilmeyecektir. Karşısındaki, yani muhatabı, bu sözler hoşuna gitmese dahi, insanlığa yakışmayan sıfatlar kullanarak söz atmayacaktır. Ve nihayet, görüşmenin, yani tartışmadaki genel gidişin, aleyhine yön aldığını gören taraf, hiçbir şekilde kaba kuvvete başvurmayacaktır."

Turgut: "Teklifinizin son maddesi, benim, bu gibi görüşmelerdeki münakaşa kabul etmez kuvvet üstünlüğümün izolesi demek oluyorsa da, şimdilik kaydıyla, reddetmediğimizi ifade edebilirim. İlk olarak sözü kendime veriyorum."

Selim: "Konuşma üslubunu tesbit etmedik. İlk cümleden, ciddi, dolayısıyla tatsız bir gelişmeye doğru yol aldığımızı görüyorum; sonumuz neye varacak onu merak ediyorum. Amerikalıların dediği gibi, ciddiyet kediyi öldürür. Türkçeye çevirirken, yaptığım kelime oyunu kayboluyor tabii."

Turgut: "Yapamadığın şeyler için sözümü kesme bir daha. Üslup serbesttir. Müsaade edersen, kendime tekrar söz veriyorum.

"Evet! Diyorum ki; meselelerimizi çözmek için edebi değil teknik bir üslup seçersek, kendimize verdiğimiz serbestliği iyi kullanmış oluruz ve demokrasi gibi bunu da kendimize benzetmeyiz. Teknik bir üslup seçmeliyiz; çünkü bizler teknisyeniz. Duygularını ifade edebilmek için bakkal, bakkal gibi, bahçıvan da bahçıvan gibi düşünebilseler; kendilerine yakışacak bir ifade coşkunluğuna kavuşacak zamanı bulabilselerdi; bütün şehir, gereksiz edebiyattan temizlenmiş olurdu. Yazık ki her zaman birinci sınıf bir bakkal, dördüncü sınıf bir edebiyatçının üslubuna özendiği için, onu kullanmak zorunda kaldığı için, edebiyatçılar tarafından edebi bakımdan hor görülmektedir. Biz, yani bu dünyanın iki sahibi sen ve ben, bu oyuna gelmeyecek kadar yeterliyiz. Birinci sınıf matematikçi olmak yolunda bulunan bu iki müstesna genç, lisede matematikten belge almış bir edebiyatçının hakimiyetine boyun eğemez. Napolyon gibi gururla söyleyebiliriz: 'Bizim asaletimiz, bizimle başlar.' Anlaşılmamak korkusuna gelince: bir edebiyatçının meseleleri de -günlük yaşantının nakledilmesi dışında- halk için, bir matematikçinin denklemleri kadar, belki de daha soyut kalır.

"Söze başlarken, tarihçi taklidi yaptığınız için haksız olarak benim hakkımda 'eyyamgüder' gibi, sığır çobanıyla karıştırılabilecek bir deyim kullandınız diyorum. Hiç olmazsa oportünist deseydiniz, kimse anlamazdı. Ben oportünist değilim! Bu sözün arkasından bir kelime oyunu, bir şaka bekliyorsanız, benim idealist karakterimi yakından veya uzaktan hiç tanımamışsınız demektir. Evet! Ben idealistim. Geçen yıl, matematik asistanı; 'ben matematik yiyerek yaşıyorum,' demişti. Benim de hayatımın kısm-ı âzamı matematikle geçiyor. Yemek yediğim saatlerin toplamı, matematik çalıştığım zamanla mukayese edilirse, günlük yaşantımda gülünç denecek kadar zavallı ve küçük bir yer tutar. Ben kendime ihanet etmiyorum. Sana bir dost gibi açılabilirim

Selimciğim: dün gece sinüs ve kosinüs münasebetleri yüzünden gözüme uyku girmedi."

Selim: "Daha baştan, ciddiyetten uzaklaştığınızın zapta geçirilmesini istiyorum. Hangi münasebetten bahsediyorsun? Sinüsle kosinüs arasındaki münasebetten mi?"

Turgut: "Hayır, onlarla benim aramdaki münasebetten. Acaba sinüsü mü yoksa kosinüsü mü daha çok seviyorum diye öyle bir açmaza düştüm ki, sonunda ikisinin de karesini aldım; gene bir neticeye varamadım. Bir de, 'Hayatın Koordinatları' meselesi beni çok yoruyor."

Selim: "Saçmalıyorsun. Bu meselelerin aslı yok. Beni ve edebiyatı şüpheye düşürmek için mahsus öyle yapıyorsun. Fakat ben, her ikisinin müşterek vekili olarak, seni ispata davet ediyorum."

Turgut: "Bu davetlerde dişe dokunur bir şey sunamazsın sen adama. Demek sen aşkı, sinüs kosinüse çok görüyorsun. Soyut aşk kavramı sende henüz gelişmemiş. Sen ve senin gibiler, ancak beş elmayla on elmayı toplayabilen basit insanlarsınız. Elle tutulan şeylerle düşünebilir, elle tutulan şeyleri sevebilirsiniz yalnız. Siz A ve B'den değil, üç erkek ve beş kadından anlarsınız ancak."

Selim: "Bir dakika, sayın başkan; kendinizi aşıyorsunuz. Beni bu tatsız yere getirip, kendinizi ayrık tutmayı nasıl becerebildiniz?"

Turgut: "Sinüsün de sevebileceğini, ona da insan muamelesi yapılması gerektiğini yeteri kadar savunabileceğimi hissetmiyorum artık. Sinüsün entegralinin nasıl alınacağını birden unuttum; mahçup oldum sinüse gösterdiğim bu ihmalden. Fakat siz anlayamazsınız bu duyguları. Gene de 'Hayatın Koordinatları' hakkında bir açıklama yapmamı beklersiniz herhalde. Bak Selim! Öldürürüm seni! Bu meseleyi ilk defa duyduğun halde nasıl şaşırmamış görünürsün? Beni öldürmek için! Beni kudurtmak için! Nasıl sözlerimi

hiç duymamış gibi yaparsın? Kıskançlıktan! Bir de nazariyemi bilsen, o zaman hasetten kurur, T cetveline dönersin."

Selim: "Fena mı? Daha heyecanlı oluyor."

Turgut: "Peki, bir kelime ile olsun ilgilendiğini söyleyemez misin?"

Selim: "İlgilendim. Yalnız, sonunun kötü bitmesinden korkuyorum."

Turgut: "Sen ilgilen de sonunu değiştiririz biz, merak etme."

Selim: "Anlat o halde."

Turgut: "Evet bu nazariyeyi ben buldum! Değil seni, Gauss'u bile kıskandıracak, Leibniz'i ümitsizlikten intihara sürükleyecek bir ilim-hayal buldum. Minimini bir x ile canım bir y arasında başlayan bu..."

Selim: "Bıktım senin bu matematik masallarından. Uzatma, konuya gel."

Turgut: "Dur geliyorum... çamaşırları sudan çıkarayım da... Nasıl, meraklandırdım değil mi? Öyleyse dinle:

"Edebiyatçılar, Ahd-i Atik'ten beri gök kubbenin altında hiçbir şeyin değişmediğini bildikleri halde nasıl yazmaya devam ediyorlarsa, ben de aynı prensipten hareket ederek, bin altı yüz bilmem kaç yılında -yani bundan sittin sene kadar evvel- René Descartes'ın, beşeriyetten çirkinliğinin intikamını almak arzusuyla yarattığı ve o günden beri tıpkı büyük Sezar'ın -Rus-Çar- doğumundan beri karnıyarık doğum metotlarına sezaryen denilmesi gibi, kartezyen adı verilen ve herkesin bildiği koordinat sistemini, günümüzün icaplarına uydurmak ve pozitif bir bilim olduğu halde münekkitlerce biyokimya meselelerine gayri kabili tatbik bulunduğu asırlar boyunca iddia edilegelmiş, fakat nihayet ben, sen ve Kenan tarafından layık olduğu mevkie getirilmiş olan matematik, nam-ı diğer riyaziye ilmini üniversel karakterine kavuşturmak hedef ve gayesiyle uykusuz geçen geceler ve

ayakta uyuyarak geçirdiğim gündüzler pahasına 'Hayatın Koordinatları' yahut kısaca 'Bir insanın nerede, ne zaman ve nasıl olursa olsun, ne yaptığının analitik geometri esaslarına göre açıklanmasına giriş' adını verdiği sistemi buldum.

"Bu sistemi açıklamak için aşağıda vereceğim aşağılık izahatı dinlerseniz, (kelime oyunu yoktur; izahat gerçekten aşağılıktır. Kelime oyunu olacak korkusuyla gerçeklerden kaçamazdım elbette) meselenin, yukarıdaki cümleden de karışık bir mahiyet aldığını göreceksiniz.

"Her zaman kendi kendime düşünür dururdum. (Ben kendi kendime düşünürüm. Selim gibi, birini aramam düşünmek için.)

"Not: Bu kısım, Selim tarafından, muhalefet şerhiyle imzalanmıştır.

"Her zaman kendime sorardım: neden noktaların, doğruların eğrilerin -ister düzlem, ister uzay şekiller olsun- koordinatları var da daha mükemmel bir varlık olan insan ve onun ayrılmaz bir cüzü olan hayatın koordinatları yok? Bu mesele, hayatımı zehir eder; fakat, mevzu hakkındaki bilgisizliğim ve yetersizliğim elimi kolumu -nasıl yapıyordu bunu bilmiyorum- bağlardı. Bir gün gene böyle (yani, elim kolum bağlı ve hayatım zehir olmuş bir vaziyetteyken) karnımın çok, ama pek çok, acıktığını hissettim. Yemekten kalkalı daha çok zaman geçmediğini gayet iyi bildiğim için: 'Hayırdır inşallah,' dediğimi hatırlıyorum. Olağanüstü bir durum olduğunu seziyordum; fakat, ilham geldiğini anlayamamıştım tabii. Yerimden kalktım, mutfağa gittim. Bir iki lokma birşeyler yedim. Tekrar odama dönüp divanda, boş bırakmış olduğum kalıbımın üstüne, bir önceki durumda yattım. Ne var ki, içimdeki, tarifi imkânsız ve benim bu gibi ruhi vaziyetlere alışık olmamam hasebiyle yanlış olarak açlık diye adlandırdığım kemirici duygu, yatışacak yerde büsbütün alevlendi. Çaresiz, divanda, bana iyice alışmış olan yeri-

mi bırakarak, tekrar mutfağa gittim. Eskisine nisbetle daha çok yedim. Yani, bir örnek vermek gerekirse: ilk gittiğimde, diyelim, beş birim yemişsem, ikinci gidişimde, sekiz birim filan yemiştim. Fakat bu oburluk, beni tıkayacak yerde, büsbütün acıktırdı. Artık yerimde duramaz olmuştum. Mutfakla divandaki yerim arasında -tabir caizse- mekik dokuyordum; bir heyecan ağı örüyordum. Dolapları, rafları, annemin misafirleri için kurabiye, bisküvi, şeker, çikolata ve fındık sakladığı büfe gözlerini, gardrobu ve orada özellikle, babamın ceketlerinin asıldığı bölmenin arkasında, karanlık olup da annemin görmeyeceğimi zannettiği yeri altüst ediyor, durmadan atıştırıyordum. O duruma gelmiştim ki, neredeyse, babamın, siyah elbisesinin yeleğinin alt cebindeki anahtarı alıp, özel dolabında sakladığı siyah havyarı bile yiyecektim. Bu son arzumun dehşeti ve imkânsızlığı, çılgınca tutkularımın beni nereye götürdüğünü anlamamda başlıca amil oldu; işte, ancak o zaman kendime geldim ve bende bir gariplik olduğunu sezmeye başladım. Bu duygu, muhakkak, bedenî açlıktan öte, tanımadığım bir şeydi. Evet! Bu, maddi bir açlık olamazdı; çünkü maddeler dünyasının elemanlarıyla tatmin olmuyordu. Peki, ama neydi? Basit bir 'olmayana ergi' metoduyla, bunun manevi açlık olduğu neticesine vardım. Evet! Bu, manevi bir açlıktı; bu, ilim açlığıydı. Bu açlık, beni bir hafiye gibi takip eden yüksek düşüncelerimin, tatmin edilemeyen ilmî emellerimin verdiği açlıktı. Artık dayanamıyordum. Gözüm, çevremde hiçbir şeyi görmüyordu. Kâğıt kalem aldım. Divandaki yerimi süratle terkederek, masanın sert iskemlesine oturdum. Ne yaptığımı bilmeden, kâğıdın üstüne önce bir koordinat eksen takımı çizdim. Ellerim bana itaat etmiyordu. Sanki, görünmez bir kuvvetin tesiriyle bilmediğim bir yörüngenin üstünde hareket ediyordum. Silkinip, kendime gelmeye çalıştım. Acaba biraz daha yemek mi yeseydim? Fakat, karnım o kadar şişmişti ki, bu

fikre bedenim isyan etti. Tekrar çizmeye başladım. Önce, belirsiz şekiller gibi görünen bu esrarlı çizgiler yavaş yavaş, anlaşılır sistemler haline gelmeye başladı. Kâğıdın üstü, uzay şekiller, formüller ve ilk bakışta okunamayan notlarla dolmuştu. Ben de bitmiştim; bütün içimin boşaldığını hissediyordum. Masadan kalktım ve divanda, artık bana büyük görünen eski yerimi doldurdum güçlükle. Farkında olmadan, kâğıdı da elime almışım. Önce, bu iki boyutlu nesneye boş nazarlarla baktım: ne demekti bütün bunlar? Gevşek bir gayretle, yazdıklarımı, çizdiklerimi çözmeye çalıştım. İlk bakışta anlamsız görünen karalamalar gittikçe önem kazanmaya başladı. Bu karanlıkta, yavaş yavaş bütün unsurlar, şaşılacak bir düzenle yerini buldu. Görünüşte bedenimde bir hareket olmadığı halde, içimin şiddetle sarsıldığını duyuyordum. Gerçekten sarsıcı, müthiş bir gerçekle karşı karşıya kalmıştım: ben, yeni bir sistem bulmuştum. Kâğıdın üstündeki o kargacık burgacık çizgiler arasında (halbuki, bilirsin benim yazım okunaklıdır) 'Hayatın Koordinatları' nazariyesinin esasları yatıyordu."

Selim: "Şimdiye kadar, oburluğundan başka hiçbir şey açıklamadın. Esasa girmeden bu kadar uzun konuşman, bulduğunu zannettiğin sistem hakkında beni şüpheye düşürüyor. Sözünü kesmek zorunda bırakma beni."

Turgut: "Sen, yalın düşüncelere alışıksın sadece. Hayatın asıl tadı, gerçek tuzu olan ikinci dereceden bilinmeyen güzelliklerin farkında değilsin. Biliyorsun hayat..."

Selim: "Size ikinci ihtarı veriyorum."

Turgut: "Başkan benim. İhtarı ancak ben verebilirim."

Selim: "O halde kendine iki ihtar ver de aklın başına gelsin."

Turgut: "Olmaz öyle şey. Burası İngiltere mi? Bizde Anglosakson terbiyesimi var? Avam kamarasında mıyız ki en şiddetli tartışmalardan sonra bile iktidar ve muhalefet olarak meclisten kolkola çıkalım?"

Selim: "Sen İngiltere'yi anlayamazsın. Başka bir dünyadır orası. Ancak komplekslerinden kurtulursan..."

Turgut: "Ben oraya hiç gitmedim. Onun için komplekslerin var, diyemezsin bana. Sözünü geri al."

Selim: "Meddahlığı bırak, anlatmaya bak."

Turgut: "İngilizlerin bile bulamayacağı bu nazariyenin esası gayet basittir. Fakat, tatbikinin bir hayli güç olacağını sanıyorum. Bir ilim adamına tatbikat yakışmayacağı için, bu kısmını asistanlarıma bırakıyorum. Gündelik işlerle uğraşamam ben."

Selim: "Evet, uğraşamazsın da dışarda zenginlere ev projesi yaparsın."

Turgut: "Ben senin bildiğin profesörlerden değilim. Bu nazariye ömrüm boyunca yeter bana. Dinle ve hak ver sadece:

"Hayatın Koordinatları deyiminden kısaca şunu anlıyoruz: bir insanın, belirli bir zamanda, belirli bir yerde ve belirli şartlar altında ne yapmış olduğunu bilirsek bu bilinenlerle, yani hareket ve zaman boyutlarının önceden tesbitiyle, bu verilere dayanarak yazılan ve sabit katsayıları, o insanın tayin edilmiş özellikleriyle belirlenen denklemlerin, zaman değişkenine göre çizilen eğrileri, bize o insanın ilerde ne gibi şartlar altında ne yapacağını gösterir. Şimdiye kadar yaptığım incelemeler, dokuz bilinmeyenli, yani dokuz eksenli bir sistemde bir insanın bütün hayatının denkleminin yazılabileceği ve buna istinaden de, hayatın koordinatları metoduyla varlığının ifade edilebileceği merkezindedir. Böylece, insan hayatına ait bütün meselelerin önceden, yani yaşanmadan, çözülebilmesi imkân dahiline giriyor."

Selim: "Hiç de girmiyor. Mekanik asistanı gibi, sen de önemli noktaları atlayıp yutturmaya kalkıyorsun. Bu konuda bazı sorular sormak istiyorum."

Turgut: "Buyur."

Selim: “Bütün mesele, insan hayatının denklemini yazmak olduğuna göre, acaba sayın müellif bize bu denklemin işaret sistemini ve bir insanda bilinen faktörlere ait katsayıların ne gibi bir transformasyonla değerlendirileceğini açıklarlar mı?”

Turgut: “Derin tahlil kabiliyetiniz, burada da sizi ele verdi. Ben de zaten son olarak bu problemi düşünüyordum. Evet, meseleyi, aşağılık bir pratiğe dökmek gerekirse, bir insanda mevcut karakterlerin en uygun hangi işaret sistemiyle gösterilmesi gerekeceği sorununu ortaya koymalıyız. Bunun için de, kanaatimce, önce, insanlara ait bütün bilgileri, cebrik notasyonlarla gösterecek bir sistem bulmalıyız. İnsanın, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik durumlarını bunlara uygun cebirsel işaretlerle ifade ederek, bütün hayatı, kelimeler yerine, sayısal değerlere tekabül eden genel notasyonlarla gösterirsek, gramatik kombinezonlar yerine transandantal eşitlikler ikame etmiş oluruz ki bu yeni sistemde, sizin bilinen faktörler dediğiniz sabit katsayılar da herhalde yerini bulur.”

Selim: “Dur! Hemen tahtayı silme. Beni kandıramazsın.”

Turgut: “Aptal! Uzatma işte. Böyle bir nazariyenin elbette bazı ufak tefek noksanları olacak. Ne demiş Ziya Paşa...”

Selim: “Ne mutlu Türküm diyene, demiş.”

Turgut: “Onu Namık Kemal söylemiştir. Ziya Paşa aynen şöyle demiştir:

“Dî-rahtı ferganiyi nüman eyledi nevser

Tema-yı zur-u haltı kadar neyledi kevser.”

Selim: “Yeter söz milletindir. Söyleyen: Jean François Millet.”

Turgut: “Sanki hiçbir şey olmamış gibi sözlerime devam ediyorum:

“İnsan, kendini beğenmeden yaşayamaz. Kendini beğenirse, diğer insanlar onun hayatını cehenneme çevirmeye

çalışırlar. Bunun için, insan, hem kendini beğenmeli hem de beğenmemelidir. İngilizlerin afyonla birlikte dünya piyasasına sürmüş oldukları bu kurnazlık, yüzyıllardır insanlara hayatı zehir etmektedir. İngilizlerin, dünya milletleri arasındaki yerini böylece belirttikten sonra, konumuza dönelim.

"Bu fakir millet, sırası gelince, büyük değerler yaratabileceğini her zaman göstermiştir. Fakat İngilizler, buna daima engel olmuşlardır. Bu millet biraz nefes alabildiği kısa bir süre içinde de Turgut Özben'i yaratarak bütün kötü şartları hiçe saymasını bilmiştir. Fakat hemen İkinci Dünya Savaşı'nı çıkaran Anglosaksonlar, bu ender şahsiyetin yetişmesini gölgelemek istemişlerdir.

"Ben savaş yıllarının çocuğu olduğum için, ilk talihsizliğim beslenme şartlarının kötülüğüyle başlamıştır. Bütün savaş yılları kara ekmekle geçti benim için. Ekmekle birlikte her şey bozuldu. Bana henüz verilmeye başlanan terbiyem okula gitmeden bozuldu. Bütün çocuklar gibi, kötülüğünü, anlamını bilmeden küfür etmeyi öğrendim ve sebebini bilmeden dövüşmeye başladım. Sokak aralarında, biriktirdiğim gazoz kapaklarıyla lik oynamak ve jilet kapaklarının en iyisi olan giletteyi arkadaşlarımdan çalmak suretiyle kumara ve hırsızlığa alıştım. Babam beni mektebe götürdüğü zaman, çantamla birlikte artık uzun bir hayat tecrübesini de omzumda taşıyordum.

"Okulda ilk öğrendiğim gerçeklerden biri de babamın -sonra peder oldu- beni yanlışlıkla mektep yerine okula gönderdiği oldu. Önümüze alfabe adında anlaşılmaz bir kitap koydular. Babam, ona da elifba dedi. Okulla babamı uzlaştırmaya imkân yoktu.

"Bu garip kitapta, bizim kılığımıza pek benzemeyen bir biçimde giydirilmiş çocuklar, boyuna birbirlerine top atıyorlardı. Hangi mahallede oturduklarını bilemediğim bu çocuklar, kumbaralarında -bizim evde böyle bir kutu yok-

tu- para biriktiriyorlar; babaları da -Ahmet Ağabey kadar genç ve bıyıksız adamlardı bunlar- onlara, çatana denen kayıklar alıyordu. Bir de vatan denen bir şey vardı ki, çok iyi korunması gerekiyordu. Bizler, her sabah hep bir ağızdan onu özümüzden çok sevdiğimizi, ant denilen bir şey içerek haykırıyorduk. Bir de bazı çatık kaşlı adam resimleri vardı ki, babam onlara, gazetedeki amcalara yaptığım gibi, sakal bıyık takmamı şiddetle yasak etmişti. Kocaman bir dünyanın içinde -oysa sınıfta duran 'mücessem küre' çok küçük kalıyordu asıl dünyanın yanında- şaşkınlıkla ne düşüneceğimi bilemiyordum ve öğretmen gelince arkadaşlarla birlikte ayağa fırlayıp kıvanç duyduğumu söylüyordum bağırarak. Bununla birlikte, birkaç gün içinde, bu işlerin pek anlaşılamayacağını, yalnız bir kısmının ezberlenip kara bir tahtanın yanında tekrar edileceğini, böylece, öğretmen denilen teyzevari yaratıkla başımın belaya girmekten kurtulacağını sezmiştim. Sonunda, sınıfın kabadayılarıyla itişmek için gereken iç huzuruna kavuştum. Zayıflardan kendime iki dalkavuk seçtim ve sınıfı, mahalleye çevirdim kısa zamanda. Hemen I-A birinci takımını kurduk ve I-C ile bir maç yaptık. İçine sığmakta güçlük çektiğim okul sıralarında büyüklerimi saymak - küçüklerimi sevmek sözünü ters söylediğim için öğretmenin çektiği kulağımın acısını akşamki maçı düşünerek hafifletmeye çalışırdım. Büyüyünce öğretmenliği nasıl yasak edeceğimin hayaliyle yaşarken bir yandan da durmadan tekrarlardım: öğretmenimi, yurdumu sevmek, budunumu -bu budun kelimesi bana kasapta çengele asılı etleri hatırlatırdı- korumak, saymak, üstün tutmak, doğruyum, yasam, onlardan, herkesten intikam almaktır, olmaktır, çalışkanım, armağan olsun.

"Babamla öğretmenim arasındaki tartışmalar, kültürle olan ilk temasımın zevkli hatıralarıdır. Benim aracılığımla yapılan ve tartışmacıların pek farkına varmadıkları bu ko-

nuşmalar benim için sinsi bir keyifti. İlk gün koşa koşa eve gelmiş ve hemen babama yetiştirmiştim: 'Baba, sen yanlış biliyormuşsun. Öğretmenimiz söyledi: biz mektebe değil okula gidiyormuşuz.' Babam, okuduğu gazeteden başını kaldırdı, yorgun ve ilgisiz nazarlarla baktı yüzüme: 'Dur bakalım hele,' dedi. Babamın, sonradan daha iyi farkettiğim karakterinin eşsiz bir özetiydi bu cümle: 'Dur bakalım hele.' Hem kendi durur, hem de herkesi durdururdu bu cümleyle. Benim hızımı, annemin hırçın ve telaşlı atılmalarını hep bu amansız cümlesiyle keserdi: 'Dur bakalım hele.' Dünya tefekkür tarihine 'Durbakalımhelecilik' geçmezse, babama yapılmış en büyük haksızlık olacaktır bu. Ben de belki biraz bu felsefenin tesiriyle böyle olmuşumdur.

"'Nasıl olur baba?' dedim. 'Sen beni öğretmene gönderirken, onu çok iyi dinle demedin mi?' dedim. Sözlerimi duymamış gibi; 'Okul demek ekol demektir,' dedi. 'Fransızcadan bozmadır. Sen anlamazsın.' dedi. Bak bu noktada anlaşıyorlardı: 'Sen anlamazsın.' Bu söz, okulda ve evde hep kulağımda çınlıyordu: 'Sen anlamazsın.'

"'Öğretmenim! Babam dedi ki, ekoldur dedi öğretmenim!' 'Baba, öğretmenim dedi ki, yeni yetişenler dedi, herkesin anlayacağı' dedi. 'Öğretmenim! Babam dedi ki milli mücadeleyi yapanlar dedi, ona milli mücadele demişler dedi; kurtuluş savaşı sözü sonradan bulunmuş.' 'Öğretmenim! Gazetede okudum -babam tembih etmişti ikide birde babam dedi ki babam dedi ki deme diye- sizin kahraman dediğiniz...' 'Baba! Sen, artık çekilsin diyorsun ama, öğretmenim bu gün bir şiir okuttu: Atatürk ulu önder, onun izinden gider diyor. Yaa...'

"Kötülükten ancak kötülük çıkar. Bayağılık insan ruhunu öldürür. Elbette, çok gelişmiş milletler, kötülükten de birşeyler çıkarıp, onu az gelişmiş milletlere ihraç etmek yolunu bilmektedirler. Kötülüğü rasyonalize edip, ya da sanat

eserlerinde dondurup, hayata ait bir canlılık bulmaktadırlar kötülükte. Burada, tek korunma yolu, kötülüğün üstünden akıp gitmesini sağlamaktır. Benim gibi, az gelişmiş bir ilkokul öğrencisinin de başarabileceği tek şey buydu. Kötülüğe kayıtsız kaldım; ona içimde yer vermedim. Kara ekmeği yemek zorundaydım; ama kötü şiiri okumadan da yaşayabilirdim. Sınıfta tahtaya kalktığım zaman, gene, şiirleri en iyi ben okuyordum; çünkü öğrenmiştim en çok bağıranın en iyi şiir okumuş sayıldığını. Ve, öğretmenin bu zayıf tarafını keşfeden tek akıllı öğrenciydim. (Üye Selim'in itirazı üzerine 'akıllı' kelimesi değiştirilerek 'kurnaz' konulmuştur.)

"Tarih, yurt bilgisi, coğrafya... her şey bizden çıkmıştır ve gene bize dönecektir.

"Sevgili çocuklar! Bugünkü dersimizin konusu fotoğrafya. Önce fotoğrafyanın tarifini yapalım: eski Yunancada foton, ışık demektir, grafos da yazmak. Demek ki ne oluyor: ışığın yazması ya da çizmesi demek oluyor. Tabiatta serbest bir halde bulunan ışık, bazı metotlarla kâğıt üzerine yansıtılarak serbest halden bileşik hale geçirilir. İlk insanlar, bunu bilmedikleri için kalemle çizerlerdi. Bununla birlikte, eski Orhon Yazıtları'nı incelediğimiz zaman, Orta Asya'dakilerin de ışığın bu özelliğinden faydalanmayı düşünmüş olduklarını görüyoruz. Ne yazık ki teknik imkânsızlıklar ve bütçe yetersizlikleri, her hayırlı teşebbüs gibi bu araştırmanın da emekleme çağında kalmasına sebep olmuş ve MS. II. yüzyılın başlarında Orta Asya'yı ziyaret eden Fo-To-Çu adlı bir Çinli teknisyen, bu araştırmaların bir kopyasını yurt dışına kaçırmıştır. Deneylerine Çin'de devam eden Fo-To-Çu, on iki yıllık bir çalışmadan sonra, ışığın kâğıt üzerine çizmesini sağlamıştır. Ne var ki, son yapılan antropolojik incelemeler ve bu arada bazı yazıtların yeniden okunması, Fo-To-Çu'nun Moğol bir babadan dünyaya gelmiş olduğu ihtimallerini kuvvetlendirmiştir. Hatta, bundan iki yıl önce yapılan

kazılar sırasında, biri Nevşehir'de, diğeri de Akkale'de olmak üzere, yani iki yerde, Fu-Te-Ça adlı bir bilginin mezarı bulunmuştur ki bu şahsın, yukarıda sizlere bahsettiğim Çinli alim Fo-To-Çu olması kuvvetle muhtemeldir. Çin'de oldukça geliştirilen bu metot sayesinde Çinliler çini mürekkebiyle yazmayı bırakmışlar ve Avrupalılar daha kurşunkalemi bilmezken Foto Kalem kullanmışlardır. Fakat sonradan, bildiğiniz gibi, yobazlık ve gericilik Çin milletini ikiye bölmüş ve Moğolların bu icatta parmağı bulunması, sonunda Çinli ırkçıların Foto Kalemi yasak ettirmelerini sağlamıştır. Marko Polo, birçok değerli buluşla birlikte fotoğrafometri aletini de İtalya'ya götürmüş ve dinde Reform, sanatta Rönesans yapıldığı bir sırada, Leonardo Da Vinci, Foto Kalemin çalışmasını sağlamıştır. Leonardo'nun bazı resimlerinde görülen parlak tonlar, bu kalemi kullanmış olduğunu açıkça göstermiştir. İşte çocuklar, Avrupalıların en büyük meziyeti, pratik yönlerinin kuvvetli oluşu ve Türklerin, Arapların ve Çinlilerin birçok buluşunu kendilerine mal ederek kullanılır hale getirmeleridir. Bu ve bunun gibi bir çok medeni harekete önayak olan Doğulular ise bazı küçük yetersizlikler yüzünden, öncülüğü, Batıya kaptırmışlardır. Sizlere fotoğrafometri aletini, laboratuvarımızda olmadığı için gösteremeyeceğim. Şimdi, tahtaya aletin şematik kesitini çiziyorum ve formülünü yazıyorum. İyi öğrenin ha! Anlattığım gibi, aynen isterim. Kendi cümlelerinizle uydurma tarifler yapmak yok. Bunun için, isterseniz, esaslı noktaları defterlerimize geçirelim. Yazın bakalım: satır başı önce fotoğrafyanın tarifini yapalım iki nokta üstüste satır başı eski Yunancada foton virgül ışık demektir nokta grafos da...

"Ben okul hayatımda güzel bir sınıf, zevkli bir okul binası, iç açıcı bir bahçe görmedim. Kirden kararmış, dayanan dirseklerle cilalanmış eski sıralar; sıraların üstüne, geçen yılların Süleymanları, Necdetleri, Aykutları, zaman geçtikçe

öztürkçeleşen isimlerini, adlarını çakıyla kazımışlar. Duvarlarda, her yeni müdürün yeni zevksizliğini gösteren renkli badanalar üstüste: son müdür Behçet Beyin sidik sarısı badanasının altında yer yer eski müdür Muhterem Beyin türbe yeşili ve merhum Sami Beyin çingene pembesi renkleri sırıtıyor. Kara tahtanın karalığı, sözde kalmış. Öğretmen kürsüsünün ön tahtasında, kadın öğretmenlerin bacaklarına, kalem düşürmek bahanesiyle bakabilmek için açılmış koca birdelik. Perdesiz büyük pencereler, yaldız boyası dökülmüş bir soba, kirli ellerimizden leke olmasın diye tokmağının çevresi siyaha boyanmış kül rengi kapı ve hepsinin varlığını ve neden öyle var olduğunu açıklayan beylik cümle: bu fakir millet bu kadarını verebiliyor.

"Hela yahut apteshane veya yüznumara ya da ayakyolu; en moderni: tuvalet. Ve hepsinin kapısında bütün bunlardan ayrı bir yazı: 00. Bütün bu isimler içimi kararturdı. Bu isimleri hatırladıkça, keskin bir koku duyar gibi olurdum. Sınıfın koridoruna kadar yayılan keskin koku. Kokunun peşine takılıp giderseniz, girişte kovalar, yer bezi yapılmış çuval parçaları ve süpürgeler karşılardı sizi. Tokmağı kopuk kapılar, kapanmayan kapılar, kapısına bozuk bir yazıyla 'bozuk' yazılmış helalar, duvarlara sürülmüş pislikler... Alaturka helalar, alafranga helalar; alaturka musiki, alafranga müzik... Penceresiz helalar, muslukları kırık helalar... Helalara, esas işimizi değil de çok daha başka marifetler yapmak için girerdik: sınıfın gediklileri sigara içer, tembeller tahtadan tebeşir yürütüp hemen ağızlarına atarlar ve üstüne musluktan su içerler -böylece ateşleri yükselirmiş- kadın öğretmenin dersinde kalem düşürmeyi becerip yeterli hayal sermayesi biriktirenler de kilidi bozuk olmayan helalarda, 'suistimal' yaparlardı. Kadın öğretmenin hayali, sonuca varmadan kaybolsa bile, duvardaki resimler yardımcı olurdu helalarda.

"Ben bütün bu hareketlerin içinde bir gözlemci sıfatıyla bulundum."

"Efendim?" dedi Selim yavaşça.

"Evet! Kötü ruhlu bir bakire gibi, her şeyi gördüm ve gene de bana bulaşmasına izin vermedim."

"O halde yanımda ne işin var?" diye sordu Selim, başını kaldırmadan. "Beni hangi duruma düşürmek istiyorsun böylece?" Sustu. Kelimeleri bulmakta zorluk çekiyormuş gibi: "Bir benzetme yaparak kendimi kurtarmalıyım," diye söylendi.

Turgut: "Kendini kurtarmak için çırpınan benim, onu da bana bırakmayacak mısın?"

Selim: "Bilmiyorum," dedi. "Tartışma, istemediğim bir yönde ciddileşiyor."

Turgut: "Onun kolayı var," diye atıldı hemen. "Sen yalnız iste."

Selim: "İstiyorum," dedi. "Başka çarem yok."

Selim: "Hayata dayanamadığımız için espri yapıyoruz. Ahlâk düşkünleri gibi doğru yoldan sapıyoruz. Bütün kurtuluş yollarını kapıyoruz. İşte kapı, işte..."

Turgut: "Yeter, canım Selim! İnsan kardeşim! Hayat dalına yuvasını yapmış biricik eşim. Bırak devam etsin rezil gidişim.

"Rezil gidişim, ben rezil olmadan devam etti görünüşte. Lisenin son sınıfına kadar, gözlemci ve daima muvaffakiyete özlemci bir gelişimi yaşadım. Birincilikle bitirdim okulu ve korkulu tedirginlikten uzak kaldım.

"Giriş imtihanlarına da bu ruh haletiyle ve lise bitirme diplomasının aslı ve nüfus cüzdanının suretiyle ve bıyıksız altı adet vesikalık resimde açıkça belirtilen mütebessim suratıyla katıldı bu canavar. Bir de ne görsün: hayatta, bilmediği çeşitten acılar da var!

"İmtihan sonucu, bana bu bakımdan ilk uyarma oldu.

Dış dünyanın zayıflara karşı nasıl insafsız olduğunu bildiğim için, bir korunma içgüdüsüyle, bazı masum kötülükleri bu çevreye silah gibi kullanma eğiliminden kurtaramadım kendimi. Bununla birlikte, hiçbir sınır tanımadığımı söylemek haksızlık olacaktır.

"Maruzatım bundan ibarettir; ekmek, suyla undan ibarettir."

Selim: "Sözlerinize ilave edilecek bir husus görmüyorum. İntibalarınıza aynen katılıyorum. Yalnız, ben de, o yıllarda sizden farklı bir surette gelişen bir yanımı belirten ve şimdi hangi çekmecenin hangi gözünde olduğunu bilemediğim bir yazımı, daha doğrusu bir bildirimi tartışma zabıtlarına eklersem, müzakerelerin bir bütün haline geleceğini sanıyorum. Artık seni daha iyi tanıyorum; daha önce bilmediğime yanıyorum."

Turgut: "Hevesli edebiyat hocaları gibi gene dayanamadın: sonunda kendi şiirini okuyup berbat ettin dersi. Vaziyetin romantik bir dümende gelişmesi sebebiyle isteğini yapıyorum, hakikate tapıyorum, oturumu bu anda ve burada kapıyorum."

Bin Dokuz Yüz Elli Üç Yılını Tarih için önemli bir dönem yapan işbu tartışma zabıtları, iki nüsha olarak tanzim ve taraflar arasında imza edilmiştir. (Buraya bir de 'teati' kelimesini ekleyebilseydik ne iyi olacaktı. Olmadı.)

Başkan	Üye
Turgut Özben	Selim Işık
(İmza)	(İmza)

Eki: Selim Işık'ın hatır için kabul edilen tamamlayıcı mahiyetteki makalesi.

Turgut, içine girecekmiş gibi eğilerek okuduğu satırlardan uzaklaştı. Yavaş yavaş başını kaldırdı masadan. Kalın

parmaklarının orta boğumlarıyla gözlerini kaşıdı; dudaklarını ileri uzatarak, bir şey söyleyecekmiş gibi oynattı hafifçe. "Nasıl düşünmeli? Ne yapmalı?" diye belli belirsiz mırıldandı. Ne yapmalı? Ne yapmalı? Makalenin adı buydu galiba: "Ne yapmalı?" Şu makaleyi aramalı. Salon-salamanjeye baktı: sofra hazırlanmıştı. Terliklerini sürüyerek sofraya yürüdü; mutfağa doğru dönerek, isteksiz bir sesle: "Marifetli karım gene neler pişirmiş?" dedi.

6

Turgut, o gece, daha sonraları her hatırlayışında ürperdiği ve 'Abdülhamit Rüyası' adını verdiği bir kâbus gördü. Sabaha karşı rüyanın dehşetiyle birdenbire uyandı.

Rüyasında, rüyanın hemen başlarında, padişah Sultan Abdülhamit'i gördü. Koyu kırmızı büyük bir salonda, bir divanın üstüne, Sultan Abdülhamit, elbiseleriyle uzanmıştı. Başında kırmızı bir fes, parlak siyah redingotunun üstünde de ucuna bir nişan asılmış kalın ve sarı bir kurdele vardı. Divanda ipekli bir örtü Sultan'ın hemen yanıbaşında duruyordu. Abdülhamit bu örtüye yer yer sarınmıştı. Tıpkı anlatıldığı gibi ufak tefek, koca burunlu ve kara sakallıydı. Turgut, Sultan'a bu kadar yakın olmaktan biraz mahçup ve ürkek, konuşmadan Abdülhamit'i seyrediyor, bir yandan da kendine cesaret vermeye çalışıyordu: ben Cumhuriyet çocuğuyum, ben Cumhuriyet çocuğuyum. Bir ilkokul öğrencisi gibi hissediyordu kendini: neden korkacakmışım Abdülhamit'ten? Fakat, hiç konuşmayan bu küçük adamda ürkütücü bir otorite vardı. Başıyla Turgut'a işaret etti. Turgut da divanın yanındaki sandalyeye oturdu. Abdülhamit'i şimdi çok yakından görüyordu. İkisi de susuyordu. Birden, Sultanın sarındığı örtüler kımıldadı; ipek kumaşın arasından, Turgut'un o ana kadar farketmediği bir adamın başı ve

kolları yavaşça dışarı çıktı. Allah Allah, dedi Turgut içinden, bu ince örtülerin altında bir insan olduğunu nasıl farketmedim. Yılışık, her an sırıtan bir adamdı bu; Abdülhamit'in ciddi ve ağırkanlı duruşuna hiç uymuyordu. Sultan, Turgut'un aklından geçenleri anlamış gibi: "Önceden belli olmaz," dedi. "Divanın ortasında onun için oyuk bir yer yapılmıştır. Hep orada yaşar." Adam, örtülerin içinde yılan gibi kıvranıyor ve yüzündeki iğrenç gülümsemeyle Turgut'a bakıyordu. "Şimdi ne yapıyor?" diye sordu Turgut. Kayıtsız bir tavırla karşılık verdi Sultan: "Bana sevgisini gösteriyor." Turgut, bağlanmış gibi, iskemleden ayrılamıyordu. "Ben isterseniz gideyim," gibi birşeyler mırıldandı. "Lüzum yok," dedi Sultan. "Alışıktır kıvranmaya. Senin yüzünden değil." Adam, gülüyor, kıvranıyor ve bir yandan da: "Öyledir efendimiz, buyurduğunuz gibi," diye tekrarlayıp duruyordu. Turgut: "Yaptığımız bütün devrimlerin aslı yok mu dersiniz?" diye sordu birdenbire. Sultan, başını geriye iterek: "Bana kalırsa yok," dedi. Adam kaybolmuştu. Sultan, eliyle örtünün altını yoklayarak: "Yorulma artık sen Dilazer!" diye seslendi yatağın altına. Kıvrımların arasından Dilazer'in sesi geldi: "Vazifem, efendim." "Sen sıkılma Turgut Bey oğlum; Dilazer alışıktır." Ayaklarını altına topladı, bir eliyle siyah mesini tutarak sözlerine devam etti: "Ben, bütün olacakları evvelden görmüştüm. Benimle başa çıkamayacağınızı biliyordum. Ben ve Dilazer, sizin yenemeyeceğiniz kuvvetlerdik. Hele Dilazer! Çok marifetlidir: istediğin kılığa girer." Dilazer, siyah mesin altından başını çıkardı: "Girerim." "Sizin hatanız buradaydı: Dilazer'in yerine koyacak adamınız yoktu." Dilazer, Turgut'un sandalyesinin yanında göründü, Turgut irkildi. Yılan adam sırıtarak: "Adamınız yoktu," dedi ve gene kayboldu. Turgut yerinden fırlamak ve "Olmaz!" diye bağırmak istedi. Sesi çıkmadı. "Kalkmalıyım," dedi. Kalkmazsam, Dilazer, beni de Sultan'dan yana

sanacak. Abdülhamit'in yüzüne baktı: sakalını tutmuş düşünüyordu Sultan. "Cumhuriyet, bu duruma bu kadar kayıtsız kalamaz." diye haykırmak istedi. "Bunlara göz yumamaz!" Yerinden kalkmaya çalışarak Abdülhamit'e doğru uzattı ellerini. Oda kararmıştı, divanı göremiyordu artık. "Üçüncü Cumhuriyeti de kurduğum halde, bunlara neden mi engel olmuyorum? Duyduğu bu yeni sese çevirdi başını. "Gücüm yetmiyor," dedi ses. Oda biraz aydınlandı: Turgut'un karşısında Mustafa Kemal duruyordu. Onu resimlerinden tanıyan biri için kim olduğunu anlamak çok güçtü; fakat Turgut tanıdı. Mustafa Kemal çok şişmanlamıştı. Saçlarının hemen hepsi dökülmüş, sırtı kamburlaşmıştı. Sesi yorgun çıkıyor, konuşurken dudaklarının arasından altın dişleri görünüyordu. Buruşuk yüzü beyaz kıllarla kaplıydı. Eski bir ropdöşambr giymişti.

Turgut, bütün gücünü toplayarak konuşmaya çalıştı: "Nasıl olur? Siz idare etmiyor musunuz? Nasıl engel olamazsınız?" Mustafa Kemal, çaresizliğini gösteren bir hareket yaptı. Turgut, ona doğru ilerlerken ter içinde uyandı.

Saat on bire kadar yatakta kaldı. Son günlerde üstüste gördüğü rüyaların, daldığı hayallerin verdiği huzursuzlukla yatakta dönüp duruyor, rahat bir durum bulamıyordu uzanmak için. Sonunda, yatmakla daha çok yorulduğunu anlayarak kalktı ve hemen giyindi.

Nermin, salonda pazar gazetelerini okuyordu. Kanepeye giderken aynaya takıldı gözü Turgut'un. Kısa bir süre aynada kendini seyretti. "Şişmanlıyorum, diye geçirdi içinden. Mustafa Kemal gibi. Büyük mavi gözlerim yakında bu anlamsız yuvarlak surat içinde kaybolacak. Ya saçlar? Acele etmeliyim. Burun ve ağıza bir şey denemez doğrusu. Göz ucuyla karısına baktı: acaba bu incelemenin farkında mı? Kalın, etli dudaklarını uzattı, diliyle yaladı onları; pembeleştiler hemen, gerçek hacimlerini ortaya çıkardılar. Çok

çatmamalıyım kaşlarımı, çok da gülmemeliyim: ikisi de zararlıymış. Parmaklarıyla, parmaklarının ucuyla, alnını, gözlerinin altını ovdu. Daha çok var, daha çok idare eder. Parmaklarıyla yaşını hesapladı. Aptal gibi hissiz bir maske takarsan yüzüne, o zaman hep genç görünürsün. En genç göründüğün zaman başlayacaksın ki buna... Bana bak ayna! Sana çok güveniyorum. Gözlerini kapadı, aynadan bir iki adım uzaklaştı. Turgut Özben ve eşi; ne kadar genç görünüyor resimde. Kim? Tabii Turgut, canım. Ya karısı? O görünmüyor. Nasıl görünmüyor? Çok makyaj yapmış işte; gerçek anlaşılmıyor. Kiminle konuşuyorsun Turgut? Kendimle konuşuyorum Turgut. Karısını ilk gördüğü gün, onun ince bıçak gibi düz ve müstehzi ağzını beğenmiş. Yok canım! Turgut, istihzaya başkalarında tahammül edemez. Dişine göre bir şey aramış olacak. Kızın gözleri de çok canlıymış ilk gün. "Nermin!" Karısı başını çevirip yukarı baktı. Şimdi, uykudan şiş de ondan tabii. Her zaman söylerim şu kaşlarını alma diye. "Efendim canım?" Doğrusu güzel karısı var. Benim için fazla muzip bir yüz, demiş Selim, Kenan'a. Yanında ne yapacağımı şaşırıyorum. Kadınlığını hissetmiyor sanki benim yanımda. "İlaveleri okuduysan bana verir misin Nermin?" Küçük burjuvanın pazar ayini esas itibariyle üç kısma ayrılır, oğlum Selim: "Pazar Gazetesi" -günlük olaylar, makaleler ve bilmece olmak üzere üç bölümdür- "Büyük Kahvaltı" ve "Akşamüstü Kime Gidelim" sıkıntısı. Bu sınıf yasası, her pazar, büyük bir özenle yerine getirilir. Bugün olduğu gibi, canınız sıkılıyorsa, ilaveye şöyle bir bakarsınız ve karınıza uzatarak: "Bilmeceyi sen çöz canım," dersiniz büyük bir vazgeçişle. Nermin'in gözleri güldü ve: "Sahi mi?" dedi elini uzatarak.

Canım sıkılıyor Nermin. Daha küçük sıkıntılarda sana açılsaydım, bu güçlüğü çekmezdim belki. Canım, erkekler bazı geceler salonun bir köşesine birikip, kadınların merak

etmez göründüğü erkekçe konulardan bahsetmez mi? Bu da, onlardan biri oluversin. Olmuyor. Ayağa kalktı, karısının yanına oturdu kanepede. Koluyla onu sardı, başını dayadı omzuna hafifçe. Nermin, durumunu değiştirmeden gülümsedi ve hemen sordu: "Sonu 'k' ile biten beş harfli bir hayvan ismi söyler misin?" "Tavuk," dedi, içindeki sıkıntıyı bastırmaya çalışarak. Bütün hayatımı şu andaki gibi yaşasaydım hayır kalmazdı bende. Geçecek, Turgut, geçecek. Öyle bir küçümserim ki ben onu... "Olmuyor," dedi Nermin mahzun bir sesle. "Başharfi V." "Vaşak," dedi Turgut aceleyle. Yerinde tepkiler gösterebildiğime göre, soğukkanlılığımı kaybetmedim daha. Kim bulabilir bir anda vaşak kelimesini? Milyonlarca insan bu hayvanın adını bile bilmiyordur. "İnek," dedi hayalindeki Selim, bir türlü aklından çıkmayan Selim. "Düşünmekten korkan; korkudan, düşünmesini unutan inek" dedi. Evlendi diye, oyunun her dakikasını kuralına göre oynamaktan başka bir şey düşünemeyen inek. Sevgi apartmanında her gün görevli inek. Ne pazarı ne tatili olmayan memur. "Neden benim aklıma gelmiyor bu kelimeler Turgut?" Çünkü sen inek değilsin. Bana artık olgunluk yakışır Selim. İnşallah arkasından çöküp gidersin Turgut. "Bilmem, aklımda kalıyor işte," dedi, gevşek bir gururla. Bir arkadaşın kötü durumda olduğunu biliyorsun, ona gitmek yardım etmek gerekiyor. Ne yapabilirim bu durumda Nermin? Benden utanmaz mısın sonra? Şu anda sana, ne gibi bir yardım beklediğini söyleyemem Selim'in. Bunu daha ben de bilemiyorum. Fakat birşeyler yapabileceğimi hissediyorum, dürüst ve olumlu birşeyler. Senden tek istediğim şimdilik beni bu meseleyle başbaşa bırakman. Sonra bir gün oturup birlikte...

Nermin gazeteleri elinden bıraktı: "Sen tamamlarsın, benden bu kadar," dedi. "Kahvaltı etmek ister misin?" Gazeteleri Turgut'a uzattı. Turgut, havadaki elini aşağı indirdi:

"Ben biraz dışarı çıkacağım," dedi. "Selim'in annesine gidip başsağlığı dilemeliyim. Cenaze kalkalı neredeyse on gün olacak; hiç uğramadım. Gücenir sonra." "Kahvaltı etmeden mi gidiyorsun?" diye sordu karısı. "Döndüğümde bir 'Büyük Kahvaltı' ederiz. Şimdi canım bir şey istemiyor." "Sen bilirsin. Sonra acıkacaksın." Ben bu filmi daha önce görmüştüm, diye düşündü Turgut.

Kapının zilini çalarken, birden yaptığı işin anlamsızlığını hissetti. Fakat kapı açıldı ve Müzeyyen Hanımın yorgun ve sarı yüzü göründü. Hiçbir şey söylemeden Turgut'u içeri aldı. Oturma odasına geçtiler. Radyonun yanındaki koltukta genç bir adam oturuyordu. Zayıf, uzun boylu, solgun yüzlü ve gözlüklü biriydi bu. Acı bir surat takınmış bir adam, Turgut'un daha önce görmediği biri... Orada kimseyi bulacağını düşünmeyen Turgut'a, tavırları sahte gelen biri. Selim'in annesinden başka bir insanı görmeye hazırlıklı olmadığı için, ona yabancı ve iğreti gelen bir "arkadaş". Ben, her ne pahasına olursa olsun buraya geldikten sonra, benden önce nasıl birisi aynı durumda olabilir? Üzülme canım, rastlantı; resmî bir ziyaret olmalı. "Burhan Bey de eksik olmasın aramış beni. Selimciğimin çok iyi bir arkadaşıydı." İnsan, hiç olmazsa, sizden iyi olmasın, der. Büyük fedakârlıklarla getirmiş olduğumuz Turgut Özben, tam sahneye çıkmak üzereyken... "Tanışıyor muydunuz?" Her zaman, birisi sizden önce davranır. Oysa, gelip geçici biridir bu. Sinemada, sizden önce, son boş koltuğu alan kör bir yabancı. "Hayır," dedi. "Yalnız... Selim bahsederdi. Şimdi, Ankara'da bulunuyorsunuz, zannedersem." Demek, Burhan buydu. Selim'in onlara tanıştırmaktan kaçındığı "esaslı" arkadaşlarından biri. Selim, farklı çevrelerdeki arkadaşlarını birbirine tanıştırmayı sevmezdi. "Hoşlanmazsın," diye kestirip atardı. "Yüksek" arkadaş çevrelerinde üniversite arkadaşlarından utanırdı Selim. "Seni elevermemizden korkuyorsun,"

diye saldırırlardı Selim'e kantinde. Hepimiz, tanımadan, sevimsizliklerine inanırdık bu adamların. Bu yüksek arkadaşların da bizi tanımadan sevimsiz bulduklarını bilmeseydi, tanıştırmaktan kaçınır mıydı? Ben bile zorlukla barınabiliyorum aralarında; sizi hemen yutarlar, demek isterdi kantindeki arkadaşlarına. Turgut da, bu eski ve tatsız hatırlamanın verdiği soğuklukla, "Ankara'da bulunuyorsunuz" gibi, ilk görünüşte masum, fakat hiçbir kantin arkadaşının, gerisinde gizlenen istihzayı kaçırmayacağı sahte bir incelikle yere vurmuştu Burhan'ı. Burhan da kantincilerin bu durumda ifade etmekten çekinmeyecekleri bir deyimle "yerin dibine geçmişti". Kimleri yerin dibine geçirmedik kantinde, kendilerinin haberi olmadan. Güner döverdi muhakkak bu adamı hiçbir nedene dayanmadan. Hiç nedeni yok da denemez bir bakıma; Selim'e, "arkadaşlarının", Güner'e tanıştırmaktan utandığı arkadaşlarının, ne kadar zayıf olduğunu göstermek gibi bir bahane bulunabilirdi. Sen, benden, gerçekten çok gerisin Burhan. Bana bakarken bu kadar çeşitli ve çelişik duygularla kendini yiyebilir misin? Sen, sadece soğuk bir kayıtsızlık gösterebilirsin. Sonra da kendine, benim anlayamayacağım derin bir pay çıkarırsın bundan. Ne çıkardığın da pek belli olmaz. Kalın camlı gözlüklerinin gerisinde ne düşündüğünü kimse anlayamaz. Selim olsa çırpınırdı: "Daha elini sıkmadan mahkum ediyorsunuz adamı." Kayhan da olsa cevabı kaçırmazdı: "Tarih de bizi." Sonunda sen kaybediyorsun Turgut. Olsun. Demek Burhan bu. Selim'in bahsettiği Burhan. Neden beklemedim? Belki de o: "Selim sizden bahsederdi," diye atılırdı. Hayır. Atılmazdı. Benimle ilgisi sınırlı. İşte gene kaybettim. Neden acele ettim? Burhan kendini tuttu, konuşmadı. Böyle bir meselesi yok aslında. O zaman da kendi kaybeder. Kaybeder ama, şu Burhan da neden ağırlık taslar, mollalar gibi? Bu Selim de, insandan hiç anlamazdı. "Sigara kullanıyor musunuz Bur-

han Bey?" İntikamımı aldım işte: hem "kullanmak" hem de "Bey" dedim. Beni küçümsemen için açık verdim. "Bey dedi bana, pis küçük burjuva," diye sevin bakalım. Bu çeşit intikamdan ne anlarsın sen! Turgut kendine gel, adamın bir şey dediği yok. Eski huyların ortaya çıktı gene. Çıksın! Eski huylarımdan kaçmakta acele etmişim anlaşılan. Bu "olay" karşısındaki zayıflığımdan anladım bunu. Yeni huylarımla büsbütün gülünç oldum. "Teşekkür ederim. O beni öksürtüyor, bundan içeyim." O dediği Yeni Harman, bu dediği Birinci. Nasıl "dolayısıyla" anlatıyor aramızdaki farkı. Selim, muhakkak sana, benden "bahsetmiş" olacak. Yoksa, kendi kendine akıl edemezdin bu inceliği. Şimdi de Müzeyyen Hanıma döndü. Onunla, bir anayla nasıl konuşulursa öyle konuşur herhalde. Ben de kendimi ele vermeyeceğim daha fazla. Senden sonraya kalmakla da Selim'i daha çok sevdiğimi göstermiş olacağım. Efendim?

"Ne söyleyeceğimi bilemiyorum," diyordu Burhan. Ben de bilemiyorum. Birden mahzunlaştı. Bana anlatabilirdin Selim. Böyle bir durumda kim dinlemezdi ki seni? Ne yaptın son aylarda? Anlamasam da dinlerdim seni. Bir "hukukumuz" vardı hiç olmazsa. Ölümcül düşüncelerini hafifletirdi bir insanın varlığı belki. Belki de anlatmaya çalıştın birilerine. Kim bilir? Anlatamadın; belki o insanın yüzüne bakar bakmaz anlatmanın yararsızlığını gördün. Bu düşüncelerle çevresini, Burhan'ı, ona duyduğu sebepsiz öfkeyi unuttu; kendini bıraktı bir süre. Gözü, bir koltuğun üzerindeki dantele takıldı; hissetmeden ona baktı ve düşündü. Her gün birlikte yaşadıkları yılları düşündü. Nasıl bu duruma geldik Selim? Bir arada olmanın kaçınılmazlığından başka bir neden yok muydu bizi yaklaştıran? Aramızdaki boşluğu nasıl doldurmalıyım? Sen olmadan seni nasıl öğrenmeliyim? Belki de, bu kısa huzursuzluğu duyduğum için, dantelin kıvrımlarından gözümü bir türlü ayıramadı-

ğım için benimle övünürdün. Koca ayı, derdin, düşünür gibi bir halin var. Dikkat et midene dokunur sonra. Zarar yok; yaşasaydın da beni yerin dibine batırsaydın. Bin kere esir alsaydın beni, Selim! Öyle durma hiç konuşmadan. Ağır bir söz söyle; utandır beni. Söyle, de ki: bin tane kitap okumak gerek. Geceleri de uykusuz kalınacak. Her gün durmadan koşulacak, akşama kadar; sonunda epsilon kadar küçük bir fayda temin edilecek. Bir epsilon, iki epsilon... razıyım. Esir Selim esir. British Museum'a gidilecek. Marx gibi çalışılacak... istersen sakal da bırakırım. Kataloglar içinde kaybolacaksın Turgut, de. Bir dene bakalım. C/ 17760 8.P 158 6c CD lit Vic-ne. 1949 mus. o. 96. Hemen arar bulurdum. Hidrolik çalışmak gerekiyor, hem de ezberlemek yok; anlayarak, desen itiraz edersem o zaman söyle. Batı ve Güney Anadolu Hitit, İyon ve Mikene medeniyeti kalıntılarını görmenin bir yararı olacak mesela. Arabayı alınca hemen toplarım çoluk çocuğu. Çoluk çocuk mu hayır, hayır Selim. Bir an için oldu o duraklama. Bir yolunu bulurum. Sen düşünme orasını. Selim, ne kuvvetliyim göreceksin. Ellerinin bütün gücüyle koltuğun kenarlarını sıkmakta olduğunu hissetti. Endişeli bir bakışla Müzeyyen Hanıma ve Burhan'a çevirdi gözlerini. Ona bakmadan, alçak sesle konuşuyorlardı. Hepimiz suçluyuz Selim. Alçak sesle konuşmalıyız. Fakat ben bir yolunu bulup yükselteceğim sesimi. Burhan ayağa kalktı, Turgut'a yaklaşarak elini uzattı. Turgut bu eli kuvvetle sıktı. "Ankara'ya gelirsem... sizi aramak... konuşur... bir mahzuru yoksa..." gibi sözler mırıldandı Burhan'a. Bir kâğıda birşeyler karalayıp verdi Burhan. Bakmadan cebine attı bilinçsiz bir hareketle.

Müzeyyen Hanım oturma odasına döndüğü zaman, Turgut'u aynı yerde, ayakta buldu. Turgut, yavaş bir sesle sordu: "Odasına gidebilir miyim?" Selim'in annesi, Selim'den birşeyler taşıyan yüzünü yana çevirdi, gözyaşlarını göster-

memek için. Turgut bir an durdu, onun omzuna dokunmak istedi; vazgeçti. Selim'in odasına yürüdü.

Turgut, biraz içi burkularak girdi odaya. Bu oda benim için, göründüğü kadar sıkıcı değildi. Belki de sıkıcıydı; benim tanıdığım gibi değildi. Selim de, onu bütün canlılığıyla tanıdığım bir sırada kendini öldürdü. Bu odayı tanımıyorum herhalde; içinde ölen Selim'i bilmiyorum. Odaya ve eşyaya ilk defa bakıyormuş gibi incelemeye başladı. Pencereyi tam kapatmayan ve güneşi biraz geçiren basma perdeler sıkı sıkı kapalıydı. Basmanın bazı yerleri solmuş bazı yerlerine de pencereden sızan yağmur suları, koyu çerçeveli büyük damgalar vurmuş. Pencerenin üstüne çıplak bir rayla tutturulan bu perde, hazin bir belge. Efendim? Bütün kötülük bu perdeden, bu raylardan geliyor. Yerde, asıl rengi anlaşılmayan bir halı ve bir iki kilim parçası. Yazık oldu. Müzeyyen Hanım oğlunun mürüvvetini göremedi. Odasını, gönlünce süsleyemedi. Ya da bir kadın... kim bilir? Kitaplığının rafları toz içinde... masanın üstü de... Buraya hiç dokunulmamış. Demek beş yılda bitiremem, diyorsun. Sürekli okusam da. Bitireceğim Selim. Bütün dünyaya gücümüzü göstereceğim. Eğildi, yazı masasının gözlerini rasgele açarak içindekileri çıkarmaya koyuldu. Sonra, bütün kâğıtları kucakladı, hem yatak hem divan olarak kullanılan somyanın üstüne taşıdı ve kâğıtların yanına uzandı. Müzeyyen Hanımın yağlı boya manzaralı yastıklarından birine yaslanıp önündeki yığını karıştırmaya başladı. Yatak varken masada okumak da ne oluyor derdi "rahmetli". Boğazına bir şey düğümlendiğini hissetti. Sen Müzeyyen Hanım değilsin. Merhum, arkasından ağlanmasını katiyen istemezdi. Hatta bana bir gün... ne yazık ki bir şey söylemedi. Yalnız bu konuda bana "dersimi" vermemişti. Acaba bu notları hemen okumaya başlasam mı? Evde rahat olmayacak. Başını kapıya çevirerek: "Müsaade ederseniz, ben buraları biraz karıştırıyorum," diye seslendi.

“Acaba gerçekten okumalı mıyım? Ona bir faydası dokunur mu?” Konuştuğunu farkederek sustu. Ne yapsan faydası var oğlum Turgut. Merak için başlasan bile. Bir yerden başlamak zorundasın. Ayağa kalktı. Bir sigara yaktı. Tekrar oturdu. Kalpsiz adam! Ölü yatağına oturmuş, sigara içiyorsun. Onun gizli yönlerini deşmeye hazırlanıyorsun. Onun iyiliği için. Kime iyilik? Bilmiyorum. Öyle söyleyiverdim işte. Durmadan çalışacağıma söz vermiştim ya... Peki ne yapmalı? Evet ne yapmalı? Dur bakalım; Ne Yapmalı'yı arayalım önce. Hayır arama, kapıyı kapa ve çık. Olmaz, Selim bile gülerdi böyle bir korkaklığa. O halde sonuna kadar git. O ne demek? Yani hepsini oku mu demek? Biliyorsun ne demek olduğunu. Hayır bilmiyorum. Evet biliyorsun. Hayır bilmiyorum. Peki neden geceleri, evde homurdanarak dolaşıp duruyorsun? Neden, kendi kendine söyleniyorsun arasıra, “Hayır, olmaz, manasız,” diye. Bilmiyorum. Biliyorsun. Benim durumumdaki adama yakışmaz da ondan. Gülünç olurum sonra. Otomobil işini yapan muhasebeci bir duysa... beni kandırmaya çalışma. Sen duydun mu bir adamın “durup dururken”... Duydum, gazetede yazıyordu. Gazete dediniz de aklıma geldi: Nermin yemeğe bekler beni... müsaadenizle. Espri yaparak kurtulamazsın; koltukta söz verdin. Vazgeçiyorum; bütün insanlığın önünde eğilerek özür diliyorum: beni yanlışlıkla çıkardılar sahneye. Ben yoldan geçen... Bütün sorumluluk sende. Hayır değil. Benden paso; çocuk da daha altı yaşını doldurmadı biletçi amcası. Evet, çocuklar da bekliyor. Paramı geri istiyorum; yanlış filme gelmişim. Görüyorsun, benim gibi rezil bir insandan hayır gelmez. Ölü evinde oturmuş... Yataktan fırlayarak kalktı, pencerenin önüne gitti. Perdeyi aralayarak dışarı baktı: pis bir aralık! Hemen yanında birbirinin üstüne yığılmış evler. Az gökyüzü. Sen o kadar yıl oku, didin; mektebini bitir... sonra çöplük gibi bir yere bak. İnsan ruhu... Efendim? Ha-

yır! Çıkıp gitmeliyim bu odadan. Gel bizde kal, dedim. Karın istemez, dedi. Karıyı boşver, dedim. Benim derdim başka, dedi. Bir gelseydi... Ben de fazla ısrar etmedim galiba. Böyle olacağını... Efendim? Batsın efendin senin! Ne olur çıkıp gidelim buradan. Biraz anlayışlı ol. On bin peşin vereceğim bu günlerde, biraz dişimi sıkmam gerekiyor. Olmaz. Bu işe tayin edildiniz. İstifası yoktur askerlik gibi. Bütün hayatımı ayaklarının altına seriyorum: incele beni! Çürüğe çıkarırsın biraz insaflıysan. Peki, Allah canımı alsın kötü niyetim yok. Peki, anladık; okuyacağız.

Söylenerek yatağa oturdu; kâğıtları telaşla divana yaydı: ne yapmalı, ne yapmalı? İşte burada Ne Yapmalı. Buldum işte. Buyur oku:

NE YAPMALI

Ne yapmalı? Bugüne kadar sürdürdüğüm gibi, çevremdeki kişilerin davranış ve tutumlarını bilinçsiz bir aldırmazlıkla benimseyerek bu renksiz, kokusuz varlıkla yetinmeli mi; yoksa, başkalarından farklı olan, başkalarının istediğinden çok farklı, köklü bir eylem isteyen gerçek bir insan gibi bu miskin varlığı kökten değiştirmeli mi? En basit sorunların çözümünde bile bocalayan bu sözde devrimci gölgeyi, hiç düzeltmeden, biraz olsun çekidüzen vermeden, amaç edindiğimiz ülküleri gerçekleştirmek için hemen kavganın ortasına atıverelim mi? Kendini yönetmeyi beceremeyen kişileri, toplumları yönetmek, onlara yeni yollar göstermek için hemen başa geçirelim mi? Yoksa, toplu eylemlerde kütlelerin başına bela olan zayıf kişilikleri önce sert ve sıkı bir sınavdan mı geçirmeli?

Ben kendimi yeterli görmüyorum. Ne için yeterli? Her şey için. Topluluğun eylemine engel olabilecek sorunlarımı çözmeden, onu güdebilecek sorunlarımı çözmeden, onu

güdebilecek güçte olmadığımı seziyorum. Başkalarına söyleyecek bir sözüm olabilmesi için önce kendime söz geçirmem gerektiğine inanıyorum. Bana bugün, ne yapmalı? diye soracak olurlarsa, ancak, önce kendini düzeltmelisin, diyebilirim. Bir temel ilkeden yola çıkmak gerekirse, bu temel ilke ancak şu olabilir: kendini çözemeyen kişi kendi dışında hiçbir sorunu çözemez.

Ne yapmalı? Bu soruya hemen bir karşılık bulmak istenirse, elbette salt aklın verisiyle, ya da oradan buradan derlenmiş bir iki düşüncenin bileşimiyle bazı geçici çareler ortaya atılabilir. İnsan, ilk bakışta bu geçici çarelerin kendi buluşu olduğunu sanabilir. Oysa, örneğin, salt aklın verisi diye nitelendirilen kavramın biraz incelenmesi, bunun çoğunlukla toplumun etkisiyle elde edilen kalıplar olduğunu gösterecektir. Salt aklın verileri, insanı, gevşetmeye fırsat vermeyen amansız bir çalışmanın zorunluluğuna itebilir. Oblomovluk ve eğlence düşkünlüğü, dünyada eşi görülmemiş bir baskıyla yok edilmek istenebilir. Bütün kişisel bunalımlar, ucuz yaşantılara dönüşle ilgili bütün buhranlar, birer birer sindirilmek istenebilir. Herkes zaaflarını gizleyerek yalnız güçlerini ortaya koyar. İşte, görünüşte, toplumsal eylemi geliştirmek, ileriye götürmek için salt akılla bulunduğu sanılan ve her çeşit eylem için kaçınılmaz ilkeler olarak ortaya atılan bu temel davranışlarda bile, kişinin ve çürümüş toplumun değiştirmek istemedikleri öz varlıklarını bilinçsizce koruma isteminin gizli baskılarını arayacaksın! Bilimsel bir kuşkuyla önce bütün zaaflarını çekinmeden ortaya atacaksın! Olmadık bir yerde ortaya çıkmalarını önleyecek ve toplumsal eylemdeki ortaklarını umutsuzluğa düşürmekten böylece kurtulacaksın.

Karşılıklı güven ve dayanışma ancak böyle bir sorunun varlığını duyduktan sonra sözkonusu olabilir. Fakat, bütün bu sorunlarını yalnız başına çözeceksin. Bunalımlarını,

komplekslerini ve buhranlarını birlikte çalışacağın insanlara iletmeyeceksin. Kurulacak örgütü bir düşkünlerevine çevirmeye kimsenin hakkı yoktur. Birleşecek kişiler önce birleşecek güçte olmalıdırlar; önce bu duruma gelmelidirler. Onlar, yeni düzenler kurmak ve ilerlemek için birleşeceklerdir; körle kötürümün yoldaşlığı gibi bir iş için değil! Kendi sorunlarını çözemeyen bir kişinin, kusurlarının acısını başkalarına çektirmeye hakkı yoktur.

Yalnız, kişisel sorunları tek başına çözme eylemini de gereksiz bir aşırılığa götürmemelidir insan. Büyük örgütlerin kurulmasından önce, küçük örgütler oluşurken kişi, çevresinden kendini bütünüyle soyutlamayacaktır; kişisel sorunlarını çözerken başkalarından da bir bakıma yararlanacaktır. Yani, bazı insanlarla genel ilişkiler kuracak onlarla birleşecektir. Ne var ki bu birleşme büyük örgütlerden farklı bir biçimde olacaktır. Böylece küçük bir çekirdeğin aşağıdaki ayırıcı özellikleri belirecektir:

1- Birleşenlerin sayısı az olacaktır.

2- Bu topluluk, genişlemeyi amaç edinmeyecektir. (Kendiliğinden bir artma olursa, bu artış da engellenmeyecektir.)

3- Kişiler bu birliğe zaaflarını ve güçlerini koyarak gireceklerdir. (Zaaf konusunda aşırılığa kapılmamak gerekir.)

4- Kişiler, en küçük ayrıntılara kadar anlaşılabilecek insanlar olmalıdır. (Yani, büyük karakter farkları göstermeyen ve yakın bir ilişki kurabilecek kadar birbirini seven ve birbirine güvenen kişiler bir araya gelmelidir.)

5- O güne kadarki gelişmeleriyle nitelikleri bakımından birbirlerine yakın olan insanlar böyle bir eyleme girmelidir. (Büyük örgütlerde zorunlu bir sınıflama olacağından bu şart yalnız küçük birliklerin özelliğidir.)

Bu özellikler, küçük topluluğumuzdaki ilişkilerin sıkı ve karmaşık bir biçimde oluşacağını göstermektedir. Burada kişi kendini ve topluluğu aynı anda geliştirecektir. Birlikte

gelişmeyi sağlamak için her toplulukta ve ortak eylemde gerekli gördüğüm şartları şöyle özetleyebilirim:

1- Her birey, bütün toplu çalışmalara aynı oranda katılmalıdır.

2- Bireyler, birbirinin iyi niyeti ve gücünden kuşku duymamalıdır.

3- Her birey kendi ilerlemesi kadar karşısındakinin gelişmesinden de sorumlu olmalıdır. (Yani, zincirleme bir sorumluluk ilkesi benimsenmelidir.)

Bu topluluğun gelişmesinde en önemli etkenlerden biri -belki de en önemlisi- bireyin, toplu eylem dışındaki yaşantısını nasıl düzenleyeceğidir. Bu yaşantıyı da ikiye ayırabiliriz:

1- Bireyin, temel ülküsü dışındaki yaşantısı.

2- Toplu çalışmalar için gerekli oluşumu kazanmak amacıyla sürdüreceği yaşantı.

1- Temel ülkü dışında, yani ekmek kavgası için tutulacak yol:

Ekmeğini kazanırken bireyin yapacağı işler, onu bazı ilişkiler kurmak zorunda bırakacaktır. Bu ilişkilerde, işinin dışında devam edecek herhangi bir eylemden kaçınmalıdır birey. İş arkadaşlarıyla gerçek bir dostluk kurmaktan kesinlikle sakınmalıdır. Yalnız, bunu yaparken, çevreyle ilişkilerini aksatmayacak; bu geçici arkadaşlarında, kendisine karşı dargınlık, kuşku ve kızgınlık yaratmamaya çalışacaktır. Çevresindeki kişilerin düşmanlığını kazanmadan ölçülü bir yakınlık kurmalıdır onlarla.

Birey, en basit ihtiyaçlarını gidermekte elbette bağımsızdır, fakat, aşırı tutkuların -kumar, içki ve fazla eğlence gibi- bir yana bırakılması ve bunların bir alışkanlık olmaktan çıkarılması gereklidir. Bu çeşit tutkular, özellikle umutsuz günlerde bireyin yakasını bırakmaz: umutlu günlerde kurtulmalıdır birey onlardan.

2- Toplu çalışmalar için tek başına yapılacak çalışmalar:

Bireyin tek başına kaldığı zaman kendisini oluşturmak için yapacağı çalışmalar, ne yapmalı sorununun önemli bir bölümüdür. Kendi değerini eksiksiz bilen ve her an bu değeri, yeni şartların ışığında eleştirebilen bir kişi ne yapmalı, ne yapmalı diye bocalamaz. Düzenli bir çalışma düzeyine girebilmek için üç temel sorunu çözümlemek gerekir:

a) Kendini iyi tanımak

İnsan en çok kendiyle ilgilenir; ama bu ilgi bir yönteme dayanmaz ve kendini tanıma sorunu bilimsel bir yolla çözümlenmezse sonsuz bunalımlar karanlığına düşer birey. Değerini tam bilmeyen kişi, gereksiz yakınmalarla gün geçtikçe daha da bozulur ve çürüyüp gider. Kişisel değeri büyütmek de küçültmek de aynı derecede zararlıdır. Yola çıkmadan önce altından kalkamayacakları bir yükün altına girenler daha işin başında ezilip kaybolurlar; gerçek değerinin çok azını ortaya koyanlar da kısa zamanda tembelleşip bir işe yaramazlar.

Kendini tanıma sorununun çözümünde, Descartes'ın bilime uyguladığı kuşkuculuğu kullanabiliriz. Bütün değerlerimizi önce yok sayarak işe başlamalıyız. Kişisel değer saydığımız şeylerin, toplumun baskısıyla edinilmiş sahte nitelikler olabileceğini de hiçbir zaman akıldan çıkarmamalıyız. Örneğin, soyut ahlak kavramlarını ele alalım. Namus, iyilik, iş ahlâkı gibi her toplumun temel dayanakları sayılan kavramlar vardır. Bu kavramların her toplum için aynı olduğu ve bunlarla ilgili kurallara her toplumda uyulması gerektiği belirtilmiştir bizlere. Biz, ancak kendi özlediğimiz toplumda uymalıyız bu kurallara. Onlar ise, şartlar ne olursa olsun toplumu ayakta tutmak için bizi soyut kavramlarla uyutmaya çalışırlar. Ben, sadece namuslu olmakla övünen

kişiyi adamdan saymıyorum; toplumu iyiye, güzele götürmek için kendi gibi namuslu insanlarla birlikte bir çaba harcamamışsa, çevresindeki uygunsuz gidişe başkaldırmamışsa, o kişi namussuzdur benim için. Benim de değerlerimin arasına bu çeşit nitelikler karışmışsa atmalıyım onları; onlarla övünmemeliyim. Bu nitelikler, amacımı gerçekleştirirken bana zararlı bile olabilir. Gerekirse bir ülkü uğruna hırsızlık da yapmaz mı insan? Kendi aramızdaki ilişkilerde ahlâklı olmamalı demek istemiyorum; bize bu çeşit iftiralar atılmamalı. Fakat onların düzenini korumak için gerekli olan böyle sahte değerlere de hiç önem vermeyelim.

b) Kendini eleştirmek

Bu deyimle Batılıların "otokritik" dediği soruna eğilmek istiyorum. Yukarıda söylediklerim bir otokritik sayılabilirse de ben otokritiği daha çok bir eylem için varsayıyorum. Bir eylemden sonra, o eylemin birey açısından değerlendirilmesidir otokritik, diyorum. Kendini eleştirmenin, kendinden yakınma çerçevesinden de çıkması gereklidir diye düşünüyorum.

c) Dış etkenlerin uyutucu durgunluğuna kapılmamak

Ülkemiz, bugün için durgun bir toplum düzeni içindedir ve insanı toplumsal çalışmalara itecek bir dış etkenin yok olduğu söylenebilir. Peki ne yapalım o halde? Olayların bizi hazırlıksız yakalamasına fırsat mı verelim? Yoksa tehlikesiz çalışmalarla o zamana kadar kendimizi avutalım mı? Bence hemen köklü bir çalışma dönemine girelim. Ben de bu satırları yazar yazmaz söylediklerimi uygulamaya girişeceğim hemen. Daha fazla oyalanmayayım. Müsaadenizle.

Canım Selim! Nasıl çırpınmışsın bir yere tutunmak için: Burhan'ların ortasında neler hissetmişsin! Onlara okuyamamışsındır bu yazıyı. Çizgili bir defterden koparılmış kâğıtlara yazılmış; sekiz sayfa. Alay ederdi bu satırları okusaydı Burhan. Neden dövmedim bu herifi? Elimden nasıl kaçırdım? Bir de adresini aldım üstelik. Ben aşağılık sahtekârın biriyim. Kendime bile sahtekârlık ediyorum; dolandırıyorum kendimi. Duvarı yumrukladı; elini acıttı. Daha beter ol sahtekâr ruh! Ne diyordu bu herif Selim için? Koltukta otururken kulağına gelen sözleri hatırladı: bu toplumla ilişkisini kaybetmiş: yaptığı işe ve yaşadığı düzene yabancılaşmışmış. Tersini ispat edeceğim! Hepinize göstereceğim! Müzeyyen Hanımın basitliğinden sıkıldığını gösteren belli belirsiz bir ifade vardı Burhan'ın yüzünde. İşte o sırada dövmeliydim. Hayır! Önce o saldırmalıydı. Pek de çelimsiz değildi. Girişmez kavgaya. Duruma uygun bir söz eder. Sen, ayılığınla kalırsın. Bütün kitaplar, nazariyeler ondan yana. Hepinizin sahteliğini yüzünüze vuracağım! Kâğıtlara saldırdı yeniden. Bir kâğıt çekti, durdu. Neden yok etmedi acaba "Ne yapmalı"yı? Oysa, ne kadar utanmıştır yıllar sonra tekrar okuduğu zaman. Bizim zabıtlara da eklemedi. Getiririm, dedi. Getirmedi. Burhan'ın gözleriyle değil de kendi gözleriyle görebilseydi. Gene de atamamış. Hiçbir şeyini atamazdı nedense. Okumaya başladı:

Gelemeyeceğini söylemişti. Ben de sekizde evden çıktım. Canım çok sıkılıyordu. Bir tramvaya binip Beyoğlu'na gittim. Saray sinemasının önünden geçerken birden onu sinemanın dış kapısında gördüm. Beni görünce yüzünde hafif bir rahatsızlık ve sıkılma izi belirdi. Ben de ne hayaller kurmuştum. "Ne haber?" dedim sıkılarak. "Sana söylediğim ders işi olmadı. Ben de sıkıldım evde," dedi yüzünü buruşturarak. "Bana uğrasaydın," dedim. Biraz sinirli bir sesle,

“Evde olacağını tahmin etmedim,” dedi. “Yok, öyle söyledim işte.” Şimdi de ben, onun yerine rahatsız oluyordum. “Birini bekliyorum,” dedi. “Yolda gördüm de. Sen tanımazsın.” Benden sıkılır onunla diye düşündüm. “Haydi eyvallah” dedim. “Ben seni ararım,” dedi aceleyle. Onun da çok üstüne varmıştım, herkese yaptığım gibi. Benim de hiç kimseyle olmak istemediğim anlar yok muydu? İçimden ona hak verdim; kendime yükledim suçu her zaman olduğu gibi. Birini yeni tanıyınca, nefes aldırmadan yükleniyordum üstüne. Herkes, benim gibi buhranlı değildi. Bu düşüncelerim, o zamanki durumumu

Yazı burada bitiyordu. Sayfanın altına bir iki karikatür çizilmiş, yanına da güllerle süslü, SIKINTI yazılmıştı. Daha aşağıda tek harfler ve yedi kere altalta yazılmış bir cümle vardı; “Gordiyum neden kördüğüm”. Başka bir kâğıt çekti yığından. Bu sayfa başlıklıydı:

Çok İyi Bilinmesi Gereken Filozof ve Edebiyatçılar,

Satırlar, sayfanın ortasında küçük bir yere yazılmıştı:

Soren Kierkegaard
Oswald Spengler
Franz Kafka
Friedrich Nietszche
The Tragic Aspect

Kâğıtların arasından küçük sarı kartonlar düştü, üstlerine daktiloyla birer satır yazılmış kartlar. Turgut, gülümseyerek: “Beylik cevap kartonlarım benim.” dedi. “Bunları da saklamış.” Her kart, içine ancak bir cümle sığacak büyüklükteydi. Turgut, sıkıntılı olduğu zamanlar sorulara cevap vermez, bu kartlardan birini uzatırdı:

Daha gelmedi

Bir de kantine bak

Bugün yeni fıkra yok

Ben ne bileyim ulan (en çok kullanılan kart)

İğneyle tutturulmuş bir tomar: İktisat Notları. Birinci Bölüm: Üretim ve Üretim Araçları. Turgut tomarı yatağa bıraktı. Ders notlarından sayfalar, "Felsefe hakkında", "Shakespeare ve Hamlet üzerine bir Türk gencinin düşünceleri"... Hepsi bir arada. Son kâğıdı aldı:

"to be or not to be", "yaşamak mı ölmek mi" yerine "olmak ya da olmamak" şeklinde çevrilmeliydi. Yazar burada, *"to be"* ile bütün olumlu eylemleri, *"not to be"* ile de bütün olumsuz eylemleri ifade etmek istiyor. Bunu, olumlu eylemlerden sadece biri olan yaşamak ve olumsuz...

Turgut bu yazıyı da okuyamadı. Kâğıdı elinde sallamaya başladı. Şarkısı yarıda kaldı; aklı da karıda kaldı. Kâğıdı çevirip arkasına baktı. Sık yazılmış satırlar... Ortasından okumaya başladı:

Araştırma gücüyle yola çıkan insanın, bugün kendi çözemese de, yarınki kuşaklara miras bırakacağı meselelerle uğraşmaması, ardından belgeler bırakmaması ne kadar yazık.

A. kasabasına iki aylık bir iş için gitmiştim. Orada, otelin lokantasında rastladığım garip bakışlı bir adam: "Türkiye'de çok sayıda monografi yazılması gerekli," demişti. Ben yemek yerken, hiçbir şey yapmadan, yanımdaki masada oturuyordu. Bana bakıyordu. Bakışları rahatsız etti beni. Bu adamı bir yerden tanıyordum. Birden yüzüme bakıp gülümsedi. Onu nereden tanıdığımı bulamadım bir türlü. Genede masasına gittim. O kadar yalnızdım ki. Uzun uzun

konuştuk. “Bir işle severek uğraşan her insan, özentiye kapılmadan, karşılaştığı güçlükleri, uyguladığı metotları ve görüşlerini yazmalı. Düşünün bir kere. Çeşitli konularda, böyle binlerce monografi yazılmış olsa...” Konuşma tarzı, bana çocukluk yıllarımın olumsuzluk meleği Nihat Ağabeyi hatırlattı. Nihat Ağabeyden bir yerde muhakkak bahsetmeliyim.

Turgut saatine baktı. Yavaşça yataktan kalktı. Kâğıtları topladı, çekmeceye yerleştirdi. Çekmeceyi kilitledi; anahtarını, kütüphanenin üstünde duran bir vazonun içine attı. Perdeyi kapadı. Gene geleceğim. Evden çıkarken, Müzeyyen Hanıma: “Üzülmeyin, gene geleceğim,” dedi.

7

Turgut, önünde durduğu, uzun ve iki katlı binaya yorgun gözlerle baktı. Yataklı vagonda pek iyi uyuyamamıştı. Otele gidip biraz yatsam... Öğleden sonra gelsem... mi? Hayır, bu sıcakta öğleden sonra kimseyi bulamam. Binaya tekrar baktı. Pencereler, pencereler. Külrengi külrengi, serpme sıva... ağır ve çiçek bozuğu kütle; keskin Ankara güneşi, çirkinliği kuvvetlendiriyor. Nasıl kaldıralım bu yığınları ortadan? Hakkınız yoktu buna: bizi zevksizliğinize mahkûm etmeye. Pürüzlü kütleye isteksizlikle baktı: içeriye girsem mi? Girme diyor büyük kapı; girme yutarım seni. Yut bakalım. İstediğimi koparacağım senden. Vızgelir bana hademeleriniz, evrak ve kayıt odanız, bekleyin şimdi gelir efendimleriniz; vızgelir bana De Gaulle hakkında yorumlarınız. İkinci katta... sağa sapmayın sola sapın... koridorda soldan ikinci kapı... Kılığımı iyi buldu da bana “hemşerim” demedi neyse. Ne demiş Cenap Şehabettin: “Güzel bir kıyafet iyi bir tavsiye mektubu..” fecri âti fecaati...

“Teknisyenler” odasının kapısını vurdu. Neden kapıyı

vuruyorsunuz? İçerde gizli bir iş mi görüyorlar? "Affedersiniz, Süleyman Kargı'yla görüşebilir miyim?" Genç ve yorgun memur anlamaz gözlerle suratına baktı. Dokuzunda kocamış. "Kim? Ne istiyorsunuz?" İsmi tekrar etti. "Yok beyim burada böyle biri." Yandaki masada oturan memur atıldı: "Kim dediniz?" "Süleyman Kargı." "Eski kadrodan olmasın. İki yıl önce bu şubenin elemanları değişti de." Turgut, yeni ihtimallerin yorgunluğunu duydu içinde. "Bilmiyorum," dedi. "İki yıldır buraya Süleyman diye biri gelmedi. Yalnız, yazı işlerinde Süleyman diye bir memur var ama onun da soyadı Yurttut. O olmasın sakın?" Nasıl olur? İsteksiz bir sesle: "Hayır, değil," dedi. "Öyleyse yok." İşte o da başını çevirdi. İnsanı ortada bırakırlar. Memur onu hemen unutmuştu; karşısındaki taşeron kılıklı adamı paylıyordu: "Sen daha demirlerin hepsini koymamışsın ki betonu dökeyim diye sızlanıp duruyorsun. İki gün evvel ben uğradım şantiyeye. Sen yoktun." "Beyefendi, taksi tuttum; kapıda bekliyor. Beş dakikada gider geliriz vallahi." Bizim dert ortakları. "Ben bilmez miyim bu saatte trafiği? Bu sıcakta gidemem şimdi. Sabah erken gelseydin." Turgut, yaşlı suratlı genç adama: "Acaba, eski kadrodakileri tanıyan biri var mı dairede?" diye soracak oldu. "Bilmem." Önüne eğildi, Toprakspor Altındağ'a bir sıfır koydu. Yazı işlerine gitmeli. Evrak memurları buranın eskisidir. Onlar belki bilirler. Patronun işine koşarım olmazsa. Adam, öğleden sonra gel dedi ama belli olmaz. "Bir kat aşağı inin. Girişin hemen yanında."

"Süleyman Kargı? Süleyman Kargı? Bilmeliyim muhakkak. Dört beş sene önce mi dediniz? Hangi dört beş sene beyefendi iki ay sonra tam on yedi sene bitiyor. Teknisyen dediniz. Sizin yanınızda mı çalışmıştı?" "Hayır çalışmadı. Özel bir iş için arıyorum." "Evet! Teknisyen demiştiniz. O zamanki tabiriyle fen memuru." Selim Işık çalışırken bu daire-

deymiş; aynı odada bulunuyorlarmış. Hatırladınız mı asteğmen, yedek asteğmen Selim Işık. Uzun boylu, zayıfça. Siyah saçlı. "Onları bilemeyeceğim işte. Her yıl gelirler. Bir sürü asteğmen. Az da kalırlar. Biliyorsunuz canım; siz de askerlik yapmışsınızdır." Gözlerini çelik dolaba dikti: "Sağ olsun, Refik Sorgan Albay, o zaman binbaşıydı. Sizden iyi olmasın çok iyi adamdır. Allah selamet versin, bir gün dayanamadı, 'Bu asteğmenler nerede?' diye bir bağırış bağırdı koridorda: hepimiz odalarımızdan fırladık. 'Bu kadar ivedi iş varken nereye gidiyor bunlar?' diye tepiniyordu. Fen memuru biri vardı. Fen memuru dediniz de aklıma geldi. Uzun kır saçlı biri. Başını kapıdan çıkarıp 'Vazifedeler binbaşım,' dedi. 'Ben vazife mazife bilmem. Yarın sabah hepsini istiyorum.' Allah sizi inandırsın, ertesi sabah hepsi gelince, değil masa, oturacak iskemle bulamadı çocuklar. Bir kısmı ayakta kaldı. Öğleye kadar, koridorda dolaştılar, kapıların önüne dikilip durdular. Refik Binbaşı geçerken, hepsi korkuyla odalara sığınıyordu. Ayakta, ellerinde evraklar... biz, hiçbir şey olmamış gibi.... Dur yahu! Bu uzun saçlı fen memuru, senin aradığın adam olmasın? Tamam! elbette." Anlayışla gülümsedi: "Süleyman Kargı tabii. Feylesof Süleyman. Nereden nereye? Feylesof Süleyman, derdik ona. Boş zamanlarda durmadan kitap okurdu ve yazardı." Turgut'un yüzü aydınlandı. Yeni Harman paketini uzattı ihtiyar görünüşlü memura. Daha daireye girer girmez ihtiyarlıyorlar. "Şimdi nerede?" diye sordu. "Etlik'teki yeni binada onlar. Kısım şefi oldu. Çalışkan çocuktur. Benden selam söyleyin. İbrahim Gülerce dersiniz. Sarı İbrahim deyin, o anlar. Nasıl oldu da hemen hatırlayamadım? Halbuki.." Güneş ışığı altında tozluymuş gibi duran sarı kirpiklerini kırpıştırdı. "Süleyman Kargı ya.." Artık üç gün kendine gelemez. Turgut, adamı kendi haline bıraktı.

"Selim Işık... okuldan... arkadaşım..." Turgut kelimeleri bulmakta güçlük çekiyordu. Merdivenleri koşarak çıktığı

için de nefes nefeseydi. Bu karşılaşmayı, önceden çok düşündüğü, hayalinde yaşattığı için, şimdi ne yapacağını nereden başlayacağını bilemiyordu. Selim'in adını söyleyince, Süleyman Kargı'nın gözlerine bir an bakabilmişti. Hayır, bilmiyordu Süleyman Kargı. Telaşı içinde bunu anlar gibi oldu. Biraz sakinleşti. Hemen söylemese de olurdu. Başımı hep böyle öne eğersem şüphelenecek. Fakat... aslında, söylemeye, anlatmaya gelmedim mi buraya? Süleyman Kargı'ya baktı: Selim gibi uzun boylu, zayıf, aynı yapıda. Gözleri biraz daha büyük olsaydı, güzel adam denebilirdi. Gene de yakışıklı. Bu, uzun ve karışık saçlı adamı nasıl şef yapmışlar? Masasının üstü çok düzenli; ondan olacak. "Sizden bahsederdi," dedi Süleyman Kargı'ya, bir şey söylemiş olmak için. Aceleyle ekledi: "Dün kâğıtlarımın arasında Selim'in terhis teskeresini buldum. Oradan öğrendim hangi dairede çalışmış olduğunu." Süleyman Kargı, Turgut'a baktı, bekledi. Turgut, ağlayacağını hissetti. Ağlamadan söylemek istedi; kendine yabancı gelen bir sesle konuştu: "Selim öldü," dedi. "Kendini öldürdü." Süleyman Kargı, sigarasından çektiği dumanı dışarı bırakamadı. Sonra, burun deliklerinden çıktı duman, yavaşça. "Nasıl olur?..." Elini, sinirden oynayan ağzının yanına bastırdı. "Anlamıyorum... ne olur... anlatın." Turgut da anlattı. Süleyman Kargı'nın yaşlı gözlerine bakamadı, bakarsa ağlayacağını sezdiğinden gözlerini yere dikerek anlattı. Söylemek istediklerinin hepsini söyleyemeden anlattı. Arada, Süleyman Kargı; "Allahım! Nasıl olur?" dedi sadece. Turgut'un sözleri bitince de pencereye doğru yürüdü, başını çevirdi. "Selim dost," dedi. "Nasıl yaptın bunu.." sözlerini bitiremedi. Omzunu duvara bastırarak öylece kaldı. "Nasıl yaptın bunu Selim dost?" Ağlıyordu. "Kim bilir ne güç gelmiştir sana bunu yapmak. Allahım, nasıl izin verdin buna!" Turgut'a döndü yaşlı gözlerinden utanmadan. "Bilmezsiniz nasıl tanırdım onu." Eli-

ne baktı: "Nasıl tuttun o soğuk şeyi..." Kelimeyi Turgut'un bulmasını istiyormuş gibi onun yüzüne baktı, zorlukla söyledi: "Tabancayı..." Derin bir soluk aldı: "Aylardır yazmadı bana... yazamadı demek... Ben, kim bilir ne aptalca bir şey yapıyordum o anda?" Turgut'u görmüyordu artık.

Süleyman Kargı, durmadan anlatıyordu: "Her şey çok iyi başlamıştı. Şiir yazıyorduk mesela. Tozlu yollarda saatlerce dolaşıyorduk. İçki içiyorduk ve tartışıyorduk. Bir keresinde çok sarhoş oldu ve beni ilk gördüğü zaman hiç hoşlanmamış olduğunu itiraf etti. Öpüştük. Onu çok seviyordum ve şımartıyordum. Bazen de azarlıyordum hiç sebep yokken. Çok gençti. Bir bakıma çok cesurdu ve aynı zamanda çok çekingendi. Daha çok ben konuşuyordum. Dairedeki arkadaşlar, bu durumu görselerdi, çok şaşarlardı. Yanımda hiç konuşmadan, başı önüne eğik yürümesine dayanamıyordum. Şimdi hiç dayanamıyorum. Onu elinden tutup gezdiren bir büyüğüydüm sanki. Ondan sorumlu hissediyordum kendimi. Selim de bu duyguyu, bana bilerek veriyor gibiydi. Sorumluluğum hoşuna gidiyordu. O büyük ve insanın içinde kaybolduğu şehirde onu çok üzmüşlerdi arkadaşları. Fakat, gözlerime bakınca her şeyi unuttu ve affetti. Saçmalıyorum galiba. Güzel ve acıklı şeyler söylemek istiyorum oysa." Elleriyle gözlerini sildi. "Artık, konuşmaya hiç hakkım kalmadı gibi geliyor..." Bir kurşunkalemi hırsla duvara bastırarak ucunu kırdı. Alnını duvara dayadı. "Kim bilir nasıl canın yanmıştır Selim dost, gerçek dost." Turgut'a döndü: "Bu odaya tahammül edemiyorum. Hiçbir zaman da edemedim. Dışarı çıkalım."

İnsanların arasında fazla dolaşamadılar; Süleyman Kargı'nın evine gittiler. Selim benden başka türlü bahsetmiş Süleyman Kargı'ya; yumuşak ve anlayışlı bir insandan bahseder gibi anlatmış beni. Dünya değişiyor çevrende oğlum Turgut. Ayak uyduramazsan kayboldun demektir. Dünyada

“Büyük ve güzel şeyler de var” demişti bir gün. O sırada ben ne yapıyordum? Hiçbir güzelliğin içime girmesine izin vermiyordum. Öyle miydim? Hatırlamıyorum. Turgut sarhoş gibiydi; ne yaptığını bilmeden kayıp gidiyordu sokaklarda. Anlatılmaz bir duyguydu bu. Neye benziyorum acaba? Beni kötü yetiştirdiler dostum! Güzeli ifade gücünden yoksun bıraktılar beni. Tıpkı filmlerdeki gibi diyebiliyorum ancak. Ne acıklı değil mi?

Turgut eve girince bir koltuğa yavaşça yığıldı. İnsan, iki gün falan böyle hissetse kendini, Dostoyevski’yi kıskandıracak eserler yazar. Değil mi Selim? Turgut, münasebetsizlik etme. Ederim Selim. Ben artık dünya çapında büyük bir adam oldum. Bir bilseler... Allahtan bilmiyorlar. Bir de bilselerdi... Konuşturdun beni... yoruldum işte. Dehamı kaybettim. Hepinizi mahkemeye vereceğim. Süründüreceğim sizi, kendim de sürüneceğim. Daha beter olacağım.

Gördünüz mü, iki gün sürmez demiştim size. İki saat bile sürmedi.

Gene de tatlı bir yorgunluktu bu. Süleyman Kargı sessizce yemek hazırladı mutfakta. Turgut da dalgın; bir şey düşünemeden oturdu. Düzenli bir ev. Rendeli kalaslardan yapılmış kütüphane; sararmış, ciltsiz kitaplarla dolu. Mobilya olarak, bir iki tahta kenarlı koltuk, bir orta sehpası ve sarı cilalı bir yazı masası... daktilo, kâğıtlar, kâğıtlar. “Bir kitapla uğraşıyorum,” diye seslendi mutfaktan. Elinde bir tabak, kapıda göründü: “Bütün hayatımca uğraştığım bir kitap. Değiştirip duruyorum. O kadar uzun sürüyor ki yazması; bu arada sistemler eskiyip gidiyor.” Yavaşça yerine döndü. Bu odada oturdular; konuştular, konuştular... kitaplardan... Süleyman Kargı’nın sesini duydu uzaktan: “Okur musunuz Turgut?” Çok isterim. “Pek değil!” diye seslendi mutfağa doğru. “Selim anlatmadı mı?” “Efendim?” “Selim anlatmadı mı acıklı durumumu, dedim.” Sofra örtüsü ve tabaklarla

geldi. "Bilmem. *Oblomov*'u nasıl okuduğunuzdan bahsetmişti. Heyecanlanmıştım. Öyle bir anlatmışsınız ki kitabı ona... Onun okumaya ihtiyacı yok, derdi." Turgut, yorgun bir gülümsemeyle: "Cahil Turgut'u gizlemesini iyi bilirim. Kimse anlayamaz," dedi. "Bütün dünyayı kandırabilirim gibi geliyor bana." Ayağa kalktı, yazı masasını süzdü. "Ne yazık ki bu meziyetimle çok övünürüm. Kendimi ele veririm." Süleyman Kargı güldü; "Bir kadın olsaydı şimdi, 'İnanmıyorum,' derdi size." Turgut başını kaldırdı: "Bakın bunu anlamam için, kitap okumama lüzum yok." "Selim de bunu ifade etmek istedi işte."

Omlet ve patlıcan kızartmasından ibaret yemek güzeldi. Yemekte konuşmadılar. Sonra, Süleyman Kargı, sofrayı itinayla topladı; hemen bulaşıkları yıkadı. Turgut'un kurulamasına izin verdi. Odaya döndükleri zaman: "Yemek ve bulaşık işlerinde titizimdir," dedi. "Bunları bir zevk haline getirmezseniz, çok çabuk bıkarsınız." "Bu öğütü nasıl kullanacağımı pek bilemiyorum," dedi Turgut elini uzatarak. "Yüzüğü görmüştüm. Heraclitus, her şeyin her an değiştiğini söylüyor dünyada." "Bunu uygun bir yerde kullanırım Heraclitus'u tanıyormuş gibi yaparak. İnşallah bana yalan söylememişsinizdir." İki erkeğin anlaşması başkadır işte. Birbirlerini beğendiklerini başka türlü ifade ederler. Yani, bazı erkekler... Dikkat et oğlum Turgut; düşünmeye, yargılara varmaya başlıyorsun. Meselenin ağırlığını omuzlarında taşıyacaksın bu gidişle.

Kahvelerini içerken gene bir sessizlik çöktü üzerlerine. Sigara dumanları arasında birbirlerini unuttular. Bir süre sonra Turgut kalkması gerektiğini düşündü. Patronun işi... diye gevşek gevşek düşündü. Kendini, iyileşmeye başlayan bir hasta gibi hissediyordu. Yerinden kalkmak için davrandı. Süleyman Kargı: "Oturun," dedi. Turgut, o gün yapması gereken işlerden bahsetti, inandırıcı olmayan bir sesle. Sü-

leyman Kargı, elini havada yana doğru sallayarak Turgut'un günlük iş endişelerini geriye itti. Turgut da, elinde olmayan bir hareketle omuzlarını silkti. Sigara içmeye yeni başlayan bir ortaokul öğrencisi gibi hissediyordu kendini Süleyman Kargı'nın yanında; bunun dışında hiçbir şeyin önemi olmadığını bilen insan taklidi yapıyordu. Omuz silkiyordu. Bu iş takibi de ne oluyordu canım! Yeni sigara içen çocuk gibi boğazının yandığını, gözüne duman kaçtığını gizlemeye çalışıyordu. Bizim hayatımız... işte... böyle acılar ve... her zaman... Buna oyun denemezdi. Sonunda sigaraya alışırdı insan. Süleyman Kargı da, sanki, ondaki bu değişikliğin gelişip bir yere varmasını bekler gibi susuyordu. Turgut'u ürkütmemeye çalışıyordu sanki. Turgut'a böyle geliyordu belki de. İşte birdenbire uzak bir konudan söz açmıştı: "Kadınlarla aranız nasıl, Turgut?" Yolculukta tanışan erkekler de kısa bir süre sonra birbirlerine bunu sorarlar. Süleyman Kargı, onu yanıltmak mı istiyordu? Konuşmadan önce denemek mi istiyordu? Selim sevmezdi böyle soruları. Nasıl bilmezdi bunu? "Evliyim," dedi, çekingenlikle ve gene omuz silkti farketmeden. Bir omzuma sahip olamıyorum. Bu omuz bana pahalıya mal olacak. "Benim biraz düşkünlüğüm var da," dedi Süleyman Kargı. "Yoksa bu soruyu yarın mı sorsaydım, ne dersiniz?" Bu adamın yanında, büyümüş hissediyordu kendini Turgut. "Her şey konuşulabilir," dedi, tanımadığı bir sesle. "Bunu nerede okumuş olmalıyım size göre?" Süleyman Kargı güldü beyaz dişlerini göstererek. "Güldürmeyi iyi biliyorsunuz," dedi; "Selim gibi." Selim'in seninle neden rahat olduğunu anlamaya başlıyorum, Süleyman Kargı. "Bazı ortak metotlarımız vardı," dedi. "Birkaç basit esasa dayanır. Biraz dikkat edilirse, hepsinin aynı kökten çıktığı görülür."

Süleyman Kargı ayağa kalktı; hızlı adımlarla, odanın içinde dolaşmaya başladı. Turgut'un önünde durdu. "Piyano

çalmayı çok isterdim," dedi donuk bir sesle. "Şimdi piyanoya oturur, kelimelerle ifade etmekte güçlük çektiğim bütün duygularımı, acılarımı tuşlara dökerdim. Bazen şiddetli, bazen yavaş basardım onlara. Kim bilir ne ince ayrıntıları vardır o dokunuşların? Kelimeleri, daha önce, öyle kötü yerlerde kullanmış oluyoruz ki, kirletir diye korkuyoruz duygularımıza dokunursa. Seslerin başka türlü bir dokunulmazlığı var." "Ben de sayfalarınızı çevirebilecek kadar notadan anlamak isterdim," dedi Turgut aynı donuk sesle. Sonra hemen ekledi: "Beni durdurmazsanız pişman olursunuz. Bir yerde bana dur demek gerekir." Süleyman Kargı başını salladı. "Selim'i de durdurmazdım." Gülümsedi. "Sizleri durdurmak mümkün değildir. İçinizden devam edersiniz sonra." Turgut: "Bizim metotu Selim size öğretmiş galiba," dedi. "Üstelik, bizim gibi ipin ucunu kaçırıp halının üstünde yatmıyorsunuz sonunda." "Gelin bir anlaşma yapalım Turgut: siz demeyi bırakalım karşılıklı. Böylece ben de kadınlardan bahsetme fırsatını bulurum belki." Turgut: "Öğretmiş, öğretmiş," dedi. "Sana da öğretmiş." "Selim bir şey bildiğini sansın da, onu başkasına öğretmesin. İmkân var mı buna?" "Hafızasını da bu yüzden kuvvetli sanırlardı," dedi Turgut aceleyle. Süleyman Kargı kitaplara baktı: "Ne kadar çok şeyi birden aklında tutardı gerçekten. Ona, gereksiz bir sürü şey bildiğini söylerdim. 'Bir yerde lazım olur,' derdi. 'Biz, harp çocuğuyuz. Hiçbir şeyi atamayız kolayca. Ona da bir müşteri çıkar.'" Birden Turgut'a döndü: "Onun öldüğüne gerçekten inanıyor musun?" Turgut yerinde sarsıldığını hissetti. "Bu sözünü hiç unutmayacağım," dedi.

Selim'in ölümü gene odayı kapladı. Güneş tutulması gibi bir şey. Kelimelerin dağıtamadığı bir ağırlık. Ona anlatmalıyım, diye düşündü Turgut. Sonra bu zamanı konuşmadan geçirdiğim için pişman olacağım. Buradan ayrılınca, her şey

eski karanlığına gömülecek. Bu anlayışı arayacağım boş yere. "Büyük bir karanlık hissediyorum," dedi. "Tanıdığım Selim'i göremiyorum bu karanlık içinde. Benimle konuşmuyor. Sorularıma cevap vermiyor. Beni suçluyor. Kendimi suçluyorum." Sustu. Beni yanlış anlayacak; sonra hiç konuşmayacak. Aceleden şaşırıyorum. Beklemesini bilmiyorum. Masanın yanındaki aynaya takıldı gözü. Orada zavallılığını gördü, "büyük ve güzel" şeylerin yokluğunu gördü yüzünde. Yıllarca yanıbaşında yaşayan Selim'in, bu yüzü güzelleştirmesine nasıl izin vermediğini, sunulan zenginlikleri nasıl kör bir inatla geri ittiğini gördü. "Bir dostun varlığı güzel bir şeydir; fakat bir dosta ihtiyaç duymadan yaşayabilmektir önemli olan" sözünü söyleyen Turgut'un fakir suratını gördü. Aynalarla arası iyi değildi bugünlerde. Yanımda dururken, ona elimi uzatmak mesele değilken... farkında olmadığım bir varlığı sadece elimden kaçırdım diye peşinden... "Başka çare göremedi demek kendini anlatmak için," dedi Süleyman Kargı. "İnanmıyorlar ki. Elle tutulur deliller istiyorlar. Yok canım, o kadar değil, diyorlar her zaman. Ölmezsin, diyorlar. Bu da geçer... Olaylar haklı çıkarıyor onları çoğu zaman. Milyonda bir de olsa yanılma, ağır ve elim yanılma sessizce belirince... Milyonda bir için hayatı zehir etmeye değer mi? diyorlar onlar. Onlar, biz, hepimiz..." Turgut ümitsizlikle başını salladı: "Başka bir yol olmalıydı," dedi. "Bir yol bulunmalıydı. İnsana bir fırsat verilmeliydi. Bana, sana hiç olmazsa... Bu çaresizliğe dayanamıyorum. Bir defaya mahsus olmak üzere bir istisna yapılmalıydı. Kâğıtlarınızda bir noksanlık var, bir imza eksik diye geri çevrilmeliydi Selim. Özür dileriz, kabul edemeyiz; bazı noktaları unutmuşsunuz denemez miydi?... Turgut'u, Süleyman'ı unutmuşsunuz; bilseniz ne merakla bekliyorlar sizi. Bütün karakollara haber vermişler, her yeri aramışlar. Neden haber vermediniz çıkarken?... Dikkat et Selim... ca-

nın acıyacak dur... söz veriyorum... her şeyi yeniden konuşacağız. Selimciğim Işık... hepsi hak verecek sana... durmadan başlarını sallayarak, haklısınız, haklısınız, diyecekler... sen gitmek istesen de bırakmayacaklar seni... ne olur biraz daha kalın, daha yeni başlamıştık konuşmaya... söyleyecek o kadar söz vardı ki... canım Selim... hayır Süleyman Kargı! İnanmıyorum Selim'in öldüğüne. Reddediyorum! İnkâr ediyorum." Nefes alamıyordu. "Birşeyler yapmak, bir yere tutunmak istiyorum."

Süleyman Kargı yerinden kalktı, kütüphanenin yanına gitti. Turgut'a dönerek: "Selim gibilerine işte böyle yaparlar," dedi. "Birdenbire yüklenmezler üstüne. Önce bırakırlar istediği gibi düşünsün her şeyi. Dünyayı dilediği gibi anlamasına, yaşamasına, hissetmesine izin verirler. Hatta alkışlarlar, överler onu. Büsbütün çileden çıksın da geri dönemesin diye. Sonrasını biliyorsun işte." Eğildi, kütüphanenin alt gözünden bir dosya çıkardı; "Fakat Selim, bazı evrakını kaçırmayı başardı onlardan. Hiçbir iz bırakmadan kaybolacağını sananlar aldandılar. Ona cesaret verecek insanlar da vardı dünyada. Ve o, uzun boylu düşünmeden, hesaba kitaba kaçmadan, öylesine, içinden geldiği gibi, dünyasını kurmaya çalıştı; bu uzun şarkıları yazdı. 'İstediğini yaz Selim,' dedim. 'Hiçbir korku aklını gölgelemesin.' 'Sonunda pişman olursun ama; dayanamazsın,' dedi. 'Boş yere yorulursun, usanırsın benden,' dedi. 'Zarar yok Selim be,' dedim. 'Bir insan da senin yüzünden sıkılsın; bir insandan da utanma! Ne olur?' 'Peki Süleyman dost,' dedi. Senin için olsun bu şarkılar. Sen izin ver, ben de yazayım. Elele verip gösterelim onlara. Utançlarından sokağa çıkamasınlar. Öyle garip bir yaratık çıksın ki ortaya, aynı cinsten olduklarından utansınlar. Bütün tabiat alimleri bir araya gelsinler de çözemesinler bu yaratığın sırrını. Öyle tuzaklar kuralım ki küçümseyip bir kenara atsınlar; gene de rahat etmesin içle-

ri.' Sonra kuşkuya kapıldı hemen. 'Yapamam Süleyman dost,' dedi. 'Onlara rezil olduğum gibi kendi yüzüme de bakamam aynada.' İşte böylece Turgut dost; bir iyi oldu, bir kötü. Bir zayıf hissetti, bir kuvvetli. Bana sorarsan her satırının altında, Selim'in bir tatlılığını hissederim. Çok yakınındaydım tabii. Akılcı bir gözle bakamadım hiçbir zaman. Kusurları bile tatlı geldi bana. Selim'i yaşadım çünkü. Bakarsın biri de, 'Peki ne olmuş yani?' der. Her okuyanın yanına Selim'i taşıyamam ya. Neyse, kimse de okumadı daha. Selim, gözümü öyle korkutmuştu ki, kimseye vermeye cesaret edemedim." Dosyayı Turgut'a uzattı: "Sonunda bir de, benim ağzımdan yazılmış 'Açıklamalar' var. Beni karıştırmadan içi rahat etmedi. 'Sen filozofsun,' dedi. 'Açıklamaları senin yapmış görünmen gerekiyor. Böylece hiçbir şeyin farkında olmazlar. Atlatırız onları.' Onlar, onlar diye tutturmuştu. Okursan göreceksin."

Turgut dosyayı, yanındaki sehpaya koydu. Süleyman Kargı: "Şimdi okumak istersin herhalde. Uzun ama zararı yok. Bekleriz. Vaktimiz çok. Değil mi?" Turgut başını öne eğdi kızararak. "Şu anda, sana güzel bir söz söyleyebilmek için, on bin kitap okumuş olmayı isterdim," dedi: "Gene de az gelişmiş bir cümle söylemeden içim rahat etmeyecek: seni tanıdığıma çok sevindim kendi çapımda." Dosyanın kapağını açtı, sonra yapma bir endişeyle Süleyman Kargı'nın yüzüne baktı: "Anlamadığım yerler olursa hiç çekinmeden sorabilir miyim?"

DÜN, BUGÜN, YARIN

When I was a little child,
Bir yokluktu Ankara.
Après moi dull and wild
Town ne oldu, que sera?

İTHAF VE MUKADDİME

King Solomon Speare'di adının İncilcesi
Süleyman Kargı dosttur Türkçeye tercümesi
Hamlet için Horatio neyse öyleydi bana.
Kıbrıs dolaylarından göçmüş anavatana.
Yıkık bir sur üstüne büyük, cesur ve mağrur.
Saplanmış bayrak gibi, Ankara'da oturur.

Selim Işık tek ve Türk. Ve duygulu, amansız.
Sabırsız ve olumsuz, yaşantısında cansız
Sanılırdı; gerçekti, hayır gerçek değildi.
Tutunamayanların tarihine eğildi.
Kelime ve yalnızlık hayatın tadı tuzu
Kucaklamak isterdi ölümü ve sonsuzu.

BİRİNCİ ŞARKI

Dokuz yüz otuz altı. Tarih düşüldü. Niçin?
Doğumu önemlidir-yani kendisi için.
Buruşuk yüzler, bezler arasında bir canlı
Başparmağını emdi (yıkanmamış ve kanlı)
Cahildi, ne bilsindi libidonun adını
Duymuştu belki belki aşkın kokusunu, tadını

Sonradan uzun olan yumuk parmaklarında.
Yıkandı çinko tasın sıcak ırmaklarında.

İlk resminde beyazdı kundağı gibi yüzü.
Bir taşra konağında yaşadı ilk gündüzü.
Büyükanne, Osmanlı sabrıyla ağır ağır
Sallıyor beşiğini. Dede bunak ve sağır.
Gelin ürkek ve şaşkın, dede doksanı aşkın,
Gözlerinde kalmamış ışığı hiçbir aşkın.
Ne zaman yemeğini yediğini bilmiyor.
Gördüğü karısı mı gelini mi bilmiyor.

Asırlık ayakları, evde bir hastalıktı
Geceleri dolaşan. Dalgın karnı acıktı;
Kalktı yer yatağından, iki ayaklı hüzün.
Selim'in beşiğine uğradı, beyaz tülün
Altında yatan teni okşadı. Titrek elin
Tuttuğu son canlıydı. Sanki, "Mutfağa gelin!"
Diyen bir sese doğru yönelirken, bir ağrı
Saplandı. Ölü buldu onu sabah rüzgârı.

İlk rüyanın teriyle (bilincin eşiğinde)
Islanarak uyandı; kıvrandı beşiğinde
Kundağıyla büyük ve beyaz bir elma kurdu
Esirlik türküsünü bütün eve duyurdu.
Baba geniş yatakta döndü; yorganı kaptı;
Anne, meme vermenin sancısıyla haraptı.
İlk ve son kocasının, "Çocuğa bak Müzeyyen!"
Mırıltısıyla kalktı kadın kokan yerinden.

Corridos adasında Permanlar arasında
Elinde kendi gibi kuru bir barracinda
Tutarak, on ikinci derece bir denklemi

Kaygısız çözmesiyle, Ferrania Sandolem'i
İndirerek tahtından kadın saltanatına
Son veren Panton Hipyos ya da önce atına
Sonra kadına tapan Hun gibi Numan Işık
(Oysa ilk yıllarında anneme nasıl âşık).

Uykulu göğüsleri-kim bilir ne tazeydi.
İpek geceliğinin içinde sert ve diri
(mektuplarda Numan Bey, aşkını eski Türkçe
-evlenmeden elbette- anlatırmış anneme)
Kayarken karanlıkta, dede bir taş yığını
Gibi, genç lohusanın acıttı ayağını.
Acı bir çığlık kesti Selim'in nefesini
Belki o anda duydu korkunun ilk sesini.

Evin arka bahçesi otlar ve tahta perde.
Anılar başladı mı? Paslı bir kilim yerde,
Koruyor dış dünyadan. İlk böcekler elinden
Kayıp geçiyor. Nine, düşürmüyor dilinden
Belirsiz anlamlarla uyutan ninnileri
Hu diyen dervişleri ürkünç ecinnileri.
Dandini ve dasdana, kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı, yemesin lahanayı.

Bir yaşında kızamık, iki yaşında sıtma,
Yakaladı Selim'i. Yavrum terleme, koşma!
Terli bir uyanıştan sonra tam üç yaşında
Düştü yatağa baygın. Ağlayarak başında
Kuran okur annesi; bir açılsa gözlerin.
Ne diyorsun Allahım, duyulmuyor sözlerin.
Baba mırıldanıyor: Selim Işık, güzel şey!
Ağlıyor gürültüyle; hey rahmetli Numan Bey!

Kasabanın tek doktoru topal Muvakkar.
Muvakkar'ın tek gözü birazcık şehla bakar.
"Topal doktor kalksana, lambaları yaksana,
Selim elden gidiyor, çaresine baksana."
Muvakkar'ın gözü varmış derler annemde.
Babama severek varmış derler annem de.
O zaman kaç senesi; tıp, bildiğiniz gibi.
Bütün umut Allah'tan; hep bildiğiniz gibi.

"Zatürrée. Geceyi atlatırsa ümit var.
Kışın olsa giderdi." (Dışarda ıslak bahar.)
Birden gözünü açtı: karanlık pencereler,
Yağmur izleri. Selim, "Atatürk'ü gördüm," der.
Taşrada yetişirken öğrendiği tek dildi
Türkçe, cahil Selim'in. Bu kadar diyebildi.
Oysa bilseydi (canım) biraz da Fransızca
"Voila Atatürk maman!" derdi muhakkak orada.

Az gelişmiş babanın az gelişmiş tek oğlu,
Şimdi hatırladım da gene gözlerim doldu.
Donuk aydınlığında idare lambasının,
Üzerine eğilen gölgenin (babasının)
Varlığından habersiz, soluk bir ateş gibi
Küçücük yatağında. Bir aydınlık belirdi:
"İşte güneş doğuyor. Kurtuldu, yaşayacak!"
Yamalı bir yıldızdı ilerde ışıyacak.

"İzin ver Selim biraz, Hegel, Fichte diyelim,
Felsefeyle ilişkin bir de ekmek yiyelim."
Böyle buyurdu Kargı, thus spake King Solomon
Yerindedir bu yargı, evet haklı Platon,
Felsefeyi seviniz, fakat koparmayınız.
Demekle özetliyor: bu dünyada yalnızız.

Özür dilerim senden bu sütunda açıkça,
Çocukluk günlerine kapılmışım çocukça.

Kelimenin anlamı: sevmek demek Yunanca.
Filo. Sofya'yı sevmek oluyor Filosofya.
Hatırlarsın pasajda Lefter'in meyhanesi,
Servis yapar, şarkı söyler; biraz kısıktı sesi.
"O Sofya mu, Sofya mu. Sensiz içmek olur mu?"
Kır saçlı laternacı biraz mahzun dururdu.
'İn vino veritas.' Ders sofistlerden Duzikos,
Tarih felsefesinde, 'Armoniko Muzikos...'

"Gene sapıttın Selim. Seni kim durduracak?"
Söylemiştim Süleyman: ben başlamazsam ancak
Durdurulabilirim. Ayrıca fakir dilim
Bağlı hece vezniyle, taş kesildi sağ elim.
Hecenin çarmıhına çivilenmiş ellerim.
Kafiye Tanrısına kurban oldum. Efendim?
"Bir şarkının sonuna kadar sabredemedin."
Bundan kaybediyorum, böyle olduğum için.

Ne olur tutma artık beni hece vezniyle
Allahın, senin ve tüm sevenlerin izniyle
Çözülsün zincirlerim, tutulan kol çalışsın.
Bir espri uğruna harcatmayın, alışsın
Selim Işık insana. Söylesin şarkısını
Kesintisiz, acemi. Oblomov hırkasını
Çıkarsın bedeninden. Ey ölü ruh! kıyam et!
Beğendin mi Süleyman? "Beğenmedim, devam et."

Orta Asya'daki pembe elipsin içinden
Çıkan kırmızı oklara binerek, Bozkurtlar (kanatlı)
Çin'den
Nasıl uçmuşlarsa Tanca'ya kadar,
Ben de (altı yaşımda) dar
Ve yüksek çamurluklu tenezzühle (Ford T Modeli)
Ankara'ya ulaştım
Sağ salim. 'Yağmur Çayevi'nin önünde dolaştım
Uyuşan bacaklarımı oynatarak Ankara'nın toprağında.
Taşhan,
Bana dünyanın en büyük meydanı gibi geldi.
Gözüne güneş gelmesin diye elini
Siper eden Mehmetçik heykeli ne güzeldi.
Ve büstlerinden yalnız göğsüne kadar tanıdığım
Atatürk
Kabartmalı ve yüksek
Bir mermerin üstüne çıkmıştı atıyla.
(Böylece tanışmış oldum heykel sanatıyla.)
Baba, ordaki kadın sırtında ne taşıyor?
"Bomba." Neden? "Türk yurdu topyekûn savaşıyor."
Savaş, cephede bitti (yirmi yıl önce).
Oysa, bir türlü bitmez okul kitaplarından ince
Sesimle okuduğum
Şiirlerde (Zafer Bayramı münasebetiyle). "Oğlum,
Bu ne Şeker ne de Kurban Bayramı,"
Derken babam haklıydı,
30 Ağustos günü elini öperek ondan
Para istediğim zaman.
(Babama şiir okumayı bile düşünüyordum o sırada.)

Babam şiir sevmezdi. Evimize arada
Gelen Mimar Cemil Uluer yalnız şiir yazardı.
(Babam bu adama nedense kızardı.)
"Bir kere, mimar değil bu herif.."
Diye başladı mı, hafif
Üzülürdü annem. "Canım Numan Bey
-bey derdi babama- bu kadar şey
Olma (şey derdi annem sık sık).
Adamcağıza yazık."
Mimar Cemil, şiir bina ederdi.
Kışlık kömürü bizim evden giderdi.
Müsteşar Nâmık Beyi ziyaretinde de arz-ı hürmetleriyle
Ve kimin okuduğu belli olmayan hikmetleriyle
Dolu kitabını sunar; bir kat giyilmiş elbiseler alır
(yazlık).
Şair ve mimar olmaktan böylece vazgeçtim (yazık).

Sevmedim okulu önce,
"Öğretmenim" tutmadı yerini annemin (bence.)
Beni çingenelere vermek istemeseydi
Babam, bir dev anası gibi
Görünen öğretmenden kaçardım (ne iyi olurdu).
Korkuyu
Bahçedeki huysuz ve parlak kanatlı
Horoz tanıttı bana.
Bir de "öğretmenim" Rânâ.
"Kulağını çekerim, konuşma, terbiyesiz,
Yakarım ağzınızı, çişim geldi derseniz.
Kırarım notunuzu haylazlık ederseniz.
Yarına satır satır ezberlensin dersiniz."

Yorganı üstümden attım o gece,
Çıplak ayakla taşlara bastım o gece. Kırk derece

Ateşim çıksın diye bekliyordum. Sakın
Göndermesin babam beni okula yarın,
Olur mu Allahım -Allahım diye başlamışken
Dua edeyim hemen:
Allahım ne olur Sen anneme
Babama, bana ve nineme
Ve apartmandaki Baha Beye, karısına ve oğluna
Ve mahalledekilere ve rahmetli dedem Hüsrev kuluna
Ve Ankara'dakilere ve Türkiye'dekilere
Ve dünyadaki bütün iyilere
Rahatlık ver.
Onların içinde (varsa eğer)
Hırsız, fena
Ve kötülük etmek için insana
Fırsat bekleyenlere
Ve beni azarlayan kapıcımız Kamber'e
Ve beni bahçede korkutan horoza
Ve ezberimi bilmezsem ceza
Verecek öğretmene
Rahatlık verme.
(Ceza vermezse rahatlık ver.)

Yeter
Bu kadar. Allah kızar sonra çok istersen.
Yalnız unuttum; ne olur rahatlık versen
Galatasaray takımı oyuncularına. Yarın
Maçları var da; yenilmesinler sakın.

"Bu çocuk ne olacak böyle, Müzeyyen? Yaramaz.
Olsaydı pısırık olacağına. Hiç kimseyle konuşmaz
Sınıfta. Tek başına koşar durur bahçede. Onu
Eve kapatmak doğru mu?
Çalışkan fakat korkak." Annem üzüldü

Fakat belli etmedi. "Öğretmenim" çok güldü
Çarpınca ağaca "Affedersiniz"
Dediğimi anlatırken. Annem sözü kısa kesti: "Dersiniz
Başlayacak. Vaktini aldım Rânâ.
İnşallah büyüyünce lazım olur vatana."
Olmadı kimseye lazım. Aranmadı
Aramayınca.
Okul boyunca
Ne futbol takımına alındı, ne sınıf mümessili olabildi.
Nedense bir yönüyle -belki de her yönüyle-
saf kalabildi.
Yalnız bir korku kaldı kuşkuyla karışık;
Sonunda kötü bir şey olur korkusuyla yaşadı
Selim Işık
Her olayı. Eski bir yara izi içinde sızladı, her eğilişinde
İnsanlara. Dünyaya bir daha gelişinde
Çocuk ve korkusuz yaşamak ister sürekli.
Büyümek, yalnız tutunanlara gerekli.
İkinci gelişinde çırıl çıplak dolaşacak.
Kelimenin bütün anlamıyla çırıl çıplak

Hep birlikte (son sınıflar) toplandık arka bahçede.
"Çıktık açık alınla"yı söyledik bir ağızdan
Müzik sınavıydı bu (toptan).
Herkes pekiyi aldı, imtihan iyi gitti,
Son günüydü okulun, müjde ilkokul bitti.

Yaz sıcağında evde
Canı sıkılmasın ve
(Zararlı ilişkileri olmasın sokakla)
Kış günü
Eski hastalığının izlerini taşıyan göğsünü
Üşütmesin düşüncesiyle

Eve kapandığı zaman -yani okul dışındaki bütün
saatlerde-

Divanda otururdu
Durmadan dergi okurdu.
(Siz, "Libidonun Ölümü"
Filmini gördünüz mü?)
Binbir Roman, Yavrutürk,
Çocuk Haftası. "Büyük
Adam olacak." Misafirler saygıyla bakar yüzüme,
Sevgili büyüklerim: işte size manzume

Sabah erken kalkarım
Ne yüzümü yıkarım
Ne sokağa çıkarım.
Kışın soba yakarım
Yazın camdan bakarım
Hayattan yok çıkarım.

Öğlen olur yemek yerim
Fırçalanmaz hiç dişlerim
Acaba ne yapsam derim
Kovboy filmine giderim
Dönünce kızar pederim.

Akşam olur güneş batar
Babam hep anneme çatar
Cici çocuk erken yatar
Hayat sıkıcı ne kadar.

Siz de benim gibi,
Günleri
Sevgiyle isteyerek
Değil de, takvimden yaprak koparır gibi gerçek
Bir sıkıntı ve nefretle yaşadınızsa, Ankara güneşi sizin de
Uyuşturmuşsa beyninizi, Ata'nın izinde
Gitmekten başka bir kavramı olmayan
Cumhuriyet çocuğu olarak yayan,
Pis pis gezdinizse (o sıralarda adı Opera Meydanı olan)
Hergele Meydanı'nda, bu sarı ve tozlu alan
İğrendirmediyse sizi,
Bir taşra çocuğu sıfatıyla özlemeyi bilmiyorsanız denizi,
Kaybettiniz (benim gibi).
Oysa,
Aynı Hergele Meydanı'nda,
Gölgede on beş, güneşte yedi buçuğa tıraş eden
Berberleri görmeden
Yalnız renkli yanını yaşadınızsa hayatın
Ver hergele ve beygir olduğunu duymadınızsa atın,
Sakalı uzamış seyyar satıcılara kese kâğıdı satmadınızsa,
İçinde süt ve salebin olmadığı "dondurma
kaymak"tan tatmadınızsa
(Aynı Hergele Meydanı'nda)
Kazandınız. (Kimse yoktu -çirkinlikten başka-
Selim'in yanında)
En bayağı ve en müstehcen
(Fakat fiyatı ehven)
Romanları kiralamak için gecesi beş kuruşa,
Samanpazarı'na çıkan yokuşa
Değil de sağa sapın. Etiler'in at oynatmış olduğu
Ankara'da

Hamalların gittiği Sümer sinemasıyla aynı sırada,
Pardayan, Pitigrilli ve Fantoma
Ve Hayber Kalesi ve Tahir ile Zühre bir arada
Yığılmış bir tezgâhın üstüne. "Geceleri Okumayınız"
Orhan Çakıroğlu'nun maceralarını.
Selim Işık, dünü bugünü yarını
İşte bu ortam içinde öldürdü.
Eksiklik duygusunun acısıyla güldürdü.
Ucuz düşüncelerindeki ucuz düzen, ucuz romanların
ucuz yaşantısı
Ucuz huysuzlukların ucuz saplantısı
Ucuz ucuz ucuz ucuzdu.
Dalgın, sinirli, suskun huysuzdu.

Altımızda kalabalık bir aile otururdu.
Masasının üstünde bir kuru kafa dururdu,
Ortanca oğulları tıp talebesi Saffet'in
(Sırıtan bir kâbustu benim için.)
Ne olur şu kuru kafayı kaldırınız
Beni korkutmaya yok hakkınız
Herkes doktor olmaz ki,
Siz bana iyisi mi
Nâzım'dan şiirler okuyun.
Hani şu "Culûs-u Hûmayun"
Diye sözlerini pek anlamadığım
Fakat mısralarının sesini sevdiğim şiir,
Bir de "Ölüme Dair"
Sonra da Liszt'in İkinci Macar Kampanasını
Ve Puccini'nin Tosca Operasını
(Canım, mandolinle çaldığım arya)
Çalarsınız gramofonda.

Bir yumuşama gelir yüzüne
Kafatası durur gene
(Fakat bir tülbentle örtülü)
Caruso'nun eski plakta hırıltılı sesi duyulur yalnız
Sonra tıp talebesiyle kurşun asker oynarız.

Cranium fibula radius
Sacrum patella carpus
Nasıl ezberlenir Allahım
Arapça dua eden insanın Latince kemikleri?
Saffet kulun anatomiden çaktı,
Selim kulunla oynamayı bıraktı.
Alt katta bir kiracı daha: Ecmel Karakaş
Ve gayrı meşru karısı (yavaş
Söyle duymasınlar) Bana yüz vermiyor bahçede
güzel kızı

(Oysa, bahçede geçirdim bütün yazı)
Dut ağacına çıkıyor benden kaçarak,
"Sen de arkasından çıksana ahmak!"
Daha daha: pısırık, beceriksiz, korkak.

En üst katta, karşımızda, Arif Beyin refikası
Laima Hanım ut çalardı (Sarahaten acaba söylesem
darılmaz mı?)
İster taşrada ister İstanbul'da olsun
İster burnunuza mangal dumanı dolsun
İster merdiven sahanlıklarınızda
Kalorifer dairesinden gelen linyit kokusu,
Hepsinden daha kuvvetli ve etkilidir dokusu
İçinize işleyen "alaturka"nın. Küçük yaşta içirilir
yavaşça
Derinin altına (çiçek aşısı gibi). Arkadaşça

Sokulur okşayarak,
"Sine-i sûzânımı" eder helak.
Pek tesiri duyulmasa da gündüz
(Çünkü o saatlerde ya kahvede vakit öldürürüz,
Ya da paydos zilini bekleriz dairede)
Saat beş oldu mu, bin altı yüz kırk sekiz metrede
Ve bilmem kaç kilosikılda başladı mı yayına Türkiye
Postaları,

Yatağında zevkle inletir hastaları
Hemen fasıl heyeti,
Duyulur dört bucağında yurdun. Akşam nöbeti
Tutan sınırdaki erden,
İki kere mars oldu üst üste diye, terden
Pantalonu iskemleye yapışan pişpirik İsmail'e kadar
Herkesin ciğerine mikroplu havayla birlikte dolar.

Sırtı hafif kamburlaşmış ve dar göğüslü
Tamburlardan yavaşça yayılır havaya, akşamüstü.
Efendiyi ve uşağı birlikte mesteden
Makamdan makama ve besteden
Besteye geçerekten
"Tek tek ataraktan, bâde süzerekten"
"Çıkmam Allah etmesin meyhaneden"
Çıkmam kokusuyla alaturkasıyla beni kahreden
İçki Evinden, ölmeden önce.
Bence
Alyuvarlar, akyuvarlar, bir de alaturkadan mürekkeptir
kanımız.'

Dinlerken sıkılsa da canımız,
Nasıl bir şeydir (acaba güzel midir?)
Kim bilir.

Benim kanıma giren başka bir sanat:
Darülbedayi'de tuluat.
(Taşırım bugün de izlerini.)
Annem, ölü doğurduktan sonra ikizlerini,
Bana gebe kaldığının yedinci ayında,
Tepebaşı'nda, tiyatronun salaş sarayında
(Darülbedayi'de) Hâzım'ın "Lüküs Hayat" oyununda,
O kadar gülmüş o kadar gülmüş ki, sonunda
Korkmuş, bir şey olacak diye karnındaki Selim.
Oysa Selim, bildiğiniz gibi, elim
Olmak isterken gülünç oldu bu sayede.
Büyük bir inhiraf oldu gâyede.

DÖRDÜNCÜ ŞARKI

Baharın son günleri; kömürlükler arasında
Çamaşır ipleriyle kesilen
Üç ağaçlı bahçemizin yanındaki papatyalı arsaya bitişik
Sert kaldırımlı ve yokuşu dik
Yolda, ayakkabılarımın burnunu
Çarpmamaya çalışarak sekiyorum. (Becermek
mümkün değil bunu.)
Bir satıcı eşeğinin küfeleriyle sığmadığı dar
Boğazı aşıyorum
Ve servi ağaçlarıyla kasvet
Ve daha birtakım ağır duygular veren
Küçük meydana ulaşıyorum.
Burada duvarları yıkık
Bir mezarlık ve içinde bir türbe,
(Yıllar sonra gördüğüm Karacaahmet Mezarlık
Bankasının -tövbe de-
Yanında "bir küçük hesap sahibi" sayılırdı.)

Türbenin parmaklıklarına düğümlenmiş çaputları.
Sudan çıkarılmış bir ölünün parmaklarına takılı
Yosunlar gibi görürdüm. Ve duvarın önündeki kara çalı,
Bana ölümün taştanlığını anlatan bir hocaydı
kara sakallı.
Çarpık mezar taşları arasında,
Ölülerin beslediği çimenlerin ortasında
Türbedeki taş tabutlar kadar
Kayıtsızca uzanmış çocuklar.
(Korkuları yaşları kadar)

Oysa,
Saffet Ağabeylerdeki ortanca hizmetçi Gülsüm Abla,
Anlatırken ne biçimde gidilir cehenneme
Ve bakarken namaz kılan anneme
Bir eksiklik duyardım ölümün icaplarına dair
İçimde. Şair
Ve mimar Cemil Uluer, buruşuk derisi ve dişsiz ağzıyla
Gülsüm Abla da her akşam vaazıyla
Korkuturdu beni. Hayattayken sağ elle burun silmenin
Ve öldükten sonra kıyamette,
(Cehennemde veya cennette)
Her kılında bir mızıka bulunan Deccal'ın eşeğini
bilmenin
Günah olduğunu öğrenmiştim.
Zavallı Selim, zavallı Selim:
Kendi kendimi yerdim
Ne yapmalı, ne yapmalı, diye
Oysa küçük hizmetçileri Hediye.
Boş verip bütün bu cezalara,
Hazreti Yusuf'un kuyuda çektiği ezalara,
Adem'in buğday ağacından memnu meyveyi
Yemesine -yoksa elma ağacı mıydı?-

Kıyamet günü yanlışlıkla çevirince başını
Mızıkalı eşeğin sesine, nasıl yanılacağına, kaşını
Fazla almanın da ayrıca günah olduğuna,
Sağ elle temizlenen bütün pisliklerin cehennemde
Boğazına dolduğuna
Yüzünü çok yıkayan kadının
Bu nedenle alnının yazısını okuyan kadının
Başına gelenlere
Aldırmazdı. Şu karşıki apartmandaki Helen'lere
Kaçarak dudaklarını boyardı.
Benimse çok daha ciddi niyetlerim vardı.

Türbenin hemen yanında, gene dar bir sokakta,
Kerpiç bir evde, fakir arkadaşım Sabri'yle, sıcakta,
Ter ve yıkanmış kilim kokan odasında konuşuyoruz.
Pencereden giren güneş sefaleti keskinleştiriyor.
Temmuz
Ayının bitkinliği ve ölüm korkusu
Kelimeleri ağırlaştırırken, terimi silmiyorum
Dinsel bir korkuyla. Daha, "Eüzü mineşşeytanı
racim"i bilmiyorum
Başlamak için duaya. Sabri bir din adamının yavaş
Hareketlerini taklit ediyor. Bende saygılı bir telaş,
Namaz surelerini ezberlemekle geçiriyoruz
Bizi ölüme yaklaştıran zamanı. Yıl bin dokuz yüz
kırk dokuz.

Ankara'nın bütün küçük kubbeli camilerini
Ve kararmış kiremitli mescitlerini dolaştık.
"İnna ateyna
Kelkevser, fesalli lirabbike... hüvel ebter."
Körpe dizlerde derman biter
Yatsı namazında, yanlış mırıldanılan kelimeler sırasında

Palabıyıklı, sakallı ve yırtık çoraplı cemaat arasında
Dini bütün iki Türk çocuğu kilimler üstünde yatar
kalkar
Sürekli (kendine amansız.) İlahiler, dualar...
Allahın peşinde
Yirmi bin fersah. Temmuz güneşinde, ağustos güneşinde,
Kirli şadırvanların çamurlu taşlarına
Uzatırlar ayaklarını yalnız başlarına.
Tozlu ayakları çamurlaştıran sular,
Avuç içinden bileklere, dirseklere kayar.
Hangi elimle yıkayacaktım hangi kulağımı?
Ne tarafa dönecektim? "Selamlasana sağını!"
Pabuçları çalarlar mı dersin Sabri?
Duydun mu gazetedeki haberi
Pabuç hırsızlarına dair?
"Haydi Selim, herkesle birlikte çevir
Sola başını." Neden Sabri bu ilahiyi öğretmedi bana?
Hiç olmazsa biraz dudaklarını oynatsana!
Şol cennetin ırmakları, akar Allah deyu deyu.
Öğle namazında güneş, yakar Allah deyu deyu.
Geç katıldı bu kervana, Allahım yakındır sana,
Bir o yana bir bu yana, bakar Allah deyu deyu.
Burası Allah yapısı, açılsın cennet kapısı,
Bu imtihansa hepisi çakar Allah deyu deyu.
Bu kervanda herkes yaya, rastlanmaz beye, ağaya,
İnsan aklını duaya, takar Allah deyu deyu.
Dualar bağlı toprağa, düşünce saplı batağa,
Gene camiden sokağa, çıkar Allah deyu deyu.

Selim Işık yaz dindarı, yetti ona bu kadarı
Cemaat kışın ne yapar, bilmez artık orasını
Hacı Bayram Camii'nin çevresindeki küçük
evlerden birinde.

Yeni bir rüzgâr esti (olumsuzluk rüzgârı). Yokluk
Tanrısının emrinde.
Yeni bir savaşa katıldı bütün kavgaların yedek
neferi Selim.
(Ben neyim, ne değilim?)

Herkes mutlu ve sorumsuz
Herkes olumlu, ben olumsuz.
Yaşıtlarım, artık uzun pantalon giymenin
bağımsızlığını yaşarken
Okulun paydos ziliyle hemen sokağa taşarken
Yıkıcı fikirleriyle aklımın ince örgüsünü karıştıran
Otuz üç yaşında benimle söz yarıştıran
Nihat Ağabeyin yanında işim neydi?
Gene böyle yıldızlı ve ılık bir geceydi
Kardeşim Süleyman; "Hiç, ama hiçbir şey yapmadık,"
derken.
Karşımda, bardak bardak koyu çay ve paket paket
ucuz sigara içerken
Çırpınıyordum: Dumlupınar, Sakarya
İstanbul'un fethi, Kosova
Birden başını kaldırıp gülümseyiverdi
Kara bıyıklarının arasında ışıldayan beyaz dişleri
Bütün inançlarımı eritti.
Anlıyorsun, bilinç, inanç bugünün sözcükleri
O, şuur ve tahripten bahsederdi.
Bunca Türk büyüğünün -bir kitaba göre elli kadardı-
Kazandığı bütün savaşları kaybettim orada,
(Ahşap evin beyaz perdeli odasında)
Ne Mohaç, ne Mercidabık, ne yeni, ne sabık
Zaferlerimiz dayanmadı. Yalnız kromda ve güreşte
birinciydik artık.
Eski kahramanlıklardan başka

İleri sürecek neyimiz kalmıştı dokuz yüz kırk dokuzda.
Selim Işık yenilmişti, bitmişti.
Neyse tam o sırada, Marşal Amca yetişti.

BEŞİNCİ ŞARKI

Tutunamayanların destanıdır bu şarkı,
Dostum Süleyman Kargı.
Eller boşta kalıyor, tutunamıyorlar toprağa
Anlatamıyorlar anlatılamayanı.
Anlatmak gerek: Düşman sarmış her yanı
Oysa, mesela Selim Işık
Anlatmadan anlaşılmaya âşık.
Böyle adama
(Darılma ama)
Yaklaşmaz hiçbir güzellik,
Doğduğu günden beri kalbinde bir delik,
Almak için bütün sızıları içine.
Her zaman utanmıştır başkaları yerine.
Elim varmıyor yazmaya, inmeyelim derine.
Taş devri, Sabri devri, Nihat devri, Tunç devri
Âşık oldu -söyleyemez- utanç devri.
Hep utandı hayatı boyunca,
(Annesi yıkamak için soyunca)
Sınıfta birinci olduğu gün, eve geç kaldım, diye üzüldü.
Canı sıkıldı güldü, kalbi incindi güldü.
Allah'ı ya da ona engel olan gizli kuvvetleri
Hiçbir zaman kızdırmak istemedi.
Küçük pazarlıklar yaptığı,
Camide korkarak taptığı
Zamanlar da sürdürdü bu uzlaşımcı varlığı.
Annesinin yün fanilasına taktığı nazarlığı

Çıkaramadı yıllar boyunca. İlk defa domuz eti yerken,
Arkadaşlarının ısrarıyla geneleve giderken,
Hep ONUNLA (O kimdi?) bozmamaya çalıştı arayı,
İki gün oruç bile tuttu bir Ramazan ayı.
(Sapı silik ve tutuk bir tabancaydı.)
Bir gün ölürse, ona bu vatan bir mezarlık yer verecek.
Oturdu bir destan yazdı; kendini yerecek.
Sazını ve cesaretini aldı eline (bütün cesareti,
Daha kötü şeyler olması korkusundadır.)
Canını dişine takarak,
Yazılmış eski destanlara bakarak,
Sözü uzattı durdu.
İşte şöyle buyurdu:

Numanoğlu Selim derler adımız
Gürültüye geldi her feryadımız
Nedense tamamdır itikadımız
Dikilen her kumaş bol gelir bize

Çocukken güneşin tadın bilmedik
Büyüdük kadının adın bilmedik
Bizi anlayacak kadın bilmedik
Sevgisiz bir hayat çöl gelir bize

Bize öğretilen her söze kandık
"Yasaktır" "Memnudur" dendi, inandık
Hep "Girilmez" levhasına aldandık
Bu tutulan, yanlış yol gelir bize

Benim cefalı yârim kafamdır
Divanda düşünmek bütün safamdır
Mülkiyet benimçün büyük evhamdır
Senin olanları nideyim gayrı

Dostun vefalısı bütün isteğim
Kız peşinde olan dostu nideyim
Her an yaşamalıyım kendi gerçeğim
Kendi içimdeki indeyim gayrı

Dostlar dedi: bu can bizden değildir
Düşman kırdı, oysa buzdan değildir
Gene de herhalde bizden değildir
Çare yok dünyadan gideyim gayrı

Bana ilham getirdin
(Hem de yaktın bitirdin)
Ey! Elesius dağlarından esen rüzgâr
Kıssamız burada biter
Bu kadar.

SÜLEYMAN KARGI'NIN AÇIKLAMALARI

Ben Süleyman Kargı. Bekâr ve çocuksuz. Kabuğu, "ev sahibi"nin "mülkiyetinde" olan, bir "ev içi"nin sahibi. Şarkıların büyük bir kısmı bu evde yazıldı. İlerde burası müze olursa, eşyaya dokunmakta bir sakınca yoktur. Yalnız "sol" yayı bozuk kanepeye otururken dikkat ediniz. "Tuvalet", "antre"nin hemen sağındadır. Ev hakkında daha fazla açıklamayı gereksiz buluyorum.

Selim Işık yalnızlığa dayanamazdı. İlk bakışta, yalnızlığın ve çevreyle uyuşmazlığın, yaşantısında önemli bir yer tuttuğu kolayca ileri sürülebilirdi. Selim, bu yargıya da dayanamazdı. Bütün dünya, ona dargın olabilirdi; fakat bu, aceleyle varılmış bir sonuçtu. Kimse onun kadar çevresine yakınlık duyamazdı. Bugün için bilinemeyen bazı gerçekler, bazı üstü örtülü olaylar, küçük ya da büyük bazı topluluklara

gösterilen ilgisizlikler, tarihin tozlu raflarında unutulduğu için hemen önemi sezilmeyen yaşantılar ve yanlış yorumlamalar nedeniyle sınıflamalarda alt katta kalmış insanlar güneş ışığına çıkarılabilseydi (bu güneş bile bildiğimiz güneşe benzemeyecekti elbette) Selim'in yalnızlığının sadece bir görünüşten ibaret olduğu anlaşılacaktı. Tarih, işine gelmeyen bütün belgeleri, Selim ve Selim gibilerden gizlemişti. Tutarlı bir tarih felsefesinin zorunlu olduğu endişesi, birçok gerçeğin, bile bile bir yana bırakılması sonucunu doğurmuştu. Başka türlü olamazdı. Selim'i, geçmişten ve gelecekten ayırmaya kimsenin hakkı yoktu. Bunun hesabı sorulmalıydı, sorulacaktı. Dün, bugün ve yarın, onun yaşantısıyla birleşmeliydi. Dünü, bugünü, yarını yalnızlığının dışında yaşamalıydı Selim.

Şarkıların ortak adı böylece çıktı ortaya. Dün, gerçekten ne olmuştu? Bugün ve yarını hazırlayan dünü, bütün çıplaklığıyla ortaya çıkartmak gerekiyordu. O zaman Selim -mısra 237'de belirtiği gibi- çırıl çıplak dolaşabilirdi ikinci gelişinde. Kimseden korkmadan, soyununca utanmadan -mısra 545- doğduğu gibi kalabilirdi. Tarihin aldatıcılığından kurtulmak istiyordu. İşte o zaman, kendinden ve kendisi gibi olanların yerine utanmamak için -mısra 540-(evet yalnız bunun için)

oturdu bir destan yazdı.... canını dişine takarak

Burada bana da bir görev verildi: bu şarkıları, belgelerle kanıtlamak. İnsanlarla ilgili birçok bilimle uğraşmış olmam Selim'i umutlandırdı. Fakat bilinmeyeni bulup çıkarmak, tarihin akışını değiştirmek ne ağır bir görevdir. Selim gibi -bu belgelerin var olması gerektiğini içinde kuvvetle duyan- birine bu güçlüğü anlatmak ne kadar zordur. "Bir yerlerde bulunmalı bütün gerçekler; bulmalısın Süleyman Kargı,"

diye diretti. “Kimlerin hakkı yenmişse, bir bir ortaya çıkmalı.” Sabırsız ve amansızdı (Mısra 7 ve 8.) “Seni boş yere saplamadık Ankara’ya bir bayrak gibi; dalgalanmalısın.” Anlamıyordu. “Birşeyler bırakmışlar arkalarından. Büsbütün erimeye razı olmamıştır kimse,” diye çırpınıyordu.

Araştırmalarım sırasında, bana çok yardım etti. Şarkıların anlaşılmayan yerlerinin açıklanmasına katıldı; çalışırken tuttuğu notları verdi; bazı belgeleri de o buldu. Sonunda öyle bir yaratık ortaya çıktı ki, şarkıların hepsine birden tek bir ad vermek nasıl mümkün olmadıysa bu yaratığa da uygun bir sıfat bulmak çabasından vazgeçildi. “Açıklama” gibi, renksiz ve korkusuz bir başlıkla yetinildi. Selim bile -sarhoş olduğu bir gece- “Açıklamalarla durum daha da karıştı,” dedi sonunda. Sonra da -daha sarhoş olduğu bir gece- “Onlar utansın sonuçtan,” diye kestirip attı. “Hangi onlar Selim?” dedim. “Onlar işte,” dedi. “Onlar, canım. Onlar, onlar, onlar.” “Öyle ya,” dedim. “Onlar. Yani biz değil.”

“Anlamadın,” dedi birden kızarak ve oturdu, onları anlattı bana uzun uzun. Ben de onları, açıklamaların uygun bir yerine ekledim. (Aslında, her yer uygundu belki onlar için.)

Şarkıların açıklanmasında, kendi düşüncelerimin değil, sunduğum belgelerin ve Selim’in tamamlayıcı sözlerinin “esas” olduğunu belirtmek isterim. Ben, sadece “uzlaştırıcı” ve “birleştirici” yorumlarla yetinmeye çalıştım. Bununla birlikte, bazı tutarsızlıklarla gerçeğe aykırı görünen belge ve yorumların sorumluluğu benimdir.

Şarkıların ortak adı olan “Dün Bugün Yarın”ı ele alarak işe başlıyorum. Selim, “Dün” kelimesiyle ne demek istiyor? “Bugün” ve “Yarın”a onu bağlayan nedir? Bana göre, “Tek ve Türk” (mısra 7) olan Selim, elbette Türklerin tarih içinde nasıl yer aldığı meselesine değinmek istiyor. “Dün”, yani Orta Asya’daki Türkler. Dün, yani Orta Asya’daki Türklerin

site medeniyetindeki yerlerini almadan önceki durumları. Bu durum nasıldı? İngilizlerin dediği gibi *"dull and wild"* mıydı? (Bak: ithaftan önceki dörtlük, mısra 3).

Bu konuda başvurduğum "Kamus-u Berceste-i Türki" şunları yazıyor:

"Türkler, Orta Asya'dan anavatana göç etmeden önce, bütünüyle bir kabile hayatı yaşıyorlardı. Çadır medeniyetinin gereklerine göre kurulmuş bir toplum düzenleri vardı. Bu düzenin, bugünkü hayat şartlarından ne kadar uzak olduğunu, artık dilimize yerleşmiş olan, cam, hasır, kravat, kira (ev kirası), kiraz, hafif, masa, tabak, tabut, müzik, tahsil, mezar, karyola, kelime, cümle gibi kelimelerin bu dilde bilinmemesiyle (Öztürk dili demek istiyor) kanıtlayabiliriz. Bu kelimelerin, Türkçe'nin eksik bir kolu olan Öztürkçe'de bulunmaması, bizi aşağıdaki sonuçlara vardırıyor bu kabilenin yaşayışı hakkında:

Türkler camdan dışarı bakmazdı.

Türkler hasır üstünde oturmaz ve meseleleri hasıraltı etmezlerdi. Bu âdet, Osmanlılarla başlamıştır.

Türkler kravat takmazdı.

Türkler hafiflikten hoşlanmazdı.

Türkler ev kirası vermezdi. Ev kirası, Türklerin iptidai komünizmden, toprak burjuvazisine geçmeleriyle başlamıştı.

Türkler kiraz yemezdi.

Türkler yemeklerini masada yemez, yerken tabak kullanmazlardı. Yemek ortadan yenirdi.

Türkler öldükleri zaman tabuta konmaz ve mezara girmezdi. Eski Türklerin böyle bir âdeti yoktu.

Türkler müzik dinlemezdi.

Türkler mektepte tahsil etmezdi.

Türkler düşüncelerini, kelime ve cümle gibi kalıplar içinde ifade etmezlerdi."

Selim, daha sonra olanları pek iyi bilmiyor. Kuruluş yıllarında Ankara için "yokluk" deyimini kullanıyor; fakat kendisinden sonra ne olduğunu açıkça belirtmiyor. Gene de XIV. Louis (1638-1715) gibi "Après moi..."dan sonra "Le déluge" gibi sert bir kelimeyle bitiremiyor dörtlüğü; "que sera" diyerek yarına endişeyle baktığını belirtmekle yetiniyor.

Orta Asya'dakilerin de "yarın"a endişeyle baktığı gibi karamsar bir sonuca varmamalıyız. King Solomon Speare ya da Süleyman Kargı'nın macerası, Selim'in yanıldığını gösteriyor.

İTHAF VE MUKADDİME

Mısra I ve sonrası: *King Solomon.....*

Birinci mısrada adı geçen Solomon IV (Speare), "Encyclopedia Israelica"dan edindiğim bilgiye göre, Milattan Önce 563 yılında Ben-i İsrail kavminin Tefazuli kabilesinin (Tribus Intergralis) bir söylentiye göre başkanı, bir başka kaynağa göre de (Bak: İbni Mahmut el Silâhi, Milletler ve Mızraklar Tarihi, Cilt VII, S.967-9) kargıcı başısı imiş. Matematik problemleriyle uğraşmış birçok amatör bilim adamı yetiştirdiği söylenen bu kavmin adına, M.S. VII. yüzyıldan itibaren tarih kitaplarında rastlanmıyor.

Hayatının ilk yıllarında büyük bir varlık gösteremeyen Salomon Speare'nin yıldızı, otuz beş yaşından sonra parlıyor. Speare, hayatını kazanmaya, ister -İbni Mahmut'a göre- kargıcı başılıkla, ister -Ansiklopediye göre- matematikçilikle başlamış olsun, önemli olan, kabile tarihinde bu yaştan sonra yer almasıdır. Belki de iki işi aynı zamanda yapıyordu. Yalnız burada, Edward Spiral'in, "*Trivial Aspects of Gre-*

at Mathematicians - Büyük Matematikçilerin Küçük Tarafları" adlı eserinde ileri sürülen görüşü de belirtmeden geçemeyeceğiz. Spiral'e göre, Speare -Solomon'un soyadı, çeşitli biçimlerde yazılıyor- önceleri matematik ve felsefeye merak sardığı halde, yirmi yedi yaşından sonra maddi endişelerle ve -"*Loves and Adventures of Secondary Biblical Heroes,* Abraham Talmud, New York, 1916" adlı tarihi etütte belirtildiği gibi- kabilenin matematik üstadı Eliah Infinitsimiah'ın güzel kızını kendisine vermemesi üzerine matematikten soğuduğu için bir süre kargı yapımı ile uğraşmış. Tanınmış psikolog Erich Freum ise, daha sonraki yaşantısıyla içe dönük bir insan izlenimi uyandıran Solomon'un saldırgan amaçlara hizmet edemeyeceğini ileri sürüyor ve kargı yapımıyla ilgili hikâyeyi tamamen bir "hayal ürünü" bularak reddediyor. Otto Spender de, Infinitsimiah'ı öldürme arzusunu bilinçaltında duyabileceğini belirterek, bu duyguyu başka bir yöne çevirmek amacıyla kargı yapımcılığını seçmesini Solomon'un iç gerçeklerine uygun görüyor. Ayrıca, kabilenin savaşçı sınıfıyla ilişkiler kurarak, karşılık görmeyen aşkını politik bir yöne çevirdiğini sözlerine ekliyor. Gerçekten de, savaşçı sınıfın yardımıyla bir *"Coup d'état"* yaparak kabile başkanlığına geçtiği hususunda sağlam belgeler var elimizde. Anlaşılan Speare, kitabını elinden düşürmediği filozof Emeritus'un "Silahları ellerinde bulunduranlar, bir gün milletlerin kaderine sahip olacaklardır" ilkesini bütün kalbiyle benimsemiş.

Kabile başkanlığını ele geçirdikten sonra (elli dokuz yaşındaydı; mücadele uzun sürmüştü.) Ahd-i Atik'teki birçok kral gibi dört kere evlenen Shlomoh Speare, on dört çocuk sahibi oldu. Mizahla başının hoş olduğuna dair elimizde bir kayıt bulunmadığı için, kendisinden önce üç tane Solomon gelmediği halde, birdenbire Solomon IV adını almasının nedeni pek anlaşılmıyor. Ayrıca, yalnız kralların numaralan-

ması âdet olduğu bilinirken, küçük bir kabile başkanının karşımıza dördüncü bir Solomon olarak çıkması da inanılır gibi değil. Yahudiler hakkında oldukça alaylı bir tarih yazmış olan İbni Kelami, bu sayının, Shlomoh'un dördüncü sınıf bir lider olmasından çıktığını söylüyor. Söylentileri bir yana bırakarak, tarihî belgelerle konuşmak gerekirse, incelememizi, ciddi ve güvenilir Alman tarihçilerinin bilgilerine dayandırmak yerinde olacaktır. Aynı zamanda Araplar hakkında da dikkate değer görüşler ileri sürmüş olan Heinrich Roetke, Shlomoh Speare'nin (Roetke de Solomon'un soyadını böyle yazıyor) Milattan Önce 550 ile 540 yılları arasında Kudüs'te başgösteren karışıklıklardan yararlanarak sekiz ay kadar krallık ettiğini yazmak suretiyle meseleye biraz olsun ışık tutuyor. Böylece Solomon, karanlık kabilesinin başından, birdenbire krallığa yükselmiş oluyor. Son yıllarda yaptığı kazılara dayanarak yazdığı kitabın (*Die Geist der Mesopotamia,* Berlin, 1958, Bild I) en son bilgileri taşıması gerektiğine göre bu ihtimal üzerinde de durmalıyız.

Roetke'ye göre, bu iktidarın kısa sürmesinde Shlomoh'un kişiliğindeki kararsız ve çelişik yönlerin büyük payı var. Ordunun desteğini sağladığı halde onları tutmasını bilmemiş. Ordunun ve şartların sayesinde kral olduğunu unutmuş görünüyor. Devlet parasıyla, kıyıda köşede kalmış bütün kitaplarını yayımlatmış. En kötüsü, Araplara yapılan gizli bir silah satışına adı karışıyor. Tahtını terketmek zorunda kalıyor.

Bu durumda tekrar kabilesinin başına geçmek ağırına gitmiş olmalı ki, ailesini yanına alarak Antioch (Bugünkü Antakya) dolayına yerleşiyor. Burada kendini matematik ve felsefeye veriyor. Yalnız, bu arada, yazdığı felsefi bir şiirin resmî makamları tedirgin etmesi üzerine Adalara kaçmak zorunda kalıyor. Şiirin tehlikeli bir yönü yok. Bugün kimse başını çevirip bakmıyor böyle "tehlikelere." Ayrıca, o za-

man da Solomon hakkında kovuşturma yapılmamış. Fakat, aslında çok kuşkulu bir insan bu Shlomoh. Bir yandan hükümetin hoşuna gitmeyeceğini bile bile böyle şiirler yazmaya cesaret ediyor, bir yandan da alabildiğine korkuyor. Başına gelenler de herhalde sinirlerini çok bozmuş olmalı ki, bugün hiçbir savcıyla insanın başını derde sokmayacak (ve edebî zevk bakımından oldukça tenkite uğrayacak) masum bir şiir yüzünden Kıbrıs'a sığınmış. Oysa, Antakya'nın felsefe çevrelerinde adı duyulmaya başlamış o sıralarda. Olayın en acıklı yönü de bu şiiri, toplum meselelerine ilgisini kaybedip tek insana yöneldiği bir devresinde yazması. Toplumsal yaşantıya bir zamanlar bir katkısı olduğunu unutmamış demek. Şiirin Türkçe'ye tercümesi aşağı yukarı şöyle:

> Mükemmel bir daire çizilemeyeceği gibi,
> Aklın ve tecrübenin de insanı idaresi kolay değil.
> Tanrı çizmiyor her zaman kaderimizi;
> Madde ve ruh arasına çizilen sınırdaki kesinlik yok.
> Büyük ihanetler pençesinde tutuyor insanı,
> Büyük karışıklıklardan kaçtığı yerlerde bile.

Bence, tatsız tuzsuz bir şiir. Galiba İbranicesi denildiğine göre biraz daha iyiymiş. Özü bakımından da tutulur yanı yok. Felsefenin ilkelerini bildiği hakkında şüphem var Shlomoh'un. Matematiğin, felsefi meselelerdeki payını da çok büyütmüş ayrıca. Madde ve ruh arasındaki kesin sınırı çizmesi de henüz insana yönelmeyi bilmediğini açıkça gösteriyor. Elbette, resmî makamlar, bu noktalar üzerinde fazla durmamışlardır. Daha çok, "Tanrı'nın kaderimizi çizmemesi" ve "büyük karışıklıklardan kaçılan yerde" (burası Antakya olacak) "büyük ihanetlerle karşılaşılması" gibi sözlere takılmış olacaklar. Atalarımdan biri olduğu için, fazla yüklenmek istemiyorum adama.

Speare'nin bundan sonraki hayatı (herhalde başka bir şey yapmak imkânı kalmadığından olacak) büyük bir sadelik içinde geçmiş. Önemli kitaplarının hemen hepsini bu devrede yazmış. Eserlerinin yetmiş cilt kadar tuttuğu söyleniyorsa da, elimize geçenler, matematik hakkında bir iki deneme ile "Hikmet ve İktidar" adlı bir diyalog. Bazı bakımlardan, çağına göre ileri düşünceler taşıyan bu son kitap oldukça ilginç. Bir yerinde, yalnız tek bir kadınla evlenmenin gereği hakında sözler bile var. Genellikle, iktidardakilere tavsiyelerle dolu bu kitap. Irk ve toprak bakımından ayrı özellikleri olan toplulukların bugünkü içişleri ve tarım bakanlıklarını içine alan bir örgütün kurulmasıyla uzlaştırılabileceği ileri sürülüyor.

Shlomoh IV, seksen iki yaşında, bahçesine yeni bir fidan dikerken ani bir kalp durması sonucu ölmüş. "Kargı"nın aile adı olması da Kıbrıs'ın Türkler tarafından ele geçirildiği günlere rastlıyor. Gene adı Shlomoh olan aile başkanı, mal ve mülkünü koruma endişesiyle bu soyadını almış. Sonradan adı Müdebbir Süleyman'a çıkan bir adam hakkında başka bir söylenti, bizi Mezopotamya'nın kumlarından Altaylar'ın sarp tepelerine götürüyor.

Orta Asya Türklerinin yaşayış ve törelerini, bugüne kadar bilinen biçiminden çok farklı bir açıdan ele alarak açıklayan ve son yıllarda, bu meseleye hayatlarını adamış birçok Türkologu şaşkına çeviren "Ortu Alga yazıtları" olayını anlatmak istiyorum. Bu yazıtlarda da (garip bir rastlantı olacak) bir Süleyman Kargı var.

Antropoloji uzmanları dışındakilerin sadece bir gazete haberinden ibaret sandıkları Ortu Alga Yazıtları meselesi, büyük yankılar uyandırmış -Avrupa bilim çevrelerinde elbette- ve çeşitli yorumlara yol açmıştır. Gazetelerimizdeyse sadece şu kısa haber çıkmıştı:

"Haber aldığımıza göre, halen Özbekistan Sosyalist Cum-

huriyeti sınırları içinde olan Ortu Alga mevkiinde birlikte kazı yapan Alman ve Rus arkeologları, önce bir tepe sanılan, fakat kazının ilerlemesiyle, büyük taş yazıtların üst üste konmasıyla meydana geldiği anlaşılan, takriben elli metre yüksekliğinde bir yığın bulmuşlardır. Gök-Türklere ait olduğu sanılan yazıtların incelenmesine başlanmıştır.

Haberi veren ajansın, ne tarih ne de arkeolojiden anlayan bir muhabiri bulunmadığı için kazı yerine kimseyi yollayamamış; incelemelere katılmak isteyen Türk bilim adamlarına da Dışişleri Bakanlığı gerekli vazifeyi vermemişti. Tabii, olayın bu kısmı, basından ve dolayısıyla halktan gizli tutulmuştu. Oysa, bu kazı ve sonuçları hakkında Avrupa gazetelerinde ve bilimsel dergilerinde çıkan yazılarda Bakanlığın bu tutumundan alaycı bir dille bahsediliyordu. Yabancı dil bilen muhalif milletvekillerinden biri de tüccar bir arkadaşının işini bakanla konuşmak üzere Sanayi Bakanlığı'nın bekleme salonunda oturduğu sırada, önündeki masada duran dergileri karıştırmaya başlamış ve olayı böylece öğrenmişti. İşini bitirdikten sonra derhal meclise koştu ve bir soru önergesi vererek kazılara neden katılmadığımızı hükümetten sordu. Önergenin görüşülmesi sırasında da olaydan Dışişleri Bakanını sorumlu tutarak, kazılara katılmamızın milletlerarası itibarımızı artıracağını ve kendimizi tanıtmak bakımından milyonlar sarfıyla elde edemeyeceğimiz bir fırsatı kaçırdığımızı ileri sürdü. Ne var ki vize verilmemesi, kanunlara uygundu ve muhalefete de yeni bir kanun teklifi getirmekten başka yapacak bir iş düşmüyordu. Mesele kapandı.

Meclisteki görüşmelerde, yazıtların mahiyeti hakkında bir söz edilmiyordu. (Muhalif milletvekili -önerge sahibi- makalenin yalnız baştarafını okumuştu.) Durum ilgimi çektiği için bu dergileri bularak okumaya başladım.

Kazının başlarında birçok yazılı taş bulunduğu halde, ka-

zı ilerledikçe taş yerine toprak çıkmaya başlamış. Kazıyı yönetenlerin çalışmaları durdurmak istedikleri bir sırada onları seyreden ihtiyar bir köylü (yüz altı yaşındaymış) neden işi yarım bıraktıklarını sormuş. Taşların bittiğini anlatmışlar ona. "Ne üzülüyorsunuz?" demiş. "Bizim evin duvarlarında çok taş var. Onları alın isterseniz." (Anlaşıldığına göre özel mülkiyet hırsından gerçekten kurtulmuş bir köylüymüş bu.) Önce gülmüşler; fakat köylü ısrar ediyormuş. Sonunda, biraz da dinlenmek amacıyla, köylünün evine gitmişler ve hayretle bütün bahçe duvarlarının ve evin aynı taş yazıtlardan yapılmış olduğunu görmüşler.

Köylü, durumu, aşağıdaki basit olayla açıklamış:

1917 ihtilalinde, en hareketli ve kimin iktidarda olduğunun bilinmediği günlerde, belli olmayan bir nedenle (Çar ordularına yardım için deniyor) Ortu Alga yakınlarında bulunan Orta Anadolulu bir tüccar, yanındaki adamlarıyla birlikte bu tepenin yanından geçiyormuş. O sırada adamlarından biri son dakikalarını yaşıyormuş. Biraz sonra da ölmüş. Hastalığının tifüs olması ihtimalinden çekinerek (şehirde hepsinin karantinaya alınmasından korkuyorlarmış) ölüyü bu tepeye gömmeye karar vermişler. Fakat daha bir iki kazma vurur vurmaz, taşlar ortaya çıkmaya başlamış. Tepenin neresini yoklamışlarsa, durumun aynı olduğunu görmüşler. Her yerin taş dolu olduğunu anlayan Orta Anadolulu tüccar, hemen ölüyü başka bir yere gömdürerek, adamlarını tepede bırakmış ve doğru kasabaya koşmuş. Kasabada henüz Çarın adamları iş başındaymış. İdarecilere biraz da para vererek tepede bir taşocağı açma ruhsatını kolaylıkla almış ve hemen kazıya girişmiş. Çevre köylere ve iki hükümet inşaatına bir hayli taş satmış. Fakat Kızılordu'nun yaklaşması üzerine korkuya kapılarak ocağı acele kapattırmış ve inşaatların temellerinden çıkan bir kısım toprağı da üstüne döktürerek tepeyi mümkün olduğu kadar eski durumuna

getirmeye çalışmış. Köylüler de, taşları ellerinden gider korkusuyla durumu yeni hükümete bildirmemişler.

Arkeologlar, hemen çevre köyleri araştırmaya koşmuşlar ve kısa bir süre sonra da yazıtların hemen hepsini toplamayı başarmışlar. Fakat, yazıları okumak kolay olmamış. Bilinen Gök-Türk yazılarına benzemiyormuş bunlar. Sanki yazanlar bunların anlamının bilinmesini istemiyormuş. Sonunda, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne göre, Sovyet; Demokratik Alman Cumhuriyeti'ne göre de Alman bilginleri şifreye benzeyen yazıları çözmüşler.

Yazıtın adı: BİLİG-TENÜZ; Bilgi Denizi anlamına geliyor. Yazıyı okudukça bunun, bugünkü ansiklopedilere benzer bir şey olduğunu görmüşler. Taşların toplamı -kaybolanlar dışında- bugünkü kitap sayfasıyla on iki bin sayfa ediyor ve bu hacmiyle dünya ansiklopedileri arasında yedinci sırayı alıyor. Bundan iki bin on dört yıl önceki bilgileri kapsadığı düşünülürse, birinci sırayı alıyor demektir benzerleri arasında (eğer bir benzeri bulunursa). Bilig-Tenüz hakkında okuduğum birçok makaleden ve eserin İngilizce'ye tercümesi üzerinde bizzat yaptığım incelemelerden bahsetmek istiyorum. (Bu eserin bir an önce Türkçe'ye çevrilmesinin yararlı olacağı kanısındayım.) İngilizce tercümenin -The Ocean of Wisdom, translated from Gok-Turkish by Alexander William Barnett, Oxford University Press- önsözünde belirtilen bir noktaya değinmeden geçemeyeceğim.

Yüzyıllardan beri sürüp gelen ve "Neden Batılılaşmıyoruz?" "Neden Her Şeyi Kendimize Benzetiyoruz?" "Neden Yüzyıllardır Denenmiş Uygulamaları Yapımıza Uyduramıyoruz?" gibi makale ve kitapların sorularına kesin bir karşılıktır Bilig-Tenüz. Yazıtı incelemeye başlayanlar, hemen bunun gibi birçok sorunun karşılığını, Bilig-Tenüz'ün deyimiyle tümaçtarsız (yani tümüyle açık seçik ve tartışmaya

yer vermeyecek biçimde) bulacaklardır. Önce, neden Batı kültürünü alıp soysuzlaştırdığımızı sanıyoruz? Batı, bizim kültürümüzü alıp soysuzlaştırmış olmasın? Tanzimatla birlikte başlayan "Garplılaşma" hareketleri, bir kültürün kötü bir biçimde kopya edilmesi mi demekti? Yoksa, biz, aslında gene atalarımızdan miras kalan bir medeniyete mi dönüyorduk? Bilig-Tenüz'ü inceleyenler göreceklerdir ki, biz, yeni uygarlığımızın asıllarını teşkil eden bütün kurumları, akımları ve düşünceleri yeni bir biçime sokarken bir keşmekeş ve bilmezlik içinde değildik; kökü ta iki bin yıl öncesine dayanan ve her noktası akıllara durgunluk verecek bir biçimde hesaplanmış olan bir bilimselliği sürdürüyorduk. Yoksa ayakta kalabilir miydik?

Bilig-Tenüz'ün temellerini attığı tarihi gelişim planımız, bugün bile bir tek taşını yerinden oynatamayacağımız, muazzam bir abidedir. Bu abidenin gelişiminde rastlantıya yer yoktur. Ansiklopedinin 'U' harfinde "us-akıl" maddesi, şu kısa şiirle ne kadar büyük bir gerçeği belirtiyor:

Tanrı usıg baştan alır
O tuşinir yerge çünki

Yani Allah aklımızı başımızdan aldı ama, bizim yerimize düşünmek için yaptı bunu. Bu sözde ne kadar çok gerçeğin birden gizli olduğunu söylemeye bilmem ihtiyaç var mı?

Bilig-Tenüz'ün birçok bölümünü, devrin bilim ve özbilgenlik (felsefe) alanında ün yapmış Salman Kargu adlı bir düşünür yazmış. Kargu'nun yaşamı hakkında fazla bir bilgi edinemedim. Salman da, Bilig-Tenüz'ün başka yazarları gibi karanlıkta kalmayı uygun görmüş. Yalnız, giriş kısmında, Ansiklopedinin bütün ortak yazarları gibi, bir iki mısrayla kendinden söz ediyor:

Salman gerek ününü acuna, Salman
Kargun saplanmalı bilmez bağrına.
Yirmi yüzyıl geçse gene aradan,
Çalman gerek kara bu kez bağrına.

Burada, bilmez, cahil anlamına kullanılmış. Ancak yüze kadar saymanın bilindiği bir çağda, bu sayının yirmi katını kullanarak günümüzün tarihine kadar düşünmesi, Salman'ın ileri görüşlülüğünü ne güzel belirtiyor. Bağrına kara çalmak, o günün bilim adamlarının tanınmasına yardım eden bir işaret olsa gerek. Ya da ak, bilmezliği, kara, bilgeliği belirttiğine göre, bağrında kara olması, bir insanın içten, yürekten gelen bir bilim sevgisini gösterebilir.

Salman Kargu, Ansiklopedinin D,K,M,T ve Z bölümlerinde yirmi kadar maddenin yazarı olarak görünüyor. Bunların arasında: Dikenli Bitkiler, Doğruluk, Duvarcılık, Kargı ve Sivri Uçlu Pusatlar, Kartal, Kıskançlık, Kurum, Kümes Yaratıkları (hayvanları), Masal, Moğollar, Tartı, Tefecilik, Tenüz, Zenginlik, Zorbilim (cebir) gibi konuları sayabiliriz. Anlaşıldığına göre, Salman'ın ilgilendiği alanlar geniş; özellikle matematik, biyoloji ve teknik bilimler ağır basıyor. Her sayının, kendinden önce gelen sayıdan bir fazla olduğunu ve birle bölündüğü zaman mutlak eşdeğerini verdiğini ve sayıların saymakla tükenmeyeceğini bulmuş. Yanlış tartı araçlarının anlaşılması için de kılgın bir yöntem öne sürüyor. "Tanrı'nın kılgın kanıtlanmasının zorbilim yöntemleri ve yer ölçümsel (geometrik) çizimlerle bulunmasına giriş" adlı denemesi (Tanrı maddesinde), sonsuz kavramının o çağda bilinmemesi nedeniyle, biraz havada kalıyor. Yalnız, bu doğaötel (metafizik) deneme içinde, eliptik konumdaki (Salman "yumurtasal" diyor "eliptik" için) biçimlere dıştan teğet çizilmesi için kılgın bir yöntem kullanmış ve daha önceki matematikçilerin eserlerinde rastlanmayan yeni bir çözüm getirmiş.

Salman, Bilig-Tenüz'e yaptığı bu büyük katkıdan sonra -inanılması gereken bazı Pers kaynaklarına göre- İran Şahı'nın daveti üzerine Tebriz'e yerleşmiş. Bununla birlikte, Ortu Alga, Tebriz ve Isfahan'da bulunan üç mezarına ek olarak bir de Çorum'da bir türbesine rastlanması, Kargu'nun Orta Asya'dan, doğru Anadolu'ya geldiği ihtimalini de düşündürüyor. Birden fazla Kargu bulunması da mümkün ki, bu teoriden -meseleyi daha fazla karıştırır endişesiyle- şimdilik vazgeçiyorum.

Ben, bu Kargılardan (ya da Speare'lerden) hangisinin soyundan geldiğimi bilmiyorum.

Mısra 10: *Tutunamayanların...*

Garip Yaratıklar Ansiklopedisinden:

Tutunamayan (disconnectus erectus): Beceriksiz ve korkak bir hayvandır. İnsan boyunda olanları bile vardır. İlk bakışta, dış görünüşüyle, insana benzer. Yalnız, pençeleri ve özellikle tırnakları çok zayıftır. Dik arazide, yokuş yukarı hiç tutunamaz. Yokuş aşağı, kayarak iner. (Bu arada sık sık düşer). Tüyleri yok denecek kadar azdır. Gözleri çok büyük olmakla birlikte, görme duygusu zayıftır. Bu nedenle tehlikeyi uzaktan göremez.

Erkekleri, yalnız bırakıldıkları zaman acıklı sesler çıkarırlar. Dişilerini de aynı sesle çağırırlar. Genellikle başka hayvanların yuvalarında (onlar dayanabildikleri sürece) barınırlar. Ya da terkedilmiş yuvalarda yaşarlar. Belirli bir aile düzenleri yoktur. Doğumdan sonra ana, baba ve yavrular ayrı yerlere giderler. Toplu olarak yaşamayı da bilmezler ve dış tehlikelere karşı birleştikleri görülmemiştir. Belirli bir beslenme düzenleri de yoktur. Başka hayvanlarla birlikte yaşarken

onların getirdikleri yiyeceklerle geçinirler. Kendi başlarına kaldıkları zaman genellikle yemek yemeyi unuturlar. Bütün huyları taklit esasına dayandığı için, başka hayvanların yemek yediğini görmezlerse, acıktıklarını anlamazlar. (Bu sırada çok zayıf düştükleri için avlanmaları tavsiye edilmez.)

İçgüdüleri tam gelişmemiştir. Kendilerini korumayı bilmezler. Fakat -gene taklitçilikleri nedeniyle- başka hayvanların dövüşmesine özenerek kavgaya girdikleri olur. Şimdiye kadar hiçbir tutunamayanın bir kavgada başka bir hayvanı yendiği görülmemiştir. Bununla birlikte, hafızaları da zayıf olduğu için, sık sık kavga ettikleri, bazı tabiat bilginlerince gözlenmiştir. (Aynı bilginler, kavgacı tutunamayanların sayısının gittikçe azaldığını söylemektedirler.)

Din kitapları, bu hayvanları yemeyi yasaklamışsa da, gizli olarak avlanmakta ve etleri kaçak olarak satılmaktadır. Tutunamayanları avlamak çok kolaydır. Anlayışlı bakışlarla süzerseniz, hemen yaklaşırlar size. Ondan sonra tutup öldürmek işten değildir. İnsanlara zararlı bazı mikroplar taşıdıkları tespit edildiğinden, Belediye Sağlık Müdürlüğü de tutunamayan kesimini yasak etmiştir. Yemekten sonra insanlarda görülen durgunluk, hafif sıkıntı, sebebi bilinmeyen vicdan azabı ve hiç yoktan kendini suçlama gibi duygulara sebep oldukları, hekimlerce ileri sürülmektedir. Fakat aynı hekimler, tutunamayanların bu mikropları, kasaplık hayvanlara da bulaştırdıklarını ve bu sıkıntılardan kurtulmanın ancak et yemekten vazgeçmekle sağlanabileceğini söylemektedirler.

Hayvan terbiyecileri de tutunamayanlarla uzun süre uğraşmış ve bunları sirklerde çalıştırmak istemişlerdir. Fakat bu hayvanların, beceriksizlikleri nedeniyle hiçbir hüner öğrenemediklerini görünce vazgeçmişlerdir. Ayrıca birkaç sirkte halkın karşısına çıkarılan tutunamayanlar, onları güldürmek yerine mahzun etmişlerdir. (Halk gişelere saldırarak parasını geri istemiştir.)

Filden sonra, din duygusu en kuvvetli olan hayvan olarak bilinir. Öldükten sonra cennete gideceği bazı yazarlarca ileri sürülmektedir. Fakat toplu, ya da tek gittikleri her yerde hadise çıkardıkları için, bunun pek mümkün olamayacağı sanılmaktadır.

Başları daima öne eğik gezdikleri için, çeşitli engellere takılırlar ve her tarafları yara bere içinde kalır. Onları bu durumda gören bazı yufka yürekli insanlar, tutunamayanları ev hayvanı olarak beslemeyi de denemişlerdir. Fakat insanlar arasında barınmaları -ev düzenine uyamamaları nedeniyleçok zor olmaktadır. Beklenmedik zamanlarda sahiplerine saldırmakta ve evden kovulunca da bir türlü gitmeyi bilmemektedirler. Evin kapısında günlerce, acıklı sesleriyle bağırarak ev sahibini canından bezdirmektedirler. (Bir keresinde, ev sahibi dayanamayıp kaçmışsa da, tutunamayan, sahibini kovalayarak, gittiği yerde de ona rahat vermemiştir.)

Şehirlere yakın yerlerde yaşadıkları için, onları şehrin içinde, çitle çevrili ve yalnız tutunamayanlara mahsus bir parkta tutarak, sayılarının azalmasını önlemeyi düşünmenin zamanı artık gelmiştir.

Mısra 11: *Kelime ve yalnızlık...*

"Önce Kelime vardı," diye başlıyor Yohanna'ya göre İncil. Kelimeden önce de Yalnızlık vardı. Ve Kelimeden sonra da var olmaya devam etti Yalnızlık... Kelimenin bittiği yerde başladı; Kelime söylenemeden önce başladı. Kelimeler, Yalnızlığı unutturdu ve Yalnızlık, Kelimeyle birlikte yaşadı insanın içinde. Kelimeler, Yalnızlığı anlattı ve Yalnızlığın içinde eriyip kayboldu. Yalnız Kelimeler acıyı dindirdi ve Kelimeler insanın aklına geldikçe, Yalnızlık büyüdü, dayanılmaz oldu.

Selim Işık yalnızlığını Kelimelerle besledi. Kelimelerin anlamını bilmeden önce tanıdığı yalnızlığı Kelimelerin içinde yetiştirdi. Eski yaşantılarının hastalığından yeni kalktığı sırada, aldırışsız Kelimeler konuşurken, eski yaraların eski Kelimelerinin göğsüne saplandığını duydu birden; sustu kaldı. Kelimeler, yalnızlığını yaşamasına da bırakmadılar onu. Her yandan kuşatıp saldırdılar. Kullandığı Kelimeler de dönüp ezdi onu, soluksuz bıraktı. Sonra, yatağından fırladı birden Selim; bütün Kelimeleri ve yaşantılarını ezdi ayağının altında. Güneşe çıktı. Güneş, gözünü acıttı bir süre sonra, perdelerini kapayıp Kelimelerin karanlığına döndü. Birtakım Kelimeler bağışladı onu; aralarında gene yaşamasına izin verdiler. Bu Kelimelerle birlik olup amansızca saldırdılar başka Kelimelere: aşağılayan, ezen, soluk aldırmayan Kelimelere. Yendi, yenildi; sonunda gene yenildi Kelimelere, Kelimelerle birlikte açtığı savaşta. Yalnızlık hep oradaydı.

Büyük kelimelerden her zaman kaçındı ve büyük kelimeler kullandığını gördü. Küçük kelimeleri kendine yakıştıramadı; oysa küçük kelimelerle suçlandı ve kendini küçük kelimelerle savundu. Bütün insanlar, ellerini uzatarak işaret parmaklarıyla suçladılar onu, kelimeleri yüzünden. Herkese ihanet etmişti. Burhan, Metin, annesi, Sabri, babası, Mimar Cemil ve daha birçok kimse vardı. Metin: "Ben keman çalarken ve Türkçe tango dinlerken benim adıma utanmaya ne hakkın var?" diye soruyordu. Burhan saldırıyordu: "Her gün benimle birlikte yaşadın, seni sevdiğime hiçbir zaman inanmadın." Annesi ihmale uğradığını söylüyordu. Babası: "Bana hep isyan ettin; küçümsedin beni!" diye tepiniyordu. Bazı okumuş arkadaşları da, kültürsüzlüğüne bakmadan giriştiği işlerle acı acı gülerek alay ediyorlardı. Sabri: "Ayağım kokuyor diye beni sevmedin," diyordu. Bazılarını dinlerken yüzünde bir sıkılma izi belirirmiş, birinin yanında ötekinden utanırmış, dilencilere sadaka vermezmiş, Kenan'la Al-

man hayranı diye alay edermiş, biraz bilince siz anlamazsınız diye azarlarmış, sıkışınca kaçarmış, bekletir aramazmış, kadınların bacaklarına bakarmış, bu yaşa gelmiş daha... Herkes davacıydı. Sonra, hep birlikte, "Bizi başkalarına çekiştirdin!" şarkısını çok sesli kanon biçiminde söylediler.

Birden İsa göründü, hepsini dağıttı: "Hadi bakalım, herkes işine," dedi. Birlikte havalandılar; yüksekçe bir yere çıkıp başbaşa oturdular. Ruhun güzelliğinden filan bahsettiler. İnsanlardan çektiklerini anlattılar, vaktin nasıl geçtiğini anlamadılar. Hava kararırken İsa, izin isteyip ayrıldı: yukarda babası bekliyormuş.

İsa'ya da ihanet etmişti çaresiz. Konuşmaları öyle tatlı bir yönde gelişmişti ki, ona da her şeyi söyleyememişti. Kadınların bacaklarına baktığından bahsedememişti bir kere. (Ama o, her şeyi biliyordu - olsun gene de anlatmalıydı; aralarında gizli saklı bir taraf kalmamalıydı.) Sonra -bunu kendine bile söylemekte zorluk çekerdi- tanıdığı bütün kadınlarla düşüncesinde zina ettiğini saklamıştı. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bu meseleleri küçümseyen bir tavırla konuşmuştu İsa'yla. Fakat, O da çok yüksekten atmıştı; bazı meselelerin varlığından habersizmiş gibi davranmıştı. Selim bunları, odasında, tavana bakarak düşündü durdu. Sonunda dayanamadı, kalktı; Lefter'in meyhanesine gitti. Orada, bir daha ihanet etti İsa'ya. Haluk'la oturup adamcağızı bir güzel çekiştirdiler. Cinsel meselelere ilgisizliğinin ondaki bir eksiklikten ileri geldiğine karar verdiler sonunda. İnsanı tanımak istiyorsa her yönüyle kabul etmeli onu, dediler. İsalığını bilmeliydi. İnsan, hareketlerine engel olabilirdi; fakat düşüncelerini nasıl durdurabilirdi? İnsan tabiatına bu kadar aykırı bir şey olamazdı. Düşünce suçundan söz etmek anayasaya aykırıydı. Benim de suçum bu kadar olsun, razıyım, dediler birbirlerine. Papazlar hakkında müstehcen fıkralar anlattılar; kendi adamlarına sahip çıksın önce; önce dinini yayanlara

söz geçirsin de, dediler ondan sonra... Sonra Hilmi onları bara götürdü. İyi olamadık, bari kötü olalım, dediler.

Babana söyleseydin, Freud'u yaratmasaydı, dediler. İkiniz de Yahudi'siniz; birbirinizden utanın, dediler. Yavrum senin adın Hülya mı? dediler. Bacakların ne kadar güzel, dediler. Bu barda çalışan Maria Magdalena diye bir kadın var mı? dediler. Kadın anlamayınca yüksek sesle güldüler. Terden sırılsıklam oluncaya kadar dansettiler. Sabaha kadar içtiler. Yolda eve giderken birbirleriyle kavga ettiler. Selim düştü, ayağı burkuldu.

Bir hafta yattı evde, şiş ayağının üstüne basamadığı için. (Ötekilere bir şey olmamıştı.) İçkiyi bırakmaya karar verdi. Durmadan İncil okudu. Can sıkıntısıyla günler geçti. Sonunda dayanamadı; oturdu, İsa'ya kısa bir mektup yazdı:

Sevgili İsa,

Bütün olanlar için özür dilerim. Kabahatin bende olduğunu biliyorum. Günlerdir durmadan seni düşünüyorum. Kitabını elimden bırakmıyorum. Bütün meselelerde sen haklısın. Bugün düşündüklerimi, seninle birlikte olduğumuz gün bilseydim, her şey başka türlü olurdu. Fakat, göreceksin, bir daha buluşursak nasıl istediğin gibi bir adam olacağım. O kadar değiştim ki beni tanıyamayacaksın. Çarşamba günü annemler evde yoklar. Gelebilirsen rahat rahat konuşuruz.

Seni-Seven
Selim

İsa gelmedi.

İnsan yapısındaki çelişkiler, onun ne ölüme ne de sonsuzluğa bir türlü dayanamadığını gösteriyor. Sonsuzluk da ölüm kadar ürkütücü bir gerçektir. Sonsuzluk, yalnız Allahın dayanabileceği bir güçlüktür. Yeri gelmişken, sonsuzluğa mahkûm edilen Uçan Hollandalı'nın sözünü etmeden geçemeyeceğim.

Selim, küçükken, önceleri bu adamı Hollanda Hava Yolları sanıyormuş. Sonraları, Saffet Korkmaz'ın (Bak: mısra 315) etkisiyle müzik -elbette klasik müzik- kültürünü ilerletince, bu sefer de Yarasa Opereti ile karıştırmaya başlamış adamı. (Bak: *Die Flaedermaus und Der Fliegende Hollander*) Allah'tan o sıralarda James Mason ve Ava Gardner'in başrollerini paylaştıkları "Pandora" filmini görmüş de aydınlanmış.

Hem gemi hem de kaptanının adı Uçan Hollandalı olduğu için, filmin başında durum biraz karışık. Pandora, biliyorsunuz, kutuyu merakından açtı da ümit dışında bütün kuşları uçurdu: işte o kadın. Yalnız, bu filmde oldukça aklı başında görünüyor. Uçan Hollandalı'yı -gemiyi değil kaptanı- bu ebedi lanetten kurtarmak istiyor. Eski zamanlarda geçtiğinden olacak, film oldukça karanlık. James Mason, her zamanki gibi, alt dişlerini, ta diş etlerine kadar göstererek karaya çıkıyor. Derdi büyük: bir türlü ölemiyor. Bugünkü *electronic remote control*'a benzeyen bir sistemle kendi kendine idare edilen gemisinde, sonsuzluğa -ya da dinî sonsuzluk olan kıyamete- kadar dolaşmaya mahkûm. Ancak, kendisini, onunla ölmeye razı olacak kadar seven bir kadın bulursa ölebilecek. Pandora, insanlığın başına getirdiği felaketi tamir etmek için olacak, bu fedakârlığı yapıyor. Tabii bu arada James Mason'a âşık oluyor. (Kadınlar bu adamda ne bulurlar anlamam.)

Sonunda, Hollywood filmlerinde pek rastlanmayan bir şey oluyor: ikisi de ölüyor. Konuyu bu duruma getirdikten sonra, oğlanla kızı öldürmeden işin içinden çıkabilecek bir senarist de göremiyorum doğrusu. Ölüm sahnesi akşam cereyan ediyor. Sabah, ağlarını çeken balıkçılar, Uçan Hollandalı ile Pandora'nın cesetlerini -balıklarla birlikte- buluyorlar. Böylece Uçan Hollandalı -adam- isteğine kavuşuyor. Gemiye ne olduğu hakkında bir bilgi verilmiyor.

Galiba, filmin başlarında, Hollanda sarayları, eski kıyafetlerle James Mason'un Tanrıya nasıl karşı geldiği ve karısının nasıl korktuğu gösteriliyor ama asıl film Uçan Hollandalı, Ava Gardner'le tanıştıktan sonra başlıyor.

Sanıyorum, Selim, film başladıktan sonra girmiş salona; hatta bir iki kişi de, oturun, göremiyoruz, demişler. O telaşla, filmin başlarını pek iyi anlayamamış. Kısacası, insan, bu tarihî olayla da bir kere daha anlıyor ki bazen sonsuzluk bile Amerikan filmleri kadar sıkıcı bir şey.

BİRİNCİ ŞARKI

Selim Işık, tanıdığım kadarıyla, bu şarkıları yazmak için gerekli düşünce-duygu birliğinden yoksun bulunmaktadır. Bu durum, şarkıların özünde olduğu kadar, biçiminde de yer yer göze çarpmaktadır. Bu nedenle, şarkıların açıklamasına geçmeden önce, bütününü, biçim bakımından incelemek istiyorum.

Selim, her işinde olduğu gibi, şarkıları yazmaya da bir Türk gibi başlamış ve bütün iyi niyeti ve çabasına rağmen, İngiliz gibi bitirememiştir. Kafasındaki dağınıklığı anlatabilmek için, şarkılara da dağınık bir biçim vermek gerektiğini sanmıştır. Bu dağınıklık, bir biçim bozukluğu olarak bütün şarkılar boyunca sürüp gitmektedir. Nitekim, Birinci Şarkı-

da, yedi-yedi hece bölümlü sekiz mısralık kıtalar -ya da Selim'in yarım Batı etkisiyle kullanmak isteyeceği deyimle, stanzalar- olarak görünen ilk biçim, İkinci Şarkıdan başlayarak hem her kıtadaki mısra ve hem de her mısradaki hece sayısı bakımından belirsiz ve düzensiz bir yapıya ulaşıyor. Selim'i ilk gençlik yıllarında etkileyen *Cyrano De Bergerac*'ın, aşırı bir gurur yüzünden her zaman duygularını kesin kalıplar içinde ifade etmesine benzetilebilecek bir tutumunun yanında, Christian'ın sevgilisine: "Ah Roxane, Roxane! İç çekmelerimi hecelerin sayısına uyduramıyorum," dediği mısrada olduğu gibi, karmaşık ve acemi düzensizlikler yer alıyor. Buna karşılık, Birinci Şarkıda hece vezni ve kafiye düzeninin getirdiği manzume havası, sonraki şarkılarda dağılmakta ve kalıplara uygun duygular yerine duygulara uygun kalıpların yer almasıyla şarkılarda belirli bir rahatlığa varılmaktadır. Ya da Selim, böyle bir rahatlığa ulaştığını sanmıştır. Ne var ki, bu bölümlerde de aruz ve koşmaların etkisiyle bazı zorlamalar yapıldığı gözden kaçmıyor. Böylece şarkılar, organik bir bütünlükten yoksun kalıyor. Bunları kendisine anlattığım zaman, sinirli bir acelecilikle: "Daha iyi, daha iyi," diye karşılık verdi ki bu sözleri de durumunu, benim ifade edemeyeceğim bir açıklıkla ortaya koymaktadır.

Biçimdeki kusurların yanısıra, bilgi eksiklikleri de şarkıların bilimsel gerçekliğine gölge düşürüyor. Daha mukaddime kısmında "Tek ve Türk" sözüyle tarihî ihmalciliğinin ilk örneğini veriyor. Tarihin akışı içinde Türk, bir bakıma tek kalmışsa da, her zaman topluluk bilincinin verdiği akıl almaz dayanışma ve bütünlükle, bu iki kelimenin (Tek ve Türk) yan yana duramayacağını göstermiştir. Şarkılarda adı geçen ünlü matematikçi Hipyos'un da "Geometrik ve Anatomik Analojiler" adlı eserinde...

Selim, bu açıklamaların yazılışında, sabırsız ve amansız

yapısıyla her zaman ensemde dolaştığı için, bu satırlar da yazılırken gene dayanamamış ve "Hipyos'un da, Analojilerin de..." diye söze karışmaktan kendini alamamıştır. Sonunda, "Senin de..." diye sözlerini bitirmesine engel olmak ve gereksiz bir hakarete uğramamak için, biçim üzerine yaptığım incelemeyi burada kesmek zorunda kalıyorum.

Bununla birlikte, yazdığı mısralara neden "Şarkı" dediğini ve milli karakterimize daha uygun görünen "Türkü" kelimesini seçmediğini de kısaca açıklamaktan kendimi alamıyorum.

Batı enstrümanlarıyla Türk müziği, ya da son zamanlardaki söylenişiyle, armonize edilmiş halk türkülerini oldum olası bir türlü sevememiş olan Selim, yazdığı mısraların da, küçük bir ihtimal de olsa, sonunda armonize edileceği korkusundan kendini bir türlü kurtaramamıştır. Her ne kadar Bela Bartok'un aynı biçimdeki aranjmanlarını kendisine gösterdimse de, İznik Konseyi ile ilk Ortodoks-Katolik uyuşmazlığı dışında Hıristiyanlık dünyasının çok sesli müziğin gelişiminde bir uyum sağlamış olması ve dillerinde birçok Türkçe kelime bulunan Macarların bile bu konuda bizden kaçınılmaz bir ayrılığa düşmesi, onun kuşkularını artırıyordu. Modern resmi benimsememizde geçirilen sarsıntılar düşünülecek olursa, Selim'in bu çekimser tutumunu yadırgamamak gerekir. Fakat, gene de "Şarkı" yerine -adı Türkçe olmasa da- "Marş" gibi, milli karakterimize uygun bir ad seçebilirdi. Böylece, mısraların arasına, "İzmir Marşı" ya da "Yaslı gittim şen geldim" gibi marşlar koymak imkânı olurdu. Bu ikinci marş, genel başlık olabilirdi. Düşünün bir kere: "Dün Bugün Yarın" gibi silik bir ad yerine, "Yaslı gittim şen geldim" ve ondan sonra hemen, "Birinci Marş."

Selim, özellikle İzmir Marşını, ona annesini hatırlatması melodi ve söz bakımından insanları coşturmak yerine büsbütün mahzun etmesi gibi nedenlerle uygun bulmadı ve bu

marşla, iki adım ileri bir adım geri gidilen Mehter Marşında olduğu gibi, destan havasının dışına çıkıldığını ifade etti. Selim, Alman militarizmini zaten hiçbir zaman anlayamamıştı. Hıristiyanlığın, bütün barışçı niteliklerine rağmen, kan ve ateşe hiçbir çağda engel olamaması gerçeğini bir türlü kabul edemiyordu.

Büyük İtalyan Rönesans ve Barok sanatı tenkitçisi Luigi Cordova (doğumu Madrit) De İncentes'i, işte tam bu sırada okudu. Hıristiyanlığın resmî bir kurum kişiliğine bürünmesinin güzel sanatların gelişmesi bakımından zorunlu olduğunu, resim, heykel ve mimarlık sanatlarının, gelişmelerini, Aziz Peter'in temelini attığı ve Aziz Paulus'un da -İsa'ya rağmen- sınıflarını kurduğu kiliseye borçlu olduklarını öğrenince, gene aynı kilisenin Alman militarizmine engel olmamasını bir dereceye kadar bağışladı. Türklerin Viyana kapılarına kadar dayanmalarının Mehter Marşına değil de ulufe dağıtım sistemine bağlı olduğunu öğrenince (Bak: Prof. Sancak Eltutar, *Hugo Von Miltrische'de Ulus Kavramı* ve Prof. Ceritoğlu, *Mehter ve Ulufe*) bazı korkularının yersiz olduğunu gördü. Aynı ulufe sisteminde, daha sonra görülen aksaklıkların aynı kapılardan (Viyana kapıları) geri dönmemizin nedeni olduğunu anlayınca çok üzüldü. Gene de "Marş" teklifimi kabule yanaşmadı.

Mısra 13: *Dokuz yüz otuz altı.*

Bilindiği gibi, Türk takviminde başlangıç tarihleri farklı iki ana sistem vardır. Bunlardan birincisi, İsa'nın doğumunu esas alan ve Selim'in doğduğu sırada 1936 yaşına basan bir takvim sistemidir. İkincisiyse bundan tam bin yıl sonra başlayan ve Cumhuriyetin ilanı sırasında, Osman Vekayi Efendi (o yıl yetmiş altı yaşındaydı) tarafından, yerinde bir

düşünceye dayanarak, "Türk Terakki Takvimi" adı verilen sistemdir. Her iki takvim de Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlükte olduğu için, nüfus kâğıtlarına, bazen birinci bazen de ikinci sisteme göre tarih düşürülmüş olması, tarihi bile şaşırtacak karışıklıklar doğurmaktadır. Selim'in babası, hemen her babanın yaptığı gibi, oğlunu kütüğe, doğumundan yedi yıl sonra kaydettirdiği için, yukarıda bahsedilen ikilik bir yana, bir de nüfus memurunun yanında doğum tarihini tam olarak hatırlayamaması (günler, aylar, hatta yıllar ne kadar birbirine benziyordu) Selim'in başlangıcını daha da karışık bir duruma sokuyor.

Mısra 14 ve sonrası: *Doğumu önemlidir...*

İsa'dan tam 1936 yıl sonra dünyaya gelen Selim'in doğumu yalnız kendisi için mi önemlidir? O tarihte orta yaşlı bir adam olan Numan Beyin "erkek evlat" istemesi, bunak dedenin bir torun özlemi içinde olması -henüz oğlunu torunundan ayıracak kadar aklı başındaydı- ufak tefek annesinin bu ağır yükü dokuz aydan beri karnında taşımasının sabırsızlığı ve tutunanların yeni bir av bekleme heyecanı da bu doğumun önemini artırıyordu.

Annesi, yapılan hesaplara göre, karnında Selim'i, taşıma süresinden biraz fazla tutmuş. Selim'in sonradan bütün çıplaklığıyla ortaya çıkan sabırsızlığında bu beklenmedik olayın da payı olmalı. Müzeyyen Hanımın karnındaki şişkinliğin çok sivri bir biçim aldığını gören komşu kadınlar, "Muhakkak kız olacak," sözleriyle Numan Beyi ümitsizliğe sevketmişler. Bu kocaman şişkinlik, bir de kız olsaydı, Numan Bey ve kısa boylu erkekler için büyük bir ümitsizlik kaynağı haline gelecekti.

Söylentilere göre, Selim; doğduğu zaman beş kilo sekiz yüz

gram geliyormuş. Bir taşra kasabasında, ebe eliyle doğan bir çocuğun ağırlığının gramına kadar tespit edilmiş olduğuna inanamıyorum. Zaten Selim de, bu miktarı ona kimin söylediğini ve bu sayının nereden aklında kaldığını bilmiyor. Tartı işleminin, bir kasaba götürülerek yapılmış olabileceğini ileri sürüyor. Ben pek ihtimal vermiyorum. Kasaba götürmüşlerse, herhalde çıplak olarak sokağa çıkarmamışlardır. Bu durumda da, ya kundağıyla tartmışlardır ki, o zaman verilen sayının net değil brüt olduğunu kabul etmek gerekiyor; ya da Selim'i kasapta soymuş olabilirler. Temizliğiyle bilinen Müzeyyen Hanımın buna razı olması ve açıkta çengellere asılı etlerin çevresinde sineklerin uçuştuğu bir kasap dükkânında, soğuk bir sonbahar günü Selim'in çıplak bırakılıp pis teraziye konulması, bana uzak bir ihtimal olarak görünüyor.

Başparmağını emmesinin de yalnız Freud açısından yorumlanmasını eksik buluyorum. Selim bile, bu hareketinde beslenme içgüdüsünün önemli bir payı olduğunu düşünerek, bu stanzanın ilk taslağında, şu mısralara yer vermiş:

Başparmağını emdi, evde koptu kıyamet
Ona göre oburluk, Freud'a göre şehvet

Bu mısralarda da görüleceği gibi, Freud ile tam uzlaşamıyordu. Daha çok Jung'a yakınlık duyuyordu. "Beni rahatsız eden ve adlandıramadığım duygularımın, yalnız libidoya bağlanmasına gönlüm razı olmuyor," derdi.

Mısra 21: *İlk resminde beyazdı...*

Selim'in ilk resmi pek iyi çıkmamış. Elden düşme bir fotoğraf makinesiyle resim çekmeye merak saran babasının acemiliğine kurban olmuş.

Selim, her zaman, hafızasının çok kuvvetli olduğunu ileri sürmüştür. Anlattıklarına bakılırsa, doğduğundan beri başına gelenlerin hepsini hatırlıyor. Bir buçuk yaşında geçirdiği sıtmanın dehşetini, kafasında -ve dalağında- unutamadığı bir yaşantı olarak ifade ederdi. Hastalığına iyi gelmesi için, bir fincan dolusu rakıyı nasıl susuz içirdiklerini anlatır ve içkiye düşkünlüğünün belki o zaman başladığını söylerdi. Sıtma yüzünden dalağı şiştiği için, ilkokul yıllarında başlayan atletizm hevesini de bir türlü tatmin edememişti. Belki bunun için yarışmalardan nefret ederdi. Hayatında girdiği tek yarışın hikâyesiyse, oldukça acıklıydı. Koşmak ve atlamak için gittiği bir atletizm sahasında, orada bulunan ve hepsi de yaşça ve bedence ondan küçük olan çocukların katıldığı bir dört yüz metre yarışına girmiş. Uzun bacaklarının sağladığı rahatlıkla, yarışı üç yüz elli metre kadar başta götürmüş. Fakat dalağı ihanet etmiş ona sonunda; boyca dirseğine bile gelmeyen ufak tefek bir çocuğun temposuna dayanamamış ve yarışın bitmesine otuz metre kala, varış ipi yerine, sola saparak kendini çimlere atmış.

Bana kalırsa, Selim, sıtmaya tutulduğu devreyi, annesinin anlattığı hikâyelere dayanarak hatırlıyor. Hafızasının ilk rüyaya kadar uzandığını da kendisi bile ileri süremedi. Bu mısra, ilerdeki yıllarda hayatında önemli bir yer tutan rüyaların başlangıcını göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Bu konuya tekrar, hastalığı sırasında gördüğü başka bir rüya dolayısıyla (Bak: mısra 87: birden gözünü açtı...) döneceğiz.

Yeni doğmuş bir bebeğin gelişmesini engelleyen ve onu eli kolu bağlı bir durumda bırakan eski kundak sistemini, yerinde bir devrimle ortadan kaldıran büyük Türk reformcusu ve düşünürü Ziya Özdevrimsel (devrimden önceki adıyla Mükrimin Ziya, 1301-1939) her bakımdan gerçek bir devrimciydi. Onu, şapka devriminden sonra şapkasız (denildiğine göre, evinde giymek için de, çok kısa kenarlı bir şapka yaptırmıştı), kıyafet devriminden sonra kıyafetsiz, yazı devriminden sonra eski harflerle kitap okurken ve çatal-bıçak devriminden sonra da elle yemek yerken gören olmamıştır. Bütün devrimlere, ilk gençliğinden beri yürekten bağlı olan Ziya Tahiri, yalnız devrimlere uymakla kalmamış, devlet parasıyla makine mühendisliğini öğrenmesi için gönderildiği Amerika Birleşik Devletleri'nin Ohio eyaletinde, derslerine çalışacağı yerde, ülkenin devrim yapmakta yararlı olabilecek özelliklerini incelemiştir. Böylece Türkiye, bir makine mühendisi kaybetmesine karşın (üniversiteyi bitiremedi), gerçek ve verimli (otuz dört devrim yapmıştır) bir devrimci kazandı. Devrimlerinin her biri, başlı başına bir olaydır. Özellikle, "Çocuk Kundakları Devrimi"nin hikâyesi gerçekten ilginçtir.

Ziya Özdevrimsel, birgün Childharoldshire (üniversite campus'unun bulunduğu şehir) sokaklarında dolaşırken bir dört yol kavşağına geliyor. (Türkiye'ye döndükten sonra, bu kavşağı aynen, Ankara'nın Dışkapı'ya giden ilk kavşağına uygulamıştır. Bu arada, kavşağa üç yolun birleşmesinin doğurduğu güçlükleri de hiçe saymış ve eski Maliye Bakanlığı'nın karşısında bulunan ve oradan geçen turistlere ilk bakışta yersiz görünen dördüncü yolu yaptırarak durumu düzeltmiştir.) Karşıdan karşıya geçmek için, işaret lambalarının olduğu yere yaklaşırken (bu kavşakta gördüğü ışıklı

trafik işaretleri, Ziya Tahiri'ye, trafik işaretleri devriminin yapıcısı olmak şerefini de kazandırmıştır) kafasının devrimlerle çok meşgul olması nedeniyle, kırmızı ışığın yanmakta olduğuna dikkat etmemişti. Daha doğrusu, Ziya Bey, henüz kırmızı ışığın anlamını anlamıyordu. (Anlamını anlamak da, Ziya Tahiri'nin, dil devrimi sırasında güzel Türkçemize kazandırdığı deyimlerden biriydi. Dil devrimine öyle candan bağlanmıştı ki, adını değiştirerek Işık yapmak istemiş, fakat günün Sağlık Bakanı Kâmil Beyin: "Ziya, böyle her adı değiştirmeye kalkarsak işin içinden çıkamayız; ben de adımı değiştirip 'Olgun' mu olayım?" demesiyle vazgeçerek, sadece soyadını mesleğine uygun seçmekle yetinmişti.) Kırmızı ışığın anlamını anlamamak ona pahalıya mal oldu ve karşıdan gelen otomobili de görmediği için, arabanın hafifçe çarpmasını önleyemedi. Yere düşünce, trafik işaretleri devrimini yapmakta geç kaldığımızı anladı. Etraftan yetişenler, onu hemen en yakın hastaneye kaldırdılar. Tesadüfe bakın ki bu hastane bir doğum kliniğiydi. Önemli bir yarası olmadığı halde klinikte bir hafta yattı. Hastanede kendine gelir gelmez, devrim yapıcı gözleriyle çevresini hemen süzmeye başladı ve kısa bir süre sonra da istediğini gördü. Bu hastanede bebeklerin, ilk haftalarda sadece belden aşağı kısımları kundaklanıyor; bir ay sonra da kundak, bütünüyle çıkarılıyordu.

Öğrenimini bitiremeden yurda döndükten sonra, önce Makine Sanayii Umum Müdürlüğü'ne tayin edilen Ziya Tahiri bu işin ağır sorumluluğu yanında, gösterdiği bitip tükenmez çabayla, Amerika'da gördüğü yenilikleri uygulamak için didinmiştir. Çalışmaları, devrin ileri gelenlerinin gözünden kaçmamış ve önce Sivas mebusluğuna (Ziya Bey Manisalıydı) sonra da Sıhhat ve İçtimai Muavenet ile Nafia Vekilliklerine getirilmiştir. Sekreter kullanan ilk vekil olduğu söylenir. Fakat, o sıralarda, aydınlarımız arasında Alman

ve Fransız etkisinin yaygın olması nedeniyle, zamanla gözden düşen Ziya Özdevrimsel, hayatının son yıllarını idare meclisi azalıklarıyla geçirmiştir.

Missouri zırhlısının İstanbul'u ziyaretiyle başlayan Yeni Çağda, Ziya Bey yeniden hatırlanmış ve nerede olduğu uzun uzun araştırılmıştır. Sonunda, sekiz yıl önce öldüğü anlaşılınca hemen bütün siyasi partiler onun için anma törenleri düzenlemişlerdir. Ziya Tahiri'nin çok partili devreden önce ölmüş olması, onun hangi partiden olabileceği hususunda bitmez tükenmez tartışmalara yol açmıştır. O zamanın iktidarı, Sivas'a, merhumun bir heykelini diktirerek Ziya Beyin "şahsiyet-i maneviyesine" sahip çıkmak istemiştir. Muhalefet de iktidara gelince Manisa'da bir "Abide-i Ziya" yaptırmış ve onu "Fahri Manisa Milletvekili" ilan etmiştir.

Mısra 45 ve sonrası: *Corridos adasında...*

Corridos Adası, Batı Anadolu'yla Doğu Yunanistan arasında dar ve uzun bir koridor gibi uzanan takım adaların (Fenikeliler Korudor Adaları derlerdi) en büyüğüdür. Batı Anadolu'ya ince bir kara parçasıyla bağlı olan bir yarımadanın teknotik devirde meydana gelen bir çöküntü sonunda ayrılmasıyla teşekkül etmiş devonyen karakterli bir arazidir. Kışları serin geçen ılık bir iklime sahiptir. Adanın bitki örtüsü tarım ve hayvancılığa elverişlidir. Eski Yunan müverrihlerinden Deodoranus, Corridos'a yaptığı dört yolculuğun izlenimlerini şöyle anlatıyor:

"Corridos Adası, kıyısı yüksek Pelentes (Labrium Hespandaira) ağaçlarıyla çevrili şirin bir tabiat köşesidir. Adanın güneybatı doğrultusunda bir mahmuz gibi uzanması, onu kuzey rüzgârlarının şiddetli tesirlerine karşı korumuş ve

barbar çağlardan beri, gemilere tabii bir sığınak olmasını sağlamıştır. Arazi, adanın merkezine doğru, tatlı bir eğimle yükselmekte ve tam ortasında, Batı Anadolu neolitik mimarisinin şaheserlerinden sayılan Ferrania Tapınağı bulunmaktadır. Adanın sakinleri olan Permanların, Akıl Tanrıçası Ferrania için yaptıkları bu tapınak ve müştemilatında Kraliçe Ferrania oturur. Elesius dağında oturan Tanrıça Ferrania'nın yeryüzü temsilcisi olan Kraliçe de aynı adı taşır. On dört yılda bir yapılan Ferraniad şenliklerinde kraliçe değiştirilir. Olimpiyatları çok andıran bu şenliklerde ülkenin bütün kadınları, büyük matematik yarışmasına *(Magnum Marathonos Mathematicos)* katılırlar ve en yüksek dereceli denklemi çözen kadın, yeni kraliçe olur. Kız çocukları, küçük yaştan, özel bir eğitimden geçirilerek bu yarışma için yetiştirilir. Erkekler ise, daha ağır sayılan hayvancılık, tarım ve yapım işleriyle uğraşırlar, savaş talimleri yaparlar. Kadın erkek münasebetleri için belirli bir sınır yoksa da, cinsi münasebetin, erkeklerin en verimli zamanı sayılan mart ayında (Aşk Tanrıçası Hippandra'nın doğduğu ay) yapılması âdet olmuştur. Perman erkeklerinin kısa boylu, esmer ve adaleli yapısına karşılık, kadınlar uzun boylu ve beyaz tenlidir. Savaşçı bir ırk sayılmayan Permanlar, tarihleri boyunca, özellikle Fenikeliler tarafından üç kere istila edilen yurtlarında uzun süre rahat yaşamaktan yoksun kalmışlardır. Bazı denizcilik araçlarını ve para hesabını Fenikelilerden öğrendikleri sanılıyor.

Permanların oturdukları evler, aşağı yukarı, birbirine benzer. Kapıdan girince küçük bir antre, solda matematik öğretmenlerinin kızlara ders verdiği bir çalışma odası, arkada bir yatak odası ve yanında erkeklerin aletlerini koydukları küçük bir sandık odası. Mutfak, banyo ve tuvalet bahçede, ayrı bir pavyon halinde bulunur. Evlerin çatısı düzdür ve yazın çatıda yatılır; ayrıca evliliğin ilk ayı bu damın üstünde geçirilir.

Permanların, Ferrania'dan önce tavşana taptıkları sanılıyor. Fakat adada tavşanın azalması üzerine (Permanlar, soğanlı tavşan yahnisini çok güzel yaparlar) tavşana tapmak yasak edilmiş. Matematik, günlük yaşayışlarında önemli bir yer tuttuğu halde, bu konuda bilgileri fazla ileri değil. Yüksek dereceli denklemleri, daha çok tatonmanla çözüyorlar. Sinüs ve kosinüse inanmıyorlar. Bu nedenle de oran (ratio) kavramlarının gelişmemiş olduğunu söyleyebiliriz. Akıl Tanrıçasına tapmalarına rağmen, *rational* yönlerinde görülen bu eksiklik, Akdeniz ırklarının çelişmeli yönlerini bir kere daha ortaya koyuyor."

Deodoranus bu bilgileri, Corridos'a yaptığı ilk yolculuğun sonunda edinmiş. Tarihçimizin yakın arkadaşı matematikçi Hipyos'un da, Permanlarla ilgilenmesi, bu gezi notlarını görmesiyle başlıyor. Orta derece bir matematik bilgisine sahip olan Hipyos, (Aristo'nun Lyceum'unu bitirdikten sonra iki yıl devam ettiği Platon'un Academia'sından belge alarak ayrılmış) Corridos Adası'nı, bilgisini satabileceği bir yer olarak görmüş. Bu emellerle Deodoranus'un üçüncü gezisine katılmış. Bu gezinin Ferraniadlara rastlamasına özellikle dikkat ettiği anlaşılıyor.

Perman kadınları önce, kır saçlı, uzun sakallı ve elinden barracindası eksik olmayan (*barracinda:* Eski Yunan'da daha çok sofistlerin kullandığı, üzerinde kabartma bir sfenks bulunan ve mahun ağacından yapılmış bir çeşit baston) bir adamın, matematikten bahsetmesini yadırgamışlar ve bir erkeğin, matematik bildiğini ileri sürmesiyle ince ince alay etmişler. Festivale erkeklerin katılmaması ve Hipyos'un Perman olmamasının yarattığı güçlüklere rağmen matematikçimiz, kraliçeliği ikinci defa kazanan Ferrania'ya (ecelik, aynı kadın tarafından, yarışmayı kazansa bile, en çok üç kere muhafaza edilebiliyordu) açıkça meydan okumuş ve dördüncü dereceden daha yüksek bir denklemi hiçbir zaman

çözememiş olan kadına, on ikinci dereceden denklemi, iki saatten daha kısa bir sürede çözebileceğini söylemiş. Hem de bunu yarışlar başlamak üzereyken, birden sahaya çıkarak bütün Permanların ortasında yapmış. Bunun üzerine Ferraniadum (yarışmanın yapıldığı açık alan) derin bir sessizliğe gömülmüş. Permanlar, ümitsiz bakışlarla kraliçelerini süzmüşler.

Fenikelilerin istilasından beri yabancılara karşı korkak bir kuşku besleyen Permanların bu endişesine hak vermek gerekiyor. Yüzyıllar boyunca korudukları gelenekleri, elinde garip bir sopa tutan bu adamın akıl almaz iddiası yüzünden bozulacak mıydı? Fakat kraliçe de artık biliyordu ki bir erkek olmasına rağmen bu yabancı matematikçinin meydan okumasını kabul etmezse eski otoritesini korumak kolay olmayacaktı. Meydanda bir dalgalanma başlamıştı. Ferrania'nın altı kocasından en genci Faldon, kalabalığı yararak en öne geçmiş ve sorgulu bakışlarla Ferrania'yı süzüyordu. Ferrania başını kaldırmıyor ve alanın ortasındaki Dacintos kumunda (üstüne değnekle kolayca çizgi çizilebilen bir çeşit toprak) biraz önce çözdüğü denklemin işaretlerine kaygıyla bakıyordu. Sonra, birden başını kaldırdı ve değneğiyle havaya eşkenar bir üçgen çizdi: kabul etmişti. Alan Permanların haykırışlarıyla inliyordu. Hipyos, ağır ağır alanın ortasına yaklaştı, durdu, denklemi verecek olan ihtiyar Probloma'yı bekledi. Denklem yazılınca da elindeki barracindayla yere düzgün işaretler çizerek (Academia'da yalnız teknik resimden orta alabilmişti) bir saat on iki dakikada (ya da o zamanki kum saati birimiyle, kırk altı şişede) denklemi çözdü, barracindasını elbisesinin eteğine sildi ve geri çekildi. Ferrania, sonunun geldiğini anlamıştı. Alana bile inmeden kalabalığın arasına karıştı.

Selim iki yaşındadır. Eski bir taşra konağının arka bahçesi. Uçları sivriltilmiş tahta parçalarından yapılmış bir çit. Bazı tahtalar düşmüş, yerine tel takılmış. Bakımsız bahçede otlar büyümüş. Otların arasında serbestçe gezinen böceklerden Selim'i korumak için, yere eski bir kilim serilmiş. Sıcak bir Mayıs akşamı. Büyükanne, Selim'i uyutmaya çalışıyor. Penceresi bahçeye açılan mutfakta hizmetçi kadın suböreği pişiriyor; kokuları, Selim'in üstünden aşarak, tahtaperdeye çarpıyor. Tahtaperdenin aralıklarından sıyrılıp yandaki bahçeye geçebilir Selim. Fakat, orası da aynı: aynı ısırgan otları, aynı papatyalar, aynı gelincikler. Gene de bir çekiciliği var: tahtaperdenin aralıklarından bütün bahçe görünmüyor. Gizli köşeleri olmalı. Kulağına ilk ürkütücü kelimeler çarpıyor Selim'in: dandini dandini dasdana. İki dandini bir dasdana. Ortaçağların bu ürkütücü kardeşleri, artık bir ninninin uyutucu kelimeleri olmuşlar.

Kutlug Dandini (ya da Batılı tarihçilere göre Dandin) ve Farsus Dasdana, İsa'dan sonra VII. yüzyılda Anadolu'da yaşadığı sanılan efsaneler kahramanı Hartug Dandin'in oğulları. Hıristiyan azizlerinden Gordalos'a göre, İsa'nın doktrinini yaymak üzere Mezopotomya'dan Nevşehir'e göç etmiş bir din adamı bu Hartug. Nizip dolaylarındaki bir mağarada bulunan kabartma heykeline bakılacak olursa, iri yarı, uzun ve kıvırcık sakallı bir adam. Asker elbiseleri içinde biraz rahatsız duruyor kayanın üstünde. Uzun ve kıvrık burnu, bir asil olduğunu açıkça belirtiyor. Fransız tarihçisi George Pliers, Hartug'un bir Frank savaşçısı olduğunu ve Haçlı seferleriyle Anadolu'ya geldiğini ileri sürüyorsa da, bu iddiayı ciddiye almak mümkün değil.

Hartug'un ilk oğlu Farsus, babasıyla aynı soyadını taşımıyor. Belki de Dasdana, Hartug'un öz oğlu değil. Bir teoriye

göre de, ninnideki "dandini dandini dasdana" sözleri, bu iki kardeşin adlarının Kutlug Dandini ve Farsus Dasdana Dan dini olduğunu gösteriyor. Biz, Kutlug'un annesinin Türk, Farsus'unkinin de Rum olduğunu kabul ediyoruz. Kardeşlerin kan dökücü ve zalim karakterlerini de, Gordalos'un düşündüğü gibi o yıllarda Anadolu'da hüküm süren Abdolos Agostos'un baskısına dayanamayıp isyan etmelerine değil, bir Hıristiyan ve tarik-i dünya olan babalarının aşırı sertliğine bağlıyoruz. Çünkü Dandini ve Dasdana, cinayetler serisine babalarını öldürmekle başlıyorlar. Eski romansların usta yazarı Lebedus, olayı, içgerçeklere daha yakın bir düzende anlatıyor:

"Hartug, çocuklarının eğitimiyle ilgilenmiyordu. Çocuklar, bütün gün, babalarının bostanında kargaları kovalayarak vakit öldürüyorlardı. Kargaları vurmak için, ucu sivri değnekler yapıyorlar; vurdukları kargaları bu değneklerin ucuna takıp korkunç seslerle bağırarak bostanın çevresinde dolaşıyorlardı:

Karga da seni tutarım amang
Kanadını kanadını yolarım amang
Kışın kebap yaparım amang
Yazın tanrı diye taparım amang

"Babaları, dinî ve askerî işlerini görmek için sık sık kasabaya indiğinden, Dandini ve Dasdana, bu başıboş hayatın bütün çeşitlemelerini serbestçe yaşıyorlardı. Bostan bakımsız bir durumdaydı. Hayvanlar, gelişigüzel sağda solda otluyordu. Komşuların inekleri bahçedeki mısırları, sebzeleri yiyor, çitleri bozuyor, çocuklarsa bütün bunlarla hiç ilgilenmiyorlardı. Bostanın bakımsız köşelerinde büyümüş uzun otların içine yatarak gelecek için hayaller kuruyorlar; komşu çiftliklerdeki kızlardan, avcılardan, babalarının saçma iş-

lerinden bahsediyorlardı. Cinsel konulara ilgileriyse sonsuzdu. Dasdana, kardeşine olmadık cinsel münasebet masalları anlatıyor, daha duygulu ve saf bir çocuk olan Dandini ise bunları belli etmek istemediği bir kıskançlıkla dinliyordu. Babalarının, kendileriyle oynayan çocuklar hakkında anlattığı korkunç hikâyelere rağmen bütün bu masalların sonunda, dayanamayıp kendilerini baştan çıkarıyorlardı. Dasdana, köyün kızlarıyla, kadınlarıyla neler yaptığını bütün ayrıntılarıyla kardeşine anlatıyordu. Ormanda, bazen de yakındaki bir çiftlikte dul bir kadının evinde olan bu birleşmeler Dandini'nin içini gıcıklıyordu. Hele dul kadınla Dasdana arasında geçen macerayı dinledikten sonra, bütün gece uyumamış ve sabaha karşı gizlice evden çıkarak -oysa babası görmüştü onu- koşa koşa köy meydanına gitmişti. Çeşmenin yanındaki duvara 'Hartug Dandini oğlu Farsus Dasdana! Neden Elbasta Surkan'la yattın?' kelimelerini çarpık harflerle yazmış ve altına da bu sahneyi acemice çizmişti. Dasdana, bu resimde ayakta duruyor, kadın da havada yere paralel bir durumda yatıyordu. Cinsel münasebetten çok hareketli bir halk dansını andıran bu birleşme, Dandini'nin, babası tarafından ihmal edilen cinsel eğitimine tipik bir örnektir. (Bu taş bugün, Hartugo kasabası arkeoloji müzesinde bulunmakta ve yalnız bilim adamları ve sanatkârlar tarafından görülebilmektedir.) Resimde, ilk bakışta göze çarpan acemiliğin yanında, vahşi bir dinamizm ve erkek organlarındaki canlı ifade dikkati çekmektedir. Kadın ve erkeğin cinsel organları arasındaki oransızlık da, duyguları yeni uyanmaya başlayan bir gencin vahşi romantizminin ilk belirtileri olarak açıklanabilir.

"Resim, kasabada büyük bir gürültü koparmadı, fakat Dandini babasından esaslı bir dayak yedi. Bostandan çıkması yasaklandı ve Dasdana bir hafta kardeşiyle konuşmadı. Bir akşam üzeri, iki kardeş gene incir ağacının altında

sessizce sopalarını yontarlarken Kutlug birdenbire sordu: 'Erkeklik tohumları, karnımızın altına doğru bir yerdeymiş. Sen daha iyi bilirsin: doğru mu acaba?'

"Farsus karşılık vermedi; yalnız, Dandini'ye belli etmeden karnının alt tarafını hafifçe yokladı. Kutlug Dandini, yere bakarak sözlerine devam etti:

'Yalnız, tohumların aşağı inmesi için insan, organını eline alıp kuvvetle yukarı doğru, karnındaki o yere durmadan vurmalıymış. Organı o yere yetişecek kadar uzun değilse, tohumları olgunlaşmamış demekmiş. Çobanın oğlu Portel söyledi dün. Bizim denediğimiz biçime pek benzemiyor da, bir de sana sorayım, dedim.'

"Farsus, küçümseme dolu bir gülüşle sordu: 'Portel denemiş mi?'

'Hayır. Yanaşma Oter yaparken seyretmiş gizlice.' Sonra telaşla ekledi: 'Kadınla yaparken buna ihtiyaç yokmuş tabii. Ne dersin?'

'Gidip Oter'e sorsaydın sen de.'

"Kutlug, sözü değiştirmek istedi: 'Irmağın kıyısına gidip taş kaydıralım mı?' Dasdana bu oyunda her zaman kardeşinden üstündü.

'Hayır' İkisi de başka yerlere bakıyordu konuşmadan. Birden Farsus; 'doğru değildi bütün anlattıklarım. Hiçbirinin aslı yoktu. Bunu sen de biliyorsun,' dedi.

"Kutlug atıldı: 'Hayır, hayır. Hepsi doğru, hepsine inanıyorum. Sen gene anlat, ne olur'

"Farsus yerinden kalktı, ırmağa doğru koşarak uzaklaştı. Kutlug, kardeşinin arkasından bağırıyordu: 'Hiç olmazsa başkalarından duyduklarını anlatırsın. Ne olur Farsus, gitme.

"Irmağın kıyısında taş kaydırırlarken Kutlug durmadan anlatıyordu:

'Bir daha duvarlara yazı yazmayacağıma söz veriyorum.

Kadın meselesini de bırakıyorum bir yana zaten. Babamız gibi eşsiz bir savaşçı ve din adamı olmak istiyorum. Babam, yalnız din düşmanlarıyla savaşmış. Ben bütün düşmanlarla savaşacağım. İnsanlığın bütün düşmanlarıyla. Babam, artık Aziz Paulus gibi değiştiğini söylüyor ama ben savaşmak istiyorum: Portel'e benzemek istemiyorum. Onun gibi bütün gün sığırtmaç oğlanlardan dayak yemek istemiyorum.'

O günden sonra, bir daha kadınlardan konuşmadılar."

Lebedus, bundan sonra, Kutlug Dandini'nin, babasının bütün karşı koymalarına rağmen, gece gündüz kılıç talimi yapmaya başladığını, Farsus'un da, uzun uğraşmalardan sonra, bir köylü kızını iğfal etmeyi becerdiğini tumturaklı bir üslupla anlatıyor. Araya, hiç gerekmediği halde, bazı Ortaçağ şövalyelerinin destanlarını da koymuş. Bir iki çoban şiirini de eklemeden yapamamış. Anlattığına göre, Kutlug, bir çoban kızına âşık oluyor ve Farsus'la birlikte zamanın modasına uygun bir şarkı yazıyorlar. Bu şarkıyı Lebedus'un uydurduğu muhakkak. Cinsel duyguları şiddetli olan iki kaba delikanlının kurallara uygun romantik şiir yazmaları, hikâyenin ilk satırlarındaki gerçekçi gidişe uymuyor. Bütün günlerini toprakla uğraşarak geçiren iki kardeşten, aşağıdaki mısraları yazmış olmalarını nasıl bekleyebiliriz:

> Çoban kızı, çoban kızı. Neden bana bakmadın?
> Saçlarına neden lotus çiçeği takmadın?
> Beyaz güller ayağını incitiyor, basma sen.
> Gün Tanrısı âşık sana, güzel Aspersen.
> Bana acı, bana acı. Acıtma saf kalbimi,
> Buruşturdun, parçaladın (insaf) kalbimi... vs vs.

Oysa, bugüne kadar çocukları korkutmaktan başka bir işe yaramamış olan bu iki kardeşe, aşağıdaki dörtlükler da-

ha uygun düşüyor (ninni yapılırken müstehcen kısımlar çıkarılmış):

Ninni yavrum bebeğime
Kirler dolar göbeğime
Dandin vurma erkeğime
Dandini Dandini Dasdana

Çıplak uzanmış Dasdana
Kız gelmiş anadan doğma
Yatacakları sırada
Danalar girmiş bostana

Dasdana'da bu hırs varken
Bostanda kızla yatarken
Bağırmış babası birden
"Kov bostancı danayı"

Dasdana kızmış köpürmüş
Gitmiş Hartug'u öldürmüş
Danayı kovarken gülmüş:
"Yemesin lahanayı."

Bu cinayete Dandini'nin de ortak olduğu söyleniyor. Son mısradaki lahananın (çocukların lahanadan doğduğuna inanıldığına göre) vajinayla bir ilişkisi olduğunu sanıyorum.

Mısra 87 ve sonrası: *Birden gözünü açtı...*

Selim, bir Atatürk çocuğuydu elbette, ama daha üç yaşında, Kemalizmin bilincine varmış olamazdı. Mustafa Kemal'in 1938 yılı Kasım ayında (Selim'in hastalandığı tarih-

ten beş ay önce) öldüğünü duymuştu. Aylar sonra da bulundukları kasabaya gelen bir gazetede, katafalkın fotoğrafını görmüştü. Bu resimde, yarı karalık içinde yukardan aşağı inen ışık çizgilerini unutamıyordu. Gece yarısına doğru ter içinde uyanınca gözlerini karşıdaki pencereye dikiyor. Cama çarpan yağmur damlalarının aşağı inerken, tozlar arasında çizdikleri titrek izleri, fotoğraftaki ışıklı çizgilere benzetiyor.

Fransızca meselesine gelince: O yıllarda Fransız hayranlığı vardı. Taşrada yaşayanların, mektepte -Cumhuriyetten önce- öğrenmiş oldukları Ermenice, Rumca gibi, o vilayetin azınlığının konuştuğu diller artık yabancı dilden sayılmıyordu. Azınlık dillerini yarım yamalak bilen Numan Bey bile sofrada karısına, yemeğin tuzunu az bulduğu zaman (yemeğe daima bir kusur bulurdu) *"Donnez-moi un peu de sel"* diye sesleniyordu. (Numan Bey, gereksiz kibarlıktan hoşlanmadığı için, *"S'il vous plaît"* demezdi.)

Mısra 101: *"İzin ver Selim biraz Hegel, Fichte...*

Gustav Willibald Franz Hegel, 1774'te Stadthamburg'da doğdu. Bu küçük kasabanın Stadt-Hamburger über Reinenvernunft şehriyle karıştırılmaması gerekir. (Turistler karıştırır.) G.W.F. Hegel'in doğduğu kasaba, daha güneye düşüyor. Hegel, büyük Teuton kralı Gustav Willibald İlliteratus'tan tam iki bin yıl sonra, 1892'de Stadthamburg Belediye Meclisinin oybirliğiyle aldığı bir kararla adı "Fleischer Allee"den "Franz Hegel Strasse"ye çevrilen sokakta, mütevazi bir evde dünyaya geldi. Babası, Hegel'in doğduğu evin altında küçük bir dükkânı olan orta halli bir kasaptı. Ünlü adaşı Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in aksine, Franz Hegel, iyi bir eğitim görmedi; doğru dürüst okula bile gideme-

di. Daha altı yaşındayken, babasının yanında çırak olarak çalışmaya başladı. Aslen Slovakyalı bir Yahudi ailesinden gelen annesi, baba Hegel gibi kaba saba bir insan değildi. Şehir lisesinde teoloji ve dinler tarihi öğretmeniydi. Franz Hegel'in babasıyla evlenmesinin nedeni, Martha'nın biraz çirkin ve fakir olmasıydı. Uzunca boylu, sarı benizli, kansız ve hassas bir kadındı. Sık sık hastalanır ve günlerce yataktan çıkmazdı. Kocasının dükkânına hiç inmezdi. Bir kere, kocasının et mübayaasına gittiği bir gün, dükkânı beklemek için yarım saat orada kalmıştı. (Franz daha doğmamıştı.) Kocası, döndüğünde onu kasanın yanında baygın yatarken buldu. Et kokusuna, mutfakta bile dayanamazdı.

Franz'ın bütün bilgisi, annesinin ona on üç yaşına kadar öğrettiklerinden ibarettir. Zavallı kadın bu tarihte ölerek, Franz'ı hem anadan hem de kültürün bütün nimetlerinden yoksun bıraktı. Hegel, bu kısa öğrenim devresinde, okuyup yazmadan başka, kasap dükkânında müşterilere paranın üstünü verecek ve veresiye defterini tutacak kadar matematik, *İncil*'i okuyacak kadar dilbilgisi ve Luther ile Calvin'i ayıracak kadar din tarihi öğrendi. Babası okumayı sevmediği için, eve kitap girmezdi; annesininse, bir iki dinî kitaptan başka, oğluna bırakacak bir kitaplığı yoktu. Küçük Franz da harçlıklarından artırarak, bir iki Ortaçağ romansı almıştı. Bütün edebiyat kültürü, bu kitaplardan öteye geçmedi. Annesi öldükten sonra okumayı büsbütün bıraktı ve ticari hayatın koşuşmasına kaptırdı kendini. Yirmi sekiz yaşındayken babasını da kaybetti. İçine dönük mizacı, onu kadınlara karşı çekingen yapmıştı. Mesleğinin de kadınlara yakın gelmediğini itiraf etmek gerekiyor.

Franz Hegel bu renksiz ve kötü kokulu hayatını kırk yaşına kadar aynı çizgide sürdürdü: İlk bakışta önemsiz görünen ve gerçekten de aynı yaşantının sürüp gitmesine engel olmayacak o küçük olay başına gelmeseydi, eski tatsız ve

felsefe dışı hayatını değiştirmeyecekti. Aslında buna olay bile denemezdi.

Gustav Willibald Franz Hegel, bir gün kasap dükkânında, veresiye defterini inceler ve dul Bayan Wilhelmina'ya artık veresiye et vermemek gerektiğini düşünürken kapı açıldı ve içeriye, Stadthamburg Kasap ve Sakatatçılar Derneği İkinci Başkanı ve "Et ve Hayvancılık" aylık dergisi sorumlu müdürü Josef Georg Fichte girdi. Hesaplardan başını kaldıran Hegel'in yüzü aydınlandı. Dernekte en çok, Fichte'yi severdi ve onun toplantılardaki bütün konuşmalarını zevkle hazırlardı. Fichte'nin yüzü gölgeliydi. Franz da içini çekerek: "İşler iyi gitmiyor Josef," dedi. "Veresiye hesabının ucunu iyice kaçırmışım. Dul Bayan Wilhelmina'ya kadar gitmeliyim. Sende ne var ne yok?" Fichte: "Bana da ev kirasından borcu var onun," dedi. "Ama benim asıl derdim bu değil. Bu dergiyle gene başım derde girecek galiba." Franz: "Gene ne oldu?" diye sordu. "Münih'teki genel sekreter bir yazı göndermiş, Hükümetin son kararına dergi olarak karşı çıkmamızı ve bu konuda bir makale serisi yayımlamamazı istiyor." Hegel: "Devlet de işlerimize burnunu fazla sokmaya başladı," diye söylendi. "Napolyon savaşlarından beri gittikçe artırdığı tehditlere artık bir son vermesi gerekiyor." İkisi de sustu. Hegel, Fichte'nin yazma konusunda çektiği sıkıntıları, birlikte hazırladıkları konuşmalardan biliyordu. Bir süre gene veresiye defterinin üzerine eğildi; hesapları tetkik ediyormuş gibi yaptı. Hatta, çekmeceden bir kâğıt çıkararak üstüne bazı sayılar yazdı. Fichte, eline bir bıçak almış, sinirli hareketlerle küçük bir et parçasını mikroskobik prizmalara ayırıyordu. Birden Hegel'in sesi, sessizliği bozdu: "Peki, merak etme. Elimden geleni yaparım; gene birlikte birşeyler hazırlarız." Fichte, elindeki bıçağı, sevinçle tahtaya sapladı: "Sahi mi Franz? Beni yalnız bırakmayacaksın değil mi?"

Franz Hegel, okuduğu bir iki kitabın ve annesinden öğrendiği dilbilgisinin sayesinde, dernekte eli kalem tutar biri olarak biliniyordu. On gün süreyle, geceleri geç vakitlere kadar evde oturdu ve makaleleri hazırladı. İlk gece Fichte de yardım etmek için gelmiş, fakat bir saat birlikte çalıştıktan sonra Josef'in faydadan çok vakit kaybına sebep olduğu anlaşılınca, Hegel, çalışmalarına yalnız başına devam etmişti. Willibald Franz, bu seri makalelerde bütün bilgisiyle hayat ve kasaplık tecrübesini ortaya koymuştu. Yazılar dergide, dört sayı arka arkaya yayımlandı. Kasap ve celepler arasında oldukça ilgi de uyandırdı. Franz Hegel, meslek hayatının en parlak örneği olan yazıların sonuncusunu şöyle bitiriyordu:

... Her şeyin değiştiğine tanık olduğumuz bugünkü toplumumuzda, eski Alman geleneklerinin gittikçe bozulduğunu ve kararlı bir düzenin eksik olduğunu her zamandan çok duymaktayız. Yapıcı atılışların yokluğu ve bütün ilerici davranışların kısa bir süre sonra hızını kaybetmesi ve yerini ters anlayıştaki hareketlere bırakması, özellikle ülkenin en hayatî kaynaklarından biriyle uğraşan bizleri fazlasıyla üzmektedir. Tarihin o göz kamaştırıcı akışı içinde bütün aşırı akımların, sonunda ılımlı bir bileşime yol açması tek teselimizdir. Yazıma, bize her zaman rehber olmasını dilediğim *İncil*'den bir sözle son veriyorum:

"Bundan dolayı, eğer et yediğim için kardeşim inciniyorsa, dünya durdukça bir daha et yemem. Yeter ki kardeşim incinmesin."

Tanrının mutlak rahmetinin
üzerinizde olması dileğiyle,
kardeşiniz *G.W.F. Hegel*

Fichte'nın itibarı korunmuştu. Genel Sekreterlik, "Et ve Hayvancılık" dergisi sorumlu müdürlüğüne ve Hegel'e birer

takdirname gönderdi. Olay da birkaç ay sonra unutuldu.

Bir yıl kadar sonra, Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in yakın arkadaşı ve Göttingen Üniversitesi Tarih Kürsüsü Profesörü Heinemann, kasaba arşivinden bazı bilgiler almak için Stadthamburg'a geldi. Arşivin tozlu raflarından bir kitabı çekmek isterken rafın üstüne yığılı duran birtakım dergiler başına düştü. İşte bu basit olay, bizim Hegel'in kaderini değiştirdi. Dergileri kaldırırken bir tanesinin kapağına gözü takılan Heinemann, hayretle şu satırları okudu:

"Kasaplık Hayvanların Kesiminde Devletin Uyarsız Tutumu Hakkında Bir Deneme"

İmza: *G. W. Hegel*

Profesör gözlerine inanamıyordu. Hemen durumu inceledi ve gerçeği öğrendi. Olay, kısa bir süre sonra, kasabada duyulmuştu. Heinemann da olayı arkadaşı Hegel'e anlattı; gülüp geçtiler. Fakat, bir iki ay sonra, Heinemann, büyük filozofla, devletin mutlak fonksiyonu konusunda sert bir tartışmaya girince, Hegel'e cevap olarak yayımladığı bir makalede: "Bu konuda, Stadthamburg'daki kasap Hegel bile daha tutarlı birşeyler söylerdi" diye yazınca kıyamet koptu. Hegel, gazetelere bir açıklama göndererek, yazıda adı geçen Hegel'le hiçbir ilgisi olmadığını, bütün meselenin bir ad benzerliğinden ibaret olduğunu belirttiyse de, bu açıklama Hegel'in şöhretini artırmaya yaradı sadece. Kasabada herkes, onu artık filozof Hegel diye çağırıyordu. Hegel bütün olanlara gülmek mi kızmak mı gerektiğini bilemiyordu. Fakat sonunda üçüncü yolu seçti: ciddiye aldı. Uzun tereddütlerden sonra Heinemann'a gönderdiği bir mektupta artık felsefeyle uğraşmak istediğini ve bu konuda kendisine yardım ederse çok sevineceğini yazdı. Profesör, bu beklenmedik mektuptan heyecanlanarak Hegel'i hemen Göttin-

gen'e çağırdı. Franz da kasap dükkânını ve evini Fichte'ye ucuz bir fiyata satarak, yerleşmek ve felsefeyle uğraşmak üzere Göttingen'e hareket etti. Yola çıkmadan önce de bir kitapçı dükkânında Kant'ın *"Kritik der Reinen Vernunft"* adlı eserini gördü ve hemen satın aldı. Bütün yol boyunca da, ne arabanın sarsıntısına ne de manzaranın güzelliğine aldırmadı; durmadan bu kitabı okudu. Göttingen'e vardığında, felsefeden vazgeçmek üzereydi. Fakat, Hegel'i hararetle karşılayan Heinemann onu kısa zamanda teselli etti; sonra da, üniversitedeki dostlarıyla tanıştırdı, bazı dersleri dinletti ve Profesör Hirsch'in on iki ciltlik "Felsefeye Giriş" adlı eserine başlattı. Hegel'e üniversite öğrencilerinin yaşadığı bir semtte bir pansiyon bulundu. Heinemann, rektörle bir görüşme yaparak Franz'ın Felsefe Fakültesine kabulünü de -imtihansız- sağladı. Franz da koruyucusunu utandırmadı. Üç yıllık üniversiteyi, sekiz yılda orta dereceyle bitirmeyi başardı. Bu başarıda Profesör Heinemann'ın payını da ihmal etmemek gerek. Bütün imtihanlara hazırlanmasında gecelerce uyumadan Franz'a ders tekrarlatan, her imtihana dinleyici olarak girip geç kalmış filozofumuzu her bakımdan destekleyen ve Latince profesörü Kirschoff'u razı ederek bir not fazla almasını ve daha fazla yıl kaybetmemesini sağlayan bu vefalı adama Hegel çok şey borçluydu. Franz, üniversiteyi bitirdikten sonra da çalışmasını aynı hızla sürdürdü ve mezuniyetinden dokuz yıl sonra "Felsefe Doktoru" unvanını alarak felsefe fakültesinin öğretim kadrosuna katıldı. O sıralarda elli yedi yaşındaydı. Bilindiği gibi, 'doktor' olduktan sonra, diğer unvanlar daha çabuk kazanılır. Altmış iki yaşında doçent oldu ve altmış sekiz yaşında da profesör unvanıyla kürsü şefliğine tayin edildi.

Hegel profesör olduktan iki ay sonra, şiddetli baş ağrılarından yakınmaya başladı. Heinemann öleli iki yıl olmuştu. Küçük bir evde yalnız yaşıyordu. Baş ağrıları, onu bekleme-

diği zamanlarda yakalıyordu. Bir sabah öğrencilerine ders verdiği sırada, birden kafasının boşaldığını hissetti. Öğrencilerine belli etmedi ama, dersin sonunu getirmek için olağanüstü çaba harcadı ve dayanılmaz ıstıraplar çekti. Doğru eve koştu ve yatağa yattı. Durmadan söyleniyordu: "Ne yapıyorum? Neredeyim ben?" Günlerce yataktan çıkmadı. Bir tek şey düşünebiliyordu: Stadthamburger. Yemek yiyemiyordu, uyuyamıyordu. Doktorlar, Hegel'de önemli bir hastalık bulamadılar. Bünyesi kuvvetliydi ama üniversiteye gidecek gücü bulamıyordu kendinde. Akşama kadar yatıyor, gece de sokaklarda tek başına dolaşıyordu.

Başına gelenlerin hep felsefeyle uğraşmak yüzünden olduğu kuşkusuna kapıldı bir gün. Yatakta Kant'ı okumaya çalışıyordu. Birden, boğazına bir şey tıkandığını hissetti ve kitabı elinden bıraktı. Bir süre sonra kendine geldi. Evet, bütün bu rahatsızlıklar, okumak ve düşünmekten ileri geliyordu. O günden sonra evde kitap görmeye dayanamaz olmuştu. Kitaplarını bir sandığa doldurarak tavan arasına çıkardı. Üniversiteye giderek, emekliye ayrılmak istediğini söyledi.

Doğduğu kasabadan ayrı yaşamak da ona acı veriyordu. Ne kadar yanlış bir yola sapmıştı. Neden hayatını değiştirip başaramayacağı kadar ağır bir işe girmişti? Neden Heinemann'a kanmıştı? "Kasap Hegel," diye söyleniyordu evde, odaları hızla dolaşarak. "Kasap Hegel, nasıl oldu da felsefeye özendin? Küçük kaderini değiştirmeye kalktın? Allahın verdiği aklı, neden onun tayin ettiği yolda kullanmadın?" Aşırı dindar olmuştu. Kilise kilise dolaşarak durmadan dua ediyor ve Allah'tan özür diliyordu. Heinemann'ı, onu baştan çıkarmak için gönderilmiş bir şeytana benzetiyordu. "Seninle aynı cehennemde yanacağız Heinemann!" diye bağırıyordu odasında. Kimseyle görüşmüyordu. Profesörlüğe geçebilmek için yazdığı iki kitabının dünyada yaptığı en

kötü iş, en affedilmez günah olduğu düşüncesine kapıldı sonunda. Kitapları toplamaya karar verdi. Kitapçıları dolaştı; ancak otuz iki tanesini bulabildi. Kitaplar, bütün Almanya'ya dağılmıştı. Ümitsizliğe düştü. "Hiç olmazsa, üniversiteyi kurtarmalıyım onlardan!" Üniversite kitaplığından kitaplarını çaldı ve uykusuz bir gecenin sabahında kitapçılardan toplamış olduklarıyla birlikte hepsini yaktı.

Bütün gününü hiçbir şey yapmadan geçirmek de onu yoruyordu. Hicivle ilgili eserler okumaya kaptırdı kendini nedense. Geceleri Juneval'den birkaç satır okuyunca biraz olsun uyuyabiliyordu. Dünyanın sonu gelmişti; her şeyle acı acı alay edilebilirdi sadece. "Kasap Hegel Felsefenin Kanını Nasıl İçti?" adlı küçük bir mizahi deneme yazdı. Denemenin sonunda Allah, onu, küçük bir çocuk gibi kulağından tutup üniversiteden atıyordu. "Haydi bakalım küçük Hegel," diyordu Allah. "Yaptığın yaramazlık yeter. Artık uslu çocuklar gibi evine dön." Bu son satırları yazdıktan sonra, başını kaldırdı ve ağlayarak: "Dönüyorum Allahım, dönüyorum," diye inledi. "Kasap Hegel, etlerinin arasına dönecek. Burnunun alıştığı pis kokularla yaşayacak gene." Deli gibi sokağa fırladı, Stadthamburg'a giden bir araba aradı hanları dolaşıp. İki gün sonra bir araba olduğunu söylediler. Bu iki gün eve hiç dönmedi. Meyhanelerde -içkiye başlamıştı son aylarda- sokaklarda gezdi durdu.

Gustav Willibald Franz Hegel, arabaya bindikten dört saat sonra, bir konak yerine yaklaşırlarken, 18 Mayıs 1844 Perşembe günü akşamüzeri saat dört buçukta beyin kanamasından öldü.

Mısra 134: *Orta Asya'daki...*

Selim, her şeyden önce bir matematikçiydi. Bu mısrada, kabuğunu kırarak, dünyaya yayılan atalarının (elipsin, yumurtayla benzerliği, edebiyat ve geometriyi iyi bilmesi gereken Selim'in oldukça zayıf bir buluşu gibi geldi bana) macerasıyla, kasabadan büyük şehire göç eden bir çocuğun yaşantısı da bu açıdan incelenmelidir. Matematik bilimlerde kuvveti gösteren oklar da, büyük göçün şiddetini anlatmak için kullanılmış olsa gerek. Evet, çevresi yüksek ve karanlık dağlarla kuşatılmış bu küçük elipsin içinden amansız oklar gibi fırlayan atalarımız, bütün dünyaya şiddetle saldırmışlardı. Büyük göç haritasında da görüleceği gibi, bu oklar, uzayıp kıvrılarak bütün ülkeleri demir çemberi içine almıştı. Akıncı atlarının nalları 1939 T modeli Ford gibi, her yanda tozu dumana katıyordu.

Batılı tarihçiler, durmadan belgelerden bahsederler. Ben de size, büyük göçten çok önce, Anadolu'ya doğru, dört bin kilometrelik bir öteleme yapan küçük bir okun yaşantısını dile getiren bir belgeyi açıklamak istiyorum; N. kasabasından Ankara'ya gelen küçük Selim gibi küçük bir okun, Düzgen Silik adlı on sekiz yaşında bir gencin binlerce yıl önce tuttuğu bir günlükten parçalar almakla yetiniyorum. İlk gençliğinin bunalımlarına aldırmadan (belki de bunalımlarının verdiği bir güçle, belki de bunalımlarına ümitsizce karşı koymak isteğiyle, belki de bunalımlarını toptan inkâr ederek) toplumsal savaşa katılan bu adsız kahraman, yaşantısını büyük bir içtenlikle kaleme almış. Belge mi istiyorsunuz sayın tarihçiler? Bizde belgeden çok ne var? İşte size belge:

(Bazı nedenlerle belgenin kaynağını açıklamıyorum.)

Düzgen Silik'in günlüğünü vermeden önce, onun ve altı arkadaşının, Ortu Alga Toplum Koruculuğu (Emniyet Müdürlüğü) saklantılarında (arşiv) bulunan kimlik belgelerini sunuyorum:

1- ORKAN TALMUG: Eyleme geçmeyi ilk düşünen Orkan, uzun boylu, sıska, kemikli, kumral; (sinirli bir yapısı var) çabuk yargıya varan ve yargısından çabuk dönen, amaca erişmek için araçların her çeşidinden yararlanılmasını öğütleyen, toplumsal sorunlarla ilgili, birden çok kadınla evlenmeye karşı (antipoligamist), evsiz (bekâr), önder olmak ve üne kavuşma isteğiyle yanan (çalışma isteğiyle yanmıyor) bir kişi. Olayın geçtiği sıralarda, bir kadın sorunuyla ilgili olarak kovuşturmaya uğramış. Ayrıca, savaşın, kişi bağımsızlığına aykırı olduğunu ileri geri söyleyip durduğu için Dördüncü Kargılılar Tugayından çıkarılarak Süel (askerî) Yargı Kuruluna verilmiş. Öteki arkadaşlarının tersine, sonu kuşkulu tartışmalara katılmaz. Gökçeyazınla uğraşmaz (küçümser).

2- SALGAN SAÇAK: Uzun boylu, iri yapılı, kara saçlı, gök gözlü; Orkan'ın en yakın arkadaşı, sakallı; saçlarını hiç kestirmez. Açık Gök Okulunda zorbilim ve gökçeyazın öğretirken törelere uymanın gereksizliğini ileri sürdüğü ve sevi ilişkilerinin (cinsel münasebet) doğal bir biçimde düzenlenmesini istediği gerekçesiyle öğreti belgesi elinden alınmış. Düzenli okur. Öğretinin dışında yongacılıkla (marangozluk) uğraşır. İşsizliğine aldırmadan kendisiyle ilgilenen bir kadınla evlidir. Eve sık sık esrik gider. Biraz Çince bilir.

3- DURMAN ELGER: Orta boylu, tıknaz yapılı, kumral, yaşıl (yeşil) gözlü, (gözünde uzak görmezlik -miyoplukvar), evli, üç çocuklu, az aksak (sol bacağındaki bir kargı yarasından), otacılıkla uğraşır, yaratıkotacılığı (baytarlık) da yapar. Bilgesevi (felsefe) ve güzelçizi (resim), uğraşları arasındadır. Yedi kişi içinde toprağı olan tek ağadır. Bir de at uşağı var.

4- YILGIN METE: Kısa boylu, karal (esmer); koşunuğraş (atletizm) yapmayı sever, hiç okumaz, her gün sakalsaçkesere (berber) gider. Yakışıklı, olay sırasında, bir kıza ata binmeyi öğretirken attan düşerek sol kolunu kırmıştır. Törebilim (hukuk) eğitiminden geçmiş. Babasının durumu iyi olduğu için, bugüne değin hiç çalışmamıştır. Orkan'la birlikte barışçı tarla toplantıları düzenlemek yüzünden kovuşturmaya uğramıştır.

5- GÖKÇİN KARMA: Azılı bir düzen yağısıdır. Orta boylu, kaslı, saçları dökülmeye başlamış, gökçeses (müzik) düşkünü, günbatımına (akşam) değin çadırında bağırır (şarkı söyler). Saçları dökülmeye başlayalı bıyık bıraktı. Okuduğu betikler tüm yabancı dildendir. Olaydan birkaç gün önce bütün betiklerini at uşağına armağan etmiş (uşağı da salıvermiş) ve gece gündüz demeden Bilig-Tenüz okumaya vermiş kendini.

6- KUTBAY ÇALIK: Çok uzun boylu, iri yarı, güçlü, (öküz öldürme yarışında dört kez birincilik almış) kadınlar arasında yaygın bir ünü var, karal, karagözlü, zorbilim öğretmenliği yapmış, evsiz, işsiz; yazıtbilimle (tarihle) ilgilenir. Kadın yüzünden çıkan bir kavga sonunda iki ay içerde kalmış. Başka bir eskitliği (sabıka) yok.

7- DÜZGEN SİLİK: Salgan'la aynı okulda çadırbilim (bugünkü dilde karşılığı yok) öğretim üyesi, kumral, uzun boylu, sıskaca, içedönük, kadınlarla ilişkisi yok, düşüncelerini kendine saklamasını iyi bildiği için, bugüne değin kovuşturmadan kaçabilmiş. Gökçeyazını sever (bu nedenle sık sık Orkan'la tartışır); ağırbaşlı bir görüntüsü var.

Düzgen Silik'in günlüğünden:

... Benimle gerçekten ilgilendiklerini sanmıyorum... Bütün atılışlarımı delikanlılığıma veriyorlar. Yalnız yaşamamı beğenmiyorlar. Bu yaşta öğretici olmamı çekemiyorlar. Bütün ilişkilerimde kendimi korumasını bildiğimi yüzüme vuruyorlar. Gece gündüz çadırından çıkmadığım Orkan bile, bana kuşkulu bir gözle bakıyor. Sonra... en ağırıma giden, benimle yaşantılarını paylaşmamaları. Benimle ortak serüven yaşamaktan çekiniyorlar. Yılgın'la Orkan, o kızı gölün kıyısındaki kayıkla gezdirmeye götürdükleri gün, bana sözünü bile etmediler bunun. Yılgın'dan öğrendim olayı: kız yüzünden kavga etmişler de Orkan'dan öfkesini almak istediği için anlattı. Hepsi, ayrı ayrı geliyorlar, birbirlerini kötülüyorlar bana. Her biri de, anlatmadan önce sanki kendisinden yana çıkacağıma güveniyormuş gibi görünüyor. Ben de -bu sanıları gerçekleşsin diye- ayrı ayrı hepsini, baş sallayarak dinliyorum. Yılgın kızla yatarken, Orkan da kayığın burnunda onları bekliyormuş. Yılgın'a göre Orkan kıskandığı için kavga çıkarmış ve Yılgın'ı dinlemeden birden suya atlamış. Ne denir? Gerçekten o gece çadırına gittiğimde, Orkan'ı, ıslak giysilerini değiştirirken buldum. Ona göre de, Yılgın, kendisini çileden çıkarmak için bilerek kızla işi uzatmış. İş, diyorlar; oysa ben bu "iş"i gözümde nasıl büyütüyorum. Sonra da gene bir-

likte aynı "iş"lerin peşinde koşuyorlar; gene beni işe karıştırmadan...

Ortu-Alga Ulusal Güvenlik belgelerinden:

Türk budunu gergin bir döneme girmişti. Ulu Kağan Çingiz'in ölümünden sonra, ülke büyük bir şaşkınlığa düşmüştü. Çingiz de son yıllarda, kadın ve içkiye vermişti bütün gününü. Ordular başkomutanı Sarkak da gece gündüz Tanrı Dalgal'a çıra yakmaktan başka bir işle uğraşmıyordu; gene de ordunun gücüyle Mazlum'u başa getirmeyi becerdi. Mazlum da, Sarkak'ın bu yardımına, onu emekliye ayırmakla karşılık verdi. Bugün bütün aydınlar kuşku içinde. Mazlum, yobazlığı nedeniyle, bütün gece eğlentilerini yasakladı. Kadın satışı aldı yürüdü...

Düzgen'in günlüğünden:

Dün gece beni kadınlı bir eğlentiye götürdüler. Seninle olmuyor, dedikleri değin var. Bana da hep terslik oluyor ayrıca. Kadınların en yaşlısı düştü payıma. Ben de yaşsız (genç) kızlardan korktum sanıyorum. Bütün gece kadının yanında somurtup oturdum. Oysa, başlangıçta, güzelce bir kıza yaklaşmak üzereydim. Nedense bu kadın çıktı yoluma. Neden benim yoluma çıktı? Bilinmez. Kadın bildi; yalnız benim yoluma çıkarsa "işin" olacağını bildi. Gökçin, elinin tersiyle itiverirdi kadını. Ben itemedim; oysa, ellerimiz, dış görünüşüyle, birbirine çok benziyor. Nasıl anladı kadın? Ama yanında somurtup oturacağımı anlamadı; işte orada yanıldı. Benimle bir yerde, yanılıyor kişi; bu yeri ben de bilemiyorum. En iyisi, düzeni değiştirmek için uğraşmak.

Tartışmalarda da paylıyorlar beni; ama, orada bir kişiliğim var hiç değilse. Bir daha eğlentiye götürmezler beni. Götürmesinler. Kadın da, yaşlılığına bakmadan, bütün gece eğlendi durdu benimle. Başımdan aşağı kımız döktü: çok güldüler. Sonra -hele bunu hiç açıklayamıyorum- çadırıma gittiğimizde öyle bir atladı ki üstüme. Sabaha kadar sevişti benimle durmadan. Seviştik, diyemiyorum. Çünkü, şaşkınlıktan, onun saldırışlarına boyun eğdim yalnız. Sabaha karşı da, beni sevdiğini, birlikte yaşamamız gerektiğini söyledi. Kadın uyuyunca hemen kaçtım çadırdan. Sabaha dek dolaştım çadırlar arasında. Döndüğümde gitmişti. Yatağı boş bulunca üzüldüm. Belki de onunla yaşayabilirdim; kim bilir? Benimle olmuyor işte; ortada. Neyse kadın bir daha görünmedi. Öteki kızlarla iyi olmamış iş: ertesi gün anlattılar. Baştan savma davranmış kızlar. Benim kadının yakıcı saldırılarını anlattım ben de utanarak. Kıskandılar. Güzel bir gece geçirdiğimi söyledim ben de: gene düşlerini bozmamak için. Kadını gönderdim iş bitince dedim. Doğru buldular bu davranışımı; toplumsal uğraşı olan kişi, bu işlere çok önem vermezmiş. Ne yapalım, öyle olsun.

Güvenlik Kurulu belgelerinden:

Aydınlar arasında büyük bir temizlik yapıldı. Bu arada, Orkan, Salgan, Durman, Kutbay gibi birçok düzenyağısı işsiz kaldı. Kentin on yirmi bin arpa boyu (bir arpa boyu 1,25 cm'dir) uzağında, Gökçin'in çadırında toplanıyorlar artık. "Toplum Düzenini Toptan Değiştirme Kurulu" adlı bir örgüt kurmuşlar. Yedi üyeleri var.

Düzgen'in günlüğünden:

İşsiz kalmadım diye kızıyorlar bana. Ben de onlar gibi işsiz kalmak istiyordum ama, Okul Başkanı beni çağırdı: "Sana güveniyorum," dedi. Sesimi çıkaramadım. Ne için güvendiğini söylemediğine göre kötü bir iş yapmadım demektir. Oysa, boş kalıp ben de Bilig-Tenüz'ü okumak istiyordum. Belki kızlara da ayıracak günüm olurdu. Şimdi de Kutbay tutturmuş: toplum çayevinin önünde oturup kızları bekleyecekmişiz. Tek başına bir kız gelirmiş sonunda. Kızla tanışmak için de nasıl davranmak gerektiğini anlattı uzun uzun. Olur, dedim. Bundan sonra ne denirse olmaz diyeceğim artık. Beni deney odunu yapacaklar sonunda.

Artık bu konuda söz etmek istemiyorum. Gökçin'de toplanıp konuşuyoruz. Olanları hiç yan tutmadan anlatmak istiyorum. Kendi ağzımdan da anlatmayacağım, sanki biri görüp de yazmış gibi söylemeli. Bu yol anlatım daha iyi olacak. Ben, ben diye tutturuyorum; yazdıklarımı okuyunca da utanıyorum kendimden.

Güvenlik Kurulu belgelerinden:

Kendilerine, değiştirme kurulu adını takan bu yedi kişi, sabahlara dek içip duruyorlar. Bir iş görecekleri yok. Gözetleyicileri kaldırdık. Bir gece, çadırın ötesinde pusuya yatmış olan toplum korucusunu da çağırmışlar içeri. Utanç verici bir olay. Korucuyu işten çıkarmayı düşündük. Onlara katılır diye çekindik.

Düzgen'in günlüğünden:

Orkan'la Düzgen, obaya vardıkları sırada Gökçin, çadırın önünde, uşağının atına betiklerini yüklemekle uğraşıyordu. Uşak, ıssının, bu akıl almaz eylemine şaşkınlıkla bakıyordu. Gökçin uşağına öğütler veriyordu: "Bütün bu tenlere (ciltler) yararlı nenlermiş gibi bakıp durma. Bilmezliğin sinirime dokunuyor. Anlıyor musun salak?" Uşak karşı koyuyordu:

"Öyleyse, ıssım, neden bana veriyorsunuz bunları? Babanız duyarsa bütün suçu bana yükleyecek. Kente götürsem, çaldı sanacaklar beni. Ne olur çadıra koyalım bunları. Ben yeniden yerleştiririm."

"Ahmak," diye kükredi Gökçin. "Ben, Bilig-Tenüz'ü okuyorum artık. Sizlere ışık getirmek için çabalıyorum. Tutucu dönek, yıkıl karşımdan!"

Uşağın yardımına Gökçin'in iki arkadaşı yetişti o sırada. Düzgen, biraz sola doğru çarpık bir biçimde bindiği atının üstünden neredeyse düşerek indi ve: "At uşağını bırak da bizi dinle," diyerek koştu, Gökçin'in boynuna sarıldı. Orkan ise, yüzünde bellisiz (müphem) bir gülümsemeyle onlara baktı ilgisizce ve uşağın attan inmesine yardım etmesini bekledi. Sonra da sesini alçaltarak arkadaşlarını uyardı:

"Küfür (rahat) bir konuşma için çadırın önü uygun bir yer değil."

Düzgen, densizliğinden utanarak, birden durgunlaştı; o dalgınlıkla içeri girerken, başını çadır gereltisinin üst ağacına çarptı. Arkadaşının sarsaklığına sinirlenen Orkan onu payladı:

"Eyleme geçince başımıza çok iş çıkaracaksın bu sakarlığınla." Gökçin kötü kötü güldü. Düzgen, betiklerin yanına koştu; onları gelişigüzel karıştırmaya başladı sıkıntısını örtmek için. Sonra, Orkan'a bakmamaya çalışarak söze başladı:

"Eyleme geçmek gerek Gökçin!" Sustu, bekledi Orkan konuşsun diye.

Orkan, önce, yerdeki kımız çanağına düşünceli gözlerle baktı; çanağı eline aldı, inceledi, sonra başını ağır ağır kaldırarak, sözlerinden bir tekinin bile, kımız çanağının yuvarlaklığı, ayı postunun kılları, gereltinin kıvrımları arasından yitirilmesinden korkuyormuş gibi, gözlerini onlardan uzaklaştırarak, aşırı bir özenle, sözcükleri, çadırın deri kokan boşluğuna bıraktı:

"İvedicilik, toplumsal eylemin baş yağısıdır."

Düzgen, utanarak gözlerini kaçırdı. Oysa, Orkan'la birlikte eyleme geçmenin zorunlu olduğunu söylemeye gelmişlerdi Gökçin'e. Böyle, birden söze başlamamalıydım, Orkan'a bırakmalıydım bunu söylemeyi, diye kendini suçladı. Nerede susulacağını bilmem ki.

Orkan, arkadaşının kaygılarını sezmiyormuş gibi, aynı sesle, Düzgen'i ve Düzgen'e benzeyenleri yargılamayı sürdürdü:

"Bizden önce toplumcu çaba gösterenler de, aynı nedenle acı çekmişlerdir. Salt savaş istemiyle ortaya atılmak olmaz. Çinliler arasında geçirdiğim yıllar..."

Düzgen atıldı: "Çinlilerden, betikdizim (matbaa) yöntemlerini öğrenmişsinizdir. Biz de onlar gibi bir günlükbetik (gazete) çıkarsak..."

Orkan, yüzünü buruşturdu: "Ben, eylemin kuramını saptamaya çalışırken, sen günlük uğraşların devdenizine (okyanus) dalıp gitmişsin. Çinliler beklemesini bilir. Olayların akışına kapılmazlar yerli yersiz." Gözleri daldı; Çinlilerle geçirdiği mutlu günleri, canlı olayları düşünüyordu:

"İvedi davranmazlar," dedi, yavaş bir sesle. "Sekiz yıl önce, başarısız devrim eyleminin ilk günlerinde, Kanton'da bir çayevinde betiğimi okurken, birden sokaktan gelen gürültülere kulak kabarttım. Dışarda, bir sürü Çinli, ellerinde

sarı bayraklar, bağırıp çağırıyordu. Ben de yaşsızlığın verdiği bilmezliğe kapılarak, elimdeki betiği fırlatıp, onlara katılmak istedim. Kapıya yaklaşırken ayağım bir Çinli'ye takıldı. Çinli başını kaldırınca, ünlü düşünür Len-Sta-Troc-En'in gözleriyle karşılaştım. Len, yüzüme sorguyla bakarak:

'Çen fua it pin?' dedi."

Orkan'ın Kanton anılarını dinlemeye dayanamayan Gökçin atıldı:

"Çinliden bize ne? Türk budununun sorunlarına gelelim. Biz ne olacağız? Sen onu söyle."

Düzgen, kaygılandı birden Orkan'ın yerine. Şu Gökçin'e bir türlü istediğim gibi karşılık veremez, diye düşündü. Hep sözün altında kalır; yalnız bana yeter gücü. Gene de Orkan'ı kurtarmak istedi:

"Böyle bir sorun, bütün kurul üyelerinin bulunacağı bir birleşimde konuşulabilir ancak," dedi. "Gereken tanımlamaları ondan sonra yaparız."

Gökçin, yeni uzatmaya başladığı Ortu-Alga törelerine uygun bıyığının altından gülümsedi:

"Gelsinler. İyi bir eğlence olur."

Ortu-Alga Toplum Koruculuğu belgelerinden:

....gözetleyicinin anlattıklarına göre, eylemin ana çizgileri üzerinde konuşmuşlar. Sesleri birbirine karıştığı için, gözetleyici, ne dediklerini pek anlayamamış. Biz de konudan anlamayan korucular gönderiyoruz; uydurma öyküler anlatıyorlar. Birine, toplumculuğun anlamı sorulunca, gözünü kırpmadan karşılık verdi: "Kişilerin toplu olarak bulunmalarıdır komutanım!" Acınacak durumdayız.

Düzgen'in günlüğünden:

Kaç gündür yazmayı unuttum gene. Oysa, o günden beri neler oldu. Günlükbetik çıkarmayı ilk ben ortaya attığımı sanıyordum. Orkan, bu onuru da elimden aldı. Gökçin'le tartışırken koynundan bir dergi taslağı çıkardı birdenbire: (Bana bundan hiç söz etmemişti.) Biçimini Kanton'da çıkan bir aylıkbetikten almış. Beni hep bir yana iter. Neyse, ben gene eski biçimde yazayım. Ben anlatıyormuşum gibi yapınca olmuyor.

Gökçin köpürdü: "Peki ne olacak Bilig-Tenüz ilkeleri? Oldu olacak, tenimizi sarıya boyayalım, bir de saçımıza örgü yapalım da Çinlilere benzemeyen yanımız kalmasın."

Düzgen sözü bağladı: "Bize yer göster de yatalım Gökçin; yorgunuz. Yarın ben arkadaşları toplar getiririm." Ayak işlerine hep Düzgen koşardı.

Ertesi günbatımı, yedi arkadaş aynı çadırda toplandı. Gökçin, olağanüstü bir şölen düzenlemişti. Sofrada kedi sütünden başka yok yoktu. Salgan, tartışma başlamadan çok önce esrik olmuş, Gökçin'le birlikte türküler söylemeye başlamıştı. Bir süre sonra Kutbay da onlara katıldı. Orkan, hepsine içerlemekle birlikte, belki Salgan kendisini tartışmada destekler umuduyla sesini çıkarmıyordu. Kutbay'ın oturduğu köşeye baktı: koca Çalık durmadan yiyordu. Düzgen, onu toplantıya çağırdığı sırada, Kutbay çadırında bir kızla oturuyordu. Toplantıyı öğrenince, kızı da birlikte getirmek için tutturmuştu:

"Kendi elimle yetiştirdim bu kızı Düzgenciğim," diye söyleniyordu. Sesi çatallı çıkıyordu, esrikti.

Düzgen: "Olmaz," dedi. "Orkan, gökyüzünü başımıza geçirir sonra."

Kutbay: "Ben de onun bir yumrukta canını çıkarırım. Kim karşı gelirse bana, döverim. Dövemez miyim?" diyerek

kavradığı gibi havaya kaldırdı Düzgen'i. Düzgen, yavaşça kulağına fısıldadı Çalık'ın:

"Kıza gösteri yapmak için beni mi buldun?" Kutbay, Düzgen'i yere attı: bu sözler onu duygulandırmıştı. Ağlamaya başladı. Düzgen, belini oğuşturarak yerden kalkmaya çalışırken Kutbay söyleniyordu:

"Çok yaman kızdır. Bütün törelerle alay eder. Babasına moruk der. Çok ileri kafalı kızdır. Tanrıya inanmaz." Kızı çadırda bırakıp çıktılar. Yolda Kutbay gene yalvarıyordu:

"Alsaydık şu kızı. Kımız da içiyor." Düzgen onu susturdu:

"Alsaydık da yedimizi birbirimize katsaydı, öyle mi?"

Orkan, kötü kötü düşünüyordu. Bu altı esriğe nasıl söz geçirecekti? Bütün büyük bireyler yalnızdır. Dayanamadı işte; Gökçin'e seslendi:

"İçirme şuna artık, Gökçin. Ayakta duracak gücü kalmadı."

Gökçin sırıttı: "Sözlerimi dinleyecek gücü kalmadı demek istiyorsun." Salgan sallanarak ayağa kalktı. Oturumu açmak istiyordu. Pis uğru, diye içinden geçirdi Orkan. Durumuna bakmadan benimle yarışmaya kalkıyor. Yılgın birden yetişti, Orkan'ı kurtardı: Salgan'ı bir yana iterek ortaya çıktı, kımız çanağını yere vurdu:

"Arkadaşımız ve can yoldaşımız Orkan, bu geceki toplantımızın nedenini açıklayacak."

Kutbay atıldı: "Biliyoruz."

"Yalnız sen değil, herkes biliyor Çalık. Ancak, onların çok iyi bildiği, senin de hiç bilmediğin bir şey var: toplulukta konuşma düzeni." Böyle başladı söze Orkan Talmug.

Kutbay da karşılık verdi: "Bir vurursam çenene, ne yüzünün düzeni kalır ne de topluluğunun. Topluluğunu al da başına çal." Yerinden fırlamak istedi, dört kişi zorla oturttu.

Orkan, acı acı gülümsemeye çalıştı. Yaptığından utan demek isteyen bir yüzle Kutbay'a baktı ve konuştu:

"Toplumumuzun yıllardır içine sürüklendiği karanlık, son günlerde..."

Gökçin dayanamadı: "Bunları biliyoruz Orkan. Bir önerin varsa onu söyle sen."

Orkan, bu sataşmayı da tepki göstermeden karşıladı. Çalık, kendisini yatıştırmak için yanında oturan Düzgen'e eğildi:

"Bu uğursuzun çalımlarına hiçbirimiz dayanamayız; gene de her toplantıda başımızda buluruz onu. Miskinliğimizden yararlanıyor. Kendi kendinin başbuğu. Ha-ha." Orkan, sözlerinin büyüsüne yavaşça kapılarak durmadan konuşuyordu:

"...Bütün düşüncelerin uzlaştırılabileceği bir orta yolun bulunduğuna inanıyorum. Sağduyusu olan her kişi..." Gökçin, Salgan'ın kulağına fısıldadı:

"Yıllardır, kuram kuram diye tepinirdi. Baktı ki kuramı öğrenemiyor, kendisinde hiç bulunmayan bir nene, sağduyuya başvurdu." Kutbay da Düzgen'i sıkıştırıyordu:

"Bu uğruda hiç sıkılmak yok. Döverim, dedim; aldırmadı bile. Dayak yiyen önder: ha-ha."

Orkan, ilginin dağılmaması için sözünü çabuk bağladı:

"...Eylemin ana çizgilerinin saptanmasında bu konulara gene döneceğimiz için, sözlerimi burada bitiriyorum ve yapıcı önerilerinizi bekliyorum." Kutbay homurdandı:

"Bizde yapıcı öneri olsa konuşmaya bırakır mıydık seni?" Kımız çanağını yere atıp kırdı: "Bu uyuz, bizi peşinden sürükleyecek. Çünkü neden: çünkü bizde iş yok. Bu söz ebesinin önderliğine katlanacağız." Gökçin eğildi:

"Sen başkan ol istersen, ben desteklerim."

"Olmaz. Kız çadırda bekler beni. Bir sürü yararsız yükü boş yere yüklenir miyim ben? Sonra kızla tam birleşirken üstüme çullanırsınız toplum toplum diye." Düzgen'e döndü: "Kız da on yedi yaşında. Uslu ama. Günbatımına dek

toplum toplum diye kafasını düzeltmeye çalışıyorum. Ben görevimi yapıyorum. Yalnız kafasını düzeltmiyorum belli (tabii). Yoksa canından bezecek çulsuz." Gökçin: "Güzel mi?" diye sordu.

"Bir görsen, biliyor musun Gökçin, bu kızlar nasıl çabucak yetişiyor böyle? Sen, kımızdı, toplumdu, gökçeyazındı, öğretiydi, derken, sana hiç sezdirmeden bir köşede büyüyüp duruyorlar. Sonra bir de bakıyorsun ki olgunlaşıvermiş. Nasıl böyle güzelleşti diye şaşırıp kalıyorsun. Gene, köşede bucakta kimbilir neler yetişiyor biz konuşurken? Birkaç yıl sonra, bu da nereden çıktı, bu da var mıydı? diye hangisini kovalayacağımı bilemeyeceğim. Canımlar benim!" Böyle diyerek kımız çanağına saldırdı.

Yılgın, durumun Orkan için de pek parlak olmadığını görüyordu. Konu dağılmıştı. Biri söze başlasa da bu sessizlik bitse. Orkan beni bekliyor gene. Çevresine baktı. Herkes içkiye dalmış. Bir yudum kımız içti. Boğazını temizledi. Biri çıkar da bir söz eder belki. Biraz beklesem. Orkan da bana bakıyor. Kurtarın beni bu sıkıntılı görevden. Kimse konuşmuyordu. Tanrı canınızı alsın. Pis uğrular: içmekten başka kaygıları yok. Konuşacak canı yoktu. Kocasından ayrılmak isteyen bir kadın, o gün us danışmaya çadırına gelmişti. Güzel kadındı; önce kucağına oturmak istememişti. Sonra, kimse görmesin diye -çadıra giren çıkan belli değildi- kerevetin altına girdiler. Kadın da iki Yılgın değin ağırdı. Ah bu kadınlar! İçini çekti. Bu yüzden okuyup gökçeyazınla uğraşamıyorum. Söze nasıl başlasam? Çanağı sonuna kadar dikti, sonra yukarı kaldırarak:

"Orkan'ın buyuracağı bir savaşta sonuna dek varım," diye bağırdı. "Orkan ve Salgan böyle bir itişmede (mücadele) bizi usluca kullanmasını bilmelidirler, bileceklerdir de. Orkan'ın bilgisi ve Salgan'ın çalışkanlığıyla yenemeyeceğimiz güç, aşamayacağımız engel yoktur." Gökçin mırıldandı:

"Orkan'ın çalışkanlığı demeye dili varmadı."

Yılgın coşmuştu: "Ben de kendi payıma düşen görevi sorgusuz yapacağım.."

"Kendini aştı çulsuz," dedi yavaşça Kutbay. Sonra Yılgın'a döndü: "Senin ilk görevin, yarından tezi yok betikevine gidip bütün betikleri okumak. Ayrıca özet de çıkaracaksın."

Yılgın, birden başını Kutbay'ın yöresine çevirdi. Boynundaki damarlar şişti. Gözlerini devirerek bağırdı:

"Ben okumam, Kutbay! Bu çürümüş toplumda, geleneklerin üstümüze yığdığı bilgi süprüntülerini öğrenemem ben. Ben, yeni bir düzenin kurulması için katkıda bulunurum ancak. Bu tür sözlerle de yıldıramazsın beni."

"Peki, atının terkisindeki heybenin içi betik dolu. Onlar ne?" Yılgın Mete kızardı, kekeledi:

"Benim için değil onlar. Bir kız tanıdım da yeni. Kız arkadaş demek istiyorum. O istedi."

Orkan araya girdi:

"Hepiniz, şu kızları yetiştirmeyi bıraksanız da biraz kendinizle uğraşsanız. Okumak konusunda birbirinize söyleyecek sözünüz olmamalı."

Düzgen söze karıştı: "Eylem üzerine önerisi olan konuşsun. Belki, Orkan'ın bu konuda diyecekleri var. Bırakalım da söylesin." Karşı çıkan olmadı.

Orkan, gözünün altına biriken çapakları sildi; elini koynuna sokarak akyapraklar (kâğıtlar) çıkardı. Kutbay içinden söylendi: "Bu çulsuzun da koynu yaprak dolu. Bilgi ağacı gibi." Orkan, ilk dönemde çatışmayı kazanmanın sevinciyle elleri titreyerek okumaya başladı:

"Bu karanlık düzen içinde benim, önderliğin yükünü taşımam ancak sizlerin de..." Kutbay düşünüyordu: "Bu alık, tam bir büyüklüksapığı (megalomanyak). Nasıl da bildi böyle bir söylev vermesi gerektiğini? Önder olacağına nasıl güvendi de önceden hazırladı bu yazıyı ve şimdi utanma-

dan okuyor? Yavuklusu Min-Ta-Lin'e kim bilir ne çalım satmıştır, ne kurumlanmıştır bu söylevi çadırda yazarken. Kadın, Orkan'ın çevresinde saygıyla dolanıp duruyor, o da, bir dizisini (satır) bile okumadığı betikleri karıştırıyormuş gibi yaparak durmadan yazıyor. Bat, acun, bat." Kendi kendine gülümsedi.

Gökçin: "Gene ne çaşıtlık kuruyorsun o çarpık kafanda?" diye sordu Çalık'a.

Kutbay sırıttı: "Anlamsız, ereksiz kaynaşmış bir kütleyiz."

Gökçin güldü: "İki gözün kör olsun da Bozkır'da su sat, ters kafalı uğru,"

Herkes iyice esrik olmuştu. Birer ikişer bölüklere ayrıldılar, sonu gelmez tartışmalara giriştiler. Gökçin'le Kutbay türkü söylemeye başladı yeniden. Sonunda Gökçin'in at uşağını çağırdılar; ona sıkılmaz (müstehcen) türküler okuttular ve uşağı oynattılar. Sonra Kutbay, Gökçin'in yeni uzattığı bıyıkları kestirdi. Salgan'la Kutbay, içki yarışına girdiler. Yenileceğini anlayan Kutbay, Salgan'ın içki çanağını kırdı. Salgan, Kutbay'a saldırdı; bir süre yerlerde yuvarlandılar. Orkan da esrik olmuştu: Salgan'ı yerden kaldırdı ve birbirlerine sarılarak biçimsiz bir düzgünayak (dans) yaptılar. Gün doğarken de ölmüş ozan Hakmat'tan toplumcu yırlar okuyarak hep birlikte ağlaştılar güneşe karşı. Ve hep birlikte sızdılar.

Ulusal Güvenlik belgelerinden:

Yedi delikanlı, aylıkbetik çıkarmak için toplumcu zenginlerden, bir sürü para topladılar. Bu paraların dergi çıkarmaya yetmeyeceğini anlayınca paralarla birlikte bir gece yarısı kentten kaçarak Çin'e sığındılar. Sınır korucularına o gece aşağıdaki çok gizli buyruk gönderildi:

Sınırı geçecek yedi delikanlıya göz yumulması ve her türlü kolaylığın gösterilmesi. Bu durumun kendilerine belli edilmemesi. Sınırı geçtikten sonra geriye dönmeye çalışırlarsa içeri sokulmamaları.

Mısra 179 ve sonrası: *Korkuyu...*

Selim, bu mısralarda geçen horoz ve öğretmenden başka, attan, şimşekten, Frankeştayn ve Kurt Adamdan -özellikle Kurt Adamdan- köpekten, uçurumdan, karanlıktan, ağaca çıkmaktan, yalnız kalmaktan, ölüden, denizden, cenaze levazımatçılarından -özellikle dükkânlarından- ve takma dişten korkardı.

Mısra 193 ve sonrası: *Allahım...*

Allahım, onu neden yalnız bıraktın? Neden, yalnızlığının verdiği çaresizlikle can sıkıcı ilişkiler kurmasına izin verdin? Neden, geçirdiği her dakikanın hesabını sordun, içini ezdin? Neden, korkuyu göğsünden çekip almadın? Neden, suçluluk duygusunu üzerinden atmasına yardım etmedin? Neden, apartmanın bodrumunda saklambaç oynarlarken Ayla'yla yalnız kaldığı zaman kıza dokunacak cesareti vermedin ona? Oysa, bu çeşit küçük cesaretleri en değersiz kullarından bile esirgememişsindir. İsa'yı neden bu kadar geç tanıttın ona? Neden, günahlarının yükünü taşıyacak gücü ona da vermedin? Selim de, kendi çapında, birkaç kişiyi kandırabilirdi senin yolunda. Meyveleri gösterdin de ağaca çıkarma becerikliliğini esirgedin. Neden küçük yaştan Latince, Eski Yunanca, Fransızca, İngilizce filan öğretmedin ona? (Sen ki bütün dilleri ezbere bilirsin). Dua et-

mesini bile öğretmedin ona. Evde yalnız kaldığı geceler, karanlıkta yorganı başına çekti ve ter içinde, mısra 193 ile mısra 214 arasında söylediği gülünç yakarmayı uydurabildi o zor şartlar altında. Daha iyi birşeyler söyletemez miydin? Neden, onu canı kadar seven annesinin bile Selim'i; "Benim korkak oğlum" diye okşamasına göz yumdun? "Benim akıllı oğlum, güzel oğlum" dediği zaman da neden, şımarmasını önlemedin? Bir duvardan bir duvara çarpıp durdun onu. Bir uçtan bir uca itip durdun onu. Öğretmeni: "Yalan söyleme, bu resmi sen yapmadın," dediği zaman neredeydin? Neden, bir karşılık bulmasına yardım etmedin? Oysa, o resmi Selim yapmıştı. On bir yaşında, "benim kızla konuşuyorsun," diye Erdal'dan ilk tokadı yediği zaman, aslında kızla konuşmamıştı. Neden, babasının verdiği on liranın üstünü bir kerede yolda düşürmesini sağlamadın da, önce iki buçuk lirayı düşürdü ve koşa koşa dönüp bu parayı ararken kalan dört lirayı da kaybetti? Soruyorum: neden? Sonra, neden karakola gönderdin Selim'i parayı bulan oldu mu diye sormaya? Neden polisleri güldürdün ve Selim'i ağlattın? Polisler daha mı iyiydi Selim'den? Biliyorum, İsa daha büyük acılar çekti diyeceksin. Bu kadar ayrıntılara giremezdi, diyeceksin. Asıl, ayrıntılara girmeliydi bence. Her şeyi yaşamalıydı. İlkokula göndermeliydin İsa'yı da Selim gibi. Sonra, Selim senin oğlun değil ki. Olsaydı da bilmiyordu. Biliyorum, bunlardan daha acıklı sözler yazdı romancılar, diyeceksin. Ben daha neler duydum, diyeceksin. Demek bunu söylemekle bitiyor her şey. Sen onlara inan (ne kaybettiğini bilmiyorsun onlara inanmakla). Küçük ayrıntılara daha girme bakalım. İsa'nın ikinci gelişiyle durumu kurtaracağını sanıyorsun. Selim de ikinci kere gelirse görürsün. Yalnız, bu sefer lütfen aynı zamanda gelsinler artık. Araya gene binlerce yıllık bir uçurum koyma. Sonunda, ilk gelişlerinde yaptığın gibi ikisini de yalnız bırakma.

Mısra 262: *Yazın camdan bakarım*

Ankara, kışın çok soğuk olduğu için, camdan (dışarı) bakmak ancak yazın mümkündür. Selimlerin evi kaloriferli olmadığından ve kışın geceleri soba söndüğünden, sabah kalktığı zaman bütün camları kalın bir buz tabakasıyla kaplı bulurdu. Buzlar, soba yandıktan saatlerce sonra, ancak öğleye doğru erirdi. (Bütün duvarlar su içinde kalırdı.) Buzlar erimeye başlayınca Selim, cama yapışkanlığı kaybolan küçük buz parçalarını parmağının ucuyla camın üzerinde dolaştırırdı. Bu oyuna, kutup gemileri adını vermişti.

Mısra 263: *Hayattan yok çıkarım*

Selim'in içgüdüleri iyi gelişmemişti. Çıkarını pek bilmezdi. Oysa... çıkarlarını düşünmeyenler unutulacaklardır. Her olayda bir kenara çekilenler gerçekten de bir kenarda kalacaklardır. Yaptıkları işlerin gizli kalmasını isteyenler, bunda başarıya ulaşacaklardır. Kimse, onların varlığıyla tedirgin olmayacaktır. Bir gün öldükleri zaman, arkalarında küçük bir iz, bir anı, bir gözyaşı, bir eser bırakmadan yok olacaklardır. Gazetedeki ölüm ilanı bile, yedinci sayfada bir kenarda kalacak, kimsenin gözüne çarpmayacaktır. Hayattan çıkarı olmayanların, ölümden de çıkarı olmayacaktır. Ölüm bile onların adlarını duyurmaya yetmeyecektir. Herkesin mezarında güller ve menekşeler büyürken, onların mezarlarını otlar bürüyecektir. Mezarları bir kenarda kalmasa bile, büyük ve muhteşem anıtların arasına sıkışıp kaybolacaktır. Cennetteki muhallebicide de garson onlarla ilgilenmeyecektir. Ağız tadıyla bir keşkül yiyemeden masadan kalkacaklardır. Gene de garsona bir bahşiş bırakmak zorunda kalacaklardır. Hayattan çıkarı olmayanların hayatı, çık-

maza sürüklenecektir. Kendini beğenmişliğin cezasını daha bu dünyadan çekmeye başlayacaklardır. Sıkıntılarını kimseyle paylaşmasını bilmedikleri için, yalnız başlarına ıstırap çekeceklerdir. Duygu alışverişinden nasipleri olmayacaktır. Duygusuz, hareketsiz, tatsız bir hayat yaşadıkları sanılacaktır. Istırapları, ne yüzlerindeki çizgilerden, ne de saçlarının beyazlaşmasından anlaşılacaktır. Çektikleri acılarla, yüzlerinin buruşmasına, saçlarının beyazlaşmasına izin verilmeyecektir. Güldükleri zaman sevinçli, ağladıkları zaman kederli oldukları sanılacaktır. Hayattan çıkarları olmadığı da asla kabul edilmeyecektir. Böyle bir yanlışlığa düşülmeyecektir.

Aslında, hayattan çıkarları olduğu ispat edilecektir; çıkarlarını korumak için canları çıktığı halde, bunu beceremedikleri için, çıkarlarıyokmuşdabirşeybeklemiyormuşçasınagillerden göründükleri yüzlerine vurulacaktır. Onlar da bu saldırılara bir karşılık bulamayacaklardır. Kendilerini yokladıkları zaman, bütün ileri sürülenlerin gerçek olduğunu, hayatlarını boş yere harcadıklarını, ne yazık ki artık çok geç kaldıklarını onlar da açık ve seçik olarak göreceklerdir. İşte o anda dahi, delice bir harekette bulunmalarına, anlamsız bir hayatı anlamlı bir şekilde bitirmelerine göz yumulmayacaktır. Kendilerini öldüremeyeceklerdir. Onlara anlatılacaktır ki, böyle bir davranış bütün yaşantılarıyla çelişki içindedir, gerçekle bir ilgisi yoktur: kendilerini öldürürlerse, onlar hakkında varılan isabetli yargıları çürütmek için gene boş bir çaba göstermiş olurlar. Bu hiçbir şeyi değiştirmez. Onlar, bu rezilliğe de katlanarak sürünmeye devam edeceklerdir. Hayatlarıyla yanlış olanların ölümleriyle doğru olmalarına imkân var mıdır? Hayattan çıkarı olmamak, hem Tanrının hem de insanların gözünde affedilmez bir suçtur; gelişip yayılmaması için gerekli her türlü tedbir alınacaktır. Bütün tarih, bütün iktisat, bütün sosyoloji, bütün psikoloji, kısaca bütün lojiler, hayatın çıkarcılığa dayandığını göster-

mek için yırtınacaklardır, yırtınmalıdırlar. "Ben çıkarıma bakarım" diyeceksiniz, bunun için "Babamı bile tanımam" diyeceksiniz. Kimseyi tanımayacaksınız; hele hayattan çıkarı olmayanları hiç!

ÜÇÜNCÜ ŞARKI

Mısra 300: *...sağa sapın. Etilerin at oynatmış olduğu...*

Türk Tarihi, bilimsel olmayan bir tasnife göre, ikiye ayrılır: yakın tarihimiz, uzak tarihimiz. Aslında, bu iki tarihimiz de bize uzak kalmaktadır. Bizim öz yapımız, bu iki dönemin de dışında kalan ve "En Uzak Tarihimiz" diyebileceğimiz bir çağda tayin edilmiştir. Her ne kadar Etiler, Sümerler, Akadlar daha eski sayılırlarsa da, onların bizim için kalıcı özellikleri yoktur. Bu nedenle, bu kavim isimleri, sinema sahiplerinin ve berberlerin ilgisini çekmekten öteye gidememiştir.

"Yedi Işık", Orta Asya'dan Anadolu'ya gelmekle, tarihimize gerçek damgasını vurmuştur. Bazı çevrelerce "Yedi Yatır" olarak bilinen yedi gencin Çin'den göç ederek bugünkü Sivas dolaylarına yerleşmesi tarihimiz için bir dönüm noktası olmuştur. Birinci şarkıda da açıkladığımız gibi, Orta Asya'dan Çin'e kaçan Orkan ve altı arkadaşı, sonunda Çin'den de ayrılmak zorunda kalmışlar ve Anadolu'ya gelerek biraz da oraları aydınlatmaya karar vermişlerdi.

Sivas'ta ilk yıllar yoksulluk içinde geçmiş, fakat yazı dili öğrenildikten sonra aydınlatma bakımından büyük işler başarılmıştı. Öztürkçe'nin zorlukları yenildikten sonra -yani bu dil bir yana bırakıldıktan sonra- yeni ve zengin bir dille, halkı doğru yola getiren büyük bir eser hazırlanmıştı. Kısaca "İlmihal" adını alan bu muazzam eser, yetmiş yedi bö-

lümden ibarettir. Kitaba Orkan'la Salgan başlamışlar. Onların ölümüyle, çömezleri durmadan ekler yazarak, eseri bugünkü durumuna getirmişler. Birinci bölümde "Yeni Düzen"in ilkeleri anlatılıyor. Bundan sonra "Hadisat" ve "Tatbikat" bölümleri de düzenin başına gelenleri ve uygulamalarını dile getiriyor. Kitabı bazı örnekler vererek tanıtmaya çalışacağım. Oldukça ağdalı olan dilini de mümkün olduğu kadar sadeleştirdim.

İLMİHAL

BİRİNCİ KİTAP

HİLKAT

BAB I

1 Bidayette cemiyyet vardı. Cemiyyet, ne halkedilmişti, ne de halkedilmemişti.

2 Cemiyyetin müessisleri, yedi esas müeyyidenin yedi meş'alesi, kur'unu vüstası, mütemadiyen münevver ve mütenekkiren peygamber, Ulu Orkan, Ulu Durman, Ulu Salgan, Ulu Gökçin, Ulu Yılgın, Ulu Kutbay ve Ulu Düzgen idi.

3 Cemiyyetin kâmilen müesses nizâmının esrârı ve ondan neş'et itmiş tâli müesseselerinin anahtarı, işbu yedi azizin etvârında mündemiç idi.[1]

4 Şöyle ki: Ulular ulusu ve beşeriyyetin fikriyâtının bânisi Orkan Yalvaç, cemiyyetin uzviyetinde dimağ yerine kaimdir. Her kim ki tefekkürle iştigal etmiştir ve edecektir, içtimaî nizamda hangi müessese vardır ki idarî vecibelerle mahmûldur, işte onun derûnunda Orkan Aziz-i Kebir'in mübarek mevcudiyetinin âsârı mevcuttur: Şöyle ki:

5 Devletin, Emr-i İlâhî ve Emr-i Vâki şeklinde tecelli eden bilumum hâkim kuvveti, Dâhi Orkan'ın evsafı ile makulen mütenasiptir. Onun, mür'itleri beyninde ve fevkinde olan had-di istiabisi, devletin fertler nezdindeki âlî itibarının müşabihidir. Ve emreden ve tecziye

1 Eski din kitaplarında Teslis (Trinity) ile birlikte sık sık sözü edilen Yedilem (Septet), İlâhî Kuvvetin, yedi dünyevî unsura ayrılması demek olup, felsefede de "plurality" kavramıyla ifade edilen bir düzen zenginliğini göstermektedir.

eden ve teşkil eden ve tesbit eden, kuvvet ve kudretini Ondan alır.

6 Takdir-i İlâhi'nin mümkün kıldığı nev-i beşerin idame-i hayat edebilmesi için elzem olan muvazene unsuru ise, Müşfik Salgan'ın şahsında tebellür eder. İlâhî Uzviyetin küçük beyni mertebesinde addedilmesi iktiza eden ve tevazunun müşahhas misâli olan Ulu Salgan, Nâmütenâhi Orkan'ın kuvvet ve kudretini, cemiyyetin âlî menfaatleri için tahdit ve tesbit etmek üzere mevcuttur.[2] Şöyle ki:

7 Bilcümle kanunlar, maarif, âsâyişin muhafazası ve münevverlerin velâyeti, Salgan Yalvaç'ın mihmandarlığı ile icra olunur.

8 Ulu Durman, ammenin asabî bünyesine tekabül edip, cemiyyetin uzuvlarına, Ulu Orkan'ın ika eylediği emirleri nakil ile mükelleftir.

9 Ulu Gökçin, Kaadir-i Mutlak'ın mübarek bedeninde misafir olan Ruh-ül Mukaddesi temsil eyler. Bilcümle sanayi-î nefise, darüttalimi musiki ve edebiyat ehli, ilham ve kudretini Muhteşem Gökçin'den alırlar.

10 İlâhi Uzviyyetin adalî kuvveti, Ulu Yılgın'ın bedeninde bilkuvve mevcuttur. Beden harekâtına ait tâlimlerin kâffesi, onun tâyin ve tasvibiyle neşvünema bulur.

11 İlâhi Bedenin Kürre-i Arz'daki müşahhas timsalinin iskeleti, Ulu Düzgen'in vücudunda nümayandır. Medine-i iptida cümle inşaat ve mimarî esaslarını onun vaz eylediği düsturlarla kuvveden fiile intikal ettirir.

12 Ve nihayet, cemiyyetin mevcudiyetini muhafaza ve haricî tesirlere karşı müdafaa, Ulu Kutbay'ın tensibi ile icra olunur. Kuvve-i İnzibatiye ve Asakir-i Türkiye, bil-

2 Münekkitler bu cümledeki "tevazunun" sözü ile, Salgan'ın alçakgönüllü olması dolayısıyla, "tevazu" mu, yoksa aynı paragraftaki "tevazun"la ilgili muvazene meselesine mi dokunulduğu konusunda ihtilaf halindedir.

cümle tâbiyesini, Kutbay'ın, Zabitân-ı Erkân-ı Harb-ı Umumiyesi ile tedvir ve terkip eder.

13 Selifüzzikir ameliye, yekdiğerini münasip bir sıra ile tâkip ederek, haftanın yedi gününe mütesaviyen taksim olunur.[3]

14 Bilcümle ef'alin icrasından, Heyet-i Peygamberiye mes'uldür. Hilkat'in itmamı ile vazifedar olanlar, ayni zamanda nazariyenin tesbiti ile mükelleftir.[4]

HADİSAT

.....

BAB 27

1 Peygamberin, Anadolu'ya vâsıl olduklarında memleket, bilcümle harâbat ve cehalet ile mahmul idi. Onlar geldiler, mütalâa eylediler, şifa verdiler, nizam vaz eylediler, medeniyyet ithal eylediler.

2 Çünkü onlarda, Merkezî Asya'nın bilumum hikmet, safvet, itidal, haşmet ve istikrarı mevcut idi. İlimle

---

3 İşlerin yedi güne bölünmesi hususunda, "İlmihal"in en selahiyetli tefsircisi İmam-ı Kamburî, şöyle diyor:

> Pazartesi, Heyet-i Peygamberiye toplanır ve Orkan, heyet azalarına lazım gelen direktifi verir. Salı günü işe başlamak uğursuz sayıldığından yalnız, Yılgın'ın murakabesi altında beden talimleri yaptırılır. Çarşamba günü, Salgan tarafından tatbikat tesbiti yapılır. Perşembe günüyse, hafta başından itibaren meydana gelmiş dahilî ve haricî zabıta vakaları hakkında gereken tedbirler alınır ve suçlular mahkemeye sevkedilir. Cuma tahkikat dosyası açılır ve maznunlara celp gönderilmesi gibi teferruatla meşguliyet oldukça vakit alır. Cumartesi, yarım gün mesai olduğu için Düzgen'e tahsis edilmiştir. İnşaat için lüzumlu avan projeler ve birinci keşif özetleri hazırlanır. Pazar, istirahate ayrılmıştır.

4 Hilkat'in Nazariyyattan mahrum edilemeyeceği, "İhtilalci bir nazariyye mevcut olmadan ihtilalci bir tatbikatın icrası gayrı kabili tasavvurdur" düsturuyla tesbit edilmiştir.

meşbu idiler.

3 Ve onlar geldiklerinde itibar ile karşılanmadılar. Uzun ve meşakkatli bir azimetin âkibetinde, sûretleri perişân, libası cümle küçük mahlûkat ile mülemma idi.

4 Mahalli halk, bu hâl-i pürmelâli görüp de istihza ve muaheze ettiler; fakat Peygamberin, daha önce aniden ortaya çıkmış bütün peygamberin gibi kendilerinin dahi istiskale mazhar olacaklarını bilip de ândan yüz çevirerek, Melekûtu ianeye çağırdılar. Bu vaziyet, ahali tarafından yanlış tefsir olunup, orada hazır bulunan bilumum Sivaslılar, onlara nakden ianeye başladılar. Peygamberin'in üstü başı da böyle bir muamele ve tefsire müsait idi.

5 Allah da halkın bu ianesinden hoşnut kalıp, Peygamberin vasıtasıyla ilân etti: her kim bir altın verdi, bin altın alacaktır. Bunu halka naklettikleri zaman, iane için bir tehacüm başladıysa da, Allah, bu hilekâr kullarından Peygamberin'e şikâyetçi olup, mükâfat talep etmeden muin olanların bu faizden istifadelerini emretti. İmdi saat alaturka iki otuzu tecavüz ettiğinde, bu andan itibaren iane verenler makbul değildir, zira Allah'ın fahiş bir faiz vereceğini işitmişlerdir. Hemen bir hercümerc teşekkül etti. Bu kararın, iki otuzdan evvel ilânının muvafık olduğunu, imdi kararın iptalinin icap ettiğini iddia ettiler.[5]

6 Bu mukabele üzerine Allah'ın âsabı bozulup da ben si-

---

5 Tatbikat bahsinde de tekrar edileceği gibi yeri gelmişken hemen belirtelim: bütün ticari usullerin menşei "İlmihal"de mevcuttur. Burada zikredilen saat iki otuz da bilahare, Kayserililer tarafından benimsenmiş ve borsanın kapanış saati olarak tesbit edilmiştir.

İlmihal'in bu amelî tarafı, yalnız din adamları arasında değil, ticaret erbabı tarafından da çok beğenilmiştir. Böylece din adamları İlmihal'i, fakir fukara arasında yaymaya çalışırken, ticaret borsası da tüccarlara kabul ettirmekte zorluk çekmemiştir.

ze gösteririm demesiyle, Sivas ve Kayseri civarına bir fırtına göndermesi bir oldu.

7 Allah'ın bu misli gayri mütesadif gazabından korkan ehli ticaret, Peygamberin'e sığınarak imana geldiler. Fakat, bilcümle esnafın biinsaf muamelesinden mutazarrır olan ahali, bezirgâna yapılan bu muameleden hoşnut dahi kaldılar.

8 İmdi, Orkan Peygamber, Nur-ül Hak, yerden bâlâ bir yere çıkarak, etrafına toplanan halka hitaben ezcümle dedi ki:

9 Bizler arazinin ve ilmin bâlâ olduğu bir memleketten sizlere iman ve ziya tevzii için geldik. Bizler, adalet ve hikmet müvezzileriyiz. İmdi, bizden yalınız hayır göreceksiniz. Amma velâkin, bizler, bezirgânın değil, sizlerin mümessiliyiz. İmdi, Allah'ın nezdinde bir yer tedariki için bizlere verilen ianenin bir faidesi olamaz. Bizlerin iaşe ve ibatesi ile Hak Tealâ meşgul ve mes'uldur. Sizlerde ona muin olun.

10 Yalınız, bizim nafakamızla fazla meşgul olmayın. Yoksa Rab, ben Peygamberin'inin rahatı ile kâfi gayreti gösterip meşgul olmuyor muyum diye müteessir olup, hepinizin bildiği gibi, bu teessür teessüfe oradan da hiddete inkılâp ederse, sizi ben bile kurtaramam.

11 Halk, bu sözlerden ziyadesiyle müstefid olarak, uluların istirahat ve iskânına vakfoldu.

.....

BAB 13

1 Onların yaptıkları işlerin rivayeti bütün muhite yayıldığından beri Peygamberin maalesef rahat yüzü görmediler ve iyiliklerine mükâfaten memleketin her bir köşesinden türlü mezhep ve itikat sahibi kimseler tarafından, ziyaret edildiler, muhtelif hediyelere mazhar oldular. Gelenler, irşat oldular, ferahladılar, gittiler. Bu arada şehrin bezirgânı, bu ziyaretlerden dolayı ticaretin artması sebebiyle Peygamberin'e daha da minnettar kaldılar. Şehrin sekenesi kısa bir müdet sonra iki misline baliğ olduğu gibi, berber, han sahibi, aşçı, aktar ve arabacı misali erbab-ı ticaretin geliratı da, bu kalabalık sayesinde tezyit oldu.

2 Ziyaretçiler arasında bulunan Derviş Vahşeti ki Molla Rüstem'in talebesindendir ve İmam-ı Kamburî ve Hacı Fağfur'un müritlerindendir ve Konya civarındaki Koyun Babanın ahfadından ve Tevrat-ı Şerif'e bir mukaddime yazmış olan Şerife Hatun'un amca çocuklarından olur ki bu zatın iki göbek sonra anne tarafından akrabası İbn-i Zeyl de mâlûm olduğu üzere İstanbul muhasarasında Eyüp Sultan'ın maiyetinde bulunup muhasaranın dürdüncü günü şehit olan Niyazi ile birlikte bir müddet Bizans saraylarında Arabî muallimliği yapmıştır ve Türkler İçin Mukayeseli Arabî ve Rumî nam eserin müellifidir; Peygamberin'in nezdinde bihakkın bir itibar kazanarak itikatlarını kabul ve içtihatlarını lâfzen neşir buyurmuştur.

3 Derviş Vahşeti kırk dört yıl bir mağaraya çekilerek öğrendiklerini tefekkürle vakit geçirmiş, nihayet seksen

iki yaşından sonra terk-i mağara ederek Niğde'ye yerleşmiş, evlenmiş ve mektebi tesis etmiştir.

4 Bu mektepten icazet alan Hüsrev-i Kadim on iki sene ayı postu üzerinde yaşadıktan sonra, Manisa havalisine hicret etmiş ve zihninde tebellür eden TATBİKAT'ın muhtelif doktrinlerini bazı tebeddülât ile izah ve şerh ile bir nizam-ı ve nefs-i tedafüi tesisine muvaffak olmuştur.

5 Hüsrev-i Kadim'in müridi ve Gazneli Mahmut ahfadından olduğu rivayet edilen Çarpuk Emre, Niğbolu'dan üstadın şöhretini duyarak gelmiş ve Hüsrev'in kızı ile evlenerek Manisa'ya yerleşmiştir.

6 Ben, Süleyman Kergu, Çarpuk Emre'nin dördüncü kızının erkek torununun Muğla'da kapı komşusu, ecdadımın ve muhterem ananelerimin bana bahşettiği selâhiyete istinaden konuşuyorum:
TATBİKAT onu aziz sayanlara mübarek olsun. Amin.

7 İnsanları doğru yola getirme mesleğini seçmeden önce dünyevi bir hayat sürüyor ve böyle bir mesleğin ilerde müntesibi olacağımı aklımdan geçirmiyordum. Maddi nimetlerden bilâkaydüşart istifade ediyordum. Benim için sadece, uzun süren ziyafetlerin, eşyanın tertibi ile iştigalin ve temdit edilen vücut zevklerinin bir manası vardı.

8 Sabahları ağzımda bir acılık, başımda bir ağırlık, içimde bir boşlukla uyanır ve bir gece evvelki cismanî tarz-ı hareketimden pişmanlık duyardım. Lâkin, güneş batmaya yakın iken derûnumda yeni iştiyakler teşekkül eder ve aynı haz bâdiresine bir kerre daha giryan olarak nefs-i âcizime bir kerre daha mağlup olurdum.

9 Bir gece, yâr-ı cefakâr teşrif etmedi; ol sebepten vuslat mümkin olmadı. Ol yevme kadar hayatımın bir sani-

yesinde dahi tefekküre mahal kalmadığı için, ne yapacağımı şaşırdım. Bir hafta kadar evvel dost meclisinde bir ahbabın hediye ettiği ve hangi cehenneme attığımı bir türlü hatırlayamadığım bir kitap aklıma ve bir müddet arandıktan sonra da ayağıma takıldı. Bu, komşularımızdan Hüdai Yeşilkalem'in elle sekiz nüsha yazarak teksir ettiği bir itikat kitabı idi. İşte İLMİHAL'e böylece sahip olmuştum. Divanda, bir göz gezdirmek maksadıyla elime aldığım kitabı, horozlar ötünceye ve son satırını bitirinceye kadar bırakamadım. Bundan evvel, "Kan Kalesi" ile "Hayber Muharebesi" hariç, hiçbir kitabın beni bu kadar sardığını hatırlamıyordum. Divandan kalktığım zaman, artık başka bir adam olmuştum.

10 Bütün servetimi, zevklerimi, ahbabımı, canânı, iptilâlarımı terk ile kendimi İlmihal'in yoluna vakfetmeye karar verdim. Bu uğurda dört katlı ve bahçeli çift müştemilâtlı evimi; ayrı üslupta döşenmiş dört misafir, altı oturma ve üç yatak odası ile birlikte terk ettim. Yataktan kalkınca âni nevazile mâni olan ve fevkalâde rahat sekiz hırkamı, Yemen'den, şehrin valisine rica minnet getirttiğim sekiz adet sedef kakmalı çubuğumu, yatarken giydiğim altın sırmalı on iki takkemi, yedi entarimi, duvarda asılı antika saatlerimi belediye müzesine hediye ettim. Kilerlerimde duran nadide baharat, reçel gibi maddelerle ambarlarımda mevcut cümle hububat ve bakliyatı, fukaraya mütesaviyen taksim ettim.

11 Bilumum libasım, iç çamaşırlar, şalvarlar -bir tanesi Mısır vâlisi ve bilâhare Tunus Sultanı İkinci Abdurrahman'ın kolleksiyonundan gizlice alınmış idi- yemeniler, çarıklar, uzun ve kısa çizmeler, ipek ve sırma kuşaklar, kavuklar, sarıklar akraba-yı taallukâtıma tevzi edildi.

12 Her gün kapımın önü mahşer gibi kalabalık oluyor, tanıyan tanımayan, belki birşeyler koparabilirim ümidiyle gece yarısından sonra evin önünde nöbet tutmaya başlıyordu. Hatta bir takım açıkgözler, benden bir şey alamayacaklarını bildikleri halde, gene de sıraya giriyor ve kapının açılmasına yakın, maddi menfaat mukabilinde yerlerini başkalarına terkediyorlardı. Bu hercümerce son vermek için, yalnız salı ve cuma günleri saat iki ilâ dört buçuk arasında ihsanda bulunacağımı ilân ettim ve adamlarım vasıtasıyla sıraya girenlere duhuliye vesikası tevzi ettirerek erbab-ı ihtiyaç olmayanların yağmadan istifadesine mâni olmaya çalıştım. Fakat kimse hakkına razı olmuyor ve bu vaziyet, adamlarımla halk arasında lüzumsuz münakaşalara sebebiyyet veriyordu. Taksimle bizzat meşgul olmadığım halde gürültü yüzünden odamda İlmihal okuyamıyor, okusam da, "Ona ipek şalvar verdiğim halde, bana işlemeli bir cepkeni çok mu görüyorsun?" sesleri arasında, okuduğumdan bir şey anlamıyordum.

13 Bir gün gene, Orkan Yalvaç'ın, dünya nimetlerinin nâfileliği hakkındaki vaazını okumaya gayret ederken gürültü son haddine vardı ve ben daha, yahu ne oluyor, demeye vakit bulamadan, odanın kapısı olanca hızıyla açılarak içeriye birkaç zevat yuvarlandı. Bir tanesi, ayağına geçirdiği çizmenin öbür tekini başka bir zatın elinden çekmeye çalışıyor, diğer zat da tek çizmelinin elini ısırırken bir yandan da onun belindeki kuşağı çözmeye uğraşıyordu. Rezaletin son perdesi oynanıyordu. Ben ise, yeni itikadımın sebebiyle kuvvete müracaat edemediğim için onlardan yüz çevirdim ve gözlerimi eflâke kaldurdum: "Mucize, ya Orkan Yalvaç, mucize!" diye bütün gücümle bağırdım. "Gökten bir musibet insin. Lâkin bu gavgaa dinsin." Yalvarıyor-

dum: “Bu ehl-i sefalet sinsin. Bana yardımcı olan sensin.” Mahzun ve manzum birtakım sözlerle derdimi göklere döktüm.

14 İşte o anda bana mâlûm oldu ki mucizat yakındır. İmdi tövbekâr olun, dedim onlara.

15 Kavgacı zevatın davranmasına fırsat kalmadan, duvardan bir rafın üstünde duran ve Şam Evkaf müdürünün hediyesi olan kıymettar bir vazo mücadele edenlerin başına düşerek ikisini de mecruh kıldı. Bu sırada kapıya birikenler, “Mucize, mucize!” diye feryat ederek kaçıştılar. Ve ben dahi biraz başımı dinleyerek İlmihal’i okumaya imkân buldum.

16 On sekiz gün zarfında mâliki bulunduğum bütün menkul ve gayrı menkul emval, nukut ve eşyayı tevzi ettiğim gibi, bütün uşaklarıma, vekilharca, aşçıya, kilerciye, bahçıvana, kapıcılara, arabacılara, kâtiplere, tamirci ustasına, çamaşırcıya, bulaşıkçılara ve at uşağıma yol verdim. Bunların bir kısmı zaten, artık kendilerine maaş vermek imkânım kalmadığından arzularıyla çekip gitmişlerdi.

17 Birkaç gün sonra da Evkaf Nezaretinden evi almaya geldiler. Üstümdeki libas ile evi bilâ metelik terkettim.

18 Son akçalarımla daha evvel satın almış olduğum dağ evinin yolunu tuttum. Eşyam, son derece basit bir iki tahta parçasından ibaretti. Bu kadar şey de bana tefekkür için yetti.

19 Ben de artık, Düzgen Yalvaç’ın istediği gibi -kendi rızamla- taht-el arzın, âlem-i derûnuna müteveccih bir müntesibi olmuştum.

Selim Işık, ilk kültürünü, Sümer sinemasıyla Sus sinemasını birleştiren uzun ve geniş merdivenin Sus sinemasının girişine doğru bir sahanlık meydana getirmek üzere genişlediği düzlükte tezgâhını kuran esmer, her zaman iki günlük sakalla gezen -ne zaman tıraş olurdu? Selim hiç rastlamamıştı tıraşlı suratına- aksi suratlı taşralının sergisindeki kiralık kitaplardan edindi. Her ne kadar, "Frankeştayn"a Karşı "Kurt Adam" filmini gördükten sonra (filmin yarısında çıktığı halde gecelerce uyuyamamıştı) Sus sinemasının yakınına biraz içi burkularak yaklaştıysa da, günde beş kuruşa kiraladığı ve fazla para gitmesin diye bir günde bitirdiği seri romanların çekiciliği ağır bastı.

Ayrıca, "Mavi Kuş" filmini gördükten sonra, Sus sineması da eski korkutuculuğunu kaybetti. Maurice Maeterlinck'in bir oyunundan alınan bu filmde ölümden sonrasıyla doğumdan öncesini, aynı ülkede geçen olaylar dizisi olarak görmek, Selim'e belirsiz bir haz ve endişe vermişti. Yalnız, mavi kuşun filmde nasıl yer aldığını ve ne olduğunu hiçbir zaman hatırlayamadı. Fakat, aklında kalan büyünün etkisini bozmamak için -her hatırasına yaptığı gibi- mavi kuşun ne olduğunu ve oyunun aslını asla araştırmadı. Mavi Kuş, aklında, bir gemiye doldurulmuş ve doğma sıralarını bekleyen ve Rubens'in tablolarındakini hatırlatan bir sürü tatlı ve çıplak bebekle, bir orman kenarında, yeşilliklerin ortasında, eski bir evin bahçesinde, ölümden sonrasını uyuyarak geçiren ve sadece ölüm ülkesini gezmeye gelen torunlarıyla konuşmak üzere uyanan ihtiyarlar olarak kaldı. Hayal ve gerçeğin kesintisiz birbirine karıştığı bu ortam, o sıralarda tanıdığı şeyler içinde özel bir yer aldı.

Pardayanlar'ın on cildinde okuduğu, birbirine benzer olaylardan farklı bir yapıyı ve açıklayamadığı fakat ona gü-

zel gelen bir anlayışı da Eugene Sue'nün "Paris Esrarı"nda buldu. Kitapta, bütün serserilere beklenmedik yumruklar yağdıran uzun boylu ve zayıf adam, hayallerinin gerçek kahramanıydı. Zevaco'yla Sue arasındaki farkı, o sıradaki yakın arkadaşlarına anlatamamanın verdiği sıkıntı, iyinin neden iyi olduğunu bilememesi, onu yıllarca rahatsız etmiştir. Güzeli anlatamamak, rüyada bağırmak isteyip de sesi çıkmayan insanın dehşetine düşürüyordu onu. Selim, başkalarına yer yer güzel gelen açıklamalarını, yüzeyde kalan ve kafasındaki güzelliği bozan bir yarım yamalaklık sayardı.

Bu konuda bana bir gün, orta şekerli kahvelerimizi ve Yeni Harman sigaralarımızı içerken demişti ki:

"Benim için anlatmak, açıklamak, ancak kelimelerin anlamını değiştirmekle mümkün olacak galiba. Ben o yıllarda kelimelerin anlamlarını doğru dürüst bilmiyordum bile. Zaten hiçbir zaman kelimelerin anlamını doğru dürüst bilemedim. Her zaman kelimelerin, cümlelerin, insanın üstüne bir mızrak gibi saldıran düşüncelerin bunaltıcı baskısını duydum. En iyisi kendinle konuşacaksın, kendine yorumlayacaksın okuduklarını. Bu bakımdan hayatımın en güzel yılları 'Pardayan-Pitigrilli-Fantoma' dönemidir. İstediğim gibi okudum, istediğim gibi yorumladım. Kimse beni rahatsız etmedi, bey kardeşim. Düşünceleri de olayları da istediğim biçimde düşündüm. Gözlük takmanın nedenini yıllarca, göze toz toprak kaçması, gözün de böylece yorularak iyi görmemesi sandım. Bugün de öyle sanmak isterdim; bunun kimseye zararı dokunmazdı. Ben de, yalnız bana ait olan bir düşüncenin mutluluğuyla yaşardım.

"Birçok kelimenin anlamını bugün de bilmem. 'Ahmet ne kadar cahil' derler. 'Daha, bilmem ne kelimesini duymamış.' Başımı sallarım. Birlikte acırız Ahmet'e: Oysa, o kelimenin anlamını ben de bilmiyorum."

Bana bir gün, samimi bir anında, Fantoma'yı da okumadığını itiraf etmişti. Kafiye zoruyla yazmış. Bütün isteği o mısraya Arsen Lüpen'i yerleştirebilmekmiş. Bu tek gözlüklü, zarif, çapkın ve "Harikulade Maceraları"yla Selim'i büyüleyen kibar hırsızı okurken kendini o kadar kaptırırmış ki bu arada farkına varmadan zeytin ve balla kenar tarafından dört dilim ekmek yermiş. "Otuz Tabutlu Ada"yı biraz içi titreyerek okumuştu. Kitapların sonuna eklenen küçük hikâyeler de dehşet vericiydi. Öldükten -yani düelloda öldürüldükten- sonra, karenin dördüncü adamı olarak oturtulduğu poker oyununda konuşmaya başlayarak katilin delirmesine sebep olan Yahudi, yaptığı kötülüklerin cezasını, en sevmediği yaratık olan örümcek biçimine girmekle çeken ve hikâyeyi anlatan ortağının yazıhanesinin duvarlarında, artık muhasebe defterine karışamamanın hırsıyla dolaşan dolandırıcı tüccar, bir gemi kazası sonunda bindikleri salda, herkes aç kalınca kurayla kolunu bacağını kestirirken, sevdiği kadının kolları ve bacakları yerine kendininkileri kestiren ve böylece sonradan bu kadınla evlenerek, kütüphanenin üstünde bir büst gibi yaşayan kaptan...

Selim, bu mısraların değişmesini çok istediği için bazı çalışmalar yapmış. Şarkının bu mısraları, aşağıdaki biçimlerden geçmiş:

Kiralamak için bir günlüğü on kuruşa,
Samanpazarı'na, köylülerle itişe kakışa
Giderken birden sağa sapın.
Her türlü duyguları okşayan romanlarını,
Sus sinemasının
Dört basamak altında
Vaktiyle Etilerin at oynattığı
Şimdiyse sakalı uzamış bir "hemşerim"in sattığı
Kitaplardan, Pardayan, Pitigrilli, Arsen Lüpen

Macera romanlarını seven
(Sonrası karalanmıştır.)
.....
Günlüğü beş kuruşa heyecan çekmek için
Michel Zevaco, Maurice Leblanc ve Pitigrilli'nin
Her türlü duyguları okşayan romanlarını,
Sus sinemasındaki korku filmlerinin kahramanlarını
Teşhir eden vitrinlerin biraz ötesinde
Bulabilirsiniz. Kasketli, kirli satıcının sesinde
Kültürlü bir heyecan yoktur. Etilerin
At oynatmış olduğu yerlerde, bu gibilerin
Yeri yoktur
(Mısranın geri kalan kısmı okunmayacak biçimde karalanmıştır.)

Sayfanın altına, iki tane pis ve sakalı uzamış erkek başı çizilmiş. Altında şu satırlar var:

Bu tatsızlığı manzum anlatmak çok zor. Ben yazarken sıkılıyorum; okuyan da yazılıştaki tatsızlığa sıkılır herhalde.

Ey canını sevdiğimin lisanı
Bazen deli edersin insanı

Ya da bu pis heriften hiç söz etmesem... öyle bir mısra yazmalı ki, okuyan anlasın herifin pisliğini ve benim çaresizliğimi...

Bazı anlarda öyle dertleniyorum ki

Öfkeden kuduruyorum. Bu pis satıcının ne demek olduğunu (benim için) kimse anlayamayacak. Bize ne diyecekler. Daha beter olsun. Ben de olayım. Siz de olun (sonrası karalanmıştır.)

Mısra 320 ve sonrası: *Siz bana iyisi mi...*

Selim, sanat kültürünü bir tıp talebesinden aldı. Büyümemiş üniversite talebesi Saffet'le çocukluğunu yaşamamış ortaokul öğrencisi, bir yerde birleşiyorlardı. Selim, bu birleştikleri yerden çok memnundu. Saffet ise herhalde bu birleşmeyi sonradan pek hatırlamadı. (Tanıdığı birçok insan da Selim'i ve ortak yaşantılarını hatırlamamıştı sonradan.)

Selim, çok karışık kökleri olan kültür ağacının önemli bir dalı sayılması gereken Saffet'i hiç unutmadı. Ona iyiyi ve kötüyü, güzeli ve çirkini birlikte öğreten Saffet, bu sorumluluğunun da farkında değildi. Nâzım Hikmet'le Ercüment Ekrem arasında bir fark yoktu onun için; Selim için de olmadı. "Vatan haini bu Nâzım," dedi Saffet; Selim de yıllarca öyle sandı. Bununla birlikte, 1940'larda, herkes yiyecek ekmek peşindeyken, onun Selim'e, A. J. Cronin'i ve Liszt'in rapsodilerini tanıtmasını küçümsememek gerekir. Kitaplar Selim'e, onları kendisine tanıtan insanlarla birlikte etki ettiği için, Cronin'le Saffet'i hayalinde eşdeğerli görüyordu. Selim, Pembe Yıllar'ı okuyordu: Saffet de İstanbul'daki sevgilisine pembe kâğıda mektuplar yazıyordu. Ne yapalım? Herkesin hocası Platon olmaz ya!

Mısra 345: *Dut ağacına çıkıyor...*

Şarkının ilk karalamalarında şu iki mısra var:

Bahçede bir dut ağacı vardı
Ben çıkamazdım, kız çıkardı.

Mısra 396: *Büyük bir inhiraf oldu gayede*

"Gayeden" olacak.

Selim, bu mısrada, ciddiye alınmamasının nedenlerini özetliyor.

Mısra 433 ve sonrası:
Her kılında bir mızıka bulunan Deccal'ın

Tekvin ve Vahiy'in yer yer birbirine karıştığı bu kasvet dolu mısralarda, Selim'in kaçınılmaz ve karşı konulmaz bir kadere isyanının gizlenemeyen belirtilerini ve milletinin uzlaşmaya düşkün yatıştırıcı karakterinin bezgin arayıcılığını ve içinde sınıflar arası uçurumları eriterek her sınıftan insanın ortak endişesi haline gelen dinin daha erginlik çağının başında onu nasıl yakaladığını, bir kısım cinsel sorunlarını başka yollara çekerek içindeki dünyevi ateşi nasıl küllediğini görüyoruz.

Düzensiz bir din bilgisi, Selim için utanç kaynağıydı. Bilinmeyen kuvvete karşı bazı saldırılara geçmeye eğilimi olmakla birlikte, korkusu her zaman kesin bir vuruculuktan onu alıkoymuştur. İşçi sınıfı için durum basittir. O her şeyi bütünüyle kabul eder ya da karşı çıkar. Küçük burjuva duygusallığı ve çekingenliğiyse, bu sorunu bulanık bir yere sürükler. Büyük şehirlerimizde dine bağlılığın özellikle küçük burjuva ailelerinde zayıf olması, din terbiyesinin verilmesinde gösterilen ihmal, çocukların, daha çok taşradan gelen hizmetçilerin efsaneleriyle yetişmesine sebep olmuştur. Şarkıda, köylü sınıfının dinî temsilcisi olarak karşımıza çıkan Gülsüm Abla da, yalnız cezalandırıcı sert ilkeleri ve efsanelerin masalsı heyecanını duyurabilmiştir Selim'e. Böylece korkusu artan Selim, birşeyler yapmak ihtiyacıyla,

proleter aydın bir babanın dördüncü çocuğu olan Sabri'yle ilişkilerini güçlendirmek zorunluluğunu duymuştur.

Selim, dinin cezalandırıcı yönünden kaçarak, yıldırımların yalnız sevmediklerine yağmasını dilemiş (bak: mısra 191-214), bir yandan da bu kötü dileğinin verdiği suçluluk duygusundan kurtulamamıştır. Dini bir mevsimlik (yaz) sevebilmesi ve dileklerinin yerine gelmediğini görmesi onu başka bir çıkmaza düşürmüştür. Ayrıca, Sabri'nin kolaylıkla uyduğu cami kuralları onun için bir ıstırap kaynağı olmuştur. Bütün iyi niyetine rağmen Selim, aşağı tabakayla ilişkilerini Marie Antoinette'in davranışından öteye götürememiştir. Dine bağlılığı, günlük sorunlarına bir çözüm getirmemiş ve çocukların mahallede ona saldırmalarını engellememiş, herkes kötülüğünde ısrar etmiştir.

Selim ne yapabilirdi? İnsanlar doğru yoldan ayrılmıştı ve "mücazat ve mükâfat"ın gene ortaya çıkması gerekiyordu. İsa'nın ikinci gelişinin de geciktiğini görünce, birden ortaya çıktı ve insanlara şöyle buyurdu:

> Ne yazık onlara ki çıkarlarına dokunulmadıkça doğru yola gitmezler ve Allah'ın kendilerine sunacağı nimetleri bilmezler.
>
> Ne yazık onlara ki kalpleri temiz olmadığı için herkesi kötü sanırlar ve günahsıza ve günahkâra bir fark gözetmeden kötülük ederler.
>
> Ne yazık onlara ki duygulu çekingenliği korkaklık, samimiyeti yaltaklanma ve yardımı bir baskı sayarlar.
>
> Ne yazık onlara ki kendilerine açılan saf bir kalbi zaaflarından istifade edilecek, istismar edilecek bir akılsız sayarlar.
>
> Onların, geleceği yaratan insanlar arasında yeri yoktur.
>
> Unutulacaklardır.

Bir gün bütün değer yargıları değişecek ve yargılananlar yargıç, eziyet edenler de suçlu sandalyesine oturacaklardır ve onlar o kadar utanacaklar, o kadar utanacaklardır ki utançlarının ve suçlarının ağırlığı yüzünden ayağa kalkamayacaklardır.

O zaman, akıllı ya da akılsız bütün ezilenler, yani bizim caddedeki insanların çoğu, yani öcü geliyor diye küçükken beni korkuttukları çolak ve topal Deli Rüstem ile ben ve benimle birlikte bar kızı Leylâ kendisine yüz vermedi diye intihara teşebbüs ederek beynine iki kurşun sıkan fakat ancak kafatasını delerek alay edenlerden kurtulmak için bütün hayatınca yolda kalpak giyerek dolaşmak zorunda kalan meyhaneci Hızır ve onunla birlikte ortaokulda kekemeliği ve garip mistik düşünceleriyle arkadaşlarının alay konusu olan ve şimdi havagazıyla intihar ettiği için ölmüş bulunan ve evlerindeki şecere ağacında taze yağlı boyayla yeni boyanmış yeşil, titrek bir yapraktan ibaret kalan Ercan ve Ercan'la birlikte annesi Rus babası İtalyan olan ve sınıfta ve bahçede paltosunu hiç çıkarmayan ve daima gözlüğü ve paltosuyla ilkokul birinci sınıf çocuklarıyla top oynayan ve gâvur diye ve kambur diye horlanan Altan ve Altan'la birlikte zeki ve siyah gözleriyle bana hep muhabbetle bakan ve yedi kardeşiyle ve annesiyle ve babasıyla ve teyzesiyle ve dayısıyla Evkaf apartmanının en üst katında labirent gibi karışık koridorlardaki yüzlerce odadan sadece birinde oturan ve sınıf birincisi olduğu halde ilkokuldan sonra elektrikçi çıraklığına başlayan Osman ve onunla birlikte bütün gülünçlüğüne rağmen aşağılığı sefaletinden ve sefaleti aşağılığından ileri gelen mimar Cemil (Uluer) Turan ve Mimar Cemil'le birlikte sakat olduğu için hiç yürümeyen ve hep altını kirleten ve misafirler görmesin diye ve sosyetik annesi rahatsız olmasın diye yaz kış balkonda tutulan ve hep bağıran ve altına yapan ve güzel yüzüyle ve akıllı sözüyle beni

büyüleyen ve balkonda yerde kendini oradan oraya atan zavallı Ayhan ve onunla birlikte bodrum katta evdeki yedi ve bahçedeki yirmi yedi kedisiyle yaşayan ve kimseye zararı dokunmayan ve ölmüş kocasını unutamayan Rus madam ve madamla birlikte yirmi iki yaşında veremden ölerek bizleri ve ailesini elemlere boğan ve Albay Sait Beyin biricik oğlu ve liseden dört defa kovulmuş olup sanatoryumdan altı kere kaçan ve yağmurlu bir ilkbahar akşamı hastaneden son kaçışında ıslak elbiselerini çıkarmaya fırsat bulamadan kanla boğulan Ertan ve onunla birlikte basit bir kamyon şöför muaviniyken lastik karaborsasından zengin olarak genç yaşında kumar denen illete tutulan ve bu uğurda servetini ve dostlarını kaybeden ve karısı ve kızı ve oğlu tarafından terkedilen ve meteliksiz kalan ve bir gün bir kahve köşesinde kendini vuran ve eski ve samimi aile dostumuz Orhan ve Orhan Beyle birlikte, Orhan Beyle birlikte olmaktan muhakkak gurur duyacak olan ve elkapısında dünyaya gözlerini açıp ve kaderi ve mesleği hizmetçilik olan ve komşumuz Saffetlerin üçüncü hizmetçisi Kezban yargıç kürsüsünde bulunacağız.

Mahkemede, suçlu sandalyesinde, bilerek ya da işledikleri suçları bilmek zahmetine katlanacak kadar dahi düşünmediklerinden bilmeyerek, eziyet eden, hor gören, aşağılayan, ihmal eden, aldırmayan, unutan, kötüleyen, alay eden, ıstırabı paylaşamayan, insanlar arasına duvarlar çeken, küçümseyen, çaresiz bırakan, yalnız bırakan, terkeden, baskı yapan, istismar eden, ezen, cesaret kıran, iyilik etmeyen, değer vermeyen, kalbi temiz olmayan, doğruyu yanlış gösteren, yanlışı doğru gösteren, samimiyetsiz, insafsız, korkutan, yanına yaklaştırmayan, başkasının yaşama hakkına saygı duymayan ve kendinden memnun olabilmek için her davranışı meşru sayan onlar, yani bizim küçük kalabalığımızı hava sızdırmayan tabakalar halinde üst üste saran, ne-

fes almamızı dahi engelleyen, yani mahallemizin bütün bileği kuvvetli ve içi boş küçük kabadayıları ve onların büyük ortakları, yani esasında sayıca üstün olanlar, yani her zavallıdan daima bir rütbe bir kademe bir sınıf yukarıda olanlar, yani şekilsiz hüviyetleriyle daima vuran ve kaçınabilenler, yani hem ezip hem de ezdiklerini kabul etmeyenler, yani bir mertebe aşağıdayken ezilen ve bir derece terfi edince ezenler, yani çırağını, birşeyler öğretmesine karşılık her zaman döven ve ona insan muamelesi etmeyen ustalar, muavininin başına vuran şöförler ve onlarla birlikte memurlarına dalkavukluk ettiren amirler, duygusuz amirlerle birlikte garsonlara paralarıyla orantılı olarak bağıran müşteriler ve kaba müşterilerle birlikte hakkını arayanlara yumruklarını gösteren görevliler ve yetkilerini kötüye kullanan görevlilerle birlikte bilgisizin bilgisizliğini suratına çarpan ve ondan bir kelime fazla bilen bilgiçler, yani öğrenmek isteyen herkese eziyet eden öğreticiler ve onlarla birlikte bilgisizlerin bilgisizliğine gülen onlardan daha bilgisizler ve cahillerle birlikte her değişik davranışa saldıran şekilsiz kalabalık ve kalabalıkla birlikte onlara alkış tutanlar ve onlarla birlikte her tartışmada en bayağı usullerle haklıyı haksız çıkaranlar ve onlarla birlikte her savaşta kazananı tutanlar ve onlarla birlikte kimseye zararı olmayan zayıfları ezerek kuvvetli olma duygusunu tatmin edenler ve onlarla birlikte her zaman ve her yerde her sınıftan ve her ideolojiden ve her düşünceden insanlar arasında daima ön safa geçerek aslan payını kendilerine ayıranlar ve ayırır ayırmaz insanlarla aralarına aşılmaz duvarlar örenler ve böylelerine her zaman haklı çıkarıcı bahaneler sebepler yasalar kurallar sınıflamalar bulup çıkaranlar yani her zaman insanları insanlardan ayıranlar ve onları birbirlerine düşman edenler ve onlara körü körüne uyan kalabalıklar ve gerçeği boğanlar ve onlarla birlikte insanı bu koca dünyada yalnız bırakarak arka-

daşlık dostluk sevgiyle uzatacakları sıcak bir elleri olmayanlar yani elsiz gözsüz akılsız kalpsiz ve kansız gerçek sakatlar yani onlar onlar onlar onlar onlar onlar... karşımıza oturacaklar.

Ve biz onlara diyeceğiz ki:

Hesaplaşma günü geldi. Şimdiye kadar yalnız din kitaplarında yargılandınız. Biz fakirler, zavallılar, yarım yamalaklar, bu kitapları okuyup teselli olurken içinizden güldünüz. Ve çıkarınıza baktınız. Hatta gene sizlerden, sizin gibilerden, büyük düşünürler çıktı ve bu kitapların bizleri uyuşturmak için yazıldıklarını ileri sürdüler. Biz zavallılar, ya bu düşüncelerden habersiz kaldık, ya da bunları yazanları bizden sanarak alkışladık. Yani uyuttular alkışladık, uyandırıldık alkışladık. Her ne kadar bugün siz suçlu, biz yargıç sandalyesinde oturuyorsak da gene acınacak durumda olan bizleriz. Esasında, sizleri yargılamaya hiç niyetimiz yoktu; sizin dünyanızda, o dünyayı bizlerin sanıp yaşarken, hepinize hayrandık. Sizler olmadan yaşayabileceğimizi bilmiyorduk. Ayrıca, dünyada gereğinden çok acıma olduğuna ve bizim gibilerin ortadan kaldırılmamasının sizlerin insancıl duygularına bağlandığına inanmıştık. Bu çok masraflı dünyada bir de bizlere bakmanız katlanılması zor bir fedakârlıktı. Arada bir bize benzeyen biri çıkıyor ve artık yeter diyordu. Onunla birlikte bağırıyorduk: artık yeter! Bazen kazanıyorduk, bazen kaybediyorduk ve sonunda her zaman kaybediyorduk. Onlar da sizler gibi onlardı. Düzeni çok iyi kurmuştunuz. Hep bizim adımıza, bize benzemeyen insanlar çıkarıyorduk aramızdan. Kimse bizim tanımımızı yapmıyordu ki biz kimiz bilelim. Gerçi bazı adamlar çıktı bizi anlamak üzere; ama bizi size anlattılar, bizi bize değil. Tabii sizler de bu arada boş durmadınız. Bir takım hayır kurumları yoluyla hem kendinizi tatmin ettiniz, hem de görünüşü

kurtarmaya çalıştınız. Sizlere ne kadar minnettardık. Buna karşılık biz de elimizden geleni yapmaya çalıştık: kıtlık yıllarında, sizler bu dünyanın gelişmesi ve daha iyi yarınlara gitmesi için vazgeçilmez olduğunuzdan, durumu kurtarmak için açlıktan öldük; yeni bir düzen kurulduğu zaman, bu düzenin yerleşmesi için, eski düzene bağlı kütleler olarak biz tasfiye edildik (sizler yeni düzenin kurulması için gerekliydiniz, bizse bir şey bilmiyorduk); savaşlarda bizim öldüğümüze dair o kadar çok şey söylendi ki bu konuyu daha fazla istismar etmek istemiyoruz; bir işe, bir okula müracaat edildiği zaman fazla yer yoksa, onlar kazansın, onlar adam olsun diye biz açıkta kaldık; yani özetle, herkes birşeyler yapabilsin diye biz, bir şey yapmamak suretiyle, hep sizler için birşeyler yapmaya çalıştık. Bütün bunlar olurken birtakım adamlar da anlayamadığımız sebeplerle anlayamadığımız davalar uğruna yalnız başlarına ölüp gittiler. Böylece bugüne kadar iyi (siz) kötü (biz) geldik. Bize, sizleri, yargılamak gibi zor ve beklenmeyen bir görev ilk defa verildi; heyecanımızı mazur görün.

Aramızda hukukçu olmadığı için söz uzatılmadı, sanıkların kendilerini savunmalarına izin verilmedi. Gereği düşünüldü. Sanıkların ellerinden başarılarının alınmasına oybirliğiyle karar verildi.

Mısra 463: *Yıl bin dokuz yüz kırk dokuz*

Yıl bin dokuz yüz kırk dokuz. Artık kara renkli ekmek yenmiyor. Girmeden girdiğimiz savaştan çıktık. Şeker ucuzladı. Babası Selim'e yeni bir kat elbise yaptırdı. Demokrasi diye bir söz çıktı. Saffet tıbbiyeyi bitirdi. Zengin bir kıza âşık oldu. Yalansız her gün mektup yazıyorlar birbirlerine. Ecmel Beyler taşındılar. Selim on bire geçti. Herkes,

bu Amerikan arabaları da daha ne kadar yenileşecek, biçimde daha ne yenilikler bulacaklar diye soruyor. Selimlerin sokağı asfaltlandı. Kanalizasyon diye bir şey yapılıyor; eskiden yokmuş. Selim, Gorki ile tanıştı. Bu yaz İstanbul'a gidemeyecekler. Herkes, Amerikalılarla görüşebilmek için İngilizce öğreniyor. Selimlerin evinin önünden gençler omuzlarında bir adamla geçtiler. Irkçıymış. Gençlik Parkına kadar arkalarından gitti. Orada itfaiye üzerlerine su sıktı. Sabri'nin babasıyla Selim'in babası ayrı partileri tutuyorlar. Güreşimiz dünya minderlerinde söz sahibi. Bazı evlere buzdolabı alındı. Savaşta Almanları tutan yazarlar, şimdi demokrasinin vazgeçilmezliğinden bahsediyorlar. Alt kata bir mebus ailesi taşındı. Uzun boylu bir kızları var. Amerikan yardımı heyeti Ankara'ya geldi. Bülent'le Karadeniz lokantasında adamakıllı içtiler. O gece Selim Bülentlerde yattı. Anadolu'da köylü jandarmayla çatıştı. Hece vezniyle alay ediliyor. Saffet İstanbul'a gidiyor. İhtisasını orada yapacakmış; Nâzım Hikmet bir vatan hainidir diyor. Şiir kitaplarını Selim'e bıraktı. Selim'in kırk beş liraya aldığı ayakkabılar ayağını vurdu. Numan bey, tek parti devrinde kanunsuz emirleri dinleyenlerin günahı yoktur, dedi. Saffet'in ağabeyi Dumrul, Avrupa'dan döndü. Karikatürcüler yeni şiirle alay ediyorlar. Dumrul bombardımanlardan çok korktuk ve yiyecek sıkıntısı çektik, diyor. Bazı ileri fikirli gençler büyüklerin yanında sigara içiyor ve onlara sen diye hitap ediyorlar. Müzeyyen Hanım soba derdinden usandı. Dumrul, parti meselesi yüzünden babasıyla kavga etti ve evden kovuldu. Bir hafta sonra döndü. Söylediğine göre, Amerikalılar, otururken masaya ayaklarını dayıyorlarmış. Böylesi sağlığa daha uygunmuş. Namık Bey damadını pek züppe buluyor. Dumrul bir akrabasını ziyaret için gittiği hastanede hademelerin kötü muamelesine isyan etti ve kollarından tutularak zorla dışarı çıkarıldı. Selim'in anneannesi öldü. İntihar

haberlerinin gazetelerde yayımlanabilmesi isteniyor. Selim'e okulda Birleşmiş Milletler ve İnsan Hakları konusunda bir tahrir vazifesi verildi. Babası Erkan'a, yeni model arabasını kullandırıyor. Semra, Selim'e, Çehov'u okumalısın dedi. Hayat pahalılaşıyor. Dar gelirliler deniyor. Selim, anneannesinin ölümüne dair bir hikâye yazdı. Bazı derslere girmiyorlar, gidip kahvede oturuyorlar. Selim, sigaranın tadını beğenmedi. Semra, yazdığın hikâyede Çehov etkisi var, dedi. Yeni yıla arkadaşları Selim'in evinde girdiler. Sarhoş olup, bir koltuğun (şimdi öyle koltuklar yok) tahtasını kırdılar.

Mısra 474: *Kirli şadırvanların çamurlu...*

Ankara, hele o zamanlar, çok kirliydi. Rivayete göre, bataklık bir zemin üzerine kurulan bu şehir için uygun bir yer seçilmemişti. Bazı ihtiyarlar, Paşa'ya o zaman o kadar söyledik, başka yere taşısın diye, derler. Anlaşılan dinletememişler. Selim'in döneminde bu bataklığı yer yer binalar, yollar ve kaldırımlarla kapamışlardı. Fakat şehrin ortasında bulunan ve yeni yetişmekte olan memur sınıfının bitki kültürünü artırmak amacıyla yapılan büyük bir park her yeri çamura buluyordu. Bu parkın ortasında, tıpkı kumsal bir deniz kıyısı gibi sığ başlayan ve gittikçe derinleşen, beton zeminli bir büyük havuz vardı. Selim'in deniz-havuz adını verdiği bu su kütlesinin derinliği belki bir adam boyuna ulaşıyordu. Pisliği nedeniyle dibi hiçbir zaman görünmediği için derinliğini tam bilmeye imkân yoktu. O sıralarda kanalizasyon da bir ırmak gibi ana caddenin yanında, açıktan akardı. Irmak-kanal, yer yer deniz-havuza çok yaklaşıyor, çıkan kokunun hangisine ait olduğu anlaşılmıyordu.

Selim, kurbağa yavrusunun nasıl bir şey olduğunu, deniz-havuzun kıyısında, hareketli virgüllere benzeyen mil-

yonlarca kara yaratığı görerek öğrendi. Umumi helayı da ilk defa parkın giriş kapısının yanında gördü. İlgililer, parkın gizli köşeleri kirletilir endişesiyle giriş kapılarından dördünün yanına bu tek katlı çirkin yapıları yerleştirmişlerdi. Helaya girişin paralı oluşu yüzünden birçok serserinin bu medeni yapıdan yararlanamaması, parkın gizli köşelerini gene pislik içinde bırakmalarıyla sonuçlandı. Kurbağa yavrusu ve umumi heladan başka öğretici çok şey vardı parkta. Bütün bitkilerin yanına Latince adları yazılmıştı. Ayrıca bir de Sağlık Müzesi vardı ki Selim, frengi yüzünden erkeklik organı kopmuş alçıdan heykeli görmemek ve müzenin arkasından gelen pis kokuları duymamak için -bütün serseriler, Sağlık Müzesinin arkasını, kimse gelmiyor diye, açık hava helası yapmışlardı- oraya pek gitmezdi.

Deniz-havuzun ortasında ikisi birbirine çok yakın olan üç ada vardı. Küçük adalar arasında demir bir köprü yapılmıştı. Büyük adaya ise karadan bir beton köprüyle geçiliyordu. Büyük adanın üzerinde yıllardır bitmeyen bir 'Göl Gazinosu' yapılıyordu. Bazıları bu gazinoya Deniz-Park gazinosu denmesinin daha uygun olduğunu ileri sürüyorlardı. Orta sınıf halk deniz-havuzu, saati bir liraya kiralanan kayıklarla gezebiliyordu. (Adalara çıkmak yasaktı. Düdük çalan ve küfür eden bekçilerden geçilmiyordu.) Zenginler ve büyük memurlar için de Büyük Adanın yanında "Yelken Kulübü" ya da "Deniz Kulübü" gibi bir adı olan bir tesis yapılmıştı. Bu vatandaşlar da "Kayıkhane"den çıkarılan kotralarla deniz-havuzu dolaşıyorlardı. Burada ayrıca, birtakım aletlerle kürek çekiyormuş gibi yapan gençler vardı.

Suyun renginin denizi hatırlattığı pek söylenemezdi. Havuz boşaltıldığı zaman, Türk olmadıkları söylenen bazı erler, uzun paçalı donlarla, dibindeki çamuru boş yere temizlerdi. Su dolar dolmaz deniz-havuz gene eski rengini alırdı.

Parkın kaç kapısı olduğu hakkında çeşitli söylentiler var-

dı. Kimse çevresini tam dolaşmadığı için kesin bir sayı elde edilememişti. Denildiğine göre bazı kapılar, kullanılmadıkları için kapatılmış ve zamanla yabani otlar arasında kaybolmuştu. Parkta çeşitli yapılar vardı. Latince bitkilerin en sık olduğu yerde bir pisuar yapılmıştı. Üstü sundurma kaplı ve dört tarafı açık bir yapıydı bu. Ortasından yelpaze gibi açılan düşey teneke levhalar -halk buraya rağbet etmediği için- zamanla cinsel resimlerin teşhir edildiği panolar olarak kullanılmaya başlanmıştı. Selim, cinsel birleşme konusunda ilk ve yanlış bilgilerini buradan edindi. Cinsel ilişki resimlerinin sınıfta yalnız mutlu bir azınlığın elinde bulunması nedeniyle de uzun yıllar bu yanılmalarını düzeltmek imkânını bulamadı. Pisuardaki paslı tenekeler üzerinde kurşunkalemle çalışmak zorunda kalan bu ilkel sanatçıların hayati mesele hakkındaki bilgileri de Selim'inkinden pek fazla değildi. Resimlerin kadın ve erkek kahramanları, aralarında geçen olay hakkındaki duygu ve düşüncelerini, ağızlarının yanına çizilmiş dairelere yazılan ve okunması zor sözlerle ifade ediyorlardı. Gazetelerdeki resimli romanlara benzeyen teneke levhalardaki bu resimlerin, bütün ilkelliklerine rağmen, okuyucuyu etkilemediği, onu heyecanlandırmadığı söylenemezdi.

Parkı ilginç duruma getiren başka bir özellik de park zemininin her noktada aynı seviyede olmamasıydı. Parkın esas girişiyle deniz-havuz arasında yapılan uzun ve dar beton, çağlayanlar dizisinin tabanını teşkil ediyordu. Böylece deniz-havuza, parkın kapısından gelen coşkun sular dökülüyordu. Çağlayanın çevresine çay bahçeleri yapılmıştı. Ayrıca bir iki gazino vardı. Yalnız, ortalıkta serserilerin dolaşması nedeniyle bu gazinolara aile kadınları getirilemiyordu. Altın dişli bazı taşra zenginleriyle, sarhoş olunca çantayla garsonların kafasına vuran kadınlar görülüyordu buralarda.

İyi niyetle başlayan her teşebbüs gibi, parkı geliştirme işi

de kötüye gitmeye başladı böylece. İyi niyetli insanlar bu duruma çok üzüldüler; parka gelmez oldular. Oysa park onlar için yapılmıştı. Bu arada vatandaşlar da halkın parkı daha fazla tahrip etmemesini isteyen şikâyet mektupları yağdırmaya başladılar. Yetkili makamlardan ilgi bekliyorlardı. İlgililer önce çok kızdılar. Sanki park bu duruma bir günde mi gelmişti? Daha önce akılları neredeydi? Parklar ve Bahçeler Müdürlüğü sorumluluğu kabul etmedi. Koruma görevinin Belediyeye ait olduğunu bildirdi. Belediye de sağlıkla ilgili tedbirlerin Sağlık Müdürlüğü'ne ait olduğuna karar verdi. Sağlık Müdürlüğü de önce Sağlık Müzesini kapattı. Sonra da deniz-havuza tonlarca ilaç boşaltıldı. Havuzun rengi gene değişti ve yüzeyini yağlı bir parlaklık kapladı. Sandalların ve kotraların teknelerinde, suya değen kısımlarında yeşil çizgiler meydana geldi. Deniz Kulübü, Yelken Kulübü gibi bir adı olan yer kapandı. Yerine semaverli çay bahçesi açıldı. Kurbağalar öldü. (Ölülerin temizlenmesi hiçbir zaman tam bitirilemedi.) Bekçilere tabanca dağıtıldı. (Pinus pinealis altında sevişen bir çifte ateş ettiler.) Bir banka, bankları yeniledi. Çamur... çamur öylece kaldı.

Mısra 509: *Gene böyle yaldızlı ve...*

Tarih bir tahriften ibarettir. Tarih, geçmişten geleceğe uzanan ve bugün gördüğümüz bir rüyadır. Bütün rüyalar gibi tarih de yorumlanabilir; ama görülürken değil. Selim, ılık bir sonbahar gecesi, ya da rüya oldukça uzun olduğu için, birkaç ılık sonbahar gecesi, aşağıda, ana çizgileriyle yeniden yaratmaya çalıştığımız rüyayı gördü:

Bir Alman tayyaresiyle şehrin üzerinde uçuyoruz. Yanımda Hitler var. Bir Alman keşif tayyaresiyle uçuyoruz. Uçağın gövdesi gamalı haçlarla dolu. Spitfire kelimesi kulaklarımda

çınlıyor. Olamaz, diyorum. Oturduğumuz apartmanın üstüne geldik. Ben aynı zamanda, uçağı balkondan seyrediyorum. O zamanlar, uçak kelimesini henüz zarfların üzerinde kullanıyoruz. "Almanlar geliyor baba!" diye bağırıyorum. Babam da: "Onlara yeni harp ilan ettik; elbette gelecekler," diyor. İçerideki misafirlerin ne olacağını soruyorum. Babam: "Hitler, anlayış gösterir," diye karşılık veriyor. Balkondan içeriye giriyorum. Odada, çeşitli seviyelerde (tavana kadar) insanlar bulunuyor. Abdülhakhamit (tek gözlüğünden tanıyorum), ayağa kalkarak bana yaklaşıyor; herkesin rolünü ezberlediğini ve provaya başlayabileceğimi söylüyor. Kalabalıktaki insanları -herkes rolünü söyledikçe- birer birer seçiyorum:

ABDÜLHAKHAMİT: Elli kadar Türk büyüğü (ve Osmanlı büyüğü sesleri) burada toplanmış bulunuyoruz (toplantı değil içtima sesleri). Sözümü kesmeyin. Ben elimden geldiği kadar Türkçeleştirilmişgibigillerden biri olarak davranmaya çalışıyorum. Lehavle.

SUFLÖR: Müzekkerdir: Lahavle.

ABDÜLKADİR: Burjuvalar, burjuvalar.

MAKSİM GORKİ: Küçük.

ALPASLAN: Sekiz yüz seksen yaşında olmam ve Malazgirt vaziyeti dolayısıyla ve en yaşlı üye sıfatıyla oturumu açıyorum.

HİTLER: Türk misafirperverliğinin bir örneğini daha gösterdiniz. Bu vesileyle, ölmüş bulunanlar için sizleri beş dakikalık saygı duruşuna çağırıyorum.

(Rüya zaman birimiyle dört milisaniye süren beş dakikalık saygı duruşu)

KALABALIK: (Gülmeyelim sesleri).

HİTLER: Teşekkür ederim.

TERCÜMAN: Danke sehr.

FUZULİ, BAKİ ve NEDİM: Biz Türk şiirinin üç gülüyüz, has bahçenin bülbülüyüz.

SUFLÖR: Düldülüyüz.

TÜRKBARIŞGÜCÜ: Burada toplanmaktan sosyalizmse maksadınız, onu tarihler içine sığdıramayız.

TÜRKMÜTEFEKKİRLERCEMİYETİGENELİDAREKURULUÜYELERİ (hep bir ağızdan): Korsanlar.

ABDULLAHZİYA: Türk.

SELİM: Hep bir ağızdan konuşmayalım.

ABDÜLHAKHAMİT: Bir teklifim var. Önce marşımızı söyleyelim.

(Hep birlikte, "Hamsi koydum tavaya" türküsü marş şeklinde söylenir.)

(Alkışlar)

HİTLER: Aranızda bulunmaktan gurur duyuyorum. Büyükelçiye de söylemiştim. Bu münasebetle şurasını da belirteyim ki yaptığımız yeni yollarla Almanya'yı bir baştan öbür başa donattık. İşsizliği ilga ettik. Türkçe'yi yardımcı dil olarak okutuyoruz. Her şeyimiz çok sağlamdır. Biz de size hayranız.

OSMAN HAMDİ BEY: Bize daha çok traktör gönderiniz.

MIZRAKSARSAN: Abdülhak Hamit'i okuyarak yeni düzenler kuruyorum. İltica ettiğimden beri gerek ilgililerden ve gerek sayın halkınızdan gördüğüm yakınlık, bu ülkenin ihmal edilmiş ve toprak altında yatan milli servetlerine ve onlarla birlikte yatan aziz şehitlerine saygıda kusur etmeden ve onları incitmeden yaşamak hususunda bana güven veriyor. Geçen gün Namık Kemal'le konuşuyorduk. Ona dedim ki: "Böyle giderseniz, yakında Türkçeleştirmediğiniz bir şey kalmayacak."

NAMIK KEMAL: Sataşma var. Söz istiyorum.

ALPASLAN: Sayın delege iltifat buyuruyorlar. Sözlerini tavzih etsinler.

OSMAN HAMDİ BEY: Bize daha çok yağlıboya fırçası gönderiniz. Sözlerim yanlış anlaşılmasın.

ABDÜLKADİR: Sosyalizm, ülkenin gerçeklerine eğilmek üzere, ilk defa böyle bir kalabalık önünde tartışılmaktadır. Kimseden korkunuz olmasın.

NAMIK KEMAL: Peki, ya Kemalizm?

SELİM: Uzlaştırıcı bir formül teklif ediyorum. Bu toplulukta, bazı eski tüfekçilerin bulunması, bazı art niyetlileri tedirgin ediyorsa, buyursunlar gitsinler.

MIZRAKSARSAN: Benim hakkımda da dedikodu yapıyorlar.

ABDÜLHAKHAMİT: Ayıp, ayıp... Ne kadar ayıp. Bu kadar döviz sarfıyla getirilen ve bunca emeklere...

ABDÜLKADİR: Milletlerarası yardımlaşma fonundan getirilmiştir. Tek kuruşumuz dahi yurt dışına çıkmamıştır. Ayrıca, bunca yıldır bu uğurda savaşmış kardeşlerimizi muaheze etmeyi çirkin buluyorum.

BURHAN: Benim başkan olmam normaldir. Bu insanları bir araya toplamayı ilk önce Selim düşündüğüne göre...

BELEDİYEDEN BİR YETKİLİ: Yerlere tükürmeyin.

MECLİSİMEBUSANÜYESİ: Gizli çalışmalardan hayır gelmez. Gençler şurasını iyi bilmelidirler ki bu yere kolay vasıl olmadık. Padişahımızın iradesini küçümseyenlerin sonu hüsran olacaktır. Bu sözler bana eski bir hatıramı...

ALPASLAN: Bir görevli geldi; aramızdan biri 1908 plakalı arabayı kapının önüne usulsüz park etmiş..

(Hoparlörden bir ses duyulur: 1908 numaralı arabanın sahibi erkekse lütfen dışarı gelsin. Her kafadan bir ses çıkar. Toplantıyı dinleyici locasından takip eden bir kısım işportacılar kaçışır; polis geliyor sesleri. Bir delikanlı yerinden fırlar.)

DELİKANLI: Şimdi haber aldığımıza göre kapıda birtakım... (Heyecanından sözünü bitiremez. Yuh sesleri. Kapı

bir tekmeyle açılır ve içeriye beraberindeki zevatla birlikte devrin başbakanı girer.)

DEVRİNBAŞBAKANI: Benden çekinmeyin arkadaşlar. Ben de bir vatandaşınızım ve şu anda aranızda misafir olarak bulunuyorum. Gönül isterdi ki ben de sizler gibi yoldan geçen her vatandaş gibi, aranıza katılabileyim. Fakat hususi kalem müdürü, dilekçeleriyle kapıda bekleyen birtakım çilekeşlerin bulunduğunu haber verdi. (Açık duran kapıdan vatandaşlar, ellerinde dilekçeleriyle içeri dolarlar. Banka defterlerini çıkarırlar, başbakan onlara imza dağıtır. Polis de, kalabalığı dağıtır.)

ALPASLAN: Bu hususi bir toplantıdır. Sayın başbakan, sizi lütfen toplantıyı terke davet ediyorum. Vilayetten izin aldık. (Elini koynuna sokar ve Kutadgu Bilig'in ciltli ve tıpkıbasım bir nüshasını çıkarır. Başbakan çıkar. Alkışlar.)

BURHAN: Nerede kalmıştık?

ABDÜLHAKHAMİT: Bu çatının altına siyaset sokmayın.

BİR ÇOCUK: Sayım suyum yok.

(Bu çocuğu içeri kim soktu sesleri. Devrinbaşbakanı girer ve çocuğu elinden tutarak götürür.)

ŞÜKRÜ: Bizim de kongreye bir teklifimiz var. Anayasanın madde madde yorumlanmasını istiyoruz. O zaman görülecektir ki bizce isimleri malum olanların düşündüğünün tersine, anayasa işportacılara geniş hak ve yetkiler tanımaktadır. Paris'te doktora yaptık diye ortaya çıkanların maskesi bu sayede düşürülecek ve emekçiler kendi kaderlerine sahip çıkacaklardır. Buraya kumda oynamaya gelmediğimizi herkes kafasına iyice yerleştirmelidir.

SELİM: Peki, ya Dostoyevski?

MİSTERPARKHAYD: İngiltere'de bu konular serbestçe tartışılabilir.

ALPASLAN: Daha söz isteyen çok delege var. Konuşmanızı kısa kesin.

DELİKANLI: Ben buraya geldiğimde... (Heyecanından konuşamaz.)

TÜRKMÜTEFEKKİRLERCEMİYETİGENELİDAREKURULUÜYELERİNDENBİRİ: Arkadaşlarım adına size şu açıklamada bulunacağım. Biz esas itibariyle bu teşebbüse karşı değiliz. Yalnız, bilmek istediğimiz bazı hususlar var. Bir kere, tarihimize saygılı kalınacak mı, bunu bilmek istiyoruz. Saniyen, bir referandum yapılarak buradaki delegelerin umumi temayüllerinin öğrenilmesinde sayılamayacak faydalar mülahaza ediyoruz. Böyle hayırlı bir teşebbüsün karşısında olmak aklımızdan ve hayalimizden geçmez, geçmemelidir. (Bu iş reyle hallolmaz sesleri. Soldan alkışlar.) Fakat zaten sınırlı olan gücümüzü böyle olur olmaz teşebbüslere harcamak taraftarı da değiliz. Bir komisyon seçelim, her defasında bütün arkadaşları buraya çağırmak külfetinden kurtuluruz, onlar da gelmek zahmetini ihtiyar etmezler. Sonra, yurdun muhtelif bölgelerinin nabzını yoklayarak bütün temennileri bir merkezde toplarız. (Delikanlı yerinden fırlayarak kürsüye yaklaşmak ister. Genel idare kurulu üyeleri kendisini tutarlar. Maksim Gorki, konuşmacıyı kürsüden indirerek yerine geçer.)

MAKSİM GORKİ: Arkadaşlar, her ne kadar konulara yabancı isem de kitaplarımdan beni gayet iyi tanırsınız. Biraz önce bir arkadaş Dostoyevski'den söz açtı. (Selim, gösterilen ilgiye, başını sallayıp gülümseyerek mukabelede bulunur.) Ben de sözü oraya getirmek istiyordum. Artık, roman ve romancılarla bu işi yürütmenin modası geçti arkadaşlar. Onların başımızın üstünde yeri var.

ŞÜKRÜ: (Oturduğu yerden): Yok.

ALPASLAN: Konuşmacıya müdahale etmeyelim. Size bir ihtar veriyorum. (Dışarı at sesleri)

MAKSİM GORKİ: Bize nasihat vermeyiniz, yol gösteriniz.

OSMAN HAMDİ BEY: Traktörler hakkındaki sözlerim

yanlış anlaşıldı. Söz istiyorum.

MAKSİM GORKİ: İkide birde sözümü kesmeyin. Bakıyoruz, bu ülkenin iyiliğini isteyenler bir araya geliyorlar, iyi niyetlerini birleştirmek için bir araya geliyorlar, sonra birtakım tariflerde anlaşamadıkları için her biri bir tarafa gidiyor.

DELİKANLI: Arka sıralarda kaça kaç oynayanlar var.

BURHAN: Sağduyuya ihtiyacımız var.

YENİKUŞAKTANBİRGENÇ: (yerinden kalkarak): kitabımız yok.

MiMAROLDUĞUSONRADANANLAŞILANBİRGENÇ (oturduğu yerden): Uçak sanayiinde dönen dolapları anlatmak istiyorum. (Konuş konuş sesleri) Bildiğiniz gibi uçak üç kısımdan ibarettir: kanat kısmı, gövde kısmı ve kuyruk kısmı. Alman aleyhtarı bir filmde...

SUFLÖR (yavaşça): Amerikan aleyhtarı.

MİMAROLDUĞUSONRADANANLAŞILANGENÇ: Sovyet aleyhtarı bu filmde, Naziler yeni bir bomba icat ediyorlar ve uçağın gövdesiyle birlikte...

HİTLER: Herkes sıkıldı. On dakikalık ara verilmesini teklif ediyorum.

(Herkes paketlerini açar, haşlanmış yumurta ve Çemberlitaş turşusu yerler.)

ALPASLAN: Oturumu yeniden açıyorum. Yoklama yapacağım.

SUFLÖR (Yalnız Alpaslan'ın duyacağı yavaş bir sesle): Aman yapmayın. Herkes gitti.

ALPASLAN: (Yavaşça suflöre): Nasıl olur? Ben kimseyi görmedim.

(Oda yavaş yavaş aydınlanır. Selim, bütün delegelerin aydınlıkta yerlerini aldıklarını görerek rahat bir nefes alır.)

ZİYA GÖKALP: Herkes okuma kitaplarını getirdi mi? (Selim'e dönerek) Sizin kitabınız nerede? (Selim telaşla bir

kitap uzatır, hayretle bunun Türk Meşhurları Ansiklopedisi olduğunu görür.)

ZİYA GÖKALP (Tekrar): Bakanlık müfettişi olmam dolayısıyla bana biraz daha saygı göstermeniz gerekirdi.

SELİM: Ben sizin adınızı duydum sadece. Bir de tesadüfen bir şiirinizi okudum. Fakat burada göreceğimi bilseydim...

DELİKANLI (arkadan): Biz burada gayet iyi anlaşıyoruz.

ZİYA GÖKALP: Kitaplarınızın iki yüz elli altıncı sayfasını açın. Alıştırma yapacağız.

SELİM: Ben üniversiteyi bitirdim. Artık bu konuda yeniden imtihan edilmesem iyi olur.

OSMAN HAMDİ BEY: Diplomanızda bazı yanlış harfler görüldü. Bu yanlışlığı izah etmek üzere söz istiyorum.

NAMIK KEMAL: Osmanlı hanedanının şu andaki durumundan bahsetmek istiyorum. Yavuzların, Kanunilerin torunları bugün gurbet ellerde fakrü zaruret içinde bulunmaktadır.

ARKADANSESLER: Yüzbin geliyor. Yol açın.

(Bizi sattınız, alçaklar, dönekler sesleri. Yüzbin girer.)

YÜZBİN: Beni reddetmeden iyi düşünün. Bu parayla iki yüz tane masa ya da beş yüz tane sandalye ya da elli bin Kastel kalem alabilirsiniz.

DELİKANLI (arka sıralardan kalkarak öne doğru yaklaşır. Ağzında sigara, elinde, saklamaya çalıştığı iskambil kâğıtları vardır): Bu teklifi daha iyi incelemek için hesap makineleri gelsin. (Hesap makineleri gelir.) Bu arada sizlere... (dili dolaşır, susar.)

(Bir süre yalnız hesap makinelerinin sesi duyulur.)

YÜZBİN: Benim de ileri sürmek istediğim bazı şartlar var.

BURHAN (aceleyle): İki gruptan her biri, kendi aralarından üçer kişi seçsin. Ben de başkan olarak sizleri, uzlaştırmak amacıyla yarın saat ikide Hitler'in yazıhanesinde toplayacağım.

HİTLER (ağlamaklı bir sesle): Bu benim için bir şereftir. Kahve mi içersiniz çay mı?

YÜZBİN: Durumu açık olarak anlatamadım galiba.

DELİKANLI (şarkı söyler): Gemilerde talim var, Kumarda talihim var.

(Kapı açılır: içeri, iki resmî, bir sivil, bir de kıyafet değiştirmiş polis girer.

Yüzbini yakalayıp götürürler. Sahteymiş, kendine yüzbin süsü vermiş sesleri.)

ABDÜLKADİR: Ben bunun böyle olacağını bilmiştim. Zavallı kızın durumu ne olacak şimdi? (Aklını başına toplamak için saçlarını tarar.)

ARTIKMİMAROLDUĞUANLAŞILANGENÇ: Dönen dolapları izah etmek istiyorum.

OSMAN HAMDİ BEY: Bir yanlış anlaşılma oldu. Söz istiyorum.

YÜZBİN (bir an kapıda görünür.): Vatan sağ olsun.

ABDÜLHAKHAMİT: Şimdi buradaydı, gitti elden.

HİTLER (ağlar): Ben yaptım, siz yapmayın: yeni bir savaşa engel olun.

FUZULİ: Bizim burada kalmamız artık gerekli değil galiba.

BAKİ: Ol saltanatın yeller eser şimdi yerinde.

NEDİM: Gemilerin ipleriniibrişimdenyelkenleriniatlastanlazımlıklarınıaltındankürekleriniabanozdandümenininazariyedenkıçkasarasınıaltıdokuzluk... (Susturamazlar, kendi kendine devam eder.)

SUFLÖR: Hep bir ağızdan marş söyleyin.

ŞÜKRÜ: Emekçilerin yedekçileri olan sizler, sizlere sesleniyorum: Yalnız Dostoyevski'yle yaşanmaz.

MASKİM GORKİ: Bana sen diyemezsin.

ALPASLAN: Susun susun susun.

DELİKANLI (ayılmış): Aramızda polis var. Bütün söyle-

nenleri kaydediyorlar, dosyaya geçiriyorlar. Dosyası olmayana yeni dosya açıyorlar.

NAMIK KEMAL: Yeni dosyalar için üç vesikalık fotoğrafla bir tercümeihal lazımmış.

(Herkes üçer fotoğrafla birer tercümeihal verir. Polisin önü kalabalıklaşır.)

POLİS: Sıraya girin, birer birer müracaat edin. İtişmeyin.

KALABALIĞIN ÇIKARDIĞI GÜRÜLTÜ, GİTTİKÇE DAYANILMAZ BİR HAL ALIR. KALABALIKTA DALGALANMA BAŞLAR. BOĞULUYORUZ PENCERE AÇIN SESLERİ. PENCERE AÇIN. HİÇ OLMAZSA HAVA DEĞİŞSİN. HERKES İTİŞE KAKIŞA KAPIYA KOŞAR. YERE DÜŞENLER, EZİLENLER, KARIŞIKLIK.

BEŞİNCİ ŞARKI

Mısra 542: .....*tunç devri*

Kaç yıl sonra başlayacağını henüz bilim adamlarımızın kesinlikle tespit edemediği tunç devri, halkımız için bir altın devri olacaktır. Bir kısım ilahiyatçılara göre bu devir, İsa'nın İkinci Gelişi'yle aynı zamana rastlayacaktır.

Tunç devrinde insanlarımız arasında, birinci sınıf vatandaş, ikinci sınıf vatandaş ve halk şeklinde yapılan ayrım ortadan kalkacaktır.

Umumi nakil vasıtalarında biletçiler, halka, bay ve bayan gibi kaba tabirlerle hitap etmeyeceklerdir.

Şoförler halka eziyet etmeyeceklerdir. Bozuk para bulunduracaklardır.

Köylüler, en kalın elbiseleriyle, güneş altında çömelerek saatlerce devlet kapısında beklemeyeceklerdir.

Apartman kapıcılarının saltanatı sona erecektir.

Kalabalık caddelerde oyuncak satan esmer adam, kemer satan ve olduğundan yirmi yaş fazla gösteren adam ve küçük şişelerde ne olduğu anlaşılmayan bir sıvı satan ve sarası yüzünden sık sık kaldırımlara düşen adam ve meyhanelerde fıstık satan gözlüklü genç adam ve gene meyhanelerde kasap oyunu oynayarak hayatını kazanan Koço ve artık yaşlandığı için rakı isteyince şarap getiren garson Tanaş, bu zavallı durumlarından kurtarılacaktır.

Herkes istediği mesleği seçecektir. Ressam olmak isteyenler reklamcı, yazar olmak isteyenler mühendis, mimar olmak isteyenler iktisatçı, meyhaneci olmak isteyenler hukukçu, hukukçu olmak isteyenler tezgâhtar, adam olmak isteyenler uşak ve dilediği gibi yaşamak isteyenler rezil olmayacaklardır.

Delilerle alay edilmeyecektir. Mahalle çocukları böylelerinin peşine takılmayacaktır.

Para kazanamayanlara serseri denilmeyecektir.

Babalar, kızlarını her çeşit insana vereceklerdir.

Sokak köpeklerinin durumu düzeltilecektir.

Çocuklar, masallarla ve Allah'ın vereceği cezalarla korkutulmayacaktır.

Taşradan gelenler, şehirde doğmaktan başka meziyetleri olmayanlar tarafından hor görülmeyecektir.

Kurnazlık ortadan kalkacaktır. Bu konuda sıkı tedbirler alınacaktır.

Yüreğimizi ezen bu sıkıntı, başımızdaki bu ağırlık kalkacaktır.

O zaman, bin yıllık saltanat başlayacaktır. Bin yıl daha sürecektir. Bin yıl daha sürecektir. Bin yıl daha sürecektir. Bin yıl daha sürecektir. Bin yıl daha, bin yıl daha...

Mısra 595*: Çare yok dünyadan gideyim gayrı*

Çare..... bulunacaktır.

Açıklamalar burada bitiyor. Gerek şarkılarda, gerek açıklamalarda sözü geçen insanlar, yerler, tarihî ve günlük olaylar, gösterilen kaynaklar, ileri sürülen düşünceler, yapılan benzetmeler, anlatılan şehirler, ispat edilen nazariyeler, vazedilen kanunlar tamamen hayal mahsulüdür. Uydurmadır. Bunların içinde gerçek hayattaki yerlere, insanlara ve olaylara benzeyenler varsa, tesadüften ibarettir ve kimsenin üzerine alınmaması gerekir. Yalnız, yazar, bu satırların müellifi olduğuna göre, istese de istemese de vardır ve gerçek hayatta mevcuttur. Fakat, içinde bulunduğumuz gerçek hayatta yaşayıp yaşamadığı ve başına gelenlerin gerçekten olup olmadığı hususunda bir şey söylenemez. Belki, yaşadığını sandığı hayat bir rüyadan ibarettir ve uyandığı zaman o da bütün gerçekleri görecektir; ya da herkes uyumaktadır da onun yaşadıkları gerçektir. Yazar da bir gün onlar gibi uyuduğu zaman herkesin gerçek sandığı rüyaları görecektir. Belki dün rüya görüyordu, belki bugün rüya görüyor, belki yarın rüya görecek. Belki dün yaşıyordu, belki bugün yaşıyor, belki hep yaşayacak.

İkinci Bölüm

9

Süleyman Kargı'nın evinden çıkarken Turgut'un başı ağrıyordu. Hava kararmıştı. Ilık bir akşamdı. Kaldırımın ortasında durdu; bir sigara yaktı. İnsanlar, Selim Işık'ın başına gelenlerden habersiz, aceleyle birtakım yerlere gidiyorlardı: birtakım insanlar, birtakım yerlere. Bir adam yaklaştı: "Ateşinizi müsaade eder misiniz?" Etmem. Siz, Selim'den bahsetmeme müsaade eder misiniz? Etmezsiniz. Gördünüz mü? Adam, kamburunu çıkararak eğildi, sigarasını yaktı; sağol anlamına elini başına götürdü, uzaklaştı. Hemen kaçtınız, değil mi? Kaçın bakalım. Sigara yakma hukuku. İnsan kaldırımın ortasında kararsız durursa, ya ateş isterler ya da adres sorarlar. Başka bir şey sormazlar. Sigarayı attı. Yardımı kesiyorum. Adımlarını hızlandırdı. Beni de bir yere sıkıştırıverseydi şarkıların içinde. Saçmalama! Turgut'u çok severdim. Benim olsaydı derdim! Senin kaderin, ortaokul manzumelerinde kalmak. Küçüktüm ufacıktım, gerçeklere acıktım. Efendim? Gerçekler mideme oturdu. Şarkıları bizim evde yazsaydın. Anlamadım! Bir sigara daha yaktı. Nereye

gitsem? Süleyman'da kalmadığıma iyi ettim. Bir yerde söz biter: iki kişi karşılıklı kendini tekrarlamaya başlar. Yeni başlayan ilişkiler bile eskir böylece. Hemen kaçacaksın ki aklın orada kalsın. Başka tanıdıkları da vardır burada. Annesine gittiğim gün yazdığım adresler nerede? Bir elektrik direğinin altına gitti. Cebinden bir not defteri çıkardı. Hiç not defteri taşımazdı. Hafızasına çok güvenirdi. Kartvizit de kullanmazdı. Dokunuyormuş. Bu kartvizitte ne yazıyor bakalım? Nermin'in verdiği adres. Akşam yemeğini onlarda yesem... mi? Çok sevinirler. Efendim, bir görevle bu güzel şehrinize geldim. Onlar yaşıyor ya, elbette güzeldir. Bir uğrasan iyi olur, demişti Nermin. Ben, balon muyum çocukları sevindirecek? Kimseyi sevindirecek halim yok. Sizlere uğramadan edemedim. Şehri çok güzel ve değişmiş buldum. Yeni taşındığınız evi bulmakta güçlük çekmedim. Oğlunuz çok büyümüş. İnşallah büyüyünce sen de Turgut Amcan gibi mühendis olursun. Daha beter olsun. Nermin ne yapıyor? İyidir, selam ve sevgileri var. İnşallah bir dahaki sefere onu da getiririm. Sen derslerine çalışıyor musun bakalım? Kaşlarını çattı. Amcalar bazen kaşlarını çatar: onlara güven olmaz. Süheyla'yı hatırlayacaksınız: teyzemin gelini. Müşerref oldum. Yemekler çok güzeldi. Evin yeri de çok güzel. Sizi gençleşmiş buldum. Benim otelde biraz çalışmam gerekiyor bu gece. Nermin'le birlikte bekleriz bir dahaki sefere. Geliriz dedik ya, uzatmayın. Bir daha otele inmek yok. Olur: uçakla doğru size ineriz. Binayı başınıza yıkarız. Bir dahaki gelişinizde doğru bize inin. Darılırız. Gitmiş kadar oldum. Bu da kimmiş? Haluk Sanver: mimar. Askerlik arkadaşı. Bana biraz bahsetmişti. Yaramaz. Bir adam yaklaştı: "Kibritiniz var mı acaba?" Biraz önce sigaranı yakmıştık ya. Kutuyu uzattı: "Bende çakmak var. Sizde kalsın." Bir daha isteyen olursa çakmağı da veririm: bu işten kurtulurum. Olmaz: Nermin'in hediyesi. Ne diyor Hul-

ki Bey: insanlar yüzünüze bakınca, sizden bir şey koparabileceklerini düşünmemeli. Ticaretin ilk şartı. Turgut, demişti, bakışlarınla insanların cesaretini kıracaksın. Ya da buna benzer bir söz. Sayın patronum: ayakta, fenerin dibinde duruyordum, adres arıyordum. Yaklaştığını görmedim. Olmaz: duruşun da umut kırıcı olmalı. Hava kararda Hulki Bey; mesai bitti. Özel işlerimle meşgulüm: beni rahat bırak. Selim Işık'ın intiharı meselesi üzerinde duruyorum. Bu sözleri duyan bir Hulki Beyin suratını görmek isterdim. Buldum: Metin. Evet Metin ve keman. Daha önce neden akıl edemedim?

Bana haksızlık ettin Selim; açıklamalara Metin'i bile koydun. Kim bilir neden? İşte karşımda yarım saattir oturuyor bu şerefin farkında olmadan. Kaba ve melankolik bakışlı bir genç. Romantik buldu onu da kendisi gibi. Kantinde aramıza alsaydık şimdiye kadar çoktan foyasını çıkarmıştık ortaya. Burhan gibi onu da yerin dibine geçirmiştik. Güner ve Kenan da oldu mu, elimizden kurtulamazdı. Güner'le Kenan'ı da koymadın şarkılara. Çünkü neden? Çünkü onlar konuşurken ağızlarının kenarında böyle acı ve çarpık bir gülümseme belirmez de ondan. Bu kazma dişli, güreşçi suratlı Metin gibi ikinci sınıf milli Türk romanı kahramanına benzemezler de ondan. Seni dinlerken gözlerini boşluğa dikmezler de ondan. Babasını ve ağabeyini kaybetmiş iki ay arayla. Ondanmış bu elem. Talihleri vardır bu gibilerin: her zaman bir acı bulurlar çekecek. Senin de her işin iyi gider aksi gibi. "Selim nasıl, Turgut Bey?" "İyi, iyi," dedi Turgut aceleyle. Bu acıyı da kendimize saklayalım Metin Bey. "Sizi muhakkak aramamı söyledi, Metin Bey. Çok severmiş sizi." Haksızlık etmeyelim: Metin'i ara, demezdi Selim. Hiç olmazsa çekinirdi. Acaba Metin de tutunamayanlara giriyor mu? Bir bakıma girer. Hepsi de sevimli olmaz ya. Belki çoğu değildir. "Acı şeyler anlatıp sizi üzdüm galiba Turgut

Bey. Konuşmuyorsunuz." Parmağındaki altın şövalye yüzükle oynadı, iri kemikli ve küt eklemli ellerini ovuşturdu sinirli sinirli. Sıcak olduğu halde koyu lacivert elbisesini giymiş. Siyah elbisesi olsaydı onu giyerdi. Üzülme ölmezsin. Seksen yaşını bulursun bu ıstırapla sen Metin Bey. Karını bile gömersin de, üzüntüden bir daha evlenmiş bulursun kendini. Kendinden daha basit kadınlar bulursun evlenmek için, foyan meydana çıkmasın diye. Güner ve Kenan'la evlenecek değilsin ya. Şimdi Güner olsaydı, tutardı senin bacağından, kocaman ayaklarına dar gelen ve yer yer taşan ayak parmaklarının baskısıyla biçimi bozulmuş siyah ayakkabılarını, kantin masalarından birine dayardı ve pantalonunu sıvayıp vişne çürüğü jartiyerlerini gösterirdi bizim çeteye. Neden baston yutmuş gibi oturuyorsun? Buldum: bütün acına rağmen, korseni giydin. Çünkü romantikler göbekli olamazlar: yasaktır. Ben sana gösteririm. Limonata-pasta-komparsita düğünü yaparak evlendin; bir önceki unutulmaz aşkının elemini bir sonraki kızın kollarında unuttun ve Allah kahretsin, belki de bu kelimelerle anlattın durumunu kıza evlenme teklif ederken. Kızla dansederken nasırların da ayağını vuruyordu. Belki üzüntün ondandı. İlk gece de pek parlak geçmemiştir. Ne yapayım Selim? Henüz öfkemi kaybedemedim. Neden bu adamın karşısına oturttun beni? Küçük memur, karısı yeni doğurmuş, parası yok. Ben bu işi beceremeyeceğim Selim. Kirli bir geçmişim var: onu inkâr edemem. Yağlı, siyah bir kravatı üçgen mi bağlamalıyım Metin gibi? Sen de katılırdın bize kantinde. Benim "başka yönlerim" yok senin gibi. Ben bu adamı alırım... Şu adamı bir deneyelim. Evine de çağırmaz ki: karısından kıskanır. "Metin Bey, bu akşam beni yalnız bırakmazsınız herhalde. Eleminizi biraz içkiye boğalım; ne dersiniz?" Metin, başını kaldırdı yavaşça. Seytani bir ifade belirir gibi oldu gözlerinde. Hırslı ve kötü bir ifade. Alay edilmeyi yakıştıra-

maz kendisine; üzüntüsünden öyle baktı. “Beni taşımak zor gelmezse sevinirim. Selim’in bir dostuyla bulunmak...” Sözün gerisini dinlemedi.

Metin, Turgut’un tahmin ettiği gibi, tıraş olmadan ve elbisesini değiştirmeden geldi otele. Turgut, geceye istediği gibi hazır olmak için, önce odasına çıkıp biraz uyumuş, sonra da tıraş olup yıkanmıştı. Beyaz gömleğinin ütüsünü beğenmedi, kolacıya gönderdi. Elbiselerini fırçalattı, ayakkabılarını boyattı. Oyuna çıkıyoruz: hazırlıklarımızda bir eksiklik olmamalı. Otelin salonunda, geniş bir koltuğa gömülerek viski ısmarladı. Durumu beğenmiyorum. Durum kötüye gidiyordu. Turgut’a yardım edecek kimse yoktu. Henüz Olric ufukta görünmemişti. Kendi kendine konuştuğunu sanıyordu daha. Henüz basit bir ağrı sanıyordu göğsündeki sıkışmayı. Kendine acımaya başlamıştı yalnız. Selim’e duyduğu acımayla karıştırıyordu bu acımayı. Suratını astı, hiçbir şey düşünmedi.

Metin’i görünce biraz aşırı bir nezaketle karşısına oturttu: “Viskiyle mi başlıyoruz, votkayla mı?” Metin, benim için hepsi bir, anlamına gelen bir gülümsemeyle: “Hangisi olursa olsun.” dedi. “Oğlum, bize iki viski.” Garson uzaklaşırken Metin, ciddi bir sesle: “Otelde sizin misafiriniz olurum; fakat dışarı çıkınca hiçbir şeye karışmak yok. Gücenirim.” Gücenmezsin. Fakat gösteriş fırsatını da kaçırmazsın. “Böyle bir durum bahis konusu olamaz,” dedi, ciddi bir sesle. “Masrafları zaten şirket ödüyor.” Rahatladın değil mi? Bu sözlerini sana pahalıya ödetmek de vardı ama sonra bütün gece keyfimi kaçırırsın.

“Onun için, Metin kardeşim -sana Metin diyebilirim, değil mi?- bütün acılarını unutturup şirket hesabına biraz teselli etmek istiyorum seni. Olmaz mı?”

“Sizin gibi canlı, neşeli birinin yanında olmak acılarımı biraz küllendiriyor.”

"Bir viski daha?"

"Bilmem ki, alışık değilim."

"Alışırsın Metin kardeşim; metin ol. Bu acıya ucuza katlanılmaz."

Metin, duruma, Turgut'un tahmininden daha çabuk alıştı. Lokantaya gitmek üzere otelden çıktıkları zaman hafifçe sallanıyordu. Gururla:

"Oldukça içtim, değil mi Turgut Bey kardeşim? Ama hiç tesir etmedi." dedi.

"Üzüntüden. Yaşadığın hayat seni dayanıklı yapmış. Sonra, mert bir insana benziyorsun. Böyle mert insanlar kolay sarhoş olmazlar."

"Tabii olmazlar. Namuslu ve vatanı için her şeyi yapmaya hazır ve yapmış bir insan olarak... Aaaah! Bilmezsin benim fırtınalı hayatımı." Esrarlı bir tavır takınarak sustu.

Masayı içki ve mezeye boğdu Turgut. Önce, iki büyük şişe rakı getirtti. Garsona gülerek: "Bizim ne kadar içeceğimiz belli olmaz," dedi. "İçki biter sizde sonra. Alt üst ederim ortalığı." Metin'in bir şey söylemesine fırsat vermeden masayı doldurttu: beyaz peynir, kavun, yaz olmasına rağmen sucuk, pastırma, fasulye pilakisi, midye pilakisi, cacık, sarmısaklı köfte, patates köftesi, haydari, arnavutciğeri, tarama, Rus salatası... Metin: "Yeter," dedi: "Kim yiyecek bu kadar..." "Belli olmaz," diye sözünü kesti Turgut: "Belli olmaz." Devam etti ısmarlamaya: turşu, patates tava, midye tava, çoban salatası, yeşil zeytin, fava, mayonezli balık, patlıcan salatası, patlıcan tava... Garson, yandaki boş masayı da çekti ve arkası gelmeyen siparişleri yığmaya başladı. "Oğlum, burası çok geri bir meyhane. Dil, füme balık, salam, kokoreç, karides, pavurya filan yok mu?" İriyarı, ayıya benzeyen lokanta sahibi koşarak geldi; çıkarabildiği kadar nazik bir sesle, "Eksikleri aldırıyorum. Siz bunlarla başlayın, her şey gelecek," dedi. Turgut, garsonu yanına çağırdı:

"Bizi yabancı gördün galiba." Metin'e bakıyormuş gibi yaparak eline bir on lira sıkıştırdı; komiyi de çağırıp iki onluk verdi: "Bize on beş liralık kadar taze fındık, fıstık gibi birşeyler alıver. Üstü senin." Bir masa daha getirdiler: rakılar, sodalar, sular, gümüş kaplı buz kovalarına kondu. Turgut, bir komi daha çağırdı: ona da beş paket Yeni Harman ve ayrıca patronun aracılığıyla üç paket Amerikan sigarası aldırdı. Metin'e döndü: "Biz bu hazır şeylerle başlayalım, şişkebabı, balık tava, kabak tava, et sote, ciğer tava, börek gibi sıcak şeyleri de hazırlatırız bu arada. Garson senin adın ne bakayım? Mustafa. Evet Mustafa. Ayıp değil mi oğlum? Hadi biz unuttuk diyelim: hatırlatmak yok mu? Nerede oğlum zeytinyağlı biber, patlıcan dolmaları? Nerede midye tavaya tarator?" Mustafa telaşla uzaklaştı. "Biraz fazla olmadık mı?" diye çekinerek sordu Metin: "Bunları yeseydik önce..." "Olur mu, Metin olur mu? Üzüntümüzü nasıl unuturuz başka türlü? Hem ben engin ruhluyumdur, şair tabiatlıyımdır. Her şeyde aşırılıktan, bolluktan hoşlanırım. Kaptırdım mı kendimi tutamam artık. Sen beni rahmetli..." Birden şaşırdı; fakat üç masaya sığmayan mezeleri inceleyen Metin'e belli etmedi. Metin, çekingen hareketlerle mezelere saldırmaya başladı bile... Kimin rahmetli olduğunu sormak aklına bile gelmedi... Ah rahmetli; ne kadar haklıydın, kimse kimseyi dinlemiyor dediğin zamanlar...

Garson, masayla mutfak arasında koşuşup duruyordu. "Evet beyim, geliyor beyim, şimdi hazır beyim." Turgut, masalardaki aşırılığı yeterli bulunca, birden garsonun hızını kesti: "Oldu artık. Şimdi bizi rahatsız etmek yok. Bu masayı unut, ben seni hatırlayıncaya kadar." Gülerek Metin'e baktı: "Her şey tamam mı? Muhabbete geçelim mi?" Garson, Turgut'u memnun etmek endişesiyle emrini hemen yerine getirdi. Turgut arkasına yaslandı. "Ortak dostumuz Selim ve dostumun yeni tanıdığım dostu Metin şerefine." Metin: "Si-

ze bayıldım doğrusu," dedi: "İnsanı sarıp götürüveriyorsunuz." "Öyleyimdir. İstersem tadıma doyum olmaz. Her zaman böyle değilim ne yazık ki. Bazen ne kötü olurum bilsen. Bu akşam senin şerefine iyilerimi giydim." Kötü kötü güldü: "Söyle bakalım nereden girişelim?" Masaya baktı. Metin: "Bilmem. Hepsi tazeye benziyor." "Yok canım yemekten değil sohbetten bahsettim." Metin, gevrek gevrek güldü: yavaş yavaş kabuğundan çıkıyordu. Acı tebessüm, önce yerini bayağı bir gülüşe bıraktı. Metin, kuvvetli alt çenesini her açışında çarpık ve sağlam dişleriyle etlerini gösteriyordu Turgut'a. Önceleri, Turgut'un sözlerinin bitmesini bekliyor ve ondan sonra anlayışlı ve kendine güvenen bir kahkaha atıyordu. Masalardaki mezeler ve şişelerdeki içkiler azalmaya başlayınca konuşmayı izleyemez oldu; yerli yersiz gülmeye başladı. Turgut, bazen konuşmayı ciddi bir biçime sokuyor ve sözün arasında birden: "Birader, orda da o sözü söylemek gerekmezdi. Anlayınca başını öne eğip sustu," gibi ilgisiz ve baş tarafı eksik bir sözü sıkıştırıveriyordu. Metin, bazen şaşırıyor: "Hangi yerde gerekmezdi?" diye soracak oluyordu. "Canım diyordum ya büyükse büyüklüğünü bilsin diye..." Metin, sonunda direnmeyi bıraktı ve her söze başını sallamaya başladı. Oturduğu yerde sallanıyordu: gülüşleri daha seyrek, konuşması daha anlaşılmaz olmuştu. Turgut, bu durumu, anlayışlı bir dost gibi, anlamazlıktan geldi. Kadehini kaldırdı: "İçebiliyoruz, o halde içelim. Her şey vızgelsin bize bu dünyada. Ne günlük sıkıntılar, ne arkadaşların ölümü, ne de aşk üzüntüleri kılımızı bile kıpırdatmasın." Metin, hafifçe kımıldadı, yerinden kalkmak istedi, olmadı. Dişlerini sıkarak, elleriyle masaya tutunarak kalktı sonunda. "Ben," dedi. Bir an ayakta durdu; sonra bir şey hatırlamak istermiş gibi, elini alnına götürdü. "Fakat aşk..." dedi. Ellerini havaya kaldırdı, dengesini kaybeder gibi oldu. "Bir dakika; şimdi geliyorum," diyerek

uzaklaştı. Turgut, garsona işaret etti, garson, başını sallayarak Metin'in peşinden koştu, ona doğru yolu gösterdi. Döndüğü zaman Metin'in dudaklarındaki acı tebessüm de geri gelmişti. Yüzü bembeyazdı. Bakışları gene melankolikleşmişti. Turgut, canlı bir sesle: "Sözün yarım kaldı," dedi. "Fakat aşk, diyordun. Konuların en hassasına gelmiştik. Doğrusunu istersen ben de artık sabırsızlanmaya başlamıştım. Fakat sözü bir türlü oraya getiremedim. 'Fakat aşk'... doğrusu cesaretli bir çıkış yaptın."

"Benim bu hususta ağzım çok yanmıştır," dedi Metin. "Aşk dememeye yeminliyim." "Gene de duramadın; fakat aşk, dedin. Biz Türkler açıksözlüyüzdür. Kendimizi tutamayız. Birbirimizi ne kadar yeni tanımış olsak da, yarım saat geçmeden içimizi döker ve fakat aşk, deriz." Metin, alnını oğuşturarak dinliyordu. "Bir saat içinde en gizli aşklarımızı, en mahrem anılarımızı ortaya koyarız. Önce genel sözler edilir; fakat Metin Bey kardeşim, insan örneklerle konuşmak istiyor, ayrıntılara girmek istiyor. Ona nasıl engel olabiliriz? Biri başlıyor anlatmaya. Adı gerekli olmayan bir kadınla trende nasıl tanıştığını söylemesiyle yatması bir oluyor. Tabii burada zaman kavramı önemli değil. Ben, konuya birden giremediğim için yadırgıyorum belki. Ayrıca beni, 'açılmak' için çok uygun bulurlar. Karılarıyla nasıl yattıklarını anlatanlara bile rastlamışımdır. Sonra, adı gerekmeyen kadının da kim olduğunu öğrenir insan." Kaşlarını çattı: "Biz açık sözlü milletiz. Bizi beğenmeyen gitsin İngiliz olsun. Senin de razı değilim benden gizlenmene Metin kardeşim, dostum. Selim'in dostu! Canım kardeşim!" diyerek kalktı Metin'i kucakladı, öpüştüler.

"Heyecanımı mazur gör kardeşim. Ben içimden geldiği gibi davranırım. Ne diyordum? Evet, insanlarımız bu anlatma görevine kendilerini o kadar verirler ki bazen, sabaha doğru, olur ya anlatacak bir şey kalmaz -insanlık hali, hepi-

mizin başına gelmiştir, ayıplamak için söylemiyorum- (uygun gördüğümü de söyleyemem) o zaman da başlarından geçmemiş olayları anlatmaya başlarlar. Bizim için söylemiyorum ama, özellikle yolculuklarda insanı uyku tutmadığı zaman başlayan konuşmalar vardır. Hikâyeyi uydurdukları halde, kadın kahramanları gerçek hayattan seçiyorlar; işte buna dayanamıyorum. Anlatma ihtiyacına bir şey dediğim yok; hayır, kızdığım nokta şu: günahsız bir kızı ya da kadını, hem de çok defa bildiğiniz birini bu masallara alet ediyorlar. Aynı şehirde, aynı mahallede oturmuşsun kızla, üstelik sen kız sanıyorsun, değilmiş. İtiraf etmek gerekir ki insan, bir an için de olsa, bu masala kaptırıyor kendini, bilseydim o kızın... hayır bu tarafını karıştırmayalım işin. Komünistler gibi, ortaya bir yalan atıyorlar, milleti birbirine düşürmek için. Bütün kızları, kadınları savunuyorum bu yalancılara karşı." Ayağa kalktı. "Masum insanlara kötülük ediyorlar, gerçek olaylara karşı güvenimizi sarsıyorlar." Göz ucuyla Metin'e baktı. "İnanarak dinlememizi güçleştiriyorlar. İnsan her sözü kuşkuyla karşılıyor artık. Gerçekle düş birbirine karışıyor; yalanın nerede bittiğini anlayamıyoruz. Tutunacak bir dalımız kalmıyor. Tutunamıyoruz." Sallandı, Metin'in üstüne düşecekmiş gibi oldu. "Kimse aydınlıkta konuşmaya cesaret edemiyor." Birden elini alnına vurdu: "Doğru ya. Ortalık çok aydınlık burada. İnsan içinden geldiği gibi konuşamıyor." Metin'e göz kırptı: "Daha loş ve daha ilginç bir yere gidelim." Metin, bitkin bir sesle: "Haklısın," dedi. "Nereye?" "Bu işleri sen daha iyi düzenliyorsun. Sana bırakıyorum." Bu gecenin en bayağı hareketini yapıyorum. Bağırdı: "Garson!" "Buyur beyim." "Oğlum Mustafa." Tanrım bana güç ver. "Bak oğlum. Sen açıkgöz bir çocuğa benziyorsun. Bu saatten sonra, bu kafamıza uygun bir yer söyle bize, eğlenebileceğimiz bir yer. Ben buraların yabancısıyım. Bu da canımdan çok sevdiğim arkadaşım, arka-

daşımın arkadaşı Metin. Ona göre konuş. Şerefimize uygun bir yer olsun." Garson, Turgut'un kulağına eğildi. "Hayır. Olmaz. Halkın arasında olmak istemiyorum." Garson, sırıtarak eğildi gene. "Hayır, orası daha sonra. Önce nereye gidelim?" Metin'in yüzü biraz aydınlanmıştı. Gülümseyerek onlara bakıyordu. "Anlaşıldı sende iş yok. Biz kendimiz buluruz. Duyularımız yol gösterir bize. Yürü dostum." Metin, bu garip arkadaşın çekiciliğine kapıldı, yürüdü.

Turgut, Metin'i hemen bir yere oturtmadı. Bir saat kadar pavyondan pavyona dolaşıp durdular. Gecenin ikinci yarısına başlıyoruz oğlum Metin. Önce havasına bir alışmalısın. Merdivenler indiler, merdivenler çıktılar. Çıkmaz sokaklara girdiler, ana caddelerde, ışıklı meydanlarda gezindiler. Bitmez tükenmez salonlara göz gezdirdiler; bazılarında oturur gibi oldular. Turgut, hemen orasını Metin'e uygun bulmadı; çıktılar. Bazılarının orkestrası yetersiz bulundu. Bir kısmı loş değildi. Bir kısmı da kızlarının geçkin oluşu dolayısıyla beğenilmedi. Sonunda, Metin herhangi birine razı olacak duruma geldi. Turgut, daha iyisi, daha iyisi diye salonlara saldırıyordu. Karanlıkta birbirine benzeyen bu karanlık izbelerde, bu dumanlı kutularda, bu neon-kapıcı-vestiyer-kırmızı perde-kırmızı örtülü masa-pist-orkestra platformu-kırmızı halılar-iki basamak merdiven-kızlar-kızlar-kızlar-pist-perde-vestiyer-kapıcı-neon çemberinde, Metin'i oradan oraya savuruyordu.

Sonunda, Turgut da yorulmaya başladığı için, bir tanesinde biraz fazla durdular. Metin, Turgut gene beğenmez korkusuyla, arkadaşını lafa tutmaya çalışarak, hemen bir masaya oturdu: "Ben ne iyi orkestra, ne de taze kız istiyorum." Rahat bir nefes aldı: "Böyle yerlere alışık değilim aslında. Sen de benim hatırım için idare edersin." Turgut sırıttı: "Bu akşam senin için yaşıyoruz, biliyorsun. Elbette taze kız bulacağız burada. En kötü barda bile daima iyi müşteriler için

serinletici birşeyler bulunur. Biraz ipek hışırtısı, biraz kadın teri artı parfüm, biraz çorabın bitip tenin başladığı yer, biraz dans, biraz elin üstüne konulan el, hepsinden biraz biraz... ağır bir roman okuduktan sonra Mike Hammer'e dönmek gibi; senfonik müzikten bunalıp 'rock'n'roll' dinlemek gibi. Aklımda kaldığına göre sen müzikle ilgili olacaksın." Metin, gıcırtılı bir sesle: "Eskiden keman çalardım," dedi. "Çok iyi çalmazdım ama dinlendirirdi beni. O zamanlar sevdiğim kız da piyano çalardı. Onu tanıdığım zaman ben kemanı bırakalı yıllar olmuştu. Sekiz yaşından on iki yaşına kadar çalış, çalış... sonra o meş'um gece... hayır hayır canını sıkmak istemem!" "Hayır sıkmazsın. Hayır. Çok ilgiliyim seninle. Yemin edebilirim. Evet, gerçekten buna yemin ederim: ne yaptığınla çok ilgiliyim. Anlat." "Bilmem ki nasıl anlatsam? Ben, çok buhranlı bir çocukluk geçirdim. Olur olmaz zamanlarda fenalık gelirdi bana, düşer bayılırdım. Yumruklarımı sıkar, sayıklar dururmuşum." Turgut, yandaki masada oturan boyalı sarışına bakarak: "Sakın sara olmasın? Bir doktora gitseydin," dedi. Metin, yerinde, rahatsız bir şekilde kımıldadı. "Hayır, ruhsal bir dengesizlik olacak. Çok hassas bir çocuktum. Neyse, geçelim bunu. Evet, keman çalıyordum; bırakmasaydım belki de..." "Doğrusu kıskandım seni. Kızla Kreutzer sonatı filan çalıştınız mı?" Boyalı sarışın güldü. Metin, biraz utangaç, biraz acı. "Oraya kadar gidemedik," dedi. "Ben gene bir buhran geçirdim ve bıraktım kemanı. Kendi kendime çalışırdım zaten. O yaz, bütün günümü evde, kapalı perdeler arkasında, çalışarak geçirdim. Birlikte hiç çalışmadık. Babası geri kafalının biriydi. Bizim evde de piyano yoktu. Öğleye kadar odama kapanır çalışırdım. Perdeleri hafifçe aralar ve yalnız notaları aydınlatacak kadar ışığı içeri bırakırdım. Zeliha'nın, yanımda benimle birlikte çaldığını hayal ederek kendimden geçene kadar çalışırdım." Turgut: "Ne güzel. Roman gibi anlatı-

yorsun," dedi. "Aklımda kaldığına göre, Saffet Nezihi'nin o unutulmaz romanında, Zavallı Necdet'te, buna benzer kısımlar vardır. Zavallı Necdet, zavallı Metin. Yalnız orada kız değil de Necdet çalar piyanoyu sanıyorum." "Nasıl bilmem? Yalnız, Necdet değil kız çalar piyanoyu. Öyle ya, ne garip: Zeliha, Meliha. Nasıl oldu da hiç aklıma gelmedi? Meliha, insafsız ve hoppa bir kadındır: Zeliha'ya benzemez. Necdet'i seven zavallı Müzehher'i kıskanır. Necdet'in, sonunda, kızcağızı bırakmasına ve ölümüne sebep olur." "Kaltak," dedi Turgut, dişlerinin arasından. "Burhan Cahit'i okudun mu Turgut?" Gördün mü nereye geldin Turgut? Sen istedin, sonuna kadar gideceksin. "Pek okumadım." Ne demek oluyor pek okumamak? Uzatma, idare ederim ben. "Ne kalem vardı adamda Turgut, bir bilsen." Her şeyi de bilemem ya. "Bir romanında, hiç unutmam, gene böyle bir kadın, kanına girer genç bir adamın." Ben kadınlardan yanayım. "Zengin bir müteahhittir adam. Bütün servetini yer bitirir, bu sarı saçlı kahpe." Turgut, boyalı saçlı kadına gülümsedi. Ben kadınlardan yanayım dedik ya. "Genç adam bir baraj inşaatı yapmaktadır. Kadının lüksüne ve israfına para yetiştiremeyen zavallı adam, inşaatın malzemesinden çalmaya başlıyor." Turgut kadına, sonra gelirsin, anlamında bir işaret yaptı. "Hırsızlığa alışıyor." Müteahhitlerin neden çaldığını da öğrendik bu arada. "O kocaman barajın betonuna putrel yerine, tahta parçaları koyuyor boyayıp. Hey gidi koca müteahhit! Anadolu'nun sellerine, iki tahta parçası dayanır mı?" Turgut: "Dayanmaz," dedi. "Ben mühendisim, bilirim. Katiyen dayanmaz." "Ondan sonra, iş bitmek üzereyken, yağmurlar başlıyor. Ortalık tufan gibi oluyor. Seller gelip barajın seddine dayanıyor." "Tahta putrelli barajın seddine mi? "Evet, tahta putrelli barajın seddine." "Romancıdaki inşaat bilgisine de hayran olmamak elden gelmiyor." "Müteahhit, merak ve korkuyla, inşaat yerindeki

binada, şeyde...” “Şantiyede....” dedi Turgut. “Evet, şantiyede. Yoksa sen de okudun mu bu romanı?” “Hayır, okumadım. Şantiyede bulundum.” “Sonra, sular barajı yıkıyor tabii.” “Tabii.” dedi Turgut. “Bundan tabii ne olabilir?” “Sular her yeri, şantiyeyi işgal ediyor. Binaları, makineleri, müteahhidi, her şeyi ve herkesi sürükleyip götürüyor. Sularda, müteahhidin betona koyduğu tahta parçaları da yüzüyor.” “Olur şey değil,” dedi: “Nasıl da çıktılar betonun içinden bu tahta parçaları.” “Evet, olur şey değil. Bir kadına duyulan ihtiras insanı nerelere getiriyor.” Doğru, kadınlardan yana olmasaydım sana hak verirdim dostum. “Hele bir son kısmı var romanın: boyalı tahta parçalarına tutunan adam, inşaatı müteahhit adına yürüten şey...” Turgut: “Kalfa,” dedi. “Evet kalfa. Müteahhidin güvendiği mert bir adam. İşte bu adam, nasılsa suda yüzen tahta parçalarından birine tutunuyor ve başını geriye çevirip kalıntılara bakıyor ve kendini tutamayıp söyleniyor: ‘Ah Cahide Hanım, yaktın bizi.’” Turgut da kendini tutamadı: “Vay namussuz karı.” Metin, derin bir nefes aldı: “Ne realist bir roman değil mi?” Turgut içini çekti: “Anlattığın kadarı bile bana çok tesir etti. Belki bir mühendis olarak itiraz edeceğim noktalar olabilir. Örnek olarak, tahtaya putrel şekli verilip boyanması ve betonun içine konulması doğrusu bana pek realist gelmedi.” Metin, dişlerini gıcırdatarak: “Olur, olur,” dedi. “İnsanın bir kere gözü dönerse her şeyi yapar. Hele böyle bir kadın insana her şeyi yaptırır.” Turgut: “Alçak karı,” diye söylendi. “Doğrusu ben Burhan Cahit’in bu kadar kuvvetli bir muharrir olduğunu bilmiyordum.” Canım Selim! Nereden bulursun böylelerini: “Zaten, bu milletin gerçek değerlerini tanımıyoruz. Kendi öz değerlerimizi ihmal ediyoruz.” “Seninle düşüncelerimiz çok uyuyor,” diye atıldı Metin. Bende herkese uygun gelen düşünceler vardır, değil mi Selim? Metin kendini kaptırmıştı: “Müzikte de Avrupa’dan aşağı

kalır yerimiz var mı? Örnek olarak Türkçe tangoları alalım." Bu kadarı da fazla değil mi? Bu konuda pek hazırlıklı değilim. Fakat başladın bir kere oğlum Turgut. Sonuna kadar dayanacaksın. Sen bile şaşıracaksın nerelere vardığına. Peki Metinciğim: canım benim! Fakat, Türkçe tango? "Bu kadarı da fazla," dedi yapma bir şaşkınlıkla: "İçimden geçenleri okuyorsun dostum. Ben de aynı konuda sana içimi dökmeye hazırlanıyordum:" İçin çıksın, iki gözün kör olsun da piyango bileti sat. Metin şaşırmadı: "Ben, seni görür görmez anlamıştım: bütün kaygısız görünüşünün altında, duygulu, içine kapanık bir insan olduğunu." Bunu beğendim işte. "Türkçe tangolardaki kırık ve ıstırap dolu sözleri ancak böyle bir insan anlayabilir." Bat Turgut bat. "Karıma bile anlatamıyorum bunu Metin kardeşim. Evi bir sürü ağlamaklı plakla dolduruyorsun, diye söylenip duruyor." Metin gururlandı: "Benim karım sesini çıkarmaz. Hayrandır bu müziğe." İkiniz de daha beter olun. İnşallah yakında Batı enstrümanlarıyla Türk müziğini de seversiniz. Turgut iyice açıldı Metin'e: "Ezbere bilirim sözlerini bu tangoların. O ne canım kafiyedir, o ne canım anlamdır!" Kendini tutamayarak mırıldandı:

Minimini bir kuştum
Deli gibi olmuştum

Selim itiraz, etti: yanlış oğlum Turgut, aslını okumalısın:

Minimini bir kuştum
Dejenere olmuştum

Anlamaz ki canım Selim: hem de şüphelenir, hem de yazık olur, hem de ikimize ait bir şeyi başkalarına neden duyuralım? Neden kendimizi ele verelim? Aferin oğlum Tur-

gut, sen adam olacaksın, ben görmeyeceğim. Göreceksin Selim, göreceksin. Yalnız biraz izin ver bana; şu arkadaşınla hesabımı göreyim önce.

"Neden daldın Turgut? Bir şey mi düşünüyorsun?" Hem de nasıl: bir bilsen korkudan dudağın uçuklar. "Ben mi? Düşünüyordum: keman çalarım demiştim de. Kemanlı bir tane vardı. Dur dur hatırlayacağım. Evet işte:

Sevdim bir genç kadını
Ansam onun adını
Her şey benim olsa bile
Yaşarım hayalinle
Kemanımla ona bir ses
Verebilseydim eğer..."

Metin devam etti:

.....

Turgut silkindi, tangonun sonunda uyandı:

Bu karanlık günün elbet
Olacaktır bir sonu
Kalbim özlüyor onu

"Kalbim hep ağlasın Metin. Gerçekten ağlasın." Bozuk bir sesle söylendi:

Sarhoşum sarhoş

"Garson! Bizi unuttun oğlum. Ben sana Metin Beyin viskisi biter bitmez, hiç sormadan tazele demedim mi?" Garson, bahşişi baştan almanın keyfiyle yapmacık bir telaş göstererek koştu. "Dur bakalım, gitme hemen. Sen nerelisin? Sivaslı. Hemşeriyiz desene. Bak hemşerim, bizim, orkestra-

dan bir isteğimiz olacak." Allahım sen günahlarımı affet. Metin'e eğildi: "Hangi tangoyu isteyelim Metin?" "Ben en çok, 'Yıldızlar düşerken bir gece, Tanrıya yalvardım gizlice,' var ya onu severim işte." Bütün yıldızlar başına düşsün. "Duydun mu Sivaslı? Dur, gel buraya. Sen onu unutursun şimdi? Bana bir kâğıt kalem getir bakayım. Sende var mı Metin? Tamam, şunu da al. Müzisyenlere söyle, bununla bizim için bir şey içsinler." Daha ne kadar dayanabileceğim bakalım?

"Bence, sen bu tangoyu dansederken dinlemelisin Metin." Çevresine baktı: "Acaba sana göre bir parça bulabilecek miyiz?" Yan masadaki boyalı sarışın gülümsedi: "Evet, unutmuştuk." Olur, anlamına kadına başını salladı. Kadın, kırıtarak kalktı: "Arkadaşım da gelebilir mi?" Gelebilir. Bütün dünya gelsin. Ben tek başıma... Geldiler. Kendilerini sahte iki isimle takdim ettiler. Amerikan sigaraları çıkarıldı. Sahte cennet, bu akşamki programını sunar! Metin, boyalı sarışınla dansa kalktı. Turgut'unki: "Pek konuşkan değilsiniz," diye söz attı. Sessizlik. Bir gariplik yapmalı. Ceketinin yakasını kaldırdı, eğildi ve esrarlı bir sesle: "Burada vazifeten bulunuyorum. Gizli servisten F-16 ile buluşacağım," dedi. Kadın, anlamadan gülümsedi: "Ne vazifesi?" Kadının kulağına fısıldadı. Bir kahkaha. Oldu. Garson dikildi. İçkiler ne çabuk bitmiş. Birer konsomasyon daha. Yan gözle Metin'i inceledi: İyi dansedemiyor. Kocaman ayakkabılarıyla kadının ayağına basıyor. Yanaklar: tamam, birbirine dayalı. El: henüz fazla aşağılarda değil. "Siz dansetmez misiniz?" Öyle ya, sen de vardın. "Olmaz: aydınlıkta tanırlar." Kadının bacağını tuttu. Kulağına eğildi: "Biraz daha yavaş içebilirsin." Metin'i yanlış tanısalar da olur ama beni yanlış anlamamalılar. Metin'in tangosu bitti: fakat dansı devam ediyor. Kadına gülerek birşeyler anlatıyor. Demek kemancı Metin sensin. Demek sen bu kadarsın. Dur dur... sen Se-

lim'in geneleve ilk gidişinde yanında taşıdığı şu... tamam sensin. Evet... İkiniz de ilk defa gidiyordunuz. Birinci evde kadın seni merdivenlerden aşağı kovalamıştı. Kadını, soyunduktan sonra, zevkine uygun bulmadın, işi yarıda bıraktın. Düşün ki o da insan; mesleğe hakaret. Fakat ikinci evde, esmer ve ufak tefek kadına tenbih edildi. Evet... hepsini hatırlıyorum. Selim iki misli para verdi kadına. Sonra gene bu acı tebessüm -nasıl hatırlayamadım- ve romantik sözler: "İşte bunu da öğrendik. Büyütüldüğü kadar önemli değil." Kadın müstehcen şarkılar söyledi. Sen ise yeni gelin gibi korkuyordun. Neydi o şarkı: "Annem bakkala yolladı, adam şeyini salladı" Metin bu işi ters anladı. Güzel bir tango olurdu. Odada kırmızı renk hâkimdi muhakkak. Jartiyerlerin görünüyordu. Korkma yavrum, ben adam yemem. Peki, bu hayat size zor gelmiyor mu? Duvarda bir yazı: Belediye Bilmem Ne İşleri Müdürlüğünden. Zor tarafları var tabii. Her hafta muayene. Şarkı: ben erkeğe erkek demem. Rahat etmem erkekte... Ne dedin? Ona, hiç öyle dendiğini bilmiyordum. Yatağa ayakkabılarınla mı gireceksin? Selim, çekingen, aşağıda bekliyor. "Turgay Bey daldınız? Ne tuhaflık düşünüyorsunuz gene?" Turgay Bey mi? Öyle ya, kendimizi öyle tanıttık ya. Gizli servis meselesi. "Öyle bir tuhaflık ki, göstersem korkarsınız." Bir kahkaha daha. Ben ölüyü bile güldürürüm. Selim'i? Uzatma. "İkimizi lüks bir apartmanın yatak odasında düşünüyordum." Metin pabuçlarını çıkardı, yatağa girdi. Kadına, "şimdi ne yapacaksın?" diye sordu, Metin... "Çapkın!" dedi kadın Turgut'a. Selim kadına: "Arkadaşımı bekliyorum," dedi. Metin kadına: "Danstan yoruldunuz mu?" diye sordu. Kadın Turgut'a: "Turgay, bir içki daha içebilir miyim?" diye sordu. Adam ol: ısmarlamadan sor. Metin kadına: 'Her gün bir sürü erkekle yatmak nasıl bir şey?' diye sordu. Turgut kadına: bu hayata dayanabiliyor musunuz?" diye sordu. Hayır yorulmuyorum. Hayır

yoruluyorum. Hayır yorulmuyorum, düşünmüyorum. Bilmiyorum. Bir içki daha, bir sefer daha.

Sen, Selim Işık, genelevin salonunda ne arıyorsun? Şu karşında oturan adamlara bak. Onların arasında senin ne işin var? Büfenin üstündeki aynada kendini hiç seyretmedin mi? Hangi rüzgâr seni buraya attı iki gözüm? Bu ahmak Metin için mi? Bak karıyla nasıl dansediyor. Nasıl yılışık bir gülümsemeyle konuşuyor. Orada, kenarına iliştiğin kanepede, bir sığıntı gibi oturuyordun. Nereden geldin, nereye gidiyordun Selim Işık? Kim bilir bu soruyu orada, öyle büzülmüş otururken kaç kere sormuşsundur kendine? Çık dışarı Selim Işık! Temiz hava al biraz. İnsan, kötü şeylerle ne kadar az karşılaşırsa o kadar iyi olur. Hayat tecrübesi mi? Sanmam. Bak karşındaki adam nasıl bir kravat takmış; ceketinin yeşiline bak. Sen hiç öyle ceket giydin mi? Neden odandan çıkmak diye bir mesele attın ortaya? Neden, dünyaya, yaşamaya karışmak gibi bir mesele çıkardın? Sen konsomosyon yapabilir misin? İn oradan aşağı. Kapıdaki gözetleme yerinden içersini seyretmek isteyen kalabalığa, onlardan birine, bir sözünü anlatabilir misin? Siz de, Selim'in çevresini saran yaratıklar, kiminle birlikte olduğunuzun farkında mısınız? Hayatınızda bir daha belki hiç görmeyeceğiniz bu adamın sizi hiç unutmayacağını biliyor musunuz? Siz onun yanında kim oluyorsunuz? Böyle bir adamın yanında bir daha oturabilecek misiniz bakalım? Onun bütün arkadaşları şimdi paşa oldu. Sizde hiç utanma yok mu? Yer verin biraz. Siz, biraz kenara çekilin. Sen de rahatsız etme çocuğu, memelerini sallayıp. Arkadaşını bekliyor işte: görmüyor musunuz? Siz de kapının önünde birikip durmayın. Başka yapacak işiniz yok mu? Çocuk sıkılıyor işte. Bir saattir, parmaklarını birbirine değdiriyor, sigara içiyor, duvardaki yazıları okuyor, biri bir şey sormasın diye yerinden

kalkamıyor. Peki, siz de onun gibi, buraya gelmeden önce, günlerce uykusuz kalarak, yalnız buraya gelmeyi düşündünüz mü? Buraya gelmenin ne demek olduğu, sizin de aklınıza takılıp kaldı mı? Haydi Metin! Sen de şeyini çabuk tut biraz. Metin'e baktı: herifin danstan başını kaldırdığı yok. Hiç oturmayacak bu gidişle. Masaya bir yumruk vurdu: "Metin!" "Sarhoş oldunuz galiba." "Metin! Buraya gel Metin!" Metin, biraz şaşırarak yaklaştı. Metin'inki de içkiye devam edileceğini umarak Turgut'unkinin içtiğiyle arasındaki farkı kapatmak hırsı içinde hemen masaya oturdu. "Gidiyoruz Metin." "Gidiyor muyuz? Nereye?" Kendininkine, göz ucuyla, biraz mahzun baktı.

"Meselenin kaynağına gidiyoruz Metin!" "Kaynağına mı? Neresi..." Turgut ayağa kalktı. Kahramanca sallanıyordu. "Meselenin dibine gidiyoruz. Kaynağına gidiyoruz." Elleriyle masaya dayandı. Dişlerini sıktı: "Hayatın kucağına gidiyoruz Metin." "Peki, nereye?" "KERHANEYE!" Herkes sustu. Turgut bağırdı: "Hesap. Palto. Araba." Kapıya koştu.

Şoföre bağırdı: "Yürü!" "Nereye beyim?" "KERHANEYE!" Metin, başını arabanın arkalığına dayamış, sabit gülümsüyordu.

Şoför: "Sizi burada bırakmalıyım," dedi. Turgut, parayı attı: "Bir daha almazsın inşallah. İnşallah düşeceğimiz bu çukurdan bir daha çıkamayız." Büyük kapıdan geçtiler. Üstleri arandı. Turgut, sokaktakilere çarpa çarpa ilerledi: "İşte, yıllardır beklenen maslahat nihayet arabadan inerek aranıza karıştı. İşte, teknik bir organ sizleri şereflendiriyor." Bir adam, ona gülüyormuş gibi geldi; hemen adama saldırdı. Bir yumruk salladı: eline kan bulaştı. Zabıta, duruma müdahale etti. Bu adamdan davacı mısınız? Turgut, ellerini sarkıtmış, sallanıyordu. Adam, Turgut'a baktı: Turgut, elleriyle yüzünü kapadı. Efendiden bir adama benziyor. Yakışır

mı ona? Hayır davacı değilim: kendinden utansın. Turgut tekrar kapandı. Polis kalabalığı dağıttı.

Turgut, bir evin kapısındaki kalabalığı yararak içeri daldı. Yol verin kavgacıya. Nasıl vurdu demin gördün mü? Yaşa kahraman! Güldüler. Acelen mi var? Herkese elini salladı.

Salon biraz karanlıktı. Bir iki kişi oturuyordu. Tenha saat. Turgut bağırdı: "Burayı canlandırmaya geldik. Elimizdeki ışık, karanlığı delecektir." Genelevin patronuna yaklaştı: "Anneciğim. Venüs'ün kolarına atmaya geldik kendimizi." "Burada öyle biri çalışmıyor."

Turgut, Metin'e döndü: "İşte, gerçek bir kerhaneciyle karşılaştık."

Kadın: "Orospu çocuğu," dedi. "Anneciğim, kızlarına söyle, ellerini çabuk tutsunlar. Türk korsanları geldi." Metin bir koltuğa yayıldı. Bir kadın, divanda bacaklarını açmış, şarkı söylüyor: "İstedim de vermedi...." Turgut konuşuyor: "Grand Mama, söyle bana: burası müstakil bir memleket mi? Hangi kanunlarla idare ediliyorsunuz?" Hıfzısıhha kanunlarıyla. "Sen buranın hükümdarı mısın? Evet öylesin: tevazu gösterme." Birden, salonun ortasına fırladı. Boyun damarları şişmiş, yüzü kızarmıştı. "Sizin tabiyetinize giriyorum. Ben, Turgut Özben, Danimarka kralının oğlu," Memâlikiâlîosmanın vârisi, sizlere tarih kürsüsünden sesleniyorum." Divana yaklaştı: "Yavrum, beni idare eder misin?" Kadının yanına oturdu. Gözlerini tavana dikti. "Burada çok rahatım. Terliklerimi getirin. Entarimi getirin. Beni getirin." Patron yaklaştı: "Rezalet çıkarmayın. Polis çağırırım." Turgut kalktı. Bir kadın merdivenden indi; salondaki adamlardan birine işaret etti. Birlikte çıktılar. "Yatırım ve tüketim. Anneciğim, benden şimdiye kadar ne kötülük gördün?" Divandaki kadına baktı: "Birbirimizi seviyoruz ve evlenmek istiyoruz." Salonda kalan tek adam:

"Arkadaş biraz şakacı, o kadar," dedi. "Tabii. Benim bütün kötülüğüm dilimde. Saat on iki. Kerhane kepenklerini kapatıyor. Kirleri kabaranlar, kuytularda kokuyor. Kerhaneyi kaç paraya kapatabilirim?" Elini cebine soktu, birkaç yüzlük çıkardı. "Sana sığınıyorum. Beni geceye teslim etme." Kadın, durakladı: "Gürültü çıkarırsanız zabıta gelir." Turgut, uslu çocuklar gibi, başını önüne eğdi; gitti divana oturdu. Kadın parayı koynuna soktu. Omuzlarını silkti, uzaklaştı.

Yukarıdaki son müşteri de indi; arkadaşının yanına geldi. Turgut, onlara yaklaştı, elini uzattı: "Ben, Mustafa Umaz," dedi. "İsterseniz siz de kalın. Ne varsa hep birlikte yeriz. Sizleri oturuma davet ediyorum." "Neşeli bir arkadaş. Sizleri rahatsız..." "Hayır, sizler bana lazımsınız. Tek başıma beceremem." Bağırdı: "Metin!" Metin, uyukladığı koltuktan başını kaldırdı. Şaşkın, çevresine baktı. "Gidiyor muyuz Turgut?" "Hayır. Yeni geldik. Dostlarımızın arasında bu ülkenin misafirleriyiz. Kendileri, eksik olmasınlar, lütfettiler; bu gece ülkeyi idare etmek şerefini bize bahşettiler. Metin! Seni sadrazam yaptım. Ben de maliye nazırıyım. Suyun başında bekliyorum. Dünya bir kerhanedir: her gelen yaptı geçti. Grand Mama, perdeleri kapa. Sen de kızım, ışıkları söndür; yalnız büfenin üzerindeki kırmızı abajur kalsın. Metin! Amerikan sigaralarını dağıt!" Elini arka cebine soktu: yassı bir şişe konyak çıkardı. "İşte yakıtımız." Salon, sigara dumanlarıyla mavilendi. "Radyoyu açın!" Hafif melodiler. "Vakit gece yarısına yaklaşıyor. Ortam uygun. Ey kafa! Akıt zehirini!"

Sallanmamaya çalışarak ayağa kalktı:

"Burası ne biçim Kerhane İmparatorluğu? Nerede laterna, kırmızı perdeler nerede? Duvarlar kumaş kaplı. Her tarafta altın yaldızlar. Kadeh dolusu şampanya." Konyak şişesi elden ele dolaştı. Grand Mama: "Ben içmem: öksürtü-

yor." Kadın, Turgut'un kucağına oturdu, kulağıyla çenesinin birleştiği yerden öptü onu. Turgut, bir elini kadının beline doladı; öteki eline konyak şişesini alarak havaya kaldırdı: "Bütün arzum hamamda kız kovalarken düşüp ölmektir. Sevgili karımız ve tahtımızın temel direği, bu gece sizlere bir erkek evlat vermek için bütün hazırlıklarını tamamlamıştır. Biz de elimizden geleni yapacağız. Kerhane kralının her seferi, sarayın dört bir yanından atılacak toplarla halka ilan edilecektir. Kerhanenin salonlarında nur topu gibi çocuklarımız koşuşacak ve müşterilere hizmet edecektir. Ben, balonun ilk dansını, vârisimin yaratıcısıyla yapıyorum." Kadını, sarılarak kaldırdı. Dansetmeye başladılar. "Alkışlar, alkışlar: alkışlayın." İki müşteri, gülerek alkışladılar. Metin de öteki kadının yanına giderek, önünde eğildi. "Yaşa Metin! Şimdi, sayın sadrazam da kralın gözdesiyle dansediyorlar. Halk durumdan gayet memnun. Hayran gözlerle velinimetlerini takip ediyorlar." Patrona seslendi: "Tabiat Ana! Sen de bize katılmaz mısın?" Müşterilerden biri, patronun yanına gitti; kadın, onu yapmacık bir tavırla itti. Müşteri, Grand Mama'yı sürükleyerek ortaya getirdi. "Yapmayın çocuklar. Ben bu havalara uyamam." Turgut: "Zarar yok," dedi. "Arkadaş da bu havaları bilmez. Uyuşur gidersiniz." "Doğru söyledin arkadaş. Maksat muhabbet." İtişir gibi dansetmeye başladılar.

Grand Mama: "Çocuklar, böyle olmayacak. Şu öksürten şeyden bana da verin." "Şimdi, ana kraliçe, doğacak veliahtın şerefine içiyorlar. Balo, dostane bir hava içinde geç saatlere kadar devam ediyor." Kapı vuruldu. Durun. Radyoyu kapayın. "Polis mi?" "Kim o?" "Anne, açın. Ben Safter" "Hay canın çıksın senin." İçeriye kadınsı bir adam girdi. "Sanat âlemimizin gözde simalarından biri baloyu şereflendirdiler. Sizlere kendileri şimdi..." "Dışarda polis filan var mı?" "Yok yok. Rahatınıza bakın." "Safter Bey, size kadın

kalmadı. Kendinizle başbaşa kalınız." "Sersem." Metin: "Buraya ısınmaya başladım." "Elbette ısınacaksın. Hepimiz bu vatanın çocuklarıyız. Hepimiz vergilerimizi ödüyoruz. İnsanları ayıran duvarları yıktık. Elbirliğiyle bizi mutlu yarınlara götüren bir anlayışın kurulmasına hizmet ediyoruz. İçelim."

Şişedeki son yudumu Metin içti. Turgut, kapının yanında oturan Safter'e seslendi: "Bize, bir büyük şişe konyak bul. Sana on lira bahşiş." Safter kımıldandı. Sallantılı bir yürüyüşle Turgut'a yaklaştı, elini uzattı. "Yakıtımız bitiyor, çamura saplanacağız. Yetiş ey Safter, yetiş imdade." Parayı uzattı. Safter terliklerini sürükleyerek kapıya gitti. Kapı aralandı, zayıf gölge karanlıkta kayboldu.

Konyağı açarken, telaştan, şişenin boynunu kırdılar. Grand mama, büfeden çay bardakları çıkardı: iki kişiye bir bardak düştü. Metin'in eli titriyordu. Tam bardağını düşürmek üzereyken Turgut kaptı:

"Dostlarım! Burada dostlar arasındayım. Buranın kralıyım. Sorarım sizlere: kim, bir ülkeyi bu kadar ucuza ele geçirmiştir? Ben, kraliçeye rüşvet vererek, kerhanistanı ele geçirmiş bulunuyorum. Fakat şurasını da belirtmek isterim ki, bu zafer kolay olmamıştır. Bütün hükümet darbelerinde olduğu gibi, gecenin geç ve tenha bir saatini seçtim. Muhafızlara içki dağıttım. Kızların bacaklarını okşadım. Kalanları da müzikle uyuttum. Şimdi artık planımı tatbik mevkiine koyabilirim." Bir yudum içti. Kuvvet toplamak için, eliyle alnını oğuşturdu. "Dostlarım! Bu münasebetle, aramızda bulunmayan ve hatırası benim için kutsal olan birinin adına konuşmak istiyorum. Herkes ayağa kalksın." Kimsenin ayağa kalkacak hali yoktu. Turgut, adamlara giderek birer sigara ikram etti ve onları kaldırdı. Ne yaptığını pek farkedemeyecek kadar sarhoş olan Metin, bir robot gibi, emre itaat etti. Kızlar, önce biraz direndiler. Turgut, onların da

koynuna ellişer lira sokunca, nazlanmayı bıraktılar. Turgut, merdivenlere yürüdü, birkaç basamak çıktı:

"Aramızda bulunması bizlere şeref verecek olan dostum, ülkemizin gerçek sahibidir. Bu dünyaya ikinci gelişinde, beyaz bir ata binmiş olarak aramızda görünecektir. İlk gençliğinde, bu sokaklarda çok dolaşmış, bazen bir türlü içeri giremeyerek dönüp gitmiştir. Bazen de, bu ve bunun gibi salonlarda saatlerce oturarak, onu anlayacak duygulu bir kalbi boş yere beklemiştir. İkinci gelişinde, bu sokak zafer taklarıyla donatılacaktır. Bütün kapılar defne dallarıyla süslenecektir. O gün resmî tatil olacak ve kızlar müşteri kabul etmeyerek, ellerinde bayraklar, pencerelerde, yarı bellerine kadar sarkmış, bekleyeceklerdir. Polisler, en iyi üniformalarını giyerek asayişi temin edeceklerdir. Çünkü, o kadar kalabalık olacak, o kadar kalabalık olacaktır ki üç gün öncesinden ayırtmaya kalksanız bile hiç yer bulunamayacaktır. Yalnız, karaborsacılara müsamaha edilmeyecektir. Çünkü o, öyle isterdi. Sokak bir gün önceden süpürtülecek; çöpçüler de onu, ellerinde süpürge sopaları, hazırol vaziyetinde bekleyeceklerdir. Safter bile o gün için, terliklerini çıkararak ayakkabılarını giyecektir. Bütün müşteriler de, kapıların dışında, bayramlıklarını giymiş olarak elele tutuşacaklardır."

Kızlardan biri hıçkırmaya başladı. Bir müşteri: "Hangi bayram?" diye sordu arkadaşına. Metin, anlamadan bakıyordu. Turgut devam etti:

"Kurtuluş bayramının kerhane bölümü. Bütün bayram törenlerinde olduğu gibi, onun da gelişi biraz gecikecektir. Sokakta sabırsızlık son haddine varacaktır. Polisler, halkı zaptetmekte güçlük çekeceklerdir. Herkes, onu ilk gören olmak hırsıyla, sokağın girişine yığılacaktır." Aynı müşteri homurdandı: "Ne gelmek bilmez adammış." Arkadaşı onu susturdu: "Adam nutuk veriyor, görmüyor musun? Kes se-

sini." Turgut, kendini kaptırarak, bağırır gibi konuşmaya başladı:

"Fakat o gelecektir. Birinci gelişinde ona kötü muamele yapanlar utanacaklardır. O, üstünde şimdiye kadar görülmemiş bir üniformayla beyaz atına biraz çarpık olarak binmiş bir vaziyette sokağın başında görünecektir. İşte o zaman kıyamet kopacaktır."

Sustu. Geveze müşteri sordu: "Hangi kıyamet?" Turgut, son derece ciddi karşılık verdi: "Büyük kıyamet" Yavaş yavaş merdivenlerden indi.

Salon karışmıştı. Metin, Turgut'a yaklaştı: "Güzel konuştun. Fakat, kimden bahsettiğini pek anlayamadım." Ağlayan kız: "Bize faydası dokunacak mı bu paşanın?" diye sordu. Turgut gülümsedi. "Yalnız, bizden şu haraç isteyenler var ya, onları sokmamalı bence o gün. Herkesin bir işi var, onlarsa hazır yiyici." Turgut: "Hakkın var," dedi. "Ben de isimlerini ağzıma almadım zaten." Patron endişeliydi: "Bize bir zararı dokunmaz ya bu adamcağızın? Ben namuslu bir kadınım. Kızlar da benden memnundur. Onlar şahadet ederler bana." Bir koltuğa çöktü. Hıçkıran kız, rahat bırakmıyordu: "Hikâyenin sonunu anlatmadın. Kumandan buralara kadar zahmet ettiğine göre, bir niyeti olmalı. Bu sokağa böyle birinin geldiği hiç duyulmamıştır. Neden biz bayrakları alıp sokaklara dökülüyoruz da o bir şey söylemiyor?" Arkadaşı. "Hiç konuşmadığına göre, kendini beğenmişin biridir herhalde," diye söze karıştı. Hıçkıran kız içini çekti: "Belki de gürültüden, prensin konuşmasına fırsat vermiyorlar. Ben, buna benzer bir film görmüştüm galiba. Onda da çok ağlamıştım." "Haydi sersem. Sen dün ne yediğini hatırlamazsın." Kız alındı, sustu. Turgut, tartışmalara son verdi: "Masalın sonunu istediğim zaman anlatırım. Şimdi, krallığımın keyfini sürmek istiyorum. Canlanın biraz! Bana ilham verin ki ben de sizleri sevindireyim. Safter! Bize şarkı

söyle." Safter gururlandı; yatay şeritli gömleğini, siyah pantalonunun üstünde itinayla çekti. Bir elini büfeye dayayarak hazırlandı: "Hangi şarkıyı emredersiniz efendim?" "Güzel. Saray adabını iyi biliyorsun. Biraz kederli bir şey olsun. Hani, daha ilk mısralarla insanın gözünden sicim gibi yaş getiren şarkılar vardır ya, işte ondan."

Safter, boynunu ve çenesini titreterek başladı. Yanık bir sesle söyledi. Söylerken de yavaşça gözlerini kapadı:

Nedir bu nâz-ı tegafül zaman zaman güzelim
Kaçıncıdır bu eziyetli imtihan güzelim.

Turgut, kızların ortasında, elinde konyak dolu çay bardağı, şarkıya yer yer katıldı. Müşterilerinden biri, arkadaşının omuzuna başını dayamış horluyordu. Sigara dumanı gözleri yakıyor, eşyanın ve insanların üzerine siniyordu. Durum bir kere sağlığa aykırı oldu mu öyle sürüp gitmeli oğlum Turgut. İçki de çok içilmeli, sigara da. Havasız da kalınmalı, dumandan boğulmalı insan. Adilik de artmalı, insan gittikçe bayağılaşmalı. Ahlaksızlık da artmalı, hem de aşağılık bir ahlaksızlık. Çirkinlik de artmalı. Çevresine baktı. Tahta kenarlı, düz arkalıklı, kılıfı çiçekli basmadan eski koltuklar, yeşil muşamba ve çıplak yerler, gözlerinin boyaları yanaklarını ıslatan sarkık kadınlar, aptal suratlı ve en orta sınıftan müşteriler, yatak çarşafına benzeyen perdeler. Her şey ortamına uygun. Çirkinlik ne kadar kolay! Tablalarda, böcek ölüleri gibi yatan izmaritler. Duvarda, haftalık dergilerin ilâvelerinden kesilip camlatılmış en zevksiz resimler. Birden kapı açılarak içeriye dünyanın en usta marangozları, ressamları, mimarları, dekoratörleri, halıcıları, inşaatçıları girecek. Her şeyi, her şeyi güzelleştirecekler. Her şeyin daha güzelini yapacaklar. Eskileri yakacaklar. Dünyanın en eski mahzenlerindeki en eski şaraplar masaları süsleyecek, mü-

zelerin en seçme kristalleri, seramikleri her köşeyi dolduracak. Merdivenin başında, Philadelphia Senfoni Orkestrasının üyelerinden seçme bir topluluk, başlarında birinci keman, çalmaya başlayacaklar. Peki insan? İnsan ne olacak? Onu kim değiştirecek? Değiştirmek ne kelime? Şu, divandan kolu sarkan orospunun kırmızı boyalı kırık tırnağının bir parçasını dahi taklit etmek kimin haddine? Bütün o göz boyayıcı kalabalığınızla onun tırnağının ucu olamazsınız: yeniden yapamazsınız o parçayı. Bu kurum, bu gösteriş neden o halde? Dışarı! Herkes dışarı! Herkesin, mimarlarla fraklı orkestra üyelerinin, ressamlarla müze memurlarının, bu münasebetle, açık artırmaya gelir gibi salonu dolduran tuvaletli kadınlarla cilacıların, parkecilerin, döşemecilerin, fular takmış bir üst dereceden sanatkârların, mavi boyalı köhne kapının aralığından geçmek için itişerek birbirlerini ezdiklerini düşündü. Derin bir nefes aldı. Biçimden önce öz, özden önce duygu, duygudan önce insan gibi basmakalıp sözler düşündü. Eşyayı olduğu gibi bırakın. Bizim de elbette bir bildiğimiz var. Yeni çıkan kumaşlar sayesinde pantalonun ütüsü artık bozulmuyor, bu döşemelik kadifenin üstünde çekinmeden sigaranızı söndürebilirsiniz, modern stilde döşenmiş bir salonda, antika mobilyanın nasıl ustaca yerleştirilmiş olduğunu görebilirsiniz, filtreli sigaralar da kanser oranını yüzde yedi azalttı, son gidişimde köylülerden otantik bir vazo aldım, hem otantik hem antik, işte gerçek bir Stradivarius, daha Mozart'la Beethoven'i ayırdedemiyor, servetlerimiz yağma ediliyor, bir tabak aldım, bir tabak daha aldım, birini duvara astım, bir bende var bir de kerhanede. Kapıyı arkalarından kapattı.

Gözleri kapalı, Safter'in şarkısına katıldı. Sarhoşların şarkısı yavaş yavaş salona yayıldı. Sıcakla birlikte merdivenlere tırmandı, günah odalarının içine, kapı altlarından sızdı, kapağı açık kömür sobalarına girdi, kurum dolu bacadan

gecenin ortasına süzüldü. Gecenin sıcağında buharlaştı, eridi; yoldan geçenlerin elbiselerine, ruhlarına sindi. Otomobillerin açık pencerelerinden girdi, şoförlerin derilerinin altına işledi. Şoförler, ellerini radyolarının düğmelerine uzattılar, hafif müziği kapayıp Arap istasyonlarını aramaya başladılar. Şoför Emrullah, derisinin altına şarkının girdiği yeri, orta parmağının, direksiyon sallamaktan sertleşmiş eklemini, hafifçe kaşıdı. Hafif bir zehirlenme. Aynı parmakla gözünü kaşıdı; aynı parmakla başını kaşıdı. Sarhoşların şarkısı, kelebek camından dışarı uçtu. İçerlemişti: beni Arap müziğiyle karıştırıyorlar, diye söylendi. Yayalar için yanan yeşil ışıktan yararlanarak karşıya geçti. Yükseldi. "Hastayım yalnızım..." oldu ve kapanmakta olan bir meyhanede, İstatistik Umum Müdürlüğü kaleminden emekli Niyazi Beyle, tombalacı Akif'in fasılındaki peltek güfteye karıştı. Kapanan kepengin paslı aralığından sıyrılarak asfalta çıktı. Elinde çanta-radyo taşıyan bir işçinin omuzuna kondu, yorulmuştu. Şehrin fakir mahallelerinden birine giden çamurlu bir otobüse bindiler. Eski otobüsün homurtuları arasında bir süre sesi duyulmadı. Işıklı yolları geride bıraktılar; sarsıla sarsıla tozlu yollarda ilerlemeye başladılar. Sesini biraz yükseltti işçinin radyosunda. Bu yollara, bu toza, bu sıcağa başka türlü dayanılmazdı. İşçiden bir durak önce indi; ters taraftan gelen başka bir otobüse bindi. Biletçiyle oturup iktidara yaranmaya çalışan bir işçi gazetesini, ilanlarına varıncaya kadar okudular. Sonra hızlandı: apartmanlara girdi. Demokrat Ahmet Beyin evinde, bir senfoniyle bir popüler müzik arasında dinlendi. Bazen high fidelity oldu, bazen mono. Yetmiş sekiz devirli parlak kollu bir gramofonda bile çalındı bir kere; elle kurulanlardan. Bir ara yolunu kaybetti; sormak için bir karakola girdi. Sıcakta parmak izleri kötü kötü kokuyordu. İstediği şarkıyı çalmayan seyyar çalgıcı tamburî Arif'e sözle ve fiilen tecavüz etti-

ği iddiasıyla... daktilonun tıkırtısına kaptırdı kendini. Tuşların tıkırtısı, arzunun tıkırtısı, rahmetli Mehmet Akif, Seyfi Baba, sen bir garip çingenesin... Arif Baba... kendini sokağa attı. Peşine iki tane uzun saçlı, kırmızı ceketli genç takıldı. Armonize edilmemek için var kuvvetiyle kaçtı. Geceyarısı olduğundan kapalı duran demir kapının üstünden aştı. Üç numara, on iki numara, yirmi sekiz numara; kapıyı yumrukladı. Aceleden, muşambanın üstünde kaydı, duvara çarptı, sarhoşların arasından güçlükle yer açtı kendine. Sendeledi, yere düştü, telaşla kalktı. Turgut oradaydı: bir adım mesafede. Göğsüne yaslandı, başını omuzuna koydu. Bir kedi gibi süründü, yaltaklandı. Nefes nefese, ama emin ellerdeydi.

Turgut terliyordu. Gürültülerinin dışardan duyulmaması için pencereleri açamıyorlardı. Kuru bir sıcak vardı. Susuz ve buzsuz içilen konyak da kurutuyor, kavuruyor, yakıyordu. Bulantı vereceği endişesiyle su içilmiyordu. Söylenen şarkılar da boğazlarındaki son ıslaklığı almış götürmüştü. Safter'in sesi çatallaşmıştı; kulakları tırmalıyordu. Turgut iki Safter, üç Safter, dört Safter birden duyuyordu. Şarkı en olmadık yerde kesiliyor, susuzluk, nefessizlik, bitkinlik dolu iç çekmelerden sonra, kırılıp dökülerek devam ediyordu. Sıcak peşlerini bırakmıyordu. Turgut, önce çeketini, kravatını çıkardı; alacakaranlıkta birleşen şekilsiz eşya yığınının içine bıraktı. Biraz susalım, bir pencere açalım. Sıcak hava içeri doldu. Ağlayan kızın gözyaşları kurumuş; tuz, yüzünden garip ışıltılar yansıtıyor; kızıl ışıltılar. Yapışkan, az sulu ter, vücutları pişiriyor, yanma, dayanılmaz bir hal alıyor. Dayanmak gerek, daha bütün kozlar oynanmadı, son çıkış yapılmadı. "Safter, sen kimsin Safter?" Diliyle damağını ıslatmaya çalışıyor, tükürüğünü yutuyor: faydasız. "Eski bir kumarbaz, efendim." Efendim, efendimiz, efendimiz. Efen-

dimiz yorgunlar, efendimizin canları sıkılıyor. Sıcak efendimizi bunalttı. Efendimizin sağlığına içiyorum. Sarayımızın içine sokulmaya cüret eden bu menhus sıcak kanımızı kurutuyor, beynimizin suyunu buharlaştırıyor, kullarımıza istediğimiz gibi hizmet etmemizi engelliyor. Muhafızlar! Kim soktu onu buraya? Ülkesinde güneş doğmaz kralımızın odasına çıkan yorgun merdivenlerin mermerlerini hangi ışık kızdırdı? Bir zamanlar duvarlarının dibinde dalgaların oynaştığı bu sarayı kim getirdi bu bozkırın ortasına? Kim icat etti sıcağı? Efendimiz, efendimiz. Efendimizin başına güneş geçti galiba. Hayır, ışık istemiyorum: kapansın ağır kadife perdeler, kimse içeri alınmasın. "Tombalacı mıydın Safter?" Bütün kabahat sıcakta. Düşmanın, sıcak çöllerden gelmesi, savaş alanının şartlarına daha kolay uymasını sağladı. Mermerden yansıyan ışığa bile dayanamayıp sarayın içinde şemsiyeyle dolaşan soylularımız birer birer kırıldılar. Bizi sıcak yendi. "Sonunda tombalacı da olduk efendim. Önceleri büyük kumarlar oynardım. Büyük kumarlarda bulundum. O zamanlar iskambil..." Demek eskiyen kumarbazları kırpıyorlar sonunda... sonunda efendimiz. Hayır, istemiyorum. Bana iyi haber getirin; ölümden, yenilgilerden bahsetmeyin. Nöbetçiler! Bu adamı dışarı çıkarın; çürümüş et kokuyor. Sıcak yüzünden, efendimiz. Çok uzun yoldan gelmiş. Elbiseleri tozlu: havayı dolduruyor, nefes alamıyorum. Pencereleri açın, duvarları yıkın: efendimiz nefes alamıyorlar. Bir elleriyle şemsiyelerini tutmaya çalışırlarken, öteki elleriyle kılıçlarını nasıl sallayabildiler? Işığı görünce pencereye uçan, cama yapışan sinekler kadar da dayanamadılar mı? Tespihböcekleri gibi kıvrılıp ölüverdiler efendimiz. Borular çalınsın, halka haber verilsin. Yağmur duasına çıkılsın.

Ayağa kalktı, gömleğini çıkardı, kapının yanındaki askıya itinayla astı. Karanlıkta, el yordamıyla bir iki kapı tokmağı

tuttu; tuvaleti kokusundan buldu. Işığı yaktı. Lavabonun içine başını soktu. Suyu açtı. Kurulanmadan salona döndü. Yere oturdu. "Kapıda gözcülük yaptığın da oldu mu?" Bana ince elbiseler getirin. Seyrek dokunmuş kumaştan olsun. Gözeneklerinden hava girsin tenime. Tüylerimi bir çayır gibi dalgalandırsın. Hiç esmiyor, efendimiz. Büyük yelpazeler getirin: iki adamın taşıyamayacağı kadar büyük yelpazeler. Mısır resimlerindeki firavunlara tutulanlar gibi geniş, hafif tüylü. Dikişler tenimi yakıyor; dikişsiz beyaz elbisemi getirin bana. Hay Allah kahretsin: bu sıcakta yalnız esmerler imparatorluk edebilir. Bütün krallar akraba olur, dediler. Hepsi de Tanrının oğulları. Beni bu sıcak ülkenin prensesiyle evlendirdiler; oysa ben sarışınım. Buzlu çöllere alışkınım. Olric, Olric! Birşeyler yapmak gerek. Yoksa, bu yenilginin suçunu bana yükleyecekler. Oysa, güneşe sıcağa yenildik hepimiz. "Erkete demek istiyorsun, beyim. Erketelik de yaptım." "Bize, usulüne uygun bir kumar oynatabilir misin Safter?" Başıyla odadakileri işaret etti: "Bu kadroyla birşeyler yapılabilir bana kalırsa. Sen bu oyunun adabını, erkânını bilirsin herhalde." Abdülhak Hamit! Sıcak konusunda bir şiir söyle. "Bütün raconunu bilirim beyim. Sen meraklanma; dediğini anladım ben. Safter, eski günlerini yaşatacak sana." "Ortaoyunu gibi bir şey olacak desene." "Evel Allah: sen üzülme. Her boyaya boyandık biz. Allah selamet versin, Sadi Beyin tiyatrosunda mezarcıyı bile oynadım ben." Vücudunu dikleştirdi: "Bir kazma, bir de kürek, bir de ölü gömülecek." Ölülerimizi savaş alanından toplamayı başardık mı? Halk ölülerini istiyor. Kokudan kimse yaklaşamıyor, efendimiz. "Efendimiz Hamlet." Turgut, belinden hayalî bir kılıç çekerek Safter'e hamle yaptı. Safter, eliyle masaya tutundu; sonra yavaşça aşağı kaydı. Elleriyle göğsünü kapayarak bağırdı: "İhanet, ihanet!" Turgut koştu, ışıkları yaktı. Kadınlar, müşteriler gözlerini kırpıştırdılar: "Gö-

zümüze geliyor. Dayanamıyoruz. Karanlık!" Turgut ışıkları söndürdü. Gene yere oturdu, kollarıyla arkaya dayandı, gözlerini Safter'e çevirdi. Başına boşalttığı sular kuruyor, yüzünde hafif bir serinlik dolaşıyordu. Efendimiz biraz daha iyi hissediyorlar mı kendilerini? Demek savaşırlarken güneş gözlerine geliyordu? Evet efendimiz: doğru dürüst görememişler düşmanı. Kılıçların ışıltısı gözlerini kamaştırmış: her yer beyaz görünmüş gözlerine. Beyazdan kör olmuşlar. Karda dolaşan insanlar da böyle olurlarmış diyorlar Olric. Doğrudur Efendimiz. Kar da güneş gibi yakarmış. Her şeyi duyuyoruz, hiçbir şeyi bilemiyoruz Olric. Bu duvarlar arasında kapandık kaldık. Savaş diyorlar, öldüler diyorlar, halk diyorlar. Ne biçim şeyler bunlar? Rivayetler dolaşıyor, sözler geliyor kulağıma. Hep, bir yerlerde birşeyler oluyor, biz bilemiyoruz, Olric. Hep anlatıyorlar, söylüyorlar, naklediyorlar. Bir gün hiç beklemediğim bir sırada, kapı bir tekmeyle açılacak; tanımadığım insanlar dolacak içeriye. O anda, büyük bir ihtimalle, sen de yanımda olmayacaksın; muhafızlar da öldürülmüş. "Kâğıt mı, zar mı, Safter?" Hem kılıç hem demeç kullanıyorlar. Olric ya da Osric gibi bir isimdi. Demek iki silahı birden kullanıyor. Ben o anda sıcaktan bunalmış, yarı ölü, tahtıma uzanmışım. Bu düşüncelerle kendinizi yormayın efendimiz. Nasıl rahatsız olmam Olric? Yoksa Osric miydin? Sıcak beynime vurdu; her şeyi bulanık hatırlıyorum. Bu akşam sarayda bir oyun oynanacak. "Kumarcı için her oyun birdir. Yalnız beyim, belirli oyunlarla şöhret yapmış namlı kumarcılar vardır. Meraklıları, o oyunlarda böyle kumarcılardan çekinirler. Gene de dayanamazlar: hep o oyunu oynamak isterler. Telaşlı olduklarından, kumarcının şöhretiyle kulakları dolu olduğundan, her zamanki oyunlarını oynayamazlar çok kere. Yenilirler. Kumarcının şöhreti de gittikçe artar. Başedilmez böyleleriyle. Tokatlı bir Poker İbrahim vardı..." Turgut

kalktı, gene lavaboya gitti. Kumar sözü iki müşteriyi ilgilendirmiş olacak ki Safter'in yanına yaklaştılar, ilk defa görüyorlarmış gibi, tepeden tırnağa süzmeye başladılar onu. Sonra, hiçbir şey söylemeden ceketlerini çıkardılar; cüzdanlarını pantalonlarının arka cebine aktardılar. Susarak Safter'i incelemeye devam ettiler.

Bir tanesi oldukça uzun boyluydu. Bıyıkları, dudağıyla burnunun arasını kaplıyordu. Kendine güvenen bir duruşu vardı. Gene de küçük siyah gözlerinde belli belirsiz bir endişe okunuyordu. Kocaman altın bir yüzükle kaplı işaret parmağını Safter'in karnına doğru uzatarak: "Sen mi oynatacaksın kumarı?" diye sordu. Turgut, başından sular akarak geldi. Boynundan sızan sular fanilasını ıslatıyor, kirpiklerinin çevresindeki damlalar gözlerini aydınlatıyordu. "Ben kumarı efendice oynatırım. Sende buna dayanacak yürek var mı?" Asilzadeler, bu ülkenin soylu fidanlarıdır. Orada, güneşin altında kuruyarak çürüdüklerini düşündükçe içim bulanıyor. Korkuyorum Olric. Bu lanetin üzerime bulaşmasından korkuyorum. Soytarım nerede? Gözdelerimi, silahşörlerimi çağırmaktan korkuyorum. Ya birdenbire, pis kılıklı, ter kokan serseriler içeri dolup da beni öldürmeye kalkarlarsa? Ordunuzun başında bulunsaydınız söylentilere yer kalmazdı efendimiz. Bu sıcakta mı Olric? Hem, ben kan görmeye dayanamam: bayılırım. Onların, bu kızgın güneşin altında nasıl öldüklerini düşünemiyorum. Ölüler için sıcak da soğuk da birdir: duymazlar efendimiz. Söyleme Olric: fena oluyorum. Bütün vücudumu soğuk bir ter kapladı. Güneş batıyor efendimiz. Nöbetçiler, nöbetçiler nerede? Turgut silkindi. Her şey yavaşladı. Sıcaktan. Bu sarayda bir kötülük hazırlanıyor. Sıcak, hainlerin kokusunu burnuma getiriyor. Tevfik Fikret! Kış şiirleri söyle. Yüreğim kızdı. Kafam kızdı. Kar altında biçareler, soğuk düşünceler, ete değen çeliğin serinliği. Zavallı ruh! İşlediğin günahlar ne ka-

dar büyük ki gecenin bu saatinde dolaşıyorsun Nereden gelip nereye gidiyorsun?

Turgut, kumar hazırlıklarını gözden geçirdi: salonun ortasında yere bir yaygı seriliyordu: çarşaf gibi şey. Metin, koltuğun arkasına başını dayamış uyuyordu. Tepedeki ışık yakıldı; tavanda uyuyan sineklerin birkaçı kımıldadı. Beyaz örtünün üstünde bir süre tembelce dolaştılar. Bir pervane sırtüstü yere düştü. Adamlar, örtünün çevresinde bağdaş kurup oturdular. Kadınlar oturdukları yerden onlara merakla bakıyorlar. Herkesin yüzü ciddi. Safter zarları çıkardı, avucunda salladı, avucunu kapattı; Turgut'a döndü, işaret bekledi. En yakın arkadaşımı kaybettim Olric: kimse anlamamalı bunu. Başları ağrıyor, sizlere katılamadıkları için üzgünler, dersin. "Siz başlayın: ben belki sonra katılırım. Yarım saatten fazla oynamak yok." Elinin tersiyle, alnına biriken terleri sildi. Çok sıcak bir gece, rahmetli. Toplantıyı canlandırmak için elimden geleni yapıyorum. Biraz sonra, şerefinize, Safter'in idarelerinde, neşeli bir barbut başlayacak. Elini cebine attı, bir yığın buruşuk kâğıt para çıkardı. Avucunda sıktı; Safter'e top halinde uzattı paraları. "Bir arkadaş için. Benim hesabıma oyna." Safter parayı öylece önüne koydu. Kral eğleniyor. Bu gece bütün saraylılar benim için eğlensin, şarap su gibi aksın, havai fişekler atılsın, mantar tabancaları patlatılsın, fener alayları düzenlensin, sokaklarda tepinilsin, sular idaresine haber verilsin, bir gecelik bütün havuzlara su aksın, renkli ışıklar yakılsın, fıskıyeler göklere yükselsin, marangozlar ucuz tarafından hemen zafer takları kursunlar, elektrikçiler renkli ampullerle donatsınlar takları; muhafız alayından sağ kalanlar toplansın, bir geçit resmi düzenlensin. Grand Mama seslendi: "Mustafa'ya benden on beş lira." "Oldu." Bu gece bütün talih oyunlarına izin verilsin. Polisler halkın taşkınlığına göz yumsun. "O zar kesik." "Dübeşe atıyoruz." Bütün yüzler

gerilmiş, bütün yüzler Safter'in elinden çıkacak zarlara dikilmiş. Mustafa, uzun boylu müşteri, bıyıklarını kaşıyor. Kısa boylu arkadaşı da, kumarda kişiliğini bulmuş: önündeki paraya bakıyor, hesaplıyor, çevresini inceliyor, elini uzatıyor, elinin tersiyle zarları itiyor: "Gene kesik." Safter'in yorgun yüzünde hiçbir çizgi kımıldamıyor; uzanıyor, zarları alıyor, zarın atılmasını uzatıyor, Turgut'a dönüyor: "Bunlar acemi," diyor. "Zardan korkuyorlar." Ey zavallı ruh! Talihini dene bakalım. Alnına konan bir sineği kovdu. Sinekleri hiç sevmezdi rahmetli. En çok mavi sineklerden nefret ederdi. Ortaokuldayken, bir gün, gene böyle sıcak bir yaz gecesi, gene bu şehirde, Vahit Beylerin ortanca oğlu tıp talebesi ve sonra fakülteyi bitiremeyerek radyo acentesi olan ve küçükken tutulduğu kuşpalazından kurtulmak için yarılan boğazında uzun bir yara izi taşıyan Esat ve daha sonraki yıllarda yaşadığı sefih hayatın kefaretini veremden ölerek ödeyen Jak ve Saffet Ağabey arasında yapılan bir sinek yarışını anlatmıştı. Mavi sineklerin kanatları koparılıyor, kırmızı elişi kâğıtlarıyla kaplanmış tavla zarı büyüklüğündeki karton arabacıklara ipliklerle bağlanıyordu. Zavallı hayvanlar. Sonra, bu küçük atlı küçük arabalar, yeşil çuha kumar masasının bir ucuna sıralanıyor. Süpürgeden koparılmış ince sarı kamçılarla kanatsız sinekler dürtülüyor: hayvancıklar, şaşkın, telaş içinde arabacıkları çekiyorlar. "Dubara. Kaybettin." Ufak müşteri sevinçle zıpladı: "Zar hâkimiyetini kaybettin."

Turgut, kızlardan birine yaklaştı. Ne kızı? Anasının kızı. Bir sokak fotoğrafçısının çektiği resim gibi soluktu bu kız. Balmumu kaplı bir ten, düz göğüsler. Meslekte pek makbul sayılmamalı. Ufak tefek bir şey. Acaba Selim, Metin'i beklerken böyle birinin yanına mı oturdu? Ürkütücü bir yanı yok. Oturmuş olsaydı. Çıplak ayaklarına plastik terlikler giymiş. Deri olmaz tabii: her şey sahte olmalı. Selim bir ki-

tapta okumuştu sanıyorum: yazın güneşte yanamazlarmış: müşteriyle çıplak yatarlarken, memeleri ve karınları ayrı renk görünmesin diye. Ne kadar tartışmıştık, meslek midir değil midir, diye. Kızın kolunu tuttu. Fare gözleriyle baktı kız: ürkek, hem de küstah. Çekingen mi? Hayır, cahil. İnsanlığa cahil. Daha biçimsiz, daha uydurma kadınlarla düşüp kalkarlardı arkadaşları üniversitede. Bir kadını elde etmenin gururundan olacak. Biçimli, küçük bir burnu var. Kaşlarını da almamış. Gözlerden ve burundan anlayamazsın bunları zaten. Ağız ele verir bunları, bir de eller. Bütün çirkinlikler, bütün vahşet, insanı donduran bütün sahtelik ağzın kıvrımlarında barınır. Peki, gözler ne ifade eder? Erkeklerin beklediklerinin tersini... Bir insan tarafları olmalı. Küçük burjuva kadınlara özenirler muhakkak. Onlar gibi, "hürmete şayan" olmak isterler. Yoksa, sol ellerinin yüzük parmağına neden alyans taksınlar? Fakat bazı erkekler, özellikle şoförler, hemen anlarlar kimliklerini bunların. Onlar istedikleri kadar hanımefendi tavırlarıyla kırıtsınlar, arkalarından sıfatlarını yapıştırıverirler. Amansız dünya. Konuşmadıkları zaman da, Selim gibi erkekler, onlar için birtakım hayaller kurabilirler. Bu çelimsiz kızın elleri ne kadar büyük ve kaba. Geldiği sınıfın işaretini taşıyor. Neyse, yüzük takmamış. Henüz, aşağılık duygusuna kapılmayacak kadar genç. Milyonlarca erkek için ne büyük bir nimet. On binlercesi için de değil. Kazanılması kolay bir zafer. Kaç kere geldim böyle yerlere? Bir iki kere. Diz kapakları da zavallıdır. Onu memnun etmek kolay olmadı. Fakat erkekler de ne kadar kaba ve anlayışsızdır. Kadınlar da öyledir. Erkekler de öyledir. Kadınlar da öyledir. Sonu yok bu gidişin. Kız, Turgut'un yüzüne baktı, gülümsedi. Onlardan farkımızı anlamazlar ki. Onlar diye bir şeyi nereden bilsinler? Hükümetçe bizim gibilere nişan verilmeli. Bana verilmeli. Metin'e verilmemeli. Burhan'a verilmemeli. Neden mi? Bilmi-

yorum. Bakışlarını beğenmedim. Sınıfta, Selim'le birlikte, en cana yakın öğrenci seçtiğimiz Osman bile sonradan yapmadığını bırakmadı. Pişman etti bizi. Gerçi yaptıkları kadın konusuyla ilgili değildi. Kadınlardan korkardı. Kadınlar da taktığımız bu nişanlara göre davranmalı bizlere. "Nereden bilsin senin sen olduğunu" özürü ortadan kalkmalı. Kumarcılar arasında bir dalgalanma oldu: "Manoyu fazla alıyor. Hesabı yanlış yapıyor. Hem oynamak hem mano almak olur mu?" Turgut, duruma el koydu: "Benim namıma oynuyor, kendi namına mano alıyor. İsterseniz keselim." Kısa boylusu, kişiliğini iyice bulmuştu: "Sana ne oluyor? Sen sanki kral mısın?" Turgut ayağa kalktı, kısa boylunun yanına dikildi, tepeden tırnağa bir süzdü onu. Durdu, bekledi. Safter atıldı: "Kaybediyor, biraz bozuldu. Önemli bir mesele yok. Sen keyfine bak beyim." Kısa boylu durumu kurtardığına memnun, acele örtünün başına döndü. Yazık: meseleler çabuk kapanıyor. İnsan, her şeyi göze aldığı bir anda hırsıyla başbaşa kalıyor. Onun için değmez, bunun için değmez, adamın yorulduğuna değmez, üzüldüğüne değmez, bir orospu değer mi erkek adamların dövüşmesine? Delikli demir icat oldu: düellonun tadı kalmadı. On adım yürüyeceksin, sırt sırta döneceksin, nişan almak için bir süre bekleyeceksin. Tıpkı filmlerdeki gibi. Yerine döndü.

Kızı belinden kavradı, göğsünü tuttu. Kız, müşterilerin iş dışındaki saldırılarına karşı gösterdiği tepkinin verdiği alışkanlıkla direndi. Yapmacık bir cilve. Ağızlarından da öptürmezlermiş. Savaştan dönmüşüm yorgunum kızım, bana bir öpücük ver yavaş yavaş. Kızın üstüne eğildi. İyi; kaçmadı. Kadına sarıldı. Kumar, kadın ve içki: dördüncü sınıf tatlı hayat. Derler ki derileri gergin dursun diye şap sürerlermiş. Kadın kokusu ne de olsa; ucuz lavantayla karışık da olsa. Biz, kadınlar gibi değiliz. İnsana karşı duyarlığımız var. Kadın ürperdi: "Yapma," dedi. Sıyrıldı. Yapma: ezeli ve ebedi

cevap. Ey zavallı ruh. Nedir bu yaptığın rezalet? Nereye sığar? Görelim gel bu rezaletleri ve onları doğuran tembel arzuları ve karında yerleşen ve kafanın azdırdığı iştihaları ve onunla birlikte teşebbüse geçen eli ve temizleyelim bu yaşamak için geldiğimiz dünyadan kalın arzuları. İnceleri kalsın yalnız. Nedir bu rezalet: insanın hem eli hem kafası çalışır mı? Okuduğun satırların etkisi altındasın. Buldum seni: Selim Işık, tembel âşık. Kadın sızlandı. "Herkesin içinde ne yapıyorsun? Çek elini." Kelimelerin beni tahrik edemiyor, soluk orospu. Yarı karanlıkta, kadını karıştırmaya devam etti. Elleri, dokunduğu hiçbir yerden memnun kalmıyormuşçasına aranıyordu. İleri gitmedi. Eli, kadının kalçalarında karar kıldı. Bir akşam, üniversitedeki arkadaşlarla böyle bir sokakta kapıdan kapıya nasıl vurmuştuk arzularımızı. Efendim? Yarı çıplak kadınlar, üstü çıplak altı etekli kadınlar, altı çıplak üstü kazaklı kadınlar, divanlarda bacaklarını açmış kadınlar, divanlarda bacaklarını karınlarına çekmiş kadınlar, salonda dolaşarak memelerini sallayan kadınlar, öne eğilmiş memelerini gösteren kadınlar, arkaları dönük kadınlar; hiçbiri onlara göre değildi. Bir evin önünden geçerlerken, Turgut'un gözü yarı aralık duran kapıdan görünen giriş koridoruna takılmıştı. İçeriden gülüşmeler geliyordu; o tarafa yöneldiler. Merdivenleri çıktılar; koridorun sonunda, salonda, merdivenin başında, öteki evlerdeki gibi yarı çıplak kadınlar dolaşıyordu. Kapının hemen yanında da bir erkek, bir iki kadınla konuşuyordu. Altın dişli, esmer, bıyıklı, genç bir adam. Kadınlara davranışından, onları daha önceden tanıdığı anlaşılıyordu. Sohbetleri uzadı! Adama bir sandalye getirdiler, oturdu. Genç adam, kadınlara müstehcen şakalar yapıyor, onları güldürüyordu. Sözlerinin arasında, teklifsiz ve alışkın bir hareketle, elini uzattı, kadınlardan birinin eteğinin altına soktu, kadının bacağını okşadı. Gülüştüler. Bütün gece, kadınları ilgisiz gözlerle

seyreden Turgut, bir anda heyecanlandı: zevkle seyretti bu sahneyi. Çok kısa süren bir sahne. Adam, hemen elini çekti: bir iki saniyelik bir temas. Turgut, Selim'in merak ve tutkuyla bakan gözlerini yakaladı ve atıldı: "Böylesini seyretmek daha başka oluyor, değil mi? İnsan bir tuhaf oluyor, değil mi?" Kadın, adamın eline vuruyor, gülerek söyleniyor, utanmış gibi, onları seyreden gençlere bakıyor. Selim kızardı: suçüstü yakalanmış gibi, telaşlı gözlerini yere indirdi. Gülümseyerek meseleyi kapatmaya çalıştı. Şimdi beni görseydi nasıl hissederdi acaba? Elini, kadının dizkapağından yukarılarda gezdirdi. Çorabı yok, ne yazık. Çorabın bitip etin başladığı yere dokunmaya bayılırım doğrusu. Bacakta, eşyanın bitip insanın başladığı yer elin altında, vücudun duygulara karşılık vermeye başladığı nokta. Daha yukarıda sıcaklık da gittikçe artmaya başlar: dünyanın merkezine doğru. Bilinmeyene doğru yolculuk. Kadına sarılmış, küçük hareketler yapıyor, sınırı aşmadan. Uzaktan bakılınca, insana, hiçbir şey yapılmıyormuş gibi gelir: bir şeyden şüphelenilmez. Telaşsız, hafif bir hışırtı. Bazı duyguları ifade etmek ne kadar zor. Elim anlatabilir ancak. Elimin derisinden vücudumun hayati merkezlerine yayılan bu duyguyu sizlere iletmekte güçlük çekiyorum, insan kardeşlerim! Efendim? Yalnız dokunma duyusuyla açıklanabilir mi? Ya da elektriklenmeyle? Olamaz. Hücrelerin bir kenarına sığınmış cinsel zerreciklerin bir dış etken yoluyla uyarılması. Kelimeler, kelimeler, kelimeler. Bütün duyularımla giriştim işe: hepsi var. Hayır, kitaplardan da etkileniyor isan. Okuma duyusu eksik. Elimin altında kımıldıyor: yaşadığını bilmek bana heyecan veriyor. Kadının kulağına eğildi: "Benden hoşlandın mı?" Buna ne diyebilir ki? Konuşma duyusu. Kadın, belirsiz bir hareket yaptı. 'Kadınlarla konuşurlar. Bir bara giderler, konsomatrislere içki ısmarlarlar: bir daha, bir daha. Hep konuşmak için. İnsan olduğumuzu, kendimi-

ze ispatlamak için. Köpeklerden farklı olduğumuzu göstermek için. Kadınlar da köpeklerden farklı olduklarını göstermek için, utanırlar. Utanmış gibi yaparlar. İşte yanımdaki kadın da on dakikada bir kollarımdan sıyrılıyor, arada bir elimi itiyor.

Uzandığı yerden sıçrayarak kalktı, barbut oynayanların yanına geldi. Kısa boylu müşteri kazanıyordu anlaşılan: neşeliydi. Grand Mama, elini koynuna sokmuş, Turgut'un verdiği yüz liralardan birini bozdurmak üzere çıkarıyordu. Safter, eski günlerini hatırlamanın verdiği ciddiyetle, oyunun raconuna uygun gitmesine çalışıyordu. Turgut, eski kumarcıya kaşlarını çatarak baktı: "Bu ne biçim kumar? Usulüne göre oynanmıyor. Şimdi polis bir baskın yapsa ne olur haliniz? Nerede bu oyunun erketesi?" "Kim duracak beyim kapıda? Herkes oynamaya hevesli. Gözlerini zardan ayıramıyorlar." Turgut güldü: "Kim mi duracak? Oynamadığıma göre elbette ben duracağım." Kapıya doğru gidermiş gibi yaptı. "Olur mu beyim? Sana yakışır mı? Hem canını üzme: kimse gelmez bu saatten sonra." "Olmaz, olmaz," diye direndi Turgut. "Usulü neyse ona göre davranılacak. Kızlar verin bir sandalye bana. Kapının yanına dikileceğim." Kazanan kısa boylu: "Sen efendisin. İcap etmez sana," dedi. Neden icap etmesin? İsa da öyle yapmadı mı? Havarilerinin ayaklarını yıkamadı mı? Sen kim oluyorsun Turgut, İsa'nın yanında? Selim duysaydı bu benzetmeyi, hamiyyetten gözleri yaşarırdı. Ben iki kitapla olağanüstü işler başarırım: iki kitapla... İki kitap. İkisi tanışsalardı, nasıl bakarlardı acaba birbirlerine? Ben Danimarka prensi Hamlet, siz kimsiniz? Aferin oğlum Hamlet, sen bu yolda devam et. Soylu olduğu için biraz yukardan bakacak elbette. Öteki, beyaz harmaniyesinin içinde kaybolmuş; yalnız yüzü görünüyor. Hangi dili konuşacaklar? Biri Danimarka dilini bilmez: yok, muhakkak bilmez. Hamlet sakalsız ve bı-

yıksız. O bilir mi İbranice? Öteki, inadına sakallı ve bıyıklı. Fakir, anadilinden başkasını bilmez. Berber yüzü de görmemiş fakir. İkisinin bir ortak yanı yok mu? Var elbette. İkisi de babası için savaşıyor. Kim beni memnun ederse, yukarıdaki babamı da sevindirmiş olacaktır. Hamlet, ben babanın ruhuyum.. Ey zavallı ruh! İntikam alma meselesinde anlaşamıyorlar. Ben, herhalde Hamlet'e yakınım. Fakat Selim'in intikamını alacak yerde Ofelya Magdalena'nın bacakları arasında yatıyorum. Kapının yanındaki sandalyenin üstünden fırladı:

"Geliyor!" diye bağırdı. Kumarcılar büyük bir paniğe kapıldılar: Safter, aceleden, zarları ağzına attı. Kızlardan biri örtüyü telaşla çekti: oyuncular daha paralarını almaya fırsat bulamadıklarından, bir kısmı ortalığa saçıldı. Biri ışığı yaktı. Safter heyecanla sordu: "Kim geliyor? Nereden?" Zarları ağzından çıkardı, yanındaki büfenin çekmecesine soktu. "O geliyor, duymadınız mı? Sesleri, gürültüyü işitmediniz mi? Tozu dumana katmış geliyor. Uyuyor musunuz? Dışarıda kıyamet kopuyor." Safter, rahat bir nefes aldı, cebinden paraları çıkardı, bir kısmını ayırıp Turgut'a uzattı: "Hay Allah, korkuttun, bey. Böyle şaka olur mu?" Kazancının bir kısmını karanlıkta kızlara kaptıran kısa boylu:"Olur mu böyle iş? Aklımız başımızdan gitti," diye homurdandı.

"İkinci gelişini size haber vereceğimi söylememiş miydim? Ayrıca, artık ülkesinin sınırları içinde kumar oynanmasını istemiyor. Hiçbir şeyin talihe bırakılmasına razı değil artık. Kaderin ağlarını parçalamaya geldi. Onu anlatabilmem için bana içki verin. Boğazım kurudu." Sehpanın üstünde duran konyak şişesini kaptı, son yudumuna kadar içti. Gözleri bulanıyor, başı dönüyordu. Gürültüden uyanan Metin, yanına geldi; uykulu ve yorgun bir sesle: "İçmekten harap oldun. İstersen gidelim," diye mırıldandı. Turgut sallandı, kolunu Metin'in omzuna dayayarak dengesini buldu,

yutkundu, serbest kalan kolunu sallayarak konuşmasına devam etti:

"Kendisi, çatışmaya katiyen taraftar değildir. Bizler gibi intikamcı da değildir. İkinci gelişinin sebebi, ilk gelişinin öcünü almak değildir. Fakat istese de istemese de, önünde ona yol açmak için giden atlılar, kötüleri cezalandıracaklardır." Dizlerinin üstüne çöktü Safter'in yardımıyla, Metin onu ayağa kaldırdı. Lavaboya götürdüler, başını yıkadılar, kızlardan biri kolonya koklattı. Başını kaldırdı, kendisini tutanları iterek merdivenin korkuluğuna tutundu. Bir elini uzatarak yumruğunu sıktı:

"Fakat ben, kuvvetli kollarımla bu atlıları durduracağım. Onun yeryüzündeki kılıcı benim. Benden başka kimse, onun adına hareket edemez. Atların önüne kendimi atarak onları durduracağım." İleri fırlamak için yorgun bir hareket yaptı: Safter'le Metin onu tuttular.

"Onu gülünç duruma sokanları rezil edeceğim. Ona vuranları parçalayacağım. 'İntikam Kılıcı'nda baş rolü oynayacağım. Onu tanıyanları, onu ezenleri, hor görenleri, yakınlık göstererek eziyet edenleri, saklandıkları deliklerden bir bir çıkararak kahredeceğim. Evleri, meyhaneleri, parkları, kerhaneleri, sokakları, müzeleri, arabaları altüst ederek onları teşhir edeceğim. Bazılarının açıkça üstüne gideceğim, bazılarına kurnazca yaklaşacağım: tabiatın bana verdiği bütün ustalıkları, bütün marifetleri, bütün maddi ve manevi kuvvetleri seferber edeceğim. Bu uğurda bütün nimetleri terkederek gerekirse..." Soluksuz kaldı, tükürüğünü yuttu, çenesini oynattı. Kısa boylu müşteri mırıldandı. "Durdurmaya imkân yok. Adam deli dervişler gibi azdı. Böylesinin ne işi var kerhanede?"

Turgut, yatışmaz bir deniz gibi, küçük kıpırdanmalarla birden temposunu değiştirdi:

"Ben bunlarla uğraşırken, beyaz atlı prensiniz size rahat-

lık dağıtacak. Hani sinemalarda, reklam filmlerinde, kendi kendine pişen yemekler, ipe dizilen çamaşırlar, banka kasalarından kalkıp cebinize giren paralar var ya, onun gibi olacak işte. İnsanlar gibi eşya da halden anlayacak: insana karşı kör ve anlamsız direnmeden vazgeçecek. Çok sıkılırsan, oturup masanla bir çift laf edebileceksin." Grand mama: "Desene hepimiz ecinni tayfası gibi olacağız yani." Turgut bütün dişlerini göstererek güldü. Yaramaz bir çocuk gibi. Safter'le Metin'in kollarından kurtuldu, divanda okşadığı kıza yaklaştı. Yumuşak ve hükmedici bir sesle: "Haydi yavrum, oyun bitti," dedi. "Sen yukarı çık, yatağı biraz serinlet. Biraz nefes alır almaz ordayım." Koltuğa çöktü.

Müşteriler, Turgut'u hafifçe küçümseyen bir tavırla süzdüler. Sonra, uğraşmaya değmez, Allah'ından bulsun, zaten bulmuş, boş gururundan utansın, biz de onu adam sanmıştık bakışlarıyla yanından geçtiler. Kısa boylusu belli etmeden ve kasten Turgut'un ayağına çarptı. Turgut o anda, temastan ya da aklına takılan bir düşüncenin etkisiyle hafifçe başını oynattı; belli belirsiz bir ses çıkardı. Kısa boylu, adımlarını sıklaştırdı: arkadaşıyla kolkola kapıdan çıktılar. Metin, kızlardan biriyle -orta boylu, tıknaz, hıçkıran kız- yukarı çıktı. Grand Mama'yla Safter, Turgut görmeden kayboldular.

Turgut, gözlerini kapadı; çarmıha gerilmiş gibi, kollarını, bacaklarını uzattı. Bir parça dinlenmeliyim, toparlanmalıyım: geceyi zaferle bitirmeliyim. Saatine baktı: bir buçuk. Şimdi küçük burjuvalar yataklarında bilmem kaçıncı uykularında. O halde ben burjuva değilim. Bununla birlikte, yarın, çok muhterem bir beyefendiyle buluşup akşam yemeği yiyebilirim. Mesela... mesela patronun gerekirse uğra dediği genel müdürle. İşte o zaman adama, hiç farkettirmeden, kerhaneyi bulaştırmış olacağım. Beyefendi, benim gibi tahsilli ve istikbali parlak bir gençle bulunmaktan memnun... karşılıklı, hanımefendilere gıyabi hürmetlerimizi arzediyo-

ruz: oysa ben daha bir gün önce, geceyi kerhanede bir orospunun kollarında geçirmişim. Buyrun bakalım! Oysa adam, evine gidiyor, bana dokunduğu eliyle karısını ve henüz açmamış bir gonca olan kızını tutuyor: rezalet! Buyrun bakalım! Hastalık, en namuslu evlerin yatak odalarına kadar giriyor sinsice. Ben, sivrisinek gibi, mikrobu oradan oraya taşıyorum: her yere, hatta kendi evime bile. Suratını buruşturdu. Nermin'i düşündü: bütün yatağa yayılmış, kocası iş yolculuğuna çıkmış bir kadının gururuyla uyuyor. Onu seviyor muyum? Evet. Böyle, zorlanmış küçük maceraların yıkamayacağı kadar kuvvetli bir bağ var aramızda. Var... mı? Olması gerek: yıkılmadığına göre. İşte gayet rahat karımı düşünüyorum; bu arada saçlarımı karıştırıyorum, bir demeti soğukkanlılıkla alnıma indiriyorum. Son derece normalim. Dudaklarını ileri uzattı, kaşlarını çattı: normal miyim? Belki de küçük burjuvalık dediğim şey tam budur. Ne dersin Selim? Sen çok meraklıydın bu tariflere. Hangisi öyledir, hangisi değildir? Şimdi ne yapıyorsun orada, derinde? Dizlerini karnına doğru çekti, yavaşça doğruldu. Elini yeni ceketinin iç cebine soktu, karıştırdı: bir parça kâğıtla birlikte kâğıda takılmış bir dolmakalem çıkardı. "Neredeyse bu önemli geceye tarih düşürmeyi unutuyordum," diye söylendi. Kâğıdı sol avucunun içine koydu, ellerinin titremesine engel olmaya çalışarak yazmaya başladı:

Mısra 601 ve sonrası:

Sanmam bu, dil-i bîçarenin aşka meylidir,
Takib-i macera-i Selimdir bütün şiir.

Merdivenleri çıktı, kapısı açık duran ışıklı odaya girdi. Beyaz çarşafların ortasında yatan soluk kadına baktı. Bir an

odanın ortasında hareketsiz durdu; elini göğsüne götürdü, gömleğinin düğmelerini çözmeye başladı. Toplar atılsın: zaferimizi göklere ilan etsin.

10

Otele, sabaha karşı döndü. Hemen banyoya girdi, yıkandı, çamaşır değiştirdi. Yarı çıplak, yatağa uzandı.

Kapamayı unuttuğu perdelerin arasından giren güneşle uyandı. Başı ağrıyordu. "Yatarken aspirin almalıydım," diye söylendi. Sinekler vücuduna, beyaz çarşafa konuyordu. Çürüyorsun, oğlum Turgut: sinekler de kokunu aldı. Çürümek dedim de aklıma geldi: bugün iş peşinde koşmalıyım. Daire dediklerine göre, çevresinde dönüp duracaksın. Yumuşak bir dönüş: yavaş yavaş yıpratır insanı. Yataktan kalktı, temiz bir gömlek giydi. Gömleğin hafif serin ve ince teması hoşuna gitti. Küçük şeylerden memnun olmasını bilmelisin. Küçük sevinçler, büyük atılışlara yardım eder. Cenap Şehabettin olsaydı bu sözü kaçırmazdı: hemen bir yere yazardı. Bana yazık oluyor. Çorap da temiz olmalı; dünkü düğümün buruşturduğu kravat da değişmeli. Yaman iş kovalar Turgut Özben. Evlere gidilir. Çok konuşuyorum kendimle bugünlerde. Ne yapayım? Başkalarının sohbetinden hoşlanmaz oldum. Müşterileri de kaçırdım sonunda. Hepsi Olric yüzünden. Olric mi? Kafamı durdurmalıyım bir süre. Basit şeylerle oyalamalıyım onu. Matematikle dinlenmeliyim. Efendim? Siz Poincaré misiniz? Hayır benekli dikdörtgenim. Kendi kendine komiklik yapma: birikimlerini tüketiyorsun. Ben bir noktaysam... odanın ortasında durdu. Şu anda odanın köşegenlerinin kesim noktasında bulunuyorum. Bütün köşelere sesleniyorum: içinizden birinde kalmış bir tutunamayan var mı? Matematik de seni kurtaramaz: daireye! Ceketsiz olmaz: insanı vatandaşla karıştırırlar

sonra. Aslında üçe ayrılır: halk, vatandaş, bir de benim gibi olanlarla başlayıp... çantasını kaptı, hızla kapıya yürüdü.

Bütün memurlar daha gazetelerini okuyorlardı, çaylarını içiyorlardı, masalarını düzeltiyorlardı; ceket çıkarma talimatı henüz gelmediğinden ceketleriyle oturuyorlardı, adamı yakalamışlar bizim zamlardan bir haber yok dün akşam başıma gelenleri sormayın diyorlardı; hademeler, kapıların önünde iş sahiplerinin evrakını masadan masaya odadan odaya taşımak için bahşişlerini bekliyorlardı. Ceket kollarının sürtünmeyle paralanmasını istemeyen bazı titiz memurlar kolluklarını takmak üzereydiler; daktilo kadınlar makyajlarını tazeliyorlar, dudaklarını yalıyorlar, kırmızı tırnaklarını törpülüyorlardı; ortayaşlı ve gençliğine düşkün olanlar parmaklarıyla alın derilerini geriyorlardı; yaşları kırk beşten büyük olanlar son zamanları tenkit ediyorlar, küçük olanlar da masalardaki tozdan şikâyet ediyorlardı; sinekler, rahatsız edilmeden masaların üstünde geziniyordu. Daire, o battal kütle, yavaş yavaş geriniyor, uyanıyordu: şefler daha otobüs duraklarında vasıta bekliyorlardı, müdürler, evlerinde kahvaltı ediyorlardı, umum müdürler uyuyorlardı, bir yolunu bulup rapor alabilen küçük memurlar hiç gelmiyorlar, evlerinde öteberi tamir ediyorlardı. Bazı anlar, bir kâğıda, bir kayıt defterine uzanır gibi oluyordu eller; sonra, yandaki masadan atılan bir söz, uzatılan bir gazete, hademenin masaya koyduğu bir demli çay, bu atılışları kesiyordu. Tembel bir cevap veriliyor, habere dalınıyor, masa ıslanmasın diye, çay bardağının altına, yemek-içmek için gerekli eşyanın bulundurulduğu çekmeceden çıkarılan bir altlık konuyordu. Sigaralar, birer ikişer yakılıyordu, kibritler tablalara bırakılıyordu: her harekette bir yumuşaklık, bir güngörmüşlük göze çarpıyordu. Hiç acele edilmiyordu. Şaşırtıcı ve yeni hiçbir şey beklenmiyordu. Her sabahın, bütün sabahlar gibi bir sabah olması bekleniyordu.

Bu ağır gidiş, iş sahiplerinin, koridorları, odaları, kapı önlerini doldurmalarıyla bir süre için hızlanır gibi oluyor; sonra, yeni gelenlerin de bu ağır senfoninin temposuna uymalarıyla her yer, dünya yaratılmadan önce ortalığı kaplayan madde öncesi sakinliğe bürünüyordu. Bütün iş sahipleri hep bir ağızdan iç çekiyor, bütün gözler hep birden merdivenlere çevriliyor, bütün gözlerde, beklenen memurun özlemi okunuyordu. Önce, beklenmeyen memurlar geliyordu, başlar hep birden ümitsizlikle sallanıyor, gözler hep birlikte karşısındakine hak veriyordu. Bütün gözlerde, peşinden hademeleri koşturan bir müdürü görmenin arzusu yanıyordu.

Turgut, korunmasını bilen bir iş kovalayıcısıydı. Bilinmeyen kurallarla yönetilen bu ülkeye her girişinde, ürkütülmemesi gereken yaratıkların beklenmeyen davranışlarına saygı gösterirdi; yapmacık sabrını sonuna kadar sürdürürdü. Koridorda, dairenin sabah mahmurluğunu üstünden atmasını bekliyordu. Önünden geçen her memuru saygılı bakışlarıyla süzüyordu. Belli olmaz; kimin nerede ne işe yarayacağı hiç belli olmaz. Sonra, bana aldırmıyordun ama ağıma düştün işte bakışlarıyla karşılaşıverirsin birden. Garip ve mistik bir hava vardır; görünüşe aldanmamalıdır iş sahibi denilen cüce yaratık. Hademeler süpürüverir insanı. Elini hiçbir kâğıda uzatmayacaksın: on emrin birincisi budur. Söze erken başlamayacaksın, hiçbir düşünce ileri sürmeyeceksin, hiçbir şey bilmezmiş gibi görüneceksin, garip şekilde giyinmeyeceksin, ellerini masaya dayamayacaksın, seni baştan savmalarına yol açmamak şartıyla kendini acındıracaksın, gülümseyeceksin, bekleyeceksin.. ve hiçbir zaman ümide kapılmayacaksın. İşte beklediğin memur merdivende göründü. Hemen yanına gitmeyeceksin. Bekledi. Sabırla, odaya girmesini, masasına yerleşmesini ve güne alışmasını bekledi. Odaya girdi. Allah'a emanet ol, oğlum Turgut. Me-

murlar, masanın iki tarafında, değişmeyen yerleri aldılar. Önce Turgut'un yüzüne bakılmadı: onun sorması beklendi. Küçük bir zaman kazancı. Beni deniyor. Boğazını temizle, öksür: fazla genç olduğun izlenimi bırakma. Buyrun, bir şey mi istediniz? Ne olağanüstü bir ülkedir! Bir şey mi istediniz, derler. Çünkü, esrarlı ve bu dünyanın insanlarının akıl erdiremediği işlerle uğraşırlar. İşim olmasaydı, bu soruna karşılık sana iki perdelik bir Molière oynardım ki... ve alınmayacaksın hiçbir sözden. Anlatacaksın. Daha bir dakika önce, yanındaki arkadaşına seslenir gibi alçak bir sesle, omzunun üstünden aşarak seslendi: "Şükrü efendi! Bana bir çay getir." Evet ne istiyordunuz? Şimdiye kadar söylediklerini dinlemedim; çünkü çay içmemi beklemedin; bu nedenle, yeni baştan anlatman gerekiyor, demek istiyor. Ne kadar özlü konuşuyor değil mi? Ayrıca, öksürmenin yararı dokunmadı: beni genç gördü. İlk sözlerle baştan savmak istiyor. Sanıyor ki ilk sözü bana söyletmekle: "Evrakın sizde olduğunu söylediler" gibi yanlış bir cümleyle başlayacağım ve beni en aşağı, iki oda kadar öteye savuracak. Belirsiz başlangıçlardan yararlanmak istiyor. Bu kanlı savaş, dışardan hiç belli olmuyor değil mi? İşte al sana kesinlik: yazının tarih ve numarası. Yalnız, bu başarıyla sarhoş olmamalısın. Evrakın ona havale edildiğini hemen söylemeyeceksin. Yazı işlerine gittim zimmetle size gönderdiler diyerek, ilk dakikadan onu bunaltmaya gelmez. Kendisini çok çaresiz görürse, ümitsiz hareketler yapabilir. Mesela: "Bir dakika" der, çıkar odadan: bir daha koydunsa bul. Nazlı masal kuşlarıdır. Ürkütmeyeceksin. Belki de biraz daha beklemeliydim. Ne dersin? Bir iki iş sahibi gelse. Onları terslese. Ben bir köşede durup bakışlarımla ona hak versem? Adamlar gidince de önce şundan bundan konuşuruz: bir iki basit hastalık filan. Bir ilaç tavsiye ederim. Yalnız, fazla ileri gitmeye gelmez: olmayacak bir şey ister insandan. İkmale kal-

mış kızının fikir hocasına gidip iltimas yaptırmak gerekir: gel de işin içinden çık. Fazla kibarlık da etmeyeceksin... kibarca atlatıverirler seni. Bunları düşünüp, karşılıklı oyunlar oynamakla harcadığımız enerjiyle kimbilir kaç tane elektrik santralı çalışırdı? Efendim?

Uzun uzun, tarih ve numarayı inceliyor: sanki hayatında tarih ve numarayı ilk defa görüyor. Selim olsa, bir cinayet çıkardı. Budist olacaksın: ağaç, taş, bu münasebetsiz memur ve Turgut Özben... kaynaşıp gideceksin. İşi cahilliğe vuruyor: böylece hem zaman kazanıyor, hem de sabrımı deniyor. Sonra saf saf başını kaldıracak, ben bundan hiçbir şey anlamadım, diyecek. Cahilliğine aldanmayacaksın, hemen atılıp anlatmaya kalkmayacaksın. Öyle bir anlamıştır ki küçük ve önemsiz bir yanlışını yakalayıverir senin. Bilgisizliğini yüzüne vurur. Küçümser seni: çileden çıkarmaya çalışır. Bu kadar okumuş, tahsil görmüş; daha bir dilekçenin nasıl yazıldığını bilmiyor, der bakışlarıyla. Masasının gözünden talimatnameler, nizamnameler, kanunlar çıkarır: maddeler denizinde boğar seni. Bir işin nasıl yapılacağından çok nasıl yapılmayacağını gayet iyi bilir. Gerçek olumsuzluğun sultanıdır. Canım benim! Şişman da değil ki biraz gevşeyebileceğinden ümitli olalım. Zayıf, sinirli ve orta yaşlı. Eski usul bıyık bırakmış. Koyu renk elbisemi giymeliydim. Gençliğimi kızgınlıkla karşılar belli etmeden. Öksürüğümü de beğenmedi. Şartnamenin unutulmuş bir maddesiyle öyle bir saldırır ki müdürler bile çekinir böylelerinden. Yapamam efendim, der; sonra mesul olurum. Müdür diyor ki mukavelenin ruhuna aykırı bir taraf yokmuş. Müdür Bey böyle diyorsa kendi imzalasın: benim parafıma ihtiyaç yok. Müdür Bey, memur arkadaş dedi ki sizin imzanız yetermiş. Ne demek efendim? İmzalasın. Vazifesi. Çağırın bana. Müdürle memur arasında sıkışacağını düşünmek Turgut'u terletti. Önce size havale edilmiş Necati Bey, neden

paraf etmediniz? Susun! Moralimi bozmayın. Uykusuzluktan olacak. Boş yere kendini korkutmayacaksın. Selim'in olumsuzluk meleği Nihat, dairede nasıl bir adamdı acaba? Bu adammış. Selim öldü Nihat Bey: imzalayın artık. Olmaz. Babam mezardan çıksa imzalamam. Ne korkunç adamsınız. Yalnız çiğ et mi yersiniz? Masaya fazla yüklenmişim: biraz geri. Bazıları, masanın başında durup dikilmeye sinirlenirler. Çok duyarlı bünyeleri var. En küçük bir hareket baskı oluyor. Gözlüklerini burnuna indirmiş; elleri düzgün. Yalnız kâğıt tutmuş eller. Memur sınıfı diyorlar. Bir zamanlar ne kadar gözdeymişler. Bir de subaylar. Onlardan herkes çekinirmiş. Babalar kızlarını hep bu iki sınıfa verirlermiş. Kızımı bir memura verdim; kızımı bir subayla evlendirdim! Demek o zaman insanla evlenmek âdeti yokmuş. Ya öğretmenler? Onların durumu acıklı. Erkek ilk öğretmenleri hakkında anlatılan bir fıkrayı hatırladı. Öğretmen, yedek subaylığını yapıyormuş: tabii hep üniformalı. Adamdan kızını istemiş. Haluk anlatmıştı galiba. Memurlarla ilgili başından geçen bir olayı hatırlıyorum. Olay değil de bir an. Önemli bir an. Yani bizler için önemli. Ne bakımdan önemli? Anlatmak zor. Böyle bir odaya girmiş de bütün memurlar çay içip gazete okuyorlarmış: her zamanki gibi. Hayır, önemli olan bu değil. Kimse yüzüne bakmamış: herkes işiyle gücüyle meşgul. Herkes çayıyla gazetesiyle meşgul. Bütün başlar gazetelere gömülmüş. Haluk bekliyor. Öğretmen fıkrasını galiba teyzem anlatmıştı. Adamı subay sanmış müstakbel kayınpeder. Kızı vermiş. Böyle şey olmaz ya. İyi uydurmuşlar. Uydurma bir yaşantı... uydurma yaşantılar... ne garip bir milletiz... bizi kim anlayacak? Kayınpeder diyormuş ki hakime: sayın hakim bey, ben onu subay zannetmiştim: fakat, affedersiniz, öğretmen çıktı. Affedersiniz. Haluk da memurlara, bir affedersiniz bile diyememiş. Meşgul memurların ortasında öylece kalmış. Neden sonra, yaşlıca

bir memur, başını gazeteden kaldırmış. Haluk ümitle ona doğru yönelirken, yaşlı memur başını arkadaşına çevirmiş ve: "De Gaulle De Gaulle dediler: onu da gördük," demiş. Hepsi bu kadar. Her yerde kullanırdık bu sözü. Zavallı öğretmen! Böyle bir kayınpederin kızını ne yapacaksın? Selim, De Gaulle fıkrasına bayılmıştı. Buna fıkra da denemez ya. Bu sözün içinde binlerce sayfa gizli, diye tepinirdi. Kimse anlatamaz bu fıkranın ne kadar güzel olduğunu, diye kıyamet koparırdı.

"Ben tek başıma karar verememem. Şef gelsin, bir de onunla konuşalım." Yarım saat gitti. Şimdi çık koridora, bir ileri bir geri dolaş bakalım: nöbet tut kapıda. Bir parça övseydin onu: sizin gibi mevzuatı bilen biri için başkasına sormak... uğraşmam, yorgunum. Şef de gelecek mi bakalım? Bilinmez. Kimse kimsenin ne olduğunu bilemez. Kimse kimseye karışmaz. Bu, onun işi efendim. Ben bilmem. Kendisi gelsin de. Kendisi de bir türlü gelmez. Karanlık koridorda birbirlerine çarparak evrak taşıyan hademelerin arasına karıştı. Düşünmeliyim, diye düşündü. Vaktimi boşuna geçirmemeliyim. Dayanma gücümü kaybetmemeliyim. Bir sigara yaktı.

Koridorda dolaplar, dolaplar. Eskiden alınmış ahşap dolaplar, yeni çelik dolaplar. Dolapların içi dolmuş, üstüne taşmış: tozlu dosyalar. İplere, kâğıtlara sarılmış dosyalar. A-2, B-4... Ne anlamsız bir yaşantı. Dolabın kapağında bir yazı: yangında ilk kurtarılacak eşya. Onu değil beni kurtarın. Nasıl dayanabilirim ben, Turgut Özben, bu beklemeye? Nasıl dayanamazdık Selim'le birlikte üniversitede? Nasıl kaçardık sınıfların arka kapılarından? Selim, bütün bu eşyanın yanmasına kim bilir nasıl sevinirdi. Bir gün öfkelenmişti birden: hepsini yakmalı, bütün evrakı, kayıtları, belgeleri. İnsanlık bunlarla ayakta duruyorsa şaşırıp kalsın herkes: şaşırıp kalsınlar da şaşkınlıktan, ne yapacaklarını bileme-

mekten ölsünler. İçerdeki odada oturan alçak ne yapardı acaba? Canını kurtarmaya bakardı; tıpkı onun yanındaki masada oturan ve daktilo kızı kaçamak bakışlarla süzen ve onu böyle bir yangından kollarının arasında çıkaracağını sanan ve yangın sözünü duyar duymaz tabanları yağlayacak genç adam gibi. Şaşırmazlar Selimciğim: daire tatil oldu diye sevinirler. İnsanlar, yalnız kitaplarda şaşırırlar. Romancılar şaşırtır onları. Ölü denizdeki su zerrecikleri gibi birbirlerine tutunurlar: dalgalanırlar, bir yere gitmezler aslında. Aslında, kimse, kafasındaki hayallerle kimseyi bir yere götüremez kardeşim Selim! Belki biz, seninle ben, kafamızdaki hürriyetle bir yerlere gidebilirdik. Giderdik de! İstediğimiz zaman kaçardık sınıftan. Yangın çıkmasını beklemezdik. Hocanın gözünden kaçarken arka kapının yanına yerleştirmiş olduğumuz kontrplak korurdu bizi. Sormazdı bu tahta nedir diye. Hürriyet kontrplağı. Kapının gıcırtısını duyduğu zaman hoca geç kalmış olurdu, çok geç. İşte böyleydik biz canım Selim! Şimdi ne durumlara düştük ikimiz de. Sen öldün; ben de koridorlarda, anlamsız bekleyişlerin içinde ölüyorum. Gerçekten öldün mü Selim? Bu yalnızlık dolu koca dünyada bütün tutunamayanları öksüz bırakıp gittin mi? Bat dünya bat! Talih! İki gözün kör olsun da piyango bileti sat! Midem yanıyor: içkiden kurtarılacak ilk mide. Yangından kurtarılacak ilk mide. Benim midem. Benim kalbim.

Hademeler, koridorda, bir sehpanın çevresine oturmuşlar, dertleşiyorlar. Hademeler kadar itibarımız yoktur burada. Boş sandalye görsek de oturamayız: hademelerle karıştırmasınlar bizi diye. Memurları bizden sormasınlar diye. Vallahi hemşerim, ben de senin gibi buraların yabancısıyım. Güldü.

"Ne gülüyorsun Turgut Bey? İşlerini koridordan radarla idare ediyorsun artık galiba. Onun için keyfin yerinde." To-

parlandı. Musta Bey, eski müteahhit. Yenileri kıskanır. Doğruluğu yüzünden bir türlü büyüyememiş işinde: kendi yorumu. Geçen ihale işinde onu da gördük. De Gaulle gibi. Müteahhit Mustafa Taşyap. Eskiden taşçıymış da. Soyadı Kanunu çıkınca sonunu mesleğine uydurmuş hemen. "Olmuş" "tuhaflıklar" anlatır. Müteahhit esprisi yapar. Müteahhit esprisi, memur esprisi. Herkesin kendine göre bir düzeni var. Bir sen miydin bu dünyada garip olan, Selim? Bırak beni Musta Bey; evrensel gerçekler peşindeyim. "Efendim?" dedi Musta Bey. "Ne dedin?" Saldırdı: "Son ihalede bize oynadığın oyundan sonra karşıma ne cesaretle çıkıyorsun, Musta Bey?" Belki kaçırırım böylece. "Bırak beni doğruluk kuşu Musta. İşim var." Olmadı: pişkinliğe vurdu. "Bütün kabahat Memduh'ta. Müteahhitlerin listesini eksik almış. Adam, açıkgöz. Memuru elde etmiş. Listeye adını yazdırmamış. Son dakikada attı zarfı." Gördün mü, kaçamam artık. Ben sana gösteririm. "Musta Bey. Çocuk gibi kandırma beni. Kapıyı tutmak yok mu?" "Ah bu gençler! Her şey kitaptaki gibi mi oluyor? Memduh adamı görünce müteahhite benzetememiş. Bırakmış içeri." Seni benzetirdi. Lacivert elbiseni ve kır saçlı şakaklarını görenler, seni muharrir falan bile sanırdı. "Bırak bunları. Sen adamdan kaç para aldın, onu söyle." Musta Bey son sözü duymamış gibi: "Bu asfalt yollarda iş kovalıyorsun da haline şükretmiyorsun. Bizim gibi Allah'ın dağında..." Bir hikâye kokusu alıyorum. Nasıl kurtulsam? "Ben bir şefe bakmak..." "Reşit Bey gelemez daha. Ben de onu bekliyorum. Yeni evlendi. Karısı bu saatte bırakmaz onu. Sen hikâyeyi dinle de Cumhuriyet Türkiyesi'nde insanın..." Bir kitap yazacağım: bütün insanlar birleşiniz ve aynı şeylere gülünüz. Mustafa Bey gibilerden başka kaybedeceğiniz bir şey yoktur!

"Kırk iki senedir bu işteyim Turgut Bey. Aklım olsaydı baba mesleği kunduracılıkta kalırdım. Ben, aslen Kütahya-

lıyım. Kırk iki sene önce bir dükkânım vardı orada. Daha yeni usta olmuştum. Bir gün dükkândan içeri senin gibi bir beyefendi girdi. 'Kunduraları kaçtan yapıyorsun?' diye sordu. Yüzüne baktım: 'İyi kundura mı, kötü kundura mı olacak?' Şaşırdı. Anlattım: 'İyi kunduranın çifti iki lira, kötü kunduranın dört lira.' Anlamadı. Gene anlattım: 'İyi kundurayı iki liradan yaparsam kazanırım. Fakat sen ucuz görür yaptırmazsın. Onun için, dört lira derim. Kunduradan anlamadığın yüzünden belli. Senin için iyi deri kullanırsam yazık.' Güldü, iki çift kundura ısmarladı gitti. Zamanla ahbap olduk. Birgün bana: 'Mustafa, oğlum,' dedi. 'Sen bu kunduracılıkla zengin olamazsın. Benim gibi müteahhit olmalısın.' Nasıl iş bu?' 'Kolay. İşi alacaksın, başkasına yaptıracaksın. Para böyle kazanılır ancak.' Uzatmayalım: kandık adamın sözüne. Müteahhitliği, adamın cebine giren paranın miktarıyla ölçtük. Memurlar da öyle sanır ya. Yüz bin lirayı aldı, cebine attı, derler. O hırsla uzatır dururlar insanın işini.

"Teminat, dediler: dükkânı sattık. Cebimize de birkaç kuruş koyduk. İhale kolluyoruz. Allah'ın dağında bir yerde bir jandarma karakolu inşaatı düştü kısmetimize. Şarkta bir yerde. Ne adam gider ne vasıta. İnşaata yakın bir kasabada akılsız bir kamyoncu bulduk sonunda: bize malzeme taşıyacak. Kasabayı dolaştım: sokakta dilenen, boş dolaşan ne kadar deli varsa topladım. Sözün gelişi değil, gerçekten deli. Başka kim gider dağın başına? Bir sivrisinekler var: cibinlik deliyor. En delisini de başlarına çavuş koydum. İnşaat yerine bıraktım onları. Deli takımı olduğundan çadır falan isteyen de çıkmadı. Kasabaya döndüm. İçim rahat. Bir kahveye oturdum. Daha ısmarladığım kahve gelmeden bir de ne göreyim, tuttuğum kamyonun şoförü geliyor kan ter içinde. Önümde yıkıldı kaldı. Ne oldu? Ne var? 'Ah bey!' dedi: 'Beni öldürüyorlardı: zor kaçtım ellerinden. Hele o

deli çavuş yok mu? Allah korusun!' Kamyon, inşaat yerine varınca bizim deliler toplanmışlar adamın çevresine: neden geldin, ne yapıyorsun? Temel için taş taşıyacağım, şu kadar fiyata diyecek olmuş zavallı. Sen misin diyen? Adamı öldürüyorlarmış: sen, Allah'ın taşını getirmek için bir de müteahhitimizden para mı alacaksın? Kamyonu bırakıp kaçmış, canını zor kurtarmış. Ah, Mustafa! dedim kendime. Deliler, dedim. Ne akıl varmış sende. Gitmesine gideceğim yanlarına: korkuyorum. Şoför, bir daha uğramam oraya, diyor. Kamyonu bırakmaya razı. Bu nasıl iş dedim. O sıcakta yola koyuldum gene, çaresiz. Şantiyeye vardım.

"Baktım toplanmışlar, homurdanıp duruyorlar. Daha hırsları geçmemiş. Çavuş ortalarında. Belden yukarısı çıplak: karnının üstüne bir küçük köpek dayamış. Bu köpeğin hikâyesi de ayrı bir vahşet. Kasabadan yola çıkarken çavuşun kucağında bu köpek. Güldüm: 'Hırsız gelirse, bundan mı korkacak Selman?' 'Yok, bey,' dedi. 'Dağ başı bu. Belli olmaz: insan aç kalır. Yemek için saklıyorum bu köpeği.' Böyle adamlar işte. Gürültüleri bitince cesareti ele aldım: 'Utanmıyor musunuz?' diye çattım onlara: 'Kamyoncuyu kovdunuz. Şimdi ben, temeli hangi taşla yapacağım?' Selman, köpeği iyice karnına çekti: 'Sen merak etme bey,' dedi. 'Biz taşı buluruz. Buraya da taşırız.' Öteki delilerin yanına gitti: anlamadığım dilleriyle konuştular aralarında. Sonra, bana bir şey söylemeden dağıldılar: çalıların, tepelerin ardında kaybolup gittiler. Ezan vaktine kadar bekledim. Herhalde kaçtılar diye düşünüp üzüldüm. Bir bakıma sevmiştim onları. Kendine yakın gördün, dersin sen. Öyle diyelim.

"Sabaha kadar uyku girmedi gözüme otelde. Şafakla iş yerine koştum gene. Baktım deliler toplanmış. Beni görünce sırıttılar. Ben de sevindim onları görünce. Aslında haklı 'bu adamlar, diye düşündüm. Allah'ın taşına para verir mi insan? Kimin malını kime satıyorsun? Bütün kabahat dü-

zende. Selman yanıma geldi: 'Bulduk taşları.' dedi gururla. 'Böyle iki binaya yeter.' Derenin kıyısına yığmışlar. Bir de ne göreyim: hepsi kitabe, lahit. Aman Allahım! Senin anlayacağın, köy mezarlıklarında ne kadar mezar taşı varsa sökmüşler; yüklenip gelmişler. Allahım, dedim, mahvoldum. Hepsi de gerçekten Allah'ın taşı. Köylüler gelecekler, beni parçalayacaklar. Hemen kasabaya kaçtım, jandarmaya sığındım: gelecekler, beni öldürecekler! Savcıyı çağırdılar. Anlattım. 'Bir çare düşünün,' dedim. 'Bu köylüler beni sağ bırakmazlar.' Savcı anlayışlı adam. Düşündü. 'Bu taşları yeniden yaptırır mısın?' dedi. 'Yaptırmak ne demek Taş diye dikilirim mezarlığa.' Yanına iki jandarma aldı: 'Gel benimle,' dedi. 'Aman', dedim. 'Jandarma alayı gelsin birlikte. Masrafı neyse veririm.' 'Sen merak etme.' dedi. Ne yapayım? Gözüm korkmuş bir kere. İş yerine döndük. Ana baba günü. Köylüler gelmişler: neredeyse ameleyle, amele ne demek, bizim delilerle çarpışacaklar. Derenin kıyısına birikmişler, birbirine yaslanmış yatan taşları gördükçe daha beter kuduruyorlar. Herkes delirmiş.

"Savcı atından indi. Yanına bir tercüman aldı. Ne de olsa hükümet. Köyün ağası da atından inmeyip gelmemezlik edemedi. Ağa anlatıyor, bizim delilerin en akıllısı da sözlerini çeviriyor. 'Bu yabancı, mezarlarımızda taş bırakmamış. Ne olacak şimdi? Ölülerimizi karıştıracağız. İki satır dua edemeyeceğiz. Bırak bizi de cezasını verelim.' Savcı, onu soğukkanlılıkla dinledi; düzgün bir iş yapılmış gibi. Sonra: 'Bunda kızılacak bir taraf yok,' dedi. 'Hükümet emri.' Ağzım açık kaldı: hükümet emri mi? 'Evet hükümet emri. Cahil herifler, yeni yazının kabul edildiğini bilmiyor musunuz? Bütün nüfus kâğıtları yenilenmiyor mu? Yeni yazıyla almıyor musunuz kafa kâğıtlarınızı artık? Bize Ankara'dan emir geldi. Bütün mezar taşları da eski yazıyla olduğu için değişecek. Hepsi yeni yazıyla baştan yapılacak. Müteahhit

de bu işi üzerine aldı. Ankara'dan gönderdiler onu. Duyduk duymadık demeyin: bütün mezar taşları eski yazıdan yeni yazıya çevrilecek, eski yazıyla yeni mezar taşı yapılmayacak.' Köylüler, bir daha söylendiler; sonra, atlarıyla çekip gittiler. Ben de bütün taşları yenilettim yeni yazıyla. Her taşı doğru yere dikip dikmediğimi bilmiyorum. Allah taksiratımı affetsin. Beş parasız kaldık o zaman; ama yakayı da kurtardık.

"Bu işten canım yanmadı da, bir yıl sonra basit bir mesele yüzünden altı ay hapis yattım. O da ayrı hikâye... İşte Reşit Bey geldi: kaçırmayalım."

Müdürleri tanımaya imkân yoktur. İş sahipleri için onlar, sonsuz bilinmeyenli bir denklemdir. Hademeleri, sekreterleri aşmanın zorluğu, dairede bulundukları ve iş sahipleri için bulunmaz bir nimet olan o eşsiz saatlerin kısalığı, bu esrar perdesini korumalarını sağlar. Davranışlarındaki, önceden tahmini mümkün olmayan tutarsızlıklar, bilinmeyene olan saygıyı korur. Onları neşeli görürseniz ne yapacağınızı şaşırırsınız; diliniz tutulur. Devlet otoritesinin korunması bakımından asık surat gereklidir. Senli benli olmak, bu otoriteyi zayıflatır; devletin yüksek çıkarlarını tehlikeye sokar. İnsan, müdürlere, sinema, tiyatro, ya da daha samimi bir eğlence yerinde rastladığı zaman dahi bu korkulu saygıyı üzerinden atamaz; onların da hepimiz gibi eğlenebileceğini bir türlü kabul edemez. Bu davranışlarında bile, bizlerin, iş sahiplerinin anlayamayacağı gizli, belirsiz yüksek bir anlam vardır. Ayrıca onları, eğlenmeye gelen öteki insanlarla karıştırırsanız, ertesi gün dairede bu yanılmayı oldukça pahalı ödersiniz. Bütün memurlar, şefler, evrakınızı tam istediğiniz gibi düzenlemişken, bütün mesele sadece bir formaliteden ibaret olan müdürün imzasına kalmışken, hatta zafer sarhoşluğuna kapılıp hademeyi bile kandırarak evrakı elinden almışken ve arkasında korkutucu şaşırtıcılıklar sak-

layan kapıyı yavaşça açıp o sakin mabetin içine girmeye, mahremiyetini bozmaya cesaret etmişken... birden bütün dünya yıkılır. İmzalamaz, efendim, imzalamaz. Israr ettikçe daha çok imzalamaz. On kere, yüz kere, bin kere imzalamaz. Israr etmezseniz, daha gölgeniz kapının eşiğinde kaybolmadan unutur sizi. Sizler geçicisiniz, o kalıcıdır. Adı değişse de, devletin sorumluluğunu taşımaktan hafifçe kamburlaşan sırtının eğimi değişse de, daha genç ya da ihtiyar olsa da aynı insandır. Hatırlayacaksınız dün de aynı mesele için rahatsız etmiştim. Hatırlamaz, bilmez. Unutmuştur, aklından silmiştir, ilgilenmez. Dün, "Peki imzalarız" dediği evrakı unutmuştur; imzalamaz. Fakat, dün imzalamadığını da unuttuğu halde bugün gene imzalamaz: devletin yüksek çıkarlarını bilen o sarsılmaz sezişiyle imzalamaz. İmzalamaz, efendim, imzalamaz. Belki ben değil de ilgili memur ya da hademe götürseydi... bu iş çıkardı belki. Hayır çıkmaz. Belki çıkardı. Bilinmez. Yıllarca inceleseniz tanıyamazsınız onu. Karakteri hakkında, tecrübeliler bazı tahminler yürütürler, bazı öğütler verirler size. O insan değildir ki devlettir, otoritedir. Soyut bir kavramdır. Kendi de bilir soyut kavramlığını. Hem de nasıl.

Sonra... sonra, imzaladı, derler. Nasıl olur? Siz orada değilken, boş bulunduğunuz bir anda... başkasının rüyası gibi bir şey... çırpınırsınız: nasıl imzaladı, ne dedi, yüzü nasıldı? Dikkat etmemişlerdir, kaçırmışlardır. İşin önemini bilmezler ki, bir şey demedi, derler. Nasıl demedi? Hiçbir şey demeyişi nasıldı? Nasıl olur da yüzüne bakmazsınız; gözlerinin ifadesini kaçırırsınız o anda? Başımızı kaldırmaya cesaret edemedik. Geçmiştir, fırsat kaçırılmıştır. Oysa, bu sizin hayatınızdır, hayatınızın en büyük bölümünün oynandığı bir sahnedir. Bütün acıları çektiğiniz halde o mutlu anda bulunmazsınız. Oysa sayfalar, altına yazdığı küçük bir not, minimini bir soru işareti yüzünden kaç kere değiştirilmiş-

tir; kaç kere baştan yazılmıştır. Resmî Gazete'de yayımlanmış kanunu bile yazıp getirseniz, ilk seferde geri çevirir. Hiçbir şey bulamasa, bir daktilo yanlışı bulur. Oysa, o daktilo olacak cahile en azından iki paket Yeni Harman almışsınızdır, yanlışsız yazsın ve ön sıraya alsın diye yazıyı. O da ne yapsın? Kusursuz olmak Allah'a mahsus. Öyle ya. Bir paket Yeni Harman daha. Telaşla yeniden yazar. Yazarken de müsveddeyi hazırlayan Şemsi Beyin yazısını okuyamadığından yakınır. Makineden kâğıdı koparırcasına alırsınız, hademeyi bile göğüsleyip odaya dalarsınız. İnsan kutsal yerlere bile bazen ne kadar hırsla girer. Boş koltuk bakar size: toplantıya gitmiştir, yani yandaki odaya gitmiştir. Olmaz, rahatsız edilemez. Girilemez. Canım nasıl olur? Her dakika meşgul değil ya. Olmaz derler koro halinde hademeler, memurlar, şefler, sekreterler, müdür yardımcıları: giremeyiz, yapamayız. Bizi nasıl karşılayacağı belli olmaz, ne diyeceği belli olmaz, ne yapacağı BELLİ OLMAZ. Doğru, öyle ya! Ya imzalamazsa? Gördün mü derler hep bir ağızdan. Hemen sönersiniz, pişman olursunuz heyecanınızdan. Bir an kendini unutup Allah'a isyan eden günahkâr bir kulun çöküntüsü. Büyük bir boşluğa düşersiniz. Koridorda, sizin gibi bahtsızlarla bir olup onun aleyhinde bulunmuş olduğunuzu düşünürsünüz acı acı. Küçük söylentilere kapılıp çekiştirdiğinizi hatırlarsınız onu. Oysa, onun hakkında her duyduğunuz bir tahminden ibarettir. Suçluluk duygusundan kurtaramazsınız artık kendinizi. Koridordaki yalnızlığınıza dönersiniz.

Sonra... müdür değişir. Herkesi anlatılmaz bir sevinç sarar birdenbire. Eski müdürün yaptığı eziyetler bir bir anlatılır koridorda. Baskının sona erip hürriyet güneşinin doğduğu sanılır kısa bir süre. Yeni güneş ortalığı ısıtmaya başlar. Oysa doğan, tam bir anarşidir. Hademeler ve memurlar da tedirgin olur bu yüzden. Çılgın anarşistler gibi memur-

lara kafa tutarız. Zafer sarhoşluğuna kaptırırız kendimizi. Koridorlarda sigaraları yere atarız, hademelere bahşiş vermeyiz. Zamanında işe gelmeyen memurları, şefe şikâyet ettiğimiz bile olur. Kısacası, çileden çıkarız. Memurlar, bu güngörmüş kütle, sabırla, havanın yatışmasını, düzenin geri dönmesini beklerler. Bu geçici gerileme devresini, bize yeni eziyetler düşünmekle geçirirler. Tanrısal ihtiyatı elden bırakmazlar. Kabuklarına çekilirler. Yeni müdür dişlerini bilerken, onlar da kuzuların bayramını seyrederler ilgisiz gözlerle. Vahşi hayvanların kurbanlarıyla ilişkilerine karışmazlar. "Vaziyet normale avdet edince" birer ikişer deliklerinden çıkarlar ve parçalanıp yutulmamızı da aynı ilgisizlikle karşılarlar. Arada bir, oramızdan buramızdan bir iki parça da onlar koparır. Orman kanunu Resmî Gazete'de yayımlanır ve yayımlandığı tarihten itibaren de yürürlüğe girer. Aynı heyecanlar, aynı korkular, aynı bekleyişler, aynı çaresizlikler: bilinmeyen, gene aynı bilinmeyen. Koridorlarda gene aynı dolaşmalar, bakışmadan konuşmalar, konuşmadan bakışmalar; hademelere, parayı atınca çalışmaya başlayan o otomatik makinelere gene aynı yalvarmalar, aynı baş sallamalar. İniltiler, odaları, koridorları doldurur; yalnız müdürün kapısından içeri giremez. İnsani zaaflara kapalı tek kapıdır o.

Şefler öyle değildir. Onlara yaklaşabilirsiniz hatta, bazen bir meseleyi, iki eşit insan gibi, karşılıklı konuşup tartışabilirsiniz. Sigara ikram edilince alan şeflere bile rastlanmıştır. Bazıları size sigarasını dahi yaktırır. Bütün bu yakınlık göstermeler, onun görevini yapmasını engellemez. Ve elinizi masanın üstündeki dosyaya uzatmanızı hiç gerektirmez.

Reşit Bey de, arkasında bir insan kuyruğuyla odaya girince masa hemen kuşatıldı; eller alışkın hareketlerle dosyalarına uzandı, evrakını aradı. Bu saatte şefler bile nefes almaya bırakılmaz. Öğle tatili denilen canavar yaklaşmak üzere-

dir. Reşit Bey gene de başını kaldırdı, uzanan ellere baktı: eller çekildi. Bu kısa çekimserlik süresini kaçırmak istemeyen Turgut atıldı: "Benim işim iki dakikalık." Bu durumdakilere öncelik tanınır. Yer verdiler. "Evveliyatı" kısa olan işlere duyulan bir saygıdır bu. Turgut da kısaca "arzetti." İş sahipleri için çözüm ne kadar basittir. Tecrübesizler, hemen atılıp memurlara, şeflere yol göstermeye çalışıp, akıl öğretmeye kalkarlar. İşte canım, şu dosya: dolabın üstündeki. Dur bakalım: öyle kolay değil. Nereden biliyorsun? Bütün dosyalar birbirine benzer. Dosya numarası tutuyor mu? Bazı önemli işler için birden fazla dosya açılır. Bunu biliyor musunuz? Senin, bu dosyanın içine konurken gözünle gördüğün kâğıt başka dosyadan çıkar. Sen dairenin esrarına akıl erdirebilir misin? Sen her an dairede misin? Her hareketimizi izliyor musun?

Turgut'un, meselesini duygulu bir açıklıkla anlatması, sessiz bir anlayışla karşılandı. "Bir de dosyasını görelim." dendi. Bakalım dediğin gibi mi? Sesindeki duygululuğa kaptırmamalıyım kendimi. Biz ne insanlar gördük! Kılı kırpırdamadan yalan söyler. Ne korkunç! Selim duysaydı çok üzülürdü. Yalana dayanamaz da. Ben de onun arkadaşı Turgut Özben. Bizi tanıyor musunuz? Biz kimseyi tanımayız. Kimseye özel muamele yapamayız. Biliyorum: mezardan çıkıp gelse bile değil mi? Biliyorum. Kabahat bende. Daire oyununa Selim'i karıştırmamalıydım. Bu oyunu kurallarına göre oynamalıydım. İşte hademeyle dışarı çıktım. Adam durdu. Kurgusu bitti. İçine bir lira atmadan yürümez. Uzaklaşır gibi yapsam? Geri döndü, çıktığı odaya giriyor. Duruyorum. Hademe de durdu. Ona doğru gitsem? Bana doğru geliyor. Olmaz: savaşılmaz bu düzenle. Parayı, adamın ceketinin cebine attı. Elli kuruş atarsan, yavaş yavaş merdivenlerden çıkar. Bir lira verirsen asansöre biner. Her şey ne kadar düzenli. Bir vidasını değiştiremezsin. Selim

dairede çalışırken ne yapardı acaba? Ne yapacak, herkesin işini görürdü; hademeler de memurlar da ondan nefret ederdi. Amir güçlük çıkarmazsa memur çıkarına bakamaz, memur güçlük çıkarmazsa hademe çıkarına bakamaz. Bütün düzen çığrından çıkar sonra. Düzen de çığrından çıkarsa, artık onu ne Hamlet düzeltebilir ne de Selim. Sonra bütün aile babaları ne yapar? Bir ev nasıl çevriliyor, sen biliyor musun Selim? Ya hesapta olmayan masraflar? Tahakkuktaki Basri Bey, karısı kürtaj yaptırdığı ay, tarifeyi iki misline çıkarmıştı. Aslında bir yolsuzluk yapmıyorlar. İşiniz biraz daha hızlı yürüyor o kadar. Bir çeşit fazla mesai. Güldü. Şimdi yanımda olsaydın, bütün bu meseleleri tartışsaydık. Birçok meseleyi askıda bırakıp gittin. Beni bıraktın bu makinenin çarkları arasında. Ben de dişlilere ceketimi kaptırdım. Eteğimin ucundan bağlandım bu düzene. Ceketi çıkarmadan olmaz. Ceket çıkarma talimatı da verilmedi daha. Çıkar üstündekileri, kurtul bu düzenden. Olmaz Selim: çırılçıplak kalırım sonra. Tutunacak bir yer bulamam sonra. Düşünceler göklere yükseliyor, fakat vücut toprağa bağlı. Tek tek koparılması kolay olan milyonlarca iplikle bağlı. Kör talih! Hademe dönmedi. Ben de arşive gitmeliyim. İkimiz daha kuvvetli oluruz..

Arşiv, büyük ve uzun bir salondu. Bütün duvarlarda tavana kadar raflar, raflarda dosyalar, dosyalarımız. Canımız, hayatımız. Salonun orta kısmında masalar vardı: dört bir yanı bankolarla çevrilmiş memur masaları. Bir domino oyunundaki taşlar gibi birbirlerine yapışmış, uzayıp giden masalar. Uzayıp giden Devlet Demir Yolları gibi. Her yerde karşıma çıkma Selim.

Bir hademe, elinde bir kâğıtla bankonun önüne gelir ve dosyayı ister. Bundan sonrası biraz güç. Uygulaması güç bir halk oyunu. Memurlar, hademeler ve iş sahipleri hep birlikte bankonun dışına dizilirler, elele tutuşarak. Memur, onla-

rın kolları arasından geçerek raflara gider. Bu sırada hademeler ve iş sahipleri ellerindeki dosya numaralı kâğıtları sallayarak iki adım öne gelirler, kâğıtları bankonun üstüne koyarak, "Buyrun işte numara, şimdi bizdedir sıra" türküsünü söylerler. Bu arada, rafın yanına varmış olan memur, "Alt gözlerde arama" oyununu oynar. Bir hademe, salonda yer tutmasın düşüncesiyle, kapının dışına konulmuş olan merdiveni getirir. Merdivenle içeri girerken hademeler ve iş sahipleri hep birlikte dalgalanırlar. Merdiven, raflara dayandıktan sonra, oyunun en güç figürleri yapılır. Merdivenin üstüne çıkan memur, biraz bakınır ve: "Bulamıyorum işte," diye bağırdıktan sonra, salonun çevresini merdivenle dört kere döner. Merdivenden inerken, bankonun çevresindeki halkada bulunanlar: "Dosya yokmuş yerinde" diye kâğıtlarını sallayarak bağırırlar. İçlerinden biri elindeki kâğıdı başka bir memura uzatır. Oyun tekrarlanır.

Turgut, oyunun en heyecanlı yerinde içeri girdi. Merdivenli memura iki kere çarptı. Bankonun çevresindeki halkayla birlikte üç kere döndü: sonunda hademesini gördü. Adam bankonun içindeki bir memurun yanına gitmiş, onunla konuşuyordu. Turgut bu karışıklıkta, seslenmesinin bir yararı olmayacağını düşünerek, yasak olduğu halde, görevli memur adımlarıyla bankoyu aştı, memura yaklaştı. Orta yaşlı, yumuşak yüzlü bir memur. Turgut'un yüzüne ilgiyle baktı. Oturması için ona masasının yanındaki sandalyeyi gösterdi. Turgut, başıyla, hademeye, gidebileceğini bildirdi. Hademe kalabalığın içinde kayboldu. Daireye geldiğinden beri oturmamıştı. Oturdu, memura teşekkür etti, paketini çıkardı, birer sigara yaktılar. "Şimdi dosyanızı bulurum efendim. Şu kalabalık biraz dağılsın da." Turgut'u süzdü, beğendi. "Burada iş görmek imkânsız beyefendi," dedi. "Bu karışık düzen kurulmuş bir kere: yukarıdakiler de aldırmıyor. Kaç kere teklif ettim onlara, bu salonu şöyle

tanzim edelim diye." Masanın üstüne bir dikdörtgen çizdi, parmağıyla tozları süpürerek. "Şurada raflar olmalı. Banko da kapının karşısına... merdiveni de şuraya koymalı." Turgut, sabırla dinliyordu. "Bu işlere aklım erer. Ama dinleyen kim?" Ben. Memur sustu. Turgut da susmaya devam etti: saygısından. "Siz anlayışlı bir insana benziyorsunuz beyefendi? Zatıâliniz hangi işle meşgulsünüz?" Turgut kendini tanıttı. Memur, önce yerinden doğruldu; kalkar gibi hareket yaptı. Sonra, saygı dolu bir sesle: "Bravo." dedi. "Bravo! Demek mühendissiniz. Çok güzel. Hem de yüksek mühendis." Hayranlığından sözlerine devam edemedi: bir an sustu. "Mühendis ha? Mühendis." İlk duyduğu bir kelimeyi zevkle tekrarlayan çocuk gibiydi. "Mühendis. Öyle ya, mühendis." Yerinden kalkarak Turgut'un elini sıktı: "Tebrik ederim, çok güzel bir meslek." Yerine oturdu, gözlerini uzaktaki bankoya, raflara dikerek, dalgın, konuştu: "Bravo. Çok güzel meslek. Başardınız, bitirdiniz. Şimdi artık hakkınız. Hem bu kadar genç, hem de bu kadar akıllı." Turgut'a hak vererek sustu. Turgut, birşeyler söylemek gerektiğini anladı, fakat konuşamadı. Haklı haklı sustu. Bir süre bakıştılar. Memur, ellerini oğuşturarak mırıldandı: "Ben de ne kadar isterdim. İsteseydim olabilirdim de. O kadar söyledim o zaman. Liseyi bitirseydim muhakkak olurdum. Memuriyeti istemiyordum. Çizgim de çok güzeldi. Masanın başına oturur durmadan çizerdim: yukarıdan aşağı, soldan sağa muntazam çizgiler. Ne diyorsunuz ona, içine mürekkep, çini mürekkep konan kalemlere... Ne kadar itinayla doldururdum, kâğıda hiç damlatmadan. Bu çocuk derlerdi, ya mimar olacak ya mühendis. Kâğıdın en altına da kurşun kalemle iki çizgi çizerdim...aynı aralıkta..." Turgut, "paralel" demedi. "Bu çizgilerin arasına dikkatle yazardım: çizgi denemesi. Ne kadar hevesim vardı bilseniz. Oturma odasındaki abajurun dibine sokulur, geç vakitlere kadar çalışır-

dım. Babam yanıma gelir. 'Artık yatsan iyi olur evladım,' derdi. 'Gece yarısı oldu, gözlerin yorulacak.' 'Biraz daha müsaade edin babacığım,' diye yalvarırdım: 'Biraz da çapraz çizgiler çizeyim.' Annem sobanın yanından mırıldanırdı: 'Bu çocuk muhakkak mühendis olacak.' Misafirliğe gelen komşulara bu kâğıtları gösterirdi, benimle iftihar ederdi." Turgut'un yüzüne baktı: "İyi çizmek çok mühimdir değil mi?" Turgut: "Tabii." dedi: "En mühim şeydir." "Biliyorum, elbette. Ben de çok iyi çizerdim işte. Matematikçi, istediği kadar, hesap mühimdir diye tepinsin dursun. Nah sana, derdim içimden. Sen istediğin kadar beni ikmale bırak. Çizmek gibi Allah vergisi değil ya. Çalışırsan öğrenirsin. Değil mi?" Turgut "Öğrenilir," dedi, "Çalışmaya bağlıdır." Memur, gururla başını kaldırdı: "Ben de öyle diyordum. Fakat matematikçiye bunu anlatamazsın ki. En nihayet ezbere dayanmıyor mu hepsi? Ezberlersin davaları, olur biter. Mesele çizgide. Ezberim de biraz zayıftı. Tarihten hep ikmale kalırdım. Mühendis olacak adam tarih bilmese de olur, derdim. Tarihleri, isimleri hep karıştırırdım. Ama tarihçiden geçer notu alacaktım. Fakat o matematikçi yok mu? İki not vermedi. Düşman oldu bana. İki not yüzünden olmadı işte. Babam çok ısrar etti. Başka mektepte belge imtihanına girmemi istedi. Çocukluk işte. Sözünü dinlemedim. Soğumuştum bir kere. İki not yüzünden. Aslî maaşı yüksektir. Sık sık terfi edersin. İstemezsen memuriyeti, istifayı basarsın. Çık serbest çalış. İyi çizgi çizenler, muhakkak diğerlerinin içinde temayüz ederler." Gözleri daldı. Turgut, bir sigara daha ikram etti. Sigarayı bakmadan aldı. "Fakat insan öyle mühendisler görüyor ki bunlar da nasıl mühendis çıkmış diye şaşıyor. İşte bizim müdür. Bir yazısı var: daktiloların canı çıkar sökünceye kadar. Üstelik, doğru dürüst bir çizgi çizemez. Çağırır genç mühendisleri, teknik ressamları: şöyle olacak, böyle olacak diye tarif eder. Bu mühendislik mi

sanki? Belli etmeden, üzerini karaladığı bir kâğıdı aldım, sakladım." Çekmeceden bir kâğıt çıkardı: "Buyrun işte. Siz de mühendissiniz. Böyle çizgi çizilir mi? Bir de umum müdürlüğünden bahsediliyor."

Yolunda giden işler bile ne kadar uzar. Tozlu raflardan dosyalar indirilir: yazılar, tarih sırasına göre dizilmediğinden tek tek aramak gerekir. Yazı dosyanın içinde değildir: başka dosyalara bakılır. Dosyada fazla kopya yoktur: suret çıkarılır. Suret, aslıyla karşılaştırılır: siz okuyun, ben aslından bakayım. Suretin altına mühür ve imza: aslının aynıdır, aslı gibidir. Götürün memura paraf etsin, getirin şefe imza etsin. Dilekçeye kâğıtlar eklenmeye başlar. Kâğıtlar birbirine iğnelenir; her memur, kendi kâğıdını eklemeden önce iğneyi çıkarır, yeni iğneyi başka bir yere takar. Kâğıtlarda delik sayısı artmaya başlar. Bazı memurlar iğneyi çıkarmaya üşenir: kendi kâğıdını ayrı bir iğneyle takar. İğne sayısı artmaya başlar. Bir başkası, kâğıtlar kabardı der: bir ataş takar. Her memur, bir paraf, bir damga, bir tarihle kâğıtları süsler. Kâğıdın ön tarafı dolar, arkasına geçilir. Her sayfa, taklidi imkânsız bir kompozisyon olur: daktilo harfleri, kırmızı damgalar, mor damgalar, siyah damgalar, mühürle basılmış tarihler, elle atılmış tarihler, yeşil kalemle imzalar, sabit kalemle paraflar, tarih ve numara kaşeleri, sağda solda altta üstte yatay, çapraz havale yazıları, mütalaalar, soru işaretleri, altı kırmızı kalemle çizilmiş satırlar. Gerçek bir sanat eseri: toplu bir sanatçı kalabalığının ürünü, kollektif sanat. Muhasebeye, kayıt, personel, teknik büroya: gereğinin yapılması, Müh. Asım Önal, tahakkuk: eski evrakın eklenmesi, teknik büroya: sureti eklidir, özü: muhasebe kayıtları hakkında, bir nüshasını elden aldım, imza: müteahhit namına Turgut Özben. İsminizi de üstüne okunaklı yazın, kardeşim. Oraya değil canım, buraya. Neyse, öyle de olur. Bugünün tarihi-

ni de atın. Tamam. Şimdi aşağı götürün, kaydettirin. Şu kâğıdın üstüne numarasını yazsınlar. Bana getirin, şefe paraf ettirelim. Müdür imzalasın. Tamam. Öğleye yetişir mi dersiniz? Sanmam. Şef paraf etse bile müdür yemeğe çıkmıştır. Siz, en iyisi öğleden sonra gelin. Daha rahat olur. Bugün biter mi dersiniz? Akşam için trene bilet almıştım da. Vallahi orasını bilmem. Biter ama, ne kaldı ki? Siz öğleden sonra erken gelin: hemen bitirelim. Yok gelmeyin. Müdür, üçten önce uğramaz. Siz gene bir gelin: bakarsınız erken gelir. Biraz kalır, sonra çıkar. Belki imzaya siz götürürsünüz. Ben bir buçukta geleyim. Gelin, gelin. Müdür bu, hiç bilinmez, değil mi? Bilinmez. Dün öğleden sonra hiç uğramadı mesela. Yapmayın. Çocuğunu doktora götürmüş. Ya bugün de gelmezse? Yok, iki gün arka arkaya yapmaz. Ama, gene de belli olmaz değil mi? Evet, belli olmaz. Müdür muavini imzalasa? İmzalamaz. Geçen gün böyle bir evrakı imzaladı diye mesele çıktı. Şimdi, hangi yazıyı götürseniz, ben karışmam müdür imzalasın, diyor. Muavin ne iş yapıyor peki? Yirmi beş yılını doldurmuş; emekliliğini bekliyor. Neyse hayırlı olsun. Hayırlısı neyse o olsun. Güle güle.

Öğleden sonra gittiği zaman, sizin işiniz tamam, buyrun yazıyı, dediler. Allahın hikmeti, ne denir?

Yazıyı evrak çantasının içine itinayla yerleştirdi. Bu işte emeği geçenlere kısaca teşekkür ettikten sonra, ağır ve emin adımlarla daireden çıktı. Dışarda güneş vardı; dışarda hareket, canlılık vardı. Gözleri kamaştı, elini gözlerine siper etti. Ulus meydanındaki heykel gibi. Neden bana bu şarkılardan bahsetmedi? Dairenin etkisiyle kamburlaşan sırtını düzeltti. Bukalemun. İnsan da kişiliğini yirmi dört saat kullanamaz bir günde. Eskir. Süleyman Kargı'ya telefon etsem mi? Tam karşıya geçerken telefon etmekten vazgeçti. Bir

otomobil, önünde fren yaptı: şoför ters ters baktı. Yapacak bir işi yoktu; yürümeye karar verdi. Yollar kalabalık değil: geniş yaya kaldırımında kimseler yok. Öğle sıcağı. Benim şehrimde, yollardan insan selleri akar. Burada herkes işinde gücünde. Bu şehir gündüzleri nefes almıyor. Bütün kahveler boş. Bir gazete aldı: yolun ortasında durup başlıkları gözden geçirdi. Bir araç hızla geçti yanından. Kaldırıma çıkalım. Canı sıkıldı hemen gazeteden: katlayıp çantasına koydu. Yürümeye devam etti. Binalar, binalar... Yetmiyormuş gibi bir de yenilerini yapıyorlar. Türk'ün parası olunca binaya gidermiş. Başka neye gider? Aklına aynı mısra takıldı: şarkısı yarıda kaldı, aklı da karıda kaldı. Sonunda aklı da kalmadı. Yavaş yürüyen bir adam çarptı. Kibar bir adammış, özür diledi. Türk'ün aklı ne zaman gelir? Güven Anıtı'nı geçti. Durdu, geriye döndü. Parka girdi. Çocuklar yok: öğle uykusundalar. Serseriler dinleniyor. Heykellere baktı: Türk'e benzemiyorlar. Ne duruşları benziyor ne de suratları. Kenan aklına geldi; gülümsedi. Alman Japon'una benziyorlar. Biri öğünüyor, biri güveniyor, biri de çalışıyor. Şuraya bir kuş konmuş: biri tutmuş... burada oturup düşünemem. Ortam uygun değil: düşünen heykel yok. Parktan çıktı. Nedir bu Selim'in başına gelenler? Alaman Japon'u bile, bunca hilesiyle çıkamaz işin içinden. Metin'e gitsem? Olmaz. Selim'in dediğine göre Milli Emniyettenmiş. Zavallı saf çocuk. Peki ne yapsaydı? Yüzüne, gözlerinin içine baka baka, yalan söylüyorsun mu deseydi? Kimsenin gözlerine uzun süre bakamazdı. Yıllarca katlanmış yalanlarına. Yanından da ayrılamamış: yalanını yüzüne vurmak gibi bir davranış olur diye korkmuş. Istırap çekmeyi daha kolay bulmuş. Kavramak zor: söyleyememek. Anlayamadığım bir yönüydü. Selim de anlatmayı denemedi. "Neden?" derdim; çırpınırdım: "Neden söyleyemedin?" Daha başka olaylarda da söyleyemedi. Aman, derdi, canımı sıkma; sen anlayamaz-

sın. Söyleyemediklerini içinde götürdü. Bir adama daha çarptı. Düşünmek yürüme içgüdüsüne engel oluyor. Bütün çarptığım adamlar birleşip bana cephe alırsa? Alaman Japon'ları, yürürken kimseye çarpmazmış. Çünkü yürümek ve düşünmek, onlarda yan yana giden iki özellikmiş. Ben Alman'ları böyle mi savunuyorum, diye tepinirdi Kenan olsaydı. Beni gülünç duruma sokuyorsunuz, diye tepinirdi. Selim söze karışır: bu Alman'ların her işi sağlam. Dün akşam bir Alman filmine gittim; çok kötüydü ama kopmadı. Kenan da gülerdi bu kere. Namussuzlar, derdi. Allah insanı sizin elinize düşürmesin. Hep böyle gülebilirdik Selim. Hayat bir oyun değil miydi bizim için? Gelseydin bana, durum vaziyetlerini anlatsaydın, hep birlikte bir çare bulurduk. Kızıl komünist değiliz ya; halden anlardık. Birbirimizin dilini bilirdik. Kenan duymuş mudur olayı? Duymuşsa bir süre kendine gelememiştir. Görünüşe bakma; Alaman Japon'u gibi sağlam değildir. İçi zayıftır. Anarşist değil ya: elbette üzülmüştür. Polis hafiyesi Metin. Milli Emniyet mensubu liseli. Bat dünya bat. Bir kadının ayağına bastı. Artık özür dilemek gerek.

Bir vitrinin önünde dursam, diye homurdandı içinden. İnsanların ayaklarını benden kurtarmaya çalışmalıyım. Durdu. Metin'i bir divana yatırmışlar, pencereyi açmışlar. Kıvranıyor. Nefes alamıyorum, ölüyorum. Yalan. Selim öldü: sen yaşıyorsun. Doğan gülüyor kimseye belli etmeden. Selim anlıyor, gene de çaresiz? Neden? Metin çırpınıyor. Selim'i görmek istiyorum son defa. Selim karışık duygular içinde. Metin'in yanına oturuyor, yakasının düğmesini çözüyor. Ölüyorum, diyor, Metin. Onu sana emanet ediyorum. Milli Emniyet'te çalıştığımı kimse bilmemeli. Neden anlattın bu hikâyeyi bana Selim? Öfkeyle başını kaldırdı. Yanında duran bir kadın hayretle ona bakıyordu. Allah kahretsin! Kadın eşyası satan bir dükkânın önünde durmuşum.

Hızlı adımlarla uzaklaştı. Yolun kenarında toprak kazan bir amele saati sordu; cevap vermedi. Kenan olsaydı şimdi, bir durum muhakemesi yapardık. Kenan'ı düşünmek biraz hızını kesti. Durdu: terlediğini farketti. Önüne ilk gelen "Salonumuz vardır"a girdi.

Aşağıda oturdu, salona çıkmadı. Garson, belini dayadığı masadan hafifçe yaylanarak doğruldu. Taşralı garsonlar. İnsanın içi kapanıyor. Etrafta sinirlenecek ne kadar çok şey var. Önce sinekler... sonra, öğle sıcağında güneş.. yakar Allah deyu deyu... bir bu eksikti, bir de mısralar takılsın aklıma.

"Buyrun beyim." Kenan'ı istiyorum. Beni ancak o serinletebilir. Ulan, biz herkesten başkaydık be! Bizde hayal gücü vardı, bizde soyutlama gücü vardı. Peki, senin de onlar gibi akademili kızların peşinden koştuğun yalan mı? Doğru. Somurttu. Kenan, şimdi bunu karıştırma. Alaman Japonluğundan başlarım senin. Dur dinle. Kenan'cığım, mesele ciddi. Ben rahatsızım. Bir dahiliyeciye görün. Bak Kenan; farzet ki bütün takım toplanmışız. Eski günlerde olduğu gibi: Selim, Güner, Kayhan filan hep birlikte. Yoklamada imzalarımızı atıp soluğu kantinde almışız. Fıkra anlatmaktan da sıkıldık. Zeytin çekirdeklerini önlerindeki kâğıda tüküren ya da helvalarının üstüne limon sıkan çocukları mı seyredeceğiz karşı masalardaki? Senin miden bulanır, bakamazsın zaten. Ciddi meseleler konuşacağız: Amerikan savaş filmlerindeki Alman tank birlikleri neden hep yenilgiye uğruyor? Newton mu daha büyük, Gauss mu? Böyle önemli bir meseleden bahsedeceğiz: bu Selim'in durumu ne olacak Kenan? Kendi bilir. Ben ona söyledim o gün: sen de dokuz numaradaki kıza gel, diye. Dinlemedi. Her hafta aynı kıza gidersen, diğerlerinden farklı muamele eder sana, dedim. Mutluluk hapı alacağına, bunu al, dedim. Yeter Kenan. Kentin şakalarının vahşeti, Ortaçağ mezalimini de geçti. Susun!

Garson koştu: "Bir şey mi istediniz?" Kendine geldi. Beğenmedim bu Kenan'ı. Alın götürün. Bir dondurma daha ısmarladı. Bu çocuğun bütün hayatını bilmiyoruz Kenan. Bizimle yaşamadığı bir yönü var hayatının: kimseyle yaşamadığı bir yönü. Yalnız, bilemiyoruz neyi yaşayamadığını. Kimlerle yaşayamadıysa onları bulmalı. Yanılıyorsunuz aziz dostum Doktor Vatson. Kendisi, içine dönük bir insandı: hiç parmak izi bırakmış olduğunu sanmıyorum. Mister Holmes yanılıyorlar. İz bırakmayan bir suçlu kriminoloji tarihinde görülmemiştir. Deniliyor ki birçok insanın kanına girmiş olan Kafka bile bütün evrakını yakamamış. Biliyorsunuz sayın üstad: acele etmemek gerekir. Zamana bırakın. Ne korkunç söz! Bir daha söylediğini işitmeyeyim Vatson. Fakat, haklı olabilirsin azizim. (Bütün meseleleri bu uşak ruhlu herifin çözmesine, hiç olmazsa çözmeye kalkışmasına da içerlemiyor değilim.) Yalnız kediler, ölecekleri zaman bir iz bırakmadan kaybolurlar. Dostumuz da hiçbir şekilde evcil bir hayvan olarak düşünülemeyeceğine göre... Gerçekten, bu bir hareket noktası olabilir. Onunla yaşayanları kimden öğrenebilirim? Önce, bütün şüpheli kişileri baştan gözden geçirmeliyim. Evinde bir arama yapın. Derler ki ruh bozuklukları insanı son derece kurnaz yapermış. Yani deliler, bizden akıllı mı Vatson? Adımı, çamaşır suyu markası gibi telaffuz etmemenizi rica edeceğim Mister Holmes. İntihar bir akıl hastalığıdır ve ancak bir akıl hastasının körleşmiş duyularının sağladığı soğukkanlılıkla başarılabilir. Muhakkak bir iz bırakmıştır; aksine ihtimal veremiyorum. Yalnız bunu, çok akıllıca, kurnazca yapmıştır. Manyakça bir zevk almıştır bunu yaparken de. Saçma. Selim'in böyle bir aptallık yapacağını sanmıyorum. Kimseye zararı dokunmayan soyut bir kötülüğü ben, büyük ve mustarip bir ruhun iç çekmesi olarak kabul ediyorum. Psikolojiyle kriminolojiyi birbirine karıştırıyorsun Vatson. İl-

min sonu yoktur. Ukalalık etme Kenan. Garson, bu ne biçim Kenan?

Gerçekten, evinde birşeyler bulabilir miyim? Sıkı bir arama yaptığım söylenemez ilk gidişimde. Birden, orada olmak istedi. Bir an önce dönmeliyim. Daha öleli bir ay bile olmadı. Belki de ölmedi. Onu göremiyorum; o kadar. Diyelim ki Afrika'ya gitti. Uzak bir ülkeye. Ülkede bir iç savaş var; bütün haber alma imkânları ortadan kalkmış. Yollar kapanmış. Bütün bunları hayatın cilvesi diye kabul edeceğimi sananlar aldanıyorlar. Ben, giydiğim karaları bir daha çıkarmayacağım. Metin'in yanında hissettiğim aşağılık duygulara bir daha kapılmayacağım. En önemsiz belirtilerden yararlanacağım. Sonunda ceheneme bile gitmek olsa, durmayacağım. Sağlığında erkek olan biri. İhtiyatlı davranacağım. Esrarını kapatmış, beni dışarda bırakmış. Yurdumuzun semalarında ağır bir hava esiyor. Olric. Bu lanet hepimize bulaşacak. Bunu hissediyorum. Elini alnına götürdü: biriken terler eline bulaştı. Başı ağrımaya başladı: "Hayallerle boğuşuyorum," diye söylendi. "Gün ışığına çıkarıp toz edeceğim onları."

Gömleğinin üst iki düğmesini çözdü, kravatını gevşetti. Bir sigara yaktı. Dumanları burnundan çıkardı. Yüksek matematik imtihanından önce de böyle olmuştum. Bu sıcakta vaktimi nasıl geçirdiğimi söylesem... inanmazlar. Bu ikinci sınıf pastanede oturmuş boş hayaller kuruyorum: ikinci sınıf hayaller. Daha, nasıl düşünüleceğini bilmiyorum. Selim'in Fransa'da uzun yıllar kalmış bir arkadaşı vardı. Memlekete dönünce bir de ne görsün: kimse düşünmesini bilmiyor, düşündüğünü sanıyor. Orada felsefe tahsil etmiş de. İki çeşit düşünmekten bahsediyordu. İnsanın aklına birtakım kelimeler gelmesi başka... düşünmek başka. Sayıları notasyonları bilmekle matematikçi geçinebilir misin? Biz de felsefe okuduk lisede. Ranke tarihi buldu, Wundt da psikolo-

jiyi. Hayır, kurdu. İnsanlar, daha önce psikolojiyi bilmiyorlardı. Wundt da bir gün yolda giderken... Her şeyi basite indirgemekle, aslında işin kolayına kaçıyoruz Kenan. Meselelerden kaçıyoruz. İkinci sınıf pastanelerde başını ellerinin arasına almakla, burnunu karıştıran garsona kızmakla hiçbir meselenin üstesinden gelemezsin. Ağır kayıplara uğruyoruz Kenan. En yakın arkadaşlarımızdan olduk: açıklayamıyoruz. Oblomov gibi geviş getiriyoruz hayallerle. Felsefeci arkadaşı da istemiyorum. Bon pour l'Orient bir diploma alıp gelmiştir. Fransızca da bilmez. İmtihana başkası girmiş, diyorlar onun yerine. Hayır, demiyorlar. Ne olur Turgutçuğum Özben bırak artık bunları. Sen adam olmayacak mısın? Olacağım: birden gerçeği bütün çıplaklığıyla göreceğim. Matematik imtihanından önce de böyle olmuştum. Asistan soruları yazdırdı. Hiçbirini bilmiyormuşum gibi geldi bana. Sanki önceden hiç duymamışım. Kâğıda öyle bakıyorum. Nereden başlayacağımı bilmiyorum: tereddütler içindeyim. Kimse de yardım etmiyor. Asistan başıma dikildi. Benden iki satır fazla bilmenin gururu içinde. Oysa Gauss'un yanında benim gibi o da bir hiç. Farkında değil. "Ne yapıyorsun?" dedi. "Düşünüyorum," dedim. "Düşünmekte geç kaldın," dedi. "Daha önce düşünecektin." Sorulara bakıyorum: başım ağrıdan çatlıyor. Bugünkü gibi. Birden gördüm. Gerçekten gördüm. Gauss'un sezişinin yanında milyonda bir. Ama gene de seziş. Matematiksel seziş. Tatlı bir duygudur: harfler, sayılar, direnmeyi bırakır. Elinin altında onları istediğin yöne çevirirsin: direksiyon kursundaki gibi. İsteyiniz, verilecek, demiş. Kimleri kastediyor acaba? Tutunamayanları mı? Tutunamayanlar sözüyle tam ne demek istedi? Her şeyi söylemekten gene korktu galiba. Alay olsun diye yazdı. Alay da bir yerde bitiyor. Nerede bitiyor? Kim bilebilir? Sezilebilir belki. Sezgi mi? Kalçalarını hafifçe kaldırarak oturduğu yere yapışan pantalonunu san-

dalyeden ayırdı. Altında kısa bir süre bir hava akımı dolaştı. Terli parmaklarının arasında sigara ıslanmış, kâğıdı dağılmıştı. Yeni bir sigara yaktı. Kendini farketmenin sevinci kapladı içini. Ellerini, bacaklarını, sırtını, yerinde hissetti; rahatladı. Var olduğunu duydu. Serinledi.

Hayatında ilk defa başka bir insan olma özlemini duydu. Hiç bilmediği bir içkinin susuzluğu gibi bir duygu. Değişebilmek. Kendinin bile tanıyamayacağı yeni bir varlık olmak. Bütün canlıların olanca güçleriyle karşı koydukları bir değişim, bir başkalaşım. Korkutucu ve aynı zamanda çekici bir eğilim. Hücreler bütün güçleriyle, dış etkenlere karşı koyar ve vücuda girmek isteyen yabancı unsurları dışarı atmaya çalışırken değişebileceğini, onların bu kör inadını yenebileceğini düşünmek, insan için ne kadar zordu. Değişmek, kendine yabancılaşmak demekti. Dişimdeki küçük bir oyuğun içine giren bir yemek artığına, dilim ne kadar şiddetle saldırıyor, o küçük oyuğa giremeyeceğini bildiği halde, bütün yumuşaklığıyla kendini katı duvarlara vuruyor. Barınamazsın o kovukta yabancı, diyor. Tükürük bezleri, o küçük parçayı eritmek, boğmak için seller akıtıyor; dil, bir yılan gibi tekrar saldırıyor, küçük bir gedik bulup dalmaya çalışıyor. Boğazım yutkunuyor: büyük anaforlar yaratıp yutmak istiyor bu bilinçsiz küçük parçayı. Hepsi el birliğiyle uğraşıyorlar, kendilerini harap ediyorlar. Dilin ucu parçalanıyor, boğaz kuruyor. Amaç, canlının bütünlüğünü korumak, değişmesini önlemek. Yeni olan her şeye isyan ediyor vücut: dünyanın en rahat yatağında ilk yattığı gece uyuyamıyor. Beyin, vücudun o korkunç diktatörü de, tutucu bir derebeyi aslında. Gene de vücut kadar geleneklerine bağlı değil. Bazen vücudu, yeni maceralara, bilinmeyen yaşantılara sürüklemek istiyor ve cahil hücrelerin kör başkaldırmasıyla karşılaşıyor. Emirlerini dinlemiyorlar yöneticinin:

ayaklanıyorlar. Vücudum isyan ediyor. Ellerine baktı: onları düşmanca gözlerle süzdü. Bir süre bakıştılar; sonra gözkapakları da karşı tarafa katıldı: yavaş yavaş kapandılar. Turgut silkindi, gözlerini açtı. Uyuşukluğunu üzerinden atmak için bir hareket yaptı: bir sigara daha yaktı.

"Kendimi bırakmalıyım," diye söylendi. Direnmekten vazgeçmeliyim. Yaşamalıyım ve görmeliyim. Bilmediğim bu ülkeye yolculuktan korkmamalıyım. Kimsenin ilgilenmediği bu silik insanların dünyasına girmeliyim. Selim'in yolculuğu yarıda kaldı, aklı da... Benim ne işim var onların arasında? Olur mu Selim? Ben onları ne yapayım? Onlar beni ne yapsınlar? Öyle deme Turgut. Seni görünce nasıl sevinirler bilemezsin. Benden de selam söylersin. Kusura bakmayın işi çıktı gelemedi dersin. Onlar anlarlar. Rüya gibidir Turgut: aklınla karşı koymazsan birdenbire bir kapının önünde bulursun kendini. Hepsi kapının önüne birikmişler seni bekliyorlar. Onlar seni istiyorlar Selim: tutunamayanlar prensini istiyorlar. Öyle anlatmadık mı kerhanede? Sen anlattın Turgut. Kapının önünde fazla durma, hemen içeri gir Turgutçuğum Özben. Onların kahramanı sensin. Bir kahraman bekliyorlardı yüz yıllardır. Kendileri gibi olmayan, gene de onları anlayan bir masal kahramanı. Gir içeri, bekletme zavallıları canım kardeşim! Onlar, kendi mantıklarıyla, senin gelişinin nedenlerini anlattılar sana. Dinledikçe hak vereceksin onlara. O kapının önüne sürüklenmenin nasıl kaçınılmaz bir kader olduğunu anlayacaksın. İlk şaşkınlığından utanacaksın. Rüyada da öyle değil midir? Bırak kendini: rüyada yaşamaktan güzel ne var ki? Dilediğin insanları da yanına alırsın: dairedeki, mühendis olmak isteyen memur gibi. Maceranı yaşa canım kardeşim. Bütün acılarını, senin gibi kahraman bir savaşçıya anlatmak istiyorlar. Birbirlerine anlatacak sözleri kalmamıştı. Seni milletvekili seçtiler oybirliğiyle. Onları temsil etme yetkisini aldın

artık. Düşün, önüne ne fırsat çıkıyor: istediğin kadar oynayabilirsin artık. Çekinmeden istediğini söyleyebilirsin. Her şey, nasıl isterseniz öyle olur. Zaman kavramını silersiniz: istediğiniz çağdaki insanlarla birlikte yaşarsınız. Kimse kapıdan çevirmez sizleri. Bütün olumsuzlukları kaldırırsınız ortadan. Bütün maceraların sonunu istediğiniz gibi bitirirsiniz. Kimse engel olmaz size. İsterseniz dünya nimetlerini tadarsınız sonuna kadar, isterseniz manastıra çekilirsiniz hep birlikte, kadınlı erkekli. İsterseniz ikisini de birlikte yaşarsınız. Bir yandan en güzel şarapları yaparsınız dağlarda keşişler gibi; bir yandan şehirlere götürüp içersiniz, o şarapları en karanlık meyhanelerde, Dostoyevski'yle birlikte. Çocuklarınız doğar kadınlar yorulmadan; karınlarında taşımadan doğururlar onları. Kanunlar çıkarırsınız benim açıklamalarımda olduğu gibi: herkesi her şey yaparsınız kimseye danışmadan ve anayasaya uygunluğuna bakmadan: zorlamadan uyulacak kanunlar yaparsınız. Dairedeki memuru mühendis yaparsınız. İçinizde hiçbir acılık birikmez. Ne bırakılmış olmanın, ne anlaşılmamanın, ne yaşamamanın, ne de baştan yaşayamamanın acısı düzeninizi bozmaz. Düşünmeden kapılırsınız olaylara. Sonu ne olacak diye korkmazsınız. Sonu yoktur ki...Sonu gelmez şövalye romanları gibidir bu yaşantı: en zor anlarda daima açık bir kapı bulunur girip saklanacak. Ne gördün bütün kapıların birer birer kapandığı bu dünyada? Hangi kusurunu düzeltmene fırsat verdiler? Son durağa gelmeden yolculuğun bitmek üzere olduğunu haber verdiler mi sana? Birdenbire: "Buraya kadar!" dediler. Oysa, bilseydin nasıl dikkatle bakardın istasyonlara; pencereden görünen hiçbir ağacı, hiçbir gökyüzü parçasını kaçırmazdın. Bütün sularda gölgeni seyrederdin. Üstelik, daha önce haber vermiştik, derler onlar. Her şeyin bir sonu olduğunu genel olarak belirtmiştik. Yaşarken eskidiğini ve eskittiğini söylemiştik. Sevginin ölümünü her pa-

zar çanlar çalarak ilan etmiştik. İşte onların kanunları böyle. Bizimkilere benzeyebilir mi hiç? Şehrin duvarlarına sırayla üç kere ilan asıyorlar: sevginize dikkat! Dördüncüde ilan ve sevgiyi kaldırıveriyorlar. Onlarla başa çıkılmaz Turgut. Ben çıkabildim mi? Bilincin uyarmasın seni. Dikkat et Turgutçuğum, bu güzel hayalleri, şekilleri kaybetmesin bilincin. Kurtar kendini onun baskısından. Rüyadan gerçeğe geçmenin acılarını yaşama. Ne olur Turgut uyanma sakın. Ne olur uyanma... ne olur... ne olur... silme...

Burnuna konan bir sinek uyandırdı Turgut'u. Çevresine baktı: nerede olduğunu hatırlayamadı. Sabah mıydı? Masaları gördü. Gözlerini kapadı. Nerede olduğunu buldu önce. Saatine baktı: güneş var ve üç buçuk. Öğleden sonra olmalı. Uyandım Selim. Kendimle biraz yalnız kalmalıyım. Kendimi karşıma alıp öğüt vermeliyim. Bilmediğim bir maceraya atılıyorum çünkü. Kuvvetlerimi gözden geçirmeliyim. Ellerini inceledi, parmaklarını oynatarak: eller hünerlidir. Yumruğunu sıktı: kuvvetli eller. Başarır mıyız dersin Olric? Kollarını, sandalyenin iki yanına dayayarak gerindi. "Daha vaktim var, daha vaktim var," diye söylendi. Vaktim de var, içim de var. Bütün kuvvetimle mi atılacağım maceraya? Onu bile korumayacak mıyım? Onu, o "şey"i? Kimsenin bilmediği bir parça: tarifi güç, gene de varlığını çok iyi bildiği "şey". Onu da tehlikeye atacak mıydı? Bütün Turgut'u hiçbir zaman teslim etmemişti. Hiçbir zaman. Onu kendine saklamıştı. Değerini yalnız Turgut'un bildiği bir "şey". Başkaları da birçok şeyler saklarlar insanlardan: gene de bir şey kalmaz kendilerine. Bu "şey" öyle değildi. Anlatılsaydı değeri kalmazdı ki. Bu nedenle anlatılamazdı. Bu "şey"i birine verseniz de farkında olmaz aslında. İnsan uzun uzun anlatsa, "onun" kendine güven verdiğini söylese, merak ederler belki. Fakat görünce bir "şey"e benzetemezler muhakkak.

Bu muydu, derler o "şey". Verdiğiyle kalır insan. Ezer, buruşturur, yere atarlar. Bazı ukalalar da Latince isimler takarlar bu "şey"e. Tarifler, benzetmeler... Ben ne dediğimi biliyorum. Benim, Turgut Özben'in özbenliği. Kelime oyunu yapıyorum, oyuna getiriyorum. Kendimi ele vermiyorum.

Evlendiği gece de onu kendine sakladı. Nermin'e anlatmak zordu. Anlatılabilecek gibi başlamamıştı ilişkileri. Selim, kadın olsaydı belki anlardı. Gerçekten neden Selim'e anlatmadım acaba? Alay eder diye korkmuşumdur. Çok erken gittin rahmetli. Şimdi kime anlatacağız? Nermin'e neden anlatmadım? Bu öyle bir "şey"dir ki kıskanır bazı olayları. Evlenmeni kıskanır. Belli etmez tabii. Başından geçenleri başkalarına anlatmanı da kıskanır. Akşam, evine yorgun dönersin. Karına anlatacağın bir sürü olay birikmiştir; içinde birtakım duygular gelişmiştir. Anlatmaya başlarsın. Birden, içinde bir duraklama duyarsın. "Şey" engel olur sana: söyleme onu, der. Her "şey"i anlatma. Belki sözlerinin arasında, farkında olmadan beni ele verirsin. Belki anlar: insan bu, bilinmez. Sen gene dikkat et; her "şey"i ayrıntılı anlatma o kadar. Bütün "şey" ayrıntılarda değil midir zaten? Ayrıntılarda ele vermez mi insan kendini? Başkalarına anlatamadıklarınla beslenir, varlığını sürdürür herhalde. Başkalarından saklandıklarınla gelişir. Fakat, her zaman güvenebilirsin ona. Yalnız kaldığın, yalnız ve çaresiz bırakıldığın zaman, karşındakine her şeyini verdiğini ve tükendiğini sandığın zaman (karşındaki her şeyini alıp kaçmışsa) hemen yardıma gelir: biraz daha dayan, merak etme ben yanındayım, der. Üzülme, der; her şeyini kaybetmedin: ben varım. Belli etme zayıflığını; bunu da atlatırız.

Ayrıca, kimsenin istediği yoktur bu "şey"i. Nermin bile farkında değil ona vermediğim "şey"in. Herkes gibi, kendi istekleriyle ilgili, benim vermek istediklerim o kadar önemli değil. Her şey iyi gittiği sürece, bunun önemi yok...

iyi gittiği sürece... Garip işler dönüyor Olric: karışık işler. Görünüşte olağanüstü bir durum yok. Ben Nermin'i seviyorum. Nermin de beni seviyor. Bu durum gün gibi aydınlık; karanlıkta kalan yalnız o "şey". Sessizce duruyor orada, olaylara karışmadan. Nermin, diyorsun; peki, diyor. Peki, bildiğin gibi yap. Bana dokunma da. Aslında kötü bir "şey": duygusuz, acımasız. Benim dışımda hiçbir varlık onu ilgilendirmiyor. Onu seviyorum, diyorsun: boyun eğiyor. Ya da öyleymiş gibi yapıyor. Sevemiyorum, diyorsun: aynı katılık. Birden ürperdi. Sevmiyorum... bunu söylemeye hakkım yok. Bunu söyleyemem. İşleri karıştırmış olurum. Söküp atmalıyım bu duyguyu içimden. Doğru da değil. Anlatamadığım bir "şey" yüzünden kimseyi suçlayamam. İçimdeki düzenle ilgiliydi huzursuzluğum. Dışımdaki düzenle bir ilgisi yok. Nermin'e dış düzen mi diyorsun? Susun!

Ertesi gün karısını gördüğü zaman, bu duyguların etkisi altındaydı.

11

Anahtarıyla kapıyı açtığı sırada karısı, sabahlıkla salonsalamanjede dolaşıyordu. Koştu, Turgut'a sarıldı: "Çabuk döndün," dedi. Turgut'u beklemediği bir anda görmenin sevincini gizlemek için, masanın ortasındaki küçük örtüyü, vazoyu düzeltmeye başladı. "Sana kahvaltı hazırlayayım." "Teşekkür ederim. Vagon-restoranda kahvaltı ettim." Sonra özür dilemek ister gibi hemen ekledi; "Önemli meseleler halletmiş işadamları olarak vagon-restoranda kahvaltı ettik. Beni de onlardan sandılar." Nermin, sabahlıkla daha fazla ortada görünmemek için yatak odasına giyinmeye gitti. Beni görünce sevindi. Hiçbir şeyi farketmedi. Çünkü hiç-

bir şey değişmedi. Değişseydi anlardı. Ben yanıldım. Masanın ortasına küçük örtü koymanın ne anlamı var? Orta halli bir aile oluyoruz. Ne demek sehpa örtüsü, masa örtüsü? Çeyizinde varmış, ne yapsın?

Nermin, yarı giyinmiş, yarı boyanmış, yarı taranmış, koridorun başında göründü: "İşler nasıl gitti?" Huylarıma saygısı vardır: bekletilmeyi sevmediğimi bilir. Giyinirken, arada bir görünür. "İyi," dedi. Eksik bir karşılık. Bazen, eksik karşılıklar da fazlaları kadar tehlikelidir. Az konuşmakla da "şey"e ihanet edebilirsin. "Keyfin yerinde, değil mi?" Bu soruya hemen karşılık vermemeliyim hiç olmazsa. Sehpadan bir biblo aldı, onunla oynayarak: "Yerinde," dedi. "İşi bitirdim. Müthiştim." Gözlerini Nermin'in üzerinde dolaştırdı, gülümsedi: "Yalnız, çok sıcaktı. Gece de yataklı vagonda uyuyamadım." "Hayret. Sen, her zaman uyursun trende." Olmaz, konuşamayacağım; ağzımı açmayacağım. Ben sana ayrıntılara girme demedim mi? Ayağa kalktı: "Yazıhaneye gitmeliyim, işler birikmiştir." Karısını öptü, kapıya yürüdü.

İnsanın kendi işyeri başkadır. Ne daireye benzer, ne eve. Ortalıkta daimi bir kargaşalık vardır. Sigara tablaları hemen kirlenir, masaların üstü bir günde tozlanır; fakat, bir canlılık göze çarpar eşyada. Evlerdeki, kapısı kapalı duran, misafir odalarının ölülüğü yoktur; yazıhanede her şey yaşar bütün hızıyla. Mobilya zevksizdir, kabadır, çeşitlidir. Farklı zamanlarda alındığı için birbirini tutmaz; bir uyuşma yoktur aralarında. Çelik bir masanın arkasında, kocaman, eski bir maroken koltuk durur; oymalı, küçük bir sehpanın üstüne, sehpa büyüklüğünde modern seramik bir vazo konulmuştur. Sigara tablaları, başka başka şirketlerin reklam hediyesidir. Bir odaya muşamba döşenmiştir; bir odada cilalı ahşap döşemenin üstüne ne renk olduğu belirsiz bir halı se-

rilmiştir. Koridorda, ahşap ve ayaklı bir portmantonun yanındaki duvara çelik askılar takılmıştır. Sandalyeler, olur olmaz yerlere serpiştirilmiştir; ama hepsi de işe yaramanın rahatlığı içinde utanmazlar hallerinden. Evde duyulan, ortalığı kirletme tedirginliği yoktur. Kimse sizi uyarmaz. En kirli dairelerde bile rastlanan titiz bir memurun, bir hademenin rahatsız edici bakışlarından insan burada uzaktır. Hademe-memur çekişmesine benzer bir sıkıntı da yoktur. Hademe senindir: istediğin yere yollarsın. Memurunu bile sigara almaya gönderirsin gereğinde. Sehpanın üstüne sigaranın küllerini silkelersin. Masanın üstüne ayağını dayarsın: tabii patron dışardayken.

Öğleye kadar durmadan çalıştı. Bir sürü telefon etti; bir sürü telefona cevap verdi. Patron geldiği zaman, yolculuğunu kısaca anlattı: yazıyı çıkarmanın başarısını biraz büyüttü, masraflarını biraz kabarık gösterdi. Metin'le geçirdiği geceyi kendine biraz ucuza getirdi. Dairede olanları anlatırken patronu biraz güldürdü. Kendinden aşağı derecede olanlara da babacan bir tavır takındı: iş için gelen taşeronlarının sırtlarına vurdu. Herkesin tam, neşeli ve canlı dediği cinsten bir işadamı gibi davrandı. Muhasebeciyle satın almayı düşündüğü arabayı ne gün göreceklerini kararlaştırdılar. Kısa bir süreye, yarım güne, bu kadar işi sığdırmak ne kadar ümit vericiydi. Yarım günde bunları yapan bir insan, bir günde, bir ayda neler yapmaz. Geçmiş günlere, boşuna harcanan zamanlara acıdı. Böyle çalışmaya bir yıl önce beş yıl önce başlasaydı, şimdi nerelere varmıştı. Herkese iltifat etti; sigara almaya gönderdiği adama bile, âdeti olmadığı halde, bahşiş verdi. Karısı telefon etti: Aysel gelmiş de, sokağa çıkacaklarmış da, telefonla ararsa bulamaz diye; oradan da belki annesine gidermiş, istediği bir şey var mıymış. Onunla şakalaştı, telefondan öptü. Yemek vaktinin nasıl geldiğini anlamadı.

Yemek için dışarı çıkmadı: meşgul işadamları gibi yazıhaneye hafif bir yiyecek aldırdı. Masanın üstünde yedi. Yemeğini bitirdiği zaman, yazıhanede kimse kalmamıştı. Ayaklarını masanın üstüne uzattı, bir sigara yaktı: artık dinlenebilirdi.

Gözleri kapanıyordu; o ayranı içmemeliydim, diye düşündü. Uyuklamaya başladı: sigarayı tablaya bıraktı. Bir iki dakika içinde uyuyakaldı. Bir de rüya gördü.

Selim'le birlikte yolda yürüyorlardı. Selim ölmemişti, bir yanlış anlaşılma olmuştu. Uyandığı zaman bu yanlışlığın ne olduğunu hatırlayamadı. Selim'in koluna girmişti. Onu sağ gördüğüne seviniyordu. İşte ölmemiş, diyordu kendi kendine. Yanımda yürüyor. Açıkça görüyorum. Rüya olamaz. Hepsini biliyorum, diyordu Selim'e. Ölmediği iyi oldu, diye düşünüyordu. Konuşacak çok söz birikmişti. Bütün olanları da yeni baştan konuşabiliriz. Ne kadar canlı yürüyor, hiç ölmüş olabilir mi? Selim, neden ölmediğini anlatıyordu. Turgut da ona hak veriyordu: nasıl düşünemedim bunları? Oysa durum ne kadar açık. Herkese anlatacağım, şaşıracaklar. Selim'in ölmemiş olmasına hemen alıştı. Onun hakkında herkesle nasıl konuştuğunu anlatıyordu. Boşuna uğraşmışım, diyordu. İkisi de gülüyordu. Tıpkı sağlığındaki gibi gülüyordu Selim: biraz utangaç, biraz şımarık. Hafifçe zayıflamıştı. O kadar olacak, diye düşündü. Her zaman karışık duran sık siyah saçlarını taramış, tıraş olmuştu. Yüzü parlıyordu. Hayır, bu kadar belirli rüya olamazdı. İri siyah gözlerine varıncaya kadar bütün ayrıntılarıyla görüyordu onu. Her zamanki gibi kambur durmuyordu. Giyinişine özenmişti. Canlı bir duruşu vardı. Üniversiteden bahsediyordu: daha fakülteyi bitirmemişlerdi. İki imtihan kaldı, diyordu. Onları da vereyim: sonra bol bol konuşuruz. Nasıl olur? diyordu Turgut; biz diplomayı almadık mı? Almışlardı, biliyordu: ama bir eksiklik olmuştu. Son dakikada bir

aksilik çıkmıştı. Turgut, uyandıktan sonra bu aksiliğin de ne olduğunu hatırlayamadı. Rüyada, Selim'e hak verdi. Hayır rüya değildi. Her zamanki gibi ellerini kollarını sallayarak konuşuyordu. Sözlerinin arasında duruyor, Turgut'a bakıyordu, gülüyordu. Sonra... hareketleri yavaşladı, olduğu yerde durdu. Turgut kuşkulandı. Gözlerini iyice açarak onu görmeye çalıştı. Selim'in görüntüsü yavaş yavaş soluyordu. Selim kayboluyordu. Olmaz, diye haykırmak istedi, sesi çıkmadı. İçine bir gariplik çöktü. Rüya değil, rüya değil derken uyandı.

Gözlerini açtıktan sonra da bir süre rüyayı kafasında yaşadı: gerçeği hemen kabul edemiyordu. Gördüğü rüyaya hayalinden eklemeler yaptı: aklının gözlerinde sürdürdü rüyayı. Sonra, görüntüler bütünüyle silindi: yerini, bir rüya boyunca unuttuğu düşüncelere, meselelere bıraktı. Uyanmanın sersemliğinden yararlanan kuruntular, daha büyük bir şiddetle saldırdılar. Uzandığı koltuktan doğruldu, ayağa kalktı. Kendime gelmeliyim, onlarla savaşmalıyım. Pencerenin yanına gitti, alnını cama dayadı. Bir süre öylece kaldı. Sonra aşağıya baktı: caddede insanlar, karıncalar gibi, telaşla birbirlerine çarparak oraya buraya gidiyorlardı. Yüzlerce insan, binlerce insan... çoğu ne kadar önemsiz, ne kadar silik. İçlerinden biri Selim olamaz mıydı? Milyonların içinde sadece bir Selim. Bu tabiat kanunları ne kadar insafsız, diye düşündü. Kime zararı dokunur bunun? Hepsinin eli, ayağı, başı var... Selim gibi. Ne olur bu kadar el, ayak, baş bir araya gelse de sadece bir tanecik Selim çıkarsalar aralarından; ne olur bir tane Selim olsa. Elimi sallar çağırırım: koca budala, derim, nereye gidiyorsun gene dalgın dalgın? Olmaz, olamaz! Yok olamaz insan. Hareketleri, gülüşü, birlikte yaptıklarımız: nereye gitti hepsi? Lavoisier Kanunu var: hiçbir şey yok olamaz durup dururken. Kanun, adamdan hesap sorar; nereye gitti, diye. Pencereyi açtı, aşağı sarktı.

Başka kanunlar da var diyorlar. Lavoisier Kanununda toplam ağırlık sabit kalırmış. Peki Selimlik? Onu nasıl tartacaksınız? Neden kimse üzerine almıyor bu özelliği? O halde haksızsınız. Bu kadar insan bir araya gelip bir Selim olamıyorsunuz. Gülümsedi. İnsanlar, insanlar... onu da gördük. Pencereyi kapattı.

Masanın yanına geldi, oturdu. Cebinden not defterini çıkardı. Masanın kenarına dayadı. Program yapmalıyım, bu işi sonuçlandırmalıyım. Nereden başlamalı? İşlerim ve evim ne kadar vaktimi alıyor? Kimsenin, ne yaptığımı anlayamayacağı bir zaman kalmalı bana. Sonra şüphelenirler. Bu süreyi kesin olarak bilmeliyim. Defterin yapraklarını karıştırdı: ne aptalca notlar tutmuşum. Beni değerlendirmek için bu deftere başvursalar... bugün çarşamba: gitti sayılır. Hayır, gitmedi. Direksiyon kursuna yalnız giderim, oradan da... ne yapacağımı da bilmiyorum ya. Hayır, şantiyeye gittiğim günler sıkı çalışırım; erkenden... Patron bir yolculuğa çıksa.. gerisi kolay.. karım da duyarsa patronun gittiğini... duyar da... Vay canına! Demek benim özel bir işim olsa... demek her taraftan kuşatmışlar beni. Demek her an izliyorlar beni. Her yaptığımı biliyorlar. Karşılarına alıyorlar: dün saat ikiden dörde kadar neredeydiniz? Ne hakla bana karışıyorsunuz? Bir işim vardı. Ne işiniz vardı? Canım ne biçim sorular bunlar? Canım sıkılıyordu, sinemaya gittim. Neden yalnız gittiniz? Gece karınızla birlikte gidebilirdiniz: her zamanki gibi. Hangi filmi gördünüz? Anlatın. Demek bu duruma geldin. Neden canınız sıkılıyor, evde mutlu değil misiniz? Bununla ilgisi yok diyorum size. Evinde mutlu olmayan insanın belirli tepkileri olur. Bunlar sizde görülmüyor. Ayrıca, bu hastalığın da tedavi metotları vardır. Bir değişiklik gerekiyor. Karınızla birlikte bir yolculuğa çıkın. Bu yolculuk için de hafta sonları var, bayram tatilleri var: onları kullanın. Ben yolculuk filan istemiyorum. Ne olur bana, sa-

dece zaman verin. Özür dileriz: işte bu imkânsız. Boş vakti olan insanların tehlikeli durumlara... Defteri hırsla karıştırdı: akşam eve giderken pasta ve kurabiye, Mehmetler gelecek. Defteri kapattı. Ben hepinizden akıllıyım: bu işin üstesinden geleceğim. Sizi bir daha bu durumda, defter karıştırıp boş vakit ararken görmeyeceğimizi ümit ediyoruz. Orada kimse olmadığı için, durumunuz bir dereceye kadar bağışlanabilir. Siz de bu durumda görünmek istemezsiniz herhalde.

Sonra, günlerce, hayatın akışına kapıldı. Önemsiz gördüğü günlük olayları tekrar yaşadı. Selim'i düşünmeden günler geçti. Yatakta karısının sıcaklığıyla, gecelerce uyudu. Yıkandı... tıraş oldu... tekrar kirlendi. Yeni bir paket jilet aldı. Evde bir kaç kere "umumi temizlik" yapıldı. Dostlarıyla geceler yaşadı: Selim'in tanımadığı dostlarla, aile ve iş çevresinin arkadaşlarıyla. Birbirlerine benzeyen günler, yaşarken nasıl geçtiği anlaşılmayan günler, tarih düşürülmesi imkânsız günler. Günler birbirini kovaladı. Pazartesi oldu, sonra pazar, sonra gene pazartesi, Sonra gene pazar oldu. Yakalamaya, yetişmeye imkân yoktu; sonra gene pazar oldu. Geç kalkıldı. Kahvaltı, büyük kahvaltı, geç yapıldı. Pazar gazeteleri okundu, bilmeceler çözüldü: geçen hafta çözülen aynı bilmeceler. Evde yemek verildi, başka evlere yemeğe gidildi. İlk bakışta sizin evinize benzemeyen, aslında birbirine benzeyen evlerde yemekler yendi. Son yemeği bizde mi vermiştik, yoksa Kayalara mı gitmiştik? Yoksa Mehmetler miydi? Ne önemi var? Hep aynı evde yiyoruz, hep aynı telaşla aynı hazırlık, aynı kravatı taktım, bütün beyaz gömleklerim birbirine benziyor. Pantalonum aynı yerden buruşuyor. Yemeği ben mi Kaya'nın üstüne dökmüştüm, Kaya mı benim üstüme dökmüştü, yoksa Kaya, kendi üstüne mi dökmüştü? Hayır, ben üstüme dökmüştüm. Ne önemi var?

Biri yemek döktü ve birinin üstüne döküldü. Ben Kaya'yım, Kaya da Mehmet'tir. Turgut, Kaya, Mehmet, bir arada olduktan sonra... bir görüntünün üç aynada yansıması gibi bir olay. Mehmet'in karısı, bana Turgut diyeceğine Kaya dedi. Ağzından öyle çıktı. İsimler, birbirinden farklı yaratıkları ayırt etmek içindir; bizleri değil. Biz aynı türün örnekleriyiz. Kayamehmetturgutgillerdeniz. Yaa! Ön ayaklarımızla yemek yeriz, duyargalarımız başımızın iki tarafındadır, arka ayaklarımızla yürürüz. İkideliklilerin gecelerinihepbirliktegeçirengiller familyasındanız. Dişilerimiz yuvayı yapar, erkeklerimiz yiyecek taşır, leylekler de yavrularımızı getirir. Yazın da göçmen kuşlar gibi sayfiyeye taşınırız. Yalnız başımızda ve oramızda kıl vardır.

Zaman, baş döndürücü bir hızla geçiyor. Ayakta durmasını bilmeyenleri yıkıyordu. Onlar, bir bakıma birbirlerine tutunduklarından, düşmediler, Turgut'un neler yapabilirdim, dediği süreler geçti. Patron yolculuğa çıktı: Turgut hiçbir şey yapmadı. Huzur bozucu hayaller, yavaş yavaş silinmeye başladı; isimler unutuldu. Süleyman Kargı'nın, Metin'in görüntüleri kaybolur gibi oldu. Bir gün, Süleyman Kargı'nın adını, saatlerce uğraştığı halde hatırlayamadı. Yüzünün biçimiyse çoktan hatırından çıkmıştı. Belirsiz bir rahatsızlık duygusu içinde yüzdüğünü seziyordu: silik bir huzursuzluk. Bazen, bir filmi seyrederken, gazetede bir havadisi okurken, birden ürperiyor, gözleri dalıyordu. Daha çok, üzücü bir haber, acınacak bir insan gördüğü zaman bu duygular canlanıyordu. Sonra, sarsılan hafıza düzeliyor, yumuşak ve tek düzenli görüntülerle beslenerek sakinleşiyordu. Patron gene yolculuğa çıktı: Turgut aynı düzeni gene yaşadı. Patron döndü: gevşek bir vicdan azabıyla geçen günlere acıdı. Sivri köşelerin yontulduğu, insanın hiçbir yerini acıtmayan bir yaşantıydı bu. Direksiyon kursunu bitirdi: bir kerede ehliyeti aldı. Nermin gibi altı kere imtihana girerek değil.

Çevresinde, kolayca hükmedebileceği bir topluluk yaratmıştı. Hiçbir konuda onunla yarışamayacak bir kalabalık. Yapamadıklarının hırsını çıkarmak için kolayca yüklenebileceği bir kütle. Topluluğun yıldızı, toplantıların vazgeçilmez insanı oldu. Delicesine araba sürmek onda, briçte kazanmak onda. Bir köşeye çekilip suratını astığı zaman, kadınlar çevresini sarıyor, Selim'i ve onun karanlık ortamını hatırlamasıyla içine düşer gibi olduğu çukurdan onu bir çırpıda çıkarıyorlardı. Turgut bile anlamıyordu bu kısa düşüşlerin rahatsızlığını. Gerçekten düştüm mü, yoksa bana mı öyle geldi? Belki rüyada gördüm. Herkes onun korkusundan titriyordu. Bir tartışmada, o konuşmadan önce, bir düşüncesini söylemek cesaretini bulan kimse, göz ucuyla ona bakıyordu: acaba söylediklerimi uygun bulacak mı? Acaba söylediklerim ona göre mi? Elinin tersiyle yıkıyordu bütün çabaları. Hiç tatmin olmuyordu: yemekleri beğenmiyor, filmlerle alay ediyor, okudukları kitapları küçümsüyor. Fakat ne zararı var? Turgut da onlardan biri değil mi? Onların hayatını yaşamıyor mu? Şimşekler yağdırıyor, fırtınalar estiriyordu; onlara okşar gibi geliyordu.

İçimizden biri, bizim cinsten, yumuşakçalardan. Yumuşakçalardan ve aynı zamanda kabuğu en sert olanlardan. Azarlayışlarında bir babacanlık var: hemcinslerine anlayışlı bir hiddet gösteriyor. Bana dün bir saldırdı sormayın: okuduklarımı bir beğenmeyişi vardı, şaşkınlıktan duyargalarım birbirine girdi. O da bir şey mi? Geçen gün, salona yeni aldığım koltuk takımını öyle bir yerin dibine batırdı ki, kabuğuma öyle bir tekme attı ki; kırılacak sandım. Bereket sağlammış. Aman ne güzel. Aman ne heyecan verici. Sizi de kötüledi mi? Herkes, başsümüklüböceğin nutkunu coşkunlukla alkışlarken, "Sümüklüböcek Postası" için yazdığı o enfes makaleyi göklere çıkarırken, o aldı ayağının altına: şöyle ezdi. Aman ne heyecan verici, aman ne güzel. Öyle

bir yerinden tuttu ki, orasından tutulan hiçbir sümüklüböcek kendini kurtaramaz. Aman ne heyecanlı. Hiç aklıma gelmezdi. Aman ne ilginç. Hangisi ilginç? Başsümüklüböceğin makalesi mi, Turgut'un onu tutuşu mu? İkisi de, ikisi de. Ne dedi, ne dedi? Gidip hemen bir kenara yazayım. Sonra unuturum. Hafızamla öyle alay ediyor ki başkası benim yerimde olsa bu kadarına dayanamaz artık. Galiba, içinizde en dayanıklısı benim. Sümüklüahmetkayaböcekturgutgillerin böyle bir temsilci çıkarması ne kadar gurur verici değil mi? Canımıza okuyor. Başka sürüngenlere bakıyorum da, onların familyasında Turgut gibisini göremiyorum. Çok talihliyiz. Orkestra şefi gibi yüksek bir yere çıkıyor: sen sus, sen konuş, diyor. Bana en son, bir kitap verdi; okudum, hiçbir şey anlamadım. Bu akşam sorar muhakkak. Ne yapacağımı bilemiyorum. Dün gece gördüğümüz filmden bahsedecek diye benim de ödüm kopuyor. Rejisör, diyor. Hele iki gece önce, gene böyle sinemadan bahsederken, "jenerik" dedi; korkudan yerimden sıçramışım. Aman ne korkunç! Ne zaman öğrenmiş bütün bunları? Bilinmiyor. Bilgisinin, kudretinin sınırlarını çizmek imkânsız. Bizlerin yaptığı gibi dar bir açıdan bakmıyormuş meselelere. Geniş açı diyor. Mühendis olduğu için geometriyi iyi biliyor tabii. Tabiî. Haydi bana müsaade: bu akşam bizde toplanıyoruz. Dilpeynirini çok severmiş: almak için Balıkpazarı'na ineceğim.

Altı parke cilalanması geçti. Yok, o kadar değildi. İki, yıkama-yağlama olacak. Daha fazla, daha fazla. En az dört salonşeklinideğiştirme oldu. Durun bakayım: bir hesap edeyim. Bir katsatınalma, altı evdeğiştirme eder. Ayrıca, iki yatakodası-çalışmaodası değiştirmesi daha var. Evet, tam üç perdeyıkama ediyor. Çok iyi hatırlıyorum, başladığı zaman, perdeleri yeni almıştım. Alışılmış zaman ölçüleriyle hesaplanması güç bir süre. Ben o zaman koltukları, pencerenin

yanına koymuştum. İnsanın aklında kalmıyor ki: eşya akıp geçiyor. O zamanlar daha debriyaj kaçırmıyordu. Hey gidi günler! Parkelerde en küçük bir çizik yoktu. Yaşlanıyoruz: eşyalar eskiyor. Demek dört hizmetçikaçması oldu ha! Anlamıyorum. Bir gün gelecek, parkeleri bile değiştirmek zorunda kalacağız. Belki bu kattan çıkmış oluruz o zaman. Yeni bir kat alırız. Kat kat olun inşallah! Ne yerinde bir söz. On iki buakşambizdetoplanalım oluyor, böyle bir espri yapmamıştı. Zaman ne çabuk geçiyor. Bizim bebeğin boyunu ölçtüğümüz duvara üç yeni çizgi çizdik o günden beri. Turgut, yemek örtüsüne yedi kere şarap döktü. Şarap lekesi de çıkmıyor biliyorsunuz. Ama zamanla soluklaşıyor, silinir gibi oluyor: hafıza gibi. Yıkandıkça çıkıyor. Ben şöyle yapıyorum: her lekenin üstüne bir tuzluk, bir biberlik, bir hardal şişesi, bir ketçap şişesi, bir mayonez kâsesi, bir limon suyu kadehi, bir ekşi krema tabağı koyuyorum. Hiçbir şey belli olmuyor. Peki, ya bunlardan birini aldıkları zaman? Yenisini koyuyorum kimse farketmeden. Yedek tuzluklar, biberlikler bulunduruyorum. Eskiye ait hiçbir leke, masa örtüsünün üstünde kalmıyor. Bir de çamaşır suyunu deneyin.

Yüzünüz yabancı gelmiyor, sizi bir yerden tanıyorum. Dağda beraber değil miydik? Dağda mı? Dağa iki yıldır çıkmıyorum, olamaz. O halde Termos'ta görüşmüş olmalıyız. Ben her yıl oradaki içmelere giderim. Sanmıyorum: ben geçen yıl Nefes harabelerindeydim. Karım, kimsenin bize bakmadığı sırada, ne güzel taşlar toplamıştı. Bakın: bir vitrin yaptırdım onlar için. Amphorayı da yanına koydum. Köylülerden de ucuza çok taş topladık. Daha çok karım meraklı. Her taraf taş doldu; bir sandık da çalışma odasında. Salon küçük, koyacak yer bulamadık. Henüz açmadık bu yüzden. Acaba... Herdek'te mi karşılaştık yoksa? Hiç ihtimal vermiyorum. Biz artık oraya gitmiyoruz. Bir kere, çok

kalabalık oluyor. Aylarca önceden yer ayırtmak gerekiyor. Sonra... çok pis. Pansiyonlarda sivrisinekten uyuyamadık geceleri. Geçen yıl yeni bir yer keşfettik, sormayın. Karadeniz sahilinde. Akçapakça kasabasına çok yakın. Ama berbat bir yolu var. Arabanın canına okuyor. Fakat sessiz, sakin. Henüz kimse keşfetmemiş. Özellikle karım çok beğeniyor. Herkesten uzak, başını dinlemeye bayılıyor. Köylüler de çok medeni. Karım sokakta hep şortla dolaşıyor, kimsenin rahatsız olduğu yok. Hele bir kumu var: şahane. Deniz... ya deniz? Yüzlerce metre yüzüyorsunuz içinde; şuranıza geliyor. Ayrıca berrak ve temiz. Bir de Tartaris'in denizini methederler. Gelsinler de deniz görsünler. Efendim, biz bir yere alışınca, boyuna gidip duruyoruz oraya. Renkli resimler çektim; banyodan gelmiş olsaydı gösterirdim. Herdek'in denizi mi? Beş para etmez bunun yanında. Sonra efendim, oralara bir kamplar kurulmuş: bir sürü öğretmen, memur üşüşmüş. Hele öğretmenler: ilkokul öğretmenleri, kadın öğretmenler. Bir lokantaya gidersiniz, yiyecek yemek bulamazsınız bunların yüzünden. Her tarafı istila ederler. Bir görmemişlik, bir bayağılık. Bir şortlar giyerler, bir bluzlar giyerler: gülmekten katılırsınız. Güneşte yanarlar: her tarafları yara olur. Sokakta, plajda bakamazsınız omuzlarına: çirkin bir manzara. Sahilleri çadırlarla doldurmuşlar: yüzlerce çadır, binlerce çadır, milyonlarca çadır. Yazın Türkiye sahillerine çadırdan bir harita çiziyorlar. En iyi yerleri de kapmışlar. Bazen arabayla kilometrelerce gidiyorsunuz: piknik yapacak bir karış deniz kıyısı bulamıyorsunuz. Siz galiba daha, nerede görüştüğümüzü düşünüyorsunuz. Evet, iyi bildiniz. Aklıma takıldı bir kere: muhakkak bulmalıyım. Grup halinde bir yere gittiğiniz oldu mu? Belki de böyle bir kafilede görüşmüş olabiliriz. Evet, bakın bu olabilir. Biz, genellikle, yedi araba oluyoruz. Öyle, şuraya gideceğiz diye karar verip çıkmıyoruz yola. Nereyi beğenirsek orada kalı-

yoruz. Böyle yolculuklarda anlaşmak mesele. Gelecek ilkbaharda, birlikte Avrupa'ya gitmeyi bile düşünüyoruz. Yok canım! İyi cesaret doğrusu. Avrupa'ya bu kadar kalabalık gitmek! Olur şey değil! Biz karımla bile anlaşamıyoruz çok kere. O, vitrinleri görmek istiyor; ben ise... Kimsenin bilmediği yerleri de böyle kalabalık yolculuklarda buluyoruz. Herkesin ileri sürdüğü bir yer oluyor. Sonunda yeni bir yer keşfediyoruz tabii. Tabii! Bu iç turizm çok iyi bir şey oldu. Bir kere köylünün, kasabalının eli para görüyor. Sonra, medeniyete alışıyorlar, medeni insan yüzü görüyorlar. Temizlik nedir öğreniyorlar. Elbette. Evini, pansiyon olarak veriyor. Şimdiye kadar böyle bir şey var mıydı? Yoktu. Öyle temiz olanları da var ki. Bembeyaz, mis gibi çarşaflar seriyorlar altınıza. Otellerden bin kat üstün. Tahtaları ovuyorlar, ağartıyorlar. Doğrusu ben, ayakkabılarımla içeriye girmeye kıyamıyorum. Kılıkları da düzeldi nisbeten. Gözlerindeki o vahşi bakış da kayboldu. Ceplerine para giriyor. Evlerine misafir giriyor. Kasabalarına medeniyet giriyor. Hiç yadırgamıyorlar. Alıştılar. Taşra uyanıyor. Yakında İsviçre'ye döneceğiz. Bizdeki tarih, bizdeki manzara orada var mı? Nerede var ki! Biz değerini bilmiyoruz. Yabancılar bizden iyi biliyorlar. Bizi bizden iyi biliyorlar. Onlar bulmadı mı önce buraları? Geçen yaz bir Alman ailesiyle tanıştım. Hayran oldum. Çok da akıllı insanlar. En ucuz lokantaları bulup çıkarmak onlarda, en güzel evleri ucuza tutmak onlarda. Tabii, köylünün de gözü açılmış. Yok pahasına kaptırmıyor elindeki zenginlikleri. Uyanıyorlar. Hâlâ bulamadınız mı nerede tanıştığımızı? Bulamadım. Bile'de olmasın. Daha oranın mevsimi değil. Bu zamanda gitmeli oraya. Herkes soğuk diye bilir, değil mi? Hiç de değildir. Tam bu sırada gitmeli. Evet, deniz biraz soğuk olur, fakat alışmaya bağlı. Yolda durursunuz. Yumurta-tavuk çiftlikleri vardır. Ben hep yumurtayı oralardan alırım. Bakkallardaki bayat yumurta-

lardan hem ucuz hem de tazedir. Arabası olunca, insan öyle yapmalı. Eti de Küçükçerçeve'den alıyorum. Atıyorum *deep-freez*'e: önce bir güzel çürütüyorum. Yoksa, bizim kasapların eti yenmez: kokar. Karım da yol kenarından dağ çiçekleri toplar. Solmayan cinsten. Onları boyuyor, düzenliyor: aylarca dayanıyor, bozulmuyor. Ben, yavaş kullanırım arabayı. Hem tehlikesizdir, hem de başka vasıtaların tozunu yemekten kurtulurum. Bile, cennet gibidir şimdi. Tamam, buldum! Siz iki yıl önce Basafra'da değil miydiniz? Çok iyi hatırlıyorum. Deniz tüfeğiniz vardı. Doğru: dalmaya meraklıyımdır. Oldu! Avrupa'dan yeni getirmiştiniz. Dalma takımları da almıştınız. Otelin terasında görüştük. Gazetecilikten zengin olan Cemal vardı yanınızda. Evet, eskiden tanırım; zengin olmadan önce. Tabii, neler yaptığını bilirsiniz. Bilmez miyim? Neyse geçelim. Dalkavukları toplar çevresine. Fakat, yeni aldığı İmpala'yı gördünüz mü? Enfes. Yüz yetmiş beş bin verdiği doğru mu? Yok canım, daha neler? Gümrükte bir tanıdığım var: ondan öğrendim. Olamaz. Fikret de yeni geldi Avrupa'dan. Almanya'dan yirmi bin marka alınıyormuş: acente teslimi. Yalnız, siz markı kaçtan hesap ediyorsunuz? Üçten diyelim. Bulamazsınız. Ben arıyorum da, varsa hemen alırım. Ben o kadar kesin bilmiyorum. Bizim yollar için biraz lüks sayılır. Köşelerden dönmez. Doğru. Birlikte motor gezisine de çıktık. Bu kadar parayı nereden buluyor Cemal? İki yüz bine alınmaz o motor. İki şişe de viski içmiştik motorda. Dün gibi hatırlıyorum. Sonra, kimsenin bilmediği bir koydan denize girdik. Yazık ki makinemi yanıma almamıştım. Nefis bir koydu. Sizin makineniz ne marka? Bilinen bir marka değil, Japonya'dan özel olarak getirttim. Bu Japonlar harika insanlar. Bir makine yapmışlar: insanın aklı duruyor. Contraflex'le çekemezsiniz, onunla çektiğiniz resimleri. Kabul ediyorum. Contraflex'in de üstün tarafları var. Fakat bununla çektiğim re-

simleri göreceksiniz. Harika! Hiçbir makineye değişmem. Ben, resim çekmeye çok meraklıyım. Bütün Avrupa, Amerika, Asya, Afrika, Antartika ülkelerine yazdım; kataloglar getirttim. Adamlar çok ilgi gösterdiler. Teypimi de öyle getirttim. Benimki ST 527. On iki hoparlörlü. Bütün sesleri ayırıyor. Mesela bir senfoni dinleyeceksiniz. Kemanlar masanın üstünde çalıyor, nefesli sazlar kütüphanenin üstünden geliyor; kontrbaslar büfenin içinden çıkıyor. Benim radyom da komple: teyppikapradyodikişmakinesielektrikütüsü bir arada. Titreşim olmasın diye altına iki metre beton döktürdüm, altı kat tecrit yaptırdım. Bir mikrofona altı yüz dolar verdim. Bir anten yaptırdım: komşular, çatının üstüne bir kat çıkıldı sanmışlar. Plaklar çizilmesin diye günde üç kere üstlerini süpürüyor karım. Ayrıca, bir filmçekmemakinemiz, yıkarkuruturütüleryerleştirir bir çamaşır makinemiz var. Almanya'dan bir sigara kutusu getirdim: kapağını açınca Beethoven'in Dokuzuncu Senfonisi çalıyor sonuna kadar. Evet, aletle öğünmek, diyor Turgut buna. Bir vidasını bile siz yapmadınız, bu kadar gururlanmaya ne hakkınız var? diye tepiniyor. Onun teypi küçük model galiba. Sesi iyi çıkmıyor değil mi? Ben de aynı fikirdeyim. Benim de öyle bir radyom vardı: satmak zorunda kaldım sonunda. Bir de çok hızlı araba sürüyor. Onlarla bir yere giderken yarım saat geç giriyorum kasabaya. Bir gün bir kaza yapacak. Yaptı bile. Bütün ön takımı yenilettiler. Arabası ne marka? Yok canım, küçük bir otomobil: markası bile yok. Zaten, acemi insan yeni araba almamalı. Arabadan hayır kalmıyor. Ona da bir şey söylemeye gelmiyor ki. Böyle giderse araba onu bir gün yolda bırakacak. Evet, bir gün arabayla yolda kalacak. Emniyet kemeri de takmıyor. Demek, mucize kabilinden kurtulmuşlar. Demek Akçapakça yolunda olmuş kaza. Kırk altıncı kilometrede. Hızlırmak köprüsüne varmadan önce. Yolu iyi bilmek gerek. Herdek sapağından önce. Ben

yanıma her zaman bir harita alırım. Yoldaki bütün işaretlere dikkat ederim. Cahil millet. Ne yapacağı belli olmaz ki. Almanya'da değilsin ki. Ne güzel yollar yapmış adamlar. Yol kenarında park yerleri; tuvaletler de koymuşlar. Sen şeyini yaparken Bizet'nin Carmen Operası çalıyor. Bizde boyuna toz yutarsın. Bizim yollarda iki saat gideceğine, otobanda iki ay araba kullan daha iyi. Daha az yorulur insan. Hitler yapmış. Bir de adamı beğenmeyiz. Ben, sabah kahvaltısını Münih'te yaptım, öğle yemeğini de Bonn'da yedim. Yavaş gitmeye gelmiyor. Arkadan gelen arabalar tamponuna takıp götürüyorlar seni. Fakat ben de son defa, Ankara-İstanbul yolunu beş saatte aldım. Biz de Bile'ye kırk dakikada gittik. Bütün yollar böyle olsa... Sonra yavaşladım: arabada bir ses vardı. Yerini bir türlü bulamadım. Motordan mı geliyordu? Daha yeni revizyondan çıktı. Elli bin kilometrede. Sıfır kilometrede almıştım. Yağ değiştirmeli. Keçeler yağ kaçırıyor. Çocuk gibi itina ediyorum. Her akşam, üstünü örtüyorum, altını değiştiriyorum.

12

Yalnız hayallerle beslenen bir arkadaşlık ne kadar kısa sürüyordu. Günlük meselelerin çözülmesinde bir hayalin ne faydası olabilirdi? Zavallı bir ruh, insanı nereye götürebilirdi? İnsanın ihtiyaçlarını nasıl karşılayabilirdi? Her gün karşınıza çıkan canlı, elle tutulur varlıklarla bir ruh nasıl başa çıkabilirdi? Bir ruhla yaşamak, tek başına yaşamak gibi, hayal gücü isteyen davranıştı. Uykusu gelen bir insanın, uyanık kalmak için boşuna harcadığı bir çabaydı. Sonunda beden, arzulara boyun eğiyordu. Karısını, arkadaşlarını, işini yok sayarak soyut bir yaşantıyı sürdürmesi ne kadar zordu. Bütün olaylar, kendi kanunlarına uygun bir düzenle onu alıp götürüyordu. Sonra... sonra birdenbire o mektup geldi.

Hayır, mektup değil, küçük bir not, önemsiz bir hatırlatma.

Bir akşamüzeri, yazıhaneye döndüğü zaman, odacı, ikiye katlanmış küçük bir kâğıt parçası uzattı Turgut'a. "Sizi bir hanım aradı," dedi. "Genç bir hanım." Yazıhaneye oturdu, alışkın bir hareketle kâğıdı açtı. Her zaman ona bırakılan notları açtığı gibi. Nermin'in bir arkadaşı olmalı. Ya da derneklerden biri için bağış isteyen sosyetik bir bayan. Kâğıtta ince, düzgün bir el yazısıyla iki satır:

> Selim'in bir arkadaşıyım.
> Sizinle görüşmek isterdim.

Ne imza, ne adres. Selim'in arkadaşı. Bir kadın. Hemen odacıyı çağırdı. Hiçbir şey söylemedi mi? Hayır. Sizi biraz bekledi. Gene ararım, dedi. Selim. Selim Işık. Süleyman Kargı. Metin. Kaybolan hayaller. Ben neredeyim, ne yapıyorum? Bütün bunlar ne demek? Kendini toparlayamıyordu. Unutulan bir borcun hatırlatılması. Elini alnına vurdu. Bir zamanlar, bir yerlerde, birtakım olaylar olmuştu. Bana birtakım sözler söylemişlerdi. Günler geçti hayır, aylar oldu. Ne kadar zaman geçtiğini hatırlamaya çalıştı. Hayır, unutmadım: ben de tam sizi aklımdan geçiriyordum; tam, artık merak etmeye başladım, diyordum. Daha geçen gün konuşuyorduk. Yalan, konuşmuyordunuz. Ne yapıyordum peki? Günlerce beni uğraştıran, düşündüren bir olayı hemen unuttuğumu söyleyemezsiniz. Kimse söyleyemez. Uygun bir zaman bekliyordum. Gülünç olma. Biliyorum: görünüşte haksızım. Fakat, ne bileyim işte... beklenmedik bir zamanda. Beklenmedik hiçbir şey olmaz. Hiçbir zaman beklenmedik bir olayla karşılaşmaz insan. Olaylara rastlamamak için sen yolunu değiştirdin. Karşı kaldırıma geçtin. Bu sözüne gülmek isterdim. Bütün gücümle gülmek isterdim. Ben mi kaçtım? Olmaz. Bir yanlışlık var. Bir daha gelir mi

acaba? İnşallah gelmez. Ondan korkuyor muyum? Neden korkayım? Bir şey bilmiyor ki. Arkadaşlarıyla görüştüğümü, bu meseleyi kurcaladığımı, sonra da... bilemez, bilemez... O halde, korkmam gereksiz. Gene gelecekmiş. Ya beni bulsaydı? En hazırlıksız bir durumda! Belki onu hemen geri çevirirdim. Saçmalıyorum. Biraz düşünmeliyim, siz daha sonra gelin. Aptal. Ne diyecekti de düşünecektim? Benim gibi, olmayacak hayaller mi kuruyordu bu kadın sanki? Kadın mı? Selim'in arkadaşı... kadın...

Dinlendim. Güçlüyüm. Bedenimi önemsiz bir yaşantıya kaptırmakla aklımı korudum. Boşuna geçen zaman yoktur. Turgut, sen ne korkunç olmuşsun. Bir kadın... rahmetlinin varislerinden. Uzak bir ülkede, kimsenin tanımadığı bir çocuğu olması gibi. Vasiyetname açılacak. Herkes toplanmış. Avukat elini zarfa uzatıyor. Odayı derin bir sessizlik kaplamış. Kimse başını kaldıramıyor. İşte tam bu sırada, kapamayı unuttukları kapı, yavaşça açılıyor. İçeriye bir genç giriyor. Bütün gözler ona çevriliyor. Kim bu? Nereden gelmiş? Oğlu, onun oğlu! Karışıklık. Her kafadan bir ses çıkıyor. Hakkı yok, tanımıyoruz, meşru varisleri var, vasiyetname var ortada, hiç bahsetmiyor ondan, biz yanındaydık, yakınındaydık, bilirdik, bilmeliydik. O hiç konuşmuyor. İri gözlerini açmış bakıyor. Beni bulamadığı iyi oldu. Onu hiç tanımamış olduğum için, kim bilir ne kadar utanacaktım. Nasıl bir kadın acaba? Güzel mi, akıllı mı? Ne önemi var? Ona ait değil mi? Onun bir parçası değil mi? Bütün parçalar bir araya gelince acaba resim tamamlanacak mı? Parçalar... nerede parçalar?

Kapıyı gene annesi açtı. Başka kim açabilir? Sessizliği artmış. İçine gömülmüş. Sevindi. "Bir hatırınızı sorayım, dedim." Aynı titizlik. Her taraf düzgün, temiz. Hiç arayan olmaz mı bu kadıncağızı? Olmaz. Selim'i oldu mu? Fakat bu yaşıyor. O öldü mü? Karşılıklı oturdular, konuşmadan. İçimizde onu en çok düşünen annesidir. Bizim gibi ukalalık

etmez onun hakkında. Yalnız, rahmetliyi sevdiğini, onun ne kadar değerli bir insan olduğunu, kendisini nasıl yalnız bıraktığını düşünür şikâyet etmeden. Düşünür ve ağlar. Ayağa kalktı, evi dolaşmaya başladı: yavaş yavaş, acele etmeden. Ölüsünü bu banyoda yıkamışlar. Nasıl girebiliyor bu banyoya? Hiçbir izi kalmamış. Bozulmamış bir ölüymüş. Yıkayıcı, böyle ölü görmedim, demiş. Hiç ölmemiş gibiymiş: beyaz, düzgün, uzun. Üşümesiz. Tabutu ne kadar ağırdı. Ölü ağırlaşırmış. Ölübilim. Anlatırdı: bu banyoya girermiş, saatlerce düşünürmüş. Düşünceye engel olacak şey yoktu bu banyoda, derdi. Renkler az olduğu için. Beyaz. Suyun içine gömülürdü herhalde. Okuduğunu da söylerdi: kitabı ıslatmadan. Yalnız elleri ve başı suyun dışında. Gözlerini kapadı, suyu açtı. Su sesi, hayalleri kuvvetlendirdi. Sudan çıkan buharlar Selim'in okuduğu kitabı gölgeliyor, yüzünden aşağı terler iniyor. Okuyor mu, düşünüyor mu belli değil. Bu düşünceler ağırlaştırdı vücudunu, ölünce. Onlarla birlikte gömüldü sonra. Bazıları, banyonun duvarlarına, fayansların arasına sinmiştir belki. Ama söylemezler. Yıllarca emerler düşünceleri: belli etmezler. Kaydedilen düşünceler gibi değildir: elle tutulamaz onların arasına sıkışan düşünceler. Fakat, daha gerçektir: hiç bozulmadan oldukları gibi kalırlar. Düşüncenin kendisidir; kâğıt üstündeki çarpık gölgesi değil. Bazen yansırlar gizlendikleri yerden; insan onları aklının kulağıyla duyar gibi olur, aklının gözüyle görür gibi olur. Çok kısa bir süre... anlatılır gibi değil, duyulur gibi... Banyodan çıktı. Karanlık koridorda yürüdü. Duvarlarda Selim'in fotoğrafları. Annesi henüz, oturma odasında görmeye dayanamıyor onları. Gelişigüzel asmış duvara. Camlatmak gerek. Solacaklar. Bir sandıkta saklasaydı... sonra... sonra gene dayanamaz çıkarır onları sandıktan. Yalnız resimlerle yaşar o zaman... Duvarlar da kararmış: evle birlikte eskiyecek kadıncağız.

Selim'in odasına girdi. En küçük bir köşeyi bile ihmal etmeden aramalıyım. Bütün kitapların içine bakmalıyım. Bütün dosyalardaki kâğıtları birer birer incelemeliyim. Kitapların sayfalarını da çevirmeliyim. Belki bir sayfanın altına bir düşüncesini, kitap hakkında bir görüşünü yazmıştır. Böyle karalamalardan nefret ederdi: ama belli olmaz. Son zamanlarda ne hissettiğini hiç bilmediğim anlaşılıyor. Selim'in arkadaşı... bir kadın... bunu hiç beklemezdim. Okul kitaplarını da karıştırmalı. Arasına saklamış olabilir. Ne saklamış olabilir? Hiçbir fikrim yok. Çok bilinmeyenli tek denklem. Neden saklamış olabilir? Bir bilinmeyen daha. Evet, saklayabilir. İçine düştüğü ruhsal bunalım... saçmalama. Proje dosyalarının içine yasak kitapları sakladığını söylemişti bana. Proje dosyamda dinamit var, derdi. Proje dosyaları mı? Öyle ya: katlanmış bir projenin içine, belli etmeden sayfalarca yazı saklanabilir. Kitaplardan mı başlasam? Bir kitaba, en üst raftaki soldan ilk kitaba uzanırken elini çekti. Hayır. Bu yazılardan önce merak ettiğim şeyi... Evet, bu ciddi araştırmacı pozunu bırakıp, önce onu aramalıyım. Onu... adını... adresini... önce onu bulmalıyım. Bu düşüncesinden rahatsız oldu. Kendimi basit bir meraka mı kaptırıyorum? Çekmeceleri açarak, cep defterlerini aramaya başladı. Bulduğu bütün küçük defterleri masanın üstüne yığdı. Sonra, ilk sayfalarından başlayarak birer birer, gözden geçirdi. Bu arada Müzeyyen Hanım sessizce odaya girdi, bir şey söylemeden yanına bir fincan kahve koydu. Sessiz bir anlayış. Gerçek olgunluk. Kapıyı kapadı, gitti.

Sayfalar... sayfalar... Bir sürü insan resmi çizilmiş önden, yandan. Küçük, düzgün satırlar. Kızın yazdığı satırlar gibi... Selim'in arkadaşı... bir kadın... İmtihan günleri, çalışma programları, iri harflerle yazılmış kelimeler, neden yazıldığı belli olmayan kelimeler, randevular, İngilizce kelimeler -alt alta tekrarlanmış, ezberlemek için- aylık bütçe hesapları:

ev kirası, terziye, bakkal, kitap, alınan para, geçen aydan, N'ye -bu N. de kim? Acaba? Olamaz, parayla ne ilgisi var? Uzun yazmamak için olacak- gene resimler, portreler, karikatürler, bir denklem çözmüş, harfler, sayılar -üstüne mürekkep damlamış, kırmızı kalemle devam etmiş- imtihana kaç gün kaldığının hesabı -gün sayısı yirmi dörtle çarpılmış: saat sayısı bulunmuş, yedi saat uyku, bir saat yemek, iki saat dinlenme, kalan on dört saat gene gün sayısıyla çarpılmış, ah Selim! hiç adam olmayacaksın bu, gün, saat hesaplarınla- bir not: bugün sabah kalktım, öğlen yemek yedim, akşam çalıştım -namussuz, alay ediyor benimle, hatıra defteri tutma oynuyor, teyzesinin kızının hatıra defterini görmüş bir gün de ondan- el yazısı denemeleri, küçük harfle, büyük harfle denemeler, kalın yazılar, ince yazılar -Turgut, senin yazının karakteri yok diye saldırırdı Selim'e- düzgün, kendine güvenen birinin yazıları, kargacık burgacık, mustarip bir ruhu ifade eden yazılar -belki de ciddiye almıştı sözlerimi- kalem tutar bir el resmi -kendi elini çizmiş- yazı denemelerine bakarak gülümseyen bir adam karikatürü, imzalar, kendi imzaları, uydurma kişilerin imzaları -arada koparılmış sayfalar var, tarih atlamaları olmuş- 14 Temmuz, sonra 8 Ağustos -arada önemli bir not var mıydı acaba- defterin sonunda isimler, adresler, telefon numaraları- acaba hangisi önemli, kim onu yakından tanımış; önem vererek bahsetmiş olduğu biri var mıydı bunların arasında: düşünmeliyim, bulmalıyım- yeni defterler, daha az soluk yazılar, boş sayfalar, kitap adları, yazar adları, hesaplar, hesaplar, ay hesapları, gün hesapları, bir günlük masraf hesapları: otobüse, sandviç, dolmuş, dilenciye, simit, gazoz, bakkala -ayrıca dökümü yapılmış- ayakkabı boyası, cepte kalan, toplama çizgileri, yan yana ilgisiz satırlar: Dostoyevski, kaça alınabilir, Dostojeisky, Dostoyevsky, Franz Kafka, Fransız Kafka, Einstein, Aynştayn, Aynı işe tayin, en iyisi

Karlı Marks, kartonpiyer -bunlardan bir sonuç alamayacağım, biraz çabuk geçmeliyim, araya bir ipucu sıkışmış olabilir mi- Ahmet'ten borç: dört yüz lira -kim bu Ahmet? daireden olacak, ertesi ay başında ödemiş, bu hususlarda titizdi- uzay geometrik şekiller, gece Ahmet'in düğünü, yemek, sinema, hediye: yetmiş dört seksen, anneme: yüz lira, kadına yirmi beş lira -kadın mı, saçma, hiçmetçi olacak- sayfanın ortasında kocaman bir sayı: bin beş yüz, marangoza -bir kütüphane yaptırmış, beş taksitte ödemiş- bir dikdörtgenler prizması: üstüne yirmi beş yazılmış, Sayın Bay Selim Işık Y. Mühendis, sinema, Selim, gene adres kısmı -bu kısımdan bir isim bulmalıyım- sayfanın ortasında çıplak bir kadın resmi -başı yok, büyük göğüslü, acemice çizilmiş- itinayla yazılmış isim ve adresler -dolmakalemle yazılmış- arada, ayaküstü yazılmış titrek adresler -yeşil kalemle ya da kurşunkalemle yazılmış- Burhan Bilen, ... gazetesi, tel:... -neden bu adama gitmiyorum, dördüncü sınıftayken bütün vaktini onunla geçirirdi, bir faydası olmaz mı, kendine göre bildikleri vardır, yüzü hoşuma gitmedi diye, belki de o zaman kıskandığım için- adresi deftere yazayım, beni küçümsediği muhakkak, olsun -koşan bir adam resmi, yüzü yok- bu da kim: Seyfettin Cudi, Belediye ...İşleri, nereden tanır böyle adamları, ne münasebetle? Şişli'de, Bomonti'nin oralarda gittiği biri vardı, ilk sınıflarda. Adı neydi? Erol, Ertan, Erkut; hayır, o kadar genç değildi... fakat E'li bir isim. Tamam! Esat olacak. Defterde görmesem hatırlayamayacaktım. Esat Şener, Bomonti, ne garip sokak adı: oralarda böyle sokak adı olması garip. Çok giderdi, az bahsederdi: her zaman yaptığı gibi. Beni ona anlatmaz, onu bana anlatmaz: herkesin bir yeri var. Gülümsedi.

Turgut'un bilmediği bu arkadaşlar da Selim'e aynı şekilde davranırlardı. Selim, Esat'ın arkadaşlarını tanımaz; Esat, Selim'in arkadaşlarını istese de tanıyamaz. Casus gibi, kimseyi

kimseye tanıtmaz. Selim'e öyle gelirdi ki bir gün bu insanlar bir araya gelecekler; önce karşılıklı bakışıp susacaklar. Konuşacak söz bulamayacaklar. Sonra Selim'i suçlayacaklar ve dolayısıyla birbirlerini. Bu adamla nasıl arkadaşlık ettin? Bu adamla mı dostluk kurdun? Bahsetmediğin değerli arkadaşın bu muydu? Bu aptala gitmek için mi o gün bize gelmedin? Sonunda birbirlerini hoşgörseler de beni affetmezler, derdi fakir Selim. Sonunda herkes beni suçlayacak bir sebep bulur. Ne istiyorlardı senden Selim? Belki sen çok şey istiyordun onlardan. Verdiğinin hiç olmazsa küçük bir parçası kadar birşeyler istiyordun. Sonunda kaçıyorlardı. Hayır, sen kaçıyordun. Hayır kaçmıyordun: insana ihtiyacın vardı. İnsanı arıyordun canım kardeşim. Bunda utanacak ne vardı?

Defteri kapattı: yorulmuştu. Esat tembelin biridir, sabahları geç kalkar. İkinci dersten sonra, kantin takımını bırakır, ona giderdi. Güner, ceketinden tutar, bırakmazdı bir süre. Kültürlü arkadaşlar değil mi? Ulan, burası kerhane mi? Kim bilir ne aptaldır. Bırakmam, dünyada bırakmam. Akıllı olsaydı bu senin arkadaşın, bizim üniversitenin giriş imtihanını kazanırdı. Kollarıyla Selim'i sarar. Cahiller! bırakın beni. Olmaz, diye diretirdi Güner. Misafir gelince sandık odasına tıkılan taşralı akrabaların mıyız senin? Kim bilir bizden ne kadar utanıyor. Kültürlü olduğu için senin, teneffüslerde koridorda derin meseleler konuştuğun Cemal var ya... İstemiyorum Güner, bu hikâyeyi yüz kere anlattın. Gene dinle. İşte o Cemal'le, otobüste birlikte geliyoruz her sabah. Yeter, dinlemek istemiyorum. İşte o kültürlü Cemal, bilet parası vermemek için önden arkaya dolaşıp duruyor otobüste. Sonunda kontrol gelince, biletçi cezalandırılıyor senin kültürlü arkadaşın yüzünden. Esat da sinemalarda yapar aynı işi, eğer o da Cemal gibi kültürlüyse. Çünkü kültürlü Cemal de her sabah bilet parası vermemek için ön-

den... Selim kulaklarını tıkar, Güner'in kuvvetli kollarından kurtulmak için çırpınır, kosinüs kurbanları, diye bağırırdı. Güner, kollarının çemberini daraltır: en kuvvetli benim, en kültürlü benim! Kültür dünyasının King-Kong'uyum ben. Selim'in kulağına ulurdu. Kültürden zehirlenirsin inşallah! İnşallah kültür komasına girersin! Birlikte yere yuvarlanırlar. Kayhan üstlerine çöp sepetini boşaltır. Selim kalkar, üstünü süpürür: Allah belanızı versin. Güner, arkasından bağırır: kemancı kızın konserine de bu herifle gittiniz değil mi? Bizden utandın: seni mahcup ederiz, fa diyezi anlamayız diye. Bir roman yazacağım, seni rezil edeceğim. Kültür Robert Taylor'ı. İnce Selim. Kıl pezevenk. Roman gelecek senin hakkından. Kendi silahınla gebereceksin. Selim dayanamaz, döner: ne romanı Güner? Sen mektup bile yazamazsın. Güner sırıtır kötü kötü. Gel yavrum, otur. Sana bizden hayır var. Gel, sana çay ısmarlayacağım. Selim ısrar eder: romanından bahset. Güner, bir eliyle Selim'i bileğinden kavrar, anlatır: teknik bir roman olacak, bütün üniversite kapışacak, Kayhan'la teksirde basacağız. Adı: Betonarme Cinayeti. Ortam: bilimsel. Dekor: iskele ve kalıplar. Katil, cinayeti, betonarme projesinin hesaplarını yaparken tasarlıyor: momentleri yanlış buluyor, demirler ters çıkıyor. Öfkesi başına vuruyor. Hesap cetvelini kaptığı gibi dizine çarpıyor, parçalıyor. İntikam almak için uygun bir fırsat kolluyor. Meğer, doğuştan katilmiş de o güne kadar bilmiyormuş. T cetvelini kaptığı gibi sokağa fırlıyor. Koşa koşa inşaata geliyor: etrafta kimseler yok. T cetvelini elinden atıyor, yirmi ikilik bir demir yakalıyor ve cinayeti onunla işliyor. Kayhan sorar: hesapta yanlış bulduğu demirle mi? Evet. Cinayeti onun işlediği de hesapların incelenmesiyle ortaya çıkıyor. Bilirkişi heyeti hesaplara bakıyor: bir demir eksik. Yatağının altında buluyorlar demiri. Peki, idama giderken son sözleri ne oluyor? Ne olacak: beni moment

mahvetti. Gerçek katil odur. Yoruldum beyler. Romancı olmak çok güçmüş. Ben çiftliğime dönüyorum, hatıralarımla baş başa kalmaya.

Selim kaşlarını çatar: sizden utanıyorum. Aklınız tek yönde çalışıyor. Mühendislik iptal edilse aç kalırsınız hepiniz. Büyük ve güzel şeylere karşı ilgi duymuyorsunuz. Yükselemiyorsunuz. Güner atılır: Cemal gibi mi yükselelim? Sonra bir tartışma başlar: herkes birbirine bağırır. Sonunda en yeni fıkralar anlatılır: ortalık yatışır. Güner, ufak tefek Kayhan'ı belinden kavrar, havaya kaldırır, kantinin ortasında dolaştırır.

Defterleri kaldırdı. Ayağa kalktı. Gene gelecekmiş. Benimle görüşmek istediğine göre gelecek elbette. Bugün doğmuş olsaydım! Gelecek, ne güzel maceralar hazırlıyordu bana. Kimsenin yaşamadığı güzellikleri tanıyacaktım. Selim de ölmemiş olsaydı. Allahım, ben ne yaptım! Bu güne kadar söylediğim her sözü geri alıyorum. Konuşmayı da bir unutabilsem. Yeni bir dünya var, anlıyor musun Olric? Her şeyi geride bırakmak gerekiyor. Bir sabah kalkacaksın, arkana bakmadan... Hürriyet kötü bir kavram Olric. Öyle, anlattıkları gibi özlenecek bir ortam değil. Bu hürriyet, kulağıma kötü şeyler fısıldıyor Olric. Duymak istemiyorum. Hayır, çalışacağım önce: araştıracağım. Bütün gücümü bu araştırmaya vereceğim. Bitkinlikten, hürriyeti düşünemeyecek duruma gelinceye kadar çalışacağım. Yeter bu miskinlik! Demek aylardır ölüyormuşum ben. Peki bu nasıl iş Olric? Selim de başka türlü yaşadı: yani, yaşayamadı, öldü. Belki de bu görev size verildi, efendimiz. Selim, sadece ışık mı tuttu Olric? Belki de, efendimiz. Hiç olmazsa düşünmeyi öğretseydi bana ölmeden önce. Bu kadar gizlenmeseydi. Gizlendiğini sanmıyorum, efendimiz. Biliyorum, çok şey öğrendim Olric: fakat ölümü? Onu gizliyor. Siz yaşayacak-

sınız, efendimiz. Ölümü bilerek yaşamak istiyorum Olric. Yaşamanın anlamını bilmek için, ölümün anlamının karanlıkta kalmasını istemiyorum. Bütün ayrıntıları henüz bilmiyorum. Onu tanıyanları sorguya çekmeliyim. Onların gözlerinin içine dudaklarının kıvrımlarına kadar bakarak Selim'in bıraktığı izleri öğrenmeliyim. Tabiat, sırlarını bakmasını bilene açıklarmış. Yorulmadan, bıkmadan, görünüşe kapılmadan bakmalıyım ben de. Yenilgilerden usanmamalıyım. Selim'in parça parça olmuş resmini yapıştırmalıyım. Selim ne yaptı? Hep düşündü mü? Bunu öğrenmeliyiz. Ölmüş, çürümüş, soluk, yarısı kaybolmuş hayalleri; kenarları sararmış, eksik, kopuk, silik, dağılmış, iplerle tutturulmuş hatıraları; dosyaların, rafların, hafızaların köşesinde kalmış yaşantıları bulup çıkarmalıyım: tozlarını silkelemeliyim. Daha düne kadar başka bir yaşantı sürdüren ben, ölümden kaçarken ölümün kucağına düşen ben, ucuz yaşantıların asil kahramanı, ucuz şövalye romanlarının nesli tükenmiş son temsilcisi ben, bunu nasıl yapacağım? Ucuz geçmişimi nasıl inkâr edeceğim? Son aylarda kurmuş olduğum Yumuşakçalar Kırallığının nimetlerini nasıl terkedeceğim? Yas yakışır Turgut Özben'e diyerek gülünç karalar mı giyeceğim? Oysa ne şenlikler yapıldı onun ölümünden sonra; ne ihanetler yaşandı. Günahlarımın ağırlığına dayanamıyorum Olric. Neden beni uyarmadın? Buna hakkım yoktu efendimiz. Öyle güzel gürlüyordunuz ki. Size kapılmamaya imkân yoktu. Çevrenizdeki bütün sahtelikleri öyle güzel aydınlatıyordunuz ki. Bir daha göremeyecekler sizin gibi bir devi efendimiz. Onların küçük yaşantılarının içinde ben de küçülmedim mi Olric? Ucuzluk bana da bulaşmadı mı? Hayır, efendimiz. Öyle içten yaşadınız ki. Bu kısa süren aydınlıktan yararlanamayacaklar ne yazık ki. Acıtmayan karanlıklarına dönecekler. Onların, hissedemedikleri acılarını da siz içinizde taşıyacaksınız. Güzel bir rüyadan uyanmanın

tatlı şaşkınlığını yaşayacaklar bir süre. Sonra unutacaklar. Unuttukları için de unutulacaklardır. Kendi güzelliklerini de -eğer bir güzellikleri varsa- unutacaklardır. Yalnız sizin içinizde yaşayacaklardır: bunu bilmedikleri için de, yaşadıklarını da bilmeyeceklerdir. Alışkanlıktan başka bir şey bilmedikleri için, sizin de yokluğunuza alışacaklardır. Anlıyorum Olric. Neden daha önce söylemedin bana? O zaman yaşayamazdınız. Siz her şeyi yaşamalısınız efendimiz. Bütün güzellikleri görmelisiniz. İçinde en küçük güzellik olan bir şeyi bile tanımalısınız. Siz ne yaparsanız olur, efendimiz. Beni şımartıyorsun Olric. Zarar yok efendimiz: çünkü artık sizi kimse şımartmayacak. Beni korkutuyorsun Olric. Siz istemeyeceksiniz efendimiz. Güzellikleri kendiniz bulup çıkaracaksınız artık. Selim'in ölümünden de çıkarabilecek miyim? Çıkaracaksınız efendimiz. Çalışacağım Olric. Herkesi sorguya çekeceğim. Bu ölümden kimse sorumlu bulunmadığına göre, kimsenin bir çıkarı olmadığına göre, herkes yaşarken o öldüğüne göre, bana yalan söylemeyeceklerdir. Hiç olmazsa görünür bir telaşları olmayacaktır. Kelimeleri seçerken çok titiz davranmayacaklardır. İsteyerek, ya da istemeyerek boş bulunacaklardır. Kendilerini ele vereceklerdir, Selim'i ele vereceklerdir. Benim gizli niyetlerimi bilmedikleri için, benden de kuşkulanmayacaklardır. Sakin görünüşümün altında yatan ürkütücü tasarılardan haberleri olmadığı için gerçeği çarpıtmaya kalkışmayacaklardır. Seslerinin çizgisinde hafif bir dalgalanma, kirpiklerde zamansız bir oynama bile beni uyaracaktır. Biz de kendimizi çok sıkmayacağız Olric. Soruşturmanın keyfini süreceğiz. Yeni insanlar tanıyacağız: Selim'in tanıdığı insanları. Selim'i tanıyacağız yeni baştan. Her gün yeni baştan yaşamak mümkün olacak mı dersin? Bir gün öncesine korkak bir bezirgânlıkla sarılmadan yaşayabilecek miyiz? Yoksa, yarından korktuğumuz için, düne köle gibi bağlanacak mıyız?

Yaşarsak göreceğiz Olric. Yaşamaktan korkmazsak göreceğiz. Ve bu dünyaya göstereceğiz. Onlar göremese de göstereceğiz. Gösterdiğimizi bileceğiz. Gitmeliyim Olric, hemen işe girişmeliyim.

Ertesi sabah, erkenden şantiyeye gitti. Bağırdı, koştu, koşturdu, indi, çıktı, gevşek duran bir amelenin elinden küreği kaptı, betonu karıştırmaya kalktı, utandırdı, kızdırdı, coşturdu, heyecanlandırdı, onlarla çay içti, sigara ikram etti, sırtlarını okşadı, başlarına vurdu, müstehcen şakalar yaptı, öfkeyle masayı yumrukladı, bir söz üzerine öfkesi geçti, yeniden başka bir aksaklığa öfkelendi: sonunda işyerindekileri öyle bir çalışma temposuna soktu ki, içinden gülümseyerek, akşama kadar kendilerine gelemezler, dedi ve onlara farkettirmeden birdenbire kayboldu.

Ana caddeyi geçti, dar sokaklara saptı. Büyük apartmanlar seyrekleşti, sonra kayboldu. İki üç katlı ahşap ve kâgir evlerin bulunduğu bir sokağa geldi. Henüz parke yapılmamış; arnavutkaldırımı bir sokak. Arabayı sokağın başında bıraktı, yürüdü. İki katlı, cephesi sonradan sıvanmış ahşap bir evin önünde durdu. Sıvalar yer yer dökülmüş; üstü bir zamanlar mavi boyalıymış. Kapının tahtasından ahşabın damarları fırlamış: ihtiyar bir adamın kolu gibi. Üstünde eski Türkçe iki sayı: okuyamadı. Kapının pervazında bir sayı plakası. Eski sayıları, ona bakarak tahmin etti. İki zil var: yanlarında yazı yok. İkisine birden bastı. Kapının yanındaki pencerede bir genç kız başı göründü, kayboldu. Sonra aynı kızı karşısında gördü kapıyı açarken. Kız gülümsedi: "Kimi aradınız?" İlk izlenimleri daima iyidir benim hakkımda. Sonrakileri de iyidir. Kimi aradığını söyledi. Burada oturuyormuş, biraz çarşıya çıkmış, şimdi gelecekmiş. İçeri girdi: geniş bir taşlık. Duvarda bir eski zaman aynası, altında mermer kaplı yarım daire bir masa, oymalı; hasır koltuk da

olmalı diye düşündü. Evet, vardı. Koltuğa oturdu. Kız, penceresinden göründüğü odaya girmesini rica etti. "Siz kızkardeşisiniz değil mi?" "Evet." Harap bir ev, eski bir iki koltuk: kumaşları yırtılmış, tahta kısımlarında cila kalmamış. Kaplamaları kalkmış iki sehpa: üstleri dalgalı deniz gibi. Duvara dayalı küçük bir masa; üstünde, kabı çıkmış bir radyo: kabuksuz bir meyve gibi. Lambaları, telleri meydanda. Duvarlarda, kararmış çerçeveler içinde soluk fotoğraflar: fesli, palabıyık adamlar, beyaz elbiseli, uzun boyunlu kadınlar. Hepsi zayıf, melankolik bakışlı. Belki de resimlerin eskiliğinden öyle görünüyor. Genç kız karşısında oturuyor: resimlerdeki gibi soluk beyaz yüzlü, uzun boyunlu. Hasta bir güzelliği var. Çorap giymemiş: çıplak bacakları düzgün. Elleri bakımsız: manikür yapmamış, tırnaklarını kısa kesmiş. Acaba o mu? Olmadığını biliyorsun. İstediğim gibi düşünebilirim. Çok genç, çok mahzun görünüşlü. Fakat gülerken gördüm: mahzun değil. Dudaklarını ileri uzatmış: çocuk gibi. İri siyah gözlerini dikmiş, inceliyor beni: korkusuz. Hiç çekingen değil. Hayır bu değil. Selim'i tanıyor. Acaba üzülmüş müdür? Kusursuz bir güzelliği var. Bakımsızlığının içinde daha çok belli oluyor güzelliği; odanın içinde tek parlayan yer onun teni. Saydam bir ten. Kendine çeki düzen verse bu kadar güzel görünmez. Hareketleri o kadar ağır ki, insan sıcak bir yaz gününde güneşe bakarken duyduğu yorgunluğu yaşıyor onunla. Kısık bir ses. Kesik bir konuşma. Kirpikleri havayı süpürüyor: uzun ve dağınık. Her tarafı uçuşuyor; bu dünyadan olmayan birşeyler var tavırlarında. Aynı zamanda, gizlemeye çalıştığı bir basitlik, haşinlik seziyorum. Özellikle başını yukarı kaldırdığı zaman. Biri, ona, bunu söylemeliydi. Yazık.

Bununla birlikte, nesli tükenmiş yaratıkların, bilinmeyen bir dünyanın kokusunu getirmeleri gibi bir çekiciliği yayıyor çevresine. Turgut'un yıllardır unuttuğu, belki Aksa-

ray'da çocukluğunu yaşarken kapılmış olduğu bir büyü, bir başkalık var tavırlarında. Kollarını kavuşturmuş, ayak bileklerini bitiştirmiş, misafiri yalnız bırakmamak için oturuyor. Herhalde, Esat'ın arkadaşlarıyla da oturur. Selim'le de günlerce oturmuştur. Turgut'a, tanımadığı için biraz yadırgayarak bakıyor. Gelişi hakkında tahminler yürütüyor. Bu yabancıyla Esat'ın ne gibi bir ilişkisi olabilir? Fakat, rahatsız değil: durumdan memnun olduğu duruşundan belli. Duygularını saklamaya çalışacak kadar eğitimden geçmemiş. Turgut'un gözlerine korkusuzca bakıyor. Turgut da bu bakışların verdiği rahatlıkla, yabancılık çekmeden çevresini inceliyor. Turgut'un radyoya baktığını görünce, gülümseyerek: "Ağabeyimin radyosu," dedi. "Üst kattaki radyoyu beğenmiyor. Bunu çok rahat kullanıyormuş:" Turgut kıza baktı: sorgulu, yumuşak. "Açıp kapaması kolay oluyormuş." Güldü. Ne uzun dişleri var. Onu sormamıştım; Selim'i sormuştum. "Ayağını bir vuruyor yere." Ellerini hafifçe iki yana açarak anlatıyordu. Dirseklerini karnına dayamış. Sizin yanınızda ne kadar rahat hissediyorum kendimi, diyordu. Bana güven veriyorsunuz. Öyleyimdir. Nasıl anladın hemen? Ne güzel kımıldıyorsun beyaz bacaklarınla. İçgüdülerinle ne güzel düzenler kuruyorsun. "Radyo çalışıyor. Sonra, kapamak istediği zaman, bir daha vuruyor ayağını yere: sönüyor." Güldüler. Güldük. "Ben yapabilir miyim dersiniz?" "Sanmam. Döşeme tahtalarının neresine vurulacağını bilmelisiniz. Ondan başka kimse yapamıyor bunu evde." Ellerini zarif bir hareketle birleştirdi. Turgut, onu rahatsız etmeden odayı gözden geçirmeye devam etti. Burada ne arıyordun acaba Selim? Nasıl bir masal dünyası kurdun kendine burada? İki raflı küçük bir kitaplık. Altta, sararmış ve uzun süredir dokunulmadığı belli olan eski dergiler: sinema dergileri, resimli tarihler. Üstte, yeşil, mavi ciltli, ne olduğu anlaşılmayan kitaplar, beyaz kapaklarıyla ken-

dilerini ele veren Bakanlık Klasikleri. Bu evde, okumaya düşkünlük yok. Her tarafta görülen köhneliğe rağmen, yaşamaya, hem de hareketli, canlı, hızlı yaşamaya düşkünlük var. Evin bütün loşluğuna rağmen, bir aydınlık seziliyor: gizli bir aydınlık. Genç kızın teni gibi bir aydınlık. Kitaplığın üstünde iki sigara tablası, yeşil camdan: kenarları kırılmış. Üstlerinde, ezilmiş sigara küllerinden bir tabaka. Eski bir demir heykel: Yunan ilahlarından biri olacak. Yanında bir sigara paketi. Genç kız ayağa kalktı, etekleri uçuşarak. "Sigara ikram etmeyi unuttum. Bilmem içiyor muydunuz?" "Siz" devresi. Kendi paketini çıkarmaya utandı: patron Amerikan sigarası vermişti o sabah. Birinci içelim. Ucuzluğumuza uygun düşer. Sigarayı alırken eli, genç kızın eline değer gibi oldu. Beni yaşlı mı buluyor acaba, saçlarım dökülüyor diye? Biraz daha zayıf olmalıydım. İş hayatı insanı şişmanlatıyor. Evliliği nedense aklına getirmedi. Sürekli genç kalmak için ne yapmalı? Neşeli mi görünmeli? Neşeli mi? Sonra, "sebeb-i ziyaretimi" söyleyince ne olacak? Bana bir soru sordu: Esat'ın arkadaşı mıyım? "Bir bakıma." Bu sözden bir sonuç çıkarabileceğini sanmam. Çok akıllı değil. Herhalde ortaokuldan ayrılmıştır; belki de enstitüye gitmiştir. Gitmemiştir. Ev kadınlığına özenmediği, ortalığın durumundan belli. Hayat kadını olmaya niyetli. Kapı çalındı: iki kere. Kız kalktı: "Ağabeyimdir. Anahtarıyla hiç açmaz. Bu, onun çalışı." Bir tüy gibi havaya kalktı. Turgut, onun kapının arkasından kayboluşunu seyretti.

Yıpranmış yüzlü genç bir adam kapıda göründü. Kırk yaşına yakın olmalı. Uzun boylu, kızkardeşi gibi uzun boyunlu, beyaz tenli. Duvardaki fotoğrafların son varisi. Zayıf vücudunun üstünde, kocaman başı iğreti gibi duruyor. Turgut'a gülümseyerek baktı: kızkardeşi gibi. Yumuşak bir bakış. Böyle durumlarda bir açıklama yapıldığı için, böyle alışıldığı için soruyorum diyen bakışlar. Ne isterseniz söyle-

yin. Hiçbir şey söylememeli. Öyle de olur, diyor. Ah bir olabilse. İnsanlar o duruma bir gelebilse. Ben de bunu sağlamaya çalışıyorum Esat. Ziyaretimin asıl nedeni bu. İri patlak gözlerini kayıtsızca açmış. Acelesiz, telâşsız bekliyor. Çok uzun ve büyük burnuna doğru kalın iki kaş iniyor. Çirkin denebilir bu yüze: fakat ilginç. Turgut, bir an ne diyeceğini bilemedi, beni tanımazsınız, gibi aptalca bir sözle konuşmaya başladı. Sustu. Büyük bir güçlükle ağzını açtı yeniden; aklına ilk gelen sözü söyledi: "Selim'in bir arkadaşıyım, sizinle görüşmek isterdim."

Böyle şaşırırsan, kimseye dikkat edecek durumda olamazsın. Esat'ın yüzüne baktı. Gülümseyişi kaybolmuştu. Kaçırdım: yüzünün nasıl değiştiğini kaçırdım. Kızkardeşi de solgun; kapıya yaslanmş duruyor. Esat kızkardeşine baktı: "Kızkardeşim Aysel. Adınızı bilmiyorum." Kolay bir soru. "Turgut. Turgut Özben. Okuldan arkadaşıydım." Hayvanlar gibi koklaşarak anlaşamıyoruz. Hazırlıksız geldiğim anlaşılıyor. İstemediğim sözlerle başlamak istemiyorum. Esat, özenle, bacak bacak üstüne attı, ellerini dizinin üstüne kenetledi, bekledi. Ben de bekliyorum. Ne demesini bekliyorum? Ne diyebilir? Ne istediğimi biliyor mu? Buyrun, emirleriniz Turgut Bey? Hangi konularda bilgi verebilirim size? Aysel! Selim Beyin dosyasını getirin. Saçma. Meslekten sorgu yargıcı değilim de Esat Bey. Aysel de Esat'ın yanına geldi, bir sandalyeye ilişti. Otururken de ne kadar hafif: hiç gürültü çıkarmıyor. Benim gibi, sandalyeleri, koltuk yaylarını inletmiyor. Şişmanlığımdan utanıyorum. Yok canım, o kadar şişman değilim: burada öyle oldum. Ağırlık ölçülerim değişti. Esat sessizliği bozdu: "Siz de mühendis misiniz?" Evet. Üniversitede aynı sınıftaydık. Ne kadar dosttuk bilseniz. Her gün... Esat'ın yüzüne baktı. Esat cevap bekliyordu. Demek konuşmadım, içimden geçirdim sadece. Özür dilerim: bu günlerde ikisini biraz karıştırıyorum

da. Olric... Terlemeye başladığını hissetti. Ağzını açtı: "Evet," diyebildi. Bu fırsatı da kaçırdın. Esat, bir deneme daha yaptı: "İstanbul'da mı oturuyorsunuz?" Gördün mü? Havadan sudan başlanabiliyor işte. Evet, Esat Bey. Siz de mi İstanbul'da oturuyorsunuz? Kalkıp gitsem mi? Bizi neden tanıştırmadın Selim? Şimdi daha iyi mi oldu? Korktuğun başına geldi işte. Onunla ikimiz aynı odada oturuyoruz. Sen de ikimizi tanıştırmaktan ve bizimle birlikte olmaktan kurtuldun. Beni neden yalnız bıraktın? Üzüldüğümüz için böyle susarak oturuyoruz: saygı duruşu. Evet, üzüntüden söyleyecek söz bulamıyorum. Meseleleri başka yönden ele alınca, ilişki kurmak ne kadar zor oluyor.

"Selim'i anlatır mısınız bana?" dedi birdenbire. "Hayır, önce kendinizi anlatın. Selim'in yakın dostu olduğunuzu biliyorum. Neden buraya geldiğimi merak ediyorsunuz. Belirli bir nedeni yok. Selim'i unutamadığım için geldim diyelim. Hayır, önce unuttum. Sonra unutamadım." Susarsa, sanki her şey bitecekmiş gibi, aklına geleni söylüyordu. "Belki siz de unuttunuz, ya da herkes gibi üzüldünüz ve sonra... sanki ben başka türlü mü yaptım? Onu gerçekten kaybetmenin acısını anlayabildim mi? Aradan aylar geçti. Ne kadar geçtiğini bile tam bilmiyorum. Ben ne yaptım? Hayır, bundan bahsetmeyelim. Fakat, bu kadar zaman sonra, daha dün ölmüş gibi telaş göstermenin, onun arkadaşlarını aramanın garipliği... artık üzülemez mi insan? Buna kimseyi inandıramaz mı? Onu bana anlatın... bana yardım edin, diyemez mi? Çünkü onu sevenler, onun böyle kaybolup gitmesine razı olamayacaklardır. Herkes bir yerinden tutup canlandıracaktır onu. Mesele onun ölmesi değil, yaşamasıdır benim için. Anlıyor musunuz? Belki bu sözlerimden utanacağım biraz sonra. Fakat, buraya kadar geldiğime göre, bir kere söze başladığıma göre... onu tanıyordunuz... belki Selim de birdenbire bu eve gelip böyle sözler

edebilirdi. Beni yeni tanıdığınız için garip gelmesin bu sözler. Böyle sözleri dinleyebildiğinize göre benim ne önemim var? Bazı şeylere kararlıyım ve ilk olarak da..." Başladığı gibi, sustu birdenbire. Bütün hayatımızı yersiz çekingenliklerle mi geçireceğiz Olric? Cesareti yalnız kafamızda mı yaşayacağız?

"Kendimden mi bahsedeyim önce?" dedi Esat. Turgut başını kaldırdı. Kötü bir şey yok, kötü bir şey yok Olric. Konuşacak, anlatacak. Derdimize bir yerinden dokunacak. Bizi yalnız bırakmayacak. Selim'e yaptığını bize yapmayacak. Bizim gibi o da bilmiyordu Selim'in nerelere vardığını. "Benim önemli olduğumu sanmıyorum bu olayda Turgut. Bir iki yıldır görmüyordum Selim'i." Esat da olay dedi Olric. Önemsedi. Onunla konuşulabilir.

Biraz kendini anlattı Esat. Ne kadar anlatılabilirse. Hukuk Fakültesi'ne gidiyordu yıllardır. Bitireceğini ümit etmiyordu. Üniversitenin havasını seviyordu: kantinde oturmak, toplanıp sinemaya gitmek. İmtihan zamanları, birlikte ders çalışmanın başka bir heyecanı oluyordu. Telaş içinde ders notlarının aranması; kahvelerde, pastahanelerde, evlerde, sık sık güzel bahanelerle kesilen çalışmalar. Kırmızı kalemle önemli satırların altının çizilmesinde bile başka bir güzellik vardı. Paraya ihtiyacı olduğunu düşündüğü zamanlar bir işe girip çalışıyordu. "Kendime göre güzellikler buluyorum yaşamakta işte," dedi gülümseyerek. "İstemediğim şeyleri yapmıyorum hiç olmazsa. Arkadaşlarım beni düzeltmeye çalışıyorlar. Fakat hepsi beceriksiz bu konuda. Belki siz de şimdi onlar gibi düşünüyorsunuz. Ya da düşünebilirsiniz. Her şeyi olduğu gibi kabul etmediğinizi seziyorum. Belki siz de Selim gibi, sezgi sözüne kızarsınız. Sizi kızdırmak için söylemiyorum, fakat onu kızdırmayı severdim. Güzelleşirdi kızdırılınca. Yazık ki son zamanlarda uğramıyordu. Son defa altı ay kadar önce gördüm onu yolda. Dalgın ve üzüntülü

yürüyordu. Oyunlarından yorulmuş görünüyordu. Bütün oyunları ciddiye almaktan yorulmuştu."

Esat, bu yeni oyundan hoşlanmıştı. Öyle görünüyordu. Onun peşini bırakmamalıyım Olric. Oyunu bizim gibi anlamıyor galiba; fakat zararı yok. Oyunun farkında olması bile önemli. Kaç kişi kaldık şurada Olric? Belki fakültedeki kız arkadaşlarıyla birlikte seyrettiği bir filmin heyecanını duyuyor. Farkında olmadan heyecanlandırdık onu. Siz de bir film kahramanıydınız efendimiz. Aysel de, Selim'in adı odada duyulunca, belirsiz bir kıpırdandı sanki. Sanki güzel gözlerinden bir gölge gelip geçti. Yoksa kirpiklerinin gölgesi miydi?

"Bir daha göremedim Selim'i. Ölüm ilanını da geç gördüm. Ben gittiğimde kimse kalmamıştı mezarlıkta." Aysel mahzunlaştı: "Size bir kahve pişireyim," dedi. Odadan çıktı.

"Selim'i lisede öğrenci olduğu yıllarda tanımıştım. Ben, bugün olduğu gibi, gene üniversite öğrencisiydim. Beni bıraktığı yerde kaldım: öğrencilikte, yaşadığım yerde... Onu ilk görüşümü çok iyi hatırlıyorum. Şu anda aramızda olsaydı, bunu duyduğu için ne kadar sevinirdi. Arkadaşlarının, onunla yaşadıkları her olayı hatırlamalarını isterdi: çünkü o hiç unutmazdı. Gezintilerde, bir kenarda durur, dalgın dalgın dolaşırdı. Konuşurken başını kaldırmaz, yalnız kendi söylediklerine önem verdiği sanılırdı. Belki kendi de farketmezdi seyrettiğini, dinlediğini. Durmadan insanların peşinden koşardı; gene de sanki yalnız kendisiyle ilgiliydi. Arkadaşlığımız ilerledikçe, Selim'de konuşma cesareti arttıkça, bana daha önce söylediğim sözleri kullanarak saldırmaya başlayınca, şaşırdım. Herhangi bir tartışmada, gelişigüzel söylediğim bir sözü, tartışmayı kazanmak için inanmadan ileri sürdüğüm bir düşünceyi bana aynı kelimelerle tekrarlardı. Bütün şaşıran insanlar gibi, önce bütün gücümle savundum kendimi: itiraz ettim, söylemiş olduğum sözleri

inkâr ettim, onu kızdırmak için bu sözlere başka anlamlar verdim. Böyle durumlarda nasıl öfkelenirdi bilseniz. En ağır kelimelerle hakaret ederdi: en kısa cümleyi aklında tutamayan, iki satır yazıyı ezberleyemeyen budalaların, bir gün söylediğini ertesi gün inkâr eden iki yüzlülerin canı cehenneme, diyerek kıpkırmızı kesilirdi. Söyledim ya onu kızdırmaktan hoşlanırdım: kızdığı anlarda yüzünün ifadesini, öfkesinin içtenliğini severdim. Söylenen sözlerin, yaşanan olaylardan önemli olduğunu Selim'de gördüm. Düşüncelerine büyük bir içtenlikle bağlıydı: herkesi de öyle sanıyordu. Bu içtenlik, düşünmeyi meslek edinenlerin içtenliğinden çok farklı bir duyguydu. Mesleği sevmek gibi değil, hayatı sevmek gibi bir duyguydu. Camus'nün 'Ontolojik mesele yüzünden ölen kimseye rastlamadım' sözünü okuyunca: 'Biri bu yüzden ölmeli, intihar etmeli,' diye bağırmıştı. Ona, kimsenin soyut düşünceler nedeniyle kendini öldürmediğini söyledim. Benim de Camus gibi bir ahmak olduğuma karar verdi."

Aysel içeri girdi, kahveleri getirdi. Konuşmadan içtiler kahvelerini. Bir kahve bile oyunu bozuyor. Uzun süre oynayabilmek için dinlenmesini bilmeli demek. Acele etmemeli: önümüzde bütün hayat var. Hep aynı oyunu da oynamamalı, değil mi Esat? Sonra insan bıkar oynamaktan Selim gibi. Aysel ne kadar güzel, oyunu da var. Esat fincanı sehpaya koydu. Başlamak istiyor.

"İlk tanıdığım zaman Selim on beş yaşındaydı. Ona benden bahsetmişlerdi. İlgi çekici hikâyeler anlatmışlardı hakkımda. Kendi yaşındakilerden hoşlanmazdı. Onları sert bulurdu. Bana da Selim için, yaşına göre beklenmedik tarafları olan bir çocuk gibi birtakım sözler söylemişlerdi. Ben de onu görmek istiyordum, fakat acele etmedim herhalde onun gibi. Onun kadar hızlı düşünmedim. Selim dayanamadı. Hemen görmek istedi beni. Aklına takılmıştı; hemen

görecekti beni. Bizim eve gelmişti, buraya. Bir yaz günüydü. Sizin gibi, haberim olmadan, birdenbire çıktı karşıma. Benim sabahları geç kalktığımı söylemişlerdi. Kendi hesabına göre geç kalmaya çalıştı. Bana gene de erken geldi. Kapıyı çaldığı sırada tıraş oluyordum. Yüzümü sabunlamıştım. Evde kimse yoktu: yalnız olmasaydım açmazdım kapıyı, değil mi Aysel?" Aysel gülümsedi.

"Kapıyı açtım. Utanarak kapıda duruyordu. Sabunların arasından gülümsedim ona. Yüzümün durumu ona cesaret verdi. Kendini tanıttı: 'Selim denen harika çocuk karşınızda,' dedi. 'Beni tanıyacaksınız'. Çekingen bir gülümsemeyle ekledi: 'Erken geldim galiba.' Güldüm. Rahatladı: 'Bekleneni verebildim mi?' İçeri girdi. Onunla anlaşacağımızı hissettim.

"Onu harika çocuk bulmalarından şikâyetçiydi: 'Şımarıyorum sonra öyle aptalca bir söz ediyorum ki hepimiz pişman oluyoruz. Oysa ben hiç yanlışlık yapmak istemiyorum. Yüzde yüz saf bir harika çocuk olmak istiyorum. Çünkü yüzde yüz saf olan bir şey kendinin aynıdır. Ben de kendim gibi olmak istiyorum.' Ona, bu sözlerini ciddiye aldığımı söyledim. Hayır, ciddiye alınmak da istemiyordu. Odaya girince gene bir çekingenlik geldi üstüne. Sonradan anlattığına göre, beni hazır bulacağını ve hemen çıkacağımızı kurmuştu. Yalnız benimle karşılaşmaya hazırlamıştı kendini. Evde kimse olmadığını öğrenince rahatladı. Biraz sonra Aysel geldi. Tanıştırdım. Durumdan pek memnun olmadı. Kendinden iki yaş küçük bir kızın karşısında sıkıldı." Selim artık hepimizden küçük olacak Esat. Hepimiz yaşlanacağız: saçımız dökülecek, derimiz buruşacak. Kendimizi, aynada gördüğümüz ihtiyar suratımızla tanıyacağız. Fakat Selim hep yirmi sekiz yaşında kalacak bizim için. Gençlik fotoğraflarımıza bakar gibi olacağız onu hatırladıkça. Selim hep genç kalacak.

"Babam onu hemen sevdi. Nedense ihtiyarlar Selim'i çok severlerdi. Bütün delice tavırları, alaycılığı, çekingenliği ihtiyarların yanında kaybolur, onlarla yaşıtmış gibi konuşurdu. Sonra da oturur, ülkemizdeki ihtiyarların ne kadar boş bir hayat sürdüklerini, savaştan sonra ülkede doğru dürüst adam bulunmadığı için bütün yerleri kaptıklarını ve bugün bile kimseye kaptırmadıklarını gülerek anlatırdı. 'Sokaklara adlarını vermişler, ister istemez zarfların üstüne, defterlere yazıp duruyoruz onları. Böylece, adları söylene söylene, sonunda adam sanılıyorlar.' Onlardan eski Türkçe kelimeler, ifade kalıpları kapmıştı: bunları yerli yersiz tekrarlamaya bayılırdı. En sevdiği oyunlardan biriydi bu.

"Beni sevmesinin en önemli nedeni, istediği oyunları benimle oynayabilmesiydi. Yalnız, bu oyunları, onun istediği gibi ciddiye almadığımdan yakınırdı. Önce beni denedi: tanıştığımız gün, hemen bana, okuduğum kitapları sordu. Bu odada oturuyorduk. Yerinden kalktı birdenbire ve ilk gördüğü bir evin köşesini bucağını yoklayan bir ev hayvanı gibi dolaştı: kitap rafını inceledi. Her raftan bir örnek aldı. Sizlere nasıl davranıyorlar bu evde, diye sordu kitaplara. Tozlarınız alınmıyor, sayfalarınızın kenarları sararmış, dedi onlara. Size iyi bakmıyorlar, dedi. Evin, eşyanın hatırını sormak gelmedi aklına. Yalnız kitapları okşayıcı gözlerle inceledi. Bir kitaplığı olmadığından yakındı. 'Evde bir sandık duruyor,' dedi. 'Annemin kışlıkları sakladığı sandık. Onun üstüne koydum kitaplarımı. Çoğu da okula ait.'

"Neler okuduğunu sordum. Suratını buruşturarak: 'Bir sürü macera romanı,' dedi. Sonra gururlanarak: 'Cyrano de Bergerac'ı da okudum,' dedi. Durdu. 'Burnu sizinkine benziyor.' Bu şakayı bana çok yaptıklarını söyledim. Bozuldu. 'Haberim yoktu,' dedi. Düşündü. 'Durun, buldum. Evet, siz Dorian Gray'in Portresi'ndeki Lord Henry'ye benziyorsunuz. Tamam! Bunu da söylediler mi? Prens Paradoks oldu-

ğunuzu da söylediler mi?' Buluşuna çok sevinmişti. Çocuk gibi. 'Ben de büyüyünce Prens Paradoks olacağım. Herkes dehşetli işler bekliyor benden gelecekte. Ben bundan bıktım. Ne olacaksam şimdi olmak istiyorum.' Bana hemen açıldı:

'Üç çeşit meslek varmış: mühendislik, doktorluk, bir de hukukçuluk. Ben ressam olmak istiyordum. Babam böyle bir meslek olmadığını söyledi. Prens Paradoks'tan bahsetsem kim bilir ne der? Belki şimdi sizin yanınızda Dorian Gray'lik yaparım bir süre. Sonra beni de Lord Henry'liğe terfi ettirirsiniz. Masrafı neyse veririm. Fakat bir sıfatla başlamak istiyorum. Bu çocuk ilerde büyük adam olacak gibi ne olduğu belirsiz bir tanımla değil.'

"Selim'e, kitaplardan bildiklerimi, üniversitede öğrendiklerimi elimden geldiği kadar anlattım. Beni dinlerken heyecanlanır, sık sık sözümü keserdi:

"'Ne güzeldir kimbilir, bu dersleri dinlemek, bu bilgilerle yetişen insanlarla aynı yerde bulunmak, insanın nefesini kesen nazariyeleri dinlemek. İnsan sarhoş olur.'

"Ona açıklardım: bütün bu bilgilerle yetişen insanlar, bu heyecanlı düşünceleri sadece sıkıcı bir ders olarak değerlendirir; profesör de, sanıldığı gibi, coşkunlukla anlatmaz bunları, yıllardır aynı sözleri tekrarlamaktan usanmıştır; öğrenciler de kültürlü değildir, Selim kadar kitap okumazlar, derslerden bir şey anlamazlar, nefes kesen nazariyeler onlar için ezberlenmesi gereken satırlardan ibarettir, bütün gün kantinde bu konuları hiç konuşmazlar, nefret ederler onlardan, üniversite biter bitmez kitapları yakmaya kararlıdır bir çoğu, bütün bunlar bir aslî maaş meselesi, bir gelecek endişesi için yapılır. Bana inanmadı.

"Olamaz. Orası üniversite. Kutsal bir yer. Oradaki hocalar bizim lisedeki gibi mıymıntı değildir. Orada her şey başkadır. Profesörler, ders sırasında öyle sözler bulup söylerler

ki insan altüst olur. Ne diyeceğini, nasıl düşüneceğini bilemez. İnsanın o güne kadar aklına gelmeyen öyle bir noktaya parmak basarlar ki önünüzde ufuklar açılır; o zamana kadar bunu bilmeden yaşamış olduğunuzdan utanırsınız. Onlar, Lord Henry'nin Dorian Gray'e yaptığı gibi, sarsarlar, akıllarını karıştırırlar öğrencilerin. Tatlı bir şaşkınlıktır bu: yeni bir dünyaya girmenin şaşkınlığı.'

"Selim'in hayal kırıklığına uğramasını istemiyordum. Bununla birlikte bazı kitapları, amme hukuku, iktisat, hukuk tarihi gibi eserleri verdim ona. İlk bilgileri öğrenmesi için ders notları buldum. İmtihanlardan önce fakültedeki arkadaşlarla toplanıp çalışırken onu da çağırdım. Derslere gidip not tutmadığım için imtihanlardan önce sıkıntı çekerdim. Bütün yaz oturdu: arkadaşlarımın defterlerinden benim için notlar çekti. Bir yandan da kendisi için özetler çıkarıyordu. Oscar Wilde'a hayranlığı gün geçtikçe artıyordu bu arada. Bütün kitaplarını yutarcasına okuyor, ondan başka hiçbir yazarın sözünü ettirmiyordu. Onun dışında bütün yazarları küçümsüyordu. Edebiyatın paradokslardan meydana geldiğine inanıyordu. Oscar Wilde'ın, önemli gördüğü bütün sözlerini bir deftere yazıyordu. Sonra bu defteri temize çekiyordu. Defterin biçimini beğenmiyor, bütün yazdıklarını daha düzgün bir yazıyla başka bir deftere geçiriyordu. Durmadan Wilde'ın sözlerini tekrarlıyordu. Hepsini ezberlemişti."

Ben de "İktisat Notları"nı çekmecende görünce bir kenara atmıştım canım Selim! Sen atamadığına göre elbette bir hikmeti vardı. Hiçbir şeyi atamazdın: hepsinin birer hikmeti vardı.Biz nereden bilecektik? Hepimiz ayrı ayrı birer yönünü tanıyabilirdik ancak; bütününü tanımak bir hayal gücü isterdi. Dokunduğun her şeye kendini koydun, içini verdin. Acımadan her şeyi Selim'likle doldurdun. Bana gözlerini bı-

raksaydın hiç olmazsa giderken. Şimdi, iki kişinin konuştuğu katı kelimelerde kalıyor Selim'lik. Bütçeye büyük bir tahsisat da konulsa, bütün Selim'likleri bir araya nasıl getirebiliriz? Kavurucu yaz sıcağında, herkes denize giderken, iktisat notlarının üzerine damlayan terlerini nasıl toplamalı? O sırada çektiğin sıkıntıları, üzüntüleri nerede biriktirmeli? Müze bekçisi, ziyaretçileri gezdirirken bütün bunları nasıl anlatabilir? Nasıl aklında tutacak hepsini? Sonra bakalım, sesi istediğimiz gibi olacak mı? Ya en önemli dakikayı atlarsa? Ya tam o sırada ziyaretçilerden biri, pencereden giren sineğe bakmak isterse? Böyle bir tehlikeyi göze alamayız. Bizim bile kelimelerle ifade edemediğimiz Selim'lik, cahil bekçinin ağzında ne biçime girer? Baremdeki en yüksek kadro, ne bileyim cumhurbaşkanlığı kadrosu bile verilse, uygun bir insan bulunamaz bu bekçilik için. Beni yetiştirseydin hiç olmazsa, gitmeden önce. Nerelerde nelerin bulunduğunu da bildirseydin bana. Başkalarının giderken arkalarında bıraktıklarıyla nasıl bir farkı olduğunu anlatabileceğim bir söz bulsaydın bana. Şimdi, bunu içimde taşımanın acısından başka bir şey düşünemiyorum. Seni tanıdıkça bu acı artıyor. Yoldan geçen biri beni durdurup sorsa, ne cevap vereceğim? Herkes de böylece rahata kavuşacak: demek bir şey yokmuş diyecek; söyleyemediğinize göre, açıklayamadığınıza göre, ifade edemediğinize göre. Huzur içinde ayrılacaklar, beni kahredici bir çaresizlik içinde bırakıp. Huzurdan iki gözleri de kör olsun inşallah. Piyango bayiliği de verilmesin. Müze de kapatılsın. Bir daha da böyle bir Selim gelmesin dünyaya. Bilimsel bilimsel yaşayıp dursunlar. Selim olmayan çocuklarının yaygarasından geçilmesin dünyada. Onlar da, onlara karşı olanlar da, anlayışsızlar da anlayışlılar da, huzurlular da, huzursuzlar da daha beter olsunlar: Allah'ın belası bir mutluluk gelsin dünyaya.

Onu bana anlat Esat. Nasıl anlatırsan anlat. Ona ait bir-

şeyler söyle. Görünüşü nasıl olursa olsun: içinde Selim olsun da.

"Ablam o sıralarda Balzac'ı okuduğu için Selim onunla alay ediyordu. Genellikle bütün kadınlarla alay ediyordu. Onların, okuduklarını anladıklarına hiç ihtimal vermiyordu. Balzac'tan bir satır okumadığı halde, kitapları hakkında fikir yürütüyordu:

'Balzac, kendini romantik sanan genç kızların, saçma sapan hayallerini beslemek için okudukları ikinci sınıf bir romancıdır.'

"Bir gün onu teyzemin kızı Füsun'a götürdüm; kitaplarına bakması için. Gitmemek için çok direndi: 'Aptal kızlar, aptallıkları anlaşılmasın diye benimle alay ederler,' dedi. 'Orada çok kötü davranırım, pişman olursun,' dedi. 'Adı Füsun olan bir kızın kitaplardan anlaması mümkün değildir. Adında bile özenti var.' dedi. Söylediklerini matematik kurallarla ispatlamaya çalıştı. 'Adı Füsun olan kızlar insanın suratını muzip bakışlarla süzerler,' dedi. Bu kızlar, cinsel bakımdan erkeklerden önce geliştikleri için, Selim gibileri küçümserlermiş. Güldüm. Beni kandıramadığını görünce gitmeye razı oldu. Aslında Füsun'u görmek istiyordu. Yol boyunca söylendi: 'Şimdi orada, seni utandırmamak için iyi davranırım. Çekingenliğimi bildiğin için beni kötüye kullanıyorsun. Sonunda, -Allah kahretsin- hepiniz beni, uysal ve iyi kalpli bir insan sanacaksınız. Beni deli edeceksiniz?' Yarı yoldan dönmeye kalktı. Razı olmuş göründüm. Daha beter köpürdü. Vicdan azabı çekmesi için böyle yapıyormuşum. Geri dönsek de onun gitmek istemediğine inanmayacakmışım. Sesimi çıkarmadan dinliyordum. Sonunda benim bu aptalca susuşumla başa çıkamayacağını söyleyerek saldırmaktan vazgeçti. Beni de, kendini de yormuştu. Yol boyunca bir daha konuşmadık.

"Bu arada dinlenmiş olacak ki, ben apartmanın dış kapısındaki zili çalarken, aslında zilin ne kadar saçma bir şey olduğunu ileri sürdü öfkeyle. Zil çalmak saçma bir hareketmiş. Aşağıdan çaldığımıza göre isterlerse açmazlarmış. Biz de onların evde olduğunu anlayamazmışız. Gülerek yüzüne baktım: 'Kendini aştın galiba,' dedim. Soğukkanlılığıma lanetler yağdırdı. Aramızdaki yaş farkına dayanarak, onu adamdan saymadığımı, çocuk muamelesi ettiğimi, beni kızdırmasına bile izin vermediğimi, suratıma vurdu. Füsun da ona aynı biçimde davranacaktı. Ona nasıl davranacağımızı Füsun'la daha önceden kararlaştırmışız. Büyük adam muamelesi edecekmişiz ona; büsbütün çileden çıkarmak için.

"Selim'in yanımda, söylenerek, somurtkan yüzünü başka yönlere çevirerek yürüyüşünü hatırlıyorum. Ellerini arkasına bağlar, kamburunu çıkarır, hiç duraklamadan dosdoğru yürürdü. Yolda durmak, kadınca bir hareketmiş.

"Teyzemin evinde, önce sesini çıkarmadı. Yalnız benim anlayabileceğim bakışlarla, evi beğenmediğini gösterdi. Kitapları, konuşmadan inceledi. Füsun'a Oscar Wilde'ı okuyup okumadığını sordu. Aldığı cevabı beğenmedi. Ona, ya evet denmeliydi ya hayır. Füsun ona bir kitap verdi: *Benim Üniversitelerim.* Selim, kitabı düşmanca bakışlarla süzdü. İlk sayfasını çevirdi. Bir ithaf vardı: 'Kan ter içinde uğraşarak tutunmaya çalıştığımız bu dünyanın pisliği içinde, gerçek bir mücadelenin küfür ve leş kokan hikâyesini bulacaksın bu kitapta...' Hayır! Oscar Wilde'ın zarafetine hayran olan bir insan bu kitabı okuyamazdı. Kitabı burnuna götürdü: 'Kötü kokuyor,' diyerek masanın üstüne bıraktı. Füsun gülümsedi: 'Kitabın yazarıyla ne ilgisi var bu ithafın? Belki siz başka türlü hissedersiniz.' Selim atıldı: Muhakkak. Böyle aptalca sözleri düşünsem bile yazmam. Ne akılsız biriymiş sizin Naci denen bu arkadaşınız. İnsan, bu kitabın başkalarının eline geçeceğini düşünmez mi? Belki de gösteriş

yapmak istemiş. Sadece gülünç olmuş.' Füsun, kitabı bir arkadaşından aldığını, bu sözlerin o arkadaşına yazıldığını, yazanı da tanımadığını söyledi. 'Arkadaşınızın da böyle bir arkadaşı olması sizin için kötü bir belirti. Ayrıca insan, böyle kendine ithaf edilmiş yazılarla dolu bir kitabı başkasına vermez. Siz de onu bir başkasına veriyorsunuz. İçinden çıkılmaz bir durum.'

"Kitaplara ithaflar yazmak, beğenilen satırların altını çizmek, sayfaların kenarına düşüncelerini yazmak Selim'e, kendini elevermek, insanların ortasında çırılçıplak kalmak gibi geliyordu. İnsanların kitaplara birtakım çizgiler çizmeye, kelimeler yazmaya hakkı yoktu. Herkesin düşünebileceği satırları yazmak saçmaydı. Her insanın kendine özgü düşünceleri gizli kalmalıydı: yalnız kendi bilmeliydi bunları. Gene de kitabı aldı masanın üstünden. Füsun, çay hazırlamaya gidince, bir koltuğa gömülüp okumaya başladı. Önce, yüzünde alaycı bir ifade vardı: beğenmemeye hazır bir ifade. Sonra, bu ifade kayboldu: yüzü ciddileşti; sırtı kamburlaştı, başı omuzları arasında kayboldu. Gözlerini kitaptan kaldırmadan çayını içti, tabağına birkaç kere konan kurabiyeleri hızla yedi. Okurken yemeyi çok severdi. Belki de Füsun'un gülümseyen gözlerini görmemek için kitaptan başını kaldıramıyordu. Sonunda, kitabı almak istediğini, ilgi çekici yanları olduğunu, suratını asarak söyledi. Gene de okumuş olduğu bazı macera romanlarıyla karşılaştırmaya kalktı. Sözleri biraz aşırı bulununca kızdı.

"Kitabı bitirdiği zaman, ateşli bir Gorki hayranı olmuştu. Bulduğu bütün kitaplarını bir çırpıda okudu Gorki'nin. Hepsini beğendi. Fakat *Benim Üniversitelerim* başkaydı. Oscar Wilde'ı unutmuştu; edebiyatın sadelikten başka bir şey olmadığına karar vermişti. Kitaplardaki fotoğraflarını büyüttü Gorki'nin. Birkaç portre yaptı. Çini mürekkeple çizdiği portre bende durur. *Benim Üniversitelerim*'i yatağı-

nın başucuna koymuştu. Akşamları, yatağa girince, kutsal bir kitapmış gibi ondan sayfalar okurdu. 'Düşünün bir kere Esat Ağabey,' diyordu. 'İntiharını o kadar sade bir biçimde anlatıyor ki; çarşıdan dört toplu bir tabanca satın almış. Kalbine isabet ettirmek için sol göğsünün altına ateş etmiş: sadece ciğerini delmiş. Bundan samimi anlatılabilir mi?' Bilmiyorum kaç kere okudu kitabı. Durmadan: 'Benim *İncil*'im bu kitap,' derdi. 'Gorki'yi kendime benzetmek isterdim ama, rıhtımda un çuvallarını bir taşıyışı var: nerede bende o kuvvet?' Rus yazarlarına hayranlığı böyle başlamıştı."

Esat, elini göğsüne götürerek sustu. Biraz nefes aldı. Sonra, sıkıntıyla gülümseyerek: "Gorki'nin hastalığı," dedi. "Selim öyle derdi. Arada dinlenmeyince olmuyor." Turgut, onu yorduğu için özür dilemek istedi. Önemli değildi. Uzun, zarif ellerini iki yana açarak konuşuyordu: "Yaşadığıma göre, korkmamalıyım hastalığımdan. Kendini hatırlatmadıkça onu unutmalıyım. Gözümü korkutmasına fırsat vermemeliyim." Aysel bir bardak su getirdi. Esat'ın hastalığına alışmış görünüyordu. Esat, suyu uzatan eline baktı kızkardeşinin. Bu ellerde beklediği ilgiyi görmemiş gibiydi. Genç kız, Esat'ın bakışlarının farkında olmadı. Gözlerini boşluğa dikmişti. Burada soluyorsun saydam çiçek. Bir masal kahramanının bu duvarların ötesine götürmesini bekliyorsun seni. Hem de uzun süredir bekliyordu. Bu evde yaşlanmaktan korkuyorsun.

"Ayrıntılarla sözü uzatıyorum galiba." "Hayır," dedi Turgut. Asıl ayrıntılara girmelisin. Neyin önemli olduğunu bilemezsin. Belki de farkında değilsin sözlerindeki önemin. Selim'i konuşmak istemiyorum seninle. Sadece dinlemek istiyorum.

"Hayatının devrelerle anlatılmasını isterdi Selim. Wilde devri, Gorki devri gibi."

Turgut, elinde olmadan mırıldandı: "Tarih düşürmek isterdi."

"Efendim? Bir şey mi söylediniz?"

"Hiç," dedi Turgut. "Söylediğiniz kelimeleri tekrarlıyordum kendi kendime."

"Bu devrelerin sayısı, sonradan o kadar arttı ki izleyemez oldum. Bir hafta süren devreler bile oluyordu. Her devrenin tek özelliği vardı: bir önceki devrenin şiddetle reddi. Fakat Selim, bütün devreleri arasında benzerlikler bulurdu; eski devrelerini yenileriyle uzlaştırmaya çalışırdı farkında olmadan. Sonra da bütün bunu sezmiyormuş gibi konuşurdu: *'Benim Üniversitelerim*'de Nietzsche'yle Marx'ı uzlaştırmaya çalışan biri var. Ne garip değil mi? Bunu yapmaya fırsat bulamadan da ölüp gidiyor. Ne yapabilirdi acaba yaşasaydı? Böyle yarım kalan işler bana hüzün veriyor.'

"*Benim Üniversitelerim*'i ezbere bildiğine inanıyordu. Yıllar sonra, üniversiteyi bitirirken, yeniden bütün kitabı okumuş ve gözünden kaçan noktalar olduğunu görerek şaşırmıştı. Fakat sesinde, o eski hayranlık yoktu. Wilde'a hayranlığıysa tamamen geçmişti. 'Bu adamı bir zamanlar nasıl beğendiğimi bir türlü anlamıyorum,' diye dövünürdü. Ona, geliştiğini, artık on beş yaşındaki Selim olmadığını, kişiliğini bulduğunu hatırlattığım zaman yüzünü buruşturdu: 'Belli değil. Hiç ilerlediğimi sanmıyorum. Aynı aptalca duyguları taşıyorum içimde. Bendeki başkalaşma, gelişme biçiminde olmuyor. Olduğum gibi kaldım ben. Aptallar gibi büyümedim. Biraz ağırlığım arttı o kadar.'

"Büyümediği, gerçek dünyaya karışmadığı için üzülüyordu. 'Gerçekten bucak bucak kaçıyorum,' diyordu. Birini sıkıntıda görünce çocuk gibi ortadan kaybolmak istiyorum. Korkaklıktan değil; kendimi onun yerine koymaktan. İnsanların karşısında bazen de o eski aptalca utangaçlığım yüzünden dikilip kalıyorum. Gitmek gerektiği halde bir

türlü uzaklaşamıyorum. Her zaman gerekenin tersini yapıyorum, çocuklar gibi. Kitaplarla, yani bir çeşit masal dünyasıyla hayatı karıştırıyorum eskisi gibi. Galiba gittikçe de düzeltilemez oluyorum bu konuda. Masalın nerede bittiğini, hayatın nerede başladığını farkedemiyorum. Bazen, suratıma bir garip bakıyorlar; o zaman uyanır gibi oluyorum.

"Benim için bütün oyunlar, romanlar, hikâyeler herkesin anladığından başka bir anlam taşıyor. Bütün hayat, bütün insanlık bu kitaplarda anlatıldı, bitirildi. Yeni bir şey yaşamak, yeni bir kitap tanımak oluyor benim için. Kitaplarla ve onların yazarlarıyla birlikte yaşıyorum. Önsözlerle yaşıyorum. Hiçbir yazar şaşırtmıyor beni: çünkü hayatlarını sonuna kadar biliyorum. Gerçek dediğiniz dünyadaysa kimin ne yapacağı belli değil. Her gün şaşırtıyorlar beni. Yazarlarımla yaşamak daha kolay. 1886'da N. kasabasında doğdu. Babası, annesi, kardeşleri, çevresi, yaşarken kimsenin bilmediği ıstırapları, kuruntuları, arkadaşlarıyla kavgasının gerçek nedeni, hepsi hepsi satırların arasında. Tanımadığım yönlerini merak ediyorum ilk sayfalarda; fakat biliyorum hemen her şeyi öğreneceğimi.

"Bana kitap kurdu, boş hayaller kumkuması, hayatın cılız gölgesi gibi sıfatlar yakıştırılabilir. Şövalye romanları okuya okuya kendini şövalye sanan Don Kişot'a benzetebilirsiniz beni. Yalnız onunla bir fark var aramda: ben kendimi Don Kişot sanıyorum.

"Kitaplardan, yaşantılarım için yararlanamadığımı ve kendimi bir biçime sokamadığımı da yüzüme vurabilirsiniz. Ne yapabilirim? Kitap okumakla, manavın beni aldatmasına engel olamıyorum bir türlü. Manava inanmadığım halde beni aldatıyor namussuz. Ya inandığım dostalarımın beni aldatmasını önlemek: büsbütün imkânsız bu. Dostlarım alay ediyor benimle. Bu çocuğun sonu ne olacak, diyorlar. Hiç olmazsa kitaplardan kitaplar çıkarmalıymışım.

Bunu da yapamıyorum, yazamıyorum. Kitapları, işimde kullanılacak bir mal gibi göremiyorum: kapılıyorum onlara. Belki kitaplar da onlara karşı gösterdiğim aşırı ciddiyetimle alay ediyordur. Biliyorum, kitaplar da beni adamdan saymıyorlar. Fahişelerin, onlara barlarda para yediren tüccarları küçümsemesi gibi hor görüyorlar beni.

'Bütün bunları düşündükçe daha da tersleşiyorum, kendime daha çok zararım dokunuyor; benimle alay edenlerin gözünde daha da küçülüyorum. Duvarlar duvarlar var çevremde. Halsiz kalıncaya kadar başımı vuruyorum onlara.'

"Soluksuz kalmış gibi susardı. On beş yaşının kaygısız coşkunluğu gitmişti. Oysa daha yirmi yaşındaydı. On beş yaşındayken kızması bile başka türlüydü. Panait Istrati'yi ilk okuduğu zaman, bir arkadaşı 'Çok simple bir yazar' demiş Selim'e. 'Nasıl böyle konuşur Esat Ağabey,' diyordu öfkeyle: 'Panait Istrati *Suç ve Ceza*'yı nasıl coşkunlukla okuduğunu öyle anlatıyor ki insan o kitabı okumuş gibi oluyor.' Gözleri parladı: 'Ya arkadaşlıktan söz etmesi? Mihail'le arkadaşlığı? 'Simple'mış. Asıl onun okuduğu yazarlar 'Simple'dir. Gösteriş budalası ne olacak? Neredeyse kavga edecektim.' Neredeyse kavga edecekmiş. Bundan kötü bir hareket yoktu sanki. Kavga etmezdi de. Benim dışımda kimseye de öfkesini belli etmezdi. 'Bütün kötülüğün bana,' diye takılırdım. 'Anlamıyorsunuz Esat Ağabey,' derdi. 'Onları öfkeme layık bulmuyorum. Öfkem bana ait bir şey. Yakın hissetmediğim birine nasıl gösteririm onu. Onlara da size davrandığım gibi davranmış olurum. Asıl o zaman kötülük etmiş olurum size.' Bu 'Simple' sözünü hiç hazmedemedi. Günlerce 'Simple, simple,' diye söylendi durdu."

Bu öfkeni bana da göstermedin Selim; beni de layık bulmadın. Bilmiyorum bugün bile bunu öğrenmeye hakkım var mı? Söyle, istemiyorsan hemen gideyim buradan. Her şeyin istediğin gibi olmasını istiyorum. Sen, öğrenme der-

sen, öğrenmem. Sen, git beğenmediğim hayatını yaşa, dersen bir dakika bile burada durmam canım Selim! Nasıl istersen öyle olurum.

"Önceleri, çekingenliğinden, seyrek uğrardı. Onun bütün davranışlarını hoşgörüyle karşıladığımı görünce cesareti arttı: her gün gelmeye başladı. İlk yıllarda gene seyrek geliyor sayılırdı. Üniversiteye girdikten sonra, benim genellikle evde okuduğumu bildiği için, okulda canı sıkıldıkça, belirsiz saatlerde gelmeye başladı. Üst kattaki odanın penceresinden başımı çıkarıp görününce, neşelenir, merdivenleri bir solukta çıkarak dağınık odamı, hemen kendine göre, o günün ihtiyaçlarına göre düzenlemeye girişirdi. Odayı, o gün yaşamak istediği oyunun mizansenine uygun bir duruma getirirdi. Yarı çıplak odada, hayallerine uygun birşeyler bulurdu nasılsa. Onun hazırlıklarına hiç karışmazdım; oyunu engellemek aklımdan geçmezdi. Belki ben de, bir bakıma onun gibi çocuk kalmıştım bir yanımla. Selim, bu oyunlarda her yanıyla çocuktu. Onunla olmadığım zaman ne yaptığımı, nasıl yaşadığımı hiç sormazdı. Oyun dünyamızın dışındaki yaşantımla pek ilgili değildi. Ben de bunu bildiğim için, Selim'le birlikte olmadığım zamanlarda ne yaptığımı anlatmazdım ona.

"Odama girdiği sırada, o gün nasıl yaşanacağını kafasında çoktan kurmuş olduğu için, bu oyunların ne olduğunu öğrenmek ve rolümü oynamaktan başka yapacak iş düşmezdi bana. Hangi oyunların oynanacağını seçme yetkim de yoktu. Ayrıntılar üzerinde bazı tekliflerde bulunabilirdim; yalnız, önce oyunu sevdiğimi söylemem şarttı. Üzerime düşeni de içten bir çabayla yapmalıydım, yapıyordum da.

"Benimle işlerin kolay yürüdüğünü görünce, her sabah erkenden gelmeye başladı. Benim saat kaçta uyandığımı bildiği halde, çok daha erken gelirmiş sokağın başına. Biraz dolaştıktan sonra -ne kadar gecikmeye çalışırsa çalışsın- sa-

at dokuz olmadan sokağın köşesini dönermiş. Sonra, daha babamın daireye gitmediğini düşünerek geri dönmek istermiş. Sonra gene vazgeçermiş. Babamı gözetlemek üzere, sokağın köşesinde kalmaya karar verirmiş sonunda. Babamı görünce de, onunla karşılaşmamak için, hemen yandaki sokağa saparmış. Sonra, biraz daha geç kalabilmek için, yavaş yavaş yürürmüş. Gülerek anlatırdı: 'Sanki elli metrelik yeri yavaş yürüsem ne olur? Ne kadar vakit geçer? Kendime acele etmedim, diyebilmek için. Bazen bir kahveye girerim. Hiçbir zaman kahvelere yakışmamışımdır. Orduevine giren bir sivil gibi yabancı hissederim kendimi. Çayımı içer zor kaçarım. Zaten nereden kaçmam ki?'

"Benden kaçmazdı. Hiç olmazsa o zamanlar: üniversite yıllarında. Zili çalmadan, kapıda dururmuş bir süre. Uyanıp uyanmadığım hakkında tahminler yaparmış. Uykuda olduğumu bildiği halde, bunu unutmuş gibi yaparak faraziyeler ileri sürermiş. Ya kapıyı Aysel açarsa? Bu saatte ne işin var burada der gibi bakarsa? Ya da hiç öyle bakmazsa? 'Alışkın gözlerle süzerse beni? O zaman da, benim artık tatsız bir sığıntı olduğum ortaya çıkacak. Ya da artık gelişimin hiçbir heyecan uyandırmadığı anlaşılacak.' Sonunda sıkılır, zili çalarmış. Çalar çalmaz da pişman olurmuş. Tam o anda anlarmış kesin olarak, daha erken olduğunu. Neden acele ettim; sokaklarda dönseydim bir kere daha, diye kendini yermiş. 'Şimdi güldüğüme bakıyorsun da tatlı sıkıntılar yaşadığımı sanıyorsun. O sırada yanımda olsaydın, hamiyetten gözünün yaşını tutamazdın,' diyerek kızardı bana. Endişelerinin yersiz olduğunu söylediğim zaman da bana inanmış görünürdü. Ertesi gün gene aynı sıkıntıları yaşardı. Kapıdan girince: 'O filme bir daha gittim,' diye söze başlardı.

"Rahat görünmeye çalıştığı zamanlarda bile bu görünüşünün altında kuşkulu, güvensiz ve karanlık iç dünyasının katılığı olduğunu sanıyorum. İlk bakışta insanlara hemen

inanıveren, söylenen sözlerin gerçekliğinden kuşkusu olmayan bir genç izlenimi bırakırdı. Fakat, kendisinde, gerçeklere karşı dalgın duran bu yanı iyi bildiği için, kimsenin aklına gelmeyen yersiz ve gerçekdışı kuşkulara kapılırdı. Öylesine söylenmiş sözlerin altında gizli anlamlar arar, kimsenin onunla ilgilenmediği bir sırada kendisiyle alay edildiği endişesine kapılarak azap çekerdi. Bir söz yüzünden gecelerce uyuyamaz, huzursuzluk içinde kıvranırdı. Bana geldiği sabahlar bile, uzun süre, beni rahatsız etmiş olduğunu düşünerek elini kolunu nereye koyacağını bilemezdi. Sezdirmemeye çalışarak yüzümü inceler, davranışlarımda sıkıntıya benzer birşeyler arardı. Endişeleri dağıldıktan sonra da kendisiyle alay eder: 'İçimdeki Kont Draculaları gün ışığına çıkarayım da toz olsunlar. Sayın Kont: yarın gece gene beklerim.'

"Önüne çıkan her konuyla ilgilenirdi. Hepsine aynı güçle saldırır, ne yöne döneceğini bilemezdi. Onun ilgilendiği bütün meselelerde, onun kadar heyecanlı olduğumu, doğrusu, söyleyemeyeceğim. Fakat, Selim'le birlikte olduğum zamanlarda, onun heyecanına kapılmamazlık edemezdim. Bu eve, heyecanı Selim getirirdi ve giderken de birlikte götürürdü. Tekrar geldiği zaman, yalnız yaşadığı saatlerin birikimiyle daha da ateşli görünür ve bizi, bıraktığı yerde bile bulamazdı. O zaman kızar, köpürür, hakaretler yağdırır, içimizin ölü olduğunu, artık heyecanlarını bizimle paylaşamayacağını bağırarak ilan ederdi. Onun heyecanlarını izlemek de zordu: çünkü hızla yön değiştiriyordu. Bana, ilk tanıştığımızdan beri duyduğu saygıyı, böyle anlarda bütünüyle unutur, daha iyi birini bulsa, bizleri hemen bırakacağını ve bir kere bile dönüp arkasına bakmayacağını ileri sürerek beni tehdit ederdi. Sonra, birden durgunlaşır, belki benim de aslında bunu istediğimi, beni bırakmakla bana iyilik etmiş olacağını, zaten herkesin belirli bir süre sonra onu bı-

raktığını, aptalca telaşlarından herkesin usandığını üzgün bir sesle anlatırdı. Bazı günlerdeyse, hızını alamazsa, kapıyı vurup giderdi. Dışarı çıkınca hemen pişman olur, ama bunu itiraf etmek ona zor geldiği için günlerce uğramazdı. Döndüğü zaman anlattığına göre, arada geçen günlerde, bizim sokağa her gün birkaç kere uğrar, evin çevresinde dolaşır, içeri girmeye bir türlü cesaret edemezmiş. Ben de eski kavgamızı ona hatırlatmamaya çalışırdım. Yoksa, aynı meseleye dokunmaya kalkarsam, aynı kavgalar tekrarlanır ve kapı aynı sertlikle yüzüme çarpılırdı."

Acaba bu heyecanları hiç kıskanmadın mı Esat? Bu heyecanlara tam katılmadığına göre, bu kavgalarda, göründüğün kadar soğukkanlı mıydın? Bunu hiçbir zaman bilemeyeceğim. Bazı noktaları hep karanlıkta bıraktın giderken Selim. Olur ya, belki bir gün tam senin gibi hissederim, senin heyecanların benim heyecanlarım olur: o zaman seni bütünüyle yaşarım, kim bilir?

Esat, soluk almak için durmuştu. Turgut onu daha fazla yorarsa, istediği gibi konuşamayacağını sezdi. Saatine baktı ve özür dileyerek artık kalkması gerektiğini söyledi: Tekrar gelecekti. "Çok sevindim sizinle tanıştığımıza," dedi Esat. "İstediğiniz zaman uğrayın." Gülümseyerek ekledi: "Biliyorsunuz, hep evdeyim." Kızkardeşiyle birlikte Turgut'u kapıya kadar geçirdiler. Aysel, elini uzattı, gülümsedi: "Gene bekleriz." Tekrar geleceğim.

Turgut o gece, rüyasında Metin'i gördü. Metin, bütün rüya boyunca, Turgut'a kötü gelen garip gülümsemesiyle göründü. Derin anlamlar taşıyorum diyen ve insanın kanını donduran bir gülümseme. Turgut durmadan, kendi kendine: "Hayır, o aptaldır, bu gülümseme sahtedir," diye tekrarlıyordu. Sanki bu gülümsemeden korkuyordu da bu sözler-

le kendine cesaret vermek istiyordu. Bir bakıma bu gülümsemeye de razıydı. Sanki birden bu gülümsemenin biteceğini, aslında bunun kötü sözlere bir başlangıç olduğunu biliyordu ve ne olursa olsun bu sözleri duymak istemiyordu. Selim gene ölmemişti. Metin, evinde bir ziyafet veriyordu. Selim, Süleyman Kargı, Esat ve Turgut'un tanımadığı ya da hatırlayamadığı daha birçok insan vardı. Ankara'nın birbirine paralel, birbirine benzeyen küçük asfalt sokaklarından birinde tek katlı, bahçeli bir evde toplanmışlardı. Gece mi, gündüz mü olduğu belli değildi. Pencerelerdeki kalın kumaş perdelerin hepsi kapalıydı. Odaların, salonların orasına burasına serpiştirilmiş sayısız sehpanın üstüne lambalar yerleştirilmişti. Bu ışık yetmediği için evin bazı yerleri karanlıktı. Metin'in ailesi çok kalabalıktı: kızkardeşler, erkekkardeşler, anne, baba, teyzeler, amcalar, yeğenler... bitip tükenmez bir aile. Turgut, eve ilk gelenler arasındaydı. Geldiği zaman ortalıkta tanıdık bir kimseye rastlamadı. Evde büyük bir telaş vardı; kadınlar, odalarda ve salonlarda hiçbir iş yapmadan koşuşup duruyorlardı. Metin, sahte gülümsemesiyle hazırlıkları gözden geçiriyor ve yapılanları beğenmediği, gülümsemesindeki farkedilmesi güç değişmelerden anlaşılıyordu. İnsanların ve eşyanın üzerinde dolaşan, sıkıntı verici bir gülümseme. Metin, devamlı olarak bir şeyden şikâyet ediyordu. Turgut, uyandıktan sonra uzun süre bunu düşündü: neden şikâyet ediyordu?

Sonra buldu: evet, misafirlerin gecikmesinden şikâyetçiydi. Sehpalardaki lambaların ışığı yetmediğinden, kadınlar şamdanlar getirerek, büfelerin, kitap raflarının, dolapların üstüne koyuyorlardı. Ne kadar çok eşya vardı. Turgut, şamdanlar konuldukça evin aydınlanan köşelerine bütün dikkatiyle bakarak, tanıdık bir yüz görmeye çalışıyordu. Metin'in akrabaları, salonun çeşitli yerlerinde kümelenmişler, aralarında alçak sesle konuşuyorlardı. Hepsinde Metin'i

kızdırmaktan korkan, ürkek bir tavır vardı. Duvarlar siyaha boyanmıştı ya da evin karanlığından öyle görünüyordu. Hayır, siyahtı duvarlar; şamdanlar bile onları aydınlatamıyordu. Işıklı olmadığından, tavan da görünmüyordu. Odalar, salonlar, ceviz kaplama mobilyalarla doldurulmuştu: evin karanlığını artıran, çarşı işi, koyu renkli mobilyalar, mumların, lambaların ışığında, eşya, derin ve heybetli görünüyordu. Metin, arada bir ortaya çıkıyor ve akrabalarına çatıyor, misafirlerin gecikmesinden onları sorumlu tutuyordu. Son görünüşünde, vaktin artık çok geç olduğunu, bu saatten sonra gelseler bile geri dönemeyeceklerini, bu nedenle onlara yatacak yer hazırlanması gerektiğini ileri sürdü. Akrabalar çok yumuşak başlıydı. Hemen arka odalara giderek, küçük demir karyolaları salonlara taşımaya başladılar. Karyolalar Turgut'un bulunduğu salonun ortasından yan yana dizildi. Adım atacak yer kalmamıştı. Metin, bir karyolanın üstüne oturdu ve Turgut'a bakarak konuşmaya başladı. Turgut bu sözleri çok iyi duyamıyordu; fakat, arada anladığı kelimelerden, Selim'in merakla beklendiğini öğrendi. Anlaşıldığına göre, Selim'in gelmesi zayıf bir ihtimaldi. Metin, bu duruma çok sinirleniyordu. Sesini yükseltti: "Yapacağım açıklamalar bakımından gelmesi gerek. Yoksa, bu toplantının bir anlamı kalmayacak." Acı acı gülümsedi: "Her zamanki gibi," dedi. "Her zaman dediğim gibi." "Gelirse, bütün durum aydınlanacak ve ben temize çıkacağım. Ama, gelmeyecek, beni bu zor durumda yalnız başıma bırakacak." Turgut da, Selim'i görmek istediği halde, gelmesinden çekiniyordu. Metin'in zor durumda kalmasından değil, bu açıklamalardan korkuyordu nedense. Bu sırada, kalabalığın içinden biri Turgut'a yaklaştı. Turgut baktı: Süleyman Kargı. Sonunda tanıdık biriyle karşılaşmıştı. Sıkıntısını Süleyman Kargı'ya anlatmaya başladı. Fakat değişik bir biçimde açıklıyordu bunu: Metin, meydanı boş bulduğu için Se-

lim'i çekiştiriyordu. Selim bir gelseydi, bütün gerçek anlaşılacak ve Metin, yerin dibine girecekti. Metin, o kadar yakında duruyordu ki bu sözleri duymasından korktu ve Süleyman Kargı'yı salonun bir köşesine sürükledi. Birden, Selim'i yanında gördü. Ona doğru ilerledi. Bu tatsız gidişe bir son vermesini istedi ondan. Selim onu görmüyordu. Gözlerini salonun ortasındaki karyolalara dikmiş, Metin'i seyrediyordu. Turgut'un yanında durduğu büfe hareket etmeye başladı. Büfenin arkasında bir kapı varmış: biri kapıyı itiyordu. Turgut yardım etti, kapı açıldı. Aralanan kapıdan biraz sürtünerek Esat geçti, içeri girdi. Turgut heyecanla ona atıldı: "Ne söyleyecek? Selim hakkında ne söyleyebilir?" Metin'den gene korkmaya başlamıştı. Esat: "Selim, onunla konuşmayacak," dedi. "Selim, artık onun gibilerle hiç konuşmayacak. Aynı yanlışlığı bir daha yapmayacak. Burada olduğu halde ona görünmeyecek. Böyle insanlar Selim'i bir daha göremeyecek. O, artık, kendisini sevenlere görünecek yalnız." Gerçekten de Selim, o sırada Metin'in yanıbaşında durduğu halde Metin, onun gelmediğinden, kendisini boşuna masrafa soktuğundan bahsediyordu. Turgut: "Neden şimdiye kadar böyle hareket etmedin Selim?" diye söyleniyordu. Elbette, onlarla ancak böyle başa çıkılabilirdi. Bugüne kadar nasıl görmemişti bu gerçeği? Metin, gittikçe öfkeleniyor, Selim ise onun yanında durarak gülümsüyordu. Turgut, sevinerek, kendi kendine konuşuyordu -Esat kaybolmuştu- "Yalnız, onu sevenlere görünecek; yani ölmedi. Sevmeyenlerden kurtulmak için bulduğu bir çareydi demek." Bu işe aklı çok yattı. Uyandığı zaman hâlâ gülümsüyordu. Uzun süre de aynı durumda kaldı.

Daha güneş doğmamıştı. Hava aydınlanıyor, çirkin teraslar, uzun teneke bacalar, birbirine girmiş çatılar yavaş yavaş ışığa çıkıyordu. Pencerenin yanında duruyordu Turgut. Ka-

rısını uyandırmadan sessizce kalkmış, perdeyi aralamıştı; şehrin üstüne çirkinlik yığınları çökmüştü. İçinde herkesin küçük bir payı olan çirkinlikler. Mimarıyla, mühendisiyle, ressamıyla, yazarıyla bütün aydınların, rahatsız olmadan bir köşesinde yer almaya çalıştığı, bir köşesine tutunmak için uğraştığı çirkinlikler. Her çeşit aydınıyla, yarı aydınıyla, okumuşuyla, kendini yetiştirmişiyle, korkağıyla, gerçek mücadelecisiyle, bu çirkin taş, beton, mozaik ve hepsinin üstünde sarı badanalı çatı katlarına tutunmaya çalışan şekilsiz kalabalık. Bankayaonbinkoyupikiyılsonraellibinalangiller. Senin arkadaşların Selim. Benim arkadaşlarımdı Turgut. Şimdi senin arkadaşların. Bir süre daha konuştu Selim'le. Ona, giriştiği işin güçlüklerinden bahsetti. Selim'in arkadaşlarının Selim'i anladıklarından kuşkusu olduğunu söyledi. Onlarla yaptığı konuşmaları uzun uzun anlattı. Seni nereye kadar tanıdıklarını bilmiyorum. Belki de seni olduğundan çok başka türlü tanıtıyorlar bana. Kuşun, kurdun elinde kaldım Selim. Bana, onları daha önce tanıtmalıydın. Onlar hakkında bir fikrim olmalıydı. Karanlıklar içindeyim. Bu insanları ne kadar sevmiş olduğunu bile bilmiyorum. Hepsi de, benim gibi, belirli bir yönüyle tanıyorlar seni. Birçok Selim var ortada. Bunları nasıl birleştirsem? Bunu yapabilmek için hangi kitapları okusam? Bana, o güzel aydınlatıcı programlarından çizebilseydin. Salı günü ne yapmalıyım? Çarşamba günü nereye gitmeliyim? Perşembe günü hangi kitabı okumalıyım? Ne zaman yemek yemeliyim? Ne zaman uyumalıyım? Arada boşluk bırakma sakın. Tehlikeli oluyor benim için. Rüyalardaki gibi hep benim yanımda ol. Yanlış bir söz ederlerse beni uyar hemen. Sağlığında seni dinlemezdim belki. Sen gene de, alınıp hemen kaybolma. Yoksa ben de kaybolacağım. Kayboluyorum. Yaşamak, ölmek gibi değil. Bazı zorlukları var bir kere. Daha çok tehlike karşısında insan. Çoğunlukta değiliz. Ezilebili-

riz. Biz... Biz demeye hakkım var mı dersin? Seni, beni, senin insanlarını hep bir arada düşünebilir miyim acaba? Yoksa, beni aranıza almıyor musunuz? Çabalarımı gelip geçici mi kabul ediyorsunuz? Çırpınışlarımın sizinle ilgisi yok mu? Beni nasıl değerlendiriyorsun? Değerlendiriyorsunuz? Ben de başarılarımı bırakmalı mıyım yoksa? Söyle bana, arkadaşlarının arasında bu meseleye benim gibi eğilen var mı? Yoksa, bu bir yaratılış meselesi mi? Bazıları anadan doğma mı öyledir? Sonradan olmalar kabul edilmiyor mu aranıza? Selim de ona, böyle bir mesele olmadığını, böyle bir ayrımın yapılmadığını, önce girenlerin sonraya kalacağını, yeni girenlere öncelik tanınacağını anlattı. Böyle bir meselenin de insan sezmedikçe var olmadığını, elle tutulur bir gerçekliği bulunmadığını belirtti. Aralarına adam almakta güçlük çıkardıkları hakkındaki söylentiler doğruydu. Fakat tutunamayanların, bu kadarcık bir titizlik göstermesi de yadırganmamalıydı. Sahtekârlar türemişti. Tutunamayanlara gösterilen bazı kolaylıklardan yararlanmak istiyorlardı. Ne gibi kolaylıklar Selim? Karısının sesini duydu: "Ne yapıyorsun canım?" Uykulu bir ses. "Güneşin doğuşunu seyrediyorum."

Şantiyede işler çabuk yoluna girdi. Gene de bir gün önceki düzen bozulmuştu işe başladıkları sırada. Sevgili kardeşlerim: benim yokluğumu bütün kalbinizle duyduğunuzu belirtmek için çalışmanızın yalnız benim varlığıma bağlı olduğunu gösterdiniz. Her gün düzeni yeniden kurmamız, aramızdaki bağlılığın güzel bir belirtisidir.

Esat'ın sokağına geldiği zaman, Esat için günün henüz başlamadığı aklına geldi. Bir an durakladı. Kahveye giremem ya. Kaybedecek vaktim yok. Adımlarını sıklaştırdı. Kapıyı Esat açtı. Daha giyinmemişti. Turgut, özür dileyici

bir iki söz mırıldandı ve içeri girdi. Yukarı çıktılar: orada daha rahat olurmuş. Elbette. Esat'ın odasına girdiler: Aysel yatağı düzeltiyordu. Turgut'u görünce gülümsedi. Dağınıklıktan biraz sıkılmış gibi özür diledi. Aysel'in, daha çok kılığının düzensizliğinden sıkıldığını anladı Turgut ve görünüşe aldırmadığını göstermek için de gitti, odanın en rahatsız sandalyesine rahat bir tavırla oturdu. Karımdan sakladığım küçük bir yaşantı. Bu düşünceyi hemen unuttu. Onu daha rahat bir yere oturttular: yatağın üstüne. Esat, giyinmek için dışarı çıktı. Aysel de kayboldu. Onların yanında çevresine bakmaktan utanıyordu. Arkasına yaslanarak odayı inceledi. Beyaz badanalı, çatlak duvarlar çıplaktı: ne bir resim, ne bir takvim, ne de bir raf. Kapının arkasındaki çivilere Esat'ın elbiseleri asılmıştı: biri koyu, biri açık renk iki takım. Küçük bir masanın üstünde kitaplar: üniversite kitapları. Bir tanesi açık duruyor. Bir iki sandalye, yerde bir kilim. Kahverengi boyalı ahşap tavandan çıplak bir ampul sarkıyordu. Selim'in oyunlarının mizanseni: Bir oda, sahnenin sağında bir kapı. Solda pencere, bir cumba. Sabah. Oda, yarı karanlık. Genç adam, aynı zamanda yatak olarak kullanılan divanın üstüne oturmuş tavana bakmaktadır. Sessizlik. Kapı açılır, Esat girer. Giyinmiştir. Genç adama kahvaltı edip etmediğini sorar. Kapı tekrar açılır. Aysel girer. Elinde bir kahvaltı tepsisi tutmaktadır. Elbisesini değiştirmiş, saçlarını toplamıştır. Yüzünde hafif bir boya. Böyle daha güzel olmuştur. Genç adama kahvaltı etmesi için ısrar ederler. Yalnız bir çay içmeye razı olur. Esat, kitapları bir yana iterek tepsiyi masanın üstüne koyar. Genç adama bardağını uzatır. Genç adam teşekkür ederek bardağı alır. Divana oturur. Sessizlik. Aysel, pencerenin yanına giderek perdeleri açar. Oda, yavaş yavaş aydınlanır. Esat kahvaltısını ederken konuşur.

ESAT (gülerek): Erken geldiğiniz için sokaklarda dolaşmadınız ya? Benim bu tembelliğim yüzünden herkesin

kendini suçlu hissetmesi doğru değil. Aslında bunun zararını ben çekiyorum. Erken kalkamadığım için çok imtihan kaçırmışımdır. Uyanamıyorum, ne yapayım? Oysa, siz mühendisler erken kalkmalısınız, değil mi?

TURGUT (erken kalkmakla iyi bir şey yapmadığını hissederek): Mühendise bağlı.

(Esat kahvaltısını ederken Turgut, onu seyreder. Konuşmadan, Esat'ın kahvaltısını bitirmesini bekler. Sonra, çekingen bir ifadeyle sorar.)

TURGUT: Bana, bir gün önce sözünü ettiğiniz oyunlardan bahseder misiniz?

Esat, masanın önündeki sandalyenin yanından kalkar, Turgut'un yanına gelir, yatağın kenarına ilişir. Düşüncelerini toplamak ister gibi, başını ellerinin arasına alır. Bir süre konuşmazlar. Sonra Esat, ağır ağır anlatır.

"Selim, ilk yıllarda üniversiteden çok sıkılıyordu. Birçok günler, evden çıkınca doğru bana gelirdi. Ben giyinip tıraş olurken, günlük programı çizerdi. Program onaylanınca, yemek bakımından evdekilere yük olmamak için, bakkaldan alışveriş etmeyi teklif ederdi hemen. Bunu, aslında, evdekilerle mümkün olduğu kadar az karşılaşmak için isterdi. O sıralarda, evden aldığı harçlıktan başka geliri olmadığı için, fazla parası yoktu. Ben bu ayrı yemek düzenine itiraz ederdim: hep birlikte birşeyler yiyebilirdik. Olmazdı; o zaman her gün gelemezdi. Kısa zamanda bu yemek düzenine de alıştım. Bütün düzenlerine alıştım. Her sabah kapıyı açarak onu kimseye göstermeden yukarı çıkarma düzenine de alıştım. Bu düzenlerden biri bile herhangi bir nedenle bozulursa, o gün için kafasında kurduğu bütünlüğün zedelendiğini hisseder ve uzun süre kendine gelemezdi. Odaya biri girse belli etmeden huysuzlanır ve tekrar yalnız kalıncaya kadar 'yaşamazdı'.

"Günlük yaşantımızın ana çizgileri belli olduktan sonra,

ikimiz de ceplerimizi boşaltır ve ne kadar paramız varsa yarını düşünmeden ortaya koyardık. Masanın üstüne yığdığımız paralara bakarak: 'Aptal Carnegie gibi gün geçmez bölmelerde yaşıyoruz,' diye sevinirdi. Günlük bütçe yapılır: yiyeceğe, sigaraya -ben içmezdim-, gidilecekse sinemaya, mizansen için kaçınılmaz masraflara uygun miktarlar ayrılırdı. Bütün bu işler gerçek bir ciddiyetle yapılırdı. Mevcut para, giderler, hep ayrı yazılırdı. Bazen, yazarken, birdenbire gülümser, başını kaldırarak: 'Bizim kantindeki çocuklar ne düşünürdü beni görseler,' derdi. 'Doktor Jekyll ve Mister Hyde'ın çocukluk yılları!'

"Evdekiler, yukarıda olup bitenlerle pek ilgilenmezlerdi. Ne yaptığımızı bilmezlerdi. Bu saatler, ikimiz arasında titizlikle saklanan bir sırdı. Yalnız Aysel, çocukça bir merakla bizi izlerdi. Selim, onu da, sabırsız bakışlarıyla odadan kaçırırdı. Büyük çocukların oyunlarına almadıkları, erkek çocukların aralarından attıkları küçük bir kız gibi mahzunlaşırdı Aysel. Benim de, Selim'den çekindiğim için, sırrımızı saklamam, onu büsbütün meraklandırırdı. Sonunda Selim, Aysel'in sessiz baskısına dayanamayarak, kadınlarla başa çıkılamayacağını homurdandı ve Aysel de kabul edildi. Aysel'in ilk görevi, bize yemek hazırlamak, ortalığı toplamak gibi, esasa ait olmayan işlerdi.

"Bütçe düzenlendikten ve dengelendikten sonra -bazen, ertesi gün için yedek akçe ayrılırdı- Selim alışverişe çıkardı. Selim, temizlik yapılmasına sinirlendiğinden, o dışarı çıkınca Aysel odayı süpürür ve eşyaya düzen verirdi. Selim, genellikle, Aysel'in işi bitmeden onu 'suçüstü' yakalar ve sahte bir gürültü koparak, kadınları, bütün ciddi işleri, sonunda ev işi biçimine sokmakla, bütün oyunları soysuzlaştırmakla suçlardı. Aysel, bu saldırıları ciddiye alır ve güceneerek odadan kaçardı. Selim utanır ve sıkıntısını belli etmemek için, Oscar Wilde'ın kadınlar hakkında söylediği iğneli

sözleri tekrarlar, kadınlardan yakınırdı uzun süre. Onu, ya istemediği kadar ciddiye alıyorlar ya da hiç aldırmıyorlardı. Sonra, hemen unuturdu yaptıklarını. Başkalarına yaptıklarını hemen unuturdu. Başkalarına kötülük ettiğini hissetmenin acısına dayanamazdı. 'Bütün öfkelerimi öyle içten duyuyorum ki, kimsenin alınmaması gerek bana; bu yüzden ancak beni beğenebilirler,' diyerek şımarıkça gülerdi. 'Beni ya şımartın, ya da kapı dışarı edin!' diye bağırırdı. 'Yarı içtenliğe dayanmam zor benim. Bir kişi mi kalacak? Tamam: bir kişi kalsın.' Sonra gene bağırmaya başlardı: 'Ben günahkârım: bana vurun!' O günlerde Dostoyevski'yi okuyordu.

"Sonra hemen mahzunlaşırdı: 'Ya bir kişi de kalmazsa?' Yanıma oturur, titrek bir sesle: Kitaplar yüzünden çok acı çekiyorum Esat Ağabey,' derdi. 'Sanki hepsi benim için yazılmış. Bu kadar insanı birden canlandıramıyorum: hepsini birbirine karıştırıyorum. Gülünç oluyorum.' Odayı dolaşırdı inleyerek. 'Ben rezilin biriyim ve rezilliğimi biliyorum.' 'Selimciğim,' derdim, 'Kendini bu kadar zorlama. Karamazov'ların bulunduğu şartlar altında değilsin.' Oyuncağı elinden alınmış bir çocuk gibi suratını asardı: 'Peki, ben etki altında kaldığımı, kitapların beni mahvettiğini nasıl anlatacağım?' Anlaşılmamaktan çok korkardı. 'Başkalarından ayrı hissetiğimi nasıl belirtsem? Kimse bilmeyecek... Hiç olmazsa mezar taşıma yazın: burada insanlara başka türlü hayran olan biri yatıyor. Ne türlü? Bir bilsem, ah bir bilsem.'

"Beni tedirgin ettiğini düşünerek, aşırı kibarlık oyununa başvururdu. Çantasından ders notlarını çıkarır, yatağın üstüne serer ve önce benimle ilgili değilmiş gibi yapardı. Sayfaların arasına gömülür, büyük matematikçileri oynardı. Sonra, benim de büyük hukukçuları oynamamı isterdi: büyük adamların yanında, büyük adamlar bulunduğu için. Masayı hazırlar, kitabımı açar, kırmızı kalemimi üstüne ko-

yarak önümde eğilirdi. Bu denemenin kısa zamanda sonuç vereceğini, benim, beş on dakika sonra usanarak, 'onun arzularına boyun eğeceğimi' bilirdi. Kitabı kapayarak kalkardım: 'Peki Selim, ne istersen yapalım.'

"Bana zor gelen işlerle başlardı: 'O halde,' derdi, 'Hikâye yazalım.' Hikâye defterlerimizi yatağın altından çıkarır, tozlarını temizler, uzatırdı: 'Bu günkü konumuz, ihanet ve vicdan azabı.' Sonra hemen yatağa oturur ve başını kaldırmadan sürekli yazardı. 'Ben yazarım, ben yazarım.' diye söylenirdi arada. 'Çünkü yazıyorum.' Ben bir iki satır yazdıktan sonra yorulur, onu seyretmeye başlardım. İyi bir günündeyse bir sayfa kadar yazdıktan sona bırakır ve yazdıklarını okurdu. 'İhanet ve vicdan azabı' hikâyesini hatırlıyorum: çünkü bir hafta boyunca, aşağı yukarı aynı şeyleri yazdı, yırttı. Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ını okuyordu. 'Adam yüzlerce sayfa yırtıyormuş. Biz de kendi çapımızda katılıyoruz ona. Gorki'ye göre, Tolstoy insana baktığı zaman bin gözü varmış gibi gelirmiş. Bizim bir sayfa yırtmamız gene iyi.' Yazarlık konusunda ciddi görünmekten korkardı. 'İşi gülünçlüğe vurup, kurtarıyorum kendimi,' derdi.

"Hikâyedeki vicdan azabı, canlı bir varlıktı. Yanılmıyorsam dört ayaklıydı. Evet. Daha önce iki ayaklıymış da, vicdan azabından dört ayak üzerinde sürünmeye başlamış. Okurken, elindeki kâğıdı birden bırakır ve halının üstüne çömelerek vicdan azabını taklide başlardı: 'Dickens da, kalabalığın önünde, romanlarındaki kahramanları taklit ederek okurmuş kitaplarını. Bu yüzden epey para yapmış.' Aynı zamanda, yedi çocuk babası bir adam var hikâyede. Dışarda kar yağıyor ve adam aç. İçerde yalnız başına oturuyor vicdan azabı. Bir türlü pirzolasını yiyemiyor: dışardaki adam yüzünden. Sonra, *Şehvet Kurbanları*'ndan bir sahne giriyor araya. Onu pek iyi hatırlamıyorum. Galiba beyaz sakallı bir ihtiyar da kar altında bekliyor. Sonra, vicdan azabı

sahneye çıkıyor. Bu bölümün başlığı: Vicdan azabı sahnede. Yedi çocuk babası adama bakabilmek için, onun çocuklarını doyurabilmek için sahne hayatına atılıyor vicdan azabı. Perde açılıyor. Sahne boş. Soldan, kulisten, bir adam görünüyor, yerde. Adam, yavaş yavaş sahneye çıkıyor, sürünerek. Yedi çocuk babası adam da sağdan çıkıyor ve yerde sürünen adama eğilerek soruyor: 'Sen kimsin?' Yerde sürünen, son bir gayretle cevap veriyor: 'Vicdan azabı', ve ölüyor. Piyes burada bitiyor. Hikâyenin nerede bittiği belli değil. Çünkü Selim burada bıraktı. Yok, biraz daha yazdı galiba. Oldukça para yapıyorlar bu oyundan. Fakat baba, parayı eve götürmüyor. Bir bar kadınına yediriyor. Burada gene, *Şehvet Kurbanları*'ndan bir sahne giriyor araya. Pek iyi hatırlamıyorum sonunu. Oldukça uğraşmıştı."

Esat sustu. Yorulmuştu. "Bu hikâyelerden sakladığınız oldu mu?" "Hayır. Giderken sayfaları götürürdü. Kimsenin bulamayacağı bir yere saklıyormuş. Polis peşimizdeymiş de." Belki gerçekten bir yere saklamıştır. Saklamalıydı. Nasıl razı oldu her şeyin kaybolmasına? "Hiç iz bırakmamak gerekiyormuş. Öyle söylerdi. 'Beni bulamayacaklar. Ne kadar uğraşsalar çözemeyecekler sırrımı,' derdi. 'Sonunda pişman olacaklar. İnsan müzesinde bir manken eksik kalacak. Bir biçim veremeyecekler bana. Vicdan azabından kahrolacaklar. Bir türlü bir biçime sokamayacaklar beni. Böylece intikamımız alınacak.' Son yıllarda bir gün, yazıları, mektupları saklamanın küçük burjuva romantizmi olduğunu söyledi ve eve gidince de, kendi deyimiyle, bir 'duygululuğa paydos' temizliği yaptı."

Bir çay daha içtiler. Güneşli bir gündü. Aysel saçlarını yıkamış, pencerenin yanında kurutuyordu. Güneş ışınları, saçlarını saydamlaştırıyordu. Saçlarını tarıyor, dağıtıyor. Cama konan bir sineğin ön ayaklarını başına sürtmesi gibi. Yapmacıksız, sorumsuz. Selim onu sevmiş miydi? Bir ilgi

duymuştur. Bu çeşit ilgilerini gizledi herkesten. Aysel'in birtakım ümitleri olmuştur. Ne olur sen de anlatsaydın Aysel. Onu sevdiğini, onun da sana taptığını söyleseydin... bir masal gibi... bir oyun gibi. İnsanın içinden geçenler daha önemli değil mi? Daha gerçek değil mi? Başka gerçekler de var, diyorsun. Onunla bir süre ilgilendim, diyorsun. Benimle evleneceğini sandım. Selim'in benimle uğraşmasını, beni adam etmeye çalışmasını bütün genç kızların anladığı gibi yorumladım. Bunun dışında, sıkıntılı yaşantımızda, gelip geçici bir yenilikti Selim. Onunla neden ilgilendiğimi anlamadı. Anlamıştır; sonunu düşünerek cesaret edememiştir. Bilmiyorum, oyunlarını, onun sevdiği gibi sevmedim. Bütün bunları, geçici bir heves sandım. Bundan korkmuştur Selim de: böyle düşünmemden. Parlak bir geleceği vardı: iyi bir kısmetti benim için. Oyunlarına fazla düşkündü: gereğinden çok 'sözünün eri' idi. Böyle olacağını bilseydim bu oyunlara katılır mıydım? Ondan hoşlanıyordum ayrıca. İsteseydi her şey başka türlü olabilirdi. Kendini öldürmezdi belki. Bu kadar ciddi olduğunu bilmiyordum düşüncelerinde. Fakir yaşantımıza katılmasını bir özenti sayıyordum. Anlaşılmadığını sanan bir budalaydı: tatlı bir budala. Bulanık hayaller peşinde koştu. Bir yerde bırakmalıydı bunları. Bakışlarımla o kadar uyarmaya çalıştım onu. Hafiftim, güzeldim, rüya gibiydim; bakmasını bilmedi. Gene yanlış bir ortama girmişsin Selim. Önüne gelen nimetleri değerlendirmesini bilmeyenlerin, seni, senden başka türlü bir insan yapmak isteyenlerin arasına düşmüşsün. Aldatıcı yumuşaklığınla boş yere ümitlendirmişsin onları. Aslında "Evdeki Yabancı" oyununu oynadın onlarla.

Turgut'un üstüne büyük bir ağırlık çökmeye başladı. Çözümsüz sorular saldırdı. Çevresine baktı: odanın çıplaklığı, eskiliği onu rahatsız etti. Odadaki insanları köhne buldu. Sıkıcı ve renksiz bir hayatın izi vardı her yerde; benim ya-

şantım da aynı tatsızlık içinde. Selim olmasaydı ne yapacaktık sanki? Ne yapacaktınız - Ne yapıyorsunuz? Getirdiğin içtenliğe, canlılığa kapılarını kapadılar aslında; istedikleri Selim'i içeri aldılar: Selim'in istemediği Selim'i. Herkesin iyi kötü, yürüdüğü bir yol vardı. Herkesi yoldan çevirmeye çalıştın sokağın köşesinde durup. Hepsi de sana içinden güldü. Dur bakalım, dediler. Dur bakalım hele. Biz mi bilmiyoruz nasıl yaşanacağını? Dünkü çocuk, bize akıl mı öğretiyorsun? Başka bir şey yapmak gerekseydi elbette biz bulurduk bugüne kadar senden önce. Senin ortaya çıkışınla mı böyle bir ihtiyaç doğdu? Dur bakalım. Bir düşünelim. Önce bunu biz bulmuş olalım. Çok üstümüze varma. Bizi telaşa boğma. Yoksa hiçbir şey yapmayız inadımızdan. Sen gelinceye kadar yaşamıyor muyduk? Öyle mi diyorsun? Yanılıyorsun. Herkesin bir işi gücü var, bugüne kadar bellediği bir usul var. Herkesin bir yataktan kalkışı, bir yemek yiyişi var. Senden akıllıları var, senden yaşlıları var, senden tecrübelileri var. Bu kadar adamın düşünemediğini sen mi buldun? Dur bakalım, dur bakalım hele. İki satır öğrendin diye herkesi cahil mi sanıyorsun? Bağırıp çağırarak gözümüzü mü korkutmaya çalışıyorsun? Ben bilmesem de bir bilen vardır elbette. Bu kadar atılışı, saldırışı, yıkışı sana bırakırlar mı? Dur bakalım, dur hele. Nereden geldin, nereye gidiyorsun? Belgelerini, izinlerini, tanıklarını, yeteneklerini göster bakalım. Seni buraya kim soktu, kim izin verdi sana bütün bunları söylemen için? Bir yanlışlık olacak. Kapıcıyı çağırın. Nasıl boş bulunmuş? Dışarı çıkarın şunu: etrafa bu kadar saldırmasına göz yummayın. Herkese, ne yaptın? ne yapıyorsun? neye yarar bunlar? demesine fırsat vermeyin. Saldırın ona: o ne yapmış? ne yapıyormuş? Gördün mü? Dur bakalım, dur bakalım hele. Öyle kolay değilmiş, değil mi? Kolay olsaydı biz yapardık. Yapmadığımıza göre, bizim de kendimize göre bir bildiğimiz var. Biz de okuduk onları.

Onlardan, dediğin anlam çıkmaz. Çıksaydı, biz bilirdik senden önce. Hepimiz birbirimize tanıklık ederiz. Sana kim tanıklık edecek? Kim koruyacak seni? Ne demişler, el elden üstündür. Biz de geleneklere, saplantılara karşıyız elbette. Fakat, bütün bunları bilmiyormuş gibi bize yeniden öğretmeye kalkmana da karşıyız. Bunun bir yolu yordamı var. Önce kendini tanıtmalısın, yaptıklarınla ispat etmelisin kendini. Başkaları nasıl yapmışsa, nasıl yapıyorsa öyle davranmalısın. Kendini önce başkalarına kabul ettirmelisin ki biz de kabul edebilelim. Bunun için de belki önce ölmelisin. Unutulmalısın. Unutulan herkesin hatırlanması için ne kadar zaman geçiyorsa, o kadar zaman geçirmelisin mezarda. Orada bile acele etmemelisin. Senden önce ölüp, senden önce unutulanlar ve daha hatırlanmayanlar var. Dur bakalım, dur hele. Sıranı bekle.

Belki de Selim olduğu zamanlar bu odanın bir büyüsü vardı ve onlar da bu büyüyü hissettiler efendimiz. Belki de gördüğü rüyaya onları da inandırdı o zamanlar. Bütün rüyalar artık birbirine karışıyor Olric. Düş ve gerçek arasındaki çizgi siliniyor. Selim de imtihanlardan önce böyle olurdu: bu olayı gerçekten yaşadım mı, yoksa dün gece rüyada mı görmüştüm? Senin rüyalarını yeniden yaşamaya çalışıyorum Selim. Onun için, gerçeğe kaptırmamalıyım kendimi; sinirlenmemeliyim, gülümsemeliyim. Kendisine yaklaşan Aysel'e gülümsedi.

Yemeğe kalmasını teklif ettiler. Turgut, sıkılarak, vaktin henüz erken olduğunu, isterlerse arabasıyla biraz gezebileceklerini söyledi ve onları dışarda yemeye davet etti. Fazla nazlanmadılar. Yapacak bir işleri yoktu. Onun vaktini almayacaklarsa sevinerek gelirlerdi. Turgut, aylardır ilk defa, arabasına doğru gerçek bir sevinçle yürüdü.

Ilık bir sonbahar günüydü. Sokaklar, duvarların üstü, arabaların çevresi yaprak içindeydi. Turgut'un arabasının

üstüne de birkaç yaprak düşmüştü. Halı gibi yumuşak, turuncu, sarı ve henüz ayağınızın altında çıtırdamayan yapraklar. Temizlenmesi unutulmuş köşelerde, belki geçen sonbaharın unuttuğu yapraklar bile vardı aralarında. Ayakkabısının burnunu yaprakların içine sokarak yürüyordu. Değişik bir yaşantının tazeliğiyle yürüyordu. Birbirinden habersiz yaşantılar içinde olmak ne güzeldi. Daha önce bilinmeyen bir kapıyı çalmak, yeni bir sesi dinlemek. Yeni yüzler görmek. Daha bilmediği ne odalar, ne insanlar vardı kim bilir o evde? Yeni imkânların heyecanı vardı. Bildiği sokaklardan yeni insanlarla birlikte geçiyordu. Ne güzeldi her zaman gidilen bir lokantanın tanıdık garsonlarını yabancı bir sesle, yeni dostların yabancılaştırdığı bir sesle çağırmak... kendini yenilemek: elbisenin üstüne sinmiş olan eski kokulardan, bakışlardan, seslerden, ilgilerden temizlenmek, yeni yüzleri, yeni adlarla çağırmak. Yıpranmış ümitlerden taze ümitsizliklere kesiksiz bir geçiş... Esat'la Aysel'i tam o anda tanımış olsaydı! Bir gün önce tanımak, bir günün getirdiği düşünceler, duygular; bu kadarı bile fazlaydı. Gene de geç kalınmıştı. Karşılıklı yorumlar yapılmıştı açık ya da kapalı. Birbirlerini düşünmüşlerdi, tartmışlardı. Bunları yapacak zaman da geçmemiş olsaydı; denizin katıksız mavisine hayran oldukları anda tanışmış olsaydı onlarla. Parlak gökyüzüne baktıktan sonra yavaşça aşağı indirilen gözler, ilk defa bakışsaydı. Oysa ne kadar çok oldu tanışalı: belki yirmi dört saat bile geçti. Sizi tanıdıktan sonra uyudum, uyandım, bu arada rüya gördüm; yeniden karşılaştık. Ne yazık, belki bunları dün, bana kapıyı açtıkları zaman bilseydim, sizleri yeni tanımış olmanın büyüsüne kapılarak kim bilir neler söylerdim? Yeni tanışmanın verdiği şaşkınlıktan olacak: değerini bilemedik o anların.

Arabayı çok hızlı sürdüğünü ve tehlikeli geçişler yaptığını, karşı yönden gelen şoförlerin yüzünden anladı. Yavaşla-

dı, kıyıdaki bir gazinonun önünde durdu. Yoldaki suskunluğunu gidermek için, gazino ve yemeklerin iyiliği hakkında yorumlarda bulundu. Aysel, hafif hareketlerle, sıçrayarak arabadan çıktı: tarihten önceki zamanlardan kalan, uçmasını unutmuş bir kuş gibi. Esat da her yöne çevirdiği uzun boynuyla, adları aurus ile biten nesli tükenmiş hayvanlardan birine benziyordu. Bu hayvanlara, günümüzde ancak, traktörlü-vinçli-betonyerli inşaatçıların avlanma sahalarının dışında, kazma girmemiş ahşap ev ormanlarında rastlanmaktadır. Yırtıcı teknisyenlerin bulunmadığı böyle uzak bölgelerde yaşayan bu tarih öncesi hayvanlar, sakin yaşayışlarının doğal bir sonucu olarak uçucu ve koşucu özelliklerini kaybetmişlerdir. Çevrelerindeki doğal beslenme şartlarının esnaf avcılar tarafından sistemli bir şekilde yok edilmesi, bu nazik hayvanların gittikçe azalmasına ya da ehlileştirilerek özelliklerini kaybetmesine yol açmaktadır. Bazıları, kat karşılığı, ahşap evlerdeki yuvalarından çıkmakta ve yeni yerleştikleri beton kafesler içindeki yaşayışa uyamayarak mahzunlaşmaktadırlar. Son yapılan geri kalmış hayvanlar sayımında bunlardan ancak dört bin iki yüz kadar kaldığı ve kilometre kareye üç tane düştüğü tespit edilmiştir. Yakında bunlara sadece biyoloji kitaplarında rastlayabileceğiz. Yabancı bilim dergilerinde bugünkü tutumumuz şiddetle eleştirilmektedir. Onlar, bu servetimize de el atmadan duruma bir çözüm getirmesini istiyoruz. İlgililerden yardım bekliyoruz.

Aysel'in oturmasına yardım ederken, yeni hayvanlar türüyor bunların yerine, diye düşündü. Çirkin hayvanlar.

İlk çekingenlikler ne kadar tatlıdır. Oysa insan, bu beceriksizlikleri bir an önce yenmeye çalışır. Bütün gücüyle büyüyü bozmak, buzları kırmak için uğraşır. Birlikte yapılan her yeni hareket de, istenmediği halde bu büyüyü geri geti-

rir: insana yeni bir fırsat verir. Turgut da, bu sefer acele etmedi. Yemek seçmekteki kararsızlıkların, tabaklara uzanmaktaki çekimserliğin, her duruma uygun söz bulma güçsüzlüğünün ayrı ayrı tadına vardı. Kendini bıraktı: uzun sessizlikleri bozmak için çaba göstermedi. Gözlerini Aysel'in bakışlarından kaçırmadı. Dalgaların üstünde oynaşan güneş ışınlarına daldığı zaman söylenen sözleri duymadığı için üzülmedi. Zamanı unuttu: oraya gelmeden başından neler geçtiğini, ayrıldığı zaman neler geleceğini düşünmedi. Selim'den bahsetmek istediği sırada da, acaba şimdi konuşmasam daha mı iyi olur diye bir endişeye kapılmadı.

"Can sıkıntılarını da sizinle yaşar mıydı?" diye sordu Aysel'e bakarak. "Bazı günler çabuk tükenirdi, ne yapacağını bilemezdi. Böyle zamanlarda hemen yatağa uzanır ve hiç kıpırdamadan uzun süre yatardı. Cansıkıntısını sessizce yaşardı benimle. Bir yandan da dinlenirdi. 'Cansıkıntısıyla dinleniyorum ancak,' derdi. 'Sıkılırken dinlendiğimi anlamıyorum. İçimin yeni heyecanlar için dolduğunu hissetmiyorum. Fakat, bilmeden yeni yaşantılara hazırlıyorum kendimi. İçimde bir Selim ölürken kalan bütün gücüyle yeni bir Selim yaratıyor.'

"Birden yataktan fırlayarak bağırırdı: 'Selim öldü. Yaşasın Selim!' 'Eski Selim'e hiç acımıyor musun?' derdim. 'O kadar çok Selim öldü ki, hangi birisine acıyayım. Ayrıca, ölülerden korkarım ben. Onlardan bana ölüm bulaşmasından korkarım.' Gerçekten ölülerden korkardı. Babasının ölüsüne bakamamıştı.

"Bir gün, gene bir Selim öldürdükten sonra, üstüme saldırdı: 'Bilimsel bir çalışma yapacağız bugün. İktisadın tanımı ve çeşitli iktisadi sistemlerin karşılaştırılması üzerinde incelemelerde bulunacağız. Dün, bazı serseriler, toplumu yöneten gerçek kuvvetler hakkında anlamadığım sözler ettiler meyhanede. Sizleri orada temsil eden biri olduğum

için, bu kulaktan dolma filozoflar karşısında küçük düşmemi istemezsiniz herhalde.' Masanın üstündeki kitaplara saldırdı ve ilgili bulduğu ilk kitabı önsözünden yüksek sesle okumaya başladı. Anlamadığı cümlelerde durarak, benden açıklamalar istedi. Doğrusu, sadece bir öğrenci, hem de derslere ilgisiz bir öğrenci olduğum için, ona yararlı açıklamalarda bulunamadım. Birden kızarak kitabı kapadı: 'Tanrım! Hep önsözlerde kalıyorum!' Durmadan yakınırdı: 'Biraz daha ilerleyebilsem, hiç olmazsa 'Giriş'e kadar gelebilsem!' Ellerime sarılırdı: 'Bana yardım edin dostum! Bütün kitapların neden yazıldığını, yazanların kimlere teşekkür borçlu olduğunu, bu kitabı yazma düşüncesinin onlara nasıl geldiğini, bu kitabın ne gibi bir boşluğu dolduracağını, hepsini biliyorum. Sonra ne oluyor? Anlatın bana.'

"Önsözler sayesinde, bütün yazarların ailelerini tanıdığını, onlarla artık akraba gibi olduklarını, ilk hayal kırıklıklarına birlikte üzüldüklerini, ilk başarılarının tadını birlikte çıkardıklarını, bütün aşklarını ezberlediğini anlatırdı. Özellikle, yazarın ilk kitaplarında çektikleri güçlüklerle yakından ilgilenirdi. 'Hayatlarının bu bölümlerini kendi yaşantıma çok uygun buluyorum Esat Ağabey. Sonra, beni yarı yolda bırakıp gidiyorlar. Bu başarısız yılların hikâyesine kendimi öyle kaptırıyorum ki, unutuyorum sonradan meşhur olduklarını; onlara, dolayısıyla kendime acıyorum. Başarıdan sonra sevimsiz oluyorlar. Ne yaptıklarını anlatmaya kalkıyorlar uzun uzun. Sevmiyorum onları.' Daha sonra, sözlerine kapılarak bütün kitapların yalnız önsözlerini okuduğunu ileri sürerdi. Oturduğu yerde gözlerini kapayarak mırıldanırdı:

"Hayatı ve Eserleri. Hiç bıkmıyorum bunları tekrar tekrar okumaktan. Yazarın her kitabını okurken 'Hayatı ve Eserleri' yeniden karşıma çıkıyor. Bir daha, bir daha okuyorum. Sanki önceden 'Hayatı ve Eserleri'ni bilmiyormuş gibi yapıyorum: yeni baştan heyecanlanmak için. Yalnız, yazarlar

arasında bir birlik bulunmaması beni yoruyor. Hiç olmazsa önsözleri yazanlar, yılda bir kere toplanmalı ve aralarında ortak esaslar tespit etmeli. Bugünkü durum esef verici. Bakıyorsun bir yazar, çok zor birleştiriyor kelimeleri. Bir türlü cümleleri kuramıyor. Öyle diyor önsöz amca. Geçer kara tahtanın başına diyor, yazar bozar, uğraşır. Bütün bunları da yarı karanlıkta yapar. İstediği cümleyi bulunca da koşar, bütün ışıkları yakar. Ben de tam bu üstadın huylarını benimsemek üzereyken, bir önsöz daha geçiyor elime. Bu önsöz de yazarın coşkun bir ırmak gibi yazdığını anlatıyor. Kendisini tutamıyor adam: bıraksan günde yüz sayfa yazacak. Bazısının ilk eseri çıkınca kapışılıyor, bazısı on tane bile satamıyor ilk kitabından. Kime hizmet edeceğimi şaşırıyorum. Onlara uşaklık etmekte zorluk çekiyorum. Biri insanlardan kaçıyor, öteki bir dakika yalnız kalmıyor. Sonunda hükümet el koyacak bu işe. Hepsine haddini bildirecek. Bizi zehirlemeye ne hakları var?'

"Sonunda iyice sapıtırdı. Bir 'önsöz yazarı' olacağını, yalnız önsözler yazacağını, bunu daha kimse düşünmediği için böylece meşhur olacağını söylerdi. Neden bunu daha önce düşünmemişti? Belki onun gibi, önsöz okumaya meraklı yüz binlerce insan vardı. Bu insanların istekleri uygun bir biçimde karşılanırsa, insan bu işten zengin bile olabilirdi. Yüz binlerce insanın arzusuna cevap vermek gerekiyordu. 'Ne gibi önsözler yazacaksın Selim?' dedim.

"Kendi önsözümü yazacağım. Olmayan romanların yazarı Selim Işık için önsözler yazacağım. Her önsözde, okuyucunun karşısına değişik bir kişilikle çıkacağım. Bin yazar kadar, on bin yazar kadar güçlü olacağım böylece. Bazı önsözlerde başarısız bir yazar olacağım: ilk eserimin ilgi görmemesi üzerine ümitsizliğe kapılarak intihar edeceğim. Bazen de, o kadar meşhur olduğum halde anlaşılmamış olmanın ıstırabını duyacağım gene: insanlardan kaçacağım.

"Önsözcülükte o kadar meşhur olacağım ki ayrıca, gerçek yazarlar, yani, eserlerinin önsözden sonraki kısmı da var olan yazarlar da yalnız bana yazdıracaklar önsözlerini. Kimseye gitmeyecekler benden başka. Yalnız, onların 'Hayatı ve Eserleri'ni de gene bildiğim gibi yazacağm. Gerçek hikâyelerinin ne olduğu beni ilgilendirmeyecek.

'İşte böylece dostum, okumuş olduğum önsözlerden edindiğim bilgiler boşa gitmeyecek. Dünya çapında ilk 'önsözcü' olacağım. Edebiyat dünyasında binlerce yıldır eksikliği duyulan bir yaratıcı ortaya çıkacak. Belki İsveç Akademisi de bu konuda bir Nobel ödülü koyar; ne dersin?'

"İktisat kitapları kapanır ve önsöz yazmaya girişilirdi. Defterler hemen yatağın altından çıkarılır, önümüze konulurdu.

"Macera romanları, edebi eserler, bilim eserleri için önsözler yazdı. Hepsinin altında yazarının eseri hazırladığı şehrin adı ve yazıldığı tarih bulunurdu: Ankara 1951, Kadıköy 1948, Londra 1922, Venedik 1934. Dipnotlar ve bibliyografya da ihmal edilmiyordu. Ayrıca, yazarın bütün eserlerinin bir kronolojisi veriliyordu. Benim önsözler, tahmin edeceğiniz gibi, hep yarım kaldı. Bazılarını Selim bitirdi. Onlara, ortak çalışmanın ürünleri olarak, daha fazla değer verirdi. 'Dostoyevski'yle Mark Twain oturuyorlar: hem acıklı hem gülünç bir roman yazıyorlar. Onun gibi. Ender rastlanan bir edebiyat olayı.'

"Sevdiği yazarlara korkuyla karışık bir saygı duyar; aynı zamanda, onları, günlük basit olayların kahramanı olarak gösterip alay etmekten kendini alamazdı. Onları, hayalinde gülünç duruma düşürerek kendilerini beğenmelerine engel oluyormuş. Onlara kızıyordu: 'Bana hayatı zehir ediyorlar. Bütün yaşantımı etkileyerek benim için hayatı yaşanmaz bir cehenneme çeviriyorlar. Hepsinin yer aldığı bir roman yazacağım ve burunlarından getireceğim: bana yaptıklarını

ödeteceğim onlara.' Gerçekten rahatsız oluyordu. Aynı zamanda bütün yazarlar gibi olmak, bir anda hepsine birden benzemek arzusu onu yoruyordu. Aslında, önsözleri gerçek bir merakla okuyor ve onların hayatlarını kafasında didik didik ediyordu. Dedikoduyu sevmeyen Selim, edebiyatçılardan bahsederken, gerçek bir dedikoducu kesiliyordu. 'Biliyor musunuz?' diyordu: 'Kafka'nın iktidarsız olduğu söyleniyor. Dün akşam çamaşırcı kadın anlattı.' Bu şakaların herkesten çok onu yorduğunu, rüyalarında bile bunlarla uğraştığını biliyordum. Onları, hayalinde karşılaştırıyor ve birbirlerine, 'sonradan hatırladıklarında utanacakları sözler' söyletiyordu. Böyle anlarda alay ve ciddiyeti karıştırıyor, kendisinin de hangi yanda olduğunu bilmiyordu. Bu kadar çekiştirdiği halde yazarlar hakkında başkasına söz söyletmezdi. Okuduğu bir yazarı beğenmeyecek olursanız, hemen kavga çıkarırdı. Sonra gene tahminler yapar dedikoduya başlardı: 'Dostoyevski'yle yarım saat konuşmaya dayanamıyorum,' derdi. 'Hemen, aptalca siyasi düşünceler ileri sürmeye başlıyor, insanı çileden çıkarıyor. Çar'a yaranmak için olacak.'

"İlk tanıştığımız yıllarda, siyasî düşüncelerinde kararsızlık gösteren yazarları hiç affetmezdi. Düşünce namusu onun için çok önemliydi. Gençlik inançlarını reddedenlere çok öfkelenirdi. Birçok yazarı, bu nedenle okumaz olmuştu. Bu konuda yalnız Dostoyevski'yi mazur görürdü: 'Çok yalvardı, dayanamadım,' diyerek meseleyi geçiştirmeye çalışırdı. Ona, kendisinin de sık sık düşünce değiştirdiğini söylerdim. Yüzünü buruştururdu: 'Anlamıyorsunuz Esat Ağabey, kafanız çalışmıyor. Bendeki değişikliklerin düşünce namusuyla ilgisi yok!' Düşünce namusunu, yalnız siyaset alanı için düşünmemek gerektiğini ileri sürerek onu kızdırırdım. 'Benim gibi geleceği parlak bir yazarı kızdırdığınız için ilerde pişman olacaksınız!' diye bağırırdı. Ben, onu daha çok kızdırmak

için, meşhur olduğu zaman büsbütün çekilmez, huysuz, ters bir insan olacağını belirtirdim. O zaman bana hak verirdi: 'şimdi gene çok iyiyim,' derdi. 'Bütün alçakgönüllülüğüm, bütün iyiliğim, daha doğrusu iyi olduğum anlar, başarısızlığımdan ileri geliyor. Kendi kendime -eğer kendimi kaybetmemişsem- hiç olmazsa iyi olayım, tutulacak bir yanım olsun, diyorum. Başarısızlık korkusu, kötülükleri denemeye engel oluyor. Çıkmazlar içindeyim Esat Ağabey!'

"Selim'deki bütün huysuzluğun, başarısızlıktan ya da kendini başarısız saymasından ileri geldiğini düşünüyordum. Böyle ümitsizlik anlarından sonra günlerce uğramazdı. Sonra birden ortaya çıkardı: 'Mağaramda dayanılmaz günler geçirdim Esat Ağabey.' Odasına, mağara derdi o zamanlar. Saatlerce tavana bakarak düşünürmüş. Ne düşündüğünü anlatmazdı. 'İfadesi güç şeyler düşünüyorum. Şeyler... şeyler.' Durur, kafasını toparlamaya çalışırdı. 'Çok saçma şeyler, çok önemsiz şeyler de düşünüyorum. Kafam hiç durmadan çalışıyor. Önemli, önemsiz: ben sıraya koymaya fırsat bulamadan büyük bir hızla geçiyorlar. Geriye yalnız yorgunluk kalıyor. Okumalıyım ve bütün bunları unutmalıyım.' Ben onu yatıştırmak için iskambil oynamayı teklif ederdim. Uzun süre kabul etmez, razı olduğu zaman da, babamın eve dönme saatinin yaklaştığını hatırlayarak kaçıp giderdi.

"İhtiyarlarla birlikte bulunma alışkanlığını artık kaybetmişti. İnsanlarla birlikte bulunma alışkanlığı da kayboluyordu. Beni bile görmek istemediğini seziyordum. Kitaplarla yaşamanın dışında hiçbir ilgisi kalmamış gibiydi. 'Romancılar için bulunmaz bir okuyucuyum Esat Ağabey,' derdi. 'Birinci sınıf okuyucu; hayır, daha ileri: lüks okuyucu. Kitaplarının böyle okunduğunu bilselerdi fakirler, kimbilir ne kadar sevinirlerdi. Durmadan yazarlardı; bir türlü ölemezlerdi.

"Benim durumum biraz karışık burada. Yerim belli değil;

okuyucuyla yazar arasında bir noktada çırpınıp duruyorum. Durumumun aydınlanması için Asliye Hukuk Mahkemesine başvurmayı düşünüyorum. Bana tanıklık eder misiniz Esat Ağabey?'

'Belki hayatınla ilginç olacaksın Selim.' diye teselli etmek isterdim onu. 'Doğru', derdi düşünceli bir tavırla: 'Hayatım, hayatımın romanıdır.'

"Yazın çalışmaya gittiği yerlerden bana sayfalar dolusu mektuplar yazardı. Gülünç ve imkânsız olaylarla dolu mektuplar. Bu olayların sonu, daima 'Meğer hepsi rüyaymış' şeklinde biterdi."

Turgut, mektupların ne olduğunu sordu. Esat başını salladı: "Uzun süre sakladım. Yıllar sonra bir gün kendisine gösterince büyük bir dehşete kapıldı: 'Bu aptalca mektuplar yüzünden kendimi affetmeyeceğim. Ne olur onları bana geri verin.' Dayanamadım, verdim. Duyduğuma göre hepsini yakmış.

"Kendini, bir hırsa kaptırmaktan çok korkardı görünüşte. Bana geldiği günler, öğleden sonra, yorgun olduğum için iskambil oynamayı teklif ederdim. Kötü bir oyuncuydu. Dikkatsiz oynardı. Kendini oyuna kaptırır, nasıl oynadığını farketmezdi. Bunu bildiği için, oynamaktan çekinirdi. Fakat, özellikle poker oynamayı çok severdi. İyi kâğıt gelince heyecanlanır, kızarır, oyunu yükseltirdi. Terlemeye başlar, kâğıtlar eline yapışırdı. Ben devamlı blöf yapardım ve Selim devamlı kaçardı. Sonunda kâğıtları fırlatır ve şansıma lanetler yağdırırdı. Çok insafsız oynuyormuşum, kâğıtları tanıyormuşum ve en kötüsü kazanmayı bilmiyormuşum. 'Yüzünüzde aptalca bir sevinç beliriyor, ya da sahte bir alçakgönüllülük.' Ağlayacak duruma gelirdi. Kazandığım parayı geri vermek isterdim. Daha çok kızardı ve korkunç yeminler ederek bir daha oynamamak üzere masadan kalkardı. Sonra yatışır ve parasını geri almaya razı olurdu.

"Üniversiteyi sevmiyordu. Orada geçen zamanından söz açmayı sevmezdi: 'Bir kere başladık, bitireceğiz,' derdi. 'Bir kere doğduk, yaşayacağız. Üniversiteyi bıraksam ne olur? Hiç. Bırakmasam? Gene hiç. Hiç olmazsa adam oldun derler fakülteyi bitirirsem; yakamı rahat bırakırlar.' Üniversiteye hangi düşünceyle girdiğini bilmiyordu. 'Liseyi yeni bitirmiştim Esat Ağabey. Diplomamın mürekkebi kurumamıştı. Yolda yürüyerek, diplomamın mürekkebini kurutmaya çalışıyordum rüzgârda. Kocaman bir taş binanın önünden geçerken, gençlerin kapı önünde kuyruk olduğunu gördüm. Merakla yanlarına yaklaşarak, ne dağıtıldığını sordum. O günlerde, kahve karaborsaya düşmüştü de. Bu sırada arkadakiler kapıya yüklendi: kalabalıkla birlikte içeriye sürüklendim. Yarı baygın bir durumdaydım: çok sıkıştırıyorlardı. Nefes alamıyordum, sesim çıkmıyordu. Neler yaptığımı, hangi odalara girdiğimi, ne konuşup, elime verilen kâğıtlara ne yazdığımı hatırlayamıyorum. Yalnız, bir adamın elimden diplomayı aldığını hayal meyal gördüm. Ona karşı koyacak gücüm kalmamıştı. Dışarı çıkarken, hademe elime bir kâğıt tutuşturdu: tebrik ederim, üniversiteye kabul edildin dedi, bahşişimi ihmal etme.'

"Kendini birdenbire üniversitede bulmak, Selim'e dokunuyordu. 'Üniversiteye girişimin hikâyesi aslında daha aptalca olduğu için, bu açıklamaya şükretmelisin gene. Gerçek durum daha acıklı: lisede iyi bir öğrenci olduğum için zor bir meslek seçmeliydim. Bu nedenle mühendis olmaya mecburum. Bu açıklamayı daha çok mu beğendin?' Bütün ümidi, Dostoyevski gibi, mühendis olduktan sonra istifa etmekti. Hangi görevden istifa edecekti? Bilmiyordu. Babasıyla her gün kavga ediyordu. Üniversiteye girişinden onu sorumlu tutuyordu. 'Dağlara kaçacağım,' diye bağırıyordu babasına: 'Hepinize bu üniversiteyi bitirebileceğimi, hem de kırıntılarımla bitirebileceğimi göstereceğim. Size de, onlara

da göstereceğim.' Kimdi onlar? Bilmiyordu. 'Böyle olmama sebep olanlar,' diyordu. 'Her çağımda isimleri değişen ve aslında hepsi birbirinin aynı olanlar. Onlar işte!'

İçkiye de o sıralarda alıştı. Akşam eve dönünce babasıyla çatışıyor ve yemek yemeden sokağa fırlıyordu. Saatlerce dolaşıyordu karanlık sokaklarda; bazen sabaha kadar. Böyle gecelerden sonra, sabah koşarak bana gelir ve sıkılganlığını unutup erkenden uyandırırdı beni. Canı sıkılıyordu ve bu sıkıntıyı artık romantik bulamadığı için utanıyordu. Bu sıkıntı, ona anlamsız, küçük ve basit bir duygu gibi geliyordu. 'İçtiğim zaman, sıkıntımın bir anlamı olduğunu sanıyorum. Gene anlatamıyorum ama, bu sıkıntının böyle anlatılır bir duygu olması gereğini duymuyorum o zaman.' Bazı geceler, içtikten sonra da uğrardı. Sallanarak kapıdan girerken: 'biraz alkol almıştım,' diye söylenirdi. Hayatının bu bölümü hakkında fazla bilgim yok. Meyhanelerde yeni dostlar tanıdı. Büyük sözler eden insanlarla tanıştı. Gittikçe daha çok içer ve daha az konuşur oldu. Bana da seyrek uğramaya başladı. Sonra da hiç uğramadı."

Öğle yemeği uzadı; sofraya, zamanla bir durgunluk çöktü. Önce, tabaklardaki yemeklerden bir usanma başladı. Sonra, sözlerde bir gevşeme, bir isteksizlik görüldü. Birlikte olmanın getirdiği heyecan eskidi. Söylenen sözler düşünüldükçe beğenilmemeye başladı. Bu nedenle yeni sözler için cesaret tükendi. Turgut, sonuna kadar gitmek istemedi günün. Tatlı bir yerinde, bir gülümsemeden, tatlı bir bakışmadan hemen sonra kesti. Onları arabasıyla evlerine bıraktı. Dönerken aklına takılan bir deyimi yol boyunca tekrarlıyordu: "Selim'in yükselişi ve düşüşü." Kimsenin izlemediği bir düşme olayı. Arada yükselmeler olmuş mudur? O kadın? Hangi kadın? Ben, kadın filan bilmiyorum. Rüyada görmüş olacağım. "İntiharın Psikolojisi" adlı bir kitap al-

malıyım. Bununla ilgili bir bölüm bulacağımı sanmıyorum. Bütün kitapları okumadan biliyorsun. Öyleyim. Selim bana tanıklık eder bunda. Bilmem ne fakültesine gidiyorum; bu konuyla ilgili dersleri izliyorum. Sonra, dersin yarısında, arka kapıdan çıkıyorum ve imtihanda kopya çekiyorum: bütün dersler pekiyi, Selimoloji'den sıfır. Hayır olmadı. Aynı fakültenin filan-falan kürsüsüne başvuruyorum: Selim konusunda doktora yapabilir miyim? Evet. Yalnız yabancı dil imtihanı vereceksiniz. Olmadı. Peki, neden öldü öyleyse? Bana cevap verin ya da bırakın çalışayım. Hayır, ölmedi. Bir köşeye gizlendi; oradan beni seyrediyor ve alay ediyor benimle. Sayın profesör: bu arkadaşı getirdim, muayene etmeniz için. Kendisi intihar etti de; bakın nesi var? Edindiğim bilgiler de burada işte. Hiçbir şeyi yok. Aspirin alsın geçer. Bu nedenlerle intihar etmez bir insan. Fakat... Benim için kapı kapı dolaşmak yetkisini sana kim verdi Turgut? Ruhsatsız çalışıyorum Selim. Onun için de bir sonuca varamıyorum. Beni de sorguya çekselerdi Selim için ne derdim acaba? Ne anlatabilirdim? Elini hırsla direksiyona vurdu. Ölseydim de bu günleri görmeseydim! Selim bir şey söyle, nasıl bir şaka olduğunu anlat bana bunun. Bat dünya bat. Ya da aklımı başımdan alın da Olric'le birlikte mısır satalım cami avlularında. Geceleri yatalım taşlar üstünde, Selim'in şarkılarını başımıza yastık yaparak. Sonra birden, Rockefeller'in kızı geliyor, on yüz bin liraya satın alıyor şarkıları; "pop music" yapıyorlar. Biz yastıksız kalıyoruz. Ya da ben keman çalıyorum -nasıl oluyorsa- Olric de yirmi beş kuruşa satıyor şarkıları tek tek. Bir yandan da söylüyor. Yahu bu Olric de nereden çıktı? Bir kısmını camilerde satıyoruz, bir kısmını kiliselerde. Kazandığımız parayla gidiyoruz bir kitapçıya: bana "Bütün Yönleriyle Selim ve İntiharı" adlı kitabı verir misiniz? Ciddi bir tavırla isteriz. Boş bulunup verirse, çözüldü demektir mesele. Boş bu-

lunmazsa? Kimse boş bulunmuyor Selim. Sen de boş bulunmamışsın. Biz de boş bulunmayalım Olric. Kendimizi gülüç duruma düşürmeyelim bu düşüncelerle. Bizde daha çok hile var. Osmanlı'nın daima bir bildiği vardır. Kimsenin anlamadığı, kendinin bile farketmediği bir bildiği vardır. Günü geldi Osmanlı'nın. Bütün dünya... Otomobili ağaca bindiriyordu. Bat Osmanlı bat.

13

Yılların verdiği hız ve alışkanlıkla günlük işleri yürütüyordu. Sabah uyanınca başlamak çok zor oluyordu. Gördüğü karışık rüyaların etkisinden sıyrılamıyordu bir süre. Çok erken uyandığı için, kendini toparlayacak kadar vakit buluyordu. Sonra, günün akışına kapılabilirse, zamanı geçirmek için fazladan bir çaba göstermesi gerekmiyordu. Fakat, bazen, günün en hareketli yerinde, birdenbire Selim ve Selim'in arkadaşları içine saplanıyordu. Konuşurken sözün tam ortasında, yolda giderken, bir hesabın üzerine eğildiği sırada, hazırlıksız yakalanıyordu. O zaman, yaptığı işi sürdürmek, durumu kimseye farkettirmemek, büyük bir kahramanlık oluyordu. Gözleri dalıyor, söylenen sözleri duymuyor, çevresinde olup bitenleri kavramak için olağanüstü bir çaba harcıyordu. Sanki akıl, çevreye uymak için gerekli akıl, bir anda onu bırakıp gidiyordu. İçini tarifsiz bir korku kaplıyor, olduğu yerde ter içinde kalıyordu. Selim'i düşünen Turgut'tan başka bütün Turgutlar, birdenbire onu yalnız bırakıyordu. Bir çocuk gibi çaresiz ve savunmasız kalıyordu. Üzülme Turgut, bunu karşındaki bilmiyor Turgut, biraz gülümse Turgut, anlıyormuş gibi bak Turgut; kimse o kadar akıllı değildir, kimse seninle korktuğun kadar ilgili değildir Turgut diye kendine cesaret vermeye çalışıyordu. Gerçekten de, çevresinin kendisiyle o kadar ilgili olmadığını anladı kı-

sa zamanda. Yarıda kalan bir sözün peşinden kimse gitmiyordu. Yanlış anladığı bir sözü hemen tekrar ediyorlardı. Demek, diyordu Turgut, kendi kendine, bugüne kadar gereğinden fazla vermişim. Almadıkları bir sürü Turgut vermişim onlara. Bu kadarıyla da idare edilebilirmiş. Eski Turgutlara acıdı. Yalnız ben yaşamışım o Turgutları demek. Ben, bir sürü Turgut'u kendime sakladığımı sanıyordum. Gene de fazla gelmiş onlara verdiğim. Ben de anlamamışım onları: ne onları, ne de onların beni nasıl anladığını görmemişim aslında. Verdiğimle ilgilenmişim yalnız. Ne kadar kolay bağışlıyorlar kusurlarımı: dolayısıyla kendilerini. Neden birlikte yaşıyoruz? Bir anlam aramamalı. Anlam kadar insanın hayatını zehir eden bir kavram yoktur. İnsan akıllı bir görünüşle, en saçma sözleri bırakabilir çevresindeki insanların yarattığı boşluğa. Çok fazla da üzülmüyordu. Duyuların zayıflıyor mu oğlum Turgut? İçindeki o tarifsiz, kuvvetli duygu, başka duyguları körleştiriyor mu? İnsanlar! Neden kaybolup gitmeme seyirci kalıyorsunuz? Benden ne kötülük gördünüz? İnsanlar, duygusuz bir telaşla kaçışıyordu. Çok zayıfladım insanlar! Belki de kaçmak istediğim bir işe farkına varmadan sürüklüyorsunuz beni. Oysa, ne kadar korkuyordum beni tutmanızdan. Ne kadar tutucu görünüyordunuz. Ne hileleriniz vardı. Ne kadar zayıf bağlarla bir arada tutuyormuşsunuz toplumu. Benim ayrılmama seyirci kalmanız ne kadar dehşet verici. Sonra, durum artık saklanamayacak bir şiddet kazanınca, şaşırmış görüneceksiniz. Sahte bir şaşkınlık göstereceksiniz. Sizi hesaba katıp yola çıkanları büyük hayal kırıklığına uğratıyorsunuz. Ne diyeyim? Siz beni tanımıyorsanız, ben de sizi hiç bilmiyorum. Buna da üzülmüyorsunuz. Daha beter olun!

Bir gün, patron Ankara'daki bir işten bahsederken, Metin'in saplandığını duydu birden; patrona belli etmedi. Evet efendim, iki güne kadar cevap geleceğini sanıyorum. Neden

Metin'le konuşmadın Selim'i? Korktum biliyorsun. Anlamadım, ne dediniz? Selim'in tanımak istemediğim bir parçasını tanımaktan korktum biliyorsun. İşleri bir toparlarsam ben de giderim belki Hulki Bey. Hayır, akılsızlık ettin. Belki inatçılık etmiş olabilirim Hulki Bey. Hulki Beyin yüzüne korkuyla baktı. Hayır, ona söylememişim. Rahat bir tavırla konuşuyor. Yüzüme bakmıyor bile. Acaba bu arada neler söyledi? Gülümsemeli miyim, yoksa ciddi bir surat mı takınmalıyım? Bana işkence ediyorsunuz Hulki Bey. Hulki Beyden nefret etti. Metin'den de nefret mi ediyordun? Bilmiyorum Hulki Bey. O halde bir mektup yazın, dedi Hulki Bey. Allahım? Büyük bir tehlike atlattım. Ya uygunsuz bir cevap olsaydı? İsterseniz telefon da edebiliriz. Ya Selim'in yarım resmini bozarsa bu Metin? Hulki Bey kapıya doğru gidiyor. Yüzü nasıl? Kötü bir şey yok, kötü bir şey yok!

Yazıhanede, masasının başında kımıldamadan oturuyordu. Mektubu yazmalısın. Ya da telefon etmelisin. Durmadan sigara içiyordu. Boğazı yanıyordu. Bir çıkış yapmalısın. Hayatın içinde kaybolmamalısın. Mektubu yazmalısın. Kendini göstermelisin. Evrak birikiyor. Telefona uzandı. Şehirlerarasını çevirdi:

"Bir Ankara istiyorum: acele olsun. Ne kadar bekliyor?" Neresini arıyorum? "İhbarlı olsun. ...Müdürlüğü. Ne kadar bekliyor demiştiniz? O zaman yıldırım olsun. Kim mi? Metin... Metin Kutbay." Telefonu kapattı. Bir sigara daha yaktı. Sahneye çıkıyoruz Olric. Yıllardır eksikliği... Düşüncelerini izleyemiyordu. Saatine baktı; saniyeleri izledi. Zaman kavramını canlı tutmaya çalışan yetkisiz bir gösterge. Zamanın böyle geçmesine imkân var mı? Yıllar, bu küçük aralıkların birleşmesiyle açıklanabilir mi? Nabzını saydı. Doksan dört. Garip bir hayvan, bu Metin. Ürkütmemeli. Özellikle ayık olduğu zaman. Korkutmamalı, şaşırtmamalı.

Hayır, şaşırtmalı. Yalan söyleyecek fırsat bulamamalı. Yedi dakika on beş saniye olmuş. Daha vaktim var. Kız neden bir daha gelmedi? Yalnız Metin'i düşün. Metin, Metin, Metin... Metin kelimesini demek istemedim. Kalp atışlarını Metin'e uydur. Dakikada doksan dört Metin, saatte... altı kere dört yirmi dört... elde var... Telefon çaldı... Etkili olmalıyım. Santraldaki kızın sesini duydu. Sessizlik. Yabancı erkek sesleri. Bir dakika, veriyorum efendim, görüşüyor musunuz? Neresi? Tellerin üzerinde kayan sesin gıcırtısı, vınlamalar... gene erkek sesleri: Metin seni arıyorlar. Hem de nasıl! Bir gürültü, kalın çekingen bir ses: "Buyurun, ben Metin."

"Metin, kardeşim, ben Turgut. Hatırladın mı?" Çok kısa bir sessizlik. Beklemediğinden olacak. "Tanıdım, elbette." Ne istiyorsun? demek istiyor. "Nasılsın kardeşim, Turgut?" Hemen söylemeli. "Görüşüyor musunuz efendim" "Evet." "Metin bir şey söyleyeceğim. Kötü bir haber. Selim... öldü, intihar etti." Devam edemedi. Cevap yok. "Metin, sesimi duyuyor musun Metin?" Zayıf bir ses: "Evet Turgut." Ağlamaklı bir ses: "İnanamıyorum Turgut, nasıl olur?" Kendini toparladı demek. "Metin, beni dinle." Metin, ağlamaklı sesiyle: "Söyle Turgut." Hıçkırıklar. "Senden bir ricada bulunacağım. Kaç gündür bu ölüm aklımı kurcalıyor. Bana Selim'i anlatmalısın. Alo! Duyuyor musun? Alo! Anlıyor musun?" Sessizlik. "Alo! Duyuyor musun? Alo! Santral." Metin'in sesi çok uzaktan geldi: "Evet Turgut. Ne yapabilirim?" Durdu. "Ne istiyorsun benden?" "Onun hakkında yazmalısın bana. Telefonda daha fazla anlatamam." İyi oldu: esrarlı. "Ne yazacağım? Ne anlatacağım? Hiçbir şey anlamıyorum." Anladığını söylemiştin. Emredici bir sesle: "Bana yardım etmelisin. Yazmalısın. Şimdi ayrılamıyorum buradan. Anlıyorsun değil mi" Korkak bir ses: "Ne yazmamı istiyorsun Turgut?" İyi. Kapıldı. Düşünmüyor. "Ben de

gelirim yakında. Ne biliyorsan yaz bana. Benim için çok önemli, anlıyor musun? Ne yaptınız? Nasıl yaşadınız birlikte? Çok önemli. Sana güveniyorum, biliyorsun." "Peki Turgut. Ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Önemliyse..." "Evet çok önemli. Tahmin edemeyeceğin kadar. Çok iyi düşün. Hemen yaz. Söz ver hemen yazacağına." Sessizlik. "Söz veriyorum Turgut." Ey zavallı ruh! Bana yol göster. "Yemin et!" "Yemin ediyorum." Gürültüler. "Metin, kapattın mı Metin? Telefoncu kız: "Üç dakikanız doldu efendim." "Anladık, anladık. Devam ediyor." Bağırdı: "Metin! Hemen gönder mektubu. Bekliyorum." "Olur Turgut. Burada rahat konuşamıyorum." "Anladım. Unutma, her şeyi yazacaksın. Yazacak ne varsa hepsini. Onu bir parça sevmişsen..." "Evet Turgut anlıyorum." Hiçbir şey anladığın yok. "Ama doğru ve çekinmeden yazacaksın. Hiç bir noktayı değiştirmeden." "Fakat Turgut..." Turgut, kesin bir ifadeye başvurdu: "Hislerini anlıyorum. Daha fazla sorma şimdi. Mektubunu bekliyorum." Metin ağlamaya başlar: "Başımız sağ olsun Turgut. En iyi arkadaşımızı..." Kendine geliyor. "Üzülme Metin. Daha çok konuşacağız. Şimdilik allahaısmarladık. Mektubunu bekliyorum." "Güle güle Turgut. Teşekkür ederim." "Teşekkür edecek bir şey yok. En iyi arkadaşına haber vermeden edemedim." "Anlıyorum Turgut. Güle güle." "Yazacak mısın?" "Yazacağım." Kızın sesi: "Vaktiniz doldu efendim, uzatamam." "Anladık. Kapatıyoruz." Derin bir nefes aldı. Birden telaşlandı. "Bir dakika!" "Tamam efendim, altı dakikanız doldu." "Bir cümle söyleyeceğim." Avazı çıktığı kadar bağırdı: "Metin!" "Efendim?" Allaha şükür kapatmamış. "Metin, o olayı da muhakkak yazmalısın." Duraklama. "Hangi olay?" "Biliyorsun." Kızın sabırsız sesi: "Tamam efendim, kapatıyorum." Ne istersen yap.

Günlerce mektup bekledi. Birkaç kere telefon etmek istedi, vazgeçti. Acaba, aklı başına gelince, şaşkınlığı geçince korkmuş muydu Metin? Anlamsız bulmuştur bu isteği; tanıdığı Turgut'un bu davranışlarını garip bulmuştur. Yazmaz, hiç yazmaz. Kendimi yok yere gülünç duruma düşürdüm. Hemen aramalıyım onu; isteğimin saçma olduğunu söylemeliyim. Unutsun hemen beni. Onu hiç aramasaydım! Böyle insanları ürkütmeye gelmez; kuşku içindedirler, her harekete yüzlerce anlam verirler. Sözünü yerine getirmek için yazar; aklımı büsbütün karıştırır. Benim de aklım ne kadar kolay karışıyor bugünlerde.

Yazıhanede kâğıtlar birikiyordu. Evde, konuşmadan, geçen saatler artıyordu. Her günü, yaşamaktan çok geçiştirmeye çalışıyordu. Meseleleri, çözmek yerine küçük yalanlarla, daha uzak, belirsiz bir tarihe erteliyordu. Huzursuzluğu gizlemek zor oluyordu. Nermin soruyordu, yazıhanede, şantiyede sıkıştırıyorlardı. Birinden kaçtığı zaman ötekine yakalanıyordu. Günlük telaş içinde, istediği gibi düşünemiyordu. Yalnız, üzerinde ezici bir ağırlığın baskısını duyuyordu. Bu baskıdan bir kurtulabilse, büyük işler yapacağını sanıyordu. Fakat, bir türlü, düşüncelerini birbirine bağlayamıyordu. Kopuk ve belirsiz şeyler geçiyordu kafasından. Nermin, ne sıkıntısı olduğunu soruyordu. İşiyle ilgili nedenler buluyordu. İşinde de kimseye görünmemeye çalışıyordu. Henüz durum çok karışık değildi. Fakat, susmak da konuşmak kadar tehlikeli oluyordu artık. Dalgınlık, suskunluğu artırıyordu. Evli olduğunu unutuyordu. Evin içinde, bekârlığından kalan alışkanlıklarla yaşadığı oluyordu; hem de çok oluyordu. Eve girince karısını öpmeyi unutuyordu; söze başlarken, "canım" kelimesini atlıyordu; çocuklarına arasıra bir şey getirmeyi ihmal ediyordu. Karısının tembih ettiği en önemli şeyleri almayı unutuyordu. İnsan, Turgut'u tanımasa, bir kadın var, derdi. Yuvanın bütün-

lüğünü bozmadıkça, küçük maceralar bile hoş görülebilirdi. Bunlar, tırnak kırılması gibi, yerinin doldurulması kolay boşluklardır. İnsan acısını duymaz bile. Fakat erkek, gizlemeye başlayınca bir kere, kutsal birliğin tehlikede olduğu kuşkusuna kapılmakta haklıdır kadın. Ayrıca Turgut, öyle zayıf anlar yaşıyordu ki neredeyse konuşacak gibi oluyordu. Fakat nereden başlamalıydı? Başlamadan yoruluyordu; bir kadın ilişkisini anlatmak, itiraf etmek daha kolaydı. Yok canım, böyle şey anlatılır mıydı? İnsana deli derlerdi sonra. Deli mi? Olric anlatabilirdi belki? Olric mi? Nasıl ayrı düştüm evimden böyle, Olric? Neden her istediğimi anlatamıyorum? Neden, aynı yaşantının içinde bulunan insanlarla hiçbir ilişki kuramaz oldum? Neden, neden, neden? Sorular, çengeller gibi, soru işaretleri gibi kafasına takılıyordu. Yalnız seninle mi konuşabileceğim Olric? Olric susuyordu. Olric, dış dünyayla konuşmazdı. Parçalanırdı, erirdi. Birdenbire uykudan, rüyadan çıkıp, kendini bir kadının yanında, bir yatakta buluyordu gece yarısı. Kendine gelemiyordu. Buraya nasıl geldim Olric? Yüz yıl uyuyan adam gibi yabancı gözlerle süzüyordu çevresini. Zamanı bulamıyordu. Kendini bulamıyordu. Uykunun rahatlığından şuursuzca fırlatılmış garip bir yaratıktı. Sus, diyordu, kendi kendine. Sus, kimse duymasın. Sonu kötü olacak. Sen Turgut'sun. Turgut Özben. Hiçbir şey hissetmiyordu. Ellerini sıkıyordu acıtırcasına. Sen bir saksı çiçeğisin Turgut Özben. Yapraklarını birbirine sürterek varlığını duyamazsın. Bir ormanda olmalıydın. Ölünceye kadar yerinden kımıldamayacağını bilen bir ağacın rahatlığını duymalıydın. Bütün ağaçlara bakarak, kimsenin yer değiştiremeyeceğini düşünerek ferahlamalıydın. Hayır, bir su yosunu olmalısın. Suyun serinliği ve ıslaklığını duyarak dalgalanmalısın. Bütün istediğin, uçsuz bucaksız bir sudur ve her zaman bütünlüğüyle saracaktır seni. Bütün bunları ben mi düşünüyorum, diye geçiriyordu

içinden, karısına bakarak. Başka şeyler de düşünüyordu. Yoksa rüyasında mı görüyordu? Evet, rüyada görüyordu.

Kötü bir gece geçirmişti. İlgisiz gözlerle, yazıhanede, önündeki kâğıtlara bakıyordu. Ankara'ya gitmeliydi. Hulki Bey kaç gündür söylüyordu. Dehşet içinde daireyi düşündü. Bir zamanlar ne kadar hafife alıyormuşum. Dün gece gittim Hulki Bey. Söylesem inanmazsın.

Şirkete ait bir parayı almak için Ankara'ya gitmişti rüyasında. Gerçeğe oranla, bu daha ilginç bir olaydı Hulki Bey. Dairedeki iş çok uzuyordu. Kâğıtları imzalayacak yetkili kişiler bir türlü yerlerinde bulunmuyorlardı. Kendini yüksek tavanlı, büyük bir odanın içinde görüyordu. Genel müdürün odasıymış. Turgut'u getiren hademe, genel müdürün ancak, genel kurul toplantılarının yapıldığı günlerde geldiğini ve o zaman da toplantıdan hiç çıkmadığını ve kendisiyle görüşmenin hemen hemen imkânsız olduğunu söyledi. Turgut, elinde bavulu, odanın ortasında duruyordu. Bu odaya açılan birçok kapı vardı. Hepsi de kocaman, kapalı kapılar. Hademe, toplantı masasının arkasındaki kapıyı işaret ederek: "Siz orada kalacaksınız," dedi. Genel müdürle görüşmesi için başka çare bulamamışlardı. Turgut, gece gündüz bu odada kalarak, genel müdür geldiği anda, onu yakalama fırsatını bulacaktı. Bakanlıkta, bir genel müdür odasının bitişiğinde müteahhitlerin kalabileceği bir yerin bulunması çok iyi olmuştu. Hademe, Turgut'un bavulunu aldı, kapıyı açtı, içeri girdiler. Burası büyük bir daireydi. Tavana kadar yükselen kocaman mobilyalar vardı. Köşeleri yuvarlatılmış, büyük kapaklı büfeler, kalın raflı kitaplıklar, beş kişinin yatabileceği kadar büyük ceviz karyola. Turgut, hademeye bahşişini verdi ve teşekkür ederek, artık yalnız kalmak istediğini, biraz dinlenmeye ihtiyacı olduğunu söyledi. Sonra, bavuldan pijamalarını çıkararak giydi ve yatağa uzandı. Bir oda kadar büyük gardroba baktı. Bunları yapan

iyi para kazanmıştı. Devlet işi işte; her şey gereğinden büyük yapılmış. Sonra, işini düşündü; genel müdür toplantıya girmeden onu yakalamalıydı. Kalktı, lojmanı dolaştı. Dışarıya, ancak genel müdürün odasına açılan kapıdan çıkabiliyordu. Buna canı sıkıldı. Tekrar yatak odasına dönerek uzandı. Kulağı kapıdaydı. Yatak odasının kapısından, genel müdürün odasına açılan kapı da görünüyordu. Birden kapı açıldı ve biraz önce onu lojmana getiren hademe göründü; azarlayan bir sesle: "Uyuyor musun beyim" dedi. "Genel müdür geldi ve hemen toplantıya girdi." Turgut şaşırdı. Nasıl olur? Çok dikkat ettim. Hemen ayağa kalkarak giyinmeye başladı. Hademe başını salladı: şimdi olmazdı. Genel yönetim kurulu, müdürün odasında toplantı halindeydi. "Daha iyi ya," dedi Turgut. "Hemen görüşürüm." Mümkün değil. Kurul, rahatsız edilmemelerini emretmişti. Hademe, kapıyı hafifçe aralayarak başını içeri soktu ve bir süre genel yönetim kurulu çalışmasını seyretti. Sonra, dönerek: "Genel müdür çıkmış," dedi. "Bakanın yanına gitmiş." Turgut kızdı: bir hademenin rahatça seyrettiği bir kurul toplantısı ona nasıl yasak olurdu. Kapıya doğru atıldı. Hemen hademe yolunu kesmek istedi. Onu iterek toplantı odasına girdi. Odaya birtakım adamlar girip çıkıyordu, fakat ortada toplantıya benzer bir durum yoktu. Odada bulunanlardan birine doğru yürümeye başladı. Genel müdürü soracaktı. Hiç olmazsa, genel müdürü arayabilmesi için, odadan geçmesine izin verilmeliydi. Turgut'u dinleyen memur, ya da müdür, buna izin verilemeyeceğini, genel yönetim kurulunun, toplantı halindeyken rahatsız edilmekten hoşlanmadığını söyledi. Turgut, sinirlendiğini hissediyordu. Bunun ne biçim bir genel kurul toplantısı olduğunu, toplantı masasında kimsenin oturmadığını, odada büyük bir kargaşalığın hüküm sürdüğünü, giren çıkanın belli olmadığını, kendisine hademeler kadar itibar edilmediğini söyleyerek bağırmaya

başladı. Bütün bunları söylerken, memur ya da müdürün hayretle biraz da gülümseyerek kendisini seyrettiğini farketti. "Öyle garip garip ne bakıyorsunuz bana?" diye tersledi adamı. Memur, Turgut'un kılığına işaret etti. Bir de ne görsün: odaya pijamalarıyla gelmişti. Oysa, giyindiğini hatırlıyordu. Fakat, artık geri dönemezdi. Memuru iterek, odanın koridora açılan kapısına koştu, dışarı çıktı. Koridorda koşmaya başladı. Bütün memurlar, dönüp bu pijamalı adama bakıyorlardı. Turgut da bazılarını durdurup, genel müdürün odasının yanındaki dairede kaldığını, genel müdürü bulmak için çok acele çıktığını anlatıyor ve onlara genel müdürü görüp görmediklerini soruyordu. Bir memur, odasına dönüp giyinmesini, ondan sonra genel müdürün karşısına çıkmasını tavsiye etti. Genel müdür, onu bu kılıkla kabul etmezdi. Geri döndü; fakat geç kalmıştı. Genel müdürün odasının kapısı kapanmıştı; kimseyi içeri bırakmıyorlardı. Turgut, hademeye yalvarıyor, onu bu kılıkta bir kere gördüklerini, artık farketmeyeceğini, elbiselerinin bulunduğu yere gitmeye hakkı olduğunu ileri sürüyordu. Lojmana giden başka kapı yoktu. Turgut'u o daireye yerleştirirken bunu düşünmeleri gerekirdi. Sesini gittikçe yükseltiyordu. Buna benzer haksız bir muamele daha görmemişti. Bu durumda ne yapabilirdi? Resmî bir dairede pijamalarıyla dolaşması daha mı uygundu? Hademe, Turgut'un haklı olabileceğini, fakat kendisine verilen emrin dışına çıkamayacağını belirtiyordu. Turgut yüzünden işinden olmaya niyeti yoktu. Bir hademe, genel kurulun karşısında ne yapabilirdi ki? Ona, kimseyi içeri bırakma, demişlerdi. Turgut'a izin verirse onu hiç dinlemeden hemen işinden atarlardı. Bu açıklamaları da kimse dinlemezdi. Bir genel müdür, oturup da, bir hademenin pijamalı bir adamı genel yönetim kurulu odasına neden bıraktığını mı dinleyecekti? Turgut, genel müdür sözünü duyunca ümitlendi: "Genel müdür içerde

mi?" diye sordu. Hademe bunu da bilmiyordu. Galiba genel müdürü de, kurul üyelerini de tanımıyordu. Turgut, bağırarak sordu: "Peki sana emirleri kim veriyor? Hem genel müdürü tanımıyorsun, hem de onun verdiğini ileri sürdüğün emirlerle ukalalık ediyorsun." Artık dayanamıyordu. Hademeye hakarete başladı. Onun ne kadar aşağılık bir adam olduğunu, Turgut'u çileden çıkarmak için böyle konuştuğunu, kapıyı beklemeye bile layık olmadığını suratına haykırdı. Onu amirlerine şikayet edecekti. Gerçi amirleri de hademeden akıllı görünmüyordu ama hiç olmazsa sözden anlarlardı. Sonra, adamı tehdit etmeyi denedi. "Sen benim kim olduğumu biliyor musun? Belki de genel müdür benimle görüşmek istemiştir. Beni o çağırtmıştır. O zaman beni durdurmanın hesabını nasıl vereceksin bakalım? Asıl o zaman sana yol verirler." Gittikçe, adamın seviyesine, hatta daha aşağılara düştüğünü hissediyor, fakat bağırmaktan kendini alamıyordu. Bu arada memurlar odaya girip çıkıyor ve Turgut'a bakıyorlardı merakla. Yalnız, hademeyle neden kavga ettiğini kimse sormuyordu. Bu ilgisizlik Turgut'u daha çok kızdırıyordu. Onu buraya getiren odacıyı bir görebilseydi. Odanın kapısında, üstünde pijamaları, ayağında terlikleri öylece kalmıştı. Bir yandan da utanıyordu. Neden böyle ihtiyatsızlık etmişti? Herkese rezil oluyordu. Bağırmaktan ve sinirden midesinin sıkıştığını hissetti. Turgut'a yaklaşan memur, genel müdürün toplantıya girdiğini söyledi ve bu kılıkta yanına girilemeyeceğini tekrar hatırlattı. Turgut anlamıyordu. Bu adam, bakanın yanından ne zaman çıkıp toplantıya girmişti? Kapının yanından hiç ayrılmamıştı Turgut. "Ben odaya girdiğini görmedim," diye bağırdı memura. Memur, dairede birçok koridorun olduğunu, Turgut'un hepsini bilemeyeceğini ifade etti. Turgut, sinirli ve alaycı bir sesle: "Bakıyorum, herkes istediği yere gitmek için çeşitli yollardan yararlanıyor. Bir ben, istediğim yere gidemiyo-

rum." Gene midesinde bir büzülme hissetti. "Genel müdür de, memurlar da odaya benim göremediğim yerlerden girebiliyorlar. Yalnız, ben daireme geçmek istersem, tek geçit var o zaman. Hem de ne geçit? Panayır gibi bir salondan başka bir yol yok." Memur, Turgut'un kulağına eğilerek, aslında lojmanın genel müdüre ait olduğunu, Turgut için bir kolaylık yaptıklarını, bu muamelenin kanunen sakat olduğunu, bunun için, orada kaldığını bağırarak herkese ilan etmesinin mahzurlu olabileceğini söyledi. Turgut sustu. Fakat, bütün bu açıklamalara rağmen, bir haksızlığa uğradığını hissediyordu. Ona bu lojmanı, bir işine yaramayacağını bildikleri halde neden vermişlerdi? Yetkili kişilerle görüşemedikten sonra, bu dairede yatıp kalkmasının ne faydası vardı? Üstelik, bir elbise giymek için, kapıda saatlerce beklemek gerekiyordu. "Yerin dibine batsın böyle kolaylık," diye düşündü. Bu kılıkla, saatlerdir ayakta duruyorum ve burnumun dibindeki adamla görüşemiyorum. İnsanın, aynı evde birlikte yaşadığı yakınlarını görememesi gibi bir durum. Durumda bir gariplik sezmiyor değildi. Bütün bunların, akla uygun olmayan tarafları çoktu. Galiba uyanmak üzereydi. Bir sıkıntıdan kurtulacağını seziyordu. Pijamalarından kurtulmak gibi değil, daha esaslı bir rahatlık...

Kapının açıldığını duydu. "Uyuyor muydunuz beyim?" Gözlerini yavaşça açtı. Uyuduğumu düşünüyordum. Yazıhanenin hademesi, elinde bir mektupla karşısında duruyordu. "Ankara'dan bir mektup var sana Turgut Bey. Şişkin bir mektup." Zarfı masanın üstüne bıraktı. Turgut, heyecanla zarfa atıldı. Evet, Metin'den geliyordu. Zarfı uzun uzun inceledi. Hemen açmaya kıyamadı. Ayağa kalktı, kapıya yürüdü: "Mehmet Efendi, beni arayan olursa şantiyeye gittiğimi söylersin."

Başkasına ait bir şeye sahip olmak ne güzel. Bu mektubu yazan Metin de olsa, baştan aşağıya yalan dolu da olsa, gene

bir insanın içinden gelen bir sır. Değerli bir parça. Zarfı özenerek açtı. Metin'in düzgün bir yazısı vardı: dolgun ve dik harflerle okunaklı bir yazı. Yazarken, kâğıdı ikiye katlamadan kullanmış. Ben öyle yazmam. Satırlar, birbirine paralel olsun endişesiyle kâğıdın altına çizgili bir kâğıt koymuş anlaşılan. Eli, resim yapmaya yatkın olacak: yazı çok düzenli değil çünkü, hafif bir sanatçı düzensizliği var. İyi bir eğitim görseydi, başka bir insan olabilirdi belki. Noktalamaya dikkat ediyor. Biraz fazla virgül kullanıyor yalnız; benim gibi. Bazı kelimelerde imla yanlışları yapmış: bazı yerine bağzı yazmış. Birçok insan uzatmayı "yumuşak ge" ile yapar. Dur bakalım! Önüne konan, çok sevdiği bir pastayı yemekte acele etmeyen bir çocuk gibiydi: kenarına kıyısına parmağını sürerek yavaş yavaş tadını çıkarıyordu. Şantiye odasındaki, yayları çıkmış eski maroken koltuğa gömüldü, sigarasını yaktı ve telaşsız, okumaya başladı:

Sevgili Turgut kardeşim,

Acı haberi aldığım günden beri kendime gelemedim. Bu ölümün içimde yaptığı çöküntüyü sana nasıl anlatsam? Günlerin nasıl geçtiğininin farkında değilim. Kalbimde ağır bir yük taşıyorum. Ben artık hiç gülemeyeceğim dostum. Her nefes alışımda kalbim ağrıyor. Yıllar geçtikçe kalbimin derinliklerinde biriken keder tortuları, içimi ağırlaştırıyor, nefes alamıyorum. Üzerime çöken karanlık, ruhumu eziyor, acı hatıraların izleri hafızama bütün keskinliğiyle kazınıyor. Dostumun ölümü de karanlık gölgeli harflerle oraya yazıldı. Benim kaderim de bu acı hayatın içinde yaşamak. Kaderime isyan etmek istiyorum; ne yazık ki, bütün uğraşmalarıma rağmen bu karanlık havayı üstümden atamıyorum, silkinip doğrulamıyorum. Benim de herkes gibi kaygısız, sevinç dolu bir yaşantıya hakkım yok mu? diye soruyorum. Ben de herkes gibi günlük sevinçlerin, heyecanların

akışına kapılıp gidemez miyim? Neden olaylar, benim üzerimde silinmez izler bırakıyor? Kaderime lanet ediyorum.

Günlerce, gözyaşları içinde, sana yazmayı düşündüm. Fakat ıstırapların beni nasıl harap ettiğini, aklımı ve duygularımı nasıl altüst ettiğini bilemezsin. Ağlamaktan kızarmış gözlerimin önünde, yazmaya çalıştığım satırlar bulanıyor, birşeyler yazabilmek için boş yere çırpınıyordum. Kaç kere, bir iki satır yazdıktan sonra yırttım? Kaç kere, satırların arasında gözyaşlarımı tutamayarak kendimi yatağa attım? Bilmiyorum. Selim için ne yazabilirdim? Bu kutsal görevi nasıl yerine getirebilirdim? Günler, faydasız çırpınışlarla geçiyordu. Yalnız sana verdiğim sözü yerine getirmek için değil, onunla yaşadığım günlerin, benim için unutulmaz hatıralarını edebileştirmek (ebedileştirmek olacak) arzusuyla, onun candan bir arkadaş, beni anlayan bir dost olduğunu anlatmayı kaçınılmaz bir görev sayıyorum. Onun saf ve temiz kalbini anlatırken, bir yandan da bir daha göremeyeceğim bu aziz dostla yeniden dertleşmek, söyleşmek fırsatını bulacağım, onun eşsiz vasıflarının güzelliğini bir daha göreceğim.

Selim de benim gibi mustarip bir ruhtu. Benim gibi kapalı bir çocukluk devresi geçirdiği için, çevresiyle uyuşamaz ve benim gibi, bu bozucu çevreye büyük tepkiler gösterirdi. Ayrıca, bütün bu tepkilerinin yanında, hayatın içine karışıp güzellikleri yaşamak da isterdi. Bense, bütün çirkinlikleri açıkça gördüğüm için hayattan tiksiniyordum. Özellikle cinsel konularda akranlarımın davranışları bana iğrenç geliyordu. Selim ise, kadınlara duyduğu büyük ilgi ve merakın onu nerelere götüreceğinden habersizdi. Bu çirkinlikleri benim gibi, hayatın içinde görmemişti. Bizim evde yaşayan ve ruh hastası olan zavallı bir akrabamın da kendisine yaklaşmasını önleyememişti. Bu çirkin ve tiksindirici kız, evimizde toplanan erkek arkadaşlara, aşırı bir düşkünlük gösterir-

di. Onun hasta olduğunu kabul etmek aileye ağır geldiği için, davranışlarına göz yumulur ve mümkün olduğu kadar erkeklere yaklaşması önlenirdi. Selim, o sıralarda, cinsel konulara büyük bir merak sarmıştı. Arkadaşlarının anlattığı çapkınlık hikâyelerini büyük bir heyecanla dinliyor, elden ele dolaşan müstehcen yazıları okuyor, resimleri seyrediyordu. Onu; bu bozucu etkilerden korumak istiyordum. Arkadaşlarının bu yüzden onunla alay etmelerini önlemeliydim. Bizim eve sık sık geldiği için, Leyla'yla -hasta akrabamın ismine öyle diyelim- teması konusunda onu uyarmalıydım.

Selim'e bu konuyu açtığım zaman, biraz geç kaldığımı anladım. Ona Leyla'yla arasının nasıl olduğunu sorunca, önce utanarak kızardı; ben ısrar edince, Leyla'nın sık sık kendisine sokulduğunu, özellikle iskambil oynarken yanına oturarak, belli etmeden kendisini okşadığını itiraf etti. Benden hiçbir şeyi saklamadığı için, kızı çirkin ve itici bulduğu halde, bu okşamalardan zevk aldığını gizleyemedi. Ona, sert bir şekilde, bu temasın tekrarlanmaması gerektiğini söyledim.

Turgut mektubu elinden bıraktı. Bat dünya bat. Bu yalancı herifin Selim'i kirletmesine izin verdiğim için, buna yol açtığım için, ben de sokaklarda sürünürüm inşallah. Kendini savunamayacak bir canım Selim'i ne durumlara düşürüyorum. Bütün bu kötülüklerden kaçmak istedin canım Selim; seni öldükten sonra da rahat bırakmıyoruz. Gerçek sandığımız aldanışları, bir bir yüzüne vuruyoruz. Yalnız bir noktada yanılıyoruz: bütün bu olaylar içinde Selim'liğin ne olduğunu aramıyoruz. Ah canım kardeşim! Şimdi yanımda olsaydın da sana yaşadığın hiçbir olaydan, hiçbir gizli duygudan utanmaman gerektiğini, içinde Selim'lik olduğu için her şeyden gurur duyabileceğini söyleseydim. Beni de utan-

dıramazsın Metin! İsterseniz hepiniz gülün bana. Ben artık küçük hesaplı her sözünüzün altında gerçek Selim'i görüyorum. Ona yaptığınızı bana yapamayacaksınız. Beni yolumdan çeviremeyecekler Olric! İnsan, Selim olduktan sonra ne yapsa olur, anlıyor musun Olric? Anlıyorum efendimiz. Anlamasan da olur. Kimse anlamasa da olur. Gerçek hürriyet budur Olric. Ben anlıyorum. Anlatamasam da olur. Dikkat et oğlum Turgut: bunu gözden kaybetme sakın. Seni aldatmalarına izin verme. Selim, kimin ağzından konuşursa konuşsun, ne önemi var? Onu bir kere öldürdünüz. Buna bir daha fırsat bulamayacaksınız. Birinci ölümünden temizleyeceğim onu, ikinci gelişini sağlayacağım böylece. Bu görev, benden daha esaslı birine verilseydi. Benim gibi zayıf ve korkak birinin bu işin üstesinden gelmesi mümkün mü? Mümkündür efendimiz. Benim gibi, günlük yaşantı batağına saplanmış biri ne yapabilir Olric? Her yaşantınızda Turgut'luk olduktan sonra gerisinin ne önemi var efendimiz? Anlamadım Olric. Anladınız efendimiz. Anlamaktan korkuyorsunuz sadece. Ben Turgut'um Olric. Turgut Özben. Bunca rezilliğimden sonra nasıl... Ölmekten mi korkuyorsunuz efendimiz? Bilmiyorum Olric. Büyük bir karışıklık ve belirsizlik seziyorum. Yaşantılarıma verdiğim eski anlamlar, birer birer kaçıyor. Yeni anlamlar veremiyorum kelimelere. Ben Selim değilim Olric. Selim romanları okuya okuya Selim'liğe özenen bir Don Kişot olmaktan korkuyorum. Don Kişot, büyük bir soyluydu efendimiz. Kendisine büyük saygım vardır. Onun gibi birine hizmet etmekten şeref duyardım. Bütün savaşlarına gönüllü katılırdım. Bütün düşmanları, insana bu güzel hayatı zehir eden bütün kötü hayalleri toz ederdim onunla birlikte olsaydım efendimiz. Yalnız güzel hayallerin yaşamasına izin verirdim; bütün hayallerin yalnız güzel olduğunun düşünülmesine, böyle yorumlanmasına izin verirdim. Ben daha Don Kişot'u bile okumadım

Olric. Kendimden utanıyorum. Hiçbir şey bilmiyorum Olric. Olsun, efendimiz. Siz onu içinizde yaşıyorsunuz. Okuyanlardan daha iyi biliyorsunuz. Bu büyük bir aldanış değil mi Olric? Her zaman kendime bulduğum bir mazeret değil mi? Dünyada az sayıda soylu kişiye bazı haklar tanınmıştır efendimiz. Bu hakları, görünüşte kimse tanımasa da, bu hakların varlığını inkâr etse de, hiç olmazsa bu soylu kişiler farkında olmalıdır bu hakların. Ne demek istiyorsun Olric? Şimdi bu mektubu okusak da gene temiz kalabilir miyiz? Hiç kuşkunuz olmasın efendimiz. Sonu belirsiz bir kavgaya atılıyoruz Olric. Yanımda senden başka kimse yok elle tutulabilen. Öyle bir savaşa giriyorum ki Olric, bizi İsa bile kurtaramaz.

Selim'i bu tehlikeli gidişten kurtarmak istiyordum. Kızın elini itecek kuvveti bulamamıştı kendinde. Kötülüklere kapılabilirdi. Onu azarlayarak engelleyemeyeceğimi anladım. Başka bir çareye başvurdum. Kendimi, aşk maceralarının kahramanı olarak göstermekle ilgisini yalnız benim yaşantılarıma çevirmeyi denedim. Duyduğum, okuduğum hikâyelerin yardımıyla yeni maceralar icat ettim. Bu hikâyelerin ayrıntıları o kadar çocukçaydı ki, şimdi hatırladıkça gülümsemekten kendimi alamıyorum. Bu konuda biraz bilgisi olsaydı, bu arkadaşların ne kadar gerçekten uzak olduğunu görmekte güçlük çekmeyecekti. Yıllar sonra, beni ilk defa geneleve götürdüğü gün, bir kadınla daha önce hiç yatmadığımı söylediğim zaman duyduğu hayreti unutamıyorum. Garip çocuk! Gene de bana, ilk gençlik yıllarında uydurduğum masalları hatırlatmadı. Belki de bana genelevi tanıtmanın gururu içindeydi. Belki Selim de bu maceraları, ona duyduğum büyük sevginin etkisiyle uydurduğumu anlamıştı. Hayatın çirkinliklerinin Selim'i bozmasını istemediğimi sezmişti belki de. Bizler, kötü gerçeklerle karşılaşmadan

yaşamalıydık. Onu ve kendimi bu çamurdan çıkarmak istiyordum. Güzel hayallerimizin kirlenmesine gönlüm razı olmuyordu. Fakat, onun öldüğünü bildiğim şu anda, bu düşüncemin doğruluğuna güvenemiyorum. Bir insan hayalleriyle nereye kadar yaşayabilir? Bu gücü her zaman kendinde bulabilir mi? Benden sonra benim gibi koruyucu dostlarla karşılaştı mı? Bilmiyorum.

Ben kendime düşeni yaptım sanıyorum. Bütün bu maceraların sonunu iyi bitirirdim anlatırken. Selim'in macerası iyi bitmedi. Gerçekten yaşadığı tek macerayı acı bir şekilde bitirdi. Oysa, benim maceralarımdaki "hafif kadınlarım" sonunda hep doğru yola girerlerdi. Evli kadınlar yuvalarına dönerlerdi. Bir gün bana gelerek artık bu yaşayışı bırakmak istediklerini söylerler ve kendilerine yardım etmemi isterlerdi. Duyduğum büyük arzuya rağmen, bırakırdım onları. Selim, heyecanla sorardı: "Peki, kimse bilmiyor mu onların bu hayatını?"

Gülümseyerek, kimsenin bilmediğini söylerdim. Selim'e de yemin ettirirdim kimseye söylememesi için. Yemin ederdi. Fakat pek inanmazdı bu kadınların eski yaşayışlarına döneceklerine. Belki de inanmak istemezdi. Maceralar eskidikçe, olmadık hikâyeler uydurmaya başladım. Parklarda, sinemalarda, hatta otobüslerde geçen maceralar anlatırdım. Selim hepsine inanırdı. Bazen dayanamayarak, yalan olduğunu söylerdim bunların. Selim gene inanmaya devam ederdi. "İnsanı düşünmekten kurtarıyorsun," derdi: "Bir kısmının uydurma olmasından ne çıkar?" Bu hikâyelere inanıp inanmadığını düşünmek istemezdi. "Her gün yaşadığım olaylar daha uydurma geliyor bana," derdi "Günlük yaşantımın uydurma olmasını tercih ederim." Selim hiç hikâye uydurmazdı. Bütün arkadaşları durmadan hayal ürünü hikâyeler anlattıkları halde onlara inanır, fakat kendisi hiçbir şey anlatmazdı. Bu yüzden, erkeklik meselesinde arka-

daşlarının yanında güç durumda kalırdı. Onların kadınlarla ilişkisini de hayranlıkla izlerdi.

Dayanamıyorum Olric. Bu adamın duygusuzluğuna dayanamıyorum. Sabırlı olunuz efendimiz.

Sonra... sonra ben âşık oldum. Zeliha'yı, önce uzaktan şöyle bir görmüş ve ilgilenmiştim. Sonra, bir doğumgünü partisinde daha yakından tanıdım ve deli gibi âşık oldum. Bu partide Selim de vardı. Heyecanımla alay ediyordu. Dostluğumuza bir ihanet gibi görüyordu bu ilgimi. Selim'in bu alaylarına dayanamadım ve bu konudan bahsetmeyi yasakladım. Fakat beni ciddiye almıyordu bir türlü; sonunda kavga ettik. Birkaç gün sonra barıştık. Kızı benden kıskanıyor ve ondan vazgeçmemi istiyordu. Eski bir aşkın ayrıntılarına girmek istemiyorum. Zeliha'nın benim için ne demek olduğunu ve ilişkimizin nasıl geliştiğini anlatmayacağım. Yalnız şu kadarını belirteyim. Bir süre sonra Zeliha'yla kavga ettik ve arkadaş kalmak üzere ayrıldık. Selim bu duruma sevindi ve kadınlara güvenilmeyeceğini söyleyerek beni teselli etti.

Fakat kader, bizim beklediğimiz bir biçimde örüyor ağrını. Zeliha, Selim ve ben, başka şartlar altında yeniden bir araya geldik ve olaylar hiçbirimizin beklemediği bir şekilde gelişti.

Bir gün ikimiz odamda oturuyorduk. Selim, hayatımızın sıkıcı olduğundan bahsederek bizi canlandıracak birşeyler yapmamız gerektiğini söylüyordu. "Güzel ve büyük şeyler yapmalıyız," diyordu. "Başkalarından farklı olduğumuzu göstermeliyiz." O zamanlar tiyatroya meraklıydı. Aramızda bir oyun oynayabilirdik. Benim de canım sıkılıyordu. Zeliha'yla ilişkimin bozulması, beni dalgın ve isteksiz yapmıştı. Derslerime de çalışamıyordum. Bana bu durumu unuttura-

cak bir değişiklik olur düşüncesiyle Selim'in teklifini kabul ettim. Bütün arkadaşlara haber verdik. Bir komedi oynayacaktık. Oyundaki kadınları bulmak için Zeliha'yla konuştum. Bana, ciddi bir tavırla, oyuna katılabileceğini ve arkadaşlarına da haber vereceğini söyledi. Selim bu durumdan hoşlanmadı. Başıma yeniden işler açacağımı söyleyerek itiraz etti. Kızlar, aramızda yeni meseleler çıkarabilirdi. "Korkma Selim," dedim: "Zeliha'nın benim için hiç önemi yok artık."

Sesini çıkarmadı. Huzursuz olduğunu anladım.

Ben gerekli hazırlıkları üzerime aldım. Babamın tiyatrodaki bir tanıdığının aracılığıyla elbiseleri bulduk. Eskiden tiyatroda çalışmış bir tanıdık da oyunu yönetmeyi üzerine aldı. Bizim ev büyük olduğu için provalar orada yapılacaktı. Aramızda para toplayarak kitapları ve makyaj malzemesini satın aldık. Selim'in de endişeleri geçmişti. Koşuşup duruyordu. Beni de heveslendirmişti. Birlikte oyunu okuyarak çeşitli roller için kendimizi hazırlıyorduk. Selim sesini değiştirerek oyunun güldürücü kahramanlarını canlandırıyordu. Kendisine böyle bir rol verileceğini umuyordu. Karşılıklı, okuma yanlışlarımızı düzelterek, Salih Beyin geleceği günü sabırsızlıkla bekliyorduk. Selim endişeli ve sabırsızdı. Kendisine küçük bir rol verilir diye korkuyordu. Ben onu yatıştırmaya çalışıyordum: içimizde Selim'den kabiliyetlisi var mıydı?

Sonunda, beklenen gün geldi. Selim, heyecandan ve korkudan bitkindi. Bizim evde, merak ve endişeyle, Salih Beyin gelmesini bekliyordu. Heyecanını belli etmemek için kızlarla şakalaşıyor, onlara oyundan ezberlediği -hafızası çok kuvvetliydi- bölümleri okuyarak oyalanmaya çalışıyordu. Zeliha'dan mümkün olduğu kadar uzak duruyor, sözlerine kaçamak cevaplar veriyordu. Bununla birlikte, Zeliha ve kız arkadaşlarının meydana getirdiği toplulukla bir arada ol-

mak onun için yeni bir yaşantıydı. Bu yaşantının büyüsüne kapılmıştı. Onları eğlendirerek ilgilerini çekmeye çalışıyordu. Ben mahzundum; bir kenara çekilmiş onları seyrediyordum. Selim'in endişeleri yavaş yavaş dağılıyordu. Benimle, romantik genç adam, diye alay ediyordu. Kulağıma eğilerek: "İkimiz de ayrı yollardan kızların ilgisini çekmeye çalışıyoruz," dedi. Böyle anlarda beni anlamaktan uzaktı.

Salih Beyin geldiğini haber verdikleri zaman, Selim'deki güven duygusu, güneşin bir bulut arkasında kaybolması gibi solmuştu. Sinirli hareketlerle parmaklarını oynatıyor, durmadan alnına biriken terleri siliyordu. Salih Beyin de ona cesaret verdiği söylenemezdi. Selim, önce bir kenarda kalmayı tercih etmiş, fakat Salih Beyin kendisiyle ilgilenmediğini görünce, onun dikkatini çekmek için, odada yerini birkaç kere değiştirmişti. Salih Bey, bizimle düşündüğümüz şekilde ilgilenmedi. Mahzun duruşumuz, güldürücü roller için bizi değil, kalın sesli ve kaba görünüşlü arkadaşları seçmesine yol açtı. Böylece başrolleri kaybetmiştik. Beni ve Selim'i bu roller için fazla "düzgün" buldu Salih Bey. Nitekim, kitaptan rollerimizi okuyunca da, bizim biraz kuru kaldığımız görüldü. Ben duruma aldırmadım. Selim, büyük bir hayal kırıklığına uğramıştı. İkimize de genç âşık rolleri verilmişti. Üstelik, Zeliha da Selim'in sevgilisi olacaktı. Yanıma yaklaşarak: "Ben gidiyorum," dedi: "Ne haliniz varsa görün. Bu Salih Bey dediğin adam hiçbir şeyden anlamıyor." Onu yatıştırmaya çalıştım. Salih Beyin bu işi hepimizden fazla bildiği muhakkaktı. Genç âşık rolünden daha sevimli ne olabilirdi? Kulağına eğildim: "Kim bilir, belki gerçekten de âşık olursun." Bana çok kızdı. Göğsüme şiddetli bir yumruk vurdu. Zeliha'nın yanına giderek, rol dağıtımının uygunsuz olduğunu, Salih Beyin de duyabileceği bir sesle söyledi. Salih bey gülerek, tiyatroda küçük rol olmadığını, hep birlikte çalışarak başarılı olabileceğimizi belirtti.

Selim suratını astı, bütün gün konuşmadı. Kendini kızların yanında hakarete uğramış sayıyordu. Oysa kimse, ona hakaret etmeyi aklından geçirmiyordu.

Bütün gün aksilik etti. Sonunda, ertesi gün provaya gelmeyeceği tehditini savurarak gitti. Oysa, ertesi gün ilk gelenlerden biriydi. Zeliha'yı kızdırmak için, başka bir kızla ilgilenir göründü. Zeliha'nın davranışlarını beğenmedi: kambur durduğunu, kelimeleri yanlış söylediğini ileri sürdü. Hepimizi gülünç durumlarda gösteren karikatürler çizdi. Prova sırası gelince Zeliha'yı güldüreceğini, rolünü gülünç bir şekilde oynayacağını, herkesi şaşırtacağını söyledi. Fakat Salih Beyi görünce, birden ciddileşerek bir köşeye kaçtı. Sırası gelince de rolünü beklenmedik bir duygululukla oynadı. Zeliha'ya aşkını şaşırtıcı bir gerçeklikle ifade etti. Salih Bey, onun aksiliklerinden çekindiği için, bu kadarını beklemiyordu. Selim'in, dal gibi ince vücudunu dikleştirerek, kalınlaşmaya başlayan pürüzsüz sesiyle Zeliha'ya aşkını ilan edişini bugün bile görür gibiyim. Heyecanından Zeliha'ya yaklaşamıyordu. Salih Bey, Selim'in durduğu yeri beğenmedi ve kolundan tuttuğu gibi Zeliha'nın o kadar yakınına getirdi ki Selim, bir genç kıza ilk defa bu kadar yakın olmanın telaşından konuşamadı. Bir an olduğu yerde kaldı ve sonra: "Özür dilerim," dedi: "Bu kadar yakından yapamayacağım." Salih Bey gülerek onu biraz geriye çekti. Selim sarhoş gibiydi. Heyecandan tıkanarak oynuyordu. İlk perde bitince yanına koştuk, tebrik ettik. Zeliha'ya tatlı gözlerle bakıyordu. Zeliha da gülerek Selim'in elini sıkıyor: "Çok iyiydin sevgilim Cleante," diyordu.

Birkaç gün sonra ikimiz yolda yürürken, sıkılarak, galiba Zeliha'ya âşık olduğunu, bu hususta ne düşündüğümü bilmek istediğini söyledi. Ben de bunun geçici bir duygu olabileceğini, kendini iyice yoklamasını, Zeliha'nın güvenilir bir kız olmadığını, ona acı çektireceğini belirttim. Tabii Ze-

liha'yla daha önce bir ilişkimin olmasının önemi yoktu. Sevmekten korktuğumu ve onun da incinmesinden endişe ettiğimi ifade ettim. Söylediklerimi kabul eder gibi başını sallamasına rağmen, beni pek dinlemediğinin farkındaydım. Zeliha'nın adı geçtikçe yüzü aydınlanıyor, bakışları değişiyordu. Beni kandırmaya çalışarak, Zeliha'yı uzaktan seveceğini, onun bu aşkı bilmesine ihtiyacı olmadığını ileri sürüyordu. Ben de bilmediğim bir sebepten hırçınlaşarak bu kızı kafasından uzaklaştırmasını istiyordum. Sonunda konuyu değiştirdi ve biraz sonra da aceleyle uzaklaştı.

Bu oyunun içinde Zeliha'ya yakın olmak beni de etkiledi ve Zeliha'ya yeniden âşık oldum. Artık küllenmiş olan eski duygularımın ayrıntılarına girmeyeceğim. Beni bir zamanlar çok üzmüş olan bu acı hatıraları artık bütünüyle unutmak istiyorum. Bütün bunları Selim'in yaşantısına ışık tutması için anlatıyorum. Evet ben de Zeliha'ya gene âşık olmuştum: arkadaşımın sevdiği kızı ben de seviyordum. Günlerce bu duygumu ondan saklamak istedim. Büyük ıstıraplar yaşadım. Kaderime lanetler savurdum. Sonunda Selim'e aşkımı anlatmayı bir görev saydım. Şaşılacak bir ustalıkla duygularını gizledi. Aşkı onu olgunlaştırmıştı. "Zeliha'nın bir önemi yok benim için" dedi. Belki de bu sevgi, bir oyundan ibaretti. Benim hesabıma sevindiğini ifade etti. Yeniden canlanan bir aşkın güzelliklerine kapıldığım için, en iyi arkadaşımın, beni anlayışla karşılamasına sevindim. Aşkımın bütünlüğünü gölgeleyecek bir endişe kalmamıştı. Özel hayatımı kimseyle konuşmadığım için, bu aşkın sevinçlerini de Selim'den başka paylaşacak kimsem yoktu. Duygularımı, yaşantımı, yalnız ona anlatıyordum. Zeliha'yla sık sık buluşuyorduk. Geçmişi unutmuştuk. Selim, bütün gücüyle oyuna çalışıyordu. Provalarda, Zeliha'ya aşkını rolündeki kelimelerle söylüyordu. Sonra Zeliha'yla dışarıda buluştuğumuz zaman Selim'den bahsediyorduk. Se-

lim'i ikimiz de seviyorduk. Selim'in üzüntülü bir görünüşü yoktu. Duruma alışıyordu. Genç kızlarla şakalaşıyor, onların beceriksizlikleriyle eskisi gibi alay ediyordu. Selim'i içten bir sevgiyle izliyorduk Zeliha'yla.

Zeliha piyano çalardı. Ben de yıllarca önce keman çalışmıştım. Zeliha, benim müziğe hevesimle alay ederdi. Biraz da onun alaylarının tahrikiyle, yeniden keman çalışmaya başladım. Ben çalışırken, Selim de bir kenarda oturur beni seyrederdi. Çok iyi çalmıyordum herhalde. Fakat kabiliyetim olduğunu seziyordum. Selim, yatağın kenarına ilişir, hiç konuşmadan beni izlerdi. Bir gün ona, benimle birlikte çalışmasını teklif ettim. Suratını astı: "Benim birlikte çalacak bir Zeliha'm yok," dedi. Üzüldüm. Zeliha'nın bir kızkardeşi vardı. O da piyano çalıyordu. İsterse onu Selim'le tanıştırabilirdim. Bu sözlerimden sıkıldı, ayağa kalkarak sinirli bir şekilde odada dolaşmaya başladı. "Ben o kızla tanıştım," dedi. "Geçen gün, Zeliha, oyundaki bazı çocuklarla beni evine çağırdı. Orada tanıştım. Seni neden çağırmadığını merak ediyorsan söyleyeyim: babasından çekiniyor. Zeliha bunu açıkça söylemedi ama ben anladım. Bu kızdan sana hayır gelmeyecek Metin. Ayrıca, kızkardeşini de beğenmedim. Duygusuz bir yaratık. İnsanla alay ediyormuş gibi bir bakışı var. Ben öyle kızlardan hoşlanmam. 'Demek Selim Işık sizsiniz,' derken küçümseyici bir ifade vardı sesinde. Benim çok çalışkan bir öğrenci olduğumu duymuş da. Garip bir hayvana bakarmış gibi süzüyordu beni. Çalışkan olmak, sanki insan olmaya engelmiş gibi. Ablası da kızkardeşi de senin olsun. Ben iç dünyama dönüyorum. Orada hayal kırıklığına yer yok." Oturduğu yerden insanları tanıyamayacağını söyledim. Bu tutumla kimseyle arkadaş olamazdı. "Öyleyse, ben de hayatımın sonuna kadar aynı yerde kımıldamadan oturacağım," dedi. "Herkes istediği kadar koşsun. Beni anlayacak insan, oturduğum yerde de beni

bulur. Oturacağım ve bekleyeceğim. Yerinde oturan Selim'e değer vermeyenlerin, Selim'in gözünde de değeri yoktur. Sen de değiştin. Yapma heyecanlar peşinde koşuyorsun. Zeliha'yı bir sevdiğini söylüyorsun, bir sevmediğini. Neden keman çalıştığın belli değil. İnsan bir işle sevdiği için uğraşır, başkasına yaranmak için değil. Zeliha'yı tehlikeli buluyordun, beni uyarıyordun. Şimdi oturmuş onun hoşuna gitmek için keman çalmaya çalışıyorsun. Bana istediğim rolü vermediği halde Salih Beye iyi davranıyorsun. Benim tiyatrodan anladığımı söylerdin. Şimdi Salih Beyi beğeniyorsun. Hiç kimseyi anlamıyorum. İnsanların arasına karışıp onlara uyduğum için de kendimden nefret ediyorum."

Beni üzdüğünü görünce, dayanamadı özür diledi. Kimsenin ona karşı olmadığını söyledim. Zeliha'nın benimle konuşurken ondan tatlılıkla bahsettiğini anlattım. Bu aşkın benim için bir sonu olmadığını ben de biliyordum. Selim'e bu işlere karışmamasını söyledim. "Beni ilgilendirmeyen sıkıntılarınla başbaşa bırakıyorum seni," diyerek gitti. Bu konudan da bir daha bahsetmedi.

Oyunun hazırlıkları ilerliyordu. Salih Bey canla başla çalıştığımızı görünce, bizi sevindirmek için, bir okulun tiyatro salonunda çalışmamızı sağlamıştı. Selim karanlık bir havaya bürünmüştü. Rolü bitince kayboluyordu ortadan. Onunla konuşmuyordum. Üzüntülerimin akışına kapılmıştım.

Bir gün sahnenin kenarına oturmuş provanın başlamasını bekliyorduk. Zeliha'nın elinde bir kitap vardı: Balzac'ın bir kitabı; yanılmıyorsam *Vadideki Zambak*. Ben Balzac'ın insan ruhunu ifadedeki gücüne hayranlığımı belirttim. Aşkı onun gibi anlatan bir yazar tanımıyordum. Selim, benimle alay etti: yeryüzünde böyle aşklar olmadığını, bütün yazılanların hayal ürünü olduğunu ileri sürdü. Zeliha'yla gülümseyerek bakıştık.

Daha beter olun, diye homurdandı Turgut. Aşk fesadına uğrayın.

Zeliha: "Hepsi mi uydurma Selim?" dedi. Selim büsbütün kızdı. Okuduklarımız, yazarın kafasından çıkıyordu. Gerçekte böyle güzellikler yoktu. Bütün güzellikler hayal gücündeydi. İsterse şimdi o da oturup bizleri gözyaşlarına boğacak aşk hikâyeleri icat ederdi. Cahilliğimizden gülüyorduk ona. Bu hikâyeleri yazmak gereksizdi. İnsan, daha büyük gerçekler peşinde koşmalıydı. Sevgisini başka şekilde göstermeliydi. Zeliha sordu: "Nedir bu büyük gerçekler?" Belki anlatması güçtü. Fakat insan ruhuna ait daha büyük gerçekler vardı. İnsan yalnız kaldığı zaman öyle şeyler düşünüyordu ki aşk bunların yanında küçük bir yer tutuyordu. Sevdaya zamanı yoktu. Zeliha güldü: "Belki bu söylediklerin de hayal ürünüdür, ne dersin?" Hayır, değildi. Aşk bir zayıflıktı ve insanın başka güzellikleri görmesine engel oluyordu. Selim kızınca düşündüğü şeylerin tersini de savunurdu. Bu sözleri de inadından söylüyordu herhalde. Kim bilir, belki de samimiydi. İnsanlarla uyuşamadığını hissetmenin getirdiği komplekslerdi bunlar. Fakat Selim, kompleks sözüne kızardı. Kendisi belki aşağılıktı, fakat aşağılık kompleksi yoktu Selim'de. Gururla söylerdi bunu.

Zeliha, Selim'in kendisini sevdiğini biliyordu. Bir gün bunu Selim'e söylediğim zaman, artık bu konuyla ilgili değilmiş gibi göründü. Bana, ilişkimizin ne durumda olduğunu sordu. Babası Zeliha'yı bir mühendisle evlendirmek istiyordu. Zeliha lise son sınıftaydı ve benden iki yaş büyüktü. Ben, henüz liseye başlamış ve üç dersten ikmale kalmış bir öğrenciden başka bir şey değildim. Evlenme konusunda, meslek sahibi birinin yanında bir hiçten ibarettim. Beni ezip geçerlerdi. Nitekim ezip geçtiler de. Bu ayrı hikâye.

Oyunun ilk gecesinde, oyun başladığı sırada, hepimiz heyecan ve yorgunluktan bitkin durumdaydık. Elbiselerimizi

bulamıyor, rolümüzü unuttuğumuz endişesiyle şaşkın şaşkın dolaşıyorduk. Kimsenin sahneye çıkacak cesareti yoktu. Ne yapacağımızı bilmemekten birbirimize çatıyorduk. Sonunda Zeliha'ya fenalık geldi; pencerenin yanına oturttuk. Yarı baygın orada kaldı. Perde açıldı. Benim rolüm hemen başladığı için sahneye koştum, Selim odada kaldı. Döndüğümde Selim'i, Zeliha'nın yanında, hiçbir şey söylemeden onu seyrederken buldum. Beni görmedi. İçinden neler geçtiğini bilmiyorum; fakat onu sevdiği, hem de çılgın gibi sevdiği bakışlarından okunuyordu. Zeliha, gözleri kapalı, başını koltuğa dayamış, kıpırdanmadan duruyordu. Selim'in yüzünde, yumuşak ve ümitsiz bir ifade vardı: şimdiye kadar onda görmediğim bir ifade. Ümitsiz, fakat mutsuz olmayan bir ifade. Dudakları, sanki konuşacakmış gibi, belli belirsiz kımıldıyor, büyük bir gerginlik içinde olduğu anlaşılıyordu. Belki de içinden onunla konuşuyordu. Geldiğim gibi yavaşça geri döndüm.

Oyunun sonuna doğru ben de kendimi iyi hissetmiyordum. Yüzüm yanıyordu, fenalaşıyordum. Boğazıma bir şey tıkanıyordu, nefes alamıyordum. Birden olduğum yere yığıldım. Çocuklar divana taşıdılar. Selim, büyük bir telaşa kapıldı, yanıma oturdu, yakamı gevşetti, kolonyayla şakaklarımı ovdu. Titrek bir sesle beni teselli ediyor, başımı okşuyordu. Kimsenin, o güne kadar benimle böyle ilgilendiğini görmemiştim. Hıçkırarak ondan af dilemeye başladım. Göğsüm sıkışıyor, gözlerim kararıyordu; öleceğimi sanıyordum. Selim'den özür dilemeden ölmek istemiyordum. Selim de şaşırmış benden özür diliyordu. Gözyaşları içinde ellerine sarıldım. Utanarak odadan kaçtı. Üçümüzün yaşadığı bu acıklı macera boyunca, bana bir kere olsun sitem etmedi. Ben de onun duygularına saygı gösterdiğimi sanıyorum. Şimdi yanımda olsaydı, gene ondan özür dilerdim; beni affet Selim, kaderimizi değiştirmek elimizde değildi, derdim.

Selim'i kaybetmenin acısı içimde daha çok taze olduğu için, fazla yazamayacağım. Onu, son bir defa görmeden kaybetmenin acısı içindeyim. Tekrar görüşmek kısmet olursa, oturur, uzun uzun dertleşiriz.

Hepimizin başı sağ olsun. Gözlerinden öperim sevgili kardeşim.

Metin Kutbay

Bir mısra takıldı aklına şarkıdan... tunç devri... âşık oldu... utanç devri. Şarkıda daha fazla yazmaya eli varmadı. Bu olayı bana anlatmıştı; aşkından bahsetmeden... üstü kapalı. Ne Zeliha'ya... ne de başka birine... yalnız Metin'e... Bir insana içini açması ne kadar zordu; ne ince hesapları vardı. Selim'e yapılan bir haksızlığı daha ortaya çıkarmış bulunuyorum... sayın yargıçlar. Evet, Metin görevini kötüye kullandığı için mahkemeye verildi. Suçluyorum sayın yargıçlar. Ortada açık bir haksızlık var. Yanlışlıkla sahneye çıkarılan masum bir vatandaşa, oyunun bütün sorumluluğu yüklenmek isteniyor. Şarkılarda, bu suçtan üstü kapalı söz edilmiş olması, bugüne kadar asıl delillerin ortaya çıkmasını önlemiştir. Suçlu sandalyesinde oturan Metin Kutbay'ı dördüncü şarkının açıklamasında yargılamak imkânı da böylece ortadan kalkmıştı. Fakat, uzun ve sabırlı bir araştırma sonunda, utanç devrinin açıklamasının, bir dalgınlık eseri şarkılara konulmadığını tespit etmiş bulunuyorum. Biraz önce sanık Metin Kutbay'ın savunmasını dinlediniz. Suçlu, kendini temize çıkarmak çabasıyla olayları tahrif etmiş ve meseleyi başka bir yöne sürükleyerek bizleri yanıltmaya çalışmıştır. Ayrıca, tutunamayanlar kanununun on dördüncü maddesine göre, "onlar"a savunma hakkı verilmediği gerekçesine dayanarak sanığın savunmasının nazarı itibara alınmamasını talep ediyorum. Biraz sonra yüksek huzurlarınıza getireceğim açıklamayla gerçek bütün çıplak-

lığıyla gözlerinizin önüne serilecek ve zavallı müvekkilimin "onlar" tarafından nasıl adım adım ölüme götürüldüğü bir kere daha anlaşılacaktır.

Masanın çekmecelerini karıştırdı; sonra: "Rüstem!" diye bağırdı. Yandaki odadan hemen, zeki bakışlı, on beş yaşlarında bir çocuk fırladı ve yıldırım gibi odaya daldı. Turgut'un karşısına dikildi: "Buyur kumandan!" Turgut, gülümsemesini tutarak: "Aferin Rüstem," dedi. "Askerde seni muhakkak onbaşı yaparlar." "Sizin gibi teğmen yapmazlar mı kumandan?" "Çok çalışırsan onu da yaparlar. Düşmana karşı uyanık olanları her şey yaparlar. Yalnız, emre itaat şart. Şimdi, bir düşmanı tepelemek için biraz beyaz kâğıda ihtiyaç var: dosya kâğıdına. Bakkala git, temizlerinden on beş yirmi tane al." Rüstem, topuklarının çevresinde döndü: "Başüstüne kumandan!" Koşarak çıktı.

Rüstem kâğıtları getirince, Turgut, önce itinayla paketi açtı, sayfaları masanın üstünde düzeltti. "Suratıma bakacağına git bana kahve yap." Rüstem bir çırpıda kahveyi getirdi. "Şimdi kimseyi içeri bırakma. Savaş hazırlığı yapacağım. Çok gizli."

Bu tehlikeli silahı senin için elime alıyorum Selim kardeşim. Tanrı, onu doğru yolda kullanmama yardımcı olsun. İşte sana nesir:

Tunç devri... âşık oldu... utanç devri

Utanç devri, tutunamayanların (disconnectus erectus) ortaya çıktığı tunç devrinden hemen sonra gelen tarih öncesi bir dönemdir. Selim Işık, modası geçmiş bir yaratık olduğu için bu dönemi günümüzde yaşamaya çalışmıştır. Utanç devri bugün bütünüyle yürürlükten kaldırıldığı halde, Selim kararın ilanı tarihinde bir dalgınlık eseri olarak durumdan haberdar olamadığı için, eski kararın gereklerine

göre hareket etmiştir. Yaptığım etraflı araştırma sonunda utanç devri olaylarına Metin'in birinci derecede karışmış olduğunu öğrendim. Metin'le yapılan görüşme ve kendisinin yazılı olarak verdiği bilgilerle, durumu aydınlatmayı başardığımı sanıyorum. Tunç devri için konulan yeni kanunların uygulanmasında karşılaşılan güçlükler, bu devrin bilinmeyen bir tarihe ertelenmesiyle sonuçlanınca, utanç devrinin ağır şartlarına boyun eğmekten başka bir çare görülmemişti. Metin'in varlığıyla büsbütün ağırlaşan bu şartların yarattığı ortam, Selim'i kaçınılmaz bir yaşantıya sürükledi.

Yarattığı acıklı ortamın farkında olmayan Metin Kutbay, 1933 yılında Ankara'da dünyaya geldi. Doğduğu günden, liseyi bitirdiği güne kadar aynı sokakta ve aynı evde yaşadı. Çirkin bir bebekti. Tek erkek çocuk olduğu halde, fazla şımartılmadı. Dişleri düzgün değildi. Çenesi büyüktü. Huysuz bir çocuk olduğu için, ona bir keman alarak oyalamak istediler. Müziğe istidatı olmadığı için, bütün gün kemanı gıcırdatır, evde herkesin canını sıkardı. Oysa, Metin, kendinde büyük yetenekler görüyordu. Küçük yaştan, acıklı romanlara, hüzünlü şarkılara karşı bir eğilimi vardı. Akıllı olduğu söylenemezdi. Aptal da değildi. Eğilimlerine uygun her şeyi, iyi kötü ayırt etmeden beğendi. Üçüncü sınıf yerli romanlarla, Balzac ve Stendhal'i aynı zevkle okudu. Klasik müzik eğitimi görürken, Türkçe tangoları aynı heyecanla dinledi. Canı sıkıldığı zaman, başkalarının da canını sıkardı. Hayatın boşluğu, aşkın acıları ve ıstırap konusunda ucuz romanlardan ve tangolardan edindiği beylik düşünceleri vardı. Bu düşünceleri, hiçbir zaman hayatına uygulamadı. Yüksek yakalı gömlekler giyer, ip gibi kravatlar takardı. Orta boyluydu. Uzun boylu ve gösterişli bir insan izlenimi bırakmak için kazık yutmuş gibi yürürdü. Gülerken dişlerini göstermemeye çalışır, konuşurken, daha kısa görünsün diye eliyle çenesinin altını kapardı. Kendini beğeni-

yordu. Onu beğenmeyenlerin kendisini anlamadığı kanısındaydı. Kendini aldatırdı, başkalarına yalan söylerdi. Yalnız kaldığı zamanlar, bazen kendini kötülerdi: fakat, bunda da başarılı olamazdı.

Selim'le tanıştığı günden başlayarak onu yalanlarla besledi. O güne kadar övünmelerine kimse aldırmadığı için, Selim'in saflığı onu etkiledi ve yalan konusunda kendini aştı. Önce, romantik bir hastalığı olduğunu ve sanat heyecanları duyduğu zaman sık sık bayıldığını ileri sürdü. Ayna karşısında talim ettiği acı gülümsemeleriyle Selim'i büyülemeyi denedi. Selim, tam ona inanmak üzereyken, Türkçe tangolar meselesinde kuşkuya düştü. Bununla birlikte, sonunda, Selim'in romantik bir genç olmadığına ve aşkın ıstıraplarını anlamasının imkânsızlığına karar verildi ve böylece Selim, romantik olmaktan vazgeçti. İlk gençliğinin coşkunluğuyla milliyetçi görünme hevesi, Metin'in Milli Emniyette çalışan ve bu vatanın düşmanlarını izleyen gizli bir polis olmasına yetti. Durumun gizliliği, meselenin fazla kurcalanmasını önlüyordu. Bu sıralarda, Selim de, Metin de birkaç yıldır artık uzun pantalon giyiyorlardı. Selim, bu polislik masalına inanmakta güçlük çekti; fakat, Metin'le ilişkilerini sürdürmek amacıyla, kuşkularını kendine bile itiraf edemedi. Lisenin birinci sınıfında okuyan bir çocuğun eline tabanca vererek Milli Emniyet binası önünde nöbet tutturan bir teşkilatın, gerçeğe ne kadar uyduğunu araştırmadı. Kendisinin de akıl almaz bazı hayalleri vardı. Fakat nedense, Metin gibi, hayallerine bir gerçeklik vererek anlatmayı beceremiyordu. Nedense buna dili varmıyordu. Beceriksizliğinden utandığı için bu meselenin üstünde fazla durmak istemiyordu. Metin'in uydurma aşk maceralarını da inanarak dinledi. İnsanların yalan söylemesi için bir gerekçe görmediğinden, onlara inanmakta güçlük çekmiyordu. İnsanlara inanmadan, onlarla birlikte olmanın mümkün olmadığını

sanıyordu. İnsanlara inanmadığı zaman onlardan kaçıyordu. Söylenenlere inanmadığı zaman, inanır görünmenin, insanlara ihanet etmek olduğunu düşünüyordu ve bu ihanetinin anlaşılmaması için, ortalıkta görünmemeyi tercih ediyordu. İnsanları, Metin gibi, bayağı bulduğu zaman kendinde de aynı bayağılığın bulunduğunu, başka türlü o insanla birlikte olamayacağını hissediyordu. Metin de, yalanlarına bu kadar kolay inanan bir insan olduğu için, Selim'i küçümsüyordu. Selim'in ilerde başkaldırmasını önlemek için, onun kişiliğini göstermek istediği anlarda cesaretini kırarak gelişmesini engelliyordu. Selim, kendisi gibi yalanlar bulup söyleyemiyordu. Bu nedenle Metin, Selim'le birlikte bulunmaktan çok hoşlanmıyordu. Selim, insanın yaratıcı hayal gücünü öldürüyordu. Kambur duruşu, dağınık saçları ve ütüsüz elbisesiyle Selim, insanı can sıkıntısı ve ümitsizliğe sürüklüyordu. İnsan ona bakınca, gerçi bir süre kendinden memnun oluyordu; fakat sonunda canı sıkılıyordu.

Selim de can sıkıcı ve hayal kırıcı görünüşünün, insana yeni heyecanlar ilham etmeyen pısırıklığının farkındaydı. Her gece yatakta bu durumdan kurtulmak için Allah'a yalvarıyordu: omuzları biraz daha genişleyemez miydi? Gittiği partilerde bir kenarda oturup surat asmamak için acaba ona dans öğretilemez miydi? Allah, Selim'e dans öğretmeye pek niyetli görünmüyordu. Her şeye kadir olduğu halde böyle küçük işlerde bile kullarına yardım etmiyordu. Üstelik bu işlere Metin'i memur ediyordu ve Metin de Selim'in beceriksizliğiyle alay ediyordu: Selim'in hiçbir şey öğrenemeyeceğini söyleyerek gülüyordu. Selim ise, kendini Metin'e beğendirmek için çırpınıyordu. Bir yandan da Allah'a başvurmayı ihmal etmiyordu: çok zayıftı, biraz daha kuvvetlenemez miydi? Metin, izci takımında trampet çalıyordu, Selim de trampet bölüğüne alınamaz mıydı? Allah susuyordu.

Selim çalışkandı, Metin tembeldi derslerde. Sonunda, çalışkan olmanın kötü bir şey olduğuna karar verildi. İnsan sonunda kendisini, sınıf birincisi olmak gibi aşağılık bir tutkuya kaptırıyordu. Bir karne, sınıf ikincisi olursa, dünya başına yıkılmış gibi oluyor, günlerce sapsarı bir suratla, kimseyle konuşmadan dolaşıyordu. Üstelik arkadaşları çalışkan olmadığı için, derdini anlayacak, onunla paylaşacak biri bulunmuyordu; yalnız kalıyordu. İnsanla alay ediliyordu. Hayatta başarı kazanan bütün insanların, okul yılları başarısız geçmişti. Çalışkan olmak, ilerisi için kötü bir işaretti. Böyle insanlar para kazanamaz, kadınlarla ilişkide başarıya ulaşamazdı. En kötüsü, hayatın dışında kalırdı. İnsanların ıstıraplarına yabancı olurdu. Hiçbir zaman gerçekleri göremezdi.

Metin'in de inkâr kabul etmez üstünlükleri vardı: bisiklete daha iyi biniyordu, voleybol oynuyordu ve Selim'den daha kuvvetliydi. Herhalde bunlar da yalan değildi. Selim'in alaylarına kızdığı zaman şiddetli yumruklar atıyordu ona. Kızlar üzerinde görünür bir başarısı vardı. Onların yanında, Selim gibi sarsak ve elini kolunu nereye koyacağını bilemeyen bir durumda kalmıyordu. Aynı kızı sevdikleri zamanda üstünlüğünü açıkça ortaya koymuştu.

Metin, Zeliha adlı bir kızla kısa süren bir ilişki kurmuştu. Fakat sonunda kıza da dayanılmaz üstünlüklerini kabul ettirmeye kalkınca bozuştular. Ne yanından bakılsa, ucuz bir maceraydı. Zeliha liseyi bitiriyordu. Ailesi, aşağı yukarı kiminle evleneceğini kararlaştırmıştı. Zeliha, son defa bir mektepli aşkı yaşamak istiyordu. Metin'den uygununu bulmak zordu. İlişkileri bozulduğu sırada Selim ortaya çıktı. Fakat, Selim'de can sıkıcı özellikler vardı. Tanıştığı kızları adam etmeye kalkıyordu. Onların, kitaplardan ve ondan bundan ödünç aldıkları romantik hayallerini ciddiye almıyordu. Böyle bir insanla ancak evlenilebilirdi. Buysa pratik

güçlükler nedeniyle imkânsızdı: Zeliha, Selim'den dört yaş büyüktü ve Selim evlenmeyi düşünmeyecek kadar akılsızdı. Ayrıca, on dört yaşında bir çocukla evlenilmezdi. Bütün romantizmine rağmen Zeliha bunun farkındaydı. Başı daima öne eğik gezen bu çocuğun çekici bir yönü yoktu; üstelik sık sık gülünç durumlara düşüyordu. Böyle çocuklarla genç kızlar ancak alay edebilirdi. Sevgililer, onun saçma davranışlarına karşı, ancak göz göze gelerek gülümseyebilirlerdi. Elbette böyle çocukların bu bakımdan bir yararı vardır: insan kendi romantizmini daha iyi anlar bu kılıksızların yanında. Selim'e de bu görev verildi. Bir oyunun provaları dolayısıyla sürekli olarak birlikte bulunan bu üç kişinin arasında, yalnız Selim'in yaşadığı başka bir oyun daha oynandı. Selim'in Zeliha'yla ilgilenmesi, Metin'i tahrik etti ve kızla ikinci denemeye girişti. Bu aşkın bütün ağırlığını taşımak Selim'e düştü. Bu üçlü oyunda, baştan beceriklilik göstermediği için, en kötü rol ona kalmıştı. Bir yandan Zeliha'ya aşkını anlatamamanın güçlüğünü yaşarken, bir yandan da Metin'in bitmez tükenmez aşk hikâyelerini dinlemek zorundaydı. Rolünü oldukça başarılı oynadığı söylenebilir. Hiç olmazsa kendinden bekleneni veriyordu. Çok istekli oynadığı ileri sürülemezdi; ama Metin ve Zeliha kadar olmasa da, onun da kendine göre sıkıntıları vardı. Yanlış çıkışlar yaptığı oluyordu. Kıskançlık gibi modası geçmiş duygulara kaptırıyordu bazen kendini. Açıklamanın başında da açıkça belirttiğimiz gibi, tarih öncesi bir yaratık olduğu için bu kusurunu hoşgörüyle karşılamak gerekir. Zaten Metin'le Zeliha da ona yapılabilecek en iyi davranışta kusur etmiyorlardı: onu anlayışla karşılıyorlar, huysuzluklarını hoş görüyorlardı. Onlardan daha fazlası beklenemezdi; Selim de beklemiyordu.

Ümitsiz anlarında Selim'in de yanıldığı oluyordu. Yalnız anlayışla karşılanması, bunun dışında bir yaşantıya katıl-

masına izin verilmemesi onu üzüyordu. Anlıyordu tabii. Ona daha iyi davranılamazdı. Onu beğeniyorlardı, geleceği parlak bir genç olarak görüyorlardı. Yalnız Metin değil, birçok insan, onu hayatın gerçeklerinden koruyordu. Selim'in ilgi duyduğu başka kızlar da vardı. Hepsi Selim'i beğeniyorlardı: onun sözlerini ciddi bir tavırla ve başlarını sallayarak dinliyorlardı. Çok doğru söylüyordu. Ne güzel ifade ediyordu. Ona hak vermemek imkânsızdı. Bu yaşta bir gencin böyle esaslı sözler etmesi ne güzeldi. Böyle ciddi ve ağırbaşlı bir insana ancak hayranlık duyulabilirdi. Başka bir şey duyulamazdı. Bu nedenle bütün kızlar, bu ciddiyet ve ağırbaşlılığa kendilerini layık görmedikleri için, daha hafif genç erkeklerin koluna girerek uzaklaşıyorlardı.

Selim, her zaman oyunun kurallarına tam uymaya çalıştığı için, bu üçlü oyunda da üstüne düşeni fazlasıyla yaptı. Genç sevgililer, olur olmaz zamanlarda ayılıp bayıldıklarında ilk yardım ekibi gibi, olay yerine ilk yetişen Selim oldu. Gerekli ilk müdahaleyi hemen yaptı: yakaları gevşetti, pencereleri açtı, itirafları dinledi, buhrandan buhrana sürüklenenlere elini uzattı, özür diledi, acıklı suratlar takındı. Sonunda, meslekte yeni olduğu için, daha fazla duramadı, odadan kaçtı. Bu yüzden kendini suçlayarak, oyunun aslına uygun olmasını sağladı. Bu büyük davranışlar içinde aşkının küçüklüğünden utandı. Sözünün eri olduğu için utanç devrini sonuna kadar yaşadı.

Metin, bu kadar yalanla uzun süre yaşamadı. Bir gün gerçekten hastalandı ve yatağa düştü. Yalanlar, yavaş yavaş bünyesini çürütmüş: doktor öyle söyledi. Uyuşturucu maddenin miktarı fazla gelmiş; zehir etkisi yapmaya başlamış. Hastalığı sırasında bir süre, kendini gene yalanla avutmaya çalıştı. Durumu gittikçe kötüleşti. Sonunda doktor, yalanı yasak etti. Metin, artık gerçekten öleceğini sanıyordu. İyileşmek için, son bir ümit olarak kendini kötülemeye baş-

vurdu. “Benim yalancı olmama neden göz yumdunuz?” diye bağırıyordu: “İyileşmek istemiyorum. Gene aranıza katılıp domuz gibi ortalığı kokutmak istemiyorum. Bana acımayın; bırakın daha beter olayım da düzelmem için bir fırsat çıksın ortaya. Eskisi gibi kötü olma fırsatını vermeyin bana.”

Hastalığı ilerledikçe yalana nefreti de arttı. “İtiraflarımı yazmalıyım,” diye çırpınıyordu yatağın içinde. “Selim’e yaptığım kötülüklerin tarihini yazmalıyım. Ondan nasıl nefret etmiş olduğumu anlatmalıyım. Ona nasıl işkence ettiğimi söylemeliyim.” Kalem tutacak kadar gücü yoktu. Kelimeleri bulamıyor, bulduğu kelimeleri de yanlış yazıyordu. “Selim’i ben öldürdüm,” diye bütün gün homurdanıyordu. “Kendimdeki büyük bayağılıkları ona da bulaştırdım: zehirledim onu.” Biraz kuvvet kazanınca, “Büyük Suçlular Ansiklopedisi”ni okumaya başladı. L harfine kadar geldi. Kendinden büyük suçlu bulamadı. Sabahtan akşama kadar ağlayarak Selim’den af diliyordu. “Artık inanmayacak bana,” diye inliyordu. “Hep eskisiyle karıştıracak.” Düşünmeye ve gerçeğe duyduğu susuzluğu anlatacak sözler bulmaya çalışıyordu. Düşünmediği için öfkeleniyordu. “Her şey yalan olamaz,” diyordu. “Bazı gerçekler vardır benim de bildiğim: inekler dört ayaklıdır, kuşlar havada uçar, iki kere iki dört eder. Ben de ineğin biriyim ve dört ayak üzerinde yürümeliyim. İki el kere iki ayak dört eder.” Yataktan inip yerde emeklemeye çalışıyordu. Zorla yatağına taşıdılar. “Bırakın beni” diye direniyordu. “Anlamıyorsunuz: gerçeği bulmaya çalışıyorum. Gerçek de benim gibi dört ayaklıdır.” Felsefe kitapları okumayı denedi. Bir süre sonra, iki kere ikinin dört olduğundan kuşkulanmaya başladığı için bıraktı.

Kötülüğünün bulaşıcı olduğu düşüncesiyle, kimseyi yanına yaklaştırmıyordu. Karısını, çocuklarını odadan kovuyordu. Her gün odayı dezenfekte ettiriyordu. Üzerine ko-

nan sinekler hastalığı yayabilirmiş. Bütün böceklerin ölmesi gerekiyormuş odada. Sonunda hiç konuşmamaya başladı. Sorulara bir cevap vermiyordu. Söylediği en masum sözde bile farkına varmadığı bir yalanın bulunmasından korkuyordu. Doktor, bu doğruluk buhranının, çok ileriye götürülmemesini tavsiye etti. Vücudun, yalandan bu kadar temizlenmesi, ilerde başka karışıklıklara yol açabilirdi. Hastanın iyileşmesi halinde yalana direnci sıfıra inebilirdi: böylece, en küçük bir yalan bile öldürücü bir etki yapabilirdi. Bu sözlere sinirli kahkahalarla cevap veriyordu Metin: "Doğrudur doktor bey. Selim de bu yüzden öldü." Doktor, Selim'e acıdı. Hastalandığı zaman ona getirselerdi, bir çaresine bakardı. "Birdenbire öldü doktor bey. Onu ben öldürdüm. Onu kurtaramazdınız: benden kurtulması imkânsızdı. Yalan söylüyorsunuz." Yerinden fırladı, doktoru kovaladı odanın dışına. Çocuk gibi seviniyordu: "Seni hiç olmazsa doktorlardan kurtardım Selimciğim," diyordu. Selim'le bir kere konuşmaya başladımı, sözlerinin arkası gelmiyordu: "Ölmedin değil mi Selimciğim? Öldüğün de yalan, değil mi? Benim yaşadığım da yalan, değil mi? Her şey yalan yalan... yalan... yalan..."

Davacı vekili Turgut Özben'in açıklaması dinlendi. Gereği düşünüldü. Sanığın, bu durumda, cezai ehliyeti olmaması ve elinden alınacak bir şeyi bulunmaması sebebiyle eski durumuna dönmesine izin verildi. Böylece, Selim Işık dosyasının sanıklarından Metin Kutbay'ın hakkında takipsizlik kararı verilmekle birlikte, diğer sanıklar hakkındaki dosyaların tekemmülüne ve duruşmaların ileri bir tarihe bırakılmasına karar verildi. Tanrı, tutunamayanlardan rahmetini esirgemesin.

Bat dünya bat! Sonunda Metin'e de acıyacak mıydık?

Üçüncü Bölüm

14

Şantiyede çalışıyordu. Masanın üstündeki planlara eğilmiş inceliyordu. Cetveli almak için uzandı; kapının açıldığını duydu, başını kaldırıp baktı. Bir kadın duruyordu kapıda: genç bir kadın. Cetveli elinden düşürdü. Olduğu yerde kaldı: masanın üstüne eğilmiş. Konuşamıyordu, sadece bakıyordu: rüyada gibi. Kımıldarsa hayal kaybolacaktı. Sanki görmeden bakıyordu, dalgın. Eliyle belirsiz bir hareket yaptı. Genç kadın bu hareketten cesaretlenerek bir iki adım attı Turgut'a doğru. Durdu, bekledi. Kapının önündeydi, bir resim gibi duruyordu. Soluk benizli, iri gözlü bir kadın. Hafifçe hareket etti; yoksa Turgut'a mı öyle geldi? Evet hareket ediyordu: canlıydı. Turgut o zaman, doğrulmayı akıl etti, genç kadına, oturması için yer gösterdi. Evet, oturdu: hareket ediyor. Dudaklarını oynattı: belki de konuşmaya çalışacak. Küçük, yuvarlak ağzının içinde kekeleyerek: "Sizi aramıştım," dedi. Turgut masaya dayandı: "Biliyorum." Orta boylu, zayıf. Çekingen: bir söz söylense kalkıp gidecekmiş gibi. Turgut konuşmaktan korktu. Uzun sessizlik.

Genç kadın, ellerini oynatarak, ellerinden aldığı cesaretle sessizliği bozdu: "Yazıhanenize gelmiştim. Bilmem ki..." Durdu. Konuşurken gözleri küçülüyor, yüzünün çizgileri aşağı doğru sarkıyor. Sinirli. Kemikli, uzun parmakları çantasıyla oynuyor. Birden bütün cesaretini topladı: "Biliyorsunuz belki..." Biliyorum, hayır bilmiyorum. Her şeyi unuttum. Şimdi doğdum: biraz önce. Siz gelmeden doğmak üzereydim. İşte gene konuşuyor: "Selim sizden bahsetmişti. Belki size de..." Yoruldu: elleri iki yana sarktı. Konuşmayı sevmediği belli. İnsanın yüzüne baktığı zaman cesur. Siz konuşun, belki bana söyletirsiniz, diyor. Turgut, ne söylediğini farketmeden konuştu: "Hayır. Sizden bahsetmedi bana. Ancak bıraktığınız yazıyı aldığım zaman öğrendim. Bir daha gelmeyeceksiniz sanmıştım. Biraz şaşırdım onun için. Ne diyeceğimi bilemiyorum. Tanımadığım, başka bir dünyadan biri gibisiniz. Sizinle nasıl konuşulur bilemiyorum." Sonra utanarak ekledi: "Özür dilerim, adınızı da bilmiyorum." "Günseli... Günseli Ediz." Turgut, birşeyler için özür dilemek istiyordu. Neden özür dilemek? Bilmiyordu. "Özür dilerim. Son zamanlarda nasıl yaşadığından bahsetmez olmuştu. Ayrıca, dostlarını birbirine tanıştırmaktan hoşlanmazdı. Biliyorsunuz. Arkadaşlarını da yeni tanıyorum." Sustu. Öldükten sonra, demek istemişti. "Yeni öğreniyorum kimlerle arkadaş olduğunu. Son zamanlarda ne yaptığını da kimse bilmiyor." Genç kadının yüzüne baktı, birşeyler söylemesini bekleyerek. Artık her şeyi unuttum. Her şeyi yeni baştan sizden öğrenmek istiyorum. Belki, sadece sizi dinlemeyi öğrenmiş olabilirim bu arada. Büyük kazanç. Günseli, telaşla konuştu: "Evet, biliyorum. Benimle de çok kısa bir süre... fakat sık sık görüşüyorduk. Buhranlı, kısa bir devre. Nasıl anlatsam? Karanlık, ümitsiz, gergin bir, yaşantı..."

Biraz ağladı. Sonra, kesik kesik cümlelerle anlattı; dağı-

nık, düzensiz bir şekilde. Turgut hiç konuşmadan onu dinledi: sözünü kesmeden, hiçbir şey sormadan. Genç kadının aklı o kadar karışık görünüyordu ki küçük bir dokunuşla parçalanacak ve bir daha dengesini bulamayacaktı sanki. Turgut, heyecan ve korkudan kımıldamaya cesaret edemiyordu. En küçük bir hareket büyüyü bozabilirdi. Genç kadın, gözlerini yere dikerek, titrek, zayıf bir sesle konuşuyordu.

Selim'i, ölümünden bir yıl kadar önce tanımıştı. Günseli'nin çalıştığı daireden bir memur arkadaşı, bir pazar gezintisine çağırmıştı genç kadını. Selim'i ilk defa bu eğlentide görmüştü. İlgilenmişti onunla. Selim, asık suratlı ve sıkıntılıydı. Önce kimseyle konuşmuyordu. Zorla getirilmiş gibiydi. Gerçekten de zorla getirilmişti. Memur arkadaşı, Selim'e takılıyor, onu mağarasından zorla çıkardığını söylüyordu. "İnsanların arasına karış biraz," diyordu.

"Onun, bu insanlar ve bu çeşit gezintilerle ilgilenmediğini, oyunlara katılmakta güçlük çektiğini ve bu uyuşmazlığından ıstırap duyduğunu anlamak için bu sözleri işitmeye ihtiyaç yoktu. Sıkıntısını artık gizleyemiyordu. Kendi de bilmeden bir kurtarıcı arıyordu. Sıkılganlığının geçmesi için ona yardım etmek istedim. Onun gibi, suratımı asarak yanına yaklaştım, konuşmaya başladım. 'Benim gibi bu eğlentiye yanlışlıkla gelmediğinize göre, beni anlayacağınızı sanmıyorum,' dedi. Yere bakarak konuşuyordu. Yüzüme bakmaya cesareti yoktu. Birden, başını kaldırarak: 'Yıllardır, bir genç kız yanıma yaklaştığı zaman, ona söyleyeceğim acı ve alaylı sözler hakkında o kadar hayal kurdum ki siz bütün bunların ağırlığına dayanamazsınız,' dedi. 'Ben de söylediklerimden hemen pişmanlık duyarım. En iyisi hiç konuşmamak. Bakın, burada canlı ve neşeli bir sürü genç adam var. Onlar sizi daha iyi eğlendirebilir.' Ben, gene suratımı asarak, onunla konuşmak istediğimi söyledim. Teselli-

ye muhtaç üzüntülü genç adam rolünü beğenmiyormuş. 'Ben sizi bu durumda görmüyorum,' dedim. 'Herkes kadar canlı olduğunuzu sanıyorum.' 'Kadınlar insanda....' dedi. Durdu. 'Bernard Shaw'u okudunuz mu?' Bir süre otların arasında yürüdük konuşmadan. Durdu, ilk defa gözlerime bakarak: 'Ben, böyle bir karşılaşma için çok daha iyi birşeyler yapabileceğimi sanıyordum,' dedi. 'Kendimi hayal kırıklığına uğrattım.' Sonra, sorularına başladı: hangi gazeteyi izliyordum? hangi kitapları okuyordum? hangilerini beğeniyordum? ailem serbest yaşayışımı uygun buluyor muydu? bu gezintiye neden gelmiştim? ilgilendiğim bir erkek yok muydu gelenler arasında? ileri düşünceli olduğumu göstermek için mi çalışıyordum? Durmadan soru yağdırıyordu. Bu sorulardan incinmemeliydim: beni daha önce uyarmıştı. Sorularını birden kesti ve: 'Sanıyorum yeter derecede gücendirdim sizi,' dedi. 'Artık eğlentinin sonuna kadar yüzüme bakmazsınız.' Gitmek üzereydi: 'Suratımı, genç kızların hoşuna gitmek için asmadığımı anlamışsınızdır artık.' Yüzüne bakıyordum. 'Daha ne bekliyorsunuz?' dedi. Gülerek: 'Belki tam böyle olmanızı bekliyordum,' dedim. Oyuncağı elinden alınmış bir çocuk gibi yüzünü buruşturdu: 'Anlaşıldı,' dedi. 'Kendinize eğlence arıyorsunuz. Buyrun o halde.' Elimden tuttu ve koşarak top oynayanların yanına götürdü beni. Çocuk gibi eğlendi akşama kadar. Dönüşte yanıma oturdu. Kucağımdaki çiçeklere bakarak, onları hangi kitapların arasında kurutacağımı sordu. 'Aman benim sevdiğim kitaplar olmasın.' Gülüyor, fıkralar anlatıyor, şarkılara katılıyordu. Kolumu tuttu; güneşte yanan derisinin üstüne bir saman çöpüyle adını yazdı. Arkadaşlardan utanarak elini ittim. Mahzunlaştı. Kötü bir şey yapmadığını göstermek için gülümsedim. Yüzü değişti birdenbire. "Türkçe tango sever misin?' dedi. 'Beni ne sanıyorsun?' dedim. Suratını astı: 'Sonum geldi,' dedi. 'Artık kadınlar da

espri yapabiliyor.' Yol boyunca Türkçe tangolar söyledi bana, sözlerini değiştirerek.

O günden sonra bir ay hiç aramadı beni. Her gün heyecan içinde daireye telefon etmesini bekliyordum. Beni unuttuğunu düşünüyordum. Sonra, bir gün aradı. Ürkek bir sesle konuşuyor, beni aramasının doğru olup olmadığını soruyordu. Kızarak, şimdiye kadar neden hiç aramadığını sordum. Şaşırmış olacak; bir an sustu: 'Yani, aramamı mı bekliyordun?' dedi. 'Bunu hiç düşünmemiştim.' Güldüm: 'Çok düşüncesizsin,' dedim. 'Diyecektim ki... şey, Günseli... hemen buluşabilir miyiz?' Onu daha fazla üzmek istemedim."

Turgut, Günseli'nin sustuğunu görünce telaşlandı. "Ne olur, hep anlatın," diye yalvardı. "Ne olur hiç susmayın. Buradan sıkıldınızsa başka yere gidelim. Siz yolda da anlatın. Her şeyi anlatın. Ne durumda olduğumu bir bilseniz..." Durdu, gülerek: "Selim ne derdi şimdi?" diye sordu. Günseli, iri gözlerini açtı, çocuksu bir gururla: "Ne durumda olduğunuzu bilseydim, hamiyetten gözümün yaşını tutamazdım, değil mi?" "Gördünüz mü, benden saklayacak hiçbir şeyiniz olmamalı." "Doğru. Hem o kadar yalnızım ki." Birlikte yemeğe çıktılar.

Turgut çocuk gibi seviniyordu içinden. Demek seni de sonunda yakaladık suçüstü. Bayağılık etme Turgut. Haklısın Selim. Kendimi kaybettim bir an için; aslıma döndüm. Peki peki. Sevinçten şaşkına döndüm. Yakalandın ama Selim, itiraf et. Seni yaramaz seni, ben görürüm anneni. Her şeyi anlattın mı ona Selim? Çocuk şiirlerini filan? Ben de Günseli'ye ait her şeyi öğrenmeliyim Selim. Buna hakkım olmalı. Ne istersen sor, budala. Yanında yürüyor işte. "Onu çok mu sık görüyordunuz?" Çok sık görüyormuş. Mahzunlaştı. Bunun için benden kaçıyordun Selim. Oysa, herkes anlatmak için birini arar. Sen ne biçim Selim'din? Ne olur-

du her şeyi öğrenseydim? Ellerin terliyor muydu gene? Dalıp gittiğin oluyor muydu? Dinlemekle olmuyor. Yanında olmalıydım. Anlatmakla oluyor mu? Birlikte yaşamak gerekti. Birlikte yaşamak gerekti. Üçümüz kırlara doğru açılsaydık. Benden utandığın anda başımı çeviririrdim. Yokmuşum gibi davranırdım. Daha önce aşk konusunda bana söylediklerini hiç hatırlatmazdım. Deli misin? Neden korktun? Nasıl yanıldın? Evlenmekten korkuyordun herhalde. Öyle ya, otobüste gidiyorduk ayakta. Kadınlar sürünüp geçiyordu. Bir gün evlenirsem ne düşünürsün Turgut? diye sorduğun zaman anlamalıydım. Kadınları artık rahatça seyredemeyeceğinden korkuyordun. Onları, sana sürünüp geçerlerken bir daha hayal edemeyeceğinden korkuyordun. Açıkça söyleseydin bana. Anlamadım işte. Seni bir masal kahramanı yapmıştık. Dokunulmazlığın vardı sanki. Sen de kimseye dokunamazdın sanki. Tabaklara dokunmaya korkuyor; ürkek bir yaratık. Hemen hiç yemek yemiyor. Biraz içki içince cesareti arttı, hikâyesine devam ediyor.

"İlk buluştuğumuz gün hemen şiirler okudu bana Nâzım'dan. Böylece elimi tutmaya cesaret etti." Kadınlar geçerken dönüp bakmayan bir masal kahramanıydı. Bu masalı yürütecek miyiz Olric? Evet efendimiz. Dünyada bir tane kahraman bulunmalı. Tek başına yaşayanlara cesaret vermek için. Hep böyle yaşadı dersek sevinirler. Yalan olmaz mı? Nasıl olur? Doğru. "Birşeyler içmek için bir yere girdik. Babasından bahsetti orada. Babasının yüreğine verdiği sıkıntıyı anlattı. Annesine hep söylenirmiş babası. Kulakları bu homurdanmalarla doluydu. Bir gün aynaya bakmış: yeni bıyık bırakmaya başladığı sıralarda. Babasını görür gibi olmuş aynada: babasının gençlik resimlerini. Korkmuş. "Babama benzeyeceğim sonunda,' diye sızlandı." Necati ona hayrandı. Erkekler, dönüp dakikalarca bakar kadınların arkasından. Seni bir kere olsun yakalayamadım, diyordu.

“Arkadaşlarıma danışmalıyım,’ diyordu. ‘Bütün ilişkilerimizi tartışırız biz.’” “Bizlere değil herhalde. Kültürlü arkadaşlarına olacak. Burhan’a danışmış olacak.” “Burhan’ı ben de tanıdım. Yolda tanıştırdı, utanarak.” “Kimden utandı? Burhan’dan mı, sizden mi? Kendinden mi?” “Neden utandığı belli değildi.” Yaşamaktan utanıyordu herhalde. Hayata karşı ayıp oluyordu. On yüz bin şeyi birden yaşamak istiyordu. Hangisine sarılsa başkasına ayıp oluyordu. Kaç parça olabilirdi? Neden bu utançları bir yana itip yaşamaya çalışmadı? Gözlerini yerden kaldırmayı denemedi? Hiçbir zaman pastanede-muhallebicide-kızla-buluşup-gözlerinin-içine-bakarak-ona-hayatını-anlatan-erkeklerden-biri olmayacağına yemin etmişti. Sahte olmaktansa yaşamamak iyidir Turgut. Hepimiz ihanet ettik ona. “İkinci gün kavga etti benimle, artık gitmem gerekiyor dediğim zaman. Teyzem bende kalıyordu. Hava kararmıştı. ‘Bir daha hiç gelme istersen,’ dedi.” Çok az vaktim kalmıştı Turgut. Anlamıyordu. Çok beklemiştim. Hayatımın, başı ve sonu belliydi; hiç olmazsa ortasını kaçırmamalıydım. Oyalanacak durumum yoktu. Ezberlemiş olduğum bütün şiirleri okumalıydım, bütün kavgalarımı çıkarmalıydım, bütün kuruntularımı ortaya dökmeliydim. Belki seni bir erkek anlayabilirdi Selim. Nasıl olur? hepimiz, birbirimizin gözünü oyuyorduk. Bir kadın karşı koyamazdı: artık bana karşı konulmasını istemiyordum. Doludizgin gitmek istiyordum.

“Beni çok uzun bir süre denedi. Sonsuz yoklamalardan geçirdi beni. Her sözünden sonra, belli etmemeye çalışarak yüzümü inceledi, tepkilerimi anlamaya çalıştı.” Bana da barlara dadandığını anlatıyordu aynı devrede. Burhan’la birlikte gidiyorlarmış. Bu teyze, onu çok sinirlendirmiş olmalı. İnanmamıştır gerçekliğine. Kadınların oyunları hakkında hikâyelerle doluydu kafası. Üniversiteye gittiğimiz günlerde, bir kadınla iki gün süren bir macerasını anlatmıştı. Ka-

dınlar, benimle ancak ciddi bir ilişkiyi düşünebiliyorlar. Hemen benimle evlenmeyi geçiriyorlar akıllarından. Daha az ciddi bir görünüşüm olsaydı. Turgut, Kazanova'nın bir resmi var mı yanında? Sen de hemen şiirler okuma kızlara Selim. Geleceğim çok parlak, belki... Ondan değil canım. Sende doğuştan koca tipi var. Biliyorum; ne yapsam? Evlen canım. Turgutçuğum, aslında ne kadar öyle değilim bir bilsen. Kızlara da öğret bunu. "Yazmak istiyordu." Doğruldu. Yazmak mı? Nasıl? "Nasıl?" "Yazmak işte. Evde olmuyormuş. Kahveye gidip, bir kenarda birşeyler karalıyormuş. Herkesin rahatça yaptığı işlerde, karşısına anlamsız güçlükler çıkıyordu. Bir arkadaşıyla birlikte ev tutmak istemiş. Kıyamet kopmuş evde. Bunları anlatırken, göz ucuyla beni süzüyordu. Korkuyordu." Kucaktan kucağa. Yalnız kalmaktan da kalmamaktan da korkuyordu. "Bir hafta Burhan'da kaldı. Beni hiç aramadı. Durmadan içmişler. Sabahlara kadar. İnat yüzünden bıyığını kesmiş: özeniyorsun demişler de. Sonunda hastalandı. Gururla: 'İçkiyi bıraktım; gene de bir hafta sarhoş dolaştım,' diyordu. Kimse bu kadar uzun süre sarhoş gezmemiştir.'" Anneler... anneler. Senin kaderin hep annelerle karşılaşmakmış demek Selim. Ben kadın istiyordum Turgut. Kazanova'nın resmini getirdin mi? Estetik ameliyatı olacağım. Peki, anlat bana; bu meseleleri neden bu kadar büyütüyorsun gözünde? Beni sevmiyorlardı Turgut. Serseri arkadaşlarım varmış. Babam, yıllarca zengin bir gelinin hayaliyle yaşadı. Şimdi annem de bir bar kızıyla evlenmemden korkuyor. Bana güvenmiyorlar. Evde kalmış bir kızmışım gibi uğraşıyorlar benimle. "Misafir geldiği zaman odasına kaçıyormuş. Evlenme çağında bir kız gibi görüyorlarmış onu. Hepsini ilk gün bir solukta anlattı bana. Herkesten kuşkulanıyordu. Evlenmekten bahsederken gözlerimin içine bakıyordu. Serseri arkadaşları bile ona bir kısmet arıyorlarmış. Burhan'a bir gün 'Bir kız kardeşim olsaydı, se-

nin gibi bir serseriye vermezdim,' demiş. Burhan: 'Benim olsaydı, sana verirdim,' demez mi? Dehşete düşerek anlatıyordu. 'Beni kendilerinden saymıyorlar Günseli,' diye yakınıyordu. 'Onlar gibi serseri bile olamıyorum. O halde neyim?" Serseriyim Turgut. Onların serserilikleri bitecek; ben aynı kalacağım. Bugünkü gibi. Doğru söylüyorsun samimi serseri. Peki kızlar neden anlamıyorlar bunu? Kendim hakkında ne korkunç hikâyeler anlatıyorum bilsen. Uzun süren serserilik istemiyorlar belki. Belki onun için sahte serserilerin kucağına atıyorlar kendilerini. Başlamadan bitiyor benimle ilişkileri. "Bizim evde yazmasını teklif ettim." Sen bilirsin Turgut, oğlum. Söyle bana bir kız meselesi var mı? Bilmiyorum Müzeyyen Teyze. Ne olacak bu çocuğun hali? Çocukta hal kalmadı. "Beni tanıdığı zaman bir yolun sonuna gelmişti. Yorulmuştu. Artık ne deseler yapacaktı. 'Yaşamamaktan yoruldum,' diyordu. Bir gün birlikte adaya gitmiştik. Bana eski bir manastırı gösterdi. Üç yıl önce manastıra çekilmeyi düşünmüş."

Artık tek başınıza üzülmeyin, ne olur? Birlikte üzülelim. Her şeyi yeniden yaşayalım. Üçümüz birlikte dolaşalım. Onu adada görmek isterdim. Birlikte çiçek toplamıştık yıllar önce. Öyle olsaydı. Siz elele tutuşmuş gidiyorsunuz. Bana da gösterseydi manastırı. Ahşap bir manastır mıydı? Ne düşüneceğimi bilemiyorum. Düşünebildiğim gün yazsam mı dersiniz? Para yapar mıyım bu işten? Mühendislikteki kadar? Az da olsa razıyım. Herhalde birinin teklif etmesini bekliyorum. Bana her şeyi anlatın. Burhan'ı bile anlatın. İçimdekileri size tarif edemem. Uzun boylu mu desem, geniş yürekli mi desem, bir ay sonra mı desem, bir yıl sonra mı? Sana bir yol görünüyor oğlum Turgut. Bana her şeyi anlatın: birlikte yola çıkalım. Her şeyi anlattı Günseli. Daha anlatın. Daha anlattı. Her şey karıştı. Karışsın. Daha heyecanlı oluyor. Banka reklamları kadar heyecanlı. Artık bu ya-

lancı dünyayı beğenmiyorum. Çiçeklerden papatyayı, insanlardan Selim'i beğeniyorum. Şimdiye kadar yapılan bütün teklifleri reddettim. Şimdi ben teklif ediyorum. Duygularımı hangi kalıba dökeceğimi bilemiyorum. Bir rahibe bulursam, ben de manastıra çekilebilirim. Ruhunu dinlendirmek için Selim de çekilebilir. Hep birlikte çekiliriz. Siz yemekleri yaparsınız, ben de alışverişi. Selim dinlensin. Sizden öğrendiklerini düşünsün. Acaba ona her şeyi öğrettiniz mi? Çiçeklerin adlarını da öğrettiniz mi? Hangi mevsimde hangisi açar, hangisi uzun zaman dayanır, dört yapraklı yonca var mıdır, yoksa bir efsaneden mi ibarettir, hangi çiçek güneşi sever, hangisi evde solar? Güneş nereden doğar, batışı nereden seyredilir? Sabahları insanlar kahvaltı ederler ve tıraş olurlar. Hiçbirini bilmiyordu. Dans etmeye gelince, başlıbaşına bir mesele. Selim usulüne göre öğrenemez, ancak müziğe ayağını uydurabilir; dikkat edin ayağınıza basmasın, üzülür. Saç taramak diye bir şey vardır. Bilir misiniz, üniversiteyi bitirdiğimiz zaman, hepimiz nasıl saçlı sakallı kocaman bebeklerdik. Bilemezsiniz. Anlatınca olmaz. Yaşamak diye bir problem yoktu bizim için. Böyle bir problem çözmedi asistanlar tatbikatlarda. Sonunda hepimizi kurt kaptı tabii. İnsan taklidi yaptığımız için, kurtlar bizi adam sandı. Dünyanın hiçbir yerinde böyle bir rezalet görülmemiştir. Az gelişmiş aşklar ülkesi olarak dünya milletleri arasında ön sıraları işgal ediyoruz. Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre ancak Nijerya ve Gana bizden daha az gelişmiş. Âşık olma oranı yüz binde kırk iki. Beş yıllık plan yüzde yüz gerçekleştiği takdirde bu oran bin dokuz yüz seksende yüz binde seksen altı olacak. Gene yeterli değil. Planlama örgütünde herkes evli olduğu için, meselenin üzerinde çok durmuyorlar. Beş yıllık planın uygulanmasına geçeli bizim sınıftan yalnız Güner âşık oldu: o da bir bar artistine. Cinsi aşk olduğu için sayılmadı. Aşkta geriyiz de başka şey-

lerde ileri miyiz sanki? Yalnız trafik kazalarında birinciyiz. Buyrun bakalım. Binde dört onda iki. Gururumuza dokunuyor. Selim kadar olamıyoruz. Ayrıca, büyük şehirlerde bir bakıma yüksek görünen bu oran, köylere doğru gittikçe azalıyor. Milli gelirin dağılımı gibi. Aşk sağlığı enstitüsünün bültenine göre, bir yıl içinde sadece on iki bin yedi yüz on altı muhallebicide buluşma, yedi bin sekiz durakta buluşma (bunun bin sekiz yüz yirmi beşi gerçekleşmemiş), bin dört yüz altmış iki çeşitli açık yer gezintisi (parklar, kırlar, adalar v.s.) ve yalnız altı yüz on iki sinema locası olayı tespit edilmiş. Buna gizli aşkları da ekleyin (bültende Selim'in adına rastlanmadığı için, bunu gizli aşk olayları arasında düşünebiliriz.) Gizli aşk sayısının da, ihtimal hesaplarına göre dört bin altı yüz kadar olduğu tahmin ediliyor. Emniyet genel müdürlüğünün tespit ettiğine göre de (yuvarlak olarak) yüz yirmi altı bin sekiz yüz bakıp da iç geçirme, kırk dört bin otobüs ya da dolmuşta hafifçe temas, dört bin iki yüz peşinden gidip de vazgeçme, sekiz yüz elli eve kadar izleme ve on beş bin yedi yüz uzaktan âşık olma ve sadece (bu sayı kesin) sekiz yüz on dört ümitsiz aşk olayı kaydedilmiş. Bu arada, park bekçileri, seksen iki bin kadar çifti düdük çalarak, tabanca çekerek ve benzeri tehditlerle korkutmuş. Parklar, bahçeler ve kırlar genel müdürlüğüne göre de, altmış bin papatya sevgi falı için koparılmış ve âşıkların üzerinde uzandığı yirmi sekiz bin metrekarelik bir sahanın çimleri ezilmiş. Tahmini zarar, yarım milyon lira civarında. Uzun sözün kısası, nefes alışın bile izleniyor Selim. Manastıra çekilmekten başka çare yok. Onun istatistiği henüz tutulmamış. Yalnız, geleneklerimize uygun görülmüyor. Medreseye çekilseydin, daha milli olurdu. Ne iyi olduğunu bilemezsiniz gelişinizin Günseli. Bu bilgileri, sizden başka kime verebilirdim? Yoktan neler yarattığımı görüyorsun. Bütün azgelişmişliğime rağmen, elimden geleni yapı-

yorum. Sen bir cümle söyle, ben ondan neler çıkarırım şaşarsın. Selim de öyle söylerdi. Sen Selim'e bakma. Asıl şimdi görmeliydi beni. Selim baba, oğlunla iftihar ediyor musun? Derslerine iyi çalışmış mı? Ezberini iyi söylüyor mu? Babasının sözleri hep kulağında çınlarmış. Ders çalışmıyor bu çocuk, diye durmadan homurdanırmış Numan Bey. Bu çocuk kitap yüzü açmıyor. Ben de açmıyorum canım Selim. Gene de tutunamayanlar üniversitesinden mezun olmayı hayal ediyorum. Orta dereceyle tabii. Diploma töreninde "Onlar" marşını söylerdik hep bir ağızdan. Bunları yazmalıydın Selim. İnşallah bir dahaki sefere Turgut. Sen şimdi aklında kalanlarla idare ediver. Bir daha gelecek misiniz? Biz oldukça kalabalıklaşıyoruz. Günseli bir, ben iki, Olric'i de sayarsak üç... Diğer isimler aklıma gelmiyor şimdi. Elbette daha kalabalığızdır da ben tanımıyorum. Henüz vaktim olmadı. İyi bir tören yaparız. İşçileri filan da kamyonlara bindirip getiririz. Gazetecileri de kandırırız; sayıyı biraz yüksek gösterirler. Diploma töreni için geleceksin herhalde. Başka türlü izin vermezler sana tabii. Orada işin başından aşkındır. Çok dosya birikmiştir senin yokluğunda. Ben de burada çok çalışıyorum Selim. Gözüme uyku girmiyor. Sana çok iş bırakmamaya çalışıyorum. Bazı dosyaları kapattım bile. Yazıp çiziyorum gece yarılarına kadar: dairedeki mühendis olmak isteyen memur gibi. Onu da unutmayın sakın. Bana da sık sık yaz olur mu Selim? Yazdıklarını beğenmiyordu. Ne dediniz? Yazdıklarını size okuyor muydu? Evet. Bana okurken suratını asıyor, beğenmediğimi söylemem için ısrar ediyordu. Anlamıyorsun, derdi. Bütün bu yazdıklarım uydurma. Aklımdan geçenleri yazmaya cesaret edemiyorum. Alışılmış kalıplar içinde bocalıyorum. Kalıbım yok benim: biçimsiz bir şeyim ben. Eriyip dağılıyorum yazarken. Olmuyor. Bana uzak gelen yaşantıları düzmece bir biçimde anlatmaya çabalıyorum. İçinden geldiği gibi

yazsan, içinden geldiği gibi anlatsan Selimim. Olmaz. Deli derler adama sonra. Hemen damgayı yapıştırırlar. Daha kötüsü, hiçbir şey demezler. Ya da, bütün çıkardığın gürültünün sonunda bunu mu yazacaktın derler; ayrıca içim o kadar karışmış ki sahtelikleri ayıklayıp temizleyemiyorum. Bütün suç, savaş yıllarında yediğimiz kara ekmeğin. Bizi iyi beslemediler. Sonra da yağlı yemekler verdiler. Beynim yağ bağlamış olacak. Büyük ve güzel şeylerin dışarı çıkmasına izin vermiyor. Korkuyoruz. Düşünmekten ve sevmekten korkuyoruz. İnsan olmaktan korkuyoruz. İnsana benzetirsek, onlara acımaktan korkuyoruz. İşin içine bir kere acıma girerse, ondan bir daha kurtulamamaktan korkuyoruz. Sen de korkuyor musun Günseli? Senin için korkuyorum sadece Selim. Doğru değil. Ben bunu gerektirecek bir şey yapamadım sana. Bir sürü gevezelik ettim. Bitmesi gerekirdi bunların artık. Yeni sözler, yeni yaşantılar bulacağımı sanıyordum. Bu acılar, yüreğimi paslandırmış oysa. Sevmek zor geliyor. Alışmamışım yoruluyorum. Her an sevdiğimi düşünemiyorum. Bazen atlıyorum. Boşluklar oluyor. Bunları boş sözlerle doldurmaya çalışıyorum. Oysa ben her an sana bakmak, bir sözünü kaçırmamak; bir kıpırdanışını, yüzünün her an değişen bütün gölgelerini izlemek, her an yeni sözler bulup söylemek istiyorum. Her mevsimde, her gittiğimiz yerde, insanlarla ve insanlarsız, aşkın değişen yansımalarını görmek istiyorum. Bütün bunlar beni yoruyor. Sen orada duruyorsun ve beni seyrediyorsun sadece. Senin için sevmek, su içmek gibi rahat bir eylem. Ben, her an uyanık olmalıyım.

Her an uyanık olmalısın Selim. Yoruldum işte sonunda Turgut, ne olduğumu gördünüz. Sen her an uyanık olmalısın Selim. Herkese koşmalısın, her şeye yetişmelisin. Bu görevle dünyaya tayin edildin. Beş milyon sekiz yüz bin sekiz yüz yirmi dokuzda bir insana verilen bir görevin var. İstifa

ediyorum. Dayanamadım, vazgeçiyorum. Bu görev için yetiştirilmedim. Özel bir eğitimden geçirmeleri gerekirdi beni. Beni iyi korumaları gerekirdi. Derimin ince olduğunu, güneşe dayanamayacağını bilmeliydiler. Kusurlarımı hoşgörüyle karşılasalardı. Sekiz kat elbisem olmalıydı. Ellerim terlememeliydi; gömleklerim ütülü, ayakkabılarım boyalı olmalıydı. Ben ortaçağda yaşamalıydım. Sabahları, Montaigne gibi oda orkestrasıyla uyandırılmalıydım. Özel eğitmenler nezaretinde yetiştirilmeliydim. Bu hususta, sekiz yüz yirmi dokuz sayılı kanuna ek bir kararname çıkarılmalıydı. Günseli'ye daha önce rastlamalıydım. İçişleri Bakanlığı bunu temin etmeliydi. Teyzesi, bu kadar uzun zaman Günseli'de kalmamalıydı. Polis marifetiyle dışarı çıkarılmalıydı. Günseli'yi tahliye etmeliydi. Aylarca Günseli'ye dokunmaktan korkmamalıydım. Ona sarılırken korkudan titrememeliydim. Okulda kızlar benimle alay etmemeliydi. Metin yurt dışına çıkarılmalıydı. Bütün önemli kişilerin muhafızları var: Ben yalnız bırakılmamalıydım. Yalnız istemesini biliyorsunuz. Ne istiyorsunuz benden? Burhan'a dergiyi çıkarması için yardım etmedim mi? Onun yerine sabahlara kadar oturup yazı yazmadım mı? Güner'in projesini oturup çizmedim mi? Karşılık olarak on lira verdiği zaman, ayıp olmasın diye almadım mı? Annem üzülmesin diye, kendime bir oda bile tutmadan on yıl o iç karartıcı odamda yaşamadım mı? Babam benimle övünsün diye can sıkıntımı yürürlükten kaldırıp üniversiteyi bitirmedim mi? Her sözünüze başımı sallamadım mı? Neymiş efendim? Hiçbir işin sonunu getirmemişim. Siz başlamayı bile göze almadınız. Benimle içinizden gelerek hangi yaşantıma katıldınız? Benimle yaşanmazmış. Ne biliyorsunuz? Ben bile kendimle yaşayamamışım. Bu sözünüze gülmek isterdim. Metin gibi acı acı gülmek isterdim. Neden başaramayacak birine bu görevi verdiniz o halde? Neden içimi böyle arzu-

larla doldurdunuz? Alacağınız olsun. Bu dünyaya bir daha gelişimde, ikinci gelişimde bütün borçlarımı ödeyeceğim. Bugün için üzülerek belirtmek zorundayım ki beş yıllık plan tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıştır. Gerçekleştirmemi istediğiniz bütün hayaller, ikinci bir çağrıya kadar ertelenmiştir. Herkes işinin gücünün başına dönsün. Benim birinci gelişimle yarım kalan aşklarını yaşasın. Yarım kalan yaşantılarını, eskisinden daha çok beğensin. Benim gibi biri, bir daha girmesin küçük yaşantılarına: kapıları daha iyi kapansın. Herkes ne istediğini daha iyi bilsin: ne istediğini bilmemek yüzünden bir daha bana kimse başvurmasın. Evde yokum. Kendilerinden ümidi kestikleri için, hiç olmazsa beni yaşatmaya çalışmak gibi, "Dur canım üzülme, ben seni hayal edemeyeceğin derinliklere ve yüksekliklere taşırım," gibi bir incelik göstermesinler bir daha. Beni bu kadar düşündükleri için eksik olmasınlar. Fakat boş yere zahmet etmesinler. Boş yere değerli hayatlarını benim gibi bir solucan için harcamasınlar. Boş yere, psikobilmemne yönlerimi araştırmak için deneme tahtası yapmasınlar beni. Ne dediniz? Gene de seviyorlar mıymış beni? İşte beni bu incelikler öldürüyor. Batılı amcaların bulduğu bu incelikler! Yalnız kendimi sevdiğim halde, bunu başkalarına sevgi şeklinde belirtmek suretiyle kendimi aldatmak ve aynı zamanda bir bakıma onların daha gerçek sayılması gereken aşklarını, bu aldatıcı aşkımın yanında önemsiz görmekle, bir kere daha kişiliğime duyduğum aşkı ve vazgeçemediğim benliğimi ortaya koymakla kendinisevengillerin birtürlügerçeklerigöremediğiiçinbaşkalarınınsevgisinemuhtaçgiller - familyasına mı giriyormuşum? İngilizler bile bu kadar inceliği bir arada düşünemez, bir yerde şaşırır. Ömür boyu aylık sinir, yalnız Ruhsalgerçekler Bankası verir. Ben de hepinizden farklı bir soluncandım, kim bilir? Şimdi yarısı ezilmiş, yerde yattığı için belli olmuyor. Diğer yarısını yerden kaldır-

mak için çırpınan Günseli'yi bile acıklı gözlerle seyredemiyor. Gözleri, ezilen yarısında kaldı da ondan. Anlayışı da o yarıda kaldı; bütün ümitleri, yaşama isteği de, mühendislik diploması da, iyi durum kâğıdı da, çiçek aşısı kâğıdı da, altı tane vesikalık resmi de, İsa'ya sevgisi de, bilmem nesi de, yaratma hırsı da, bir türlü atamadığı değersiz evrakı da, Günseli'yi okşamak isteyen elleri, ona dokunmak isteyen derisi de hep ezilen yarısında kaldı. Bu yarısında sadece ölüm acılığı kaldı. Bu nedenle, şimdiye kadar söylediklerimizi kısaca özetlemek gerekirse, mezar taşına şöyle yazılması uygun düşer (yazı kabartma olmasın: uzaktan dikkati çeker): Şarkısı yarıda kaldı, aklı da karıda kaldı. Sebep olanların gözü kör olsun.

Sebep olanların gözü kör oldu. Dünyayı bir karanlık kapladı. Fırıncılar kimseye ekmek vermedi. Şeker karaborsaya düştü. Matbaalar, ekmek karnesi basmaya başladı gizlice. Selim, kafasında on yüz bin, hayatında sadece bir aşk yaşadı. Onun da dumanı doğru çıkmadı. Baca çarpık yapıldığı için, ortalığı bir kurum kapladı. Göz gözü görmez oldu. Dost, düşmandan ayrılmaz oldu. Herkes birbirine girdi. Ölüm sıkıyönetim ilan etti: kimse burnunu pencereden çıkaramadı. Çıkaranların burnu kırıldı. Düşünenlerin aklı tutuklandı. Düşünmeyenlerin korkudan akılları başlarından gitti. Kimse kabul etmediği gerekçesiyle geri döndüler. Akıl artık başka bir akıl oldu. Dünyayı çılgınlık sardı. Düşünme imtiyazları Batılıların elinden alındı; kimseye verilmedi. Aklı başında olanlar şiddetle cezalandırıldı. Deliler kefaletle tahliye edildi. Descartes'ın kitapları meydanlarda toplanıp yakıldı. Onlarla birlikte bütün evraklar, belgeler, tapular, senetler, nüfus cüzdanları, mahkeme kararları, paralar, otobüs pasoları, aylık yolculuk karneleri, diplomalar, dilekçeler, banka cüzdanları, raporlar, kanunlar, tüzükler, ölüm il-

mühaberleri, aşk mektupları ve bilumum mektuplar, etiketler, izin kâğıtları, terhis teskereleri, kadro cetvelleri, tayin kararnameleri, istifa mektupları, can sıkıcı eleştiri yazıları, üyelik kartları, yemek listeleri, fakirlik ilmühaberleri, vekâletnameler, bütün vesikaların noterce tasdik edilmiş suretleri, okul karneleri, icra tebliğleri, kira kontratoları, Carnegie'nin öğütleri, gazeteler, şeref diplomaları, seçim kütükleri, seçilme mazbataları, biletler, evlenme cüzdanları, vasiyetnameler, can sıkıcı günlük takvimler, "saat on ikiye kadar bekledim evden çıkıyorum" "yarın öğleden sonra uğrarım" "akşam evdeyiz" "cumartesi odada buluşalım" gibi anlamsız haberleşme kâğıtları, üzerine şarkıcıların resimleri basılı bilumum afişler, tabelalar, genelev kadınlarının vesikaları, kitap halinde toplanmış günlük makaleler fıkralar röportajlar, kilit altında tutulan pul koleksiyonları, pasaportlar, yasak levhaları, çamaşır ve gömleklere işlenen her türlü markalar, tabanca ruhsatları, imtihan kâğıtları, yılbaşı tebrik kartları, bayram tebrik kartları, nüfus kütükleri, her çeşit evrak-ı müsbite, işçi kontrol kartları, kartvizitler, davetiyeler, rozetler, kongrelerde delegelerin göğsüne takılan kurdele ve işaretler, piyango biletleri, faiz kuponları, iskambil kâğıtları, çocukların boynuna takılan "öpme beni" önlükleri, lokantalarda üzerinde "tutulmuştur" yazan kartlar, toplantı salonlarının kapısına asılan "toplantı var" levhaları, "kapalıdır" levhaları, "öğle tatili" levhaları, dükkânlardaki "müşteri velinimetimizdir", "müşteri daima haklıdır" şeklinde levhalar, "düşün" "bugünün işini yarına bırakma" "doğruluktan ayrılma" gibi öğütler veren levhalar, çift çizgili defterler, tek çizgili defterler, çizgili kâğıtlar, kâğıtlar da yakıldı. Yanan kâğıtların alevleri gökyüzüne yükseldi. Dünyayı bir aydınlık kapladı. Elektrik İdaresi iflas etti. Herkesin gözü açıldı. Bu alevler, herkesin içini ısıttı, kalbindeki buzları çözdü. Bütün buzlar eriyince, ortalığı gözyaşı selleri

kapladı. Herkes bir ağlamadır tutturdu. Herkes Selim'in ölümüne ağlıyordu. Denizler dört metre yükseldi. Sahilleri kapatanların yalıları sular altında kaldı. Selim'le sevgilisine, denizin alçak olduğu bir yerde iki odalı bir yazlık zor bulundu. Sular hiç çekilmedi. Selim de sevgilisiyle suların koruyuculuğu altında yaşadı. Her şeyini anlattı Günseli'ye orada. Gerçekten söyledi mi her şeyi sana, Günseli? Söyledi Turgut. Hayalinde yaşadıklarını da mı? Her şeyi, her şeyi söyledi; aceleyle her şeyi anlattı. Sonunun geldiğini anlayınca hiçbir şeyi gizlemedi.

Ben de orada olsaydım. Beni de alsaydınız aranıza. Ben, Dragutların sekizincisi ve küçük burjuva toplantılarının incisi; yer yarılsaydı da içine geçseydim, bir oturuşta bir büyük şişe konyak içseydim ıstırabımı dindirmek için, bencilleri tahtlarından indirmek için. Bana anlatın Günseli, bir kelimesini atlamadan, bir an için rahatlamadan, bütün güçlükleri daha da güçleştirerek, ilgisiz, illintisiz olayları birleştirerek, karşılaşmak istemeyenleri yüzleştirerek, aklın idaresi için kurallara rest çekerek, işin içinden çıkılmaz bir şekilde ortaya dökerek, cesur ya da ürkek bir tavırla anlatın. Nereden başlasam? Hangisinden başlasam? Hepsinden birden başlayın. Arasıra yavaşlayın. Herkes sussun. Işıklar söndürülsün. Yalnız sahne aydınlatılsın. Baş rollere kalbim çıksın. Orada Selim yatıyor. Merhum Numan Beyin ve yaşayan Müzeyyen Hanımın oğlu, genç yaşında amansızca tutulduğu, zamansız bir hastalığın tesiri ve karanlık hayallerinin esiri, dalından zamansız koparılmış bir yaprak olarak, bir inşaat çavuşundan aldığı altıpatlarlı bir tabancanın kurşunu, bu modası geçmiş eski zaman kuşunu, onu yalnız bırakanların kulaklarında yansımalar yaparak ve iki el tırak tırak, söndürürken hayatını, bu elemli yaşayışın bütün safahatını, pazar gününden itibaren altıncı sayfamızda, ilave renkli resimli nüshamızda, kalemini kalbine batırarak yaz-

dığı satırları ve özel muhabirimizin ilgili makalesi ve buzdolabı ve çamaşır makinesi kazanmak için, altı tefrikayı kesip toplarsanız, kurayı kazanınca birinci sayfada basılacak adınız ve gazetenin geri kalanıyla maçlarda başınıza şemsisiper yaparsınız, resmin olduğu kısmı yırtmayın yalnız; mahallenin göze çarpmayan delisi ve şimdi karşımda oturan Günseli'nin sevgilisi ve yazamadığı romanların yazarı, pazarı pazartesiye bağlayan gece vefat ederek kederli ailesini ve ona ümit bağlayanların cümlesini, bu arada, denizde havada ve karada, her zaman ve her yerde, en karanlık meyhanelerde, tutunamamanın acısını dindirmek için, mağrurları biraz daha aşağıya -çok değil- indirmek için, tutunamayanları ve tutunamadığı halde, çırpınanları kederlere boğarak, söylendiğine göre öldükten sonra bir daha doğarak, yalın ayak ve başı kabak, iyilere mükâfat ve kötülere mücazat dağıtacak sultan, dünyayı fenadan, dünyayı bekaya göç etmiş, bu dünyadan öbür dünyaya apar topar gitmiştir; çelenk gönderilmemesi, yüksek sesle ağlanmaması, sigara içilmemesi ve yerlere tükürülmemesi rica olunur; cenazede bulunacaksanız haberiniz olsun: saat on ikide cenaze namazı kılınır; duada fazla gürültü edilmemesi, altı yaşından küçük çocukların getirilmemesi, işiniz varsa zahmet edilip mezarlığa kadar gelinmemesi rica olunur; camiden çıkanlar arasında merhumu tanımadan şahadet edecek birkaç kişi elbette bulunur; intihar edenlere tören yapılmaz, böyle intikamcı Tanrı'ya tapılmaz. Kederli arkadaşları adına: Turgut Özben. Şarkısı yarıda kaldı; diğer yarısını, sizlere hizmet etmeyi amaç edinmiş gazetemiz on beş marttan itibaren yayımlayacaktır. Hiç kimsenin bilmediği aşk maceralarını, aklından bile geçmeyen düşüncelerini sizlere, eski silah arkadaşı ve sadık dostu Turgutçuğum Özben sunacak.

15

Seni tanımadan önce ağaçların çiçek açtığı ve yaprak döktüğü mevsimleri hep kaçırırdım derdi resim yapmayı sevdiğim halde denizin mavisini bilmezdim yaprağın yeşilinin her mevsimde değiştiğine dikkat etmemiştim seni tanıdıktan sonra o güne kadar tabiat resmi yapmayı sevmediğim halde bir ağaç bir yaprak küçük bir ot bile çizmiş olmadığım halde ve daha çok kitaplardan kopyalar yapmakla yetindiğim halde ve insan resimlerini fotoğraflardan kareyle büyütmeyi kolayıma geldiği için tercih ettiğim halde seni tanıdıktan sonra gözleri yeni açılmış bir küçük hayvan gibi çevreyi şaşkın ve hayran bakışlarla insanı ve insan olmayanı ayırmadan incelemeye başladım ve kalemi iğne uçlu mürekkepli kalemi ve resim kâğıdını alarak kırlara açıldım ve eskiden kurşunkalemle çalıştığım zamanlardan yani tarihten önce çizgilerimdeki kararsızlık yüzünden kâğıdı sonsuz çizgilerle silip tekrar çizdiğim çizgilerle silgi izleriyle kararttığım halde doğrudan doğruya çini mürekkeple çalışmaya başladım hiç silmeden seçtiğim ağaçları evleri gökyüzünü yolları otları hele bu kadar ilgi çekici olduklarını ve büyük bir sevgiyle çizilebileceğini düşünmediğim otları ve toprağı yeni bir gözle daha doğrusu ilk defa çizebileceğimi hissettiğim bir gözle görmeye başladım ve ilk anda ışık ve gölge meselelerini hallettiğim söylenemezse de duyuş bakımından ve her şeyi sanki onların arasındaki gizli ilişkiyi sezmişçesine sürekli bağlantılarla yerleştirme bakımından kâğıda geçirmeyi becerdiğim söylenebilirdi ve bunu sevginin bana kazandırdığı üçüncü göz olarak adlandırdığımı ifade ettiğim zaman bana kızmış ve alay ettiğimi senin duygularını hafife aldığım için uydurduğumu söylemiştin oysa bendeki tutukluğun senin yanında nasıl azaldığını bilsen evet senin yanında korkularımı benim dışımda var olan ve her zaman benden gizlenen şeylere karşı duyduğum korku-

ları onların yabancı ve düşmanca bir inatla bana sırlarını vermemelerinden duyduğum belirsiz sıkıntıları unuttuğum doğrudur derdi ben de ona sevincimi belli etmek istememekle birlikte dudaklarımın ellerimin kıpırdanmasından gizleyemediğim sevincimi anladığını gözlerinden okurdum ve yaptığı resimleri överek daha çok daha çok çizmesini isterdim Selim çabuk yorulurdu ne yazık çok şey birden görüyorum hepsini birden çizmeye gücüm yetmiyor gözlerim ağrıyor görmemesini bilmek de iyi bir ressamın vazgeçilmez bir özelliği olsa gerek ve yalnız güzeli görmek gibi bir özellik bende yok derdi ona Dürer'i hatırlatırdım her şeyi gören gözlerinin aynı zamanda güzeli de bulduğunu her şeyi birden çizmeyi başarırsa hiçbir çizgiyi gölgeyi çizgiyle gölge arasında sezilmez ayrıntıları hepsini hepsini Flamanların yaptığı gibi en küçük bir ışığı bir kıvrımı bile sabırla gözleyerek çizebilirse mesele kalmayacağını söylerdim gülerdi beni kimlerle karıştırıyorsun farkında mısın sen Flamanlara değil bana âşık olduğun için onlardaki büyük bir tabiat ve Allah sevgisini ayrıntıların içinde gizlenen ve ilk bakışta sabırlı bir kopya gibi görünen büyük duyarlığı tabiatı kopya etmenin çok ötesindeki yaratıcılığı zavallı Selim'in iğne uçlu kalemi kâğıt üzerinde gelişigüzel dolaştırmasıyla nasıl bir tutarsın benim bir resmi eskiden bir iki saatlik bir karalamayla sabırsızca bitirdiğimi şimdiyse saatlerce ve ayrı günlerde çalışabildiğimi anladığım halde bunu yalnız bana bağlamanda bir kötülük seziyorum derdi tartışırdık sonunda düşüncelerime katılır onu şımartmama izin verirdi ikimiz arasında kalırsa bana her şeyi söyleyebileceğini onu şımartmama bile izin verebileceğini belirterek neden bilmem beni sevindirirdi onu şımartmanın zararları hakkında durmadan konuşurdu bir yandan da gözlerini kısarak boynunu ileriye uzatır tabiatı incelerdi resmi bitirdiği zaman altına sağ alt köşesine özenerek adını ve tarihi yazar

ve sszyr yani seni sevdiğim zaman yaptığım resimlerden anlamına gelen işareti koymayı hiç unutmazdı ben gülerek kalemi elinden alır ve hzg yani her zaman güzelsin diye yanına yazardım kızmış görünerek erkeğin güzel olamayacağını ileri sürer ben de ona Eski Yunandaki güzellik anlayışını bilmediğini ya da o anlayışa ulaşamadığını söyleyerek yeniden saatlerce sürecek bir tartışmaya yol açardım konuşurken ellerimi hareket ettirmeme engel olmak için onları tutardı konuşurken heyecanlanır kendisini dinlememi isterdi arkadaşlarıyla konuşurken hepsinin kendi söylediklerine önem verdiklerini kimsenin kimseyi dinlemediğini kimseyle tartışmaktan artık hoşlanmadığını sadece benim onun benliğini bulmasına yardım ettiğimi düşüncelerinin sürekliliğini engellemediğimi onu sadece hevesli bu genç gibi gördüğüm için bütün arkadaşları özellikle ressam olanları ona bu gözle bakıyordu onu teşvik etmediğimi sanki ressammış gibi davrandığımı hem mühendis hem de oturup resim yapıyor aman ne ilginç ne kadar övülmeye değer herkes mesleğinin dışında onun kadar sanatla ilgilense gibi ilk bakışta sevinilecek fakat aslında küçültücü sözlere dayanamadığını anlatırdı ona benim resmimi yapmasını söylerdim itiraz eder gözlerinin bana daha alışmadığını aklındaki görüntümü ellerinin henüz çizemeyeceğini güzelliğimi ellerine dinletemeyeceğini güzelliğimi çizmenin zorluğunu ifade ederek ellerimi yalnız uzun parmaklı ve vücudumdan ayrı bir yaşantısı olan ellerimi çizmek istediğini çiçekleri tutuşumdaki duyarlığı ifade etmek istediğini evet yalnız bunu arzu ettiğini anlatırken birden sözü değiştirir kimsenin bilmeyeceğinden emin olsam neler yapabilirim derdi oysa insanlar tetikte hatalarımızı bekliyorlardı onlara güvenilemezdi yaşadığımız güzellikleri onlara anlatmaya gelmezdi kıskanırlar dostluk maskesi altında bizi yıkmaya çalışırlardı özellikle nedense Selim'i yıkmaya çalışırlardı onu yatıştırmak ona

cesaret vermek ürkek bir hayvan gibi çevresini süzen gözlerini ellerimle o kadar beğendiği ellerimle kapatmak isterdim yaşayacağı yaşamak istediği olayları anlatır tutukluğunu nasıl hiç resim yapamadığını resimden kırık not aldığını hastalıklarını geçmiş korkularını sevgiye gerçek sevgiye susuzluğunu ve kurduğu hayalleri kızlarla nasıl ilişki kurmayı düşünmüş olduğunu onlarla hayalinde neler yaşadığını birlikte büyük gemilere binerek bilinmeyen ülkelere yaptıkları yolculukları zengin kızların yanında fakir bir gemici olarak güvertede dolaştığını ya da kaçak bir yolcu olarak gemiye nasıl bindiğini anlatır anlatırken utanırdı genç kız onu kamarasında saklar hayır daha önce kamarasına girdiğini görmezdi hafif bir çığlık koparır önce hayır koparmaz hemen anlardı Selim'in nasıl bir insan olduğunu hayır anlamazdı önce sınıfının ve yetiştirilme şartlarının şımartılmalarının dadıların mürebbiyelerin bozduğu içgüdülerinin etkisiyle onu saklamak istemez İngilizce Fransızca Almanca İtalyanca İspanyolca Avrupa Amerika Londra klasik müzik yüzme dans bale piyano şan araba direksiyon Balzac Proust Stendhal Sir Thomas Malory Hardy Keats Shelley Verlaine Comtesse de Ségur Donne opera melankoli uçak garden parti randevu ve Shakespeare bildiği için Selim'i küçümser ve fakat bütün bunların bozamadığı dürüstlüğü ve duyarlığı nedeniyle onu ilgili makamlara kaptana tayfalara polise teslim etmeye gönlü razı olmazdı önce onun farkında değilmiş gibi onun varlığından habersizmiş gibi bir tavır takınarak soğuk bir ilgisizlik gösterirdi ya da bu hayalin sonunun gelmediğini kızın ilgisini çekemeyeceğini anlayan canım Selim hayata küserek hayalinde küserek demek istiyorum bütün ümitlerini kaybederdi zengin bir eve uşak girer ve gerçek kişiliğini saklardı gerçekten de ilk gençlik yıllarında zenginlere karşı bir merak ve onların günlük sıkıntıların üstünde olmalarından dolayı daha saf bir kişiliğe bürünebile-

cekleri ve duygularına daha çok eğilebilecekleri inancı içindeymiş ders çalışmaya gittiği Kenanların evinin karşısında üç katlı bir villanın heyecanlarını kamçıladığını Kenan'dan çıktıktan sonra uzun süre kaldırımda durup bütün ışıkları sönünceye kadar villanın önünde beklediğini söyler ve sonra sosyal meselelerle ilgilenmeye başladığı yıllarda onlardan istismarcı bir sınıf oldukları için nefret ettiği halde yıllarca önceki meraklarının tatmin edilmemesi nedeniyle onlara her zaman karışık duygular beslediği inancıyla kesin bir yargıya varamaz ve benim bu konularda belirli bir eğilim göstermeyişim onu rahatsız ederdi ve bana kitaplar taşır onları nasıl anlamam gerektiğini bu kitaplarda ne bulunduğunu özellikle gündüz oturduğumuz amerikan barlarda bardak bardak içerek ve içkiye karşı çekingenliğimle alay ederek anlatırken kendini kaybederdi benim dur bakalım diyerek çekingenlik içinde olduğumu küçük burjuva alışkanlıkları ve buna benzer o zaman anlamadığım ve aşkımızla ne ilişkisi olduğunu ona sorduğum böylece onu daha çok kızdırdığım deyimlerle bana saldırırdı kusurlarımı yüzüme vururdu onu bu haliyle daha çok daha sevdiğimi ve öfkelenmenin ona yakıştığını onun kızdığı insanlara öfkesine uğradıkları için acıdığımı ve artık içmemesi gerektiğini endişelendiğimi söyleyince bağırırdı çevredeki masalardan bize bakarlardı aldırmazdı kendini unuturdu dirseklerini masaya dayar bardakları devirir bir kadının yanında nasıl davranması gerektiğini bilmediğini bununla övündüğünü ileri sürerdi ben karşılık vermezdim bana hayallerini yaşattığı için onlardan kendime pay çıkardığımı onu yalnız hayallerinden ibaret sandığımı böylece duygularıyla düşüncelerini birbirine karıştırdığımı bütün olayları tabiatüstü nedenlere bağladığımı zaten fala inanan bir akılsız olduğumu gerçekten fala inanırdım bu kusurumu yerli yersiz yüzüme vururdu onu yıldızlara bakarak değerlendirdiğimi aslında

hiç değerlendiremeyeceğimi bütün değer yargılarımızın farklı olduğunu haykırırdı sonra beni şaşırtmak için ne kadar değişik yönleri olduğunu göstermek için gülerdi bin kılığa girebileceğini bin çeşit yaşantıya kapılabileceğini zaten insanları şaşırtmaktan hoşlandığını fakat şaşırtmak yerine onların ilgisiz ve soğuk davranışlarıyla karşılaşarak hayal kırıklığına uğradığını bunu bile farketmediklerini mırıldanırdı yatışmış görünerek edebiyattan bahseder insanların roman kahramanlarına benzeyebildikleri oranda gerçek olduklarını düşünürdü ne anlattığının önemi yoktu anlatırdı onu hiç bıkmadan dinleyebilirdim dinlerdim siyasetten siyasilerden spordan özellikle atletizmden ve hoşlandığı on altı çeşit işten bunları bir solukta saymaktan hoşlanırdı yani edebiyattan resimden matematikten gazetecilikten atletizmden felsefeden siyasetten sosyolojiden psikolojiden heykelden iktisattan hukuktan mimarlıktan bir bakıma mühendislikten tarihten ve tiyatro-sinemadan bahsederdi ve artık onun için hepsinden önemli olan benden adımdan adımın güzelliğinden bahsederdi Günseli Günseli seli seli Selim Selim derdi gülerdik evet içinden gelen bir coşkunlukla gülerdi güldürmek için beni neler yapmazdı aşk sanat okulunun birinci sınıfında bir öğrenciyim bana kafamdaki bütün güzellikleri birleştirmek için bildiğim bütün güzellikleri seninle yaşayabilmek için neler verdiğini bir bilsen derdi bunu başarabilecek miyim bütün okuduklarımı düşündüklerimi hissettiklerimi anlatmalıyım onların senin gözlerindeki yansımalarını bilmeliyim hayır hepsini yeni baştan okumalıyım düşünmeliyim senden önce ve senden sonra bütün bunlar ne ifade etmiş ne ifade ediyor bilmeliyim hayır yalnız senden sonra seninle neler oluyor onu bilmeliyim hayır hiçbir şey bilmemeliyim bilmek kelimesini sözlükten çıkarmalıyım satırların arasına sıkışıp aşka kapalı kaldığım devirlerde kaçırdığım güzellikleri yakalamalıyım

evet kendime hesap sormalıyım evet geçmişte tek başıma güzelliğini hissedemediğim hayır hissettiğimi bilmediğim hayır belki bildiğim fakat ifade edemediğim bütün yaşantımın içindeki birikimleri seninle senin güzelliğinle birleştirmeliyim evet onların da bir hikmeti vardı onlar da senin dışında yaşanmış değildi her şeyin birdenbire bir anlam kazanmasının büyüsünü sezmeliyim Allahım ne kadar çok isim var ben gidiyorum müsaadenizle sizi sevmek için eve gidiyorum gözlerime bakardı olmadı sizi güldüremedim ne yapsam ne anlatsam saçınızın rengi hakkında nasıl bir fıkra uydursam gözlerinizin güldüğünü görmek için adamın biri yolda gidiyormuş mu desem işte bu adam desem Günseli'ye rastlamış işte onun üzerine yani saçlarınızın üzerine bir söz etmiş asık suratla hayır öyle dememiş asıl gülünce saçlarınıza canım acıyor demiş mi desem akılsızca bir söz etmiş eğer böyle dediyse siz bende akıl bırakmadınız ki ölü mevsimin mort sezonuna rastladınız beni daha önce görseydiniz daha önceleri neredeydiniz neden bana gülmeden cesaret verdiniz gülseydiniz dağılırdı derdiniz bilseniz ne rahat ederdiniz gülerdim tamam oldu artık size sen diye hitap edebilirim yorulmak bilmezdi gücünün son noktasına gelinceye kadar durmazdı vatandaşlarıma benzemiyorum kendimi korumasını bilmiyorum boyuna kendimi sıkıyorum bir limon gibi sonunda beni çöp sepetine atacaksınız ve garson bir limon daha diyeceksiniz garson bir votka daha biliyorum içmemeliyim sizi rezil ediyorum herkes bize bakıyor sizin de ekleyeceğiniz bir söz varsa benden fırsat bulup bir söz de siz edebilirseniz sizi bütün kalbimle ve kulaklarımla dinlemeye hazırım bana acıyın bütün bildiklerimi ortaya döktüm canım Selim derdim dinlen biraz ben dinlenirken siz konuşun nasıl böyle güzel olduğunuzu anlatın bana ben senin gibi kolay bulamıyorum kelimeleri kekelerdim ellerimi açar çaresizliğimi anlatırdım sen uzun

boylu karışık saçlı bir Selim'sin hayır kendini anlat senden başlamalıyım canım Selimim senin gölgende çizgilerim ortaya çıkıyor sen araya girersen belki kendimi aşabilirim senin gibi biliyorsun seni tanıdığım zaman daha önce daha önce nasıldın onu anlat diye atılırdı beni tanımadan önce seni tanımadan önce güzel olduğumu bilmiyordum hayır biliyordun bilmeseydin bana yaklaşmazdın seni güzel bulduğum için sana yaklaştım Selim hayır evet hayır anlaşamazdık sen alıp götürüyorsun insanı Selim düşünemiyorum doğrusu sen düşün dediğin anlat dediğin için düşünmeyi anlatmayı ne kadar istiyorum hayır beni kandırıyorsun benden daha gerçek olduğun için daha gerçek yaşıyorsun benim uydurma dilimle anlatılmaz bu gerçekler seni seviyorum Selim seni dinlemek istiyorum senin masallarını yaşamak istiyorum senin dışındaysa gerçekler dediğin şeyleri yaşamak istemiyorum anlıyorum beni dinlemekle bana inanmakla gösterdiğiniz sabrı beğeniyorum kalbinizden kötü düşünceleri uzaklaştırın ve teyzenizi evden kovun yerine saygılarımı kabul edin bu günlerde iyi bir dinleyici bulmak o kadar güçleşti ki hayalimdeki kadınlardan bile bu kadarını beklemediğimi itiraf etmeliyim siz kurduğum hayallerden de güzelsiniz bütün hayallerim soluklaştı sizin yanınızda sizi düşünürken aklım duruyor heyecanımdan yemeğe verdim kendimi çocukken okuduğum detektif romanlarından da heyecanlısınız siz onları da okurken heyecanımdan durmadan yerdim seni düşünürken ve seninle yaşarken durmadan yemek içmek istiyorum bu romanın sonu nereye varacak uzun parmaklı elleri tabaklara uzanır bardakları kavrardı onu seyrederdim hayır olmaz benim tadımı çok çıkarıyorsun seni kıskanıyorum bütün hareketlerinin sevgi dolu olduğunu görürdüm kendi hareketleriyle çok ilgiliydi durmadan kendini seyrederdi hareketlerine farkında olmadan duyduğu ilgi yüzünden dalgın görünürdü oysa kendini

davranışlarına o kadar kaptırıyordu ki dalgınlığı hatırlatılınca şaşırır gülümser anlamazdı onun dalgınlığına başka bir ad bulmak gerekti onun hareketlerinin güzelliğine ben de kapılır çevremi görmezdim onun istediği gibi çevreyi unutur yalnız onunla ilgilenirdim beni ilgilendirmeyen insanları olayları görmenin ne yararı var derdi seni seviyorum ve yalnız seni görüyorum seninle ilgiliyim başka her şeyi unutuyorum sözün gelişi değil bu ben sözümün eriyim başka anlamları olsaydı sözlerimin başka anlamlara uygun kelimeler bulurdum elleri de sözünün eriydi elleri de sözlerine uygun hareketler yapardı sürekli elimi tutar ve avucunun içinde kayboluşunu gülerek seyrederdi içtiği zaman aşırılığa kaçmadan cesaretli olurdu bütün aşırılığı sözlerindeydi kendisine sözleri kadar aşırı olmadığı söylenirse darılır ona çocuk muamelesi edildiğini cesaretinin aşırılığını ispat etmek için kendini öldüreceğini söyleyerek evet kendini öldürmekten o kadar az bahsetmişti ki o kadar çok konuştuğu halde bu konuda hemen hiçbir şey söylememiş olmasına bugün bile inanamıyorum beni korkuturdu sonra mahzun ve titrek bir sesle gerçekleşmesini istediği dileklerinin hayalini kurmayı kendine yasakladığını hayal kurduğu zaman onları bir türlü gerçekleştiremediği için artık hayal kurmaktan korktuğunu beni de hayallerinin içine almadığını hayallerine girersem beni kaybedeceğini beni düşünüyor musun diye sorduğum zaman ona bilmeden eziyet ettiğimi belki ölümü de bunun için düşünmüyordu söyleyerek beni suçlardı hemen arkasından benim farklı olduğumu her zaman hayallerimin gerçekleştiğini söylerdi nedense beni bu şekilde tarif etmeyi severdi benden başka hiçbir şey düşünmeni istemiyorum ya da yalnız bizi düşünmeni istiyorum derdi ağaçlı bir yolda yürüyorduk hafif yağmur çiseliyordu bana ceketini vermişti omuzlarıma koymuştu ceketin içinde kaybolmuştum ıslanıyordu gömleği derisine

yapışmıştı bir yokuş çıkıyorduk beni bir gün kaybedersen ölürsem demek istiyorum üzülür müsün üzülürüm demeliydim onunla konuşmalıydım ağlamaya başladım ne söyleyeceğini bilemedi aptalca sözleriyle herkesi kırdığını anlattı nerede nasıl konuşacağını bilemiyordu gene kendini karıştırma işin içine Selim dedim burada benim üzülmem değil mi mesele dedim güldü gülümsedim beni güldürmeyi denedi cesaretlenerek Selim öldü yaşasın Selim dedi benim ölümüm başkalarınınkine benzemez dedi ben bir yolunu bulur gene dirilirim hayır mesele ben değilim ben anlatamıyorum başkalarını düşündüğümü kendimi anlatıyormuşum gibi oluyor Günseli olmak isterdim onun gibi hissettiklerimi tam yerinde ifade edebilmek isterdim ne yazık kocaman beceriksiz bir Selim'im ne kadar uğraşsam gene başlama Selim dedim gülerek kötü bir şey olmadığını anladı güldü yağmur dinmişti ağaçların kokusunu duyuyorduk benimle duyularının geliştiğini söyledi seni tanımadan önce hiç koku almazdım ya da yalnız kötü kokuları alırdım şimdi insanları bile kokularından tanıyorum kendimi bütün kokulara açık tutuyorum cebinden bir kâğıt parçası çıkardı ayaklarımızın altında hışırdayan yaprakların resmini çizmeye başladı dolmakalemiyle resmin altına tabiata döndüğüm gün diye yazdı mendiliyle gözyaşlarımı sildi ben mahvoldum dedi ben romantik oldum hiçbir ilaç beni iyileştiremez artık bu yaştan sonra elâleme rezil oldum gülüyordu tabiatta tozdan ve çamurdan başka şeyler de varmış diyordu o yaz bir inşaatta çalışıyordu sabahtan akşama kadar o kadar kirleniyordu ki yüzü tanınmaz duruma geliyordu bir gün ona uğramıştım amelelerden utanmıştı yüzündeki kirden dudakları beyaz görünüyordu tozun içinde güzeldi heyecanlandım bir süre ayrılamadım ayrılmak istemiyordum ameleler bize bakıyordu kirliydi yorgundu utanıyordu terliyordu mutluydu ondan ayrılmak düşüncesine dayanama-

dım akşam yemeğe gelsene dedim teyzemden çekiniyordu yüzü yanmıştı elleri yanmıştı bana çiçek getirmişti kırmızı kareli bir gömlek giymişti beyaz örtüden ellerini saklamak istiyordu heyecandan yemeği yaktım evime ilk defa geliyordu yemeği beğendi oysa yemekten anlardı özellikle içerken uzun uzun güzel yemekler yemek isterdi yalnız kalmak istiyordu benimle teyzeme sudan cevaplar veriyordu kuşkuluydu ne sıfatla bulunuyordu benim evimde teyzeme karşı bir sorumluluk duymaktan korkuyordu benimle resmî bir bağı olduğunun düşünülmesinden korkuyordu kuzeyli bir ilah gibiydi yalnız saçları koyu renk güldüğü zaman çocuklaşıyordu sıkılganlığı geçince fazla yemem için ısrar etmeyin dedi teyzeme sonra pişman olursunuz bir dev gibi yiyordu beni büyülüyordu teyzemin hayretine gülüyordu onu seyretmekten yemek yiyemiyordum onu ne kadar sevdiğimi teyzeme belli etmemek istiyordum bütün hayatım boyunca hiçbir şey yemeden onu seyredebileceğimi yalnız onunla yaşayabileceğimi içimin titrediğini nefesimin kesildiğini Selim bilmiyordu benim kadar bilmiyordu içiyordu kahkahalar atıyordu teyzem içeri gidince elimi tutuyor yapma deyince bana kızıyordu bana sarılmak istiyordu yaşamakta geç kaldım sabrım tükendi diyordu ona hayran olmamaya imkân yoktu neşeli kaba gürültülü genç adamı oynuyordu kendi gülünçlüğüne dayanamıyordu alay ediyordu gene de kendini seyrederken beğeniyordu beğeniliyordu beğenilmenin coşkunluğuyla tutuk ve kendini yiyip bitiren yönüne karşı çıkıyordu kendine ve herkese meydan okuyordu beni de yemeğe çağırsaydınız Günseli hiç böyle görmemiştim onu şimdi bunu yeniden nasıl yaşamalı beğenilmenin tadına varıyordu kadehiyle birlikte yudumluyordu onu coşuyordu şiirler okuyordu bütün Selim'liğini ortaya koyuyordu utanmadan kızarmadan kendini aşmıştı onu sizin yanınızda görür gibi oluyorum hayır göremiyorum bu

acıya nasıl katlanacağım katlanacağız alelade oldum herkes gibi oldum diyordu âşık oldum böyle oldum aptal bir yüz takınarak gülüyordu ağlıyorsunuz Günseli ben de ağlayabilseydim ne yazık bu huyumu unutalı yıllar oldu bana da öğretin nasıl ağlanır onun arkasından nasıl yas tutulur beni de yemeğe çağırsaydınız o gün belki şimdi birlikte ağlayabilirdik arkadaşlarından çekiniyordu belki sizden de çekiniyordu belki sizin yanınızda alelade olmazdı belki de yanılıyorum evet sizden duygulu sözlerle bahsederdi birlikte geçirdiğiniz günlerde çiçekli tepelerde gölgeli sokaklarda başıboş dolaşmalarınızdan bahsederdi evet başıboş dolaşırdık sokaklarda sahibimiz yoktu sokakları severdi bu kirli şehrin birbirine hiç benzemeyen sokaklarını caddelerini vitrinlerini özellikle kitapçı vitrinlerini ilk defa kitaplarımı görünce azarlamıştı beni uzun pantalon giyen bir erkek bunları nasıl okur birader demişti utanmıştım hepsinden kurtulmamızı teklif etmiştim hemen topladı kitapları böyle fırsatları hiç kaçırmazdı bir bavula koyduk götürüp sattık ben de sizin gibi onu on sekiz yaşında tanımak isterdim Turgut başınızdan geçenleri bana anlatınca kıskanırdım ne buluyorsun bu sıkıntılı günlerimde seni heyecanlandıracak derdi ben günlerine değin sana heyecanlanıyorum canım Selim derdim sinemalara gittiğimize de mi derdi sinemalara gittiğinize de derdim haftada üç kere beş kere bıkıncaya kadar gittiğimize de mi bıkıncaya kadar gittiğinize de Selim'im derdim bütün filmlerin Amerikan filmlerinin sonunu bildiğimiz halde filmin sonunu keşfedecek metotlarımız olduğu halde gene de gittiğimize de mi derdi metotlarınıza canım metotlarınıza rağmen gene de gittiğinize de canım Selim derdim seni anlamıyorum derdi hiç de bunun tadına varacak birine benzemiyorsun beni kızdıracağını bildiği halde böyle söylerdi beni de aranıza alsaydınız Turgut beni de aranıza alsaydınız Günseli bana bir yığın kitap aldırdı sattı-

ğımız kitapların parasıyla bana bir yığın kitap verdi okuyayım diye bana hemen okumalısın yetişmelisin diyordu bana bildiğim tanıdığım güzellikleri sen de öğrenmelisin diyordu ne olur benim gibi okuyun her dedikoduya kulak kabartmayın benim gibi okusaydınız kirli sokakları yosunlu duvarları çarpık taşlı binaları severdiniz tanışmadan severdiniz insanları onları birbirine benzemedikleri halde bir yanlarıyla derinde bir yerde aynı olduklarını görürdünüz beni dinlemeyeceksiniz biliyorum beni unutacaksınız geriye kuru bir gürültü kalacak benden anlaşılmaz sesler çıkardı ortalığı toza boğdu gitti diyeceksiniz bir bahar temizliği yapacaksınız arkamdan üzerinize sinmiş etkilerimi havalandıracaksınız odaya dolan bunaltıcı havamı değiştirmek için pencereleri açacaksınız yoksa ne yapacaktınız nasıl olurdu nasıl başarılırdı benim gibi olacak benim gibi doğduğunuzdan beri üstünüze yığılan bütün bilgilerin size verilen bütün şeylerin sizi ezmesine dağılıp yok etmesine izin verecek değilsiniz ya derdi Günseli derdi beni on sekiz yaşında tanısaydın hayır tanımasaydın hiç istemiyorum o günlere dönmeyi derdi aptallıklarıma beceriksizliklerime her dokunduğunu kıran ellerime kapıları bulamayan yanlış kapılar açan ellerimin dalgınlığına yanlış sözlerime teşekkür etmek yerine özür dileyen sarsaklığıma terleyen ellerime dönmek istemiyorum yeni baştan aynı kâbusları yaşamak istemiyorum sana roman gibi gelse de senin hatırın için bile yapamam aynı şeyleri oysa karikatürlerde ne kadar sevimli gösterirler bu insanları başka yerlerde de sevimli gösterirler yalnız yaşarken kimse sevimli görmez bütün bunları oysa okurken resimlerini seyrederken ne kadar acırsınız onlara gene de gülmeden duramazsınız ben bile gülerim oysa onlar gülemezler ben de aslında gülemem beni en çok seven annem bile bana benim aptal oğlum derse buna gülemem işte anlıyorum Günseli gene de Selim bir Günseli'si olduğu için bü-

tün bunları anlatabildi ya Günseli'si olmayanlar ne yapacak aylardır işte bunu düşünüyorum gerçi Selim bazı yollar gösterdi bana bu arada gene de ne yapabileceğimi bu insanlar için ne gibi tedbirler alınabileceğini bilemiyorum bu insanların haklarını hangi partinin koruyacağını düşünemiyorum her örgütte idare edenlerle edilenler birbirlerinden öyle çabuk ayrılıyorlar ki tedbir almaya zaman kalmıyor aynı şeyleri söylerdi Turgut sonunda bu şakalara dayanamazlar Günseli derdi sen onları bilmezsin çok dayanıksızdır onlar kimler Selim tutunamayanlar size de söyledi mi elbette neden söylemesin bilemezsin Günseli derdi yaşamak her gün girilen bir imtihan olursa buna kimse dayanamaz başını okşardım zavallı sevgilim derdim üzülme üzülürdü Acıma Bankası kuruyorum derdi her ıstıraba bir kura numarası tutunamayanlara öncelik tanınır üzülme Selim biraz dinlen buna hak kazandın olduğu yerde yatamazdı dönerdi kımıldanırdı yatışmazdı yaşatmazdı yaşamazdı ben seni sevdim seveli bak ne hal oldum uzanmış yatıyorum dinlen biraz Selim kalkardı ellerime sarılır beni bir gün unutacaksan bir gün bırakıp gideceksen boşuna yorma derdi boş yere mağaramdan çıkarma beni alışkanlıklarımı özellikle yalnızlığa alışkanlığımı kaybettirme boşuna tedirgin etme beni bu sefer geride bir şey bırakmadım tasımı tarağımı topladım geldim neyim var neyim yoksa ortaya döktüm beni bırakırsan sudan çıkmış balığa dönerim bir kere çavuş olduktan sonra bir daha amelelik yapamayan zavallı köylüye dönerim beni uyandırma hep kuşkuluydu her zaman kötü birşeylerin olmasını bekliyordu sonu gelmez benim gibiler için hiçbir şeyin sonu iyi gelmez diyordu açık hava dokunur onlara serin nemli ve güneşsiz yerleri severler kendi kafalarının etiyle beslenirler gözleri aydınlıkta bozulur kendileri gibi olanlardan nefret ederler onları gördükleri yerde kuyruklarıyla sokarlar sonra pis pis gülerler gene de hep birlikte yaşarlar

aynı kaba işerler gündüzleri uyuyup geceleri sokağa çıkarlar içki kokusuna burunları hassastır fazla üremelerine engel olmak için ortalıkta içki bırakmamalıdır bir tanesi böyle bir koku duyarsa hep birlikte oraya üşüşürler yapıştıkları yerden artık söküp atmak imkânsız olur onları artık çok geç kalınmıştır sözden anlamazlar hakaretten anlamazlar halden anlamazlar fazla yüz vermeye gelmez okşayan eli ısırırlar kabukları bir bakıma çok kalın bir bakıma çok incedir kalınlığı ortama göre değişir zehirlerinin etkisi uzun süre geçmez korunmak için hemen açık havaya çıkmalıdır bir de düzenli yaşamalıdır yıllar sonra etkisi görülen zehirlere sahip olanları da vardır aralarında derdi canım Selim derdim bu belki senin çevrendekilerin tarifi senin değil zavallı çocuk derdi anlamıyorsun güneş girmeyen eve bizler gireriz benim gibi görünüşü zararsız olanları da vardır asıl onlar tehlikelidir insanı kalbinden sokarlar elimi ısırırdı birden ben bağırınca gülerek Frankeştayn Kurt Adamı zehirledi diye bağırırdı bana senden başka kimse dayanamaz sen de dayanamazsın önümde eğilirdi sensin ümidi bütün karanlıkların bütün yaralı Donkişotların yeraltında yaşayanların ve ecinni tayfasının kaptanı sensin karanlıkta birbirlerine çarpanların sebepsiz gülenlerin sebepsiz ağlayanların acıyla dudaklarını kemirenlerin birbirinin suratına bardak fırlatanların sensin Floransnaytingeyli ey karanlıklar kuşu biraz da bizim için öt arkadaşlarının tavırlarını takınarak beni korkuturdu neden onlarla görüşüyorsun Selim'im derdim insanı bırakmazlar kanına girerler beni de ısırdılar bir kere bu nedenle her gece ay doğunca her yanımı kıllar kaplıyor dişlerim uzuyor ve pencerenin üzerine çıkarak oradan yapma Selim derdim bırak beni canım Selim bu hayalet tarifine hiç uymuyordu korkutucu arkadaşlarına hiç benzemiyordu onları tanıyor muydunuz Turgut hayır ben de tanımıyordum tanımak istemiyordum Selim'in üstü-

ne çökerek her biri ayrı bir tarafa sürüklemek istiyordu onun iyi niyetini ülkücü tutumunu anlamadığım yanlış yollarda kullanmaya çalışıyorlardı Selim de onların etkisiyle benim bu anlayışsızlığımı bilgisizliğime ve kadınlık içgüdülerime ve küçük burjuvalığıma ve tutuculuğuma veriyordu ben ortalıkta kötü birşeyler olduğunu seziyordum herkesin birbirini kötülediği birbirinin suratına ve arkasından nefretini haykırdığı bir ortamda bunaltıyorlardı onu kime inanacağını bilmiyordu bilemiyordu ona da saldırıyorlardı bu bir cehennemdi içindekilerin farketmediği yakıcı bir hayattı birşeylere kin duyuyorlardı anlayamıyordum Selim için korkuyordum arkadaşlarının iyiye güzele duydukları arzuya inanmıyordum herkesin birbirine gerçek bir saygı duyacağı toplumu özlemelerini yadırgıyordum birbirlerine saygıları yoktu kinle gülüyorlar en yakın dostlarının kurmaya çalıştıkları bütün iç ve dış düzenleri öfkeyle yıkmaya çalışıyorlardı Selim kızıyordu bunları söylediğim zaman onlara dokunulmasına izin vermiyordu benim aklım ermezdi düzenin ancak böyle yıkılacağını anlayamazdım bütün kötülüklerin düzende olduğunu görmek için belirli bir eğitim gerekiyordu benimle bu konuda konuşmak istemiyordu ona beni kötülüyorlardı tanımadan genellikle kötülüyorlardı karşılık veremiyordu onlara içine düştüğü çıkmazda çırpınıyordu benden ayrılmayı bile düşünüyordu bu yolun sonu tehlikeliydi bana da tehlikeyi bulaştırmak istemiyordu onu da sevmiyorlardı hor görüyorlardı bir gece bir arkadaşı çok sarhoş olduğu bir sırada senin ne işin var aramızda diye çatmış Selim'e ne arıyorsun bizim gibilerin arasında hepimizi ezen yaşatmayan ağırlıklar var onlara isyan ediyoruz seni ezen ne var seni aramıza hangi kuvvet sürükledi hangi dış etken buraya itti seni senin ezilmişliğini çarpılmışlığını anlamıyorum boş yere sürükleniyorsun bizimle sen aslında yumuşak çatışmasız çelişmesiz bir şeysin ağla-

mış masaları yumruklamış sen bizden değilsin bizi hor görüyorsun şimdi benden iğreniyorsun diye haykırmış pencereden kusmuş beni bırakma bende kal gitmeyeceksin değil mi beni bırakmayacaksın değil mi diye yalvarmış annesinden nefret ediyormuş bütün bu insanların arasında ne işim var benim diyordu bütün bu insanların içinde ne işin var senin diyordum peki Günseli bırakıyorum hepsini bütün bu karışıklıktan çıkıyorum istifa ediyorum kutu gibi bir eve yerleşiyoruz seninle kendi yağımızla kavruluyoruz tencerenin dibini tutmadan pişiyoruz kendi zevkimize göre döşüyoruz her tarafı tavana kadar aplikler dört bir yanı sarıyor tavandan sarkan lamba tam yemek masasının üstüne isabet ediyor kendi başımızın çaresine bakıyoruz kendi bacağımızdan asılıyoruz yatak odasına güllü perdeler asıyoruz ben çarşıdan patlıcan alıyorum sen ortalığa bakıyorsun resmini dairede masamın üstüne koyuyorum sen de resmimi tuvaletinin üstüne yerleştiriyorsun yatağımızın yanında kitaplarımız duruyor benim komodinimin üstünde benimkiler duruyor senin komodininin üstünde seninkiler duruyor ışıklarımız da gece lambalarımız da ayrı fakat kalplerimiz bir çarpıyor sen dört ben altı sayfa okuyunca uykumuz geliyor aynı anda birbirimize doğru dönüyoruz öpüşüyoruz aynı anda Fransızlar gibi iyi geceler diliyoruz Amerikalılar gibi birbirimize arkamızı dönüyoruz sabaha tekrar buluşmak üzere ayrılıyoruz büfenin üstüne hiçbir şey koymuyoruz radyonun üstüne hiçbir şey koymuyoruz çünkü diğer küçük burjuvalar gibi görmemiş değiliz onlardan farkımızı biliyoruz gene de söylemiyoruz birbirimize bilmiyormuş gibi yapıyoruz sehpa örtüsü de kullanmıyoruz ama bunları hesaplayarak değil içimizden öyle geldiği için yapıyoruz onlardan farkımızı belirtmeye tenezzül etmiyoruz mutfaktaki kavanozların üstünde tuzbiberşekerkahve yazmıyor nedense öyle kavanozları almak gelmiyor içimizden yolda

yürürken sanki o anda aklımıza gelmiş gibi bir dükkâna girip sana bir ayakkabı alıveriyoruz akşam ben kapıdan içeri girer girmez öpüşmüyoruz beş dakika sonra öpüşüyoruz her gün ayrı bir zamanda öpüşüyoruz ne zaman ne yapacağımız belli olmuyor serseri bir küçük burjuva ailesiyiz ne kabul günümüz var ne de belirli toplanma günlerimiz dedikodu da yapmıyoruz yemekten sonra koltuklarımıza oturuyoruz öyle kimsenin belli bir koltuğu yok kim ne bulursa onun üstüne oturuyor kimseyi çekiştirmiyoruz saat on ikiye yaklaştığı halde yarın erken kalkacaksın yatsan iyi olur demiyorsun bana başıboş bir hayat sürüyoruz ben her sabah daireye gidiyorum fakat nasıl oluyorsa gidişim kimsenin gidişine benzemiyor serseri bir memurum evden durağa tam bir sokak serserisi gibi yürüyorum ne otobüse binişimde ne biletçiye para uzatışımda ne dairede masamın başında oturuşumda hiçbirinde beylik bir durum yok olamıyor istesek de küçük burjuvalaşamıyoruz onlar gibi düşünemiyoruz yatakta birbirimize şiirler okuyoruz kitapları tartışıyoruz dünya umurumuzda değil sersem derdim aptal derdim ona Selim aldırmaz bir tavırla devam ederdi sersem aptal diyoruz birbirimize diğer karıkocalar gibi şekerim canım tatlım balım birtanem filan demiyoruz anahtarı paspasın altına koymuyoruz kaç kere içerde unuttuk da çilingir getirmek gerekti hesabımızı bilmiyoruz paramız olduğu halde ayın sonunu getiremiyoruz Avrupa gezileri için para biriktiremiyoruz yeter canım Selim derdim çocuklarımız oluyor üst üste istediğimizden değil istemediğimizden de değil tedbir de almıyoruz olmasın diye doktora filan da gitmiyoruz bununla uğraşacak değiliz ya hiçbir şeyimizi beğenmiyor dostlarımız bize öğütler veriyorlar ne onlara ne de büyüklerimize aldırıyoruz kayınpederlerimize kaynanalarımıza saygıda kusur ediyoruz çocukların terbiyelerini bozuyorlar onları şımartıyorlar diye üzülmüyoruz eğitimle-

riyle de uğraşmıyoruz üstünkörü bir terbiye veriyoruz akşamları derslerine çalıştırmıyoruz okula gidip öğretmenleriyle konuşmuyoruz hangi biriyle uğraşalım tam altı tane gülüyordum bana acı Selim diyordum siz bu gerçeklerden hoşlanmıyorsunuz o halde başka gerçeklere dönelim dün akşam bir arkadaşa gittim sarhoş olunca sen kocamansın beni dövmek istiyorsun diye inledi annesi bir adamla yaşıyordu biz gittiğimizde adam oradaydı benim annem orospu mu diye bağırıyordu söyleyin bana benim annem kötü kadın mı ağlıyordu utanıyordu kalabalık gitmiştik annem orospu diye tutturmuştu beni dövmek istiyorsun diye tutturmuştu kimse ona aldırmıyordu içince hep böyle olurmuş herkes kendi havasındaydı beni döversin sen kuvvetlisin benim annem orospu durmadan içiyorduk bir başkası da ben köpek miyim diye soruyordu bana köpek muamelesi yapıyorsun bana diyordu elinin tersiyle kovuyorsun beni meyhanede beni görünce köpek görmüş gibi başını çeviriyorsun nasıl olur diyordum farketmedim farketmiyorsun beni konuşmuyorsun benimle neden hep ben dövüyorum ben konuşmuyorum Günseli yüzlerce insan var herkes onları tanıyor ama ben konuşmuyorum ben yargılıyorum ben ben küçük görüyorum ben onlar gibi sürünmüyorum ben ben ben yoruldunuz Günseli bir ara verelim entracte verelim on beş dakikalık aradan yararlanarak sayın yolcular kıymetli vakitlerinizi beş dakika işgal ederek sizlere hem yoluna devam et hem seyyar sinema seyret kabilinden memleketimizin tanınmış simalarının olaylı yaşantılarından dolaylı örnekler sunarak olaylarla alaylarla dolu ve sahibinin sesi plaklarında da bulabileceğiniz ve kimine göre acıklı kimine göre gülünçlü ve yaşandığı tanıklarla sabit ve inkârı her zaman kabil resimli romanımızın kahramanlarını aslına sadık bir surette gözlerinizin önüne serelim pek yakında çıkacak olan gazetemizde imzalı ve imzasız yazılarıyla sizleri

on dakikada doğru yola getirecek ve her biri ayrı bir kıymet olan bu aslanların takım halinde ve formalarıyla hep birlikte çektirdikleri dört renkli ve nefis kuşe kâğıdına basılmış ve aynı zamanda ikramiyeli resimleri müessesemizin parasız ilavesiyle birlikte dağıtılmaktadır ayrıca parayla satılmaz işte sayın seyirciler şimdi gördüğünüz edebiyat kaplanı ve gazete okusun diye bunca fedakârlıklara katlanarak ve okuyucularımızdan munzam bir ücret istemeyerek büyük masraflar pahasına Paris'e gönderdiğimiz ve baş harfleri aynı diye philosophie yerine poligamie tahsil etmiş olan ve bu arada gizli gizli kendini yetiştirerek memlekete döner dönmez otomatik profesör yapılan ve başkalarının imzalayacağı yazılar yazarak kahraman bir önder olmak isteyen ve neredeyse bunda da başarıya ulaşmak üzereyken ve fakat sayın ordinaryüs profesörü sakın ha sonra seni kürsüden kovarım aman annenle babanla bir olup döverim aman dediği için köşesine kıvrılan santrafor ve ekstrafor ve aynı zamanda İngilizce eserlerin Fransızca'dan mütercimi ve kalbinde yatan aslanı kendisiyle karıştıran ve katılmadığı bir toplantıda tesadüfen oraya bira içmeye geldiği için resmî gazetelerde çıkan ve şöhreti artan asıl adını geleceği bakımından sakıncalı gördüğümüz için yazamadığımız ve takma adıyla Ahmet Bayır ki bu Ahmet Bayır aslen Diyarbakır'ın Sivrice kazasından olup bir gün yukarıda adını yazamadığımız sayın kişinin bir tanıdığını gördüğü zaman gene adını bazı nedenlerle yazamadığımız bu tanıdık yahu Ahmet senin adını kullanarak adını şimdi söylemek istemediğim bir arkadaşın penneymi niyetine yazalım mı diye sorunca onun da başüstüne hocam kendisi ona hocam derdi demesi üzerine meşhur olmuş ve hemşerileri tarafından Filozof Ahmet diye çağırılmıştır ve yazmadığı yazıların sorumlu müdürü olması asıl yazarın kıskançlığını celbetmesi üzerine sonunda isim babalığını kaybetmiştir işte onun adıyla bilinen ve

resimde soldan birinci elinde top tutan yeşil paçabağlı zatımuhterem ve onun yanında göğsünü hafifçe ileri çıkarmış ve yukarıda asıl adı geçmeyenin omzuna elini atmış kısa boylu saçlarının ön kısmı sizlere ömür olduğu belli olmasın diye arka tarafını ön tarafa tarayan ve hürriyetin ilanıyla birlikte takıma girdiği halde derhal eski oyuncuları tasfiye etmek üzere Ahmet Bayır ve ikinci sırada sağdan sekizinci ve general namıyla maruf ve emekli Profesör Ekrem Galip Aydıner'in sabık doçentini de yanına alarak kısa bir süre için de olsa mızrakçılar arasında geçici bir panik yaratan ve sonraları hafızayıbeşerinnisyanlamalulolmasından yararlanarak başrollerde görünen Ender ve yukarıda bahsi geçen sabık doçentlerden Serhat ki bazı müverrihlere göre İngiltere'deyken köpek yarışlarına merak sarmış ve babasının çiftliğinden gelen paraları müşterek bahislere yatırmış ve doktora tezini Thames ırmağının kıyısında gezinirken rastladığı ve bazı fikirleri yüzünden üniversite bünyesinden uzaklaştırılmış eski bir asistana yazdırmıştır ki bunu da nereden öğrendiklerine gelince Ankara'daki bir arkadaşına birader İngiltere'de manav ve kasapların grevi olduğu sırada ben Picadilly Circus'ta MHT sendikasının merkezine gidiyordum demesi üzerine arkadaşının dayanamayıp sen ne biçim sosyoloji doktorası yapmışsın grevle boykotu karıştırıyorsun demesi üzerine Serhat'ın bozulmasının bazı çevrelerce duyulması zaten Serhat'ın akıl dengesinin yerinde olmadığı yurda dönüşünde Fransa'dan geçerken uğradığı ve bizimkilerin devam ettiği bir kahvede tanıştığı bir ruh doktoruna dertlerini anlattığı ve bir süre onun tarafından tedavi edildiği ve bu doktor da bir gece sarhoş olunca Serhat'la aralarındaki bir kadın meselesi yüzünden kavgalı olduğu için bırak o manyak budalayı diyerek yukarıdaki olayı anlattığı ortaya çıkınca dedikodular almış yürümüş ve hatta bazı tarafsız arkadaşlarının bir ruh doktoru olarak hastasının sırlarını

koruması gerektiğini hatırlatmaları bile doktorun söylentileri yaymasını engelleyememiş ayrıca bu tarafsız arkadaşların da siyasi bir dernek meselesi yüzünden doktora kırgın oldukları söylenir üstelik doktor sabık doçentin eski iktidar çevrelerine yakınlığını herkese anlatmış ve nedense olay daha fazla büyümemiş çünkü doktor o sıralarda doçentin ayrılmak üzere olduğu karısıyla evlenmeyi düşünüyormuş resimde ön sırada çömelmiş bir durumda görünen ve gülümseyen Tuncay da çalıştığı gazeteden bu gazetede Serhat'ın imzasız makaleleri yayımlanıyordu çıkarılınca Serhat'ın parasıyla bir tiyatro dergisi yayımlamış ve derginin işleri kötü gitmeye başlayınca aslında derginin yazıhanesinde Ankara'da çıkan siyasi bir derginin muhabirliğini yaptığı anlaşılmışsa da bu söylentiyi de doktorun çıkardığını öğrenen Tuncay Serhat'a bu sözlere inanmamasını doktorun Serhat hakkında da dedikodu yaptığını söyleyince Serhat bu duruma içerleyerek meyhanelerde içmeye karısının en yakın arkadaşı tarafından nasıl baştan çıkarıldığını önüne gelene anlatmaya başlamış ağlayarak konuşuyormuş ona Tuncay'a dikkat etmesini bu delikanlıya parasını kaptırdığını hatırlatarak uyarmışlar Serhat'ı uyaranların bunda bir çıkarları olmadığı sabit olmakla birlikte Tuncay'ın da altı ay emek verdiği dergiden bir kuruş bile almadığı da aynı çevrelerce bilindiği gibi Tuncay da küçük burjuva rantiyelerin kalem sahiplerinin emeklerini hiçe saydıklarını ayrıca gazetede çalışırken Serhat'ın makalelerini kimsenin okumadığını bildiği halde hatır için bastığını bu yüzden işinden olduğunu söylemekten çekinmiyormuş ve bu sözlerin bazı çevrelerce duyulması üzerine kimse artık ne söyleyeceğini kime hak vereceğini bilememiş ve bir kısım arkadaşları Tuncay'ın haklı olduğunu Tuncay olmasaydı derginin bu kadar da yürüyemeyeceğini Serhat'ın kuru kuru övünmekten başka bir işe yaramadığını ileri sürerek İngiltere'de yaptığı kuş-

kulu bir tahsilin de tartışma götüreceğini kimsenin bilmediği sendikaların baş harflerini sıralamakla toplumculuk yaptığını sanan bu kocaman adamdan hoşlanan yoktu Tuncay'ın haklı olduğunu kabul ediyorlardı başkaları da derginin kapandığı gün Tuncay'ın hemen yandaki odayı kiraladığını ve derginin eşyalarını aynı gün oraya taşıdığını Serhat'ın değeri yok ama hiç olmazsa bir haber verseydi dediği iki masayla bir kitap rafını götürdüğü sırada dergiye gelen ve derginin ilk çıktığı zaman başlığını ve bazı klişelerini hazırlamış olan ressam Turgay'ın da yaptığı işe karşılık masa lambasını istediğini ve bu nedenle Tuncay'la aralarında kavga çıktığını sonunda Turgay'ın lambayı almakla birlikte bu arada ampulün kırıldığını anlatarak bir bakıma Tuncay'ın açıkgözlük etmekle birlikte gene de çalışkan bir çocuk olduğunu her zaman emeğinin boşa gitmesine acıdıklarını derginin yayımlandığı sırada da sabahtan akşama kadar çalışarak dergi işlerinin yanısıra tercüme yaptığını hikâye yazdığını hatta sinema yazarı Rüştü'nün sözüne kanıp kabul edilir ümidiyle senaryolar bile hazırladığını da belirtmeden geçmiyorlarsa da Serhat bu gibi konuşmalara dayanamayıp Tuncay dergisiyle uğraşsaydı daha iyi ederdi diye söze karışmadan edemiyor ama onu dinleyen kim bir kere mesleğin içinde değil üstelik onun da bu ilişkileri sonunda kendine zararlı olup kürsüden kovulmasaydı bu kadar cesur konuşamazdı diye bağlıyorlar sözü evet onun sözleri gürültüye gidiyor çünkü sevilmiyor ve bütün bu olanlardan sonra Tuncay'la sanki hiçbir şey olmamış gibi bir kitap hazırladıkları da gözden kaçmıyor resmin kenarında vücudunun yarısı resmin dışında kalan Haluk onlara bir yayınevi bulmuş bu Haluk da herkesi tanıyormuş güvenilir bir tip olmadığını söyleyenler örnek olarak Serhat ve Tuncay'ı tanıştırdığı yayınevi sahibinden ikisi adına avans alıp ancak yarısını onlara vermesi hoş onların da kendi başlarına yayınevi

filan bulacakları da yoktu ya o ayrı mesele tabii Haluk da aldığı parayla hemen yeni bir takım elbise yaptırıp gece kulüplerine dadanmasaydı kimsenin bir şey diyeceği yoktu onların henüz haberi yok Haluk'un çevirdiği dolaplardan bunları anlatan adam kalıbımı basarım Haluk bu işi yapmıştır parayı almıştır çünkü bana da aynı oyunu oynadı bir gün parayı ben almaya gittiğimde patronun çıkarıp forma başına elli lira verdiğini görünce anladım parayı Haluk benim yerime gidip alıyordu yerin dibine batsın böyle iyilik bana kırk lira getiriyordu bu dediğim de bundan kaç yıl önce siz farkı hesabedin kendisine belli etmedim ama bir daha bu para işlerine karıştırmadım diye yeminle söyledi Haluk'un gizli polis olduğunu da söyleyenler çünkü diyorlar bu elbiseler gece kulüpleri on liralarla avanslarla yürümez bu çocuk her akşam içecek parayı nereden buluyor ne iş yapıyor da her akşam bir şişe rakıyı mezesiyle nasıl hayır efendim olmaz diyorlar en aşağı otuz lirası var bu işin her akşam ne zaman gitsek bırakın efendim diyorlar yılda bir iki tercüme yapmakla o tercümeleri de biliyorsunuz adam kabul etmemiş sonunda arada birkaç kuruş alabilmişse ne mutlu ona çünkü iki yüz kırk sayfa atlamış zor bir yerinde gene de bunları bile bile bu adama iş veriyorlar iş veriyorlar da ne alıyor bu parayı barlarda harcasa bir gün yetişmez bazıları da Ahmet'in evinde iki ay kalmış durumu meydanda başını sokacak bir deliği yok çocuğun diyorlar babasının evinden eski kitapları yürütüp Cahit'e resmin ortasında ellerini önüne kavuşturup bir cephe zabiti gibi poz veren şu esmer adama satıyormuş ya demek kitapçılığa başladı Cahit hayır evleri dolaşıp meraklılarına satıyormuş işte onun yanında da yıllardır hepimizin adını maceralarını duyduğu fakat görmenin bir türlü kısmet olmadığı Kasım Kasım bu mu evet resim çekilirken orada olmayı ne kadar isterdim ne kadar merak ediyorum şu adamı bilseniz resimden pek bir

şey belli olmuyor söylenenlerin etkisiyle insan bambaşka bir tip göreceğini sanıyor ben bir kere meyhanede uzaktan gördüm başında kasketi vardı ya demek kasket giyiyor yanına yaklaşıp konuşmaya cesaret edemedim bir türlü ne mi diyecektim herkesin bahsettiği ilahlaştırdığı ve yıllarca yedi düvele meydan okuyan kahraman siz misiniz diyecektim üzerinde iyi bir tesir bırakmazdı kim bu zavallı gibilerden yanındakilere bakarak başını çevirirdi işte gazetede işte altında yazıyor işte oymuş yazıyor havadisleri yazıyor kahramanların renkli resimli bir hatırası ilavede bedava veriliyor bütün bu kahramanlar bütün bu dedikodular onun için o kadar gerçekti ki Turgut bütün bu insanları onların kendilerine verdikleri önemden daha ötede görerek onların bütün yaptıklarını ciddiye alırdı sonunda aynı insanların beklemediği davranışlarını görünce üzüntüden nereye saldıracağını bilemez neden bunu yaptınız neden bu sözü söylediniz neden neden diye çırpınır dururdu oyunun kurallarını bilmiyorsun denirdi ona oyunun kurallarını bilmiyorsun herkes birbirine hoşgörüyle bakacak herkes yaptığı beğenilsin diye başkasının yaptığını beğenecek bunu yapamadığı için ona saldırırlardı sen ne yapıyorsun ne yaptın bizden farkın ne sen ne biliyorsun gibi aslında savunmadan öteye gitmeyen saldırıları önemsiyor gecelerce kendini yiyerek yalnız kendini suçlu bularak olumsuz bir yöne itiliyordu bütün teselliyi resimde arkada kalmış ve yalnız başının yarısı görünen ve ona ilk yasak kitapları veren ve karşısında samimiyet buhranlarına tutularak ben bir işe yaramam benden herkes nefret ediyor dediği zaman Selim'i teselli eden ona cesaret veren o zamana kadar kulaktan dolma bilgisi yüzünden varlıklarından belli belirsiz haberi olduğu sosyal kitapları hiç duymadığı kitapları veren Hilmi'de bulmuştu ve Selim onun evinde rastladığı bir kıza ne büyük aptallık kızın gene o eve gelen ve bu konularda ondan kıdemli bir

hukuk talebesiyle nişanlanmak üzere olduğunu ve ona sadece bu düşüncede olan kızların düşünce ve hareket serbestliğinin verdiği ve onun anlayamadığı biçimde bir arkadaşlık anlayışı yüzünden ilgi gösterdiğini anlayamamıştı gerçekten de kadınların ona ilgisinin bu biçimde ortaya çıkması onu şaşırtır her zaman sonsuz akılsızlığı yüzünden tedavisi mümkün olmayan pişmanlıklar onu yakardı âşık olmuş ya da âşık olduğunu sandığı ve neredeyse aşkını kıza değilse bile Hilmi'ye anlatmak üzereyken nişanlandıklarını duymuş bu kızla yıllar sonra hayalinde karşılaşmış ve o zamanlar itiraf edemediği aşkını anlatmış ve kız da ona rahatlatıcı sözler söyleyerek Selim'in her şeyden önemli olduğunu nişanlısının sonradan evlenmişlerdi Selim yanında önemli olmadığını ne güzel belirtmişti oysa kızın onları ve nişanlısını tercih ettiğini görmemek için Selim olmak lazımdı bütün bunların yanında çocukları ve karısıyla geçim derdinin içinde bunalan Hilmi gösterdiği yakınlıkla Selim'in içine gömdüğü ve kimsenin farkına varmadığı aşkının acılarını daha az duymasını sağlamıştı kızı evlendikten sonra kocasıyla bir sinemada görünce onlar Selim'i görmemiş arkalarındaki sıraya oturarak konuşmalarını dinlemiş bir zamanlar ona nasıl hayran olduğunu bu ağzında durmadan çiklet çiğneyen bir kenar mahalle dilberi gibi gevezelik eden yalnız konular farklıydı kadının neresini sevmiş olduğunu belki hâlâ güzeldi kendi kendine sorup durmuştu Hilmi'de geçirdiği günlerin Hilmi artık bunları elbette hatırlamıyordu hatırlamak görevi her zaman olduğu gibi Selim'e düşmüştü tatlı izlenimleri vardı hatta onun evlilik hayatının etkisinde kaldığı için bunu utanarak hatırlıyordu Ankara'daki bir edebiyatçı arkadaşına ve karısına Selim için yani evlenmesi için düşündükleri bir kızdan bahsettikleri zaman başka bir kızın varlığından ve onunla evlenmeyi düşündüğünden söz etmişti tabii üstü kapalı konuşmuştu ve işte re-

simde gözüne güneş geldiği için gözlerini kapatmış yüzünü buruşturmuş bir şekilde görünen Necmi ki söylentilere inanmak gerekirse hayatını kumardan kazanmış ve gençliğinde çok sefalet çekerek gençlik dedikleri zaman on sekiz yaşını ifade etmek istiyorlardı resim çekildiği zaman otuz yaşına gelmek üzereydi kaldırımlarda yatmış ve resimden de anlaşılacağı üzere iriyarı ve kavgacılığı yüzünden polisle başı sık sık derde giren kumarda kazandığı bütün parayı bar kadınlarıyla yiyen ve arkadaşlarının saldırılarına hedef olan ve resim çekildiği sıralarda kumar hayatı artık bir düzene girmiş olan ve kumarhanelerin aranan bir oyuncusu olduğu için bunu sürekli bir meslek olarak icraya karar veren artık sokaklarda yatamam diyordu ve hiçbir zaman sokaklarda gecelememiş arkadaşları onun sokaklara veda etmesini ayıplıyorlardı barlarda ayakkabılarını her zaman önündeki masada oturan adamın ceketinin arkasında temizleyerek mesele çıkaran ve bununla bir zamanlar övünen aynı zamanda bardan çıkınca yolda gördüğü bir kenara bırakılmış otomobillerin antenlerini kırmayı çok severdi adamların sabah arabalarına binerlerken yüzlerini görür gibi oluyorum poker Necmi de işte aramızda beyaz kolalı gömlek ve kırmızı kravatı severdi ve kendisiyle görüşmek üzere yeni tuttuğu apartmana gittiğimiz zaman saat on ikiye geliyordu kapıyı pijamalarıyla açtı kendimizi tanıttık bizim polis olmadığımızı öğrenince rahatladı bizi zevkle döşenmiş salonuna aldı yerler nadide halılarla kaplanmıştı beyaz lake mobilyalara ve duvardaki yağlıboyalara çok para sarfedildiği anlaşılıyordu Sarı Osman'ın adamlarından çekiniyorum bu günlerde diye anlattı tabii bu söylediklerimi yazmazsınız içerden çatlak ve cırlak bir kadın sesi kim o Necmi diye bağırdı Necmi Bey giyinmek için bizden izin istedi gitmeden önce renkli mozaiklerle kaplı amerikan barında bize kendi eliyle içkilerimizi hazırladı içmek için vak-

tin henüz erken olduğunu söylediğimiz halde dinletemedik içkilerimizi yudumlarken bir yandan da çevremizi hayranlıkla seyrediyorduk bütün kristal avizeleri salon radyo pikap teybini Yücel en aşağı otuz bin lirası var yalnız bunun dedi yirmi dört kişilik yemek odası takımını eski biçimde oymalı ve yaldızlı süsleri bir usta elinden çıktığını gösteriyordu tavana kadar bir duvarı boydan boya kaplayan kütüphaneyi raflar şık kapaklı ciltlerle doldurulmuştu bütün yeni çıkan yayınlar yer alıyordu içinde gene Yücel bu adam kitabı metreyle alıyor galiba dedi hepimiz güldük duvarlardaki yağlıboyaların ve bez üzerine basılmış pahalı röprodüksiyonların müzayedelerden alındığını tahmin ettiğimiz yaldızlı eski çerçeveleri vardı yanında tahta kaşıklar işlemeli çoraplar deniz kabukları deniz yıldızları gümüş çerçeveli minyatürler sığırların boynuna asılan çıngıraklar öküz boyunduruğu olduğunu tahmin ettiğimiz yalnız herhalde sonradan cilalanmış kocaman bir tahta Yücel bunun boyunduruğun ancak bir kısmı olduğunu ileri sürdü bu çocuk da meslekte yeni her söze atılıyor yazıları da beğenilmiyor şık bir üslubu yok henüz spor yazarlığından yeni geldi yazı işleri müdürü de aynı sayfadan gelme biri olduğu için nedense tutuyor bu çocuğu zaten dikkat etmişimdir nedense bütün yazı işleri müdürleri spor yazarlığından gelir ama Yücel yazar olmak istiyor bana da bir köşe verin de fıkra yazayım diye tutturmuş yok efendim neymiş onun da bir portresini bizim ressam Sarhoş Hüsnü yapacakmış da kendi köşesine yerleştirecekmiş fıkra köşesine adını bile bulmuş köşe kapmaca diyecekmiş şimdiden piyesler yazıyor gazetecinin dramı diye bir küçük hikâye de yazmış daha fıkra yazarı olmadan fıkra yazarlığını beğenmiyor fıkra yazarlığını bir basamak yapacakmış yaratıcı eğilimleri olan bir yazar böyle köşelerde sıkışıp kalamazmış bir gün bakarsın oyun yazarı da olur ben böyle ihtiraslı adamlardan korkarım gazetede

boş zamanlarında açıyor Türkçe sözlüğü boyuna kelime öğreniyor bana geçen gün bu ülkenin sorunlarının çözümlenememesinin nedeni bu sorunun kökeni kuramcılardan yoksun oluşumuzdur demez mi duvarlarda başka tahta parçaları da var ayrıca sergilerden alındığı anlaşılan resimli şiirler ben de bunu anlamıyorum ya şiir yaz ya resim yap camlatılmış onun yanında nazar boncukları bildiklerimizden değil en irilerinden ortalık sehpalarla doldurulmuştu hani her biri yaprak gibi de birleştirilince çiçek gibi oluyor onlardan gümüş sigara tablaları içinden ok atan kızlar çıkan renkli camdan sigara tablaları sigaralıklar nargile bile var sayısız vazolar kanepelerin birkaç tane oturma odası takımı vardı salonda hepsi de yanyana dizilmişti kauçuk köpükleri o kadar kalındı ki insan oturunca içinde kayboluyordu halıların boş bıraktığı yerlerden nefis meşe parkeler görünüyordu üstüne ne diyorlar o cam gibi ciladan sürülmüştü ben az kaldı kayıp düşüyordum biz hayran hayran çevremizi seyrederken Necmi Bey kapıdan girdi kireç gibi beyaz kolalı bir gömlek ve yanardöner kumaştan bir pantalon giymişti siyah makosen pabuçları mağazadan hemen alınmış gibiydi yumuşak mavi gözlerini üzerimize dikerek sert fakat mert bir insanın bütün heybetini ifade eden ve Davut peygamberinkini andıran bir sesle sordu size ne yardımda bulunabilirim içkilerimizi tazeledi misafirperverliğinin ve bize gösterdiği yakınlığın ve içkinin tesirine kapılarak bütün bunların sarhoşluğu içinde bir süre derin bir sessizliğe gömüldük ben elimdeki içine içki konulunca soyunan kız resimli viski bardağımla oynayarak sorularımızı sıraladım bir süre gözü işlemeli sırma iplikli ağır perdenin kıvrımlarına takılarak daldı sonra birdenbire silkinerek Selim mi dedi hangi Selim Sarı Selim mi onu çoktandır görmüyorum anlaşılan bütün rakipleri sarıydı Selim dedik Selim işte kaç tane Selim var dünyada bir tane onu boş yere

fırtınalı hayatının derinliklerine geçmiş günlerinin kaybolmuş sönmüş hayallerine geri götürmeye çalıştık hatırlayamıyordu üzülüyordu silinmişti Hilmi dedik Burhan dedik hatırlar gibi oldu yüzünde bir gülümseme belirdi anladık hatırlamaya çalışıyordu babacan gülümsemesiyle yüzümüze bakıyordu bizden yardım bekliyordu acıdık hafızası çok zayıflamıştı Filozof Burhan olmasın dedi tamam dedik sevindi çok güç hatırlıyordu lakaplardan başka bir şey kalmamıştı aklında kitap kurdu Hilmi mi dedi ne kadar sevindik ne yapıyorlar Allahınızı severseniz onlar şimdi tanıdığı insanlar nerede onlar nerede gene de eksik olmasın hatırlıyordu birtakım karışık hayaller dolaşıyordu kafasında bakışlarından anlıyorduk karşılıklı susuyorduk biraz sonra nezaketen karısı olup olmadığını sormadığımız yalnız içerden sesini duymuş olduğumuz hanım da geldi Birsen dedi ona Selim'i hatırlıyor musun beyler bu konuda benimle konuşmak bu meseleyi görüşmek üzere gelmişler kadın çekinerek Necmi Beyin yüzüne baktı Dolambaç gazetesinden gelmişler ferahladı a dedi kadın siz o gazetenin muhabirleri misiniz kendimizi tanıttık söyleyin bana çok merak ediyorum dedi Nino'yla Amelia'nın macerası nasıl bitecek hani şu ikinci sayfanızdaki resimli roman canım ben esrarlı bir gülümsemeyle meslek sırrı hanımefendi diye cevap verdim bir kahkaha atarak sesinin güzel olmadığını itiraf etmeliyim haydi canım nazlanmayın siz gazetecilerin bildiklerinizi bu kadar titiz saklamadığı meydanda Ayten Gürses'in sonradan inkâr ettiğiniz aşkını gûya yazmayacağız diye yemin edip ağzından almışsınız o kadına bu kadar yer ayırmanız doğru mu gazetenizde diye bize takıldı kahkahalarının keskinliğine bileziklerinin şıngırtısı da karışıyordu Necmi Bey onun bu pervasızlığından biraz sıkılmış gibiydi bizi bırak Necmi biz gayet iyi anlaşıyoruz diye onu payladı kadın bu neşeli hava içinde nerdeyse gelişimizin sebebini unutuyorduk ben

Necmi Beyin belki geçmişte hatırlamaktan hoşlanmadığı acı hatıraları olabilir demek üzereyken Necmi Bey birdenbire elini alnına vurarak dikkat ettim kocaman şövalye yüzükler takmıştı parmaklarına hepsi de iri taşlı pahalı yüzüklerdi Selim diye öyle bir bağırdı ki hepimiz koltuklarımızdan fırladık onu teskin ederek yerine oturttuk hatırlamıştı merakla sözlerini bekliyorduk beyler heyecanlanmayın dedi yüzümüze acıklı bir ifadeyle bakarak yalnız onu tanıdığımı hatırlayabildim gerisi silinmiş kedere boğuldu onu teselli ettik yavaş yavaş hatırladı evet Burhan'ın arkadaşıydı evet nasıl bilemedim görsem hemen tanırım nerde arabam kapıda hemen gidelim görür görmez bakın hemen nasıl tanıyacağım işte Selim sensin diyeceğim kısa boylu sarışın canım bir çocuktu onu daha fazla üzmemek için Selim'in boyunu hatırlatmadık zaten artık boyunun ne önemi vardı yahu dedi ilahi Selim ne yapıyor yaşıyor mu birden hayır yaşamıyor diyemedik çünkü daha fazla heyecanlandırmak istemiyorduk ona münasip bir lisanla Selim'e gitmenin artık bir fayda vermeyeceğini gitsek de Selim'i göremeyeceğini ona işte Selim sensin diyemeyeceğini anlattık birlikte çektirdikleri resmi Selim'i onu ve diğerlerini gösterdik gözyaşlarını tutamadı artık Selim'i tanıdığından şüphemiz kalmamıştı gerçi resimde Selim'i ona gene biz göstermiştik fakat yıllarca önce çekilen bu resim artık o kadar soluklaşmıştı ki tanımamakta mazurdu bununla birlikte kendisini bulup çıkardı resmin içinden kendi fotoğrafı da yeni bir üzüntü kaynağı oldu ne kadar zayıfmışım ne kadar gençmişim saçlarım ne kadar çokmuş diye sızlandı durdu Birsen bana hamur işleri yağlı yemekler yediriyorsun bir lokantaya gidince sanki satın alıyoruz lokantayı bakın kendisi de ne kadar şişman o kadar söylüyorum Birsen Hanım gazetecilerin yanında kendisine hakaret edilmesine dayanamadı salonun uzak bir köşesine kaçtı bu salon da ne kadar

büyüktü her gün masajcı geliyor fin hamamından çıkmıyoruz fakat bu kadar yedikten sonra diye söyleniyordu Necmi Bey bugünden itibaren yemeği bırakıyorum duyuyor musun Birsen sabahları o mükellef kahvaltılara paydos sen de benimle birlikte rejime başlayacaksın bir bardak greyfurt suyu bir krikkrak başka bir şey yok bak şu resmime ben böyle zayıftım işte yalnız ızgara et yiyeceğim bundan sonra et de yağsız olarak Birsen Hanım yanımıza geldi içkiyi de bıraksan iyi edersin dedi seni asıl şişmanlatan içki biz de çok müteessir olmuştuk özür dileyerek ayrılmak istedik olmaz dedi size hiç faydam dokunmadı dünyada bu saatte bırakmam sizleri biraz aklım başıma gelsin henüz erken kafamı toplayamadım Birsen içeriye haber ver bize yemek hazırlasınlar o sırada kapı çalındı birtakım adamlar geldiler gittiler Necmi Beyin kulağına birtakım sözler fısıldadılar bir sürü adam besliyordu özel işleri hakkında tabii hiçbir şey sormadık bize dert yandı hiçbiri bir işe yaramaz gene de acıdığımdan bakıyorum onlara ayrıca ortaokulda iki çocuk okutuyorum doğduğum yerin ilkokulunda da fakir çocuklara yardım ediyorum onlara para gönderiyorum ayrıca ilkokulu birincilikle bitirenler için Necmi Serden ödülü koydum birincilere beşer yüz lira dağıtılır herkese yetişmek gene de mümkün olmuyor her gün yüzlerce mektup alırım yardım isterler adımız duyulmuş bir kere hapse girsen kimse suratına bakmaz memurlar askerliğini yapanlar ortalık için iş teklif edenler bitip tükenmez Necmi Bey gene duygulandı gözleri yaşardı kimseye kızamıyorum kimseye demek Türkiye'miz bu kadar acıklı durumda diyorum kim bunlara yardım edecek diye kendi kendime soruyorum efendiler şu avucumda tuttuğum mektuplar çaresizlik içinde kıvrananları gösteriyor yoksa benim gibi bir insan müracaat edecek kadar alçalmış sözün burasında hepimiz estağfurullah dedik tabii bu insanların başvuracak bir kapıları

olsa ben de sefalet içinde büyüdüm açlığın ne olduğunu sizler bilmezsiniz insan bir yaştan sonra kaldırımlarda uyuyamaz geceleri taşlar soğuktur evet şimdi gerçekten hatırladım Selim'i gördüğüm geceyi yeni yeni üç beş kuruş sahibi oluyordum geç vakte kadar insanların mutlu günlere kavuşması için neler yapılabileceğini tartışmıştık karanlık sokaklarda bütün gece yürüdük meydana geldiğimiz zaman herkesin artık dağılacağı bir sırada Selim evet Selim konuştu sormuştu bütün bu düşüncelerimizi ülkülerimizi böyle heyecanla konuştuktan sonra ayrılıp hiçbir şey olmamış gibi uyuyacak mıyız hemen harekete geçmeyecek miyiz Burhan heyecanlanarak hayır gerekirse sokakta bile yatarız demişti ben isyan ettim hayır yatamayız ben artık kaldırımlarda yatma işinde yokum artık sıcak bir yatakta yatmak istiyorum benim gücüm kalmadı artık beni saymayın dedim başımın üstünde gökyüzü görmek istemiyorum geceleri yatarken artık o geceden sonra da bir daha görmedim onları hepsi de ateş gibi çocuklardı yalnız benim gibi sokakta yatmamışlardı daha önce verin şu resmi bir daha bakayım gençlik arkadaşlarıma ülkü dostlarıma fakat onlarla yaşamıştı Turgut ve bitmişti bitmek üzereydi Burhan'la ilişkisi son günlerini yaşıyordu artık seninle yaşıyorum Günseli seni seyrediyorum seni seyrettikten sonra onlara artık eski gözlerimle bakamıyorum bunu anlıyorlar seni sevmiyorlar bana çektirdikleri bütün acıları bütün ihanetlerini artık başka türlü değerlendirdiğimi biliyorlar bütün ucuz romanların yazdığı gibi tüylerimiz ürpererek okuduğumuz bütün aşağılık kitapların söylediği gibi aşk dünyayı başka türlü gösteriyor insanı yumuşatıyor Allah kahretsin sulu gözlü bir yaratık yapıyor fakat hayır onlara kızıyorum evet onlarla görülecek hesabım var bilerek ya da bilmeyerek bana acı çektirmeye hakları yoktu diye çırpınırdı neyim var benim sevgilim derdim ona ellerin buz gibi rengin birdenbire sol-

du unut bütün bunları insanlarla gerçekleştirmek istediğin bütün hayallerini bana söyle bütün bunları seni dinlemek istiyorum o kadar çok yarım kalmış yaşantı birikti ki canım Günseli onların hepsini anlatsam kaldığım yerden yaşamaya kalksam benden kaçarsın hayır istemezsin beni ve hayallerimi içinde yaşantı haline getirmeden sözle ifade etmeden uyuşturduğum derinliklerime attığım ve ortaya çıkmalarından korktuğum bu sakat duyguları oldukları gibi bırakalım canım Günseli uyandırmayalım onları ah neden başka türlü olmadı diye çaresizlik içinde beni kıvrandırmış olan akılsız yaşantı kırıntılarımı unutalım sözünü keserdim hepsini istiyorum diye direnirdim hayır olmaz Günseli bütün bu artıkları orada burada bıraktım yıllarca önce bıraktığım terkettiğim evlerin dolaplarında unuttum bu kadar yıldır gidip almadım diye ev sahipleri atmışlardır artık onları oralarda unuttuğumu dahi farketmemişlerdir onlar gülüp söyleşirlerken benim akıllarının köşesinden bile geçmeyen ıstıraplarla kıvrandığımı sezmemişlerdir ben hepsini yapacağım Selim'im bana izin ver beni içeri bırak hayır ben mutlu olmayacağım ve senin de yaşantını karartacağım neyse geçelim bırakalım bir kitapta okuduğum gibi dünyada bu kadar parlak psikolojik durumlar varken ve insanlar da en güç anlarında bu parlak psikolojik bunaltılar içindeyken bizim sözümüz mü olur hangi kitaba sığar bu aşağılık durum neyse geçelim efendim geçelim ben buna göre hareket edememişsem elimi kolumu nereye koyacağımı bilememişsem bunun bile bir yolu yordamı varsa bunu da bilememişsem ucuz psikolojinin kötü psikolojinin içine bile giremememişsem bırak efendim insan böyle eksik bunalımlarla para yapamaz buradan bir yere gidilmez evet sonunda maskemi aşağıya indiriyorum kendimi açığa çıkarıyorum itiraf ediyorum ben başka türlü olmak istiyordum size çok ilginç geldiğim bu durumumu değiştirmek bambaşka insan olmak

istiyordum fakat kendimi başka türlü yapmak elimden gelmedi beceremedim anlıyor musun sizler gibi olmak istiyordum en aşağılık en bayağı görüneniniz kadar olmak istiyordum onu bile beceremedim bu bakımdan bana vız gelir kitaplara almanız beni boynuma bir etiket yapıştırmanız sizden kaçmak istiyorum kitaplarda tartışmalarda yaşarken hor gördüğünüz incelikleri hele ruhsal incelikleri anlamadığı için hor gördüğünüz çocuklara büyüklere kötü örnek olarak gösterdiğiniz kahramanlarınızın parlaklığı daha iyi belli olsun diye cılızlıkları miskinlikleri kötü ruhlulukları bayağılıkları açgözlülükleriyle arka planları karartan zavallı benim işte itiraf ediyorum kendimi savunmuyorum bütün bu beğenmediğiniz insanları yakın buldum kendime hayır bulmadım onlar bir bakıma kendi içlerinde tutarlıydılar fakat artık sizlere anlatabilmeliyim ki son fırsatı kaçırıyorum senden sonra tufan gelecek Günseli ve beni artık kimse kurtaramayacak bir yandan da gene sanıyorum ki daha doğrusu kendimi aldattığımı bile bile sanıyorum ki sanki beni hiçbir yere götürmeyen bu anlamsız inadımda bu yersiz öfkemde ısrar edersem değerim artacak hiçbir şey söylemeden susarsam sanki neyi anlatamadığım anlaşılacak beni de cumhurbaşkanı yapacaklar buyur diyecekler herkes anlattı anlatamayan bir tek sen varsın meğer bütün iş anlatamamaktaymış başımıza sen geç diyecekler senin gibi kimse kalmadı zaten nutuklarım konuşmalarım filan hepsi hazır insanlar diyeceğim ey insanlar benim hepinizden farklı olduğumu nasıl anladınız demek fen bu kadar ilerledi başka adam kalmadığı için ben her şey olacağım cumhurbaşkanı ben başbakan ben kendimi bütün bakanlar yapacağım her tarafa yetişeceğim herkesin elini tutup doğru çizgiler çizdireceğim bütün kurumları düzelteceğim tabii kimse itiraz etmeyecek itiraz dünyadan kaldırılacak bugüne kadar bütün insanlığı geri bırakan itiraza yer verilmeyecek gülersin el-

bette ben senden daha çok gülüyorum bütün hayatımca güldüm bana gülünürken ve başkalarına gülünürken ben de güldüm fakat bütün bunları söylemeyince olmuyor o zaman bilmiyorlar oysa bilmemeleri gerekir bütün mesele onların bilmemesinde işin içinden çıkamıyorum zaten söyleyince de hak vermiyorlar herkes buna benzer hayaller kurmuştur diyorlar hayır böyle düşünüyorsanız anlatmayacağım bir kelime daha alamazsınız benden demek sizin için insanın bu saçma hayaller uğruna ömrünü tüketmesi hiçbir şey ifade etmiyor nasıl etsin her gün milyonlarca insanın başına olmadık işler geliyor ölümler kazalar genç yaşta başa gelen amansız hastalıklar hangi birine üzülelim duymaya yetişilmiyor değil değil anlatmak istediğim bu değil susuyorum artık konuşmayacağım zaten kelime haline cümle haline getirince olmuyor oysa bir bilseniz ben düşüncemde dünyayı nasıl idare ediyorum aslında sizin dünyanız da fakir geliyor bana ancak bugünkü düzende birtakım imtiyazlar sağlayabilirsiniz bana ya geçmiş yüzyıllar onları nasıl yaşayacağım hayır bütün istediklerimi yaşamaya hayatım ve sizin imkânlarınız yetmez oysa ne kadar iyi olacaktı tabii siz anlamadıktan sonra değeri yok benim gibi olmalı herkes o zaman da bana haklı muamele edilmez elbette çok şey beklediğimi biliyorum her zaman da bekledim her yeni tanıştığım insandan tanışır tanışmaz neler bekledim o daha adımı öğrenmeden ben onunla ilgili hayaller kurdum ümit etmeye başladım hemen ve o insan yanımdan bir dakika bile ayrılınca ben öyle yerlere varmıştım ki hayalimde bu ayrılmayı bir ihanet saydım gücendim hayır benimle başa çıkılmaz beni bırak Günseli herkes için öyle hayaller kurdum ki senin için de bir kurmaya başlarsam bak Günseli düşün beni tanıdığın kadarıyla seviyorsun bir bilsen bilmediklerinin yanında bildiklerin ne kadar az yer tutuyor belki ben öyle esaslı bir adamım ki her şeyimi bilsen aşkın da kor-

kunç olacak ben dayanamayacağım sonra birden suratını asardı bunların doğru olmadığını içimde bir yerde biliyorum belki tanıdıkça benden uzaklaşacaksın belki ben tanıdığın kadar bir şeyim geride bir şey yoktur ben de kurcalamak istemiyorum altından bir yokluk bir hiçlik çıkarsa sen belki dayanırsın buna fakat ben dayanamam yaşayamam müsaade edin bana hayattan ayrılıyorum kendi isteğimle ayrılıyorum bu sözlerin gerçekle ilişkisini bilemedim Turgut kendi de inanmak istemiyordu söylediklerine sanki istediği gibi konuşma fırsatını ilk defa bulduğu için konuşuyordu sanki ilk hataya düştüğümüz gün ayrılmalıyız hayattan diyordu artık çok geç kaldık ilk uyuşmazlığa düştükleri zaman birbirlerinden ayrılmalı insanlar sonra bir çıkmaza giriliyor kendimi hoşgördüğüm her an başka aptallıklar için fırsat yaratıyor başından kesmeli ilk yanılmada ilk hayal kırıklığında son vermeli bu işe sonra başarısızlık bir alışkanlık oluyor sıkılganlık bir huy oluyor burnunu çekmek gibi bir huy ilk yalanı söyledikten sonra bir daha konuşmamalı insan ümit ediyor İsa günahları affediyor her iş yolunda fakat İsa günah işlemedi bunun ağırlığını bilemez yaptığı bir hataya kitaplarda rastlayamadım başkasında günahları affetmek kolay ilk anda ne kadar acı gelirse gelsin başkalarının yaşattığı ıstırapları unutuyoruz sadece merakımızdan yaşamaya insanlarla ilişkilerimizi sürdürmeye çalışıyoruz sonunda bakalım ne olacak bir gün daha birlikte olsaydım ne olurdu belki bütün anlaşmazlıklar düzelirdi bugün aklıma gelen sözü ona dün söyleseydim mesele kalmazdı o halde yarın yeniden denemeliyim oysa aynı hatalar aynı aptallıklar tekrar ediliyor neden gazetecinin kızını ilk gördüğüm gün ondan hoşlandığımı söyleyemediğim halde onun da bana pek aldırmadığını gördüğüm halde ondan sonra kadınlardan uzak durmasını bilemedim neden aklımı ve ruhumu ve vücudumu kirlettim neden mutlak bir yola

girmek için gerekli temizlikleri yapamadım içimde ve tanrı ya da tabiat mutlak yola girmesini istediği yüz kişi için yüz bin kişi yarattı diye doksan dokuz bin dokuz yüz kişiden biri olarak yaşamak neden gerekli soruyorum herhalde tutunamayanların bir kısmına bu acı gerçeğin farkına varma ve hayattan istifa hakkı verilmiştir itiraz ediyorum sayın başkan bu hayattan istifa ederek başka bir hayatı başka türlü yaşamak istiyorum sayın başkan usul hakkında konuşmak istiyorum ayağa kalkardı hiçbir işe yaramıyorum hiç olmazsa seni güldürmeliyim hiç olmazsa biletin yanmasın kötü de olsa bir oyun seyretmelisin güldürürken gülmesini de bildiğimi sana göstermeliyim doğru dürüst yaşatmıyorum seni hiç olmazsa benden arta kalanlarla seni sevindirmeliyim senin beğenmen için benden geriye kalmış en küçük bir kırıntıyı bile sevmeliyim hiç olmazsa elim var ayağım var beni seven Günseli var az deyip geçmeyin büyük fedakârlıklarla kumpanyamıza seyirci olarak getirtmiş bulunduğumuz Günseli biz oynarken seyredecektir evet Günseli madem ki geldin bu dünyaya alışmalısın her rüyaya beni de oynat diye düşündü Turgut peki siz de buyrunuz hoş geldiniz sefalar getirdiniz içeriye girerken neden ayaklarınızı silmediniz hoş bulduk Selim hoş bulduk tiyatro sahnesini biraz boş bulduk da ondandır cesaretimiz atılmaya sahneye sen de bu kadarını çek sineye monologdan bıkmışsınızdır bütün hayatınızda birlikte oynayalım mematınızda Günseli de sahneye buyursun isterse konuşmadan bir kenarda dursun ilhamıyla bizleri hande eylesin âşık-ı biçareyi bende eylesin madem ki yaşayamadık ağız tadıyla görülecek hesabımız var kör kadıyla kör talih bize oyun oynadı şimdi oyun oynama sırası bizde sigara içenler varsa içinizde lütfen söndürsün fuayemizde eskiden sigara içmek memnuydu şimdi yasaktır yalnız nasıl dolmuşta şoförler müşterilerine sigaralarınızı atın beyler dedikleri halde kendileri

fosur fosur içiyorlar bizler de birer tane tüttürelim dumandan tuhaf suretler gösterelim bakmayın zahirdeki vakaya insan çok kere şakaya getirip neler söyler neler Selim soldan içeri girer Turgut birer birer Selim'in düşmanları rolüne girer Selim bağırarak tanıdım seni sen Selim Işık uzun giriş konuşmasını yaparken sayın dinleyiciler sizlere salonu ve oyuncuları biraz anlatmaya çalışacağım bu akşam salon müstesna günlerinden birini yaşıyor her taraf tıklım tıklım dolu hatta geçit yerlerine bile sandalyeler konulmuş geçecek yer kalmamış şimdi sayın başbakan ve beraberindekiler de salona girerek yerlerini aldılar alkışlardan kendilerine yapılan tezahüratı duyuyorsunuz salon bazılarınız belki bilmiyordur diye anlatıyorum yüz yirmi dört metreye on sekiz yarda ebadında beş köşeli altı kenarlı ve iki tavanlı olup sahnenin tam karşısına gelen yerde biraz önce başbakan ve beraberindekilerin yerleştiği kırmızı kadife perdeli şeref locası bulunuyor başbakan bu gece yeşil bir smokin giymiş belinde hürriyetin ilanı sırasında kendisine hediye edilmiş olan kırmızı kuşak var salonun tepesinde şu anda yavaş yavaş sönmekte olan ve Finlandiya elçisinin hediyesi maun ağacından muazzam bir avize bulunuyor demek Finlandiya'da ağaç bol olduğu için avizeleri tahtadan yapıyorlar sahnedekilere gelince Selim Işık koyu mavi yazlık bir kumaştan döpiyes bir ropdöşambr giymiş belinde sarı taşlarla süslü bir kılıç var işte gene konuşuyor ve Turgut'a topu geçirdi kendisi sağa deplase oldu koşuyor alkışlıyorlar ve orkestra üyeleri yerlerini alıyorlar biraz sonra kısa bir inkıta geçiren maç başlayacak bu arada sizlere bu konser için Turgut Özben'in hazırladığı konuşmayı sunuyoruz spikeriniz Özdinç Erkaplan bugünkü konserde dinleyeceğiniz piyesin yazarı Selim Işık 1936'da N. kasabasında dünyaya geldi ve şimdi sıkıştırıyorlar topu uzaklaştırmaya çalışıyorlar deniz tarafındaki kaleye soldan akıyorlar taç babası malmüdürü Nu-

man Bey onun küçük yaşta meydana çıkan kabiliyetlerini soldan bir orta ve gol evet sayın dinleyiciler gol gol gol bütün orkestra üyeleri ayakta alkışlıyorlar itiraz ediliyor hayır hakemin kararı kesin gol radyosunu yeni açmış olanlar için tekrar ediyorum başbakan salona biraz önce girdi ve erken keşfettiği için oğlu Selim'e bir piyano bir futbol topu bir daktilo makinesi ve Selim oynasın diye bir perdelik bir piyes almıştı oyun durdu herkes hakeme doğru bakıyor ne karar verecek diye bütün gözler ona çevrilmiş başbakan da bu sevgi gösterisine sağ eliyle mukabele ediyor mukabil hücuma geçtik şimdi bastırıyoruz tribünler heyecandan ayağa kalkıyor orkestra üyeleri oturdu başlamak için şefe bakıyorlar şef de soliste bakıyor solist beyaz bir tuvalet giymiş ve saçlarını arkaya toplamış topla oynuyor Necdet bırak Necdet çalımı Hasan'a ver aaah kaldığımız yerden devam ediyoruz nerde kalmıştık evet şimdi mikrofonlarımız Ahmet Paşa Tiyatrosu'nda okuma yazma öğrenmeden ilk piyesini yazdığı rivayet ediliyorsa da elimize geçen ilk eserde Mendelssohn'un Fingal Mağarası uvertürünü çalacaklar kalp ağrınıza karşı kalpazan diş kremlerini tercih ediniz Selim yükleniyor Turgut'a sen değil miydin beni tahtaya kaldırıp tarihten dört veren nasıl unuturum seni üstelik hizmetçinizi dövdünüz diye mahkemeye verildiğiniz halde babam hakim arkadaşına rica ederek sizi hapisten kurtarmıştı bu olayın verdiği eziklikle bana eziyet ettin en sevdiğim dersten bana dört verdin Turgut kadın rolünde yapmayın Selim Bey bana acıyın olur mu Necdet yapma kaçar mıydı o fırsat oyun ortalarda devam ediyor birinci kısım için sizlere Turgut Özben'in hazırladığı yazıyı okumaya devam ediyoruz bu eserde kontrbasların etkisi önce birinci temanın verildiği sırada orada birşeyler oluyor benim yerim uzak olduğu için göremiyorum galiba hafif bir itişme oldu hakem santrayı işaret ediyor işaret değneğini kaldırdı her an gol

olabilir solist alkışlar arasında salonu terkediyor yerine Gürkan girmek için sahanın kenarında bekliyor evet sakatlanan Necdet'in yerine Gürkan girdi hakem saatine bakıyor düdükle birlikte daha çok yaylı sazların hakimiyeti altında devam eden birinci devre sona erdi oyuncular soyunma odalarına doğru gidiyorlar Turgut ayağa kalktı başı önüne eğik saldırıları dinliyor bu oyun üç kısımlı bir senfoni şeklinde yazılmıştır ve Selim'in Viyana arşivlerinde rastlanan ilk eseridir genç yaratıcı bu eserinde insan ve tabiat temini alışılmış kalıpların dışında modern bir sonat formunda bestelemiştir sanat hayatında bir dönüm noktası teşkil eden ikinci eserinde zalim bir babanın elinden çektiği acıları ve bu acılara sessizce boyun eğişini anlatmakta ve tenkitçilerce ifade edildiğine göre babasını öldürmek yerine piyesin kahramanı hain baba Duman'ı babası Numan'la isim benzerliğine dikkatinizi çekeriz intihara zorlayarak teselli bulmuştur babasına duyduğu öfkenin tatmini yerine bizce Gürkan birinci devrenin başında oyuna alınmalıydı takım tertibindeki hatalara böylece işaret ettikten sonra oyuna gelince Turgut'un çizdiği başarılı kompozisyonu da belirtmeden geçemeyeceğiz bir oyun içinde bu kadar çeşitli tipi aynı ustalıkla oynayan ve takım arkadaşlarına pas vermek yerine çalımı tercih eden Necdet'in neden oynatıldığını bir türlü anlayamadık onun yerini dolduracak ve Selim'in karşısında denk bir oyun çıkarabilecek başka birini tasavvur edemiyorum bunun yanısıra oyunun yarısında çıkarılmasını da oyuncuların morali bakımından doğru bulmadık şimdi sizlere günün diğer maçlarından aldığımız en son haberleri veriyoruz ikinci kemanlarla birlikte kornolar birinci temayı verirken viyolonsellerde babasının karakterine uygun bas sesler duyulur ince bir flüt kahramanımızın şikâyetlerini fagotlar refakatinde gittikçe hızlanan bir tempo içinde duyurur ana tema yaylı sazlardan nefesli sazlara geçerken enfes

bir pas ve kalenin hemen yanından bir şut avut şimdi aldığımız bir haberi veriyoruz İzmir'deki maç sona ermiş başbakan ve beraberindekiler oyunu sonuna kadar büyük bir ilgiyle izlemişlerdir tarafların sonucu değiştirmek için yaptıkları çabalar bir netice vermemiş ve maçın bu sonuçla biteceği zannedilirken birden derinden ölüm temasını işleyen trompetlerin crescendoları büyük bir ümitsizlikle çırpınan Selim'in tiradı sahneyi doldurur Turgut'a baba ben artık bu evde yaşamak istemiyorum yıllardır ruhumuzu öldürdün bu evde hayatında bir roman okumadın bir sinemaya gidip heyecanlanmadın beni ve annemi bu çirkin eşyanın içine hapsettin yemekten ve uyumaktan başka bir şey düşünmedin bende bütün duygular senin bu inatçı duygusuzluğuna karşı gelişti kuru mantığınla içimizi kuruttun sana benzeyen taraflarımdan ellerimden ayaklarımdan utanıyorum ihtiyarlayınca sana benzemekten korkuyorum kötülük edemeyecek kadar kısır kafanda yalnız bizim için yaptıklarının defterini tuttun bana aldığın ilk elbiseden verdiğin son harçlığa kadar hastalığımda uykusuz kaldığın gecelerin hesabına kadar kaydettin bu ağır havalı evin içini güzel bir müzik sesiyle bir kitapla süslememe izin vermedin nasılsa eve giren bütün güzelliklerin birer birer yok oluşunu kayıtsız bir sabırla seyrettin kanaryam öldüğü zaman bir yenisini almadın çiçekler solunca boş saksıları balkona taşıdın hiç duydun mu hediye diye bir sözün olduğunu insanların birbirine aldıkları ve genellikle çocukları sevindiren hediye bir gün elinde bir balonla eve döndün mü yaptığım resimler için ağzından çaktığın çivilere dikkat et duvarları berbat ediyorsun sözünden başka bir söz çıktı mı bu evde senden başka varlıkların yaşadığını hiç düşündün mü ben bir kitap okurken ne okuyorsun diye bir soru sordun mu beni elimden tutup bir gün parka götürdün mü sadece o soğuk mantığınla tenkit ettin elektriği açık bırakmışsınız pencereyi ka-

patmamışsınız radyoyu kapatın başım ağrıyor roman okuyup gözlerinizi yormayın boşuna elektrik yanıyor okuduklarınızın hepsi yalan senin bana isyan etmene bu kitaplar sebep oluyor bu yüzden karşıma geçip bacak bacak üstüne atarak sigara içiyorsun yemeğin suyu bitmiş altını kısın ayakkabılarının burnunu eskitmişsin taşlara çarpma sen başka bir söz bilmez misin tuzluğu Fransızca istemekten başka kültürün yok mu kapayın pencereyi üşüyorum açın pencereyi yanıyorum tek heyecanım ölüm ondan korkuyorum çok yaşamak için iki nefes alıyorum bir nefes veriyorum gazetelerin bütün tavsiyelerini tutuyorum bak yaşlandım küçüldüm neredeyse gözden kaybolacağım öyle hafifledim ki evladım neredeyse gökyüzüne uçacağım aç bakalım şu radyoyu belki sevdiğin bir şey çalıyordur sen askere gittiğinden beri uzun zamandan beri sahalarımızda görülmeyen ve gerek hazırlanışı gerek atılışı bakımından cidden şayanı takdir bir goldü fakat ne oldu golün kahramanı Gürkan yerde yatıyor yardımcılar sahaya girdi geliyorlar kaldır beni evladım ölüyorum nefes alamıyorum yerden kaldırıyorlar suni teneffüs yaptırmaya çalışıyorlar bir baygınlık geçiriyor galiba salon alkıştan inliyor Turgut Selim'in babası rolünde salonu gözyaşlarına boğdu perde tekrar açılıyor başbakan da bizzat alkışlıyorlar Turgut rolünün etkisinden henüz kendini kurtaramamış Selim'in kollarında yatıyor bu sırada güzel bir hareket oldu Gürkan topu Necdet'e verecekmiş gibi yaptı ve soldan alkışlar üzerine tekrar sahneye çıkıyorlar alkışlara mukabele ediyorlar başbakan locasından ayrılıyor ve sanatkârları tebrik etmek üzere kulise müteveccihen yola çıkıyor halk kendisini görebilmek için birbirinin üstüne çıkıyor tribünlerde dalgalanmalar oluyor on beş dakikalık aradan yararlanmak isteyen halk büfeye hücum ediyor sanatkârların yakın dostları sahne arkasına koşuyor bu arada memleketimizin mümtaz simalarını fuayede

görüyoruz sanatkârın bundan sonra üzerinde üç yıl çalıştığı ve biraz sonra konserin ikinci kısmında dinleyeceğiniz ölüm ve genç adam adlı senfonik şiir bestecinin Paris'te geçirdiği sıkıntı ve ümit dolu ilk yıllarının bir ürünüdür form olarak bir yenilik ihtiva etmemekle birlikte duyuş bakımından benzerleri arasında ayrı bir önem taşır icra edilmesinin güçlüğü ve senfoni repertuarının vazgeçilmez bir parçası oluşu eserin bünyesindeki çelişkilerin yanısıra dikkati çekmektedir ülkemizde ilk defa bugün çalınacak olan eserin yapısını kısaca incelersek vuruşlu sazların antresiyle tam içeri girecekken sağ bek Necmi topu kafayla kaleden çıkarıyor karşı taraf hesabına büyük bir şanssızlık bu obuanın ölüm ve yalnızlığı işlediği kısa bir solo duyulur programlı müziğin tipik örneklerinden olan ve bir kısımlı senfoni formundan izler taşıyan eserde aynı temin viyola ve trombonla geliştirilmesinden sonra bütün orkestra üyeleri sahnede yerlerini alıyorlar uzun zamandan beri konserlerden uzak kalan bugünkü konserin başarılı şefi göründü orkestra üyeleri şefi ayakta alkışlıyorlar görülmemiş bir manzara bu yıllardır yabancı takımlara karşı bir galibiyet alamayan takımımız bugün İngilizleri sahadan sildi onlara acı bir yenilgi hazırlıyorlar Türkiye'de futbol oynanıyor mu diyen antrenörlerinin şu andaki halini görmek isterdim evet Türkiye'de futbol oynanıyor ve bütün dünyaya bu arada futbolun beşiğinden gelen İngilizlere öğretircesine oynanıyor tribünlerde birçok seyirci benim gibi gözyaşlarını tutamıyor sevinç gözyaşlarını evet ağladı ve ağlattı sahnede evinde dolaşır gibi rahat ve emin adımlarla dolaştı oyunu aşırı duygusallığa kapılmadan ve seyredenlerin sinirleriyle oynamadan dengeli ve gösterişsiz bir şekilde yorumladı hiç konuşmadığı halde ölçülü duruşu ve güzelliğiyle seyirciyi büyüleyen Günseli Ediz'den de bir iki kelimeyle bahsetmeden geçemeyeceğim şüphesiz daha önemli rollerde kendisini daha çok al-

kışlamak fırsatını bulacağımız bu yeni ve taze kabiliyet bu kısa rolünde bile dikkati çekmesini bildi ve hiçbir yapmacığa başvurmadan oyunun akışının sağlanmasında üzerine düşeni fazlasıyla başardı başarısında antrenörün payını da kabul etmek gerekir durmadan dinlenmeden takımı bu büyük maça hazırlayan ve karşı takımın oyununa göre takımına taktik veren ve takımın teşkilinde büyük sorumluluğu üzerine alarak oyunun aksamamasında en büyük amil şüphesiz Selim'dir sizlere bugünkü konserde çalınan eserler hakkında Turgut Özben'in hazırladığı bir konuşmayı sunduk bu hususta futbolcu Gürkan diyor ki ben formumu Yama nebatî margarinlerine borçluyum siz de Gürkan gibi bir futbolcunun daha uzun yıllar yetişmeyeceği işte gene Gürkan Tural'a aşırma bir pas verdi nerdesin Tural bir an için sol açık mevkiinde sağa deplase olan Tural bu pasa yetişemedi yerine döndüğü sırada duyduğum ziller ikinci perdenin başlayacağını haber veriyor seyirciler yerlerine oturuyorlar bu arada emniyet müdürünü görüyorum kırmızı şeritli resmî üniformasını giymiş yanındaki sivil polise birşeyler söylüyor eliyle sahneyi işaret ediyor ne dediğini duyamıyorum salon yavaş yavaş doluyor başbakan ve beraberindekiler birinci perdeden sonra tiyatrodan ayrıldılar şimdi bütün seyirciler salonda yerlerini aldılar ön sıralarda tiyatro dünyasının önde gelen simalarını görüyorum işte konserin ikinci yarısını naklen yayına başlıyoruz tanınmış tiyatro tenkitçisi Rıza Bey karısıyla konuşuyor Sema Hanım kendisine çok yakışan leylak rengi bir gece elbisesi giymiş gülümseyerek Rıza Beyin anlattıklarını dinliyor yanında oyun eleştirmenlerinden Gürdal Özdener sanat âleminin tanınmış yüzlerinden Doktor Sancar da burada onu bütün konserlerde tiyatrolarda görüyoruz Amerika'da ihtisasını yaparken aynı zamanda Yale Üniversitesi'nin tiyatro bölümüne de devam ettiği söyleniyor pek yakında Ankara'dan bazı

oyuncularla birlikte bir avant garde tiyatro kuracağı da dolaşan söylentiler arasında bu arada keman çaldığı da bilinen doktor karakalem resimleriyle de ün salmıştır oyunların yöneticiliğiyle dekor ve müzik işlerini de üzerine alması bekleniyor ikinci karısıyla birlikte pek mutlu görünüyorlar İngiliz ve Fransız kültür ateşeleri de gelmişler yanlarında son piyesi Fransa'da oynanacağı söylenen şair Haşmet oturuyor hararetli bir konuşmaya dalmışlar Fransız ateşe onun anlattıklarını gülerek dinliyor Haşmet Beyin dış ülkelerde başarılı bir sanat elçisi olacağından hiç şüphemiz yok karısı yakında bir bebek beklediğinden bu geceki oyuna gelememiş Ozan Tiyatrosu mensupları da bütün kadrolarıyla temsili izlemeye gelmişler Ozan Taray'ın kucağında oyundan sonra sanatçılara sunacağı buketi görüyoruz kırmızı güllerden yapılmış ve ince selofon kâğıdına sarılmış büyük bir çiçek demeti tanınmış çiçekçi Dalındakis tarafından hazırlandığını tahmin ediyorum ayrıca Ozan Taray'ın genç karısı da Japonya'da uzun yıllar çiçek düzeni eğitimi gördüğü için onun da hazırlamış olması muhtemel eliyle sahnenin çeşitli kısımlarını işaret ederek arkadaşlarına herhalde oyunun sahneye konuluşu hakkında birşeyler anlatıyor onun hemen arkasında tanınmış sanatseverlerimizden Gülçin Hanım oturuyor Avrupa'da bir iş seyahatinde olan kocası da onun gibi sanat çevreleriyle yakından ilgilidir bu yıl Ahmet Bey en başarılı tiyatro oyuncusu yöneticisi ve teknisyenlerine verilmek üzere bir Ahmet Sevnal Ödülü tesis ediyormuş ayrıca bir tiyatro ve sanat galerisi açacağı da rivayet ediliyor sanat çevrelerimiz için sevindirici bir haber şüphesiz Ahmet Beyin oğlu da Harvard'da yöneticilik tahsil ediyor yurda döndüğü zaman oğluna bir tiyatro hediye etmek Ahmet Beyin uzun zamandır hayal ettiği bir plan şehrimizde de bir sanat dostları derneği kurarak sosyetenin sanata karşı ilgisini organize etmek üzere teşebbüse geçtiğini de ayrıca öğ-

rendik bu konuda gene sanat âleminin yakından tanıdığı Pervin Hanım şimdiden kollarını sıvamış Ahmet Beyin kendi evini de en tanınmış mimar dekoratör ve ressamların yardımıyla yapmasının diğer işadamlarına da örnek olmasını sanat namına temenni ediyoruz bu sanatsever çifte bu alanda her zaman başarılar dileriz şimdi birinci perde başlamadan sizlere anlatmış olduğum ahşap avize söndü onun hemen üstünde ve ikinci tavandan sarkan avize de yavaş yavaş sönüyor kıymetli dekoratör Nevin Hanımın kreasyonu olan bu avize tiyatronun ilk gecesi bir hayli sansasyon yaratmıştı Nevin Hanım son günlerde ülkemize gelen Hint mütefekkirlerinden Maharagan Kurubapti'nin müritlerinden son zamanlarda sosyete hanımlarımızın bu mezhebe aşırı bir ilgi gösterdiği ve Nevin Hanımın aracılığıyla her gün üstadın elini öpmeye gittiklerini gazetelerde okumuşsunuzdur ışıklar söndü oyun başlıyor oyun durdu bütün oyuncular penaltı noktası etrafında toplanmışlar hakem penaltı noktasını işaret ediyor tribünlerden uğultular yükseliyor bizimkiler kararı çok ağır buluyorlar hakemin çevresine yığılmışlar kaptan Sunay eliyle hakeme birşeyler işaret ediyor galiba yan hakemi gösteriyor yan hakeme sorun bir ofsayt var diyor herhalde hakem dinlemiyor başını sallıyor oyuncuların onsekizi boşaltmalarını istiyor son günlerde Atayspor'a transferi günün dedikodusu haline gelen Ogan topu tutmuş bırakmıyor bizce de karar biraz ağır fakat solbek Haşim de solaçık karşısında biraz ağır kaldı topu adeta ona teslim etti idarecilerin ifade ettiklerine göre bugünlerde özel hayatına dikkat etmiyor geceleri geç yatıyormuş sütünü de hiç içmiyormuş sabahları iki yumurta yemezse eski formunu bulması imkânsız deniyor oyun durmuş vaziyette hakem oyuncuların penaltı noktasından çekilmelerini bekliyor Oskay bu yıl takımına büyük masraflara mâlolan ve nedense beklenileni veremeyen bu oyuncu hakemle tartışı-

yor Asspor'un bu yakışıklı oyuncusunun da filmcilerle anlaşmaya vardığını ve pek yakında polisiye filmlerde başroller oynayacağını duyuyoruz birçok karpuzu bir koltuğa sığdırmaya çalışan bu oyuncu aynı zamanda gayet iyi basketbol oynamakta ve yüz metreyi on bir saniyenin altında koşmaktadır idareciler bu tutukluğunun geçici olduğunu ve yeni evlenmesinin form düşüklüğüne yol açtığını kısa zamanda gene sahaların yıldızı haline geleceğini belirtiyorlar geçen futbol mevsiminde spor yazarlarından en çok yıldız alan bir oyuncu olan Oskay'ın gene parlamasını biz de bütün kalbimizle temenni ediyoruz oyuncular onsekizin dışına çıktı penaltıyı soliçleri atacak Güney Amerika'ya transferi günün konusu olan bu futbolcunun İtalyan sevgilisini terkederek Okyanus'un ötesine geçmesine şimdilik kimse ihtimal vermiyor aynı zamanda bulunduğu şehirde spor malzemeleri satan bir mağazanın da sahibi olan Olric'in daha uzun zaman sahalarda parlayabileceğini söyleyebiliriz Olric gerildi bütün tribünler ayakta herkes nefes almaya dahi korkuyor kaleci kımıldamadan vaziyet almış bekliyor ortalığı gergin bir sessizlik kapladı bütün oyuncular sahneye çıktı Günseli sahnenin sol geri köşesindeki yerini almak üzere yavaş yavaş oraya gidiyor zarif bir hareketle sandalyesine oturdu gözlerini tavanda bir noktaya dikerek bekliyor Turgut ilk perdedekinden farklı olarak bol paçalı belden sıkma bir pantalon ve jabolu bir gömlek giymiş Selim ropdöşambrını çıkarmış eski usul bir uzun hırka sanıyorum Topkapı Müzesi'nin padişah kıyafetleri bölümünden esinlenerek çizilmiş bir kreasyon olacak bacağına yapışık ve kısmen XVII. asır saray kıyafetlerini kısmen dedelerimizin giydiği uzun paçalı yün donları andıran bir pantalon giymiş başında kısa ve sık tüylü bir kalpak var bıyıklarını çıkarmış beline koyu kırmızı sıkı bir kuşak sarmış sahnenin ortasına doğru geldiler kavuştular Turgut ellerini arkasında kavuştu-

rarak ayakta Selim'in konuşmasını bekliyor Selim evet sayın dinleyiciler Olric kaleciyi sağ tarafa yatırarak soldan topu ağlara gönderdi stadyumu derin bir sessizlik kapladı Selim sözlerine devam etti babamı gömdüğümüz gün hava çok soğuktu bir gün önce yağan kar yolları kapamıştı cenaze arabası geç geldi zincir takmıştı ortalıkta törenin havasına uymayan bir durum seziliyordu ölümden korkan ihtiyar dostları cenaze törenine gelmemişlerdi genç dostu Hasan'sa ölüm korkusu bir hastalık haline geldiği için bir hayli parasını alan ruh doktorlarının romantik hastalık dedikleri rahatsızlığına rağmen cenazeyi arabasıyla uzaktan izlemişti üşümekten kimsenin üzülecek hali kalmamıştı öğle namazından çıkan cemaatten cenaze namazını kılmaya kalan da olmadı son günlerinde çok zayıfladığı halde tabut çok ağırdı ölüler ağır olurmuş kendilerini tutacak güçleri kalmadığından olacak imam da ellerini ovuşturup ısıtmaya çalışarak duasını aceleyle bitirdi fakir bir cenaze töreni bana gelince her şey böyle zavallı ve derme çatma oluyor bir düzen eksikliği vardı mezarlıktaki tepenin üstündeyse soğuk dayanılmayacak kadar artmıştı rüzgâr gözlerimizi donduruyor mezara toprak atmak için küreği tutan eller yapışıp kalıyordu insanın babası hayatta bir kere ölür gördüğüm bütün cenazelerde rahmetlinin kederli ailesi ağlamaktan kızarmış gözlerini gizlemek için kara gözlükler takarlar merhumun yakınları onların koluna girip teselliye çalışırlar yoldan geçerken şapkasını kasketini çıkaran seyirciler durup bekleyen otomobillerdeki yolcular için saygıdeğer bir manzaradır bu herkes bu törenin bütün inceliklerini bütün ayrıntılarıyla yaşar bizde bir telaş bir acele içinde her şey bir anda olup bitti ne kara gözlük takabildim ne de mezarlıkta hıçkıranların arasında ıstırabımı bütün haşmetiyle duyabildim ne güzel âdetlerimiz vardır hiç bilmediğin daha önce görmediğin kara sakallı genç bir hafız ilerde bir mezar taşına

oturur kimsenin işaretini beklemeden okumaya başlar sonra mezarın başındakilerden biri onun yanına gider birlikte devam ederler soğuktan kimse gözünü açamıyordu ki ama işin ucunda bir haksızlık seziyordum bana ve babama farklı bir muamele yapılıyordu bütün mevsim üç gün kar yağmıştı ertesi gün hava açmış karlar hemen erimeye başlamıştı bir bahar havası gelmişti sanki tabiatın bütün gazabı sanki zavallı ihtiyar babam içindi ölüm ilanı bile son dakikada verildi uygunsuz bir saatte ölmüştü babam birçok gazete kabul etmedi sayfalarını bağlamışlardı kimse görmedi gazetedeki ilanı bugün bile yolda tanıdıklara rastladığım zaman bana hâlâ sorarlar babamın nasıl olduğunu bir sıkılganlık gelir üstüme söyleyemem bir türlü ne anlatacaksın babamın bu kadar sönük bir şekilde ölmesinden utanırım iyidir idare ediyoruz işte gibi birşeyler mırıldanır geçerim gözyaşlarım yanaklarımı üşütüyordu Hasan Bey uzakta mezarlığın kapısında kaloriferli arabasının içinde ölümden korkuyordu mezarcılar toprağı güçlükle kımıldatıyorlardı kimsenin kabahati yoktu kimseyi suçlamak mümkün değildi gene de ifade edilmesi güç ölümden öte bir haksızlık olmuştu bir yıl sonra mezar taşını yerleştirirken taşın bir kenarını kırdılar bütün bunlar unutuldu gitti beni hiçe saydıkları duygusuysa iyice yerleşti içime o güne kadar hiç ölü görmemiştim ölü görmeyi ondan bir parçanın ölümün bana bulaşması gibi bir uğursuzluk sayardım hiç görmezsem sanki hiç ölmeyecektim bu duygu da silindi içimden zaten hangi özelliğimi koruyabildim özendiğim hangi işi sonuna getirebildim kimsenin cenazesine gitmem o günden beri bir kişi eksik olsun törende cenazenin gösterişi bozulsun unutulmadan unutulsunlar ne kadar sözünün eri bir aileymişiz babam ölüyorum dedi kollarımda ve öldü bu kadar işte bir böyleyiz bizim de değerimiz anlaşılır bir gün elbette en tabii bir şekilde öldü diye babamın mezarının başında da sa-

de fakat dokunaklı bir anma töreni yapılır şimdilik gürültüye gelmiş vaziyetteyiz bu konuda başvurabileceğim bir merci de düşünemiyorum bütün hayatımca başvurabileceğim merciler düşündüm her şikâyetim için ayrı bir merciye gidiyordum onlara diyordum ki bütün istediğim haksız bir muamelenin düzeltilmesi sayın baylar lütfen beni bir kere dinleyin beni bir kere dinlerlerse bütün karışıklıkların düzeleceğine inanıyordum kendimi o kadar haklı görüyordum ki bütün aksaklığın bilmemelerinden doğduğunu sanıyordum bir kere dinleselerdi beni oysa dinleyenler de oldu neyse geçelim bunu sayın baylar diyordum mesele gayet basit dinleyin beni ne olur Turgut yetkili merci rolünde buyurun sizi dinliyorum yalnız fazla vaktim yok sizin gibi birçok insan kapıda bekliyor biraz acele edin ah ben aceleye gelemem acele denince şaşırırım bağırarak Turgut beni dinlemeye mecbursun karşıma insanlık olarak dikilemezsin kimsenin bu hüviyete bürünmesini istemiyorum karşımda artık ben öldüm Turgut ölümle ödedim günahlarımın kefaretini bana sıradan bahsedemezsin artık insanlık batsın yalnız beni dinlemek zorundasın buraya rüyalarımızı gerçekleştirmek gerçek cenneti kurmak ve kötü hayalleri kovmak üzere toplanmış bulunuyoruz onları gözyaşlarımızla mı eğlendireceğiz onlar bu çeşit eğlenceyi daha çok severler ama ne ağladık ne ağladık diye heyecandan titrerler birbirlerine anlattıkça oysa biz onlara cenneti sunacağız cennet muhallebiden duvarlar demek değildir sayın yetkili cennet insanların birbirlerini dinlemeleri demektir birbirlerine aldırmaları birbirlerinin farkında olmaları demektir sen beni dinleyeceksin sayın yetkili benim reyimle oraya geldin bana kulak vereceksin yanımdan hışım gibi özel muhafızların ve kurşun işlemez camlı arabalarınla rüzgâr gibi geçmeyeceksin öyle sahte bir samimiyet de istemiyorum benimle el sıkışırken resimler çektirmen gereksiz buyurun evladım sizi

dinliyorum sakın zile basıp beni ilgili memura göndermeyin yalvarırım kendiniz dinleyin olur merak etmeyin babanızın ölümü meselesini ele almış bulunuyoruz on altı ocak tarihinin resmî tatil olarak takvimlere geçirilmesi için ilgililere emir verdim hayır emir vermeyin kendiniz bizzat meşgul olun olurum ayrıca şehir meydanına bir heykelinin dikilmesini de belediye meclisi karar altına aldı yok yok heykel istemez bazılarının hoşuna gitmiyor üstelik kuşlar durumu bilmediklerinden olur olmaz yerlerini kirletiyorlar merhuma saygısızlık oluyor taşı da değiştireceğiz aman sakın ihaleye çıkarmayın uzar bunları bilseydi merhum bilemezsiniz ne kadar memnun olurdu hele oğlunun bütün bunlarla uğraştığını öğrenseydi bakmayın sert görünüşüne gizli gizli severdi beni kendine göre küçüklüğümde uyurken okşarmış herkesin kendine göre bir yakınlık duyma tarzı vardır teyzem de beni yavrum diye kollarıyla göğsünde öyle bir sıkardı ki siz bile olsanız korkar odadan dışarı zor atardınız kendinizi babamın ölümünde de birden kendini yere atıp öyle bir çırpınmaya başladı ki dört kişi kaldıramadı yerden babama yapılacak törende de böyle aşırılıklara kaçılmayacağını umuyorum yalnız bu vesileyle söylev vermek isteyen çok meraklı bulunur bunlara fırsat verilmemesini bilhassa rica edeceğim sormaya utanıyorum ama sizin de böyle bir niyetiniz olduğunu sanmıyorum yaşarken merhumu doğru dürüst bir kere bile görmemiş olanlardan onun hayat hikâyesini dinlemek ağırıma gider doğrusu acı hatıraları canlandırmakta ne fayda var üzülmeyin tören bütün endişelerinizi giderecek bir şekilde ve yeniden değiştirerek modern icaplara uydurduğumuz eski ölülerin iadeyi itibar törenleri hakkındaki 24 sayılı kararnamenin esaslarına göre düzenlenecek böyle bir kararnamenin olmasına çok sevindim insanın gönlü her konuda başvurabileceği bu gibi yasaların bulunmasını istiyor kahveniz nasıl olsun yok zah-

met etmeyin daha bazı isteklerim olacak biliyorsunuz sadece kendim için gelmedim buraya fırsat düştükçe bu arada beni de rahata kavuşturacak hususlarda yardımınızı rica edeceğim biliyorsunuz ben de öldüğüme göre belki aynı kararnamenin maddelerinden yararlanabilirim başınızı ağrıtmazsam küçüklüğümde beni çok üzen bir vakaya kısaca temas edeceğim hafızam beni aldatmıyorsa dört yaşlarındaydım o zamanlar babamın memuriyeti dolayısiyle bulunduğumuz N. kasabasında dere kıyısında iki katlı bir ahşap evde oturuyorduk kapımızın önünden her gün çingeneler geçerdi tahta kevgirler içinde leblebi satan ve benim çok sevdiğim çingeneler herkes onlarla alay eder ayrıca şimdi anlıyorum Hıristiyan oldukları için onları sevmezler ve istavroz çıkarmalarını taklit ederek attım ağzıma gitti karnıma hem sağıma hem soluma diyerek arkalarından koşarlardı zavallı İsa zavallı aziz Petrus ben pencerede onların hareketini tekrarlamaya çalışarak kendi kendime sorardım ne demek acaba ağzıma karnıma sağıma soluma bu hareketlerle ne demek istiyorlar acaba çocukları sevmezdim onlar kasabanın seyyar müzayedecisi Ali Ağanın da peşine takılırlardı zavallı adam bir yandan onları kovmaya çalışırken bir yandan da yorgun sesiyle kelimeleri gevşek bir şekilde uzatarak bağırırdı heydiii seet yüz on lireee heydiii seet yüz on lireeee şehrin tek sinemasının sahibiyle münasebette bulunduğu söylenen ve sinemanın reklamını elindeki çıngırağı sallayarak yapan Mazlum'un arkasından da çirkin sözler söylerlerdi Mazlum Mazlum sizi sinemanın içinde basmışlar diye bağırırlardı Mazlum bir gün çocuklardan birinin yakasına yapışmış ve yuvalarından fırlamış gözlerini çocuğun yüzüne dikerek o adam benim velinimetim bana bakan o adam anladın mı diyerek titrek sesiyle hıçkırmıştı sonra ayakkabılarının arkasına basarak tozlu yollara düşmüş gene çıngırağını sallamıştı ... sinemasında bu akşam Şeyh Ahme-

tin Oğlu çok acıklı çok heyecanlı duyduk duymadık demeyin Şeyh Ahmetin Oğlu bu çocukları sevmezdim yanlarına yaklaşmaktan korkardım bir gün çingenelerden birinin çocuğu benim yaşlarımda bir oğlan çocuğu paçavralarını çıkardı ve bizim evin biraz aşağısındaki derenin kıyısında derisinin rengi gibi kirli kara derenin sularında yıkanmaya başladı sıcak bir gündü herhalde ama bizim oraların sıcağından ne olacak ağustosta soba yakılır geceleri iki yorgan altında titrersiniz elleriyle göğsünü karnını ovuşturarak yıkanmaya hem de ısınmaya çalışıyordu kirli sularda yüzüyordu yüzme bilmediğim için ona imreniyordum çakıl taşlarıyla dolu çamurlu kıyıda paçavraları kirli bir taş gibi duruyordu birden çocuklar göründü köprünün üstünde evimizin karşısında ahşap bir köprü vardı ırmakta yıkanan çingene çocuğunu gördüler bir süre taş attılar ona pek isabet ettiremediler ki koşarak köprüyü geçtiler ırmağın kıyısına geldiler bir süre de oradan taş attılar sonra içlerinden biri çingenenin paçavralarını gördü tuttuğu gibi hepsini dereye fırlattı çocuk ağlıyordu çocuklar gülüyorlardı belki bunlar size pek dokunmaz ama bir arkadaşım var fakirleri dilencileri ve bütün ezilenleri kucağındaki kundak çocuğunu yüzünüze uzatarak dilenen çingene kadınları görmemek için yıllarca sokağa çıkmamıştı bir ruh hastalığı diyeceksiniz bilmiyorum çocuğun dereden çıkıp üşüyen vücudunu kollarıyla sarmasını ve derede yüzen paçavralarına bakarak ağlamasını hâlâ hatırlıyorum bunun için bir şey yapılamaz mı yoksa benim de Necmettin gibi yıllarca evde oturmam mı gerekiyor çekinmeyin açıkça cevap verin bana yıllarca çıkmadı evinden yemeğini yattığı odanın kapısına getirirlerdi akıl hastası diyorsunuz bir şey dediğim yok uzatma olabilir belki de akıl hastasıdır aklımızı korumak hiç etkilenmemek gerekir sağlam insan yolda sağına soluna bakmadan dosdoğru yürüyen adamdır onun her şeyden önce

düşünmesi gereken bir ailesi ve çocukları vardır akıl hastanesine yatırılırsa kim bakar onlara yani bir acıklı durum çıkmaz mı ortaya aşırı duygusallıktan yıllarca tutuklanmasına ve evinde gözaltına alınmasına çoğunlukla karar verildi ben muhalifim yazdık yazdık bu çingene çocuğu için bir şey yapın yirmi yıldır atamıyorum onu kafamdan olmazsa benim için birşeyler yapın fakat biliyorsunuz bu çingeneler panayırlarda kumar oynatır ve zavallı köylüleri soyarlar elimizde çok delil var tamam bunu hallettik peki artık sokağa çıkabilmekle birlikte geceleri uyuyamayan ve odasında sabaha kadar dolaşan Necmettin ne olacak onun da hastalığı dementia bilmem ne tamam bunu da hallettik bilimin kısa yoluna hayranım doğrusu meseleleri kestirme yoldan bir çözüme bağlaması akıllara durgunluk veriyor akıl almaz bir başarı demek biz yıllarca boşuna üzülmüşüz bazı terimleri ve tarifleri bilseymişiz bu kadar ıstırap çekmeyecekmişiz Necmettin'in iki arkadaşı var onlarda dementia filan da yok birinin sakat bir oğlu var ötekinin de işi yok bir akşam birlikte içmiştik sizden iyi olmasınlar ne kadar efendi adamlar bir görseniz içki içmenin adabını biliyorlar insanla konuşmanın yolunu biliyorlar meyhaneci bile ne kadar candan bir adamdı bütün bu kibarlık fakirlikten geliyor demek koşarak sağdan çıkar bir yetkiliyi oynayan Turgut masanın başında bu masayı size tanıtayım evet bu arada Turgut'un dirseklerini dayayarak üzerinde düşünmeye başladığı bu masa masif cevizden yapılmış olup oyunun yapısında önemli bir yer tutmaktadır oyuncular kızdıkları zaman bu masayı yumruklamakta masa başı sohbetleri yapmakta yetkililer dilekçe sahiplerini bu masanın başında kabul etmektedir kanun otoritesini temsil eden bu koyu renkli masa idare edenlerle idare edilenler arasında çok kere aşılmaz bir duvar gibi duran başvurulan yetkilileri devrimci saldırılardan koruyan ve temsilin belli başlı mizansenini teşkil eden bir

eşyadır masanın kötü niyetlileri durdurucu özelliği kaybolursa anarşi çıkar bu özelliğinin korunması için sık sık sistre ve cila yapılarak göz kamaştırması gerekmektedir nitekim emniyet müdürü de şu anda yanındaki yardımcısına masayı işaret ederek bazı emirler veriyor yüzünün ifadesinden anlıyorum herhalde cilası kalmamış bir elden geçirilmesi gerekiyor orası burası sallanıyor Selim'in her yumruk vuruşunda dağılacakmış gibi titriyor kabilinden tenkitlerde bulunuyor yardımcısının ellerini iki yana açmasından ne yapalım beyefendi tahsisat yok dediğini tahmin ediyorum Selim girer baba burada ne arıyorsun sen ölmedin mi bu kız kim Selim seni tanıdığını söylüyor sana uzun zamandan beri bahsetmek istiyordum baba geçen gün sen koltuğunda otururken karşında bir süre dikildim söze nereden başlayacağımı bir türlü bilemedim ölmediğine sevindim bugünlerde devamlı rüya görüyorum zaten mahşer günündeki gibi herkes ayakta her birine ayrı ayrı sevinmekten nereye bakacağımı şaşırıyorum iyi bir aile kızı mı sana uygun mu ne zamandan beri tanıyorsun çoktandır baba sana bir türlü söyleyemedim karşılaşmanız ne mutlu bir rastlantı tıpkı rüyalardaki gibi isteklerimizin birden gerçekleşmesi gibi sakın suratını buruşturma pek güzel bir şey değil diye çok efendi kız benimle çok terbiyeli konuştu seni anlattı tabii seni beğenmesi mühim değil seni kim beğenmez niyetin ciddi mi babası zengin mi biliyorsun senin için düşündüğüm bırak bunları şimdi baba olmaz ben ilerisini düşünmeye mecburum seni çoktandır görmedim ne yapıyorsun şimdi çok fazla vaktim yok mektebini bitirdin mi bitirmiştim baba yalnız dün gece rüyamda iki dersten ikmale kalmışım bir yanlışlık olacak herhalde yarın gece imtihana girerim hemen nişan yapmayı düşünüyor musun evet baba benim de fazla vaktim kalmadı bir an önce bitirelim bu işi fazla izin vermiyorlar olmaz böyle birdenbire bütün işlerini ace-

leye getirdin bırak bunu da istediğimiz gibi yapalım kızı babasından isteyelim babası yok ki baba olsun birinden isteyelim işte ben onu hiç görmemiş olayım onu gördüğümü unutayım bize kahve pişirsin sen anlamazsın baba ben her şeyi hazırladım yüzükleri bile aldım göster bakayım bunları da nereden buldun herkesin aldığı gibi doğru dürüst olanlarını seçemez miydin kimbilir kaç para vermişsindir benim tanıdığım bir kuyumcu vardı ona giderdik hiçbir şeyi önceden haber vermezsin ki buna da şükür baba ben nişanlandım diye gelmedin ya aman Allahım mesela Hüsnü Bey gelmiş senin oğlan nişanlanmış diyor ne yapacaksınız nerede yaşayacaksınız anlaşılan o da senin gibi evlenmek ciddi bir iştir oğlum iyi düşündün mü düşünecek vakit yok baba uzatma bana yardım edecek misin bu kadar çabuk bilmem ki ne yapacağımı şaşırdım ben sana durumu anlatıyorum baba bunun aceleyle ilgisi yok vakit geçiyor gitmek zamanı yaklaşıyor kararını ver bize yardım et her ihtiyacını ben karşılamadım mı seni en iyi mekteplerde okutmadım mı sana kötü bir şey öğrettim mi daha konuşmaya başlamamıştın hatırlamazsın tabii kucağımda bütün kasabayı dolaştırırdım seni hamama götürürdüm kendi elimle yıkardım bir gün hamamın önündeki yokuştan aşağı inerken ayağım kayınca senin bir tarafını incitmeden nasıl düşmüştüm nasıl korkmuştum nasıl ağlamıştın uzatma baba beni tek başıma hareket etmek zorunda bırakma daha mektebini bitirmemiş sabrımı tüketme baba rüya olduğunu söyledim baba ben rüya bilmem ölüm de bir rüya değil mi ben de önce korkmuştum nereden bileceksin bu kadar ısrar ediyorsun yüzüklerinizi ben takayım o halde biliyorsun bugünlerde durumum çok sıkışık dişlerimi yaptırdım yeni radyo aldım annen çok ısrar etti koltukların kumaşını değiştirdik böyle daha iyi olmamış mı Hüsnü Beyin tanıdığı bir döşemeci yaptı yalnız masrafını aldı senin aklın ermez ki böyle işlere

gitmiş şu biçimsiz yüzüklere dünyanın parasını vermiş söz dinlemezsin ki koltukları alırken de böyle olacak perde yaptırırken de hep aldatacaklar seni bakkaldan yumurta almasını bilmez evlenmeye kalkar hayırlısı olsun o da senin gibi tecrübesiz ne yapacaksınız ikiniz koca dünyaya karşı kim yardım edecek size ben üstüme düşeni yapacağım yüzükleri takacağım en iyi konuşmalarımdan birini hazırlayacağım sizler için zaten herkes bana gelir Hüsnü Beyin kızının nişanında da ben konuşmuştum şurâyı devlet azası Nazım Bey bile gelip tebrik etmişti öyle lafı uzatma evlendirme memuru bile benim gibi konuşamaz evet biliyorum bu işi iyi yaparsın nedense elbette sen beni beğenmezsin ama geçen gün bir iş için bakanlığa gitmiştim ayrılırken müsteşar kapıya kadar geçirdi paltomu tuttu bu kızın bir büyüğü yok mu teyzesiyle oturuyor şimdilik iyi ondan isteriz işte yüzükleri de yanıma alayım mı olmaz önce istenecek sonra takılacak hatta arada gidiş gelişler de olur ya ondan vazgeçelim benim aceleci oğlum nişanı kız tarafı yapar ne tarafı baba olmaz bir yemek vermeliler muhakkak söyle zeytinyağlı dolma da yapsınlar yalnız içini fazla kavurmasınlar baba beni yerin dibine geçiriyorsun rica ederim temiz gömlek giy o gün pantalonunu da ütület boru gibi olmuş o yağlı kravatını da takma yeni pabuç al diyeceğim ama almazsın hiç olmazsa bunları boyat sakın yemekleri tenkit etme bir de sözün bitince uyuklama sakın kıyameti koparırım haberin olsun N. kasabasındaki mal müdürlüğü hikâyelerine de başlama yemek biter bitmez de gitmeye kalkma anneme de söyle çocukluk hikâyelerimi anlatmasın merak etme seni mahcup etmeyiz senin gibi birini bulmuşlar daha ne istiyorlar kimsenin bana bayıldığı yok baba Günseli teyzesi rolüne girer Selim'in babası rolünde Turgut ona yaklaşır mahcup bir gülümsemeyle hanımefendi biz geleneklerimize bağlı olduğumuz için her ne kadar hanım kızımızla bizim

oğlan anlaşmış bulunuyorlarsa da âdet olduğu üzere biz erkek tarafı olarak siz kız tarafından hanım kızımızı oğlumuza Allah'ın emriyle isteyerek her iki tarafın da buna rıza göstermesiyle ve aynı zamanda kızınızın ve oğlumuzun bu işe istekli olmaları sebebiyle onların da muvaffakatının alınmış olduğuna evveliyetle emin olduğum için bu birleşmeye sizin de vaziyet icabı razı olmanızı ve her iki gencin de bizlere her ne kadar gösterdikleri istical yaşımız icabı garip geliyorsa da nihayet evlenecek olan bu çiftin nişanlarının da bir an önce yapılmasını ve kadere boyun eğmemizi niyaz eder hürmetlerimin kabulünü rica ederim aman efendim biraz acele olmadı mı böyle hiçbir hazırlığımız yok çarşafları dikemedim bohçalar hazır değil böyle işlerde siz daha iyi bilirsiniz acele işe şeytan karışır daha damat pijaması bile ısmarlanmadı konu komşuya haber veremedik efendim her işte bir hayır vardır bütün eksikler zamanla tamamlanır ben evlendiğim zaman haydi baba kalk gidelim dur daha sözümü bitirmedim insan bir kere yapar bunu hayatta bırakmazsın ki gidelim baba terliyorum bunalıyorum daha kızımızı görmediniz daha kahve pişirmedi gördük gördük sıkılıyorum nefes alamıyorum ne olur çıkalım buradan dur evladım daha yeni geldik nişandan konuşmadık daha adliye vekilinin bana nasıl ben Günseli'ye anlatırım o da teyzesine anlatır ilk günden bitirme anlatacaklarını ileride çok vakit olacak şimdi gençler böyle sözü ağzına tıkıyorlar insanın hiçbir hikâyemi sonuna kadar dinlememiştir yüzüme bakma öyle ben ne dediğimi biliyorum akşam olmaktadır sahne kararır gerideki pencerenin boşluğundan yapma bir ay görünür sahnedekiler konuşmalarına devam ederler ne dedikleri duyulmaz Turgut ve Selim çıkarlar Selim tekrar girer nihayet baş başa kalabildik sevgilim hayır kalamadık kalamayız ben hiçbir zaman yalnız kalamam seni de üzeceğim hayaletler beni daima rahatsız edecek seni istediğim gibi

dinleyemeyeceğim daima aklım bir çalıya takılacak huzursuzluğum beni bir gölge gibi takip edecek bu yükü taşıyamazsın boşuna çırpınma senin gibi bir insanla birlikte yaşamayı ilk düşündüğüm zaman görseydim seni belki başka türlü olurdu oysa o zamandan beri o kadar karanlıklar yığıldı ki istesem de atamıyorum yaşamak artık beni yoruyor önemli bir olay yaşamadan sadece yaşamak bile yordu beni insanlarla birlikte olmak onların sözlerine cevap vermek nasılsınız demek içeri girerken merhaba ayrılırken hoşçakalın gene görüşürüz demek konuşmaları izlemek ne demek istedi acaba söylediğimi anladı mı ne demek istedi acaba yanlış bir şey mi yaptım acaba söylediğini anladım mı o kadar çok insan var ki o kadar çok olay birden oluyor ki birini izlemek isterken başkasını kaçırıyorum birini duyarken ötekini görmüyorum yetişemiyorum kan ter içinde kaldım sigaramı yakarken ne söylediğinizi anlayamadım kahvemi içerken kapının açıldığını görmedim biri daha mı geldi bir şey daha mı oldu ipin ucunu kaçırdım tek bir şeyi bile izlemeyi beceremedim kapıdan çıkmayı düşünürken pencereyi kapatmayı unuttum sizce gülümseyeyim derken onun elini sıkmak gerektiğini görmedim oysa sen bakışlarınla başka istekler ifade ediyorsun beni yeniden yaşamaya yeniden ıstırap çekmeye zorluyorsun yaşamak aynı zamanda yaşamış olduklarını hatırlamak demektir hatırladıkça bunalıyorum neden babam bizi bu karanlığa boğdu neden bu evden bir türlü çıkamadım neden yamalı çoraplarımı ilk giydiğim gün sokağa atmadım neden bütün isyanlarımı kafamda yaşadım hiçbir gerçek yaşantım olmasaydı daha kolay geçirebilirdim zamanı yaşamak diye bir gerçek olduğunu bilmezdim oysa sen bana ilk gerçek yaşantıyı tanıtmakla yaşamadığım bütün hayallerimin gerçekleşebileceği saplantısına kapılmama sebep oldun demek onları da yaşayabilirmişim demek senin oğlunun bu hali ne olacak diyenler haklıydı

baba ne olacak bu halim benim Hüsnü Bey benim var olduğumu sezmeliydin Günseli beni arayıp bulmalıydın bu kadar geç kalmamalıydın hiçbir mazeret kabul etmiyorum beni yanlış hayallerle avuttunuz sonra da benden canınız sıkılınca yeter artık bu karanlık diyerek savunmasız zavallılığımı düşünmeden beni hayatın ortasına attınız itiraz ediyorum itiraz ediyorum sayın başkan oturuma son verilmesini talep ediyorum kimse beklediğini bulamadı bilet parasının iadesini talep ediyorum zarar görenlerin mahkeme masraflarıyla birlikte tazminat almasını ve temyiz yolu açık olmak üzere kararın bana hemen bildirilmesini talep ediyorum suçluyum suçumu kabul ediyorum cezamın hafifletilmesini istemiyorum saygılar sunarak aranızdan ayrılıyorum oyun bitti maç bitti konser bitti spikeriniz Korhan Saygın huzurunuzdan ayrılırken sizlere iyi bir tatil günü diler perde kapanıyor salon boşalıyor hademeler boş gazoz şişelerini topluyorlar ortalık süpürülüyor haftaya aynı gün ve aynı saatte buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın her ne kadar sürekliyse de oyunumuz biraz ara verdiğimize aldırmadan gene buyrunuz üzülecek bir şey yok eğer kuruysa tuzunuz susunuz susunuz susunuz artık uyusun dinlensin artık bütün hayatı boyunca dinlenmeyi hiç düşünmedi akıl edemedi cesaret edemedi boş durduğu zamanlar suçlu hissetti kendini çalıştı okudu ıstırap çekti korktu endişe etti fakat hiç boş kalmadı eğer ortaya bir değer koymasını bilemediyse dinlenmeyi de bilmedi değer yaratmayan faydasız emek alışverişte geçmeyen kullanılma değerini yitirmiş emek yani bütün emekleri yani tavana bakarak düşünmesi yani boş yere ıstırap çekmesi başkalarının her dediğine uyarak oradan oraya sürüklenmesi yani kimsenin ve bu arada özellikle kendisinin değer vermediği emek bu emeği hor gördü başkaları hem hiç yoktu şakaları ne oldu Günseli uyudum mu korkma sevgilim biraz daldın kötü bir şey yok emek mi di-

yordunuz bırak canım aklını yorma bir şey demedik dediniz dediniz benim emeğimdi söz ettiğiniz konuşmaya değmez benim emeğimi kimse pek istemedi isteyenler de hay Allah bak aklıma ne geldi Günseli bir arkadaş vardı yani ben arkadaş diyordum ona onun bir şey dediği yoktu böyle bir iddiası yoktu o zamanlar para sıkıntısı içindeydi nereden aklıma geldi bu hikâye bir kitap hazırlayacaktı tabii hazırlamadı sonunda o ayrı hikâye bana İngilizce bir kitap verdi bu kitaptan bazı kısımlar çevirmek gerekiyormuş hemen sarıldım işe öyle az bir şey değil yüz sayfaya yakın benim İngilizcemle oldukça büyük bir iş gece geç vakitlere kadar çalışıp bitirdim zaten ne yapıyordum önemli bir işim yoktu ki boş geçmesin zaman diye bana iyilik olsun diye yaptırdı bu işi elbette üzüldüğüm o değil sonra tercümeyi bitirince ona verdiğim zaman bana anlat ne oluyor dedi elbette ben daha iyi biliyordum ne oluyor hikâyenin sonunda diye sordu kahraman çok hastalanıyor ama sonunda iyileşiyor dedim ölmüyor çok üzüldü hay Allah dedi bana verenler ölüyor dedilerdi şimdi bir işime yaramayacak işine yaramayacağı için açıp okumadı da elbette işine yaramayacak bir hikâyeyi hem de yüz sayfa kadar neden okusun yalnız şüpheyle yüzüme bakıyordu sanki yok canım bana öyle gelmişti belki ölüyordu sonunda ben mi anlamamıştım olamazdı tabii hayal kırıklığına uğramıştı hikâyeden istediği gibi yararlanamayacağı için antoloji gibi bir şey hazırlıyordu alacağı hikâyelerin hepsinin sonunda kahramanlar ölüyordu uzun süre beklemişti tercüme etmem için utanarak özür diledim elimden bir şey gelmezdi anladı üzüntümü hoşgördü vah vah zahmet oldu dedi hikâyenin sonunda kahramanın ölmediğine tam inanıp inanmadığını da anlayamadım ona İngilizce öğretmek bak dostum işte sen de gör ölmediğini demek istedim şüphe altında kalmak istemiyordum bu isteğim de içimde kaldı ah ne olurdu sonunda

ölüyor kahraman deseydim daha önce nasıl bitmesini istediğini söylememişti ki hikâyenin ben emek verdiğim konularda böyle hayal kırıklığına uğrarken uğraşmadığım konularda bir yerlere varıyormuşum nereden bileceksin meğer ben meyhanelerde içerken üniversitede bir yandan da çalışıp duruyormuşum benim için bir diploma hazırlıyorlarmış eksik olmasınlar beni çok aramışlar vermek için bir gün yolda giderken üniversiteye rastladım ben daha durun yahu ne oluyor ne zaman demeye fırsat bulamadan elime diplomayı tutuşturuverdiler anlaşılan başkalarının sahteliği meydana çıkmasın diye bana da göz yummuşlardı çalışmadığım işlerde para kazanıp isteyerek verdiğim emekleri ziyan etmeye başladım böylece beni bir masanın başına oturttular işte kalem işte yetki dediler sen oldun artık dediler ben durumu henüz kavrayamamıştım birtakım adamlar geliyor beyefendi şunu nasıl yapalım bunu nasıl yapalım diye soruyorlardı önce onların önünde diz çökerek ben masumum buna üniversitedekiler sebep oldu bırakın beni demek geldi içimden fakat sıkılganlığımdan söyleyemedim bunu söyleyebileceğim bir hava yoktu ortada biraz garip kaçacaktı başka çıkar bir yol aradım karşı masada oturan ve benden tecrübeli birinin hareketlerini taklit etmeyi denedim baktım o insanlara nasıl cevap veriyor şöyle şöyle yapın diyor ben de bana gelenlere durumumu belli etmedim artık onun gibi şöyle şöyle yapın dedim adamlar gittiler şöyle şöyle yaptılar günlerce korku içinde sonucu bekledim her sabah telaşla gazeteyi alıyor bir felaket haberi olup olmadığına bakıyordum günler geçti bir ses çıkmadı zamanla alıştım bu işe arasıra gene foyam çıkacak diye endişeye kapıldığım olduysa da olmayana ergi metoduyla ne zaman susulacağını ne zaman konuşulacağını az çok öğrendiğimden şimdilik idare edip gidiyoruz işte herkes birbirine saygı gösteriyor çok başka bir anlamda bu koca ülkeyi bu basit ilkeye dayanarak

idare ediyoruz maşallah bu güne kadar da bir ses çıkmadı fakat nedense ben yoruldum Selim yorulmuştu taş atmadan kolu yorulmuştu son zamanlarda pek konuşmuyordu artık gözlerini sabit bir noktaya dikip öylece oturuyordu yıprandım diyordu emekliliğimi isteyeceğim arkadaşlarını dolaşıyor ihtiyar bir adam gibi yorgunluktan hastalıktan şikâyet ediyordu ciddi görünmemeye çalışarak sol tarafıma yakında inme inecek galiba diyordu dün iki merdiven çıktım nefesim kesildi artık eskisi gibi çalışamıyorum çocuklar çabuk yoruluyorum okurken gözlerim ağrıyor bir hafta kadar hasta olmaya niyetliyim evde yatacağım muhakkak beklerim gelmezseniz darılırım bu hafta bizde toplanalım gelecek hafta da Güner enfarktüs olacak yemeklerimizi alıp hep birlikte ona gideceğiz yalnız onu konuşturmak yasak tabii heyecanlandırmaya gelmez hastalık beni geçen hafta hafif bir yokladı sol kolum uyuştu bir süre biraz ovdum geçti yalnız bu hafta daha kötü belirtilere hazır olmalıyım müsaadenizle daha gideceğim yerler var doktor çok oturmayı tavsiye etmiyor biraz dolaş diyor merdiven çıkma heyecanlanma daha çok yaşarsın fazla başınızı ağrıtmayayım hastalığıma beklerim unutmayın sakın daha haber verecek yerlerim var işte geldim son günlerde kendimi hiç iyi hissetmiyorum sol gözüm seyiriyor dairede kendime izin verdim gerçekten de işine uğramaz olmuştu rahmetli babam da aynı hastalıktan öldü dolaşmadığım doktor kalmadı hepsi de hiçbir şeyin yok kederlenme diyorlar ama ben bilmez miyim göğsümde bir sıkışma var kendimin doktoru oldum artık her zaman böyle neşeli değildi zavallı sevgilim derdi yarım bir adamın yanında çile dolduruyorsun benimle birlikte ihtiyarlayacaksın gençliğinin rengi solacak dikkat ediyorum ihtiyar adamlarla evlenen genç kadınların kısa bir süre sonra tazeliği gidiyor yaşlı bir görünüşe bürünüyorlar ihtiyarlık bulaşıcı bir hastalık sanki ihtiyarlar çevrelerindeki

gençlerin gençliğini emiyorlar bitiriyorlar onların gençliğini sömürüyorlar sadece gençlikle besleniyorlar Esat'ın bir kızkardeşi vardı Aysel güzel bir kız hasta annesinin son günlerinde suyu çekilmiş bir çiçek gibi solmuştu annesi öldükten sonra tekrar dirildi canlandı çiçek açtı ölüm üzüntüsü bile ondaki bu canlılığı gizleyemedi yaşlılardan uzak durun onların kanınıza girmesine izin vermeyin işte sen de benimle birlikte soluyorsun sevgilim gözlerinin ışığı parlaklığını kaybediyor gözlerinde göremiyorum kendimi artık kendimi seyretmekten de hoşlanmıyorum aynalarda vitrinlerde su birikintilerinde görmek istemiyorum kendimi zayıflığı görülür bir şekilde artmıştı yemek yiyemiyordu içki içemiyordu gizli bir hastalık sanki içini kemiriyordu azalıyorum bitiyorum diyordu ortadan kaldırılıyorum eski silik bir para gibi piyasadan çekiliyorum yerime yenisini basacaklar kimse farketmeden yavaş yavaş sönüyorum divana uzanır gözlerini tavana diker saatlerce konuşmazdı ben de bir söz söylemeye korkardım kuvvetle söylenmiş bir sözle biraz fazla bir gürültüyle dağılıp parçalanacakmış gibi gelirdi bana her an kırılacakmış gibi bir hali vardı dokunmaya kıyamazdım gözlerimle onu okşar zavallı sevgilim derdim çok yorulmuşa benziyorsun dinlen biraz uyu biraz kımıldamadan yattığı yerden birden kalkar bütün gücünü toplayarak yorulacak bir iş yapmadım yaşamak gerek derdi birlikte çıkardık Selim sabahlara kadar meyhanelerde gece kulüplerinde içer dans eder bambaşka bir insan olurdu bana altı ay evinde kapanıp altı ay dışarda çılgınca bir hayat yaşayan aile dostlarından birinin hikâyesini anlatırdı bir otomobil kazası sonunda akıl dengesinin bozulduğu söylenen bu zengin adam Allah'tan zengindi böyle bir hastalığı Allah fakirlerin başına vermesin derdi ilkbaharda sürekli bir coşkunluğa kapılır su gibi para harcardı her isteyene para verir olmayacak işlere girişir ziyafetler sabaha kadar süren eğlence-

ler birbirini kovalardı cebinde para kalmayıncaya kadar harcar borçlanır senetler imzalar akıl almayacak kadar borcu birikirdi bir sürü dolandırıcı hayali işler için ondan para sızdırır fabrikalar kurmak için arsalar maden ocakları imtiyazları alınır Anadolu'dan akın eden bazı açıkgözler şöhreti bütün yurda yayılmıştı otel paralarına kadar ona ödettikten sonra ortadan kaybolurlardı hiç kimseye kızmaz işlerinin yolunda gittiği inancıyla yeniden borçlanıp yatırımlar yapmaya devam ederdi fakat talihin garip cilvesi olacak üzerine bir türlü fabrika kuramadığı arsalar birden değerlenir yığdığı malzemeler pahalanır ona ocak diye yutturdukları arazi parçalarında maden bulunurdu borçlar ödenip bitmeden yeniden borçlanır yeni maceracılar ortaya çıkar bu delice gidiş altı ay kesintisiz sürerdi bu çılgınlık devrelerinden birinde elli yaşlarındayken birden evlenme hevesine kapılmış ve muazzam bir düğün yaparak genç bir kadın almıştı mutlu çift şehrin en lüks salonlarından birinde merdivenlerden inerken orkestra düğün marşını çalıyordu gelin yüz elli kiloya yakındı içkiler su gibi akıyor misafirler sayısız yemeklerin sıralandığı büfede yer kapmak için birbirini çiğniyordu coşkunluğu her alanda kendini gösterirdi korkunç yemek yerdi sofraya konulanı hemen bitirirdi salata konulunca içkiler gelmeden temizlenirdi evinde devamlı yemek pişirilirdi ve devamlı biterdi dolaba yemek kaldırıldığını gören yoktu karısı gittikçe şişmanlıyordu yemeklerin daha pişerken yarısını yiyordu Selim onların yemek yerken soluk alışlarını hâlâ duyar gibiydi ikisi de yemeğin yarısına varmadan nefes nefese kalıyorlardı sonra altı aylık durgunluk devresi başlardı altı ay evden hiç dışarı çıkmazdı oturduğu koltuktan kalkmazdı yemek yemezdi misafir için pişirilen bir fincan kahve için masraf oluyor diye homurdanırdı masraf oluyor masraf oluyor bütün gün bu homurtu duyulurdu evde akşama doğru büyük koltuğundan kalkar ocak-

ların altını söndürür ışıkları kapatır bir kuruş sarfetmeye korkardı borç senetlerini ödemez mahkemelere düşer bütün dostlarının onu aldattığı kuruntusuna kapılarak garip sebeplerle hepsini dava ederdi beni aldatıyorlar diye söylenir kimseyle görüşmez eve gelenlere kendisini yok dedirtir koltuğuna büzülür kalırdı sen olmasan ben de divanıma büzülüp kalacağım bir şeyden korkuyordu neden korktuğunu söylemiyordu sorumu anlamamış gibi yüzüme bakıyordu büyük bir koltuk alacağım ben de beni her taraftan saran büyük bir koltuk odada başka bir eşya bırakmayacağım koltuğu bir köşeye koyacağım duvara doğru çevireceğim oturacağım ve bir daha kalkmayacağım dinleneceğim saçımın telinden ayak tırnağıma kadar sürekli ve yavaş yavaş dinleneceğim her hücremi ayrı ayrı dinlendireceğim uzun uzun dinlenecek her parçam hiçbir duyguya kapılmadan hiçbir şey düşünmeden dinleneceğim çevremi yavaş yavaş örümcek ağları saracak küçük örümcekler saçımdan ellerimden koltuktan ayaklarımdan yere doğru ince örgülerini taşıyacak kirpiklerimi çok görmekten yorulmuş olan gözlerimin kapalı kapakları ucunda birleşen kirpiklerimi dizlerime bağlayacaklar hafif bir örtüyle üstümü örtecekler yumuşak ağlarını üstümden atacak kadar dermanım kalmayacak beni saran ağlara sineklere ve örümceklerin onları yemesine arasıra gözlerimi açtığım zaman kayıtsız bir şekilde seyirci kalacağım arasıra da sinek filan bulamadıkları zaman beni oramdan buramdan ısırmalarına biraz biraz yemelerine de seyirci kalacağım hiçbir şey kıpırdatamayacak beni terkedilmiş bir ev gibi duracağım orada bekleyeceğim ne bekleyeceksin Selim bilmiyorum bilsem de anlatabileceğimi sanmıyorum bir sigara ver bana o kadar az şey istemeye başlamıştı ki sevinçle koşarak ona bir sigara yakardım kaç gündür sigara içmedim biliyor musun Günseli adımı tekrarlamaktan Günseli demekten hoşlanırdı sigara başını

döndürür duygulanır gülümserdi beni yıkın artık Günseli derdi üstünüze çökmeden yıkın beni yerime cam mozaik cepheli bir apartman yaptırırsınız size iki daire on bin lira da para verirler geçinir gidersiniz çok beklemeyin sonra üstümden yol geçirirler belediyeden metelik alamazsınız fena mı iki daire birinde otursunuz birini kiraya verirsiniz üst katımda oturun alt katımı kiraya verin sağlığımda bir işe yaramadım hiç olmazsa enkazımdan birşeyler kazanırsınız eski bir ahşap ev olmak hoşuma giderdi yıkıcıya verirsiniz kalıntılarımı derdi oradan da birkaç kuruş geçer elinize adamlar gelirler kapılarımı camlarımı tahtalarımı birer birer sökerler tuğlalarım bile işe yarar işe yaramayan kısımlarımı da bir kamyona koyar götürürler o kısımlarım bile bir işe yarar bir çukuru doldurur sonra bir dozer gelir bir düzeltir al sana yeni bir arsa sağlığımda iyi kötü taraflarımı yıkıcıların yaptığı gibi ayıklayabilseydin belki içimde oturulabilirdi fakat masrafa değmez hangi tarafımı tamir ettireceksiniz yıkıp yeniden yapmak daha ucuza gelir bununla birlikte hanımefendiciğim bende oturmanızdan çok memnundum müddei hayatımda nice baharlar gördüm en güzeli geçen bahardı seninle geçirdiğim bahar yaşamanın tabiat içinde meydana gelen bir olay olduğunu bana yeşil rengin gözünüzdeki yansımaları haber verdi içimde yıllardır biriken tartışma tortularını eritmiştiniz fakat nedendir içimde bu melali hüznün şarkısını sizlere Selim Işık'ın tamburundan çıkan seslere kulak verirseniz gerçekten de hastaydı bir gün üniversitede bir arkadaşına uğramıştı adı galiba Kenan'dı seni iyi görmüyorum Selim demişti dinlenmelisin gerçekten biraz dolaşınca soluksuz kalıyordu yatmalısın demişti yatmalıyım demişti bu konuşma bir işaret olmuştu o gece ateşi yükselmeye başladı yatağa düştü evine gidemiyordum bir gece ateşler içinde bana geldi hastalıktan çok ümitsizlik yıpratıyordu onu iyileşmek için bir isteği yoktu benimle

birlikte olduğu saatlerde iyileştiğini sanıyordu yattığı yerden fırlıyor iyileşiyorum diye bağırıyordu oysa hastaydı Kenan'a gitmemiş olsaydım bu hastalığı hiç duymamış olsaydım diye yakınıyordu günde on kere ateşine bakıyordu annesi hasta durumda evden çıkıp dolaşmasından endişeleniyordu peki Günseli herkes birşeyler yaparken ben neredeydim o zaman ne yapıyordum nasıl anlamıyordum olup bitenleri Selim hastalığını kimseye sezdirmemeye çalışıyordu insanlar gene onunla ilgilenmezlerse o zayıf halinde bu hayal kırıklığına dayanamamaktan korkuyordu kendini heyecana kaptırmaktan insanlara gene öfkelenmekten onlarla ilgilenmekten korkuyordu kimseyle görüşmüyordu çevresine kuşkuyla bakıyordu kimseye güvenmiyordu bir bakıma bana da güvenmiyordu sezdirmeden kendini toparlamaya kimseye muhtaç olmadan düzelmeye bana da hastalığının ciddiyetini sezdirmemeye çalışıyordu bir iki hafta hiç uğramadığı oluyordu herkesi ben ararım kimse beni aramaz bir yandan da iyidir bu tutum derdi bir insanı istemediğin zaman görmezsin bu huyuna alışırlar senin aramanı beklerler bir yandan da hazindir sen aramayınca kimsen yoktur yalnız başına yaşarsın yalnızlığını bir yandan da sitem ederler neden aramadın beni derler oysa onlar hiç aramazlar özel izinleri belgeleri mi var aramamak için bilemiyorum kusur kimde bende olduğunu söylüyorlar benim anlattığım gibi değil de çok daha ince ve mantıklı ve aynı zamanda psikolopatolojik açıdan açıklıyorlar elbette ben burada söyleyemem o güzel sözleri bir daha fakat şu kadarını belirteyim ki sonunda beni kandırıyorlar hayır kandırıyorlar dememeliyim sonra tekrar gelirler kelimeyi yanlış kullandığımı sözlerini küçümser bir ifadeyle konuştuğumu söylerler hayır hayır kabul ediyorum dilim sürçtü ikna ettiniz demek istemiştim hayır istemiyorum bu sözleri artık fakat ben bir kusur işledim aramadım diyelim onun ilgisi buna mı bağlıy-

mış anladım evet evet tabii sen aramamı istemezsin diye düşündüm tabii ne incelik bu incelikler yüzünden ölüyorum zaten ayrıca haksızlık ediyorum adresimi de bilmez bazısı peki ben nereden biliyorum onlarınkini vermek istemem belki diye sormamışlardır demek benden yüzsüzü yok adresleri istiyorum kapı kapı dolaşıyorum peki anladık bir daha zor bulursunuz beni ne acıklı değil mi bütün hayatınca arkadaşlığın önemini haykıran Selim Işık'ın başına bunlar geliyor oysa ben neler istiyorum neler istiyorsun canım insanların üstüne dünyanın bütün yıldırımlarını yağdırsam da sevilmek özlenmek istiyorum bütün gürültümün çocukça olduğunu aslında sevgiden ilgiden geldiğini anlamalarını öyle sanmalarını istiyorum peki diyorlar neden yapalım bütün bunları neden öyle sanalım kimsin sen diyorlar reisicumhurbaşkanı mısın evet reisicumhurbaşkanıyım evet aslında bütün temel atma törenlerine bütün açılışlara resmî geçitlere şenliklere resmî kabullere ziyafetlere balolara düğünlere kokteyl partilere anma törenlerine beni çağırmalısınız kaç para eder sizin reisicumhurbaşkanlarınız benim yanımda hangisi benim kadar yürekten katılır sevincinize heyecanınıza adamın işi başından aşkın bir de sizinle mi uğraşacak birçoklarına da gelmez gelse de baştan savma bir konuşmayla hayal kırıklığına uğratır sizi özene bezene hazırladığınız yiyeceklerinizin üstüne elinin parmağının ucuyla şöyle bir dokunur bütün endişeleriniz boşa gider yemekler kalır hiçbirinizin doğru dürüst elini sıkmaz törenin düzenlenmesinde emeği geçenler şöyle bir uzaktan görür onu oysa beni çağırsanız bilseniz ne memnun kalırdınız her birinizle ayrı ayrı meşgul olurdum ne kadar beğenerek ne kadar çok yerdim yemeklerinizden sevinçten şaşkına dönerdiniz yazık Günseli böyle bir insan bu kadar yakınımızda yaşadı bütün benliğini bu kadar açıkça ortaya koydu hayır koymadı haksızlık etti anlatmalıydı hayır olmazdı parçalar-

dık onu kabuğundan çıkmış bir kaplumbağa gibi yerdik oysa kabuğunun içinde yavaşça yok olmayı tercih etti daha fazla incinmemek için duygusuzluk ve alay kabuğunun içinde korunmaya çalıştı bütün ömrünce anlaşılmayı bekledi kendi gibi olmayanları idrak edemeden yaşadı hepimizin elini sıkmaya hazırdı evet Turgut hazırdı hazırım bütün konuşmalarım hazır yalnız çağrılmayı bekliyorum rica ederim buyurmaz mısınız demeniz yeter her ne kadar yolunu bilmiyorsam da bu kadar önemsiz bir kusur için beni harcamazsınız herhalde sayın vatandaşlarım eksik olmayın beni hatırlamak inceliğini göstererek buralara kadar zahmet etmişsiniz size ikram edebileceğim duygularımı lütfen kabul buyurunuz evet bana uğramıyordu merak ediyordum bana kalırsa insanlarla arasında isteyerek bir uçurum yaratıyordu onları imkânsızlığa itiyordu milyonlarcası için doğru saydığı düşüncelerini duygularını birkaç kişinin bozmasını istemiyordu Günseli onları da senin gibi imkânsızlığa mahkûm ediyordu çaresiz bırakıyordu amansızca saldırıyordu öyle acılaşıyordu ki ona artık kimse dayanamasın kimse yüzünü görmek istemesin diye bilerek eziyet ediyordu son günlerde bu gücünü de kaybetmişti yenilgiyi kabul etmişti haksızlığından artık zevk almaz olmuştu sadece o güne kadar onu ayakta tutan sinir kuvvetinin kalıntılarıyla yaşıyordu ya da yaşamıyor uyuyamıyor düşünemiyor yiyemiyor sadece olmaya devam edebiliyordu evden çıkmak üzereydim birden gazeteyi gördüm kapının altında Selim'in resmini gördüm ikiye katlı gazetenin alt kısmında Burhan'ın gazeteciliği onu çok kısa bir süre meşhur etti onu sütunların arasına sıkıştırdı evet ben de hatırlıyorum alışılmışın dışında bir satır yoktu yüz bin resim yüz bin Selim bir gazeteyi dört kişi okuduğuna göre okuyup yazması olmayanlar da resme bakabildiğine göre onlara da bir anlatan bulunmuştur bir de on iki yıl önce bir okul salonunda oynadığı bir piyesin res-

mi çıkmıştı gazetede iki gün sonra da bu mektup geldi postayla göndermiş mezarlığa götürülüşünü uzaktan izledim yazık farketmedim sizi mektubu okuyacak mısınız hayır bilmem evet bir mektup da benim elime geçmişti o zaman okuduğum zaman fakat hayır tabii şimdi o günden beri her şey o kadar değişti ki tanınmayacak kadar değişti o zaman beni tanımadığınız ne iyi olmuş Günseli cesaret edemedim gücüm de yoktu iyi olmuş ne yüzle karşınıza çıkacaktım anlamadım anlamayın böyle daha iyi değil mi herkes bir günde aziz olmaz mektubu verir misiniz Günseli son günlerde öyle bir durumdayım ki bir iki dakika bile aklımı toparlayıp düşünemiyorum sevgilim şeytan bilir nelere takılıyorum neler düşünüyorum günlerdir yatıyorum hastalıktan mı bilmiyorum şimdi biraz düşünebileceğimi hissediyorum ve uzun süredir aklımda yüzen belirsiz bir cismi aydınlatmaya karar verdim evet aklım gene karışmadan acele etmeliyim ölmeye karar verdim Günseli vakit geçirmeden yapmalıyım bunu yoksa ne olacağımı nereye sürükleneceğimi tahmin edemiyorum bu kısa aydınlıktan yararlanmalıyım ne yazık senin için ne yazık bunu karşılıklı konuşamayacağız ve düşündükçe ürperdiğimi itiraf ederim ölümü değil senin bu satırları okuduğun zaman ölmüş olacağımı acıklı şeyler yazmak istemiyorum acıklı sözler benim üzerimde etkisini kaybetti fakat seni etkileyecektir bunu düşünmeliyim her şeyi iyi hesap etmek zorunda olduğum için özür dilerim fakat düzeltmek imkânım kalmayacağı için buna mecburum yıllardır hayalimde bu mektubu yazacağım insanın beni kurtarmasını yaşadım fakat şimdi bu hayalden çok uzak olduğuma göre hayatımda hiç olmazsa bir kere hatasız hareket etmek zorundayım mektubu attıktan sonra hemen yapmaya kararlıyım biliyorsun biz Işık ailesi sözümüzün eriyiz bizim kaderimiz bu hiçbir şey yazmasaydım daha mı iyi olurdu diye düşündüm fakat bunu daha büyük bir insaf-

sızlık saydığım için her şeyi yazmak istiyorum biraz sonra meydana gelecek olayın ayrıntılarını yazmayacağım onları nasıl olsa öğreneceksin belki beni de kararsızlığa götürür ne yapacağımı çok açık bilirsem belki elim titrer seni seviyorum fakat neresini düzelteceğimi bilmediğim bu yaşantımı sürdürmenin anlamsızlığını seziyorum yok olmaya doğru hızlı bir gidişin farkındayım henüz koruyabildiğim bazı özelliklerim varken daha insan olduğumu hissederken bu gidişe bir son vermeliyim yoksa çok geç olacak ve kendimi affetmeyeceğim seni seviyorum ve beni unutmanı istiyorum ben seni bir an için de olsa unutabileceğimi düşünerek buna girişiyorum Selim olmayan bir Selim görmektense hiç görmemek daha iyidir bana inan düşün ki gittim ve bir daha aramadım seni bir daha beni görmeyeceğine göre böyle düşünemez misin senin varlığına rağmen böyle düşünebiliyorsam sana bir sadakatsizlik var işin içinde beni görmeyecek olduktan sonra var olup olmamanın ne önemi kalır sadece yaşadığımı bilmen seni nereye götürür görüyorsun biraz daha gevezelik etmek istiyorum yeteri kadar yazdığım halde kalemi elimden bırakamıyorum bunu biraz da tabancayı henüz masamın üstüne yerleştirmemiş olmama borçluyum dışarı çıkacağım mektubu postaneye götüreceğim engel olamamak ne yazık değil mi bana kalan süreyi bu kadar kesin belirttikten sonra biraz daha anlatabilirim herhalde seninle biraz daha konuşmamda kötü bir şey yok sen de bu satırları okurken benimle biraz daha konuşmuş olacaksın bunu düşünmek güzel annemi tanımadın bundan sonra tanımanın da bir yararı yok sanıyorum sen ve annem bu resmi güzel bulmuyorum kafamda annemi üzeceğini biliyorum bu olayın ama dayanır herhalde beni bencillikle suçlamaya başlayıncaya kadar dayanırsa mesele yok bu sürenin kısa olmasını temenni ediyorum bunun dışında insanlarla ilişkimi kestiğim için kimseyi düşünmüyorum kimse üzül-

mek zorunda kalmayacak senin için de son günlerdeki perişan durumumla birşeyler yaptığımı seni de biraz hazırladığımı sanıyorum birlikte geçirdiğimiz güzel bir günden sonra kendimi öldürerek yıldırımla vurmuyorum seni ya da bana öyle geliyor şimdi şu anda artık ne kadar yaşayacağımı bilmenin rahatlatıcı bir düşünce olduğunu ve kâbuslardan gelecekten korkmadığımı söyleyebilirim düşün son günlerde ne duruma gelmiştim artık bilmem bu ıstırap daha ne kadar sürecek gibi bir alaturka şarkıya yer yok yaşantımda yarın sabah kalkınca kim bilir gene ne olacak endişesi yok bu duruma ben bile zor inanıyorum gene tatsız birşeyler olması ihtimali nasıl ortadan kalkar diyorum birkaç gün önce sevmediğim kimselere birer mektup göndererek onları hayatlarının sonuna kadar üzecek ya da üzeceğini sandığım sözler yazmayı düşündüm ne yazık ki insan ölmek üzere olduğu anda bile hayal gücünün eksikliğinden olacak yeteri kadar kötülük edemiyor bizi tutan bu garip engeli şimdi bile anlayamıyorum son fırsatı da kaçırdığım için biraz mahzunum belki müthiş bir ümitsizlik anında yapabilirdim bunu fakat talihin garip cilvesi gücüm yok tam bu sırada kuvvetim tükendi bu adamlara hadlerini bildirmek gerekiyordu neyse fazla üzülmemeliyim ölmenin nedeni bu değil beni odama kapanmış kendimi duvardan duvara atarken düşünmeni istemiyorum böyle bir durum yok beni unutmanı istediğim halde bunu yapamayacaksan beni güzel bir durumda düşünmeni isterim onun için beni hiç görme ne demek istediğimi anlıyorsun herhalde senin için daima güzel ve bozulmamış bir bütünlük içinde kalmak istiyorum gereksiz ayrıntıların aklındaki resmi bozmasına razı değilim kötü hatıralar insanın aklından kelime olarak çıksalar bile görüntü olarak kalırlar kimsenin fazla üzüleceğini sanmıyorum yaşarken ilgilendiğim birkaç kişiyle olur ya görüşmek istersin benden bahsederken ortak anılarınız olamayacağı

için sizi bir arada düşünmek bana kötü görünmüyor aydın kişileri saymıyorum Ankara'da eski bir iki arkadaş vardı Süleyman Kargı vasıtasıyla bulabilirsin onları Kargı'dan sana söz etmiştim sanıyorum yalnız uygun bir fırsat bulup söyleyememiştim birkaç şarkıdan ibaret uzunca bir yazım var onda belki bir gün okursun yolun o şehre düşerse fazla duygulanma yazılırken de fazla duygulanılmamıştır yazmanın çekiciliğine kapılıp biraz ileri gittiğim söylenebilir bir aldatmadır belki de uzunca bir şakadır ne yazık bir kopyasını almamışım belki okunmaya değer bir duruma getirebilirdim ilk yazıldığı gibi öyle düzeltilemeden kaldı şimdi sorsan başından sonuna kadar anlatamam Süleyman da ilginç adamdır garip içine kapalı biraz kendini beğenmiş artık görüyorsun yakınlarımı da yargılıyorum bu kadar imtiyazı çok görmezsin bana herhalde Süleyman'da *"sense of humour"* kuvvetlidir gene de benzerliğimiz yoktur başka türlüydü onunla yaşamak nerede susulacağını bilirdi bana benzemezdi dedim ya ona hayrandım anladığını belli etmeden anlardı ne zaman gitsen onu aynı yerde bulursun görüşmediğin sürede seni nasıl hissettiğini sanmışsan öyle düşünmüştür inanılmaz bir özelliktir bence bu yönü seni anlamazsa yadırgama beni tanıdığı süre içinde senin gibi bir insanla böyle bir yaşantım olabileceğini ona sezdirmemiş bu yönümü saklamış olabilirim insanları öyle farklı açılardan değerlendirdim ki hayatım boyunca arkadaşlarımı sana bile övmeye çekiniyorum Burhan'ı da görebilirsin akıllıdır bir kusurunu görmedim diyebilirim bu da yeter bir sebep sıkıcı olması için Turgut vardır biliyorsun bahsetmiştim her şeyini anlatamazsın ama zekidir durumu hemen kavrar insan onu kendisiyle bir yarışma içinde görmezse ya da bu izlenimi vermezse anlayışlı ve şefkatlidir sana çok yakınlık gösterir benim kişiliğimle ilgili bir mesele kalmayacağına göre Turgut'u çok sevimli bulacaksın bu bakımdan durup

dinlenmek bilmez bir sevimli olmak konusunda demek istiyorum evlidir belki biraz kalıplaşmıştır belki bu kalıbın içine bir noktada kimseyi almak istemez bu husus çok önemli en uslanmaz insanlar bile yanlışlıkla da olsa bir kere evlenince çevrelerini kendileri gibi görmek istiyorlar bu yüzden az mı meyhane arkadaşı kaybettik Turgut böyle değildir sınırlarını bilir bana sorsan bilmez bildiğini sanır bir sürü okumuş yazmış adamdan çok değerlidir benim için yargıları bana göredir ona değer verdiğimi uygun bir fırsat bulup söyleyemedim sen bir yolunu bulup söyle onun için ne düşünmüş olduğumu Kenan nasıl acaba merak ediyorum sorsana Turgut'a doğrusu ben aranızda acı bir görüntü olarak kalmak istemem tatlı bir resim ya da nasıl söylemeli kelime oyunu gibi bir şey olarak kalmak isterim bazı tekerlemeler vardı aramızda ne bileyim ne kadar tekrar etsek bıkmazdık hoşumuza giderdi işte onlar gibi yaşamak isterim aranızda Turgut'a söyle o anlar aramızda yüzlercesi dolaşırdı Selim Selim dediler onu da gördük gibi sözler icat etsin benim için tabii ortak yaşantımızı unutmamışsa bu öyle bir havaydı ki insan içindeyken akıllıdır dışarı çıkar aptallaşır sakın bu isteklerimi ciddiye alma belki bunları yapmak içinden gelmez yapma istediğin gibi yaşa bana ait bir şey ne bileyim bir kitap bir resim ya da buna benzer bir eşyaya sahip olmak istersen Turgut'a söyle bizim evden alır annem onu çok sever belki de benim odamı görmek istersin şimdi biliyorum dayanamayacağını söyleyeceksin sonrası için bir gün olur bir gün özleme gibi bir duyguya kapılabilirsin ölümün acılığı dağılırken böyle olabilir o zaman annem evde yokken bir göz atarsın fazla ümide kapılma çok sevimsiz bir odadır birtakım hayaller saklar doğmadan ölen çocuklar gibi gizli hayaller bir bakıma iyi olacak içimde gerçekleştirme telaşı kalmayacak sakinleşeceğim yapamadığım o kadar çok şey var ki nasıl olsa hepsini gerçekleştiremeyecektim ve

yapamamanın acısı zehirleyecekti içimi insan sonu geldiği zaman iyileşiyor odamda benimle ilgili yazı bırakmak istemiyorum bakarsın birtakım insanlar çeşitli nedenlerle orayı burayı karıştırırlar biliyorsun bir takım karalamalarım var hepsini yakmalıydım yapamadım sana gönderiyorum pakettir geç gelir bu mektuptan sonra eline geçer bir kutu içine koydum hemen açmamanı istiyorum oldukça karanlık hemen okursan seni bunaltabilir bir süre geçsin mesela beş altı ay kadar sonra istediğini yaparsın büyük bir kısmını senden gizli yazdım bilmeni istemedim ben yaşarken bu yazdıklarımı bilmene dayanamazdım gene de fazla üzülme edebiyat hevesi olarak kabul et gerçek sayma bunları mustarip bir ruhun çırpınmalarını ifade etmekten çok okuyucuların duygularını kötüye kullanmak isteyen acemi bir yazarın karalamaları dersin başkalarına göstermek isteyeceğini tahmin etmiyorum fakat dilediğini yap bu mektupta bile şunu yap bunu yapma demişsem ona da aldırma ne diyor yukarıdaki adam isteyiniz verilecektir demek ben bir şey istemiyormuşum bir bana parmağını uzatarak bu kadar gürültü ediyorsun sızlanıp duruyorsun doğru söyle gerçekten istiyor musun diye sorsaydı ona ne karşılık verirdim bilemiyorum hayır biliyorum derdim ki ona ya da büyük bir olasılıkla derdim ki görüyorsun Türkçe kelimeler de kullanıyorum arada Öztürkçeye dargınlığım kalmadı tabii kimse bilmiyordu benim dargın olduğumu geçelim içimde birbirine karşı savaşan yönlerin birbirine dargın olduğunu söyleyerek geçiştirelim bunu da son anda mesele çıkarmayalım evet istemesini bilene gerçekten verilecektir verilmektedir isteyip istemediğini bilmeyenler için de yukarıda sözünü ettiğim adamın işaret parmağı meseleyi halledecektir en önemli sözü en sonda yazacağımı sanıyorsan aldanıyorsun hiçbir zaman benden bekleneni vermeyi beceremişimdir bekleyenleri utandırmışımdır daha fazla yazamayacağımı

hissediyorum son anda acıklı bir sözle canını sıkmamalıyım işte bu kadar işte canım sevgilim Günseli Selim

16

Turgut'a bir durgunluk çökmüştü: ürkütücü bir durgunluk. Kendini beğenmiş bir durgunluk. Düşünceler kafasında daha belirli bir biçim almadan onları içinde karanlık bir yere atıyordu. Aldırma değmez, diyordu. Neden aldırmıyordu, neye değmezdi? Durum, gerekli bir karışıklığa ulaşmıştı. Bilincinin üstüne çıkaramadığı ya da çıkarmak istemediği her belirsiz duygudan gizli bir sevinç duyar gibiydi: onlardan bütünüyle ayrılmanın sevinci. Onlar anlamadıkça daha iyi oluyor. Gene de öyle tortular birikmiş ki içimde ister istemez hafifletiyorlar şiddetini. Neyin şiddetini? Anlıyorsun Olric; beni şaşırtma. Direnmeyi bırak. Sizi korumak için söylemiştim, efendimiz. Sonuçlara katlanmalıyız Olric: katlanmalısın. Bana bir yerde dur diyemezsin. Bir kişi de sonuna kadar gitmeli. Ölümün bile yarıda bırakmasına izin vermemeli. Bir parkta oturuyorlardı. Olur şey değil! Hüsnü Beyle Mürvet Hanımın biricik oğlu, modern mimarlığın en üstün yapıtlarından sayılan küçük burjuva tapınağının sayısız cilalı tuğlalarından biri, bir karı ve iki çocuğun sorumlu saymanı, KayalıMehmetliHulkiBeylikapıcılıbakkallıarabalı karmaşık ağın ana düğümü Turgut Özben parkta, paranızı paranız kadar artıran bir bankanın adını üzerine dağladığı bir bankın üstüne oturmuş düşünüyordu. Kış bir türlü gelmiyordu. Serseriler gibi, gömleğinin üst iki düğmesini çözmüş; serseriler gibi düşünüyordu parkta. Çoluk çocuk evde ekmek bekliyordu. Yazıhanede evraklar, şantiyede çimento ve kum-çakıl yapıcı ellerine susamıştı. Yapıcı eller sadece sigara paketine uzanıyordu. Hiç olmazsa bir kadın meselesi icat etseydin! Sigaradan başka dostun kal-

madı. Ne olacak senin bu halin? Selim'in bu hali ne olacak teyzeciğim? Sıkıntı, sessiz bir korkunçluğa bürünmüştü. Neredeyse yağmur boşanacaktı. Üşüdüğünü hissetti; düğmelerini ilikledi. Yavaşça kalktı. Beni işte sanıyorlar, beni evde sanıyorlar. Beni ne sanıyorsunuz? Serserinin biri sigara istedi. Bütün paketi verseydim beni dinler miydiniz? Elbette dinlerdi. Sen serserileri ne sanıyorsun? Ben sözümün eriyim Selim. Çok gösterişli sayılmazsam da... Affedersiniz, bununla ne demek istiyorsunuz? Elini cebine sokmuş düşünüyordu; serseri, sigarayı çıkarmasını bekliyordu. Güngörmüş bir serseri. Beklemesini biliyor. Toplum sorunlarının üstüne çıkmış; göreneklerden arınmış. Gülümsedi. Yani ben mi gülümsedim? Yoksa gülümseme isteğimin onun gözlerindeki yansımasını mı gördüm? Sigarayı uzattı. Titreyen eller uzandı. Neden titrersiniz? Bir serseri başbakana yaklaşarak elindeki dilekçeyi vermek istemiştir bu sırada polisler kendisine engel olmak istemişler çalışın dedi başbakan parklarda oturup düşünmeyin resim bu anı tesbit ediyor başbakanın ağzı ça hecesini çıkarmak üzere açılmış serseri o kadar serseri ki gömleğinin düğmeleri göbeğine kadar açık. Onları mutlu yarınlara kavuşturmak sözüyle ne demek istiyorsunuz? Hepimiz serseri mi olalım demek istiyorsunuz? Kibriti varmış. Birazdan yağmur başlayacak dostum. Bir Amerikan filmi vardı; bilmem gördün mü? Adam âşık. Yağmur altında dolaşıyor. Tepinip şarkı söyleyip duruyor. İliklerine kadar ıslanıyor. Tabii stüdyonun gerisinde, gördüğümüz dikdörtgenin dışında kuru elbiseler, havlular bekliyor. Tepin bakalım. Bir damla, şakağını sıyırarak geçti. Ateş ediyorlar. Sen kovboy filmlerini seversin, değil mi? Oysa çok zararlıdır; sizi sahte cennetlere götürür. Senin hayran olduğun filmin hafiyesi haftada ne kazanıyor biliyor musun? Helal olsun abi. Olsun. Ben de onu diyecektim. Bir damla, gömleğindeki küçük bir daireyi omzuna ya-

pıştırdı. Ben şimdi bir taksiye biner giderim: ben filmin hafiyesiyim. Aranızda bilimsel bir araştırma yapmak üzere bulunuyorum. Teybimi, daktilomu aldım. Gecekondu çevresinde bir oda tuttum. Mikrofona doğru konuş. Duyulmuyor. Bu çocuk senin mi? Benim de iki kızım var. Allah bağışlasın. Şimdi hafif müzik çalıyoruz. Önce beni düşmanca bakışlarla süzdüler. Bir zararım dokunmadığını görünce zamanla alıştılar. Yakamadım sigarayı abi. Ateşini uzattı. İnsan bir günde aziz olmuyor. Bunu daha önce söylemiştiniz. Ellerin titriyor. Rüzgâr da çıktı. Bu fakir ve mert insanların arasından allahaısmarladık diyerek ayrılıyoruz. Düşüyoruz tozlu yollara. Parkın kapısında durdu. İşte Selim de bu insanlar için çarpıştı. Ne yapmalı diye çırpındı. Canım bilimsel Selim.

İki gün önce Burhan'a uğramıştı. Artık insanlar Selim için ne der diye korkmuyoruz Olric. Bir bakıma duygusuzluk içindeyiz. Selim'i bilimselleştirmek için ne kadar uğraşmış. Yolun karşı kıyısına geçti. Üzerinde İngilizce birşeyler yazan kapıyı itti. Yumuşak bir açılış. Herkes bir köşeye oturmuş. Kimse kimseyi rahatsız etmiyor. Böyle kaç yer sayabilirsin koca şehirde? Garson hemen tepene dikilmez. Çağrılınca gelir. Sonra birden kaybolur ya da başını başka yönlere çevirir. Amerika cumhurbaşkanı gibi adları olan içkiler ısmarlayabilirsin. Ne çok aydınlık olur ne de çok karanlık. Adamlar bu işleri biliyorlar. Yüzyıllarca düşünmüşler taşınmışlar, insanlar barda nasıl rahat eder diye. Biz olsak bu işi küçümseriz. Onlardan aktarmasını beceremiyoruz daha. Onlarda böyle yerlere her çeşit halk gelebilir. Bizim zenginler böyle yerleri lüks sanıyorlar. Orada işçilerle tezgâhtar kızlar gelir böyle yerlere. Daha nerede olduğumuzu anlayın bundan. Anladık. Biz oralara gidince yalnız dükkân dükkân gezmesini biliriz. Peki anladık! Bir içki ısmar-

ladı. Yağmur şiddetlendi. Kaçışılıyor. Kapıların içlerinde birikildi. Bir kadın, dağınık kâğıtlar arasında birşeyler yazıyor. Biraz daha genç olsaydı. Tanışsaydık. Ne yazıyorsunuz? Olmazmış. Kibar çevrelerde sorulmazmış. Batıdan gelen güzel bir alışkanlık. Ne yapıyorsunuz, ne kadar kazanıyorsunuz, denilmezmiş. Adamlar uzun uzun düşünmüşler. Doğulunun içtenliğini de incelemişler. Bilimsel olarak. Sonunda sorulmamasında karar kılmışlar. Birbirine yalnız, daha iyi olun inşallah filan diyebiliyorsun. Konuşmak için psikiyatristlere gidiyorlarmış. Pahalı bir çözüm. İşçiler de sağlık sigortasından yararlanıyor. Kartını uzatıyor, çok canım sıkılıyor; beni biraz dinler misiniz? Dışarda, bekleme odasında, itiraf etmek için bekleyen bekleyene. Mahkeme kapısı gibi. Hapishanelerden bile gelen varmış. Elleri kelepçeli, iki jandarma arasında bekliyor. İçeri girince kelepçeler çözülüyor. Dün akşam gene uyku tutmadı doktor bey. Hücremde dolaştım durdum. Divana uzanın ve çocukluğunuzu anlatmaya devam edin. Nerede kalmıştık? Bizde bu işler ne kadar ucuz. Bilimsel olmadığı için bir sonuca ulaşamıyoruz. Meyhaneler işportacı psikiyatristlerle dolu. Belediye zabıtası bunlara engel olmalı. Ruhsatları yok. Batılılar size uygunsuz bir organlarıyla gülerlerdi. Kadın, düşünmek için arasıra yazıdan başını kaldırıyor. Kadına laf atarmışım. Beni de yazın dermişim. Sıkı mı? Garson soldan yanaştı. Bilimsel bir yaklaşma. Canım bunları inkâr edebilir misin? Sağdan yanaşsa daha zor olur. İnkâr ediyorum. Nasıl engel olabilirsiniz? Biliyorsunuz Selim bilimsel olmak isterken sizlere ömür. Dergi çıkarmışlar Burhan'la. Toplumsal. Artık yatmalısın evladım, gözlerine yazık. Bir dakika babacığım. İki makale daha yazayım ne olur? Selim'i bu başıboşluktan kurtarmak gerekiyordu. Eline ne geçse okuyordu. Bireyciliğe sürüklenme gibi bir tehlikeyle karşı karşıyaydı. Kendini heyecanlandırmaktan hoşlanıyordu. Telaşa kapılıyordu.

Ona duyduğum ilginin etkisine kapılmak istemiyordum. Gördün mü? Haklıymışım demek Selim. Onu aldatmayı hiçbir zaman düşünmedim: doğruları göstermeye çalıştım. Size bütün kalbimle gülüyorum Burhan. Kadın başını kâğıtlara indirdi gene. Durup dururken gülersen böyle olur. Durup dururken bir dergi çıkarmak istiyordu Selim. Geç kalıyoruz diye çırpınıyordu. Biz burada kitaplar ve içkiler ortasında yatarken bilmediğimiz sokaklarda, içini göremediğimiz evlerde, tanımadığımız insanlar kim bilir neler hazırlıyorlar. İyi kitaplar hemen tükeniyor. Yüzlerinde derin düşüncelerin izleri olan insanlar durmadan ilerliyorlar. Onları bulmalıyız. Dün otobüste bir adam kimseye göstermemeye çalışarak bir kitap okuyordu. Bir işaretini bekliyordum Burhan. Ben böyle bir hezimete fedayım. Karşındayım işte sayın bayım. Açık havaya çıkmalıyız. Gelinlik kızlar gibi oturmuş teklif bekliyoruz. Oysa bahar geldi. Sinekler senin işaretini beklemeden ısırıyorlar beni Burhan. Herkesin bir işi var. Bir telaştır gidiyor. Temiz gömleğini giymeden, tıraş olmadan karar vermelisin Burhan. Cepheden dönen yorgun askerler gibi serilmişiz. Savaş anılarımızı anlatıp avunuyoruz. Dışarda gene birşeyler oluyor. Pencereyi açardı. Artık yaşamak istemiyorum Olric. Onların istediği gibi yaşamak istemiyorum. Başım dönüyor Olric. Sabahtan beri hiçbir şey yemediniz efendimiz. Şimdi de içiyorsunuz. Onlar da içiyorlar Olric. Karşılarında oturan kızlara birşeyler anlatıyorlar. Ben anlatmak, filan falan demek istemiyorum. Sonum geldi Olric. Kendime yeni bir önsöz yazmak istiyorum. Yeni bir dil yaratmak istiyorum. Beni kendime anlatacak bir dil. Çok denediler, efendimiz. Allah'tan, ne denediklerini bilmiyorum, Olric. Hiçbir geleneğin mirasçısı değilim. Olmaz, diyorlar. İsyan ediyorum. Az gelişmiş bir ülkenin fakir bir kültür mirası olurmuş. Bu mirası reddediyorum Olric. Ben Karagöz filan değilim. Herkes birikmiş bizi

seyrediyor. Dağılın! Kukla oynatmıyoruz burada. Acı çekiyoruz. Kapı kapı dolaşıp dileniyoruz. Son kapıya geldik. İnsaf sahiplerine sesleniyoruz. Ey insaf sahipleri! Ben ve Olric sizleri sarsmaya geldik. Dünya tarihinde eşi görülmemiş bir duygululukla ve kendini beğenmişçesine ve kendinibeğenmişçesinesankibizdenöncebirşeysöylenmemişçesinegillerden olmaktan korkmadan kapınızı yumrukluyoruz. Dilenciler krallığının en küstah soylusu olarak kişiliğimizi burnunuza dayıyoruz. Dinden imandan çıktık. Deli dervişler gibi saldırıyoruz. Açın kapıyı! Biz geldik! Korkudan dudağınız uçuklamasın. Öyle öfkesi yarıda geçen İngiliz kızgın genç adamları gibi müzikli güldürüler peşinde değiliz. Sizi ağlatmaya ve burnunuzdan getirmeye geldik. Size dünyanın dörtten fazla bucağı olduğunu göstermeye geldik. Bitmez tükenmez sızlanmalarımızla ananızı ağlatmaya niyetliyiz. Ne demek oluyor incitmedensezdirmedenacıtmadanduyurmadan anlatmak Selim? Salon alkıştan inlesin! Filmin hafiyesi geldi. Kızı atının terkisine aldığı gibi dörtnala çığneyip salonu birbirine katmaya geldi. Öfkeden boğuluyor; öfkeyle boğmaya geldi. Paçavralar içinde dolaşıyoruz Olric'le birlikte, Mehmet Siyahkalem'in resimlerindeki karasakallı keşküllü pis dilenciler gibi karartıyoruz ortalığı. Şeytanlarla elele verip elektriksüpürgeleriyletarazlanmış halılarınızın üstünde tepinmeye geldik. Çamurlu ayaklarımızla divanlarınızın yaylarını kırmaya geldik. Yakında bir plağımız çıkıyor. Bütün şoförler çalacak arabalarında. Yaslı gittik şen geldik yedi tepeden geldik aç kapıyı bezirgân bonjur demeden geldik. Gözüm kararıyor Olric: elimden bir kaza çıkacak. Ben Selim'e benzemem. Yanlış adam seçtiler beni bu işe memur etmekle. Ben özel teşebbüsüm Olric. Herkesle birlikte kalkıp herkesle birlikte oturmam. Ben Amerika'yı keşfetmiş adamım. Sağım solum belli olmaz. Doktora filan yapmadan kibrit suyu üretimine başlayıveririm. Elinizde patlarım

ulan! Ağzınızı bozmayınız efendimiz. Ben öyle dergi filan çıkarıp adam başına düşen milli gelir masallarıyla avutamam kendimi. Rahmetliye saygısızlık oluyor efendimiz. Selim'in ölümüyle ilgili bir araştırma için görevlendirilen komisyona üye yaptılar beni. Aylardır belgeler peşinde koşturup duruyorlar. Benim bir yıllık memuriyetim var Olric. Ben komisyonları bilirim. İşte raporum. Daha Selim'in yazdıklarını okumadınız efendimiz. Ara raporu veriyoruz; karıştırma Olric. Komisyon üyelerini zorla bir araya getirdik. Yazı yazan kadına pek kötü bakıyorsunuz efendimiz. Gidip evinde yazsaydı Olric. Aklı başında bir insan bara yazı yazmaya gelir mi? Oturup bu adamın başını bu yana çevirmesini bekleyemem. Kalktı, garsonun yanına gitti. Bir içki daha. Kimse meseleyi doğru dürüst incelememiştir Olric. Benim raporu, görüşmeden hemen kabul ederler. Pek sanmıyorum efendimiz. Hele böyle öfkeli görürlerse sizi... Açık oturum yapacağız Olric. İlgili herkesi çağıracağız. Gene mi soldan geldin papyon kravatlı? Kelebek değil de papyon. Diliniz batsın. Aman birden içmeyiniz efendimiz.

Hepsini birden içeceğim Olric. Komisyon üyelerini çiğnemeden yutacağım. Onlar daha bir önceki toplantı tutanağını okumadan birden masanın üzerine çıkacağım. Ellerine ayaklarımla basacağım. Tutundukları son masadan da aşağıya yuvarlayacağım onları. Birer birer masanın kenarından aşağı yuvarlanacaklar ve halının içinde boğulacaklar. Kalemlerini, kâğıtlarını, camdan sigara tablalarını parça parça edeceğim. Başımda kırmızı bir mendil, ağzımda keskin bir bıçak, masanın bir ucundan bir ucuna kayacağım. Orada birdenbire topuklarımın çevresinde dönerek elimi göğsüme sokacağım ve eşek derisine pastel boyayla yazılmış raporumu kınından sıyıracağım. Bu rapor değil, bu bildiğiniz kelimelerle yazılmış bir araştırma değil. Yaşayan, nefes alan, ıstırap çeken, haykıran bir belge bu. Bu belgeyi okumayaca-

ğız Olric. Bu belgeyi, bu raporu yaşayacağız, anlıyor musun Olric? Anlamak istemiyorum efendimiz. Hayır anlamalısın. Nasıl anlamazsın Olric? Bizim dışımızda belge falan yok Olric. Bu belge biziz Olric. Ben, Turgut Özben, elle tutulur tek belgeyim ben. Yüzüme baktıkça okumalısınız beni. Aranızda durmadan dolaşacak elden ele gezecek canlı bir delil. Kendimi çerçevelere sokup gazetelerde ilan edeceğim. Duvarlara yapıştıracağım Turgut Özben'i. Cumartesi günleri öğle tatilinden sonra bayrak direklerine çekeceğim. Zarflara koyup mektup diye göndereceğim. Beni açmaya korkacaksınız. Canım insan, sana çoktandır yazmak istiyorum. İşlerim yüzünden bir türlü fırsat bulamadım. Sen de uzun süredir yazmıyordun. Merak ediyordum. Gene dayanamadım. Ben yazıyorum. Reklam filmlerine çıkacağım. Dikkat! Bu bir reklam filmi değildir. Bu filmi seyretmede herkesin çıkarı vardır. Anadolu'nun billur ırmakları arasında eski Kalkiya krallarından Disconnectum Erectal'nın sarayının kalıntıları arasındayız. Beyaz tüller arasında Günseli sizlere Işık çoraplarının reklamını yaparken... sayın dinleyiciler Turgut Özben'le on beş saniye programını sunuyoruz: önce okuyucu mektuplarını cevaplandırıyorum. Isfarla'dan MYKL rumuzuyla mektup gönderen sayın hayranım soruyor: bilmem bu gönülle ben nasıl yaşayacağım? Yetmez mi bu elem daha yıllarca mı sürsün? Yakında bitiyor sevgili dinleyicim. Piyasaya bir çıksam mesele kalmayacak. Bütün hesaplarımı yaptım. Maliyetimi çıkardım. Onlara oldukça pahalıya mal olacağım. Belli etmeden yavaş yavaş süreceğim kendimi. Olric'le birlikte karamela satacağız. Kalabalık ve candan bir satıcı topluluğu içinde yerimizi bulacağız. Bütün varımızı yoğumuzu değiştireceğiz. Kanımızı değiştireceğiz. Tozlu meydanlarda dolaşacağız. Çırılçıplak gireceğiz satıcıların arasına. Birinden beş on liraya AmerikankovboylarıaslanCinotri'nin pantalonu gibi belimize yapışık, dikişi elbette bi-

raz baştan savma mavi bir pantalon alacağız. Bir taksinin arkasında, bagaj kapağının üstünde satılan beyaz üzerine siyah büyük kareli gömleklerden birini de sırtımıza geçireceğiz. Gömleğimizi pantalonun üstüne taşıracağız. Kayışı elbette Beyoğlu'ndaki adamdan alacağız. Bu da sorulur mu? Ne alırsan iki buçuk bir tezgâhta iğneden ipliğe donanacağız. Gömleğin üst cebine, tarak, yuvarlak ve arkası desenli ayna; pantalonun arka cebine çekecek, bozuk para cüzdanı -bütün paramız pek olmayacak- mendil; yan ceplerimize kibrit, üçüncü sigarası, üzerinde kalp resmi olan tırnak keskisi, çakı, küçük bir kolonya şişesi -hani plastikten olanları var, sıkınca kolonya fışkırtıyor- ve elimizdeki küçük bir çıkının içine de az ekmek, kuru köfte, soğan, tuzluk, iğne-iplik-tıraş takımı, sabun ve fırça koyacağız. Saçımızı sakalımızı da uzatacak mıyız efendimiz? Gerekli değil Olric. Sonra bizi başkalarıyla karıştırırlar. Kendilerinden saymazlar. Selim'i de yanımıza alacağız. Bu nasıl sağlanacak efendimiz? Bu kadar işi başardıktan sonra bunun lafı mı olur Olric. Selim - kör taklidi yapacak Olric. Gözlerini kapayıp başını sallayacak. Onu kullanacağız Olric. Akşamüstü işimiz bitince bir çeşmenin yanına çömelip kazandığımız paraları sayacağız Olric. Bizi gören insanların yüzlerini hatırlayıp gülüşeceğiz. Bat dünya bat diyeceğiz. Sonunda bizi kör ettin. Çok güleceğiz Olric; çok güleceğiz. Gözleri yaşarmıştı. Kaçalım buradan Olric. Elâleme rezil olacağız.

Dördüncü Bölüm

17

Salon-salamanjede oturuyorlardı. Hizmetçi sofrayı topluyordu; Nermin, küçük kızı Tuna'nın ağzını siliyordu; Turgut, karısının ona yeni aldığı rahat koltuğuna gömülmüştü; büyük kızı Sevgi, halının üstüne oturmuş, avucunda sıktığı kalemle, bir resim defterini büyük bir özenle karalıyordu; radyoda kimsenin dinlemediği bir adam konuşuyordu; sesinin tonundan, faydalı birşeyler söylediği anlaşılıyordu; Turgut, rahat koltuğundan uzattığı ayağıyla Sevgi'nin bacağına dokunuyordu; Sevgi: "Yapma baba; işim var, rahat bırak beni," diyordu; saat dokuza geliyordu: Turgut'un canı sıkılıyordu. Nermin, yüzü temizlenirken o güzel yemek kokularının yerine ağzına acı bir sabun tadı ve burnuna keskin bir sabun kokusu geldiği için yüzünü buruşturan Tuna'yı kucağına aldı, çocuk, hoşnutsuzluğunu belirten sesler çıkarıyordu. Kızı, babasının yanına getirdi; havada Turgut'un yüzüne doğru uzattı. Turgut, küçük kızın yanağından öptü ve ona iyi geceler dileyen, anlaşılmaz bir iki söz mırıldandı; ya da dudaklarını oynatarak mırıldanır gibi yaptı. Tuna için ikisi

de farketmiyordu; yatağa götürülme töreninin başladığını sezmişti; onun için bu kadarını anlamak yeterdi. Annesi onu geriye çekerken karşı koyduğunu belirtmek için, boşluğu küçük bacaklarıyla tekmeledi. Fakat bu çırpınma da bir işe yaramadı; havada yaptığı yolculuğa devam ederek kendini hizmetçinin kollarında buldu. Halılar ve parkelerle dolu yerde birkaç adım atmaya başladığı halde, adamdan sayılmayıp uçarak taşınması, ona yapılabilecek en büyük hakaretti. Kaşlarını çatarak, bu davranışı sessizce protesto etti. Fakat hızla yatak odasına götürüldüğünü ve karşı koymanın anlamsızlığını sezince, koridorda kaybolmadan önce, elini babasına sallayarak hiç olmazsa görevini yerine getirmeye çalıştı.

Sevgi, babasının ayağını uzatmasına karşı son tedbir olarak tırnaklarını Turgut'un etine batırdı. Turgut, sıçrayarak ayağını geri çekti: yaptığı hareketi unutmuştu. Gözlerini kitaplığına dikmiş düşünüyordu. Sevgi, ayağa kalkarak babasının yanına geldi, resim defterini uzattı. "Şimdi bunlar ne demek oluyor?" diye sordu Turgut. Bu çocukluk da ne zavallıca bir durumdu. Düz bir çizgi çizebilmek için yıllarca uğraşmak gerekiyordu. Bütün iş çizgide, diye düşündü. Gülümsedi. Belki de bütün hayatınca düz bir çizgi çizemeyecekti. Sevgi, parmağını çizgiler üzerinde dolaştırarak neler yapmak istediğini anlatıyordu: bu yuvarlak, adamın kafasıydı; altındaki daireler de elbisesinin düğmeleri. Ne kadar çok düğmesi vardı bu elbisenin: tam dokuz tane. Sevgi dokuza kadar sayabiliyordu. Bir erkeğin elbisesinde bu kadar düğme olur muydu? Olurdu: canı öyle istemişti. Her şeyin bir açıklaması vardı! Adamın gülümseyen ağzı, yüzünün biraz dışında kalmıştı; yüzünün biraz dışında gülüyordu adam. Adamın bacakları, elbisesinin içinde bir yerden başlıyordu. Kolları? Kolları görünmüyordu: elbisesinin içinde kalmıştı. Kolsuz ve bol düğmeli adam çok büyüktü: bu ne-

denle ağaçlar, evler, eşyalar, adama karışmıştı. Her şeye burnunu sokmuştu adam. Ne yazık resimde gerçek bir burnu yoktu. Neden evler küçüktü? Sevgi, ellerini iki yana açarak bu çaresizliğin de nedenini açıklıyordu: kâğıt küçük gelmişti. Bir daha evlerden başlamalıydı işe. Peki, bu karalamalar neydi? Kalemi bastırarak neden kâğıdın orasını burasını karartmıştı? "Aman babacığım anlamıyorsun işte. Onlar da süs." Şimdi ne yapmalıydı? Aklına bir şey gelmiyordu. Babası bulmalıydı ona ne çizeceğini. Hayır, öyle de yapmamalıydı; temiz bir sayfaya önce babası çizmeliydi. Gayet güzel bir elbise giymiş, saçları kıvrılmış bir kız çocuğu istiyordu. Elbisesinde de tam altı düğme bulunmalıydı: annesinin elbisesi gibi. Turgut, önce bu teklife yanaşmadı: akıldan çizmeliydi Sevgi. "Baba, ne yapayım? Aklıma hiçbir şey gelmiyor ki." Turgut razı oldu sonunda. Sevgi, gülerek, ellerini sallayarak, babasının çizişini seyretti. Sonra defteri aldı. Yapacağı resmi babasına beğendirebilmek için resim malzemesini, yeni toplanmış olan yemek masasına taşıdı. Sandalyenin üstüne çıktı, başını resmin içine sokarcasına çalışmaya başladı.

Nermin, Turgut'un karşısındaki koltuğa oturdu, Turgut'un yere bıraktığı gazeteyi aldı, karıştırdı; gelişigüzel bir yerinden okumaya başladı. Turgut, kımıldamadan oturuyordu. Turgut Özben: iki çocuk sahibi. Gerçek mühendislerin kız çocuğu olurmuş. Başını hafifçe öne eğerek, karısının okuduğu sayfalara baktı. Turgut Özben: evli ve iki çocuk sahibi. Çocuklarının babası ve karısının kocası. Evin erkeği. Erkek kuş. Sabahları penceresinden uçar gider ve bütün gün eşiyle çocuklarına yiyecek arar. Gazetede, bir bankanın talih kuşu uçuyordu: küçük, oyuncak gibi bir eve birtakım ikramiyeler taşıyordu. İkramiye taşıyan kuşların cinsiyeti nedir acaba? Yuvalarına aş taşıyan kuşlara yardımcı kuşlar. Bir kanat çırpmadır gidiyor. Yüzlerce, binlerce, milyonlarca

erkek kuş havada çırpınıp duruyor; hepsinin gagasında bir torba. Kanatlar, gagalar çarpışıyor, tüyler dökülüyor. Bazı kuşlar çıkınlarını düşürünce çevresindekiler hemen kapışıyorlar. Göz göze, gaga gagaya bir didişmedir gidiyor. Tırnaklar kıvrılıyor, gagalar bileniyor. Gökyüzünde büyük bir kavga sürüyor, kan gövdeyi götürüyor. Dişi kuşlar da, milyonlarca dişi kuş da, milyonlarca yuvalarının milyonlarca pencerelerinden bu kavgayı izliyor, bir yandan da yuvalarını yapıyorlar. Birden erkek kuş, kan ter içinde pencereden atıyor kendini içeri.

Nermin, başını gazeteden kaldırmadan konuştu: "Seni geçen gün arabada güzel bir kadınla görmüşler." Turgut silkindi, başını kaldırdı. Nermin gazeteyi indirdi. Turgut karısının yüzünü gördü. Gülümsemeye çalışarak: "Gazetede mi yazıyor?" diye sordu. Karısına yorgun gözlerle baktı. Nermin, gazeteyi yavaş bir hareketle elinden bıraktı. Turgut, onun sakin, meraklı yüzünü, biçimli ellerini, koltuğu çapraz kesen bacaklarını inceledi. Sonra hemen yoruldu, gözlerini kıstı: karısının görüntüsü hafifçe bulandı, uzaklaştı. Şimdi Nermin salonun çok uzak bir köşesinde oturuyordu. Turgut için: yüzlerce metre uzakta. Parmağını gözbebeğinin altına batırdı: bir Nermin yerinde kaldı, bir Nermin de, karısına benzeyen bir renkli gölge de, yukarı aşağı oynadı. İşte bir hayalden ibaret: parmağımla oynatabildiğim bir şekil. Parmağını gözünden uzaklaştırdı; elini saçlarında gezdirdi. Aile babasının saçlarının altın telleri azalıyor. Sesi, derinden çıkıyormuş gibi geldi Turgut'a: "Selim'in bir arkadaşı. Son aylarda tanımış Selim'i. Bana geldi." Gözlerini açtı iyice: görüntü birden hızla yaklaştı, büyüdü, keskinleşti. Tıpkı filmlerdeki gibi. Turgut başını kaldırdı: kadının başı bütün perdeyi kapladı. Konuşma: "Selim'in kız arkadaşı mı? Nasıl olur? Bize hiç bahsetmemişti... Yoksa sen tanıyor muydun?" Turgut, elleriyle, gözlerinin iki yanını kapadı: Ner-

min'in başını karenin içine yerleştirdi. "Hayır," dedi sadece. Konuşmak istemiyordu; düşünmek ve seyretmek istiyordu. Konuşmak için artık çok geç kaldığını hissediyordu. Birlikte başlamamışlardı. Nermin'le tanışmadan yıllarca önce yaşamaya başlamıştı. Önce bu boşluğu doldurmak, anlatmak, anlatmak gerekiyordu. Daha ilk tanıdığı günden başlamalıydı anlatmaya. Ve ilk günden başlamalıydı anlamaya, ilgilenmeye. Nermin, belki de bu kadar köklü bir açıklama beklemiyordu; bütün kadınların, ortak bir yaşantı sürdürebilmek için beklediği kadarını istiyordu. Düşünmek, hayatı ne karmaşık bir biçime sokuyor. Bu telaş içinde bekleneni veremiyorum. Her gün açıklanamayanlar biraz daha artıyor. Tarifi güç bir yorgunluk geliyor üstüme. Ellerini iki yana sarkıttı. İnatçı bir yorgunluk durumu güçleştiriyordu. Birkaç kelimeyle geçiştirmek imkânı varken, boğazı kuruyor, kurtarıcı kelimeler bir türlü çıkmıyordu ağzından. "Neler konuştunuz?" diye sorulmadan söylenebilecek bir iki sözü bulamıyordu. Sonra yarın, öbür gün daha çok konuşmak, hem olayı, hem de anlatmakta neden geciktiğini açıklamak zorunda kalacaktı. Şimdi bile, Günseli'den daha önce neden bahsetmediğini açıklamak gerekiyordu. Oysa, koltuğuna yapışmış, boş gözlerle karısını süzüyordu. Nermin ayağa kalktı; kadınlık içgüdüsüyle, çıkmazda olan konuşmayı sürdürmeye çalıştı: "Bu karşılaşma senin için üzücü mü oldu?" Turgut, birden sinirlenmeye başladığını hissetti. Ne olursa olsun çocuklarının babasını korumak gerekiyordu demek. Kendimi düşünmediğim zamanlarda bile, kendimden önemli bir şey olduğunu duyduğum bir anda bile, her şeyden önemli olduğum hatırlatılıyor bana. Ayrıca, bir ihanet kokusu var işin içinde. Nermin'e anlatamadığım bir olay, onunla paylaşılmayan bir yaşantı, bugün-kimi-gördüm-biliyor-musun-neler-konuştuk-biliyor-musun-hiç-böyle-bir-şey-beklemezdim-biliyor-musun-bütün-bu-olan-

lara-rağmen-seni-ne-kadar-seviyorum-biliyor-musun formülünün dışında garip bir davranış. Bir kadın... bu ne demek? Birlikte olduğumu başkalarından öğrendiği bir kadın. Hayat tehlikelerle dolu. Fakat yanlış yollardan her zaman dönülebilir. Yeter ki insan, kendisine verilen fırsatı zamanında kullanabilsin. Nermin de büyük kızını yatırmak üzere kalktığı sırada, bu fırsatı vermiş oluyordu. Masaya doğru yürürken acele etmedi. Turgut, arkasından seslendi -oysa, bir an önce gazeteyi alıp, sütunlar arasında dolaşarak, düşüncelerinden kurtulmak istiyordu-: "Henüz, Selim'den bahsedecek kadar uzak hissetmiyorum olayı." Nermin döndü: sorgulu gözlerle Turgut'a baktı. Turgut, acele ediyordu kurtulmak için: "Selim'in başına geleni tam olarak idrak edemiyorum daha. Bu ölüm, benim için bir kelime değil henüz. Bir gün belki daha rahat konuşacak bir duruma gelirim. O zaman..." Sustu. Telaş gösterdiği için utanmıştı. Utanma, birlikte tanıdıkları bir duygu değildi. Kendine kızdı. Demek bir gün, unutup rahatça bahsedecekti Selim'den. Nermin'i tatmin edememişti ve kendine ihanet etmişti. Nermin bakışlarını yumuşattı: "Nasıl istersen. Ben kendim için konuşmadım. Seni düşünerek..." Sözünü tamamlayamadı; eteğinden çeken Sevgi'yi eğilerek kucağına aldı. Ben her şeyden önce, çocuğumun annesiyim, demek istiyordu. Sen de babası olduğunu unutma. Bu meseleyle daha fazla uğraşamam: görevlerim var benim. Senin de var. Turgut gene koltuğuna gömüldü. Nermin'in yere bıraktığı gazeteyi, yerinden kalkmadan aldı. Aile babası Turgut, çocukları uyutulurken gazetesine dalmıştı. Bütün günün yorgunluğunu, karısının sevgili kocası dinlensin diye Amerikan pazarından aldığı rahat koltukta gideriyordu. Geriye yaslandı; koltuğun arka kısmı da onunla birlikte hafifçe geriye gitti: aile babalarının geceleri kötü şeyler düşünmelerini önlemek için sayısız tedbirleri vardı medeniyetin. Gazeteyi tem-

bel gözlerle inceledi. Neyse, aile babalarının başına gelen bir aksilik yoktu o gün. Hepsi uslu durmuştu. Oysa, yazılamayan ne acıklı olaylar vardı. Haber aldığımıza göre, iki çocuk babası genç bir mühendis, son günlerde evinde kötü kötü düşünmektedir. Özellikle, karısı çocukları uyuturken karanlık düşüncelere dalan bu genç adam yuvasının geleceği hakkında planlar kurmadığı gibi... gazeteyi elinden bıraktı. Yanındaki sehpanın üzerindeki bir kutuya konulmuş olan pipolarından bir tane aldı: sigaranın zararlarını düşünen karısı ona değişik pipolar almıştı. Pipoyu yakmadan ağzına soktu. Onu Günseli'yle görmüşlerdi. Belki Aysel'le de görmüşlerdi. Onu görüyorlardı. Hiçbir şey yapmadan, aptalca bir düzen içinde yaşarken kimse görmüyordu. Sonra, alışılmışın dışında en küçük bir davranışını görüyorlardı. Nasıl görüyorlardı acaba? Sizi gördük, diyorlardı. Bütün gün sadece bakıyorlardı; sonra akşam evlerine dönünce rahat koltuklarına gömülüp kimleri gördüklerinin bir muhasebesini yapıyorlardı. Önce erkek, gördüklerini anlatıyordu, sonra başkalarının görüp ona söylediklerini anlatıyordu, en sonunda da başkalarının dahabaşkalarından duyduklarını anlatıyordu. Sonra kadın başlıyordu: ona gelenlerin gördüklerini anlatıyordu. Anlatma bitince, yoruma geçiyorlardı. Birbirlerine, gördün mü? diyorlardı. Gördün mü? Peki neden ben kimseyi görmüyorum? Görmesini bilmek gerek; bakarak dolaşmalı. Parmağını havada sallayarak; görürsünüz, dedi; hepsine. Hepiniz görürsünüz. Ben size gösteririm. Yıllarca konuşur durursunuz artık. Rahat koltuğundan kalktı: rahatsız olmuştu. Düşünene bu koltukların faydası yok. Bir sandalyeye oturdu. Düşünceli görünüyorsunuz Turgut. Ne korkunç bir iftira. Beni mi düşünceli görüyorsunuz? Hiç âdetim değildir: düşünmem. Hayır, düşünceli görünüyorsunuz. Muhakkak bir sıkıntınız var. Demek yakalanmak için bir tuzak bu. Düşünceli görünüyor-

sunuz. Düşünmeyince kurtuluyorsunuz. Neyin var, düşünceli görünüyorsun. Bu sözden sakınmalı. Düşüncesiz de olma. O zaman da ne kadar düşüncesiz bir adam derler. Düşünün, düşünün ama durup dururken düşünmeyin. İşinizde çalışırken düşünün. Ev satın alırken düşünün. Çocuklarınızın geleceğini düşünün. Yalnız, akşam evde otururken, durup dururken düşünmeyin. Arka odadan Sevgi'nin sesi geliyordu. Uyumuyor. Gidip bir görünmeli. Nermin bekler. Babalar çocuklarına, uyumadan görünürlerse çok etkili olur. Müşfik fakat kararlı bir sesle konuşulur. Nermin, sen görünmeyince bir türlü uyumuyorlar, diyor; babalık ve aile reisliği duygusunu okşuyor. Sen söyleyince başka oluyor. Seni görünce susuyorlar. Babaları olmadan uyumuyorlar. Görünüşte ne masum bir söz. Tercümesi: hiçbir akşam ve pazar, beni onlarla yalnız bırakma. İş yolculuklarını ne yapayım? Bırak başkaları gitsin. Şirkette adam mı yok?

Terliklerini sürükleyerek çocukların odasına doğru yürüdü. Beni neden çağırdınız demekti bu yürüyüş. Fakat kimse aldırmadı onun bu inceliğine; böyle özelliklere ancak romanlarda dikkat ederlerdi. Sevgi, babasının geldiğini görünce, hemen yatağında ayağa kalktı. Turgut'un odaya girişinden, kendisini şımartacağını sezmişti; uyuma meselesinde annesinden yana olmadığını anlamıştı. Bir aksilik vardı babasının üstünde: çekingen bir aksilik. Sevgi'yi uyumaya zorlamayacak bir aksilik. Yalnız, babasına çok dayanmaya gelmezdi; sonunda annesine kalacaktı. Birçok meselenin çözümünde annesinin daha önemli bir payı vardı. Babasına sarılırken, yan gözle de annesine bakıyordu. Turgut, matematiğe akılları ermiyor ama sezgileri yerinde, diye düşündü. Ne yazık, birkaç yıl sonra büyüyecek ve sezgileri zayıflayacak. Kötü bir devre. Ya hep küçük kalsalar, ya da birden büyüseler. Bu yavaş büyüme dayanılmaz bir şey. Yanınızda yetişen bir şeyin siz anlamadan büyümesi. Bir bakıyorsu-

nuz, sevilip okşanmayacak kadar büyümüş. Siz de buna, yavaş yavaş, hissetmeden, o kadar alışmışsınız ki artık sevip okşamak istemiyorsunuz zaten. Bütün duyularınız, bu yavaş gelişmeyi, size sezdirmeden izlemiş, Akıl, ya akıl? En aptal tarafımız. Hiçbir şeyin farkında değil. Kızını kucağına aldı. "Çok sıkı bir sarılacağız ve ondan sonra hemen uyuyacaksın." Sevgi'yi eğilerek yatağa bıraktı ve karısına bakmadan odadan çıktı.

Böyle bir düzen içinde insan düşünebilir mi? Büyük ve güzel şeyleri demek istiyorum. Önce eşya engel oluyor, sonra şartlar: kalorifer, hizmetçi, çocuk odası. Düşünmek için kendime bir daire tutsam. İçinde, düşünmeye engel olacak eşyalardan hiçbiri bulunmayan küçük bir daire. Kapıdan girer girmez ayakkabılarımı çıkarıyorum ve düşünme terliklerimi giyiyorum. Odalardan hiçbirinin özel bir adı yok; hepsi de sadece oda. Bir odada, sandalyenin üstünde, düşünme elbiselerim duruyor. Üstümdekileri çıkarıp hemen bir dolaba kaldırıyorum ve dolabın kapağını hemen kapatıyorum. Ne dolabı olduğu belli değil; dolap işte, her şey konabilir içine. Her şey, düşünmeyle ilgisine göre adlandırılıyor, her şey düşünmeye yaradığı oranda önemli. Orada ne düşüneceğim? Kim bilir? Oraya gitmeden belli olmaz. Ne düşüneceğimi düşünürüm. Hayır. Önce Ahmet Bayır'ın arkadaşı gibi düşünmeyi öğrenirim orada. Sonra otururum yazarım. Yazmak mı? Bu kelimeden ürktü birden. Ne demek yazmak? Yazmak, kendi düşünceleriyle ilgili bir belge ortaya koymak. Ne kadar ürkünç bir iş. Kafamın içinde belirsiz yaratıklar olarak yüzen ve sadece var olmalarıyla yetindiğim cisimciklerin resmini çizmek. Rüyaların resmini çizmek kadar güç. Fakat Selim yazdı. Adres defterindeki düzgün yazısına hiç benzemeyen bir yazıyla karanlık satırlar doldurdu. Hayır, okumak daha iyi. Otomobilin bagajın-

da duran karton kutunun içinde yatıyorlar. Yarın yola çıkacağım ve kimse bilmeden okuyacağım. Hayır. Günseli bilecek. Belki düşünme evine onu da çağırabilirim; Selim'den, dinlemesini öğrenmiştir hiç olmazsa. Bazı durumları anlatmak ne kadar zor. Nerminciğim, ben bir yolculuğa çıkıyorum, Selim'in yazılarını okumak için. Peki, neden evde okumuyorsun? Hep birlikte yorumunu yapardık. Ne kadar iyi olurdu. Sevgi de konuyla ilgili resimler yapardı, değil mi? Selim Amcanın resmini yap bakalım. Anne, Selim Amca kim? Ben tanıyor muyum? Bir amca işte. Başka amcalara benzemez. Kaya Amcaya benziyor mu? Elbisesinde kaç düğme var? Yanına ne çizeyim? Bir tabanca çiz. Turgut, münasebetsizlik etme. Çocuklara neler söylüyorsun? Selim Amca uzun bir adam, Sevgi. Nerede şimdi? Yaramazlık yaptı, alıp götürdüler evinden. Bütün bu yazıları Selim Amca mı yazmış baba? Hayır çocuğum, ben yazdım. Ben de Selim Amca gibi yazılar yazacağım büyüyünce. Murat gibi duvarlara yazmayacağım. Kim Murat? Nasıl bilmezsin baba? Kaya Amcanın oğlu. Kayaları da çağırsaydık Nermin. Hep birlikte okurduk. Karısı uyuklardı. Bir incelik olarak Selim'in sevdiği yemekleri yapardık. Pikaba da Chopin'in sonu cenaze marşı olan sonatını koyardık. Görülmemiş burjuva inceliklerini gösterirdik. Günseli'yi çağırırdık. Bize gözyaşları içinde aşkını ve Selim'in son günlerini anlatırdı. Hep birlikte yapardık, hep birlikte. Her şeyi yaptığımız gibi elbette bunu da birlikte yapardık. Yalnız bir tek şey hariç: hep birlikte ölmezdik sonunda. O Selim'in işi. Bizler seyirciyiz sadece. Dünya bir penceredir; her gelen öldü geçti. Sonra oturur briç oynardık. Sonra pasta yerdik. Sonra gene okurduk. Sonra, bir aralık, hava güzelse, biraz Boğaz'a kadar uzanırdık üç araba halinde. Sonra geri dönerdik. Sen, küçük sandviç ekmeklerine, o güzel mezelerinden sürerdin. Kokteyllerimizi içerken okumaya devam ederdik. Kaya'nın

karısı her zamanki gibi uyuklamaya başlardı. Sonra, gözlerini açardı: aman ne güzelmiş çocuklar, tatlı tatlı uyuttu beni, derdi. Bir kerede bitirmezdik hepsini. Her salı, bir Selim günü düzenlerdik. Bir hafta bizde, bir hafta Kayalarda, bir hafta... Kaya derdi ki: neden bunları kullanıp birşeyler yazmıyorsun? Nermin atılırdı: sen istersen her şeyi yaparsın. Yazdıklarını akşamları bize okursun, hep birlikte düzeltiriz. Aylardır bu konuda çalışıyorsun; bu kadar vaktini verdin buna. Uğraştığına değsin. Hep bir ağızdan: tabii, neden yazmıyorsun? Benim tanıdığım bir yayınevi sahibi var: kolayca bastırırız. Gazetelerde sanat haberleri yazan bir arkadaşım var: biraz bahseder. Reklamcı biri var: kapağını yaptırırız. Kuşe kâğıdına basılmış nefis cıvıl cıvıl şömize bir kapak. Siyah çerçeveli ciddi bir ilan: bu kitap ne ciddi kavgaların, ne büyük ve yaygın sıkıntıların, ne de ezilen insanların romanıdır; bu kitap, mustarip bir ruhun iç çekişlerinin romanıdır. Sizlere hizmetten şeref duyan yayınevimiz iftiharla sunar: Tutunamayanlar. Belli başlı bütün kitapçılarda bulunur. Taşraya ödemeli gönderilir. Büyük bir gazetenin sahibi, bizim kayınpederin liseden arkadaşı. İlanı çok ucuza yayımlatırız. Belki tefrika yapmaya bile yanaşır. Duyurma işini bana bırakın. Sonra, küçük dedikodular çıkarırız yavaş yavaş. Yazar, eserinin o kadar etkisi altında kalmış ki neredeyse kendini öldürüyormuş. Tutunamayanlarla birlikte yaşayacağım diye tutturmuş. Aylarca kendine gelememiş. Dilenci filan görmeye dayanamıyormuş artık. Bir süre sinir buhranları geçirmiş. Az kalsın karısından ayrılıyormuş bu yüzden. Allah yazdıysa bozsun: Kaya o ne biçim söz. Henüz tam iyileşmemiş. Evine gelenlerle konuşmuyormuş. İnsanlardan nefret ediyormuş. Hayır, insanları seviyormuş ama, genel anlamda. Bunun dışında kimseye tahammülü yokmuş. Olayı gerçek hayattan aldığını söyleyenler de var. Yok canım! Böyle olaylara rastlıyor muyuz çevremizde? Adamın

muazzam bir hayal gücü var. Adam filan değil. Çok genç bir çocukmuş. Daha liseye gidiyormuş. Olamaz. Çok derin bir hayat tecrübesi var bu kitapta. Hayır canım: bizim oğlanla aynı mektebe gidiyorlarmış. Şu Fransa'da bir kız çıktı ya; işte onun gibi. O kızcağıza da inanmamışlardı başında. Kaya Amca, bak Selim Amcanın resmini yaptım. Murat da çok seviyor Selim Amcayı. Büyüyünce onun gibi intihar edecekmiş. Çocukların yanında konuşursanız böyle olur işte. Onlara çok güzel şeyler öğretiyorsunuz. Bu Selim'den çok konuşuluyor artık; başım ağrımaya başladı hafiften. Şimdi anlıyorsun değil mi neden gitmek istediğimi? Anlasan da geciktin biraz. Ben anlıyor musun dedikten sonra anlamak, ya da ben söylemeden önce anlasan da, anlamak diye bir meselenin varlığı... Bütün bunlara dayansam bile, Selim'i seninle paylaşmaya razı olsam bile, sonunda başın ağrıyacak, Kaya da, karısı da senin başını ağrıtabilir. Belirli bir sınırı geçerlerse başın ağrır. Ben mutlak bir yoğunlaşma istiyorum: kolumu bacağımı unutturacak bir yoğunlaşma. Hem de boş yere, durup dururken bir yoğunlaşma. Sana yoğunlaşmadan nasıl bahsetsem? Gerçekten bu kelime, aramızda hiç geçmedi. Bunun gibi birçok kelimeyi karşılıklı hiç kullanmadık. İşte karıcığım, bütün bu nedenlerle, ben de bu yazıları evin dışında okumalıyım. Direksiyonunu istediğim doğrultuya çevirebileceğim bir arabanın arkasında yatan ve beni, sana tarif edemeyeceğim bir biçimde ilgilendiren bu yazıları uzun bir yolculuk boyunca okumak niyetindeyim. Uzun ve hazin bir yolculuk olacak: geçmişten geleceğe uzanan bir yolculuk. Bu yolculukta ben gelişimimi yaşayacağım. Kendime bu hürriyeti vermeden önce, kutuyu açıp bir satırını bile okumaya cesaret edemezdim. Yol uzun ve zahmetli. Bana müsaade.

Çocukları uyutan Nermin, yüzünde muzaffer bir yorgunluk ifadesiyle geldi. Biraz önce kocasına o kadından bahset-

mekte acele etmişti. Ah "o kadınlar". Turgut'un yüzünde ve hareketlerinde sakin bir görünüş vardı; bu meseleyi hemen unutması gerektiğini düşündü Nermin. Karşılıklı oturdular; Turgut'un ertesi gün yapacağı iş yolculuğunu konuştular. Turgut heyecansız görünmeye çalışıyordu. Düz bir sesle konuşuyordu: bir gün gelecek bu yolculuklar azalacaktı, sonra bitecekti. Bütün insanlarda bulunan oturup yerleşme eğiliminden bahsetti. Sonu belirli bir işle uğraşmak insana huzur veriyordu. Nermin konuşmaya başlayınca bu sahte durgunluk bir anda bozuluyordu: düşüncelerine dalıyordu bir anda. Nermin'in sözlerinin bitmesini büyük bir sabırsızlıkla bekliyordu. Düşüncelerinden kurtulabilmek için anlatmaya, gelişigüzel anlatmaya karşı bir susuzluk duyuyordu. Nasıl olursa olsun, bu zamanı, bu ağır geceyi geçirmek gerekiyordu. Düşüncelerini kendine saklamak isteyen bir insan olarak yataktaki yakınlığın getireceği huzursuzluktan korkuyor, konuşmayı uzatıyordu. Günün yaşandığı bu odada, elbiselerle yapılan bu oturum, günün devamıydı onun için. Yatak odasında yeniden başlaması gereken bir yaşantının düşüncesi onu yoruyordu. Orada sahte ve zorlama bir davranışı sürdürmek çok zahmetliydi. Yolculuğa çıkmadan önceki gece insan hemen arkasını dönüp yatamazdı. Çocuklar uyumuştu. Konuşma, anlamını kaybetmeye başlamıştı. Hiçbir dış etkenin bozamayacağı yakınlık, kaçınılmaz duruma gelmişti. Bu huzursuzlukla, karısından önce kalkarak yatak odasına doğru yavaş yavaş yürüdü.

Korkuyorum Olric. Kendimi elevermekten korkuyorum. Majesteleri bana güvenebilirler. Ne zamandan beri majeste olduk Olric? Geçen gün konuşmuştuk efendimiz: yeni bir krallığın hüküm sürmeye başladığından söz etmiştik. Demek yeni saltanatımız başlıyor. Öyle oluyor efendimiz. İçimi bir soğukluk kapladı Olric. Uzaktaki ülkemin, buzlar ülkesinin bir özlemi olacak bu Olric. Bu sahte sıcaklık beni

hiç ısıtmadı; şimdi anlıyorum bunu. Sıcak ülkelerin, insanın beynini uyuşturan büyüsüne kapıldım bir süre. Şimdi bu yatak, bana ülkemin bütün buzlarından daha soğuk geliyor. Bu kocaman yatakta kaybolacağımı sanıyorum. Bana, bu bilinmeyen ülkeye gelmek üzere yola çıkmadan önce söylemişlerdi Olric; bizim ülkenin az görünen güneşini arayacağımı söylemişlerdi. Çok geç kalmadan birşeyler yapmalıyız. Kraliçe geliyor efendimiz: biraz kendinizi toparlasanız. Beni bırakmayacaksın, değil mi Olric? Sizi ne zaman yalnız bıraktım efendimiz? Perdeleri kapadı: bu Turgut'un göreviydi. Işık yanarken pencereye ancak erkek yanaşabilir yatak odasında. Buradaki âdetlere bir türlü alışamadım Olric. Bana öyle geliyor ki bizim soğuk ülkemizde, insanlar arasında, bu kadar sık ortaya çıkmasa da, bu kadar çok sözü edilmese de, bu kadar yerli yersiz bahsedilmese de, daha başka türlü, daha başka anlamı olan bir sıcaklık vardır.

Yatağın yanında kımıldamadan duruyordu. Soyunmadan, öyle hareketsiz bekliyordu. Nermin yaklaştı, kravatını çözdü. Kötü bir başlangıç. Bana dokunulmasını istemiyorum Olric. Sinirlisiniz efendimiz. Yapamıyorum artık, Olric. Ben kral rolüne daha fazla devam edemeyeceğim. Bu elbiseler beni sıkıyor; soyunmak da istemiyorum. Düşünce elbiselerinizi mi istiyorsunuz? Yamansın Olric. Hiçbir şey belli etmezsin. Duymamış gibi yaparsın. Çok yükseklerde olabilirdin. Ben yerimi seviyorum efendimiz. Yerimi biliyorum. Beni kraliçeye takdim etmediğiniz için size hiç gücendim mi? Bir türlü fırsat olmadı Olric. Münasebetsizliğimin ben de farkındayım. İstersen bu gece... "Soyunmayacak mısın daha? Yarın erken kalkmayı düşünüyordun." İyi bir düşünce bu. Erken uyumalıyım. İsteksiz bir hareketle elini gömleğine götürdü. Nermin, vücudunu kapatmaktan çok açık bırakmak için yapılmış bir gecelik giymişti. Bu gece ayrılık gecesi. Başka ne giyebilirdi? Ne garip. Beni soyunurken

görmesini istemiyorum bu gece. Garip bir utangaçlık içindeyim Olric. Buzlar ülkesindeyken de öyle olduğunuzu söylerlerdi. Soyunurken kimseyi yanınıza yaklaştırmazmışsınız. Annenizden bile utanırmışsınız soyunurken. Ne garip: ben bütün bu huylarımdan vazgeçtiğimi sanıyordum. Kaybettiğim bütün eski alışkanlıklarımın beni sardığını hissediyorum şimdi. Özlemden mi dersin? Bilemeyeceğim efendimiz. Ben sizin kadar okumuş değilim. Daha çok, kendimi yetiştirmiş sayılırım. Kravatını asmak için gardrobun kapağını açtı ve artık yatağa girmiş olan Nermin'le arasında yer alan kapağın gerisinde soyundu. Kapağı kapattı: birden, onu seyreden Nermin'in gözleriyle karşılaştı. Boşuna telaş ediyorum. Her zamanki gibi davranıyor aslında. Beni seyretmekten hoşlandığını bu gece mi öğreniyorum? Fakat, yatağa yaklaşınca gene cesareti kırıldı, kapıya doğru yürüdü: "Bir kitap alıp geliyorum," dedi.

Önce mutfağa gitti; buzdolabını açıp yiyeceklerin karşısında durdu bir süre. Burada güzel günler geçirdiğimizi inkâr edemezsin Olric. Burada yaşamanın rahat bir yanı olduğunu sen de biliyorsun. Belki bu arada seni çok ihmal ettiğim olmuştur. Fakat, her zaman varlığını hissettiğim de bir gerçektir. Seni hiçbir zaman yanımdan ayırmadım. Bana bunları açıklamak zorunda değilsiniz efendimiz. Üzerinize titrediğimi belli etmeden her zaman yardımcı olmaya çalıştım size. Birlikte daha güzel günler göreceğiz Olric. Şimdiden uzak ülkemin kokularını duyar gibiyim. Buzdolabı açık kaldı: ondan olacak efendimiz. Bu iyi bir işaret Olric: güler yüzlülüğünü kaybetmemişsin. Gerçek neşeyi unutmamışsın. Benim gibi, başkalarına hırslanarak neşelenmek gibi aldatıcı bir eğlenceye kaptırmamışsın kendini. Kendini koruduğuna sevindim. Üşümeye başladığını hissetti. Buzdolabını kapadı. Canı bir şey istemiyordu. Mutfaktan çıktı.

Başka duvarların arasında mı kapayacağım kendimi der-

sin Olric? Efendimiz daima en iyi olanı bilirler. Benimle, karımmışsın gibi konuşma Olric. Senden bana güven vermeni istemiyorum. Gözünü kapadı: kitaplığından bir kitap çekti.

Dönüşte, çocukların odasına uğramak gibi bir soğukluk yapsam mı Olric? Her şeyi yapabilirsiniz efendimiz. Artık işimiz soğukluk yapmak değil mi? Evet Olric. Buna mecburuz. Bu kargaşalıkta çocukların yeri ayrı olsa gerek efendimiz. Onların, büyüyünceye kadar gece üstleri örtülmeli, terleyen alınları silinmeli; onlara bu fırsat verilmeli bana kalırsa, efendimiz. Peki Olric. Bu gece senin gecen. Bu gece isteklerin yerine getirilecek. Her zaman böyle hareket edeceğim anlamına gelmez bu biliyorsun. Ben yerimi bilirim efendimiz.

Yatağa girdi, konuşmadan kitabı açtı, okumaya çalıştı. Biraz sonra, karısının yumuşak kolunu, boynunda hissetti. Döndü, ona sarıldı.

O gece Turgut karısıyla, bütün geçmiş alışkanlıklarını, bütün birlikte geçen yaşantılarının verdiği alışkanlıkları kullanarak sevişti. Ona artık verebileceğim bir şey kalmamış Olric. Alışkanlıklarımdan başka verebileceğim bir şey kalmamış ona. O ise, bütün bu uzun sevişmeyi, onu şimdiden özlemeye başlamam gibi bir duyguyla açıklıyor. Oysa Olric, içimde özlemini duyduğum uzak ülkemin soğukluğu, beni başarısızlığa uğratabilirdi. Nermin için yeni bir durum: üzerinde fazla durmamıştır. Belki biraz hissetmiştir. Bu, son savaşımız olacak Olric. Sonu nasıl gelirse gelsin, yorgun ordumuz son savaşını veriyor. Askerler, yorgun ve isteksiz. Zafer ya da yenilgi onlar için aynı anlama geliyor artık. Artık savaşmak istemiyorlar.

Bittiği zaman Nermin, başarılı bir kumandan gibi gülümsüyordu. Turgut, onu son defa öperek yavaşça arkasını dön-

dü. Artık sarılarak yatamam Olric. Yüzükoyun yatarak ellerini çarşafa bastırdı. Eşyalarımızı hazırla Olric; gidiyoruz.

Uzun süreden beri ilk defa o gece rüya görmeden aralıksız uyudu. Belki de uyandığı zaman gördüğü rüyaları hatırlamadı, hatırlamak istemedi. Belki de ilk defa, uyandığı zaman, kafasında tek düşünce olmasını istedi. Tek bir amaçla uyanmak istedi ilk defa: kalkmak ve yola çıkmak.

18

Uyandık Olric. Kalktı, tıraş oldu, giyindi. Radyoyu açtı. Bir banka onlara iyi günler diledi. Sana da iyi günler sayın banka. Kâbusları geride bıraktık Olric. Doğan güneşle birlikte yola çıkacağız. Kahvaltı istemedi. Bavulu hazırdı. Çocuklar uyuyordu. Onları kısa bir süre seyretti. Hafif bir sersemlik hissediyordu. Misafirlikte geçen bir gecenin sabahında duyulan şaşkınlık gibi. Eşyaya, duvarlara yabancı gözlerle baktı. Yapılacak işler çabuk bitiyor. Kendine iyi bak. Arabayı dikkatli kullan. Olur. Şehre erken varmak istiyorum. Hemen yola çıkmalıyım. Karısını öptü. Allahaısmarladık. Güle güle. Fazla konuşmayınca her şey ne kadar çabuk bitiyor. Merdivenlerden indi. Kapıcı başıyla saygılarını sundu; eğildi, beyefendiye sokak kapısını açtı. Bavulu taşımak istedi; Turgut bırakmadı: hayatı fazla karmaşık duruma getirmek gereksiz. Senin kapıyı açman yeter. Bu yardımın yüzünden aramızda faydasız sözler geçecek. Arabanın bagajını açtı, kutunun yanına bavulu yerleştirdi: filmlerdeki soğukkanlı banka soyguncuları gibi. Seyirciler, kutunun içinde ne olduğunu biliyorlar; oyuncular bilmiyorlar. Bagajı kapadı. Artık bu kutunun götürülmesine kimse engel olamaz. Biraz sonra araba köşeyi dönecek, gözden kaybolacak; sahne değişecek. Hafif bir sonbahar rüzgârı kolonyalı yüzünü okşadı; bir serinleme duydu. Pencereden kendisini seyreden ka-

rısına elini salladı; anahtarı kilidin içinde yavaşça çevirerek otomobilin kapısını açtı. Bu işleri yapanlar, göründükleri kadar soğukkanlı değildir Olric. Bütün hırsızlar sonunda kalpten ölüyorlarmış. Böyle görünmek de bir ustalıktır, efendimiz. Teşekkür ederim, Olric. Kontağı çevirdi, motoru çalıştırdı. Yanındaki pencereyi indirdi; hafifçe dışarı sarkarak karısına tekrar el salladı. Soğukkanlılığınıza hayranım, efendimiz. Tam, bir dakika otuz beş saniyemiz var Olric. Bir dakika sonra köşeye varmış olmalıyız. El frenini boşalttı. Debriyaja basarak arabayı vitese taktı. Artık arkamıza bakmaya lüzum yok Olric. Heyecanlanıyorum efendimiz. Hareket ediyoruz Olric. Ayağımı debriyajdan çekiyorum ve yavaşça gaza basıyorum. Yavaşça sokağı geçtiler, köşeyi döndüler. Belki şu anda arkamızdan su döküyorlardır. Arabayı hızlandırdı. Uğurlar olsun Olric. Uğurlar olsun efendimiz. Tanrı efendimizi korusun.

Şehir yeni uyanıyordu. Kapıların önüne konulmuş çöp tenekelerini, sokakların ortalarına dökülmüş çöpleri geçtiler. Polisler, kavşaklara henüz gelmemişti. Otomobiller büyük bir hürriyet havası içinde, istedikleri yerden dönüyorlardı. Hava aydınlandığı halde, bazı dalgın otobüsler ve sokak lambaları ışıklarını söndürmemişlerdi. Yerden hafif bir sis yükseliyordu. Etrafı maviye boyayan bu sisin içinde yer yer, apartman kapılarının önünde gerinen kapıcılar görünüyordu. Çöpçüler, büyük bir toz bulutu içinde, yerleri süpürüyorlardı. Ana caddelerden birine çıktılar. Bir taksi şoförü, ağzı açık, arabasının içinde uyuyordu. Geçerken hafifçe kornaya bastı: uyan dostum. Küçük bir dükkânın önünde durdular. Sabaha kadar açık, sonra gene açık bir dükkân. Uykulu gözlerle onları süzen tezgâhtardan, sigara ve ufak tefek yiyecek birşeyler aldılar. Anadolu'ya gidiyorum Olric. Selim'in doğduğu topraklara gidiyoruz. Taşralı, der-

dim ona. Yiğidin harman olduğu yerden geldim, derdi. Araba vapuru kuyruğuna girdiler. Dilenciler, satıcılar, arabanızıtemizleyelimmiağabeyler, biletinizialalımmıamcalar çevrelerini sardı. Vakit daha erken: tembel bir kuşatma. Her satıcıdan bir şey aldı; yalnız, arabanızınarkasınaasarsınızsallanırdurur maymundan almadı. Biletini aldırdı, dilencilere para verdi. Şöhreti çabuk yayıldı; başka kalabalıklar sardı çevresini. Vapurun gelmesiyle kurtardılar yakalarını. Vapurdan indikten sonra bizi kimse tutamaz Olric. Kocaman otobüslerin arasından vapura girdiler. Bu kadar insan nasıl oluyor da aynı yere gitmek üzere anlaşıp bir araya geliyorlar, yola çıkıyorlar? Ne çabuk karar veriyorlar? Bizim karar vermemiz ne kadar uzun sürdü oysa. Bir iki kişi olsa neyse: yüzlerce binlerce kişi nasıl şaşırmadan doğru otobüslere binip istedikleri yere gidiyorlar? Neden oraya değil de şuraya gidiyorlar? Anlaşılmaz bir düzen bu. Ben nereye gideceğimi bilemiyorum mesela. Herkes sizin gibi olsaydı bu ülke şimdiye kadar kalkınmış olurdu efendimiz. Çok şeyler biliyorlar Olric, çok farklı şeyler biliyorlar. Kimi, pencerenin yanında oturmayı akıl ediyor, kimi ön tarafta yerim olsun diye diretiyor. Kimden ne zaman öğrendiler bu kadar bilgiyi? Bazısı sigara içiyor: öyle olur olmaz bir marka değil, kendi istediği sigaradan içiyor. Bazıları da, yol uzundur diye, bir sürü gazete, dergi alıyor otobüse binmeden önce. Gazete satanlar biliyorlar onların ne çeşit dergileri istediklerini; hemen koltuklarının altındaki yığından, kılıç çeker gibi çıkarıveriyorlar. Sen o dergilerin daha adını bile duymamışsın; şöyle ikiye katlayıp uzatıyorlar bir anda. Zehirlenmeden sigara içmek için ağızlıklar, saymak için tespihler satıyorlar; çakmağını dolduruyorlar, içine taş koyuyorlar. İhtiyaç sahipleri ve onlara ihtiyaçlarını temin için didinenler. Bu işler ne kadar uzak geliyor bize. Aralarındaki gizli bağı göremiyoruz. Sen tam, bu adam elindeki eşyayı kime satar, diye

düşünmeye başlarken birden başka bir adam, beklenmedik bir adam elini kaldırıyor, ver bakalım bir tane, diyor. Yağmurlu havalarda ayakkabı boyacıları vapura binmiyor; herkes işini biliyor bizden başka. Ben bütün insanlara hayranım Olric. Bütün satıcılar, biletçi yanlarından geçerken nasıl gülümsemek gerektiğini ve arkasından nasıl küfredileceğini biliyorlar. Biletçi de işini biliyor: atarım sandığınızı denize bir daha görürsem, diyor. Nasılsın arkadaş, bir sigara ister misin? demiyor mesela. Benim yanımdan geçerken de saygılı bir tavır takınıyor. İçlerinden bir tanesi bile görevini şaşırsa, kim bilir ne karışıklık çıkar. Vapur altüst olur. Hepimiz denize dökülürüz. Oysa hepimiz her şeyi çok iyi biliyoruz. Bizi artık kimse tutamaz Olric. Kirli ve güzel şehrimizden ayrılıyoruz. Yanımızdaki arabanın şoförü radyoyu açıyor, sabah bültenini dinliyor. Herkes olup bitenleri merak ediyor: başbakan ne dedi? Vietnam'da durum nasıl? Bakalım De Gaulle gene ne yapacak? Kimse De Gaulle'ü bizim gibi değerlendirmiyor. Onlar için etli canlı bir adam De Gaulle. Bizim için bir fıkranın sembolü. Bakalım bugün neler olacak. Yol ve hava durumu nasıl? Kırk ikinci kilometrede toprak kayması varmış: bizim yol üzerinde değil. Ferahlıyoruz. Üzülmeyin, bizim için de sıkıntılı bir haber bulunabilir. Sonra hafif müzik başlıyor: hemen kapatıyoruz. Hiçbir şeye gerektiğinden fazla önem vermemeli; gerekeni öğrendik, bu kadarı yeter bize. Hafif bir yağmur başladı: radyo söylemişti zaten. Denizin rengi değişiyor; ayrılırken denizi bu renk bırakmak istemiyorum Olric. Damlalar vapurun kenarına çarpıyor. Islak demir kadar içime sıkıntı veren bir şey yoktur. Vapuru ıslak bir demir yığını olarak hatırlamak istemiyorum. Denizi külrengi bir sıvı olarak bırakmak istemiyorum. Sonra, hep bu renkte hatırlarım diye korkuyorum. Çok hüzünlü sözler söylüyorsunuz efendimiz. Yer yer bulutlu olacak, demişti radyo. Belki bulutlu ol-

mayan bir yer buluruz efendimiz. Şimdi evde ne yapıyorlar acaba? Günlük hayatlarını yaşıyorlar efendimiz. Bir sarsıntı: yanaştık Olric. Maceramıza başlayabiliriz artık.

Sarsıntılı parke bitti, asfalt yola girdiler. Tilt lastikleri iyi yolculuklar diler. Yol boyunca reklamlarımız size arkadaşlık edecektir. Tepeler ve düzlükler boyunca, en iyi yerlerde manzaranızı kesecektir. Beş yüz metre ileride benzin istasyonumuz. Depomuzu dolduralım Olric. Benzin istasyonuna varmadan solda küçük bir toprak yol. Yolun başında tahta bir tabela: çarpık bir yazıyla, bir çiftliğe gittiğini yazıyor. Daha yolun başında insanın aklını çelmeye çalışıyorlar. Belki de dönenler içindir. Kim gider oraya acaba? Durup beklesek mi? Arabayı yolun kenarına yanaştırdı, durdu. Ağaçsız, sıkıcı bir yer. Otomobiller hızla geçip gidiyorlardı yanlarından. Hep merak ederdim Olric. Çok beklemek gerekecek efendimiz. Olur, yola girelim. Modern bir benzin istasyonu: boyalı, küçük bir kadın gibi. Camlı odadan, sakalı uzamış kirli bir adam çıktı. Onu daha yenileyememişler. Necati Bey bu istasyonlarda çok para var diyor; bütün mesele güvenilir bir adam bulmakta. Sonra, oturduğun yerden para kazan. Binayı şirket yapıyor. Benzini şirket getiriyor. Sakalı uzamış, güvenilir bir adam yeter. Her gün tıraş olup temiz giyinenlerden çekinmeli. İnelim, lastikleri kontrol etmek gibi bir iş yapalım. Yolda kalırız sonra. Tilt lastikleri kullansaydınız kalmazdınız. Elini alnına koymuş bir adam, eğilerek düşünüyor. Lastiklerine üzülerek bakıyor. Tilt kullanmamış olmanın acısı içinde. Lastiklere birer tekme attı: şoförler gibi. Bu reklamları, nasıl yapıyorlar acaba? Al şu elli lirayı, diyorlar; elini alnına koy, üzgün bir ifadeyle lastiğe bak. Hangi lastiğe? Ahmet efendinin indirdiği lastiğe. Lastik de patlamış rolü yapıyor bedava. Bir adam da fotoğraf makinesini bir sehpanın üstüne kurmuş, büyük bir

ciddiyetle ayarlıyor. Gülünç. Sonra, lastiği şişirip arabaya binerek uzaklaşıyorlar. Ne kadar sıkıcı bir iş. İnsanlarımız eskiden ne mutluydu. Belki de bu istasyonda çektiler resmi. Sakalı uzamış adam övünerek uzatıyor gazeteyi arkadaşlarına. Bizim istasyonda çekildi, diyor gururla. Bakalım daha nelerle karşılaşacağız?

Bir otobüs durağını geçtiler. İnsanlar kendi evlerinde, ya da biraz daha iyi bir evde yaşamak için nerelere geliyorlar. Dağ başında otobüs bekliyorlar. Biraz uzak, ama havası temiz. Çocuklar için katlanıyoruz. Bu temiz hava modası da yeni çıktı. Herkes temiz havaya koşuyor. Tabiata dönüş. Hilesiz süt içip taze yumurta yiyorlar ayrıca. Sizin, şehirde aldığınızdan çok ucuz üstelik. Bir yerde durup kahvaltı edelim Olric. Hususi arabaların henüz şımartmadığı bir yer olsun.

Yol kenarındaki bu evi daha önce görmüştüm. Adamı da. Dünyanın her yerinde bu insanlar, bu yerler, birbirlerine benzerler. Sahi mi? Fransa'da da, İngiltere'de de böyle midir? O halde mesele yok: girelim. Fakat bizde erkeklerin, kırıtmaya çalışarak hizmet etmesi bir garip oluyor. İyi terbiye edilmemiş sirk hayvanlarına benziyorlar. Efendimiz, milletimiz uşaklığa alışamıyor bir türlü. Yağmur dinmişti. Adama, masanın üstünü sildirdi. Sandalyeye rahatça yaslandı. Kimse, benim burada olduğumu bilmiyor. Hiç kimsenin benim hakkımda düşündükleri buraya ulaşamaz. Güneş çıkmalı, ya da ben hava tahmin raporundan uzaklaşmalıyım. Raporu çıkarılmamış yerlere gitmeliyim. Düşünmeliyim. Düşüncemin bir yerinde kalkmak onu yarıda bırakmak zorunda kalmamalıyım. Hayatımda ilk defa, bir işi sonuna kadar götürmeliyim. Bundan sonra ne yapacağımı düşünmeden kahvaltı etmeliyim. Kalın kesilmiş ekmek dilimleri, süt, yumurta, peynir, bal. Kocaman çukur tabaklar içinde kaybolmuşlar. Buraya, kahvaltı ettikten sonra, oğlum

bu yiyecekleri küçük tabaklar içinde getirmesini öğrenin, diyen akıl hocaları gelmemiş daha. Küçük tabak kullanırsan sen de benim gibi zengin olursun, benzin istasyonları gibi şık yerler yaptırırsın. Birden sevindi. İstediği gibi bir yerdeydi. Bu gidişle insanlarla tanışabilecekti; onlarla konuşabilecekti. Kayınpederim gibi değil. Hayır, onun gibi konuşmam. İnsan bütün geçmişini, düşünme ve çağrışım alışkanlıklarını birkaç kilometrede atamıyor Olric. Bu kayınpederimi bilmezsin. Eski kuşağın absurd temsilcisidir. Yalnız kendisi bunu bilmez. Şimdi geride kaldı, neyse. Daha da geride kalsın: en geride kalsın. Adamı çağırır, sorardı: bu sütü kendi ineklerinizden mi alıyorsunuz? Günde ne kadar süt veriyorlar? Çalışmalı, daha çok çalışmalı. Karın da çalışıyor mu? Çocuklar da çalışıyor mu? Herkes çalışmalı. Küçük tasarruflar yapmalı. Herkes işini büyütmeli. Geride kaldın işte, çok geride. Evinizi büyütmelisiniz, ahırı büyütmelisiniz. Bir de dokuma tezgâhı almalısınız. Evini kendin yapmalısın; ustaların başında durmalısın, pencereyi şöyle yapmalısın, kapıyı böyle yapmalısın. Oğlum Turgut, bu arazi ne kadardır? Ben ne bileyim moruk. Olmaz, sen mühendissin: bileceksin. Evle birlikte bir de lokanta yapsa kaça çıkar? Otur hesap et. Çok pahalı olmasın. Canım, neden keyfimi kaçırıyorsunuz? Ben buraya süt içmeye geldim. Olmaz. Otur, yaz çiz. Ben sana söylerim nasıl yapılacağını. Bizim evden biliyorum. Yakınlarda kum ocağı var mı? İyi. Kendin getirirsin. Kamyonu, ameleyi tut, yüklet. Daha ucuz olur. Baba, şimdi hesap yapmak istemiyorum. Bugün dinlenmek istiyorum. Dinlenirken de çalışmalı. Ne kadarcık iş? Metrekare hesabıyla yap. Şimdi, söylediğim gibi çiz oraya. Geride kaldın işte, dinlemiyorum seni. Olmaz. Seni hiç duymaz. Marangozu çağırırsın: burada yapar. Gözünün önünde. Malzemeyi sen al. Kayınpederinin dünyasını düşündü: başını kaldırmadan çalışan insanlar, durmadan biriktiren yor-

gun yüzlü erkekler. Burada olduğumu bir bilse. Bu yeri satın almak için geldim, babacığım. Sizden gizli biriktirdiğim paralarla. İyi. Yüzü güldü. Otomobili almakta acele ettiğinizi söylemiştim. Önce başınızı sokacak bir yer lazım, demiştim. Senin gibi bir daha başımı çıkaramamak için mi babacığım? Bütün gün okur. Faydalı bilgiler tabii. Boyuna hesap yapar. Balkonun üstünü kapattık: camekân yaptırdık. Hiç yoktan bir oda kazandık. Mutfağın yanındaki balkonda duran tenekeleri buraya taşıdık. Gaz bidonunu da şuraya taşıdık. Şu girintiye de bir dolap yaptırdım. Yatak odasında, sandıkta duran eşyayı koyuyoruz içine. O sandığın yerine de oturma odasındaki çalışma masamı koydum. Salon ferahladı. Bulutlar aralanıyor. Hava açacak. Güneşi göreceğiz. Bir sigara yaktı. Kahvaltımı bitirmişim. İyi çalışmalar kayınpeder, iyi değiştirmeler. Ben artık, sadece sütümü içeceğim.

Güneş asfaltın üstünde parlıyordu. Kır çiçekleri yağmuru sevmişti. Bana çiçeklerin adlarını kim öğretecek Olric? Yeni şeyleri öğrenmek için çok vaktiniz olacak efendimiz. Ne kadar iyisin Olric. Benim bütün ihanetlerime göz yumuyorsun ve bana doğru yolu göstermiyorsun. Bir gün bu çiçekler o kadar büyüyecek ki bütün reklam demirlerini örtecek. Sarmaşıklar reklam levhalarına sarılacak ve tabiat medeniyeti yutacak. O zaman biz ne olacağız Olric? Biz her zaman yolda olacağız efendimiz. İlerde bir ağaç topluluğu görüyorum Olric. Suyu görünce bir araya gelmişlerdir herhalde. Bir akarsu olmalı aralarında. Arabayı çimenlerin ortasında durdurdu. Sürekli akan çeşmenin yanına geldi. Selim, böyle çeşmelerde her tarafını ıslatırdı; suyu da içemezdi istediği kadar. Oysa, bazı insanlar vardır; en çamurlu yerlerden bile kolalı beyaz gömleklerini ve açık renk pantalonlarını kirletmeden çıkarlar. Böyle adamlar hayatta başarıya ulaşırlar Olric. Selim nereye tutunacağını bilemezdi. Bir eliyle çeşmenin duvarına dayanmaya çalışırken, öbür elini suya uzatır:

dengesini bulamaz bir türlü. Ayakları çamura batar, dudakları suya yetişmez. Islanırız, gene kururuz; ne yapalım? Yüzünü yıkadı, saçlarını ıslattı. Saçlarım azalıyor. Yalaktaki suda yüzünü seyretti: tenim daha genç, derim gergin. Yaşlanmış olsaydık bunu yapabilir miydik? Tolstoy, doksan yaşında yapmış efendimiz. Ben Tolstoy değilim Olric. Tolstoy entelektüel bir devmiş. Ufak tefek olduğunu söylüyorlar efendimiz. Üstelik geleceği düşünemiyormuş: büyük bir ümitsizlik içindeymiş. Bizimle birlikte gelseydi ne iyi olurdu. Yanınıza kitap aldınız mı efendimiz? Hayır ama almalıyız. İlk girdiğimiz kasabada bir kitapçıya koşalım hemen. Yazmak konusunda da artık biraz iyimser misiniz efendimiz? Şimdi bunu bırakalım, şimdi bunu bırakalım. Sonra düşünürüz. Kafamı toparlamalıyım biraz. Kayınpederlerden, para biriktirmelerden, öfkelerden sıyrılmalıyım biraz. Arkasında bir otomobil durdu. Gördün mü Olric? Beni lafa tuttun. Suda kendini seyreden bir adamı seyretme imkânını verdin başkalarına. Arkasına döndü. Şişmanca genç bir adam, yanında bir kadın. Adam elinde plastik bir bidonla, arabadan indi. İyi. Su almaya gelmiştir. Bize yaramazlar. Hemen gidelim. Hayır efendimiz. İnsanların gözlerine bakabilmelisiniz. Sizin ne yaptığınızı kimse bilmiyor. Bilseler de daha rahat bakmalısınız. İsa da bakıyordu, deme sakın. Ayrıca o, zenginlerin cennete girebileceğinden çok kuşkuluydu. Biliyorsun. Şişman adam yaklaştı; seyrek siyah saçlı, beyaz tenli bir adam. Turgut, tekrar suya doğru eğildi:

"Gençlik gitmeden saçlar insanı bırakıyor diye düşünüyordum."

Adam gülümsedi. Elindeki bidonu çeşmeye uzatarak: "Benim kadar olmasın," dedi. "Bu çeşmenin suyu gibi yoktur."

"Ben Ankara'ya gidiyorum yavaş yavaş," dedi Turgut. Güldüler. Şişman adam bidonunu doldurdu. Turgut yarı saydam ve yeşil bidonun içinde, suyun görüntüsünü beğen-

medi. Adama arkasını döndü, arabasına bindi. Şişman adamın uzaklaşmasını seyretti pencereden. Şişman adam işte. Suyun bidon içindeki görünüşünden anlamaz. Kasabaya gidelim Olric; kitap alalım daha iyi. Biliyor musun Olric, adama az kalsın gidiyordum yerine gidiyorduk diyecektim.

Yabancılar için kasabalar birbirine benzer. Kasabada yaşayanlarsa, sayılmayacak kadar değişik özellikler bulurlar kasabalarında. Bir kasabada günlerce kalırsınız. Belediye parkında oturmaktan, derenin kenarındaki gazinoda gazoz içmekten, hükümet meydanındaki çok katlı iki üç binayı görmekten içinize sıkıntı çöker. Tozlu yollardan geçen şehirlerarası otobüsler bile bir yenilik getirmeye başlar size. Sonra bir gün bir yerde o kasabanın yerlilerinden biriyle tanışırsınız; laf olsun diye N. kasabasında bulunduğunuzu söylersiniz. Size hemen birtakım yerleri saymaya başlar, gördünüz mü, diye. Kasabanın bitip tükenmez güzelliklerinden, yakında bulunan tarihî zenginliklerinden bahseder. Gitmiş olduğunuz lokantayı beğenmez: en iyi lokantayı nasıl öğrenmediğinize şaşarsınız. En iyi otelde kalmışsınızdır Allah'tan: onu da nasıl beğenmediğinize şaşar. Büyük şehirlerde bile bu kadar temiz bir otel bulunmaz. Ya şehir parkı? Ya hükümet meydanı? O zaman, daha önce söylediklerinin gerçek değerini anlarsınız. Büyük şehirlerde gördüğü hiçbir bina, hiçbir tabii güzellik, kasabasını unutturamaz ona. Zaten biraz hayal güçleri olsaydı, bu tek katlı dükkânlarla dolu sokaklarda bütün gün dolaşabilirler miydi? diye düşündü Turgut. Peki, derler hiçbir tarafını beğenmediniz; çarşıyı da mı güzel bulmadınız? Çarşı mı? Donar kalır insan. Ne çarşısı? Yan yana yan yana dükkânlar. Yeşil boyalı, mavi boyalı dükkânlar. Sokaklar biter, dükkânlar bitmez. Bu karışık sokaklarda, bu dükkân denizinde kitapçıyı nasıl bulacağız Olric? Burada, galiba yalnız kasabalıların ihtiyaç duyduğu

şeyler satılıyor. Bisikletler, halılar, koltuklar, dolaplar, her şey taksitle. Otobüs acenteleri: şirketimiz bu yıl aşağıda fotoğrafları görünen sayın hacılarımızı, kazasız belasız Mekkeyi Şerife götürüp getirmiş ve bu mukaddes seyahatlerinde kendilerine her türlü rahatı temin etmiştir. Cama yapıştırılmış bir sürü vesikalık fotoğraf. Bir sokak fotoğrafçısında çektirilmiş herhalde: sayın hacıların yarısının gözleri kapalı, hepsi birbirine benziyor. Bir adam çıktı yazıhaneden: Turgut'a ne istediğini sordu. Kitapçı, dedi Turgut, kitapçı arıyorum. Bu adam muhakkak beni, dinî eserler satan bir yere gönderir. Neden göndersin? Eliyle ileriyi işaret etti. "Soldan birinci değil, ikinci değil, üçüncü sokağa girin. Halıcı Musa'dan iki dükkân ötede." İyi. "Bizim Kitapçı diye yazar üstünde dükkânın." İyi. Bizim Kitapçıymış Olric. Bizim Kitapçı olduğuna göre bizim istediklerimizi buluruz orada. İstersen, Kan Kalesi'ni bile alırız. Hayır. Onları, hükümet meydanına çıkan bir sokağın başında satarlar. Neden mi diyeceksin? Anlatması güç. Öyle sezinledim işte. Bu kitapları öyle yerlerde satarlar. Neden mi? İzahı yok. Hemen yanındaki seyyar satıcıda muhakkak gülyağı bulunur. Esans da vardır. Caminin yakınlarında bir yerdedir. Tespih ve ağızlık da saftır. Büyük şehirlerde de böyle değil midir efendimiz? Onlardan görmüş olsalar gerek. Kimin kimden gördüğü belli değil Olric. Caminin yanından geçtiler. Bu camii şerifin tamiri için makbuz mukabilinde teberru kabul edilir. Ne güzel, Olric. Bağış demeye dili varmıyor. Her zihniyetin bir dili var Olric. İşte bizim kitabevi. Çerçeveleri, sokaktaki öbür dükkânlardan farklı bir renge boyanmış. İstediğimiz kitapları burada bulabileceğimizi sanıyorum.

Yaylı kapıyı iterek geçti. Burnuna hafif küflü ve keskin bir kitap kokusu geldi. Kitapçı dükkânlarının özel bir kokusu vardır Olric: nevi şahsına münhasır derler eskiler, işte ondan. Kasada duran genç adam başını kaldırdı ve gülüm-

sedi. Taşra usulü bıyık bırakmış kibar bir adam. Kitapçı olabilir: bu sıfata uygun bir adam. Kitapçıların ve çiçekçilerin bazı özellikleri olmalıdır Olric. Gelişigüzel insanlar bu mesleklerin içine girmemeli. Kitaplar ve çiçekler özel bir itina isteyen varlıklardır. Ne yazık, bu meslekler de artık olur olmaz kimselerin elinde, sattıklarıyla ilgileri olmayan kişilerin. Durmadan kitaplara ve çiçeklere eziyet ederler, onlara nasıl davranılacağını bilmezler. Bana kalırsa, bir "kitapları koruma derneği" kurmalı ve kitaplara kötü muamele edilmesini önlemeli. Herkes bu işi yapamaz. Bazı zalim insanlar, binbir itinayla hazırlanan o çiçek gibi kitapları alırlar, hiçbir koruyucu tabakaya sarmadan, evet olduğu gibi, üst üste koyarlar; sonra kalın ve çirkin bir iple bağlarlar. Zavallı kitapların, özellikle en üstte ve en altta kalanları, bu işlem sırasında kurban edilirler: kapaklarının üstünde haç biçimi yaralar meydana gelir. Kaba taşıyıcılar da onları oradan oraya fırlatırlar. Lekeler ve buruşukluklar kitapları incitir. Kapaklar, dizgiler, baskılar için gösterilen bunca itinaya yazık olmaz mı? Satıcılar da gelişigüzel dizerler onları: isimlerini bile öğrenmeden. Onlar için en iyi kitap, en çok satılan kitaptır. Müşterinin ne biçim bir insan olduğuna bakmadan, yalnız en çok satılan kitapları överler onlara. Bu adamları bir imtihadan geçirerek yeterlik belgesi verilmeli Olric. Herkes kitap satamamalı. Cahil kitapçıların, iyi okuyucuları rahatsız etmelerine izin verilmemeli artık. İyi okuyucu az bulunan, ürkek bir kuş gibidir. Kapıdan girer girmez kaçırmamalı onları. Bir zamanlar Selim, Balkanların ve Ortadoğu'nun en hassas okuyucusu olmakla övünürdü. Bu çeşit okuyucular, daha kapıdan içeri girer girmez sonsuz bir hürriyet havası duymalıdırlar. Kitapları serbestçe koklayarak başıboş dolaşabilmelidirler. Oysa, bu cahil kitapçılar hemen yanına yaklaşır, tüyler ürpertici kitap adları sayarlar. Kendi akıllarınca müşteriye yararlı olmak isterler. Ne gibi

bir kitap istediğinizi sorarlar size: polisiye bir şey mi olsun, yoksa bir aşk romanı mı? Bazı kitapları insanın burnuna sokarak, bunların çok tutulduğunu, herkesin satın aldığını söyleyerek baskı yaparlar. Oysa bu okuyucular, kaçmak için küçük bir bahaneye bakarlar: uçup giderler hemen. Bu az bulunur kuşların çekingenliğini hep yanlış yorumlarlar aptal kitapçılar. İşte, derler, ne istediğini bilmeyen bir müşteri daha. "Aşkın Günahları"nı sattım gitti. Olmazsa, Gece Kokan Cinayet'i yuttururum. Bu "iyi" kitapları uzatmakla, zavallılara nasıl hakaret ettiklerini bilmezler. İnsan bazı kitapçıları kapıda görünce, onların bekleyişinden korkar da içeri adımını atamaz.

Bu adam onlara benzemiyor. Kitaplara bakacağını söyledi. Bu söze karşılık vermezse, gerisi kolaydır. Vermedi. Kitapların arasında biraz kaybolalım. En iyisi büyük kitapçılardır. Müşterilerle fazla meşgul olamadıkları için, koridorlarda, rafların arasında rahatça dolaşabilirsin. Kasaba kitapçılarında da, tükenmiş nice kitabı bulabilirsin. Selim de *Oblomov*'la böyle bir kitapçıda tanışmış. Çalışmak için gittiği bir taşra şehrinde rastlamış ona. Okuduktan sonra bir hafta kendine gelememiş: o ayrı hikâye. Önce rafları gözleriyle bir taradı: birinci keşif. Hiçbir sırayı, hiçbir kitabı atlamadan, kitap yığınlarını gözden geçirdi. Acele etmeden dolaşıyordu. Bir kitap çekti, sayfalarını karıştırdı: iri harflerle basılmış bir kitap. Bizdeki kitapların çoğu iri harflerle basılıyor Olric. Kültür seviyemizi gösteriyor bu iri harfler. Okumayı yeni öğrenen bir millet olduğumuz için iri harfleri tercih ediyoruz. Daha harfleri yeni söktüğümüz için, onları satırlar arasında kaybetmekten korkuyoruz. Az gelişmiş harfleri seviyoruz. Geniş aralıklı satırlar, sayfanın kenarlarında büyük boşluklar, içimizi serinletiyor. Bütün babalar, oğullarına: "Oku da adam ol" diyorlar. Gene de kimse okumuyor. Biz adam olmayız Olric. Efendim? Faydalı kitapları okuyo-

ruz tabii: bizim kayınpeder gibi. Ben ne yaptım bugüne kadar? Satın alıp kütüphaneye yığdım. Sonra hepsini geride bıraktım. Hiç olmazsa onları yanıma almama izin verilseydi. Benim gibi kim bilir ne kadar çok insan vardır: alır okumaz. Kulaktan dolma aydın: Turgut Özben. Artık vaktimiz olacak Olric. Selim de şaşırmamış mıydı Oblomov'u bana okuttuğu zaman; beğendiğimi görünce, gerekli sözleri söylediğimi görünce sevinmemiş miydi? Bende, kitaplarla doğuştan bir akrabalık olduğunu söylememiş miydi? Dur bakalım, bununla daha ne kadar övüneceğiz? Bıktırıncaya kadar. Kimi bıktırıncaya kadar efendimiz? Bilmem. Öyle ya, kimi? Belki seni, Olric. Biliyorsunuz, ben her seferinde yeni duymuş gibi olurum anlattıklarınızı. Size yakışıyor, deme Olric. Artık beni kandıramazsın. Bir iki kitabı ayırarak tezgâhın üstüne koydu. Boşuna dolaşmıyoruz sayın kitapçı: endişelenme. Selim'de, okuduklarını anlatmak için bitip tükenmez bir heves vardı Olric. Farkına varmadan ne kadar çok şey öğrenmişim ondan. İnsan zekâsının durmadan değişen görünüşlerine hayrandı. İşte Tolstoy: bunu da alalım. Bu Dostoyevski'yi de. Neden hiç anlaşamamışlar acaba? Tolstoy gibi bir deha neden değerini anlayamamış Dostoyevski'nin? Ben ikisini de anlıyorum. Aynı devirde yaşadıkları halde hiç görüşmemişler. Hiç mi merak etmemişler birbirlerini? Nasıl kaçırmışlar bu fırsatı? Bir bilseydiler. Dostoyevski'nin kanında Yahudice bir şey var diyor Tolstoy. Ne yazık. Yazarlar birbirlerini değil de yazmayı seviyorlar galiba efendimiz. Selim, sürrealist bir resim göstermişti bana Olric. Ressam, yakın arkadaşlarını çizmiş: hatıra fotoğrafı gibi bir şey. Bir kısmı oturmuş yere ön tarafta; bir kısmı da arkada ayakta duruyor. Sanki bir mektebi yeni bitirmişler de bahçeye çıkıp resim çektirmişler. Aralarına Dostoyevski'yi de koymuş ressam. Ben de onunla aynı özlemi duyuyorum. Böyle bir fotoğraf çektirmeyi ne kadar isterdim bil-

sen. Bu adamların bizden uzakta ve ölmüş olmalarına dayanamıyorum. Selim'in ölümüne dayanamadığım gibi. Öldükten sonra insanların bir yerde buluştuklarını söyleyenlere inanmak isterdim. Yaşarken, ne sıkıcı ve soluk insanlarla birlikte geçiriyoruz ömrümüzü. Hiç olmazsa öldükten sonra, aralarında bulunmaktan zevk alacağımız insanlarla yaşasaydık. Fakat ne garip, onlar da yaşarken görmek istemiyorlar birbirlerini. Belki öldükten sonra anlarlar. Kavga gürültü eksik olmaz aralarında gene. Elbette olmaz. Önemli olan bu değil. Selim dinleseydi beni, gülerdi bu düşüncelerime. Dedikodularını yapacağına, onları oku önce, derdi. Selim de yaparmış dedikodu. Ne yapalım? Kendi seviyemizde düşünmedikçe yakınlık duyamıyoruz onlara. Belki de bu yazarları okumaya cesaret edemeyenlere onları böyle basit, günlük olaylar çerçevesinde anlatmanın bir yolu bulunsaydı, daha çok okunurdu bu kitaplar. İnsan beyninin böyle farklı güçte olması, birinin yazdığını, ötekinin okuyacak kadar bile bir zekâya sahip olmaması çok üzücü. Kelimeleri herkes biliyor. Bilmedikleri de bildiklerinin yardımıyla öğretilebilir onlara. Yalnız, bu masum kelimeler bir araya gelince, içinden çıkılmaz ağlar örüyorlar. Üstelik, kelimeler karşısındaki çaresizliklerine üzülmüyor insanlar. Bu kusurlarını önemsemiyorlar benim gibi; yalancı çarelerle avunmuyorlar; onu bunu çekiştirip teselli aramıyorlar.

Şu Dickens'ı alalım. Dostoyevski'yi çok etkilediği söyleniyor. Bir dedikodudur gidiyor, değil mi Selimciğim? Franz Kafka'yı alalım Olric: bir tereddütün romanı. Böyle bir roman vardı galiba, bizim eskilerden birinin yazdığı. Eskilerimizi de unutmayalım. İnsandan bahsediyorlar ne de olsa. Fakirlerin, kütle romanından haberleri olmadığı için, ne yapsınlar, insandan, tek insandan bahsetmek gibi modası geçmiş bir yola sapmışlar. Lisedeki edebiyat öğretmeni Ömer Seyfettin'i severdi. *Efruz Bey*'di galiba, kendini bir-

denbire kahraman sanıp sokağa fırlayan. Bu öğretmen ilginç bir adamdı Olric. Bize okuma sevgisi aşıladı biraz. Bizlere ne kadar aşılanabilirse o kadar. İşini seven, az bulunur öğretmenlerden biriydi. *Efruz Bey* var işte. Onu da ayıralım. Dikkat ediyorsan, itibarlı bir müşteri oluyoruz yavaş yavaş. Duruma çok sevinip de kitap tavsiye etmek gibi bir çılgınlığa kalkışmazsa, bulunmaz bir kitapçı. İnsan, Goethe'yi okumazsa olur mu? Olmaz. Bu adam da hiç kitap satamıyor galiba. Her çeşit kitap var. Bilirsin, bizde biten bir kitabın yerine yenisi konmaz; o kitap çabuk bitmemişse tabii. Biraz dedikodu yapalım gene: bu Goethe'yi de Beethoven hiç sevmezmiş. Burada Goethe kazanıyor: çünkü öbürü müzisyen; o anlamaz. Beethoven de kızmış, Dokuzuncu Senfoni'ye Schiller'in şiirini koymuş. Malumu âliniz, Schiller'le Goethe'nin arası biraz şekerrenk. Zaten Beethoven, Goethe'ye parkta imparatora selam verdi diye içerliyor. Anlayamadım efendimiz: yani Beethoven'in arası iyi değil mi imparatorla? Ne aptal şeysin Olric. Ondan değil. Sosyal meseleler bakımından canım! Sosyal bakımdan bilinçlenmiş her adamın evinde bu nedenle Dokuzuncu Senfoni bulunur. Yalnız, bu Goethe hakkında çok iyi şeyler duydum. Biraz aklınız karışacak galiba efendimiz. Bilmem ki. Karışsın Olric. Bugüne kadar boş bir kâğıt gibi temiz kaldı. İyi koruduk uzun süre. Biraz da zorlansın. Saflığını kaybetsin biraz. Aklımız, maceralardan korkmasın biraz. Ne demek biraz? Hiç korkmasın. Hiç yorulmadan mı ölelim istiyorsun? Sonra, Oblomov gibi erken ölürüz. İyiyi kötüden ayırmasını öğrenmek istiyorum. Uğraştı da beceremedi desinler. Biraz heyecanlanıyorum; bilmediğim, görmediğim hayallerin baskısını hissediyorum, efendimiz. Sizin için korkuyorum. Belki, çok önceden hazırlığa girişmeliydiniz efendimiz. Gülünç olurum diye mi korkuyorsun Olric? Zarar yok, gülünç olalım. Bir yere varalım da ne olursak olalım. İyi aklıma getirdin Olric:

Don Kişot'u da almalıyız. Çok iyi niyetli bir ihtiyardır. Aklın macerası önemli Olric. Ben de okumadığım kitaplardan en iyi anlayan insanım bu dünyada.

Biraz da kâğıt almak istemez misiniz efendimiz? Kâğıt mı? Ne kâğıdı? Kâğıt, efendimiz yazmak için. Ne yazmak için? Benim büyük ve mustarip bir ruhum yok ki Olric. Ben on ikinci dereceden resmî bir Türk vatandaşıyım. Törelerime bağlıyım. Yazamam ben. Ben fakir bir Turgut'um. Turgutların en önemsizi. Şimdiye kadar yaptırdığım bütün tahliller normal çıktı; böyle bir şeye rastlanmadı. Ben, düz bir çizgi üzerinde sürüp giden yaşantımın, bazı beklenmedik olaylar -bunlara olay demek de fazla iyimserlik olur- nedeniyle küçük titreşimler göstermesi üzerine, aslında çok zayıf olan bağlarımı koparark -buna koparmak dersem fazla kötümserlik olur- süresi ve sonu belirsiz bir atılışa, benden başka kimsenin farkına varmayacağı bir kavgaya sürüklenmeye karar vermek için elindeki imkânlarla düşünmeye çalışan bir macera heveslisi, bir karınca, bir ne bileyim, böyle şartlar altında herkesin aptallık sayacağı bir teşebbüsün basit bir noktasıyım. Beni ilerde kimse tarihe sormayacak. Belki bir soran bulunur, efendimiz. Belki günün birinde kendini, gene sizin gibi önemsiz sayan biri, çağınızı merak eder, bütün belgeleri karıştırır. Bugünden kalan her şeyi araştırmaya kalkışır. Sayısız belge inceler, bugünün özellikleri hakkında sayısız bilgi edinir. Gene de sonunda, bakarsınız, bir eksiklik duygusu kalır içinde, size benzediği için. Sizin gibi, yani kendi gibi birinin ne düşünmüş ne duymuş olduğunu, nasıl bir insan olarak yaşadığını merak eder bakarsınız. Saçma! Benim gibi bir adamsa bu sayın araştırmacı, benim gibi bir adamın arkasından belge gibi bir soğukluk bırakmayacağını da bilir; böyle bir davranıştan hırs duyacağını bilir. Bunu çok konuştuk, artık bırakalım Olric. Bu sayın incelemeciye sıra gelinceye kadar eleştiri

kargaları cesedimi didik didik mi etsin istiyorsun? Bu belgeye ondan başka önem verecek biri çıkmayacaktır ki efendimiz. Ne bugün, ne yarın, ne de bu adam sizi buluncaya kadar kimse sizi rahatsız etmeyecektir. Herkes kendi başının çaresine baksın Olric. Size de yardım eden olmadı mı efendimiz? Aynı şey değil Olric. Ben kendim bulup çıkardım bir sürü karmaşıklığın içinden onları Olric. Bu adam da öyle yapacak efendimiz. Yalnız, bu karmaşıklığın içinde sizden de bir şey bulunmalı. Ben de öyle karışık yazarım ki hiçbir kelimesini anlamaz. Beni, olduğumun tam tersi olarak değerlendirir. Ben de içimden ne kadar sevinirim. Ne anlamsız bir araştırma. Ben böyle adamları sevmem Olric. Sizin gibi bir adam efendimiz. Ben, benim gibi olanlardan hiç hoşlanmamışımdır. Ne sıkıcı bir karşılaşma olurdu. Bu kadar şiddetle karşı koymanızdan, bu düşüncenin size çok yabancı gelmediği kanısındayım efendimiz. Öztürkçe konuşan bir Olric: seni gülünç buluyorum. Yeter artık: bu konuşmayı çok uzattık. Kitapçı farkedecek. Masanın üstüne bir Gorki daha koyun efendimiz: ağzı kapanır. Adamın ağzını açtığı yok Olric. Kâğıt da alın biraz: kitapçı sevinir. Yeni bir yazar doğuyor, diye mi? Beni kandıramazsın Olric: gülünç olurum sonra. Biraz önce gülünç olmayı göze alan ve bu nedenle rahmetli Don Kişot'u örnek veren siz değil miydiniz? Kitaplar senin terbiyeni bozuyor Olric.

Buradan bir an önce çıkmalıyız. Ayrıca, bütün kitap kurtlarımızı burada dökmeyelim. Çok para harcamayalım birden. Sevgili ailemizden gizli biriktirdiğimiz paralarımızı da çabuk bitirmeyelim. Bir organımızı kaybetmiş gibi oluruz. Henüz yerini nasıl dolduracağımızı bilemediğimiz bir organ, bu para denen şey. Bu parayı kimse bilmediği halde, gene de bankadan çekerken heyecanlandım Olric. Oysa bu çok gizli bir hesabımızdı. Küçük hesaplar, diyeceksin belki.

Henüz o kadar cesur değilim belki. Seni de nasıl gizledim uzun süre. Başlamak için böyle gizli hesaplara ihtiyacım vardı. Kitapları, camlı tezgâhın üstüne yığdı. Kitapçı da, kitapçılarda bulunmayan bir içgüdüyle, belki bu adamla fazla konuşmamak gerektiğini sezmişti. Adam kitapların parasını hesapladıktan sonra, Turgut, bir paket de kâğıt istedi. Bir kelime söylemek yok Olric. Peki efendimiz. Kitapları sardırmadı. Kitapçıyla birlikte onları arabaya taşıdılar, arka kanepenin üstüne yığdılar.

Turgut adama, bir açıklama yapmış olmak için, uzun bir yolculuğa çıktığını, bu yolculuğun ne kadar süreceğini bilmediği için, yolda okumak üzere bu kitapları aldığını söyledi. Bir inceleme yapması gerekiyordu. Bütün ülkeyi dolaşacaktı. Adamı konuşturmamak için, bu incelemenin antropomorfolojik olduğunu söyledi. Anadolu'nun sosyomorfolojik değil de antropomorfolojik bir incelemeye konu olmasını üniversitede bazı arkadaşları eleştirmişlerdi; fakat Turgut, haklı olduğu kanısındaydı. Kitapçı da böyle kültürlü bir insanla görüşüp ona kitap sattığı için sevindiğini söyledi. Turgut gibi, bu kasabaya gelip kazı yapan birçok genç tanımıştı. Turgut şimdilik, yerüstündeki bulgularla yetineceğini, olmazsa, yeraltına da ineceğini açıkladı. Kitapçı da, kazı yapacaksa, muhakkak bu kasabaya uğramasını tavsiye etti. Almanlar bile en çok burasını beğeniyorlardı. Turgut giderken adama el salladı: allahaısmarladık Bizim Kitapçı. Kasabayı hızla geride bıraktı.

Güneş yükselmişti. Yağmur tabiata bir dirilik getirmişti: otlar, üstlerindeki yağmur sularını silkeleyerek gövdelerini dikleştiriyorlar, güneşe doğru uzanıyorlardı. Tabiatın sürekliliğini bozan asfalt yol üzerinde suların pırıltısı yavaş yavaş kayboluyordu. Tabiatın bitip tükenmek bilmeyen hareketini görmek için tembel gözlere ihtiyaç var, diye düşündü.

Arabayı yavaşlattı. Deniz kaybolmuştu; yolun altında, ince bir su kıvrılarak akıyor, ilerde, ağaçların arasında kayboluyordu. Eski yoldan kalmış bir kilometre taşının yanından ayrılan bir yolun başında, bir tabelanın üstünde bir köy adı vardı. Bu toprak yola saptı ve yolun yanından yavaşça tarlalara inerek suyun ağaçlar arasında kaybolduğu yere geldi. Durdu, arabadan çıktı, portatif iskemlesini çıkardı. Arka kanepeden Don Kişot'u aldı, iskemleye oturdu, sırtını arabaya dayadı; okumaya başladı.

Kısa bir süre okuduktan sonra, gözkapaklarının ağırlaşmaya başladığını hissetti. Alışkanlıktan olacak, kötü alışkanlıktan. Meslekte de yeniyim: acemilikten olacak. Ayağa kalktı; suyun yanına geldi, başını ıslattı; ıslak ellerini boynunda dolaştırdı. Mendilini ıslattı, başına koydu. Henüz rahatlama isteğinden kurtaramadım kendimi. Çabuk teslim oluyorum medeniyete. Ağaçların arasında dolaştı. Bodur bir ağacın iki kalın dalının arasını beğendi; otomobilden bir minder aldı, bir sıçrayışta ağaca çıktı. Çevikliğimi gördün mü Olric? Filozoflar atlet olsaydı, ya da atletler filozof... durumun fazla değişeceğini sanmıyorum. Ben de efendimiz. Yazık. Tarzan'ın bize anlatacak ne kadar şeyi birikmiştir. Kim bilir? Tarzan gibi çok yazar var, efendimiz. Eşsiz maceralarını sürükleyici bir biçimde yazmışlar. Bu kitapları bile, midesi sağlam olmayan insanlar okuyor Olric. Tarzan ne derdi bunları okusaydı? Sıkılırdı herhalde efendimiz. Doğru: aydınlardan başka hiçbir kalabalık kendi hakkında yazılan eserleri okuyacak sabrı gösteremez. Aman bizi de ne güzel anlatmış, ne kadar da böyleyiz, demezler herhalde. Derler efendimiz derler. Demesinler o halde Olric. İnsanları artık olmaları gerektiği gibi düşünmek istiyorum. İnsanlar, artık aydınlara verdikleri umumi vekâletnameyi geri alsınlar istiyorum. Bütün bunlar çok söylendi efendimiz. Bütün bunlar artık yapılsın istiyorum. Bu insanlardan biri, şimdi

yanınızda olsaydı canınız çok sıkılırdı, sanıyorum. Onlar da artık sıkılsınlar kendilerinden: böyle olsun istiyorum. Aramızdaki duvarları yıksınlar istiyorum. Duvarları yıkmayı akıl ederlerse sıkıcı olmamayı da becerirler Olric. Yapamazlar, efendimiz. Alice'in dünyasında kahramanlar bir konunun içinden çıkamayınca, hemen başka bir konuya geçerler. Biz de öyle yapalım Olric. Ben de insanları ve özellikle işin içinden çıkamayan insanları seviyorum Olric. İnsanlarla görüşmek istiyorum: acaba kabul günleri ne zaman, biliyor musun? Sizden çekinecekler efendimiz. Olsun. Ben bir kutu şeker yaptırırım giderken. Zor, oyunu bozar. Üstümüze başımıza çekidüzen veririz. Sabahtan beri kimseyle çatışmadık Olric. İyi bir işaret bu. Onlara anlayacakları bir biçimde sesleniriz. Çeşitli hileler buluruz derdimizi anlatmak için. Bir şey söylerken başka bir şey demek isteriz. En olmadık şeyin içinden çıkarız. Ne bileyim, mesela, limon şekerlerinin içine küçük mâniler yazarız; derdimizi anlatırız usul usul. Vatandaşın hem ağzı tatlansın, hem beyni sulansın: öğrenmek istersen iyiyle fenayı, seyreyle bir kenardan yalan dünyayı. Olmadı. Alışacağız. Zamanla. Arıyorsan ahlaktaki manayı, muhakkak okumalısın İsa'yı. Buna da sansür izin vermez: yabancı din propagandası. Bu yüzden adamcağızı beyaz perdede göremiyoruz. Buldum: iki tane düzen vardır, birini ortadan kaldır. Geleceğinizi tehlikeye atıyorsunuz, efendimiz. Sabırlı olmalıyız. Kimseye zararlı olmayan bir mâni bulacağız sonunda. Dolaştım yedi düvel dört iklim, bulamadım bir tane daha Selim. Henüz dolaşmadınız efendimiz. Anlaşıldı: incitmek istemiyorsan efendini, tuzlayıp tenekeye bas kendini. Sırtını ağaca dayadı, okumaya devam etti.

Acıkıncaya kadar okudu. Yemek vakti gelmiş Olric. Bir kasabaya ulaşalım da "Bizim Lokanta"da karnımızı doyuralım. Artık her şey bizim.

Yemekten sonra kasabanın sokaklarında yürüdü, vitrinlere baktı. Kaymakamı da ziyaret ederdik ama henüz şöhretimizi duymamıştır; gereken hüsnü kabulü göstermez belki. Ölü Canlar'daki Çiçikov gibi hissediyorum kendimi. Hükümet konağıyla Adliye binasının arasındaki gökyüzü parçasında önemli bir yer tutan şu beyaz buluta benzetiyorum kendimi Olric: esen rüzgâra göre biçim değiştiriyorum. Hafif, beyaz ve yuvarlak bir Turgut'um ben. Pamuk gibiyim: köşelerimi kaybediyorum yavaş yavaş. Bak: Adliye de, karşısında dura dura zamanla Hükümet konağına benzemiş. Ceza hakimi de kaymakama, ya da belediye başkanına benziyordur muhakkak. Birbirlerine can sıkıntısı yüzünden kötülük etmeye çalışırlar; benzemediklerinden değil. Belediye başkanı iyice ayırır kaymakamdan kendini: biz onun gibi mekteplileri çok gördük, der. Bizim gibi basit insanların zor anlayacağı soyut kavramlar üzerinde tartışırlar önce, Olric. Tahsisat, derler. Nasıl bir şeydir bu tahsisat; bilinmez. Kimse bu güne kadar yüzünü görmemiştir tahsisatın. Tahsisat yüzü görmüyoruz, derler. Bu sözden biliyorum bir yüzü olması gerektiğini. Aslında çok yüzsüzdür bu tahsisat. O kadar yazılır, çizilir: tahsisat istenir. Bana mısın demez. Uzun süre gelmez. Tahsisat yok derler. Sonra, tahsisat geldi derler. Gene kimse görmez tahsisatı. Bir de bakarsınız tahsisat bitmiş, işler bitmeden. Tahsisat olsaydı diye dövünürler. Tahsisat olmadan nasıl icraat olur? İşte bir soyut kavram daha. İcraat. Mesela, içindeki bulanık suda, kırmızı olduklarını tahmin ettiğim balıkların yüzdüğü şu havuz bir icraattır. Hükümet meydanında görülen beyaz boyalı, buzlucamlı fenerler icraattır. Tahsisat, verilir; icraat, yapılır. Ayrı ayrı fiillerdir bunlar. Yazıyı merkeze gönderen memura soruyoruz: tahsisat nedir? Hayretle yüzümüze bakıyor: Ankara'dan gelir, diyor. İstediğimiz cevabı alamadan üzülerek ayrılıyoruz. Hükümet Konağı eski bir bina Olric. Çünkü

kapısı ortada. Bayındırlık Müdürlüğü gibi yeni bir bina olsaydı kapısı yandan olurdu. En yeni binalardaysa kapının nerede olduğu belli değildir Olric. Henüz kasabalara böyle yenilikler girmiyor. İnsan ruhunu sıkan simetriden kurtulmak için yalnız, kapı yana alınıyor. Şimdilik tahsisat bu kadar. Bu yan kapılara da güvenilmez. Vatandaşa onları da kaparlar. Vatandaş hangi kapıdan mı girer Olric? İlk bakışta zor anlarsın onu sen. Vatandaş olmadan o kapıyı bulmak güçtür. Meydandaki banklardan birine oturdu. Sırtımızı bir banka dayadık, yüzümüzü güneşe verdik, eshabı mesalihin memurların karşısında ter döktüğü bir günün bu saatinde dalga geçiyoruz. Biz de geçtik o yollardan Olric. Kefaretimizi ödedik. Şimdi düşünüyorum da... diye başlayan sözler vardır ya: işte ondan. İnsan gerçekten anlayamıyor; anlatabiliyor ancak. Cebinden kitabını çıkardı. Küçük bir tarih düşürülmesini rica ediyorum sayın belediye başkanı. Meali ilişiktir: 19.. yılında, Turgut Özben, hükümet meydanındaki bu bankta, *Don Kişot*'u okumuştur. Küçük madeni bir plaka olsun: sarıdan. Okumaya daldı.

Biraz okuduktan sonra kalktı, meydanın çevresindeki kahvelerden birine doğru yürüdü. İçeri girdi. Kahvede hoş bir serinlik vardı. Karanlık ve dinlendirici bir serinlik. Orta şekerli bir kahve. Beye bir orta yap. Kelime tasarrufu. Günde yedi bin altı yüz on iki şekerli kahve sözü biriktiriyorlar. Kahve fincanını beğendi. Taş gibi kulpsuz bir şey. Keloğlana benziyor. Radyo, bilgi programlarını veriyor. Ocakçı ve garson dikkatle dinliyorlar. Bir üçgenin kaç köşesi olduğunu öğreniyorlar. Programdaki çocuk incecik sesiyle; büyük hayretler içinde öğreniyor matematiği. Kart sesli bir adam da ona öğretirmiş gibi yapıyor. Tekrarlatıyor. Arada müzik. Eğitimsel. Çocuk, kelimeleri uzatarak, yayarak konuşuyor. Adam da öyle. Dinleyenler bir güzel içlerine sindirsinler diye kelimeleri hamur gibi yoğurup açıyorlar: demeeek bir

üçgeniiiin üç köşesiiii... Kocaman adamlar, bir çocuğun, büyümüş de küçülmüş bir çocuğun, kendilerine ders verdiğini düşünmeden, eğilmişler radyonun üstüne: üçgeni dinliyorlar. Matematik piyesi oynuyorlar Olric. Babası, öğrenci olan oğluna, arada bir aferin, diyor. Ocakçı, kendi bilmiş gibi sevinçli: gülümsüyor. Bat dünya bat. Böyle giderse her mahallede bir Dostoyevski çıkacak Olric. Dünya borsalarında Dostoyevski hisseleri düşecek. Her hafta bir Karamazov, yeraltınız kadar yeraltı. Ne diyelim? Ne dersin Selim? Bizim anlamadığımız birşeyler dönüyor. Herkes marifetini ortaya döküyor. Yabancı ülkelerde öğrendikleri en son numaraları yapıyorlar. Paralel doğrular neden kesişmiyormuş bakalım? Bunu da ben yanıtlayayım babacığım. Peki Serap sen söyle. Paraleeel doğrulaaar... Peki uzatmalar da mı pedagojik? Şimdi hep birlikte tekrarlayalım çocuklar. Matematik korosu. Paralel doğrular koral senfonisi. Geçen dersimizde görmüş olduğunuz... İşte matematik de sonunda sevimli bir insan oldu çıktı. Yüzyılların asık suratlı ihtiyarı çoluk çocuğun maskarası oldu. Bilimin de romantik bir yanı kalmadı Olric. Neydi bizim zamanımızda... şimdi elektronik beyin diye bir amca var: insan onun yanında insan olduğundan utanıyor. Herkes onu çok seviyor; matematik emekliye ayrıldı. Bir hafiye gibi izliyor bu elektronik beyin insanı Olric. Sen bundan yirmi dört yıl önce, karşıdan karşıya geçerken sağına bakmışsın da soluna bakmamışsın, diyor. Ceza vereceksin: sökül paraları. İki yıl önce de buzdolabının ikinci taksitini vereyim mi, vermeyeyim mi diye evinde yirmi dört dakika düşünmüşsün. Artık her şeyi peşin ödeyerek alacaksın. Kim bilir Olric: belki bizim de şimdi düşündüklerimizi değerlendirmektedir. Sakın suratını asayım deme: şıp diye resmini çekiverir. Bütün yurda dağıtırlar. Biz biraz azgelişmişiz de henüz bu amcanın nimetlerinden bütünüyle yararlanamıyoruz. Sayın vatandaş-

larım! Bütün kurtlarınızı hemen dökün; yoksa kurt sayımı başlayacak pek yakında.

Saat üçe geliyor Olric. Güneş daha yüksekteyken çıkalım yola. Garsonu rahatsız etmemek için parayı, fincan tabağının yanına yavaşça bıraktı. Kapıyı sessizce açarak çıktı: kültürleri bozulmasın. Allah derslerinizde zihin açıklığı versin, sayın ocakçı ve sayın garson. Meydanın kenarındaki arabasına bindi. Parke yollarda, sarsılarak, karışık trafik işaretlerine uymaya çalışarak ilerlemeye başladı. Kasabanın dışına çıkınca birden durdu. Bu acelemiz nedir Olric? İnsanlardan, bütün insanlardan kaçıyor muyuz yoksa? Onların içine çıkmaktan korkuyor muyuz? Üstüme doğru gelip, demek sensin diye parmaklarını sallamalarından mı korkuyorum? Direksiyona yaslanarak bir süre düşünceye daldı. Daha on saat bile olmadı. Bu kadar erken kuşkuya kapılmamalıyım. Yanından bir araba hızla geçti: Samim'in arabası. Acaba beni gördü mü? Kendine kızdı: elbette görür. Yolun ortasında durulur mu böyle? Hükümet meydanında görmez de burada görür. Kim durur hükümet meydanında? Buraya kadar izimi sürdüler. Yok canım. Görseydi dururdu. Aptalın biridir: belki beş yüz metre sonra kavramıştır. Bu araba da zamanla dert olacak başımıza Olric. Yazık. Oldukça para ederdi sanıyorum. Bir an önce kurtulalım şu kasabadan. Uğursuz geldi. Bozuk yolda yavaş yavaş ilerlediler.

Yol, kasabadan çıkınca ikiye ayrılıyordu. Solda, kasabanın içindeki gibi, bozuk bir yol vardı. Turgut, bu yolun başında durdu, arabadan indi. Yolun kenarındaki yazıyı okudu. Eskiden şehir bu yolun üzerindeymiş: altı yüzyıl önce. Bakalım nereye götürecek bu yol bizi? Sola saptı. Dönerek giden bir yol; arazi de, şoför diliyle, tatlı bir meyille yükseliyordu. Eskiler daha akıllıymış: gidip o çukura gömmemişler kendilerini. Bir düzlük merakıdır gidiyor. Bu kadar araba varken yokuştan korkuyoruz gene. Aman evlerimiz düz-

lükte olsun. Olsun, olsun da su bassın. Sel götürsün. Tepenin üstüne çıktılar. Harabelerin arasında bir iki köy evi görünüyordu. Sokaklar boştu. Otomobilin gürültüsüne bir iki kadın pencerelerden başlarını çıkardılar. Bir süre arabaya baktılar; sonra oynayan çocuklarını çağırdılar. Otomobili incelemek isteyen çocuklar isteksiz adımlarla toprak duvarlı bahçelerine girdiler. Turgut arabasını evlerin uzağında, bütün ovayı gören bir yerde durdurdu. Bu manzarayı bırakıp aşağı inmişler. Gittikçe eskici oluyoruz Olric. Ne yapalım efendimiz. Yeniliklere yetişemiyoruz. Doğru. Nefes nefese kalıyoruz. Erkeklik bizde kalsın. Olup bitenleri de izlemiyoruz. Eskiye bağlılığımız bir şey bildiğimizden değil. Eskisi bundan kötü olamaz ya, diyoruz. Tam da bilmiyoruz yeniyi. Onlar utansınlar Olric. Biz gene işin kolayına kaçalım. İşimiz pek de kolay değil, efendimiz. Kimseyi kandıramadıktan sonra neye yarar Olric? Daha denemedik efendimiz. Evet, bu millet... Burada yaşayanlar, altı yüzyıl öncekilerden altı yüzyıl geride Olric. Altı yüzyıl önce gelseydik herhalde böyle karşılanmazdık. Peki Olric, hemen yanlarında duran harabelerden, evin, duvarın nasıl yapılacağını görmüyorlar mı? Okumak için uygun bir yer burası. Rahatsız etmezler. Ne zaman okumaya başlayacaksınız efendimiz? Neyi Olric? Biliyorsunuz efendimiz. Arabadan çıktı, bagajı açtı telaşla. Nasıl bekleyebildim bu kadar saat? Kutuyu açtı: içinde ciltli iki defter duruyordu, orta kalınlıkta. Ayrıca bir iki kâğıt. Defterlerden, üsttekini aldı. Eski bir duvardan kalan taş yığınına sırtını dayayarak yavaşça yere oturdu. Siyah kapağı açtı: Selim'in yazısı. İlk satırlarda düzgün gidiyordu yazı. Sayfanın altına doğru dağınıklaşmış. Sayfanın sol üst köşesinde bir tarih. Selim'in sağ olduğu bir dönemin tarihi. Günlük tutmuş, o kadar yıl sonra. Bana yardımcı ol Selim.

19

12 Şubat 19...

Bugün üniversiteye uğradım; asistan bir arkadaşı görmek için. Son günlerde kendimi yorgun hissediyorum. Daireden erken çıktım bu yüzden. Durağa doğru yürürken eve gitmek istemedi canım. Güner'e de uğramamıştım uzun süredir. Nedense yol çok uzun geldi bana. Kendimi sürükleyerek attım oraya. Galiba bu dergi işi beni yordu. O zamandan beri kendime gelemedim. Emekli ihtiyarlar gibi herkese ağrılarımdan yakınıyorum. Şakaya getirerek söylüyorum tabii. Herkesle birlikte gülüyorum durumuma. Daha doğrusu, güler gibi yapıyorum. Benimle birlikte oldukları zaman genellikle gülerler. Öyle alıştırmışım. Kimi görsem, seni andık geçen gün: bilsen ne kadar güldük, der. İki yıl önce, birlikte içerken ne demiştin, hatırlıyor musun? diyorlar. Hatırlamıyorum. Onlar hatırlıyor. Tekrar anlatıyorlar. Anlatırken bile dayanamayıp gülüyorlar. Ben gülecek bir şey göremiyorum ortada. Duruma uygun bir söz etmişim: eskimiş, geçmiş. Üstelik böyle aptalca bir söz söylemiş olduğum için utanıyorum. Aklı başında bir insan, beni bu arkadaşlarımdan öğrense kim bilir ne can sıkıcı bulur. Ben de öyle buluyorum. Bana böyle birinden bahsetseler, tanışmak bile istemem. Ciddi konularda karşıma yalçın dağlar gibi çıkan insanlar, gülmeye sıra gelince teslim oluyorlar hemen. Bu işi de bana bırakıyorlar. Sen de bununla teselli et kendini, diyorlar herhalde. Bu ayrıcalığı bana verenler cahil insanlar tabii. Bilgiçler bu mesele üzerinde durmuyorlar bile. Ya da güldürme hevesimi alay konusu yapıyorlar. Dergide herkes bir işle meşgul oluyordu; herkes bir işten anlıyordu; herkes bir işten sorumluydu. Bana da espri uzmanı adını taktılar. Güldürmek isterken gülünç olmak. Ancak benim başıma gelir böyle acıklı durumlar. Beni yanlarında do-

laştırdıkları için onlar adına utanıyorum. Gene de gülüyorlar sözlerime. Aptalca buldukları için gülüyorlar elbette. Fakat gülerken sanki öyle değilmiş gibi davranıyorlar. Sonra oturup benim eleştirimi yaptıkları zaman çıkıyor aptallığım ortaya. Güldürü, mantığın yanında güçsüz kalıyor. Gülünecek sözlerin de bir seviyesi olmalı, diyorlar. Ayağı takılıp yere düşen adama da kendini tutamayıp gülermiş insan. Bu bakımdan haklı buluyorum onları. Birçok durumda gerçekten takılıyorum: o zaman da gülüyorlar bana. İşte böyle durumlarda onlar adına daha çok utanıyorum. Onları güldürmek için, espri uzmanı olmaya ihtiyaç kalmıyor. Bana ad takılmasını pek sevmem. Aşırı duygululuk gösteren insanlara ad takarlar; ya da taktıkları adı yüzüne söylerler. Haksız adlar taktıkları da olmuştur bana. Ortaokulda da maymun derlerdi. Aynaya bakardım: maymuna benzer bir yüz göremezdim. Üstelik bu adı bana takan çocuk, sınıfın en çirkinlerinden biriydi. Sonra onu görüp bunun sebebini sorma fırsatını bulamadım.

Evet bu yüzden, yorgunluğumu anlatamıyorum kimseye. Yakınmalarımda ince bir alay görüyorlar. Bu inceliği bana yakıştıranlar tabii cahil insanlar. Ötekilerle artık görüşmüyorum. Darıldım onlara. Onlar bu dargınlığımın farkında değil tabii. Kapıdan çıkıp gidince hemen unutuluyorum. Bir de benimle uğraşacak vakitleri yok. Çünkü uğraşmaya değmiyorum. Ben de darıldım onlara işte. Yolda, onlardan birini görünce, sıkılarak gülümsüyorum. İçimden geçenleri saklamak istiyorum. Onların içinden ne geçtiğini anlayamıyorum; yüzlerinden belli olmaz ki duyguları. Bu nedenle, yüzlerini görmek içime sıkıntı veriyor. Sıkıntıma onlar sebep oldu sanki. Hepsi de sanki hiçbir şey olmamış gibi rahatça yürüyor yolda. Karşıdan karşıya emin adımlarla geçiyorlar. Günlük yaşayışlarını sürdürüyorlar. Galiba yalnız ben yoruldum. Ve bu yorgunluğumu yaşamak zorundayım.

Güner'i severim. Bizim Ayı Güner'le karışmasın diye, Köpek Güner deriz ona. Turgut takmıştı bu adı. Yüksek matematik notlarını Turgut'a vermemişti Güner. İnsafsızdır şu Turgut. Ben de öyle bilinirim üniversitede. Aşağılık olduğum buradan belli. Ortaokulda çektiğim bunca sıkıntıdan sonra ben de bu vahşete katıldım. Bana ad takılınca olmuyor da Güner'e takılınca oluyor. Ben ne biçim yaratığım? Güner'le otururken Kenan geldi: Alaman Japonu Kenan. Almanca bilmediği için, Güner'e yazdırır Almanya'ya gönderdiği iş isteyen mektuplarını. Bütün isteği Almanya'da bir iş bulmak: tertemiz caddelerde dolaşmak, birbirini aldatmayan insanların arasında yaşamak. Kenan'a çok saldırırım bu Alamancılığı yüzünden. Ufak tefek olduğu için Alaman Japonu diyoruz ona: iki millet de çalışkan ya! Kenan'a gene yüklendim: "Üniversitede okurken ders çalışmaktan fırsat bulup da bir türlü öğrenemediğin mühendisliğin de ne olduğunu kavrarsın orada," dedim. Bu sefer artık tamammış. Bütün işleri düzene girmiş. Yakında gidiyormuş. Ben de böyle bir hevesle avunmak isterdim. Sen de gel, dediler. Yollarda kalacağımı söyledim: bütün hastalıklarımı sayıp döktüm. Beni gerçekten zayıf ve yorgun buldular. Biraz oturduk. Bildiğimiz anıları yüz kere tekrarladık birbirimize. Önce, sıkıntıdan bunaldığımı sanıyordum. Fakat güçsüzlüğüm artıyordu. Hastalandığımı hissediyordum. Eve gidip yatacağımı söyleyerek kalktım. Beni hiç böyle görmemişlerdi. Dinlenmemi tavsiye ettiler. Üniversitenin kapısında bir otomobile binerek hemen eve gittim. Anneme hasta olduğumu söyledim. Soyunup yatağa girdim. Uyumağa çalıştım. Akşama doğru ateşim yükseldi. Göğsümde bir sıkışma hissediyordum. Uykusuz ve rahatsız bir gece geçirdim.

Daha yataktan kalkamadım. Güner yüzünden hastalandığımı düşünüyordum bu sabah. Bana hasta olduğumu söylemeseydi yatmayacaktım belki de. Büyük bir yorgunluk duyuyorum: yılların yorgunluğu. Okuyamıyorum, düşünemiyorum.

Dün Burhan uğradı; onunla bir mektup gönderdim Günseli'ye. Merak etmemesi için. Burhan'la bir soğukluk var aramızda; ya da ben öyle sanıyorum. Gene bir gazeteden ayrılmış, başka bir gazeteye girmek üzere. Ona, duygusal, saçma sapan sözler söyledim. Hasta olduğum için hoşgördü beni herhalde. Sonumun yaklaştığını anladı galiba.

Ben de sonumun yaklaştığını düşünüyorum. Yıllarca bekledikten sonra, günlük tutmak gibi sevimsiz bir işe bir önseziyle girişmiş olmalıyım. Her zaman kendimi kendime açıklamaktan korkmuşumdur. Artık korkacak bir Selim kalmadı geriye. Tükendi. Yalnız kaldığım zaman kendimi kötülemeden edemezdim. Yeteri kadar yapamadım bu işi. Daha cesaretli olmalıydım. Şimdi kötülesem de neye yarayacak?

Bugün annem dayanamadı; ne yazdığımı sordu. Ona nasıl anlatsam? Bütün hayatımı birlikte geçirdiğim ve beni gerçekten seven bu insana hiçbir şey anlatamamak ne kötü. Ondan farklı gelişmeye ne zaman başladım? Bu ayrılık nasıl doğdu? Hiç anlamıyorum. Bir gün baktım, iki yabancı olarak yaşıyoruz aynı evde. Aslında kimseye bahsetmedim kendimden. İstemiyorum da.

Yatağımın karşısında bir pencere var. Odanın duvarları bomboş. Nasıl yaşadım on yıl bu evde? Bir gün duvara bir resim asmak gelmedi mi içimden? Ben ne yaptım? Kimse de uyarmadı beni. İşte sonunda anlamsız biri oldum. İşte sonum geldi. Kötü bir resim asarım korkusuyla hiç resim asmadım; kötü yaşarım korkusuyla hiç yaşamadım. Bana

acımayın. Ben kötüyüm; sizlere karşı kötü duygular besledim içimden. Beceriksizliğimden uygulayamadım kötü düşüncelerimi. Sizleri kıskandım, küçük gördüm, bayağı buldum: bana yapılmasını istemediğim kötülükleri sizlere yapmak istedim. Fırsat bulunca da yaptım. Dün gece rüyamda biri beni öldürdü. İçimin boşaldığını hissettim. Ben de ne işkenceler düşünmüşümdür bana kötülük edenler için. Beni de öldürmelerini istiyorum artık. Çünkü, artık olduğum gibi kalmaya dayanamıyorum. Yalnız, beni öldürürseniz kötülüklerim gene gizli kalacak. Onları bir sır gibi mezara götüreceğim: gene aldatacağım sizleri. Gelin, hep birlikte, önce yaşarken öldürelim beni. Aklıma geldiği zaman bile ürperdiğim yaşantılarımı ortaya koyalım: didik didik edelim. Ondan sonra ölümün bir anlamı olur benim için. Sizin de işinize yarar: benim gibilerden sakınırsınız bundan sonra. Hayır işinize yaramaz. Ortalıkta dolaşmanızdan, pek zarar görmüş bir durumunuz sezilmiyor. Belki de gizli gizli zehirlemişimdir sizleri. Gelin, hep birlikte yapalım şu işi: acımasız, soğukkanlı. Bu arada ben de bu kuru analize bir renk getirmek için, son günlerimi, "Selim Işık'ın İnhitatı"nı sahneye koyayım. Yalnız, bu işi yaparken *"sense of humour"*u gözden kaybetmeyelim. Durmadan sızlanıp dururum, beni yemenin tadı kalmaz. Çiğ çiğ yenen bir şeyin, ne bileyim mesela bir deniz böceğinin, tam ağzınıza attığınız sırada bağırdığını düşünün: insanda iştah kalır mı? Bu nedenle, becerebildiğim kadar tatlı davranmaya çalışacağım. Bu, benim de işime geliyor. Neden mi? Zamanla anlarsınız, bir başlayalım da.

Bu sabah uyandığım zaman, gecenin sıkıntısı göğsümden kalkmamıştı. Demek ölüm bu, diye düşünüyordum. Sabahları uyandığıma sevinemiyorum. Gecenin sıkıntısı, öğleye kadar sürdüğü için, sabahın verdiği diriliği yaşayamıyorum. Öğleden sonra da akşamın hüznü çöküyor.

Bugün Kafka'yı okumaya çalıştım. Olmadı. Birden göğsümde bir tıkanma hissettim. Nefes alamadım. Elimden kitabı attım. Sırtüstü kımıldamadan yattım bir süre. Kulaklarım da uğulduyordu.

21 Şubat

Kafka'nın kitabını görünce içim bulanıyor. Yerli bir mizah romanı buldum. Dün gece sabaha kadar onu okudum. Ateşim düşmüyor. Deli olacağım. Ateşimin yükseldiği, ya da sıkıntının geldiği anlarda aptalca bir iyileşme tutkusuna kapılıyorum: iyi olmak telaşına düşüyorum. Gülünç oluyorum. Bu sabah, ateşimin düşmediğini görünce, kalktım; ilk defa sokağa çıktım on günden beri: doktora gitmek için. On günden beri dinleniyorum diye avutmaya çalışıyorum kendimi. Oysa telaşımdan günde on kere ateşime bakıyorum. Annem de benimle konuşmaktan çekiniyordu: fakat gözlerinden, hastalığını büyütüyorsun, demek istediğini anlıyordum.

Tanıdık bir doktora gittim: yeni bir insan yüzü görmeye dayanamayacaktım. Tanıdık doktorlar da insanın hastalığını önemsemezler. Üşütmüşüm. Peki neden on gündür ilaç aldığım halde ateşim düşmüyor? Birden paniğe kapıldım. Eve döneceğim ve hastalığım üzerinde yorumlar yapmaya tek başıma devam edeceğim. Doktora büyük ümitlerle gelmiştim: bende esaslı bir hastalık bulmasını istiyordum. Üzerinde düşünebileceğim kesin sözler söylemeliydi hastalığım hakkında. Belirsizlikten korkuyorum. Göğsümdeki sıkıntıyı anlattım aceleyle. Önemli bulmadı. İlaçlar yapармış. Hepsini keseceğim. Peki o zaman ateşim nasıl düşecek? Ben mahvoldum. Sinir yüzünden ateş olur mu? Saçmalama, dedi bana. Bütün bu kuruntuları unut. Bana üni-

versitedeki bilimsel çalışmalarıyla kimsenin ilgilenmemesinden yakındı. Herkes dertli. Az kalsın, kitap okuyamamak şeklinde ortaya çıkan bir hastalık var mı diye soracaktım ona. Allah'tan hemen vazgeçtim. Doktorla konuşurken sıkıntı geldi gene: sevindim. İşte gene geldi, dedim. Uzun uzun dinledi. Beni azarladı. Benim gibi pozitif bilimle uğraşan bir insana yakıştıramadı bu kuruntuları. Tanımadığım bir doktora gideceğim.

Dönüşte Günseli'ye uğramak istedim. Yolda o sıkıntı gene geldi. Orada düşüp öleceğimi sandım. Bir otomobile zor attım kendimi. Eve döndüm. Beni öyle bir durumda görmesine katlanamazdım.

22 Şubat

Dün gece sabaha kadar sis vardı limanda. Bir düdük durmadan öttü. Başımı yastıklara gömdüm, yorganın içine soktum. Fakat o boğuk ses, her şeyi deldi. Kulağımda çınladı sabaha kadar. Eskiden, buhranlı gecelerimin sabahında, güneşin doğuşu beni sakinleştirirdi. Şimdi sıkıntı veriyor: yeni bir güne başlamanın sıkıntısını. Basma perdenin arasından giren ışınlar, yaşanacak uzun bir günü gözüme sokuyor.

Öğleden sonra dayım geldi. Aptalın biridir. Onunla hiç yoktan bir tartışmaya girdim. Konuşmanın yarısında ateşimin yükseldiğini hissettim; derece koydum; otuz sekiz dört. Hemen içeri gidip yattım. Annem endişelendi. Aptal dayım da telaşlandı, acele gitti. Beter olsun. Nedir bu insanların benimle alıp veremediği? Hastalıkta bile bir ayrıcalık tanımıyorlar bana.

Daireden, işe gitmem için hiç baskı yapmıyorlar. Müdür, keyfine baksın, diyormuş. Bir bakıma keyfime bakıyorum

sayılır. Hastalığımdan başka bir düşünceyle yormuyorum kendimi; hastalığım da önemli olmadığına göre...

Yıllardır günlük tutmayı hayal ederdim. Şimdi vaktim var: bir şey düşünemiyorum. Yazdıklarımı okudum: aptalca sözler etmişim. Kendimi kötülemeye söz vermişim: onu da yapamıyorum. İnsan Kafka'yı okuyamazsa... bitiktir işi. Bir silgi gibi tükendim ben. Başkalarının yaptıklarını silmeye çalıştım: mürekkeple yazmışlar oysa. Ben, kurşunkalem silgisiydim. Azaldığımla kaldım.

Bütün günüm tedirgin bir beklemeyle geçiyor: gelecek mi, gelmeyecek mi? Ne gelecek? Bilmiyorum. Adını koyamadığım bir şeyden korkuyorum. Soyut bir korku içimi dolduruyor. Bu korkuyla uyanıyorum ve bekliyorum. Belki korkularım sayılamayacak kadar çok. Ateşimin düşmemesinden korkmam bunlardan biri.

24 Şubat

Dün de başka bir doktora gitim. Genç bir adamdı bu. Ona her şeyi anlattım. Mesleğimi sordu. Doktorlar ve mühendisler çok yorulurlarmış. Bana dert yandı. Hiç durmadan çalışıyormuş. Yatağa yatsa onun da hasta olduğu ortaya çıkarmış. Ne diyeyim? Üzülmeyin dedim. Ona, çalışamadığımı, iki haftadır dinlendiğim halde bir işe yaramadığımı söyleyemedim. Ona hak vermek için, çok çalıştığımı, sabahlara kadar proje çizdiğimi söyledim. Başını salladı. Ayrılırken, mesleklerimizin güçlüğünden söz ediyordu durmadan. Bu arada kalbimin, ciğerlerimin ve midemin sağlam olduğunu öğrendim. Tansiyonum da normal. Radyoskopide kötü bir bulgu görülmedi. Böylece, doktorlara ve tıp bilimine güvenimi kaybettim. Ateşim neden düşmüyor diyorum. Gizli bir iltihabın olabileceğini söylüyorlar. Bu ateş işini fazla bü-

yüttüğümü gösteren bir ifade görüyorum yüzlerinde. Sağlam olan yanlarımı, bildiğim bir dille anlatıyorlar. Hastalığıma gelince, Latince'ye başvuruyorlar. Onlara güvenim kalmadı. Kendi başımın çaresine bakacağım.

Hastaneden dönerken Günseli'ye uğradım. Beni görünce sarardı. On beş gündür sakalımı kesmiyordum. Saçlarım da uzamış. İsa'ya benzeyip benzemediğimi sordum ona. Birden kapısını çalıverdim işte. Onu sevdiğimi sanıyorum. Heyecanlanıyorum Günseli'yi görünce. Ona durmadan Günseli demeyi seviyorum. Günseli. Günseli. Korkularımı ve hastalığımı unuttum onun yanında. Ertesi gün Burhan'a bu duygularımdan bahsedince, yumuşak bir sesle, yalancı bir iyileşme dedi. Burhan'ı görmekten hoşlanmıyorum artık. Akıldan uzaklaşmak istiyorum. Aptalca duygulanmaktan korktuğum için çevremi akılla doldurmuşum. Aşktan, üzüntüden bahsedebileceğim aptal insanları arıyorum. Hastayım sevgilim, dedim Günseli'ye. Üzmek de istemiyordum onu. Hastaneden, doktorlardan bahsettim: güldürdüm onu. Hastalığımı unutturdum. Günseli de anlatmama kaptırdı kendini. Onu kandırdım. Burhan haklıydı galiba. İyileşmem geçiciydi. Günseli bana inanmamalıydı. Kendime acıdım: kimse hastalığımla ilgilenmiyor diye. Oysa, ben gittikten sonra üzüldüğünü biliyorum. Ne bileyim? Aptallıklar içindeyim.

Ayrılırken Günseli'yi öptüm: oysa öpmek istemiyordum. Bilmem neden. Ağzı hafifçe içki kokuyordu. Bir aydır içki içmemiştim. Günseli'den içki istemiştim. Bir yudum alıp bıraktım: gerisini ona içirdim. İçki içememek düşüncesi beni korkutuyordu. Kitap okuyamamak düşüncesi beni korkutuyordu. Günseli'yi sevecek gücüm, isteğim kalmaması ihtimali beni korkutuyordu. Ona bu korkularımdan bahsedemiyordum. Beni sevdiğini biliyordum; onu öpmek istemiyordum. Düşüncelerime yabancı kaldığını sanıyordum.

Beni korkutan şeyleri de çok kötü ifade ettim ona anlatırken. Beni anlamayacağı korkusuyla büsbütün berbat ettim. Dünyada sevdiğim her şeyden uzaklaşmaktan korkarken onu öpmeyi nasıl isteyebilirdim? Belki de bir kadına korkularımı anlatmaktan utandım. Erkek de olsa utanırdım belki. Gözleriyle, ne istiyorsun benim sevgilim, diyordu. Ne istiyorsun, bana olduğu gibi söyle canım Selim, anlamasam da istediğini yaparım hemen. Ben bunu istemiyordum. Hayır istiyordum. İstemesem, eve dönünce, Günseli'yle istediğim gibi konuşamamış olmanın üzüntüsünü çekmezdim. Bazı hareketleri yapmama, içimde bir şey engel oluyor sanki. İstediği gibi hareket etmezsem, beni bir boşluğa yuvarlamakla tehdit ediyor. Kafka'nın kitabını elimden atmamı da o söyledi bana. Şimdi anlıyorum.

Benim hiçbir şey yapmamı istemiyor. Sözde koruyor beni. Gece uykumun içinde, bir el çekti göğsümden; uyandırdı beni. Korkuyla sıçradım. Neden gece yarısı uyandırıyor beni? Böyle koruyuculuk olur mu? Neden beni yazmaya çalıştın? diyor sanki. Peki, dedim. Bırak uyuyayım. Söz veriyorum: ne Kafka'yı okuyamadığımdan yakınacağım, ne de Günseli'yi sevip sevmediğimi düşüneceğim. Bir yandan da korkarak düşünüyordum: beni uykuda, en zayıf anımda yakalıyor: buna fırsat vermemeliyim. Doğruldum: yatakta oturdum. Günah duygusu gibi bir şey. Ceza da veriyor ayrıca. Hayır. Yatakta da oturmamalıyım. Kalktım. Elektriği yaktım. Annem de uyandı. Ön odaya geçtik birlikte. Sabaha kadar oturduk karşılıklı, konuşmadan, Yalnız kalacak gücüm yoktu. Başkalarının yanında beni tehdit etmiyordu: bu nedenle de yalnız kalmak istemedim. Annem de konuşmaktan, sormaktan korkarak oturdu sessizce. Ona, ilaçların beni bu duruma getirdiğini anlattım. İnandı mı, bilmiyorum. Çok konuşmaktan da korkuyordum. Sanki konuşursam, içimde azalan yaşama gücü büsbütün bırakıp gidecek-

ti beni. Konuşmadan, düşünmeden, hareket etmeden durmakla koruyabilirdim gücümü ancak. Onun da benden istediği buydu. Hava aydınlanırken uykumun geldiğini hissettim. İçeriye, yatağa gitmeye korkuyordum. Biraz daha bekle, biraz daha. Ona karşı koyabilecek kadar kuvvetlenmeliydim. Bir kitap aldım kendimi denemek için. Bir iki sayfa okudum: bir şey olmadı. Ondan neden korkuyorsun? dedim kendime. Bilmiyordum. Benim için istediği huzurun pek istenecek bir şey olmadığını seziyordum. Odama gittim ve hemen uyudum. Uyandığım zaman gene korkuyordum: tekrar nasıl uyuyacaktım gece?

Şimdi, bu satırları yazarken de korkuyorum: acaba bunları yazmak doğru mu?

27 Şubat

Bu sabah Hilmi geldi. Ona günlüğümden bahsetmedim. Kimseye hiçbir şeyden bahsetmiyorum. Ben de düşünmüyorum. Ne olduğumun farkında değilim. Yirmi gündür hasta olduğumu söyleyince şaşırdı. Benim ortadan kaybolmama alışıktır. Onu, istediğim zaman aradığımı bilir. Yatağın yanındaki sehpanın üstünde duran kâğıda baktı. Her sabah ve akşam ateşime bakıyor, bu kâğıda yazıyordum. Doktor istemişti. Kızdı: kâğıdı alıp yırttı. Verem geçirdiğinden beri doktorlara kızar. Onlara kalsaydı, şimdi ölmüştüm, der. Benim de böyle belirsiz bir hastalık yüzünden bu acıklı duruma düşmeme kızdı. İlaçları da bırakmamı söyledi. İlaçların kötü etkilerinden kurtulmak için ilaç aldığımı söyledim. Antihistaminik diyorlar ya: işte ondan. Kalkıp giyinmemi istedi. Kalktım, giyindim. Artık iyi bir insan oldum: itiraz edecek gücüm kalmadı. Öğleye kadar bir işi varmış. Birlikte çıktık. Ben daireye gittim. Bütün işleri bı-

raktığım gibi buldum. Bu ülkede zamanın nasıl geçtiğini anlamak için bir ölçü yok elimizde. Küçük memurlar, şeflerine geçmiş olsun, dediler. Müdür, bir iş yolculuğu için adam aradığını, istersem, benim için bunun bir değişiklik olacağını söyledi. Kabul ettim. Gitme deseydi, ona da peki derdim. Bir müteahhitin, iki aydır itiraz ettiğim bir evrakını imzaladım. Sevinçten ne yapacağını şaşırdı: kızdığımı bildiği halde beni yemeğe çağırdı. Hemen kabul ettim. Kemal suratıma baktı: ne oldu senin ilkelerin demek ister gibi. Benim için can sıkıntısından başka bir anlamı olmayan şeflikte gözü var da. Onu da sevindirmek istedim. Yorgun olduğumu, şeflikten ayrılıp daha rahat bir işe geçmek istediğimi söyledim. Gözleri parladı: duygularını saklamasını bilmez aptal. Giderken paltomu tutacak kadar alçaldı: bu hareketine de itiraz etmedim.

Müteahhit beni lüks bir lokantaya götürdü. Beyaz örtüler, sessizlik, büyüklük biraz iyi geldi bana. Adam durmadan konuşuyordu. Bu asık suratlı şefin bugünkü davranışına şaşıyordu. Karşımda saygıyla oturuyordu koca adam. Benden en aşağı otuz yaş büyük olmalı. Üstelik o da mühendis. Ne sıkıcı bir işi var. Canım sıkıldı gene. Hiçbir şey yiyemedim: tabaklardaki yiyecekler gözümde büyüdü. Dönerken yolda, uzun uzun arabasının özelliklerinden bahsetti: Bir düğmeye basınca camlar yıkanıyor, bir düğmeye basınca kuruyor, bir düğmeye basınca pencereler iniyor... Bir düğmeye... bir düğmeye... ne söylediğini izleyemiyordum. Düğmeler bitmiyordu. Bütün bu aşağılık durumlara, düğmelere sahip olmak için katlanıyor. Bana çocuklarının resmini gösteriyor. Oysa ben güzel bir metresi olduğunu biliyorum. Kötü bir şaka yapıyorum, metresi olduğunu ima ediyorum: gülüyor. Erkeklik üzerine birşeyler söylüyor. Onu duymuyorum. Gülümsüyorum. Dayım geçen gün, evlenirsem bu huzursuzluğumun geçeceğini söyledi: neredeyse evden kovacak-

tım. Babam öldüğünden beri babalık taslıyor. Zavallı babacığım beni zengin bir kızla evlendiremeden öldü. Ne korkunç! Zengin bir kızla evlenmemi isteyen insan benim babamdı. Bende aşağılık bir taraf olmalı.

2 Mart

Bu yolculuğu neden yaptım bilmem ki? Otel odalarını eskiden beri sevmem. Evlerinden atılmış insanlar içindir oteller sanki. Kendimi nereye atsam faydasız. Uçağa ilk defa bindim fırtınalı bir gecede. Uçak alanında da çok üşüdüm. Gene hastayım. İlaçlarımı banyodaki etajere dizdim. Boğazım ağrıyor: gargara yaptım. Nezleyim: burnuma ilaç damlattım. Aptalca bir çırpınış içindeyim. Hiç iyileşmeyeceğimi biliyorum. Aynada yüzüme baktım: yorgun bir yüz. İhtiyarlamaya başlamış. Gözlerimi kıstım: çizgiler belirdi olur olmaz yerlerde. Kafatasımın çok inceldiğini hissediyorum. Yürürken çok dikkat ediyorum: bir yere çarparsam sanki dağılacak. Camdan bir kafanın içinde ağır bir beyin: başımı taşıyamıyorum. Çıkıntılı yerlerden geçerken korkuyorum. Berbere gittim. Binayı pürüzlü bir sıvadan yapmışlar: sıvanın sivri uçları beynimi delecekmiş gibi geldi. Berber de yüzümü yorgun buldu. Sakalım zor tıraş ediliyormuş. Biraz konuşsaydık belki o da evlenmemi tavsiye ederdi. Ben parçalarımı bir arada tutmak için olağanüstü bir çaba harcıyorum: tutmuş benden ne istiyorlar. Selim gibi görünmenin bana neye mal olduğunu bir bilseler. Yatağın içinde büzülmüş bu satırları yazarken nasıl kahramanca bir dayanma gösterdiğimi farketmiyorlar. Kimse, karşısındakinin parçalanışını görmek istemiyor.

Otel odasından, sokaktaki gürültülerin azalışını korkuyla izliyorum. Biraz sonra sessizlik gelecek ve ben korkularım-

la başbaşa kalacağım. Korkularımla iyi geçinmeye çalışıyorum. Onu da kızdırmamaya çalışıyorum ayrıca. Kitapları görünce içim bulanıyor: bu duygumdan daha çok onu sevindirecek ne olabilir? Ona duyduğum saygı sözde kalmıyor. Gurur kırıcı alçalmalara başvurarak, beni rahat bırakması için yalvarıyorum. Sokakta daha gürültüler varken o kadar önemsemiyorum onu. Sonra alçakça yalvarmaya başlıyorum. Bütün odayı dolaşıyorum, bütün gizli köşelere bakıyorum. Akşam üzeri ilk indiğim otelde, ilaçlarımı yerleştirmek üzere banyoya girmiştim. Banyonun içinde, kaygan yüzeye tırmanmaya çalışan dev bir hamamböceği gördüm. Onu öldürecek gücüm yoktu. Orada olmasına da dayanamıyordum. Odaya döndüm. Hamamböceğinin beyaz ve kaygan yokuşu nasıl tırmanmaya çalıştığını gözlerimin önünden silemedim. Bavulumu kaptığım gibi aşağı indim. Otel kâtibinin önünden geçerken birşeyler mırıldandım. Caddeye attım kendimi. Hemen yoldan geçen bir otomobile bindim. Otel kâtibinin peşimden gelmesini önlemek istiyordum. İyi günlerimde bile Kafka'nın Değişim hikâyesini okuyamamıştım. Hamamböceklerinden nefret ederim. Görüldüklerini anlayınca duyargalarını bir sallayışları vardır. Hain hain bir kaçışları vardır. Kafka'nın o hikâyeyi sonuna kadar yazabilmesine şaşıyorum. Böceği hâlâ görür gibiyim. Bu münasebetsiz düşüncelerle nasıl uyuyacağım?

Bu şehre neden geldim? Evler, ışıklarını o kadar erken söndürüyorlar ki. Saat dokuzda sokaklarda kimse kalmıyor. Pencereden bakıyorum: karanlık ve belirsizlik. Karanlıkta şekilleri birbirinden ayıramamak içimi ürpertiyor. Pencereden geri çekiliyorum. Karanlığı görmemek için perdeleri sıkı sıkı kapatıyorum. Saat dokuz buçuk. Hemen giyinip çıkmalıyım. Bütün geceyi bu odada geçiremeyeceğim.

Daireye ait bir inşaatın gerekli olduğunu savunmak için belediye mimarının karşısında öğleye kadar ter döktüm. Tartışma uzadıkça, nezlem şiddetlendi, boğazımın ağrısı arttı. Durumumun anlamsızlığını seziyordum; gene de alışkanlığın verdiği bir inatla, anlayamadığım yorucu bir inatla direniyordum. Benim bu odada ne işim vardı? Üstelik bütün sözleri de duymuyordum. Estetik gibi bir söz duyuyordum yarım yamalak; kelimeyi alıp biçimlendirmeye çalışıyordum. Kafam boşalıyor ve soyut kavramlar üzerine konuşuyoruz. Karşıma ölçüler konuluyor. Bu mimarları sevmiyorum. Sarsılmaz ölçüleri var. Herkes bu ölçüleri anlamak ve gerçekleşmeleri için mimarlara yardım etmekle görevli. Hiç kuşkuya düşmüyorlar. Ben hamamböceğinin bana verdiği dehşetten bahsetmek istiyorum. Onun yerine, ağzımı açtığım zaman, teknik zorunluluklardan söz ediyorum. Beni küçümsüyor. Önüme planlar, kesitler, perspektifler yığıyor. Kalın kalemlerle yumuşak kâğıtlara sonsuz çizgiler çiziyor. Bulutlarla ağaçlarla ve dört köşe insanlarla çevrili binalar gösteriyor: gururla gülümsüyor. Kalemi elinden alıp sakalı uzamış bir dilenci resmi çizmek istiyorum. Prizmalar çiziyor: yan yana, üst üste prizmalar. Düşüncelerini çizgiyle ifade ediyorlarmış. Ben yazıyla bile anlatamıyorum. Bir korku resmi çizmek istiyorum. "Onu" çizmek istiyorum. Boyanmış süngerler, tutkallanmış kumlarla dolu bir maketin yanına götürüyor beni. Bakıyoruz: bakıyormuş gibi yapıyorum. Gözlerine bakıyorum: yumuşamasını bekliyorum. Terliyorum, nefessiz kalıyorum. Ağrıdan gözlerim kapanacak sanıyorum. Tekliflerini aptalca buluyorum hiçbir sebebe dayanmadan. İnsan gibi konuşsana, mimar gibi konuşmayı bırakıp. Silüet diyor. Bizim bina o silüet dediği şeyi bozacakmış. Yer çizgileri, kütleler. Gözkapaklarım ağırlaşıyor. Ona içi-

min paramparça olduğunu anlatmak istiyorum. Kurşuni, soğuk gözleri cesaretimi kırıyor. Kızıyorum: mühendislikten anlamamakla suçluyorum onu. Teknik bilgisizliğini yüzüne vuruyorum. Aslında ne dediğimi bilmiyorum. Ben kırık dökük ayakta durmaya çalışırken, beni hırpaladığı için teklifini reddediyorum. Ne dediğini bile duymadım oysa. Yorgun bir intikam. Birbirimizi tehdit ediyoruz. Dairenin mimarını da yanıma alsaydım diye düşünüyorum. Birbirlerine girselerdi. Beni anlamadığını, uydurma bir projeyi savunmanın nedenlerini bilemediğini söylüyor. İçimden, beni anlamadığın için, gözlerini beğenmediğim için karşı çıkıyorum sana, diyorum. Bir sonuca varamıyoruz. Bir sonuca varmak istemiyorum. Adamlar girip çıkıyor odaya: paftaları getirip açıyorlar önümde. Bakamıyorum: başım dönüyor, midem bulanıyor. Gene de yorgun ve isteksiz direniyorum. Bir sözün ucuna yapışıyorum son gücümle. Çekip duruyorum. Anlamayacakları, yersiz teknik deyimler kullanıyorum. Yapmış olduğumuz masraflardan, tahsisat yokluğundan dolayı kabul edemeyeceğimi ileri sürüyorum. Bir kişi daha, bir kişi daha geliyor. Kalabalıklaşıyorlar. Bütün gücümle estetiğe karşı duruyorum. Oda sigara dumanı doluyor. İçtiğim sigaralardan tat almıyorum. Nezleyim. Oda, dumandan mavileşiyor. Şekilleri daha güç seçiyorum. Mimar, dumanlar arasında soluklaşıyor, uzaklaşıyor.

Öğle tatili oluyor. Dağılıyoruz. Hiçbir cevap veremeyeceğimi, merkezle konuşabilirsem belki bir karara varabileceğimi bildiriyorum onlara. Kâğıtları, dosyaları topluyorlar, elimi sıkıyorlar: gülümsemeye çalışıyorum. Sigara ağzımı acılaştırmış, hastalık vücudumu dağıtmış, tartışma beynimi ağırlaştırmış. Terden ıslanmış tenim üşüyor. Otele dönüp yatıyorum.

Telefonla daireyi arıyorum. Müdür direnişimi beğeniyor. Başka yollarla baskı yapacağını söylüyor. Ona da karşı çık-

mak istiyorum. Sonra dairenin mimarıyla konuşuyorum. Çok itiraz etme, diyor, bana. Projenin gerçekten biraz aceleye geldiğini söylüyor. Bana, kütle, estetik ve fonksiyon bir de silüet hakkında basmakalıp bir iki formül versen, diyorum. Gülüyor. Hastayım diyorum. Öğleden sonra, söyleyecek sözüm kalmadı. İşi bitirmek istiyorum. Üzülme, diyor. Bitirmesen de olur. Bu kadar direnç gösterdiğime şaşıyorum. Kimse beklemiyor benden bunu. Ağlamak istiyorum. Yatağa uzanıp uyukluyorum.

Saat dörde doğru uyandım. Sabah yaşadığım öldürücü saatleri düşündüm. Bu duruma nasıl geldim? Neden bana yaşamasını öğretmediler? Neden bana, bizden bu kadar gerisini sen bulup çıkaracaksın dedikleri zaman isyan etmedim? Hayata atılmak gibi bir çılgınlığı nasıl yaptım? İnsanların dünyasına atılmayı nasıl göze aldım? Ben insan değildim ki. Yaşamadığım bir hayatın içine nasıl atıldım? Beni nasıl gürültüye getirip de bu soğuk bakışlı mimar gibi insanların karşısına çıkardılar? Onlar da bilemezdi: görünüşümle insana benziyordum. Denemelerden geçmiştim. Onları aldatmayı başardım. Sonumu kendim hazırladım. Her an ne yapacağımı söyleyemezlerdi bana. Beni aldattılar; gene de suçluyum. İnsanların en verimli olduğu çağda tükendim. Her anı, ne yapmam gerektiğini düşünerek geçirdiğim için çabuk yoruldum. Bana müsaade.

Bir insanla konuşmak, ona bütün derdimi anlatmak istedim birdenbire. Günseli'ye mektup yazmaya karar verdim. Uçağa bineceğimi duyunca sararmıştı biraz. Bir insanın sizin için endişelenip sararmasının güzel bir yanı vardır. Bir yandan da benim için üzülmesi, kendimi rahatça düşünmeme engel oluyor. Oturdum ve iyi olduğumu bildiren sıkıcı bir mektup yazdım. Oysa hamamböceğinden söz etmek istiyordum. Keyfim kaçtı.

Dün gece sokaklarda dolaşırken bir tiyatro ilanı gördüm.

Bu geceyi uzatabilmek için oraya gitmek istiyorum. İçki içemediğim için akşamları vakit geçmiyor dışarda. Şehirde tanıdıklarım var. Onlara gitmek geçmiyor içimden... Onlara neden bahsedebilirim? Düşünmek bile beni yoruyor. Galiba ölmeliyim ben. Öleceğimi anladığım için mi korkuyorum? Belki de sadece korkularım ayakta tutuyor beni. Geceleri beni uyandıran, her anımı büyük bir gerginlik içinde yaşatan şey, "o", belki de ölüme karşı uyarıyor beni. Beni korkutarak bir bakıma yaşamaya zorluyor. Neden yaşamalıyım? sorusunu sormamı engellemek istiyor. Bu nedenle Kafka'yı okutmuyor bana. Günseli'ye aşkımı, hayatın anlamını düşünmemi önleyerek beni ayakta tutmak istiyor. Beni bir cehennemde yaşatmak pahasına düşüncelerimden uzaklaştırmaya çalışıyor. Küçümsüyor elbette beni. Sen Kafka'yı okuyarak dayanamazsın bu hayata, diyor. Kafanın böyle bir gücü yok. Meselelerin derinine inince beklediğini bulamazsan yıkılırsın. Bu nedenle sevmiyorum "onu". Ölüm pahasına da olsa güçsüzlüğü kabul etmek ağırıma gidiyor. Zarar yok, diyorum. Uğrunda ölmek bile güzel. İçinden gülüyor bana. Atıyorsun, diyor, bu korku, bu hayata sarılma, bu ilaçlar, gargaralar neden? Neden perdeleri kapıyorsun? Neden ölesiye tartışmalara giriyorsun? Neden Günseli'ye iyi olduğunu yazıyorsun? Onun insafsızlığına dayanamıyorum. Sen gene bana bırak kendini, diyor. Ben, seni yalancıktan öldürürüm: sonra gene yaşarsın. Atlatırız ölümü, gerçek ölümü. Pis pis gülüyor.

Önümde uzun bir gece var. Bu meseleyi kapatmalıyım.

4 Mart

Neden bu tiyatroya gittim? Şimdi, kafama saplanan düşünceyi söküp atamıyorum. Dün gece, İbsen'in *Hortlaklar* oyu-

nunu seyrettim. Tiyatronun kapısında duran zayıf gencin sevgilisi onu atlatmasaydı bütün bunlar başıma gelmeyecekti. Taşralı bir tüccara benzeyen orta yaşlı bir adamla birlikte biletleri sevinerek aldık bu gençten. Tüccarın yanında oturmak düşüncesinden rahatsız oldum; fakat bütün biletler bitmişti. Ben o gencin yerinde olsaydım yalnız başıma girerdim tiyatroya: gelmeyen sevgiliye inat. Taşralı tüccarla girselerdi, ben kurtulacaktım. Olmadı. Oyun başlamadan, son dakikada, bilet bulmak bir talih işiydi. Bu nedenle kendimi biraz da akıllı saydım.

Şimdi yatağıma büzülmüş, büyük bir dehşetle, genç Alving'in beyninin nasıl yumuşadığını düşünüyorum. Ya korkusu? Tıpkı benim korkuma benziyor. Yatağa uzandım ve kımıldamadan yattım. Beynimin yumuşamasına engel olmak istiyordum. Kımıldamazsam bunu başaracağımı sanıyordum. Henüz aklım başımdaydı. Beynimin erimesine karşı tedbir olarak kımıldamadan yatarken, bir yandan da bunun aptalca bir çare olduğunu biliyordum. Demek ki aklımı koruyabiliyordum. Belki korkumun değil, fakat düşündüğüm çarenin saçmalığının farkındaydım. Korkum da yersiz olabilirdi. Oswald Alving'in hastalığının kökleri babasının gençlik günahlarıyla ilgiliydi. Olsun. Bu, durumu değiştirmez. Babamın da gençliğini nasıl geçirdiğini bilmiyorum. Duyduklarım bu bakımdan pek ümit verici değil. Uzun yıllar hovardalık yaptığını övünerek söylerdi. Fakat neden bu oyunu seyrettim? Hem de böyle bir sırada... Bütün bunları düşünmek zorunda kalmayacaktım. Beynimin geleceği hakkında kuşkulara kapılmayacaktım.

Oyuncular ne kadar duygusuz. Alving'i oynayan genç -oldukça başarılıydı- bütün bu korkunç sözleri her akşam aynı şekilde nasıl söyleyebiliyor? Oyundan sonra arkadaşlarıyla şakalaşarak makyajını nasıl kayıtsızca silebiliyor? Bana kalırsa, hastalanıp ikinci geceden itibaren oynayamamalıy-

dı. Fakat o benim gibi değil ki: normal. Normal, anormal. Bu kelimeleri çocukluğumdan beri sevmem. Daha o zamanlar, bazı akrabalarım bana anormal derlerdi. Bu sözler insanın yüzüne söylenmez. Gene de duyar insan. Anormal. Bu çocuk anormal. Bu çocuk normal değil. Onlara göre, durmadan kitap okuduğum -hatırladığıma göre çok okumazdım doğrusu- ve misafirlerin yanına çıkmadığım -bu "yanına çıkmak" deyimi beni ürpertirdi, içime bulantı verirdi- ve gereken yerde gereken kelimeyi bulamadığım için -bu nedenle bana ayrıca aptal da derlerdi- anormaldim. Ben de büyüyünce çok normal olmak ve onları utandırmak için yanıp tutuşurdum. Galiba haklı çıktılar. Nasıl bildiler bunu? Onların akılsız, duygusuz ve bilgisiz olduklarını bildiğim için, haklı çıkmalarına bütün kalbimle ve aklımla ve öfkemle isyan ediyorum. Ben haklı çıkmalıydım. Olmadı. Sebep olanların gözü kör olsun! Bir zamanlar tutunamayanlar diye bir söz etmiştim. Şimdi bu sözü çok hafif buluyorum.

Odadaki bütün ışıkları yaktım, banyonun kapısını açtım. Bütün gece onun gelmesini bekleyeceğim herhalde. Beni uykuda yakalamasına izin vermeyeceğim. Onun kıskançlığından da bıktım usandım: kitap okumamı istemez, düşünmemi istemez, oyun seyretmemi istemez. Böyle bir baskıya gireceğimi bilseydim daha önce evlenirdim. İbsen de nasıl yazdı bu oyunu? Yazmaya nasıl dayanabildi? Ben nasıl yazdım hamamböceğini? O başka. Beynimin, hamamböceğiyle ilgili kısmında bir düzleşme başlamıştır herhalde. Yumuşamaya bir başlangıç. Evet. Onlar haklı çıktı. Sonunda, bana olanlar olduktan sonra, aralarında konuşacaklar: yıllarca önce biz bu durumu anlamıştık, diyecekler. Kitap okumasından belliydi, misafirlerin yanına çıkmamasından anlamıştık. Yerli yerinde karşılıklar bulup söyleyememesi onu bu duruma getirdi. Bir bakıma talihsizim. Misafirin yanına

çıkmadıkları halde başlarına bir şey gelmeyenler de var. Onlar bir bakıma kaybediyorlar. Eksik olsun böyle kazanç. Ben ölüyorum: görmüyor musunuz? Yazık diye üzülecekler. Fakat, haklı çıkmanın sevinci içlerini ısıtacaktır. Beter olsunlar diyeceğim; oysa beter olan benim.

Sahneden bana yeni doğmuş bir bebek gibi bakan Oswald Alving'i hiçbir zaman aklımdan çıkaramayacağım. Nietzsche de böyle olmuş diyorlar. Nietzsche. Oswald Alving gibi bir hiç değil ki!

6 Mart

Yolculuktan bu sabah döndüm ve hemen hastalanarak gene yatağa düştüm. Eve yeni dönmüştüm: akşamüstü Günseli'ye uğramayı düşünüyordum ve öğleden sonra birden ateşim yükseldi. İçimde yaşama arzusu kalmadığı için iyileşmiyorum herhalde. Şimdi yanımda Günseli olsaydı iyileşirdim diye düşünüyorum. Annemle de haber gönderemem. Hastalığım düşündürüyor beni: bu ateş beni korkutuyor. Kötü ve çaresiz bir hastalık mı acaba? Yatağın içinde, hiçbir şey yapmaya cesaret edemeden korkuyorum. Kafka'nın korkusu gibi değil; insanın evrendeki hiçliğiyle ilgili bir korku değil. Anlamsız bir korku. Zavallı bir böceğin vücudunda duyduğu ve anlamını bilmediği bir korku. Bitkisel bir korku.

Beni kötü yetiştirdiler. Annem de, babam da bana gerekli eğitimi vermediler. Yaşamak için demek istiyorum. Bana yaşamasını öğretmediler. Daha doğrusu, bana her şeyin öğrenilerek yaşanacağını öğrettiler. Yaşanırken öğrenileceğini öğretmediler. Ben de kolayca razı oldum bana öğretilen bu yanlışlara. İnsan, kendi bulurmuş doğru yolu. Ben bulamazdım. Bana, başkalarına gösterdikleri basmakalıp yolları

öğrettiler. Başka türlü bir itinayla tutmalıydılar beni. Daha fazla değil, farklı. Normal bir insan olmaya zorladılar, bana boş yere vakit kaybettirdiler. Olmayınca da, anormal dediler. Ben de kendimi anlamadım: bütün hayatım boyunca normal bir adam olmaya çalıştım. Arkadaşlarla geneleve gittim, müstehcen romanlar okudum ve sokakta genç kızların peşinden gittim. Hiçbirinde tutarlılık gösteremedim. Bunun üzerine anormal olduğuma karar verdiler. Onlara biraz olsun benzeyebildiğim ölçüde kendimi mutlu sayıyordum. Kendimi onlardan ayırmasını beceremedim. Hitler, genel yatakhanelerde işçilerle kalırken bile onlardan ayrı olduğunu hisseder, onlara yaklaşmazmış. Bende böyle bir içgüdü yoktu. Sınıfta toplanıp müstehcen resimleri seyrettikleri zaman, onlardan uzaklaşmak gerektiğini bilemedim. Oysa, onlar gibi hissetmiyordum. Duyduğum bu yabancılığı, onlardan geri kalmak diye nitelendirdim ve nefes nefese onlara yetişmeye çalıştım. Bu bakımdan yakınmaya hakkım yok. Onlar gibiydim.

Bu kıskanç korku gelinceye kadar, yaptıklarım bakımından değilse de, aklımdan geçenler bakımından aşağılık bir hayat yaşadım. Büyük ve güzel şeyler yerine, aşağılık şeyler düşündüm. Şimdi de durum düzelmiş değil: hiçbir şey düşünemiyorum. Çok bayağı bir olay. Neresinden tutulsa insanın elinde kalıyor: dağınık ve çürük bir örgü. Evet, haklıydı akrabalar. Ben, normal olmadığım için anormal olan bir çocuktum. Allah beni kahretsin ve ediyor da. Montaigne, kötü davranışlardan, istemediğiniz için kaçının, diyor: beceremediğiniz için değil. Beni ne güzel açıklıyor. Ben de diyorum ki: Sayın Montaigne ve sizin gibiler! Canınız cehenneme! Sizin haklı olmanız bana hiçbir şey kazandırmıyor. Köşemde kıvrılıp ölüyorum işte. Siz de sevimli akrabalarım kadar yabancısınız bana. Adınız Marki bilmem ne de olsa... Tabii siz gurur duyuyorsunuz düşüncelerinizden.

Diyorsunuz ki, Selim Işık diye bir mesele olmamıştır. Olmayan bir mesele için, düşünce tarihinin insanı yücelten gelişimini bozamayız. Siz, kendini şövalye sanan Don Kişot gibi ilginç de değildiniz üstelik. Özür dileriz, bizi rahatsız etmeyin. Düşünecek meselelerimiz var. Her gün yüz binlerce insan ölüyor. Ancak ilginç olaylarla uğraşabiliriz. *Next please!*

İyileşmek istemiyorum. Artık bu kadarını ümit edemiyorum. Göğsümde sıkışıp kalmış korkuyu atabilsem yeter bana. O zaman aklım ve bedenim, istediğim gibi uyuşmuş olacak: beni yıpratan bu çelişme sona erecek. Ben de, beni küçümseyen bu kalabalığın gözlerinin içine korkusuzca bakabileceğim. Beni korkutan yaşama içgüdüsünü göğsümden söküp atabilsem, ben de çekinmeden, gururla, kişiliğimi sürdürebileceğim. Şerefli insanların -böyle insanlar olduğundan kuşkuluyum- arasına karışarak, son günlerimi haklarına kavuşmuş bir insanın huzuru içinde bitireceğim. Canım hiç içki istemediği halde -belki o zaman ister- bir birahaneye giderek, başım yukarda, biramı ısmarlayacağım. Garsonu çağırırken eziklik duymayacağım. Herkes gibi -artık kimse, benim herkes gibi olduğumdan kuşku duymayacak- kendime güvenerek biramı yudumlayacağım. Canım içki içmek istemediği halde, bu işi hiç rahatsız olmadan yapacağım. Ne acele edeceğim, ne de gereksiz yere uzatacağım. Tam ölçüsünü bulacağım. Bir birayı da içmesini bilmeyecek miyim artık? Bira içmeyi bildiğimin farkında bile olmayacağım. Meze de istemeyeceğim, herkes istiyor diye. Garson da anlayacak bendeki değişikliği. Meze ister misiniz beyim bakışıyla süzmeyecek beni. Ya da bana, öyle bakıyormuş gibi gelmeyecek. Kendimden kuşkulanmadığım için, kimse de benden kuşkulanmayacak. Bazı insanlar birasını mezesiz içer. Ben de onlardanım işte. Bu bir zevk meselesidir. Buna karışılmaz. Üstelik bu insan yakında ölecekse,

ona saygı duyulur. Belki biraz da tuz ekerim biranın içine: daha iyi oluyormuş böyle. Ne yazık: bira içmek istemiyorum. Özlediğim güven duygusuna kavuşunca, bira içme özlemini yitirmiş olacağım. Montaigne ne derse desin, hazin bir durum bu. Oysa, yaşamış olduğum birçok yanlışlığı düzeltebilecektim. Bütün ayak izlerimin üzerinden bir daha gidecektim. Yalnız bir kere yaşanıyormuş.

Bütün günümü bu düşüncelerle geçiriyorum; gece için gene bir hazırlık yapmadım. Oysa, gecenin geçmek bilmeyeceğini seziyorum. Bu satırları sabaha karşı üçte yazıyorum. Saat bire kadar annemi karşımda oturttum. Nefes alamıyordum; koltukta iki büklüm oturuyordum. Annem karşımdaydı. Bir kelime söylemeye korkuyordu. Ben de konuşmuyordum. Enerjiden tasarruf ediyoruz ya. Birlikte geçirdiğimiz yıllar boyunca annemle o kadar az konuştuk ki. Şimdi nereden başlayabilirim? Beni kötü yetiştirmekle suçlayamam ya onu böyle bir durumda. Ne desem farketmez: yorum yapmadan beni dinler sadece. Olmaz. Bir insanla karşılıklı konuşacak gücüm yok. Bir insan, bir karşılık bekler sizden. Konuşurken ve dinlerken hissedersiniz bunu. Güçlü kuvvetli olduğunuz zaman önemsemezsiniz. Günseli de bana bunu hissettiriyor. Bana yararlı olmak istiyor; oysa beni yoruyor. İlgileniyor; demek ki ilgi bekliyor. Hiç olmazsa ilgilendiğinin farkedilmesini bekliyor. Annem öyle değildir. Kendini karıştırmadan benimle birlikte olmasını bilir. Hem de kitaplarda okumadan, bir yerden duymadan: içinden öyle geliyor. Bütün anneler böyle değildir. Gidip yatmasını söylüyorum: itiraz etmeden gidiyor. Karşımda oturduğu zaman düşüncelerimi hafifletiyor. İşim bitince gönderiyorum. Biraz iyileştiğimi görünce, bana yaptığı iyiliğin karşılığı olarak onunla ilgilenmemi bekleyebilir, değil mi? Hayır. Seviniyor sadece.

Uyuyamıyorum. Uykuda değişeceğimden korkuyorum.

Oswald gibi uyanmaktan korkuyorum. Kendimi yormamaya çalışarak bekliyorum yatakta. Oysa, asıl bu bekleyiş yoruyor beni. Terlemeye başlıyorum. Şaşılacak derecede zayıfladım bu terlemeler yüzünden. Önce ellerim, ayaklarım terliyor; sonra bacaklarım, sırtım. Ateşim biraz düşüyor bu terlemelerin sonunda. Tekrar ateşime bakmaya başladım. Yarım saatte bir derece koyuyorum. Annem, bazen dereceyi saklıyor. Terleme geçince yataktan kalkıyorum, çamaşır değiştiriyorum ve evde dolaşmaya başlıyorum. Annemin uyumadığını, yatakta endişeyle beni izlediğini seziyorum. Bazen dayanamıyor; çekingen bir sesle, nasıl olduğumu soruyor. Ona, en aksi bir sesle, anlaşılmaz ve homurtulu bir karşılık veriyorum. Koltukta uyukluyorum çoğu zaman. Ankara'daki evi görüyorum rüyamda. Ev büyüyor, büyüyor, insanlarla dolup taşıyor. Tanıdığım bütün insanlar sığıyor evin içine. Gözlerimle, en önemsiz köşelerine kadar dolaşıyorum evi: annemle babamın pirinç topuzlu karyolasını, tahta kenarlı koltukları görüyorum. İstanbul'a taşınırken hepsi satılmıştı. Kafamın içini temizlemek mümkün değil demek ki.

10 Mart

Günseli'yi gördüm. Bana, hiç hasta değilmişim gibi davranıyor artık. Bu kadar uzun hastalık olur mu? Bu konuyu konuşmuyoruz. Evinde yalnızdık. (Arada hastalığıma izin veriyorum; yoruluyorum yatakta. Ya da ben hastalıktan izin alıyorum. Böylece sokağa çıkabiliyorum.) Divanda, dizlerinin üstüne yattım. Başımı okşayarak dinlendirdi beni. Ona İbsen'in oyunundan da söz etmedim. Belki de sevişeceğimizi düşünüyordu. Bu düşüncelerini engellemek için, ateşimden ve zayıflığımdan bahsetmek zorunda kaldım ona. Göz-

leriyle karşılaşmaktan çekindim; tavana baktım. Sonra... o korkunç terleme geldi. Hastalanmaya başladığımı ve hemen gidip yatmam gerektiğini söyleyerek kaçtım. Bizim aşk sona erdi anlaşılan. Gözlerindeki endişeyi görmemek için yüzüne bakmadım. Beni ilgi de yoruyor.

Üç gündür evden ve yataktan çıkmıyorum. Böylece annemden başka kimseyi görmek zorunda kalmıyorum. Ölsem kimsenin haberi olmayacak; bize bildirmedi diyecekler. Buna da razıyım. Yaşamamak ve dolayısıyla yorulmamak için tedbirler alıyorum gene; bu nedenle günlük tutmaya da üç günlük bir ara verdim. Düşüncelerimin bir iz bırakmadan dağılmasını bekliyordum. Ortalığı bir duman kaplamıştı. Düşünceler, anılar, istekler birbirine karışıyordu. Şimdi bir durgunluk var.

Dün sabah annem, eskiden nasıl uslu bir çocuk olduğumu anlattı ve sonunda, şimdi de eski durumuma döndüğümü söyledi. Korkunç bir bakışla susturdum onu. Bilmeden Oswald meselesine dokundu; ben de unutmaya çalışıyordum. Ölürsem daha da uslu olacağımı söyleyerek yerimden kalktım, yatağıma döndüm. Kimseye, kimsenin varlığına dayanamıyorum artık.

12 Mart

Beni hayata bağlayan tek şey bu günlük. Onun için yazıyorum. Yazdıklarımı da okumuyorum. Annem okur korkusuyla defteri yatağımın altına koyuyorum. Çok düzgün bir yazıyla yazmaya çalışıyorum: buhranlı bir gencin karalamalarına benzememesi için. Fakat olmuyor. Sayfanın ortasına doğru yazım bozuluyor, titrekleşiyor. Ellerimin titremesine engel olamıyorum. Kendimden utanıyorum. Hiçbir işi sonuna getiremedim istediğim gibi.

Yazmaktan sıkılınca, sayfaların kenarına, asık suratlı ya da mahzun bakışlı insanlar çiziyorum. Birbirlerine bakmayan yalnız insanlar. Resme kabiliyetim olduğunu söylerlerdi. Bazı insanlar tabii. Bazıları da, kendimi bir şey sandığımı, oysa daha doğru dürüst çizmeyi beceremediğimi söylerlerdi. Benim üzerimde hiçbir zaman anlaşamadılar. Oradan oraya sürüklediler beni. Üniversitede arka sırada oturur birşeyler çizerdim, birşeyler karalardım. Kimseye uzatmazdım çizdiklerimi. Olmazmış. Çizmek eylemi, kendini ortaya koymakmış. Buna hakkım yokmuş. Çevremde bir hava yaratmaya çalışıyormuşum. Anatomi de bilmiyormuşum. Başkalarının yanında bulununca saldırıdan kaçınmak imkânsız. Sınıf arkadaşlarımdan biri, gizlice almış karaladığım kâğıt parçalarından birini; bu işten anlayan, güvendiği birine götürmüş. Hemen yetiştirdi: bende çizgi esprisi yokmuş. Yok canım: böyle olmadı herhalde. Herhalde ben uyduruyorum. Ben de saldırıya karşı o kadar savunmasızdım ki. Bende çizgi esprisi yokmuş: bazen oluyor. Yatağımın altına girip defteri de kaçıramazsın ya; bu bakımdan rahatım.

Sinekler de eskisi kadar rahatsız etmiyor beni. Onlar da fazla uğraşmıyor benimle. Bu hareketsiz ve çevreye ilgisiz adamın üstüne çok konmuyorlar; ya da hemen uçup gidiyorlar. Belki de onlara ilgimi yitirdiğim için gücendiler bana. Duvarda, tavanda öldürdüğüm sivrisineklerin kan lekelerini sayıyorum. Ne hırsla öldürmüşüm zamanında; yapışıp kalmışlar. Bazı lekelerde yanılıyorum. Kalkıp bakıyorum: yuvarlak, koyu lekeler. Kim bilir ne? Eskiden bir sivrisineğin vızıltısı uyandırırdı beni. Havalar ısındığı halde, geceleri hiç vızıltı duymuyorum şimdi. Karanlıkta, uyumadan, tetikte onu beklediğim halde sivrisinekleri duymuyorum. Duyularım zayıflamış olmalı. Oysa bir ay öncesine kadar ne keskindi... Böyle olurmuş. Önce birden kuvvetlenir,

sonra insanı bırakırmış; bir külçe gibi kalırmış insan. Eşyalara çarpıyorum yürürken. Karanlıkta yönümü tayin edemiyorum. Birden kendimi bir duvarın karşısında buluyorum: soğuk ve sert bir duvarın. Başımı çarparak dağılacağım korkusuyla duruyorum. Annemin çok değer verdiği bir sigara tablasını kırdım: robdöşambrımın eteğiyle. Başka zaman olsa çok kızardı. O kadar aldırışsız olmuşum ki robdöşambr diyorum. Ne bileyim ne demeli? Uzun hırka deseydim... Oblomov'un hırkası gibi. Sizlerle uğraşacak halim yok. Kimsenin okumayacağı bir günlük için bu zahmete giremem. Oda giysisi diye yazarım dünyaya ikinci gelişimde. Ne aptalmışım bir zamanlar: var olmayan kişileri alırdım karşıma; onların beni eleştirmelerine karşılık vermeye çalışırdım. Bunu yapıyorum çünkü... derdim. Öyle diyorsunuz ama... derdim. Benim asıl niyetimin ne olduğunu biliyor musunuz bakalım? diye azarlardım onları. Şimdi, bu küçüklüklerin üstüne çıktım. Kimseyle alışverişim yok. Yalnız, size iyilik olsun diye robe-de-chambre yazacağım. Biraz "sense of humour" kaldığını anlayın diye bende.

Tolstoy, düşündüklerinizi yazmaya değer bulmuyorsanız yazmayın, diyor. Siz öyle bulamazsanız, gerçekten yazmaya değmezmiş. Tolstoy'a karşıyım. Yazıyorum. Bu, ancak beni ilgilendirir. Bu, beni ilgilendirir ancak. Hepsini birden dinledik zamanında ve hiçbirine yaranamadık. Eksik olsunlar artık.

İlaçlara güvenerek iyileşme savaşına girmek, beni kendimden iğrendiriyor. Bir yandan, yaşamak istemediğimi düşünürken, bir yandan da günde üç kere gargara yapışım, aşağılık bir korkuyu belirtiyor. İlaçlarımı alıp banyoya kapanıyorum; bu iğrenç durumumu kimse görmesin diye kapıyı kilitliyorum. Doktorlarla alışverişi kestiğim için eczacıların tavsiyelerine uyuyorum. Onlar, insanın suratına kuşkuyla bakmıyorlar ve yakınmalarınızı sabırla dinliyorlar,

sonunda eli boş çıkmıyorsunuz eczaneden. Organlarımı sırayla tedaviye başlıyorum: önce burnuma damla, sonra boğaz için gargara ve pastil; belirli yerlerime yakılar koyuyorum. Sinirlerimi gevşetmek için de her gün değişen haplar yutuyorum: bu konuda anlaşamıyor eczacılar. Çok farklı tavsiyelerde bulunuyorlar. Bende de kabahat var: sıkıntılarım her gün değişiyor. Her gün yeni hastalıklar buluyorum kendimde. Bu işleri, yazdığım kadar eğlenceli yapmadığımı söyleyebilirim.

15 Mart

Bugün sokağa çıkmaya karar verdim: gene bir izin kullanalım. Günseli'ye gitmek istiyordum. Birkaç gündür izinli olduğunu biliyordum. Evden çıktım, yavaş yavaş yürüyerek caddeye ulaştım. Kalabalık, birden şaşırttı beni: başım döndü. İnsanlar, bana çarparak yanımdan geçiyorlardı. Kuvvetli güneş gözlerimi kamaştırdı, sersemledim. Bu telaşı ve bu güneşi... ve insanların, bütün bunlara aldırmadan çaba göstermesini anlamıyordum. Bu gücü nereden buluyorlardı? Dış etkilere duyarlıkları kalmamıştı. Sağlam kayalar gibi yuvarlanıp gidiyorlar, önlerine çıkan zayıf cisimleri ezip geçiyorlardı. Kaldırımın kenarına çekildim: azalıp bitmelerini bekledim. Güneş, üstlerinde kesin gölgeler bırakarak yalıyordu onları. Hiç aldırmadan geçiyorlardı. Beklemenin faydasız olduğunu görünce, geri dönmek, yatağıma ve ilaçlarıma dönmek istedim. Bu şiddete dayanamayacaktım. Bir elektrik direğine yaslandım. Bu sırada Cevdet'i gördüm karşımda. Nasıl geldiğini, nasıl yaklaştığını farketmedim. Oysa insanlar, bu aceleciliklerinin içinde, benim farketmediğim birçok şeyi görüyorlar. Ben durduğum yerde uyuyorum, gözlerimi dört açtığım halde. Onlar da güneşin ve insan se-

linin varlığını duymuyorlar. Hayır. İstedikleri zaman, onlar için gerekli olduğu zaman duyuyorlar. Benim gibi, onlara benzemeye çalışanlarsa... neyse geçelim bunu. Cevdet'i farkettim sonunda. Daha o kadar körleşmedim. Nedendir bilinmez: hep gülümser. Onu gördüğüm anda direğe yaslanmış duruyordum: kendimi toparlamaya ihtiyacım yoktu. Önce gülümsemesini gördüm; sonra gülümseyen ağız daha açıldı: sesler çıkarmaya başladı. Ne söylediğini pek anlamıyordum. Ben de onun gibi gülümsemeye çalışıyordum. Durumumda bir anormallik yoktu herhalde. Cevdet de konuşmasını aralıksız sürdürdüğüne göre, durumu idare ediyordum. Fakat birden "onun" geldiğini, göğsümü sıkıştırmaya başladığını hissettim: ölüyordum. Elektrik direğiyle Cevdet'in gülümsemesi arasında sıkışıp kalmıştım: hareket edemiyordum. Cevdet'e nasıl anlatabilirdim? Hastalığımı bilmiyordu. Fırsat bulup söyleyememiştim de. Konuşmasının akışı içinde hastalığımı bir yere yerleştirmek imkânsızdı: paniğe kapıldım. İnsan olduğumu unuttum. Alışkanlıklarım beni bırakıp gittiler. Kendiliğimden bir davranışta bulunamayacaktım. Ölüm halinde olduğumu söyleyemeyecektim. Bu nasıl ifade edilirdi? Oysa, konuşmayı sürdürmek gerekiyordu: ölmek pahasına. Yolda-bir-arkadaşına-rastlayan-bir-insanın-alışılmış-tavırlarıyla dinlemek gerekiyordu Cevdet'i. Böyle bir durumda nasıl davranılırdı? Ümitsiz gözlerle çevreme baktım: benim gibi, arkadaşını dinleyen başka bir insanı boş yere aradım. Benim durumumdaki bir insana benzemeyi becerebilirdim belki. Cevdet ne yazık ki -ya da ne iyi ki- benim eriyip dağılışımı görmedi. Telaşımın yersiz olduğunu hissettim. Bakışlarından, kötü bir şey olmadığını sezdim. Bütün gücümü toplayarak, ondan ayrılmayı sağlayacak bir iki kelime söyledim. Ayrıldık; daha doğrusu ben, elektrik direğine dayalı, onun gidişini seyrettim. Ölmek üzereydim. Hemen bir taksiye attım kendimi; eve döndüm.

Evde ölmek istiyordum. Annem, kapıdan girişimi korkuyla seyretti. Banyoya daldım ve ilaçlarıma saldırdım. Eve dönmek beni, ne pahasına olursa olsun yaşamak isteyen bir solucan yapıyor. İnsanların, güneşin ve hareketin olduğu yerde ölüm kavramına daha kolay dayanabiliyorum. Eve dönünce, duvarlara, eşyaya sinmiş olan karanlık düşüncelerim üzerime saldırıyor: ölüme, evde katlanamıyorum. Oysa evde ölmek istiyordum. Ne istediğimi bilmiyorum artık sayın insanlar! Beni affedin!

Bardaktaki suya, renkli ve kokulu sıvılar damlattım. İlaç, büyüyle ilgili bir şey galiba. Batıl bir inanış. Bütün doktorlar kalbimin sağlam olduğunu söylediler; bununla birlikte, kalbi takviye eden bu ilaçları aldığım zaman ferahladığımı sanıyorum. Daha doğrusu, ilaçları almadan sabırla bekleyemiyorum sıkıntının geçmesini.

Sokaktaki ölümden kaçmıştım. Şimdi evdeki ölüme dayanamıyorum. Yatağa uzandım, düşünmeye başladım: neredeki ölüm daha iyi? Sokakta ölmek daha güzel; gene de evde ölmek istiyorum. Babamın ölümü gibi aceleye gelsin istemiyorum. Kimse yanımda olmayacak sokakta, kimsenin haberi olmayacak. İnsan, evde tedbirini ona göre alır. Konu komşuyu davet eder. Ölümümü gazeteden öğrenmelerini istemiyorum. Ya da hiç duymayacaklar. Aylarca sonra, öldüğümü bilen birinden öğrenecekler. Ne var ne yok, diyecekler. İyilik sağlık, diyecekler. Selim nasıl, diyecekler. Hayretle yüzüne bakacaklar. Duymadınız mı, diyecekler. Sonra, daha ne var ne yok, diyecekler; iyilik sağlık diyecekler. Sıradan bir ölüm. İki "iyilik sağlık" arasında kalacak ölümüm. Belgeler de kalmayacak geride. İsteseler de öğrenemeyecekler. Nasıl bir insandı, diyecekler. Sizden iyi olmasın çok iyiydi, diyecekler. Nerede gençlik resimleri, çocukluk resimleri, bebeklik resimleri? Şuralarda bir yerlerde olmalı, diyecekler. Hizmetçi kaldırmış olmalı, diyecekler; o

kadar da söylüyorum buraları karıştırmayın diye.

Divana uzandım sırtüstü. Ölmedim. Güneşin bütün cisimleri ışıttığı bir sırada miskin bir durumum var. Tabiatla da iyi geçinmesini bilemedim. Gene de anlayışla kabul eder beni belki. Galsworthy'nin hikâyesindeki gibi, elma ağacının altına da gömmezler ki insanı. Rüzgârlı, yeşil bir bayırın manzarasına karışamaz ki insan. Neresinden baksam uygunsuz bir görünüş. Eskiden belediye yokmuş herhalde. Herkese uygun bir köşe bulunuyormuş. Medeniyetin de bir yararını görmedim ayrıca. Tabiata dönemezsin, binaların boyunu aşan bir taş da diktiremezsin kendine. Zencilere yapıldığı gibi cenazende şarkı da söylemezler. Sıcak bir günde, kara gözlükler takmış, ceketlerini kollarına almış insanlar, beyaz gömlekli adamlar, başörtülü kadınlar... Hiç olmazsa gazoz içsinler de bir serinlik kalsın içlerinde son günümden hatıra. Yalnız sıcağı ve tozu hatırlamasınlar. Hava da ne sıcak, demesinler. Öğle namazında güneş yakmasın onları. İmamın kara cüppesini görünce bunalmasınlar. Evet, gazoz içmelerine izin verilmeli. Bir de, trafik sıkıştı; arabaların içinde piştik, demesinler. Belediye, elma ağacının altına gömülmeme engel olacağına, asıl bunlara engel olsun. Yakalarını gevşetip, mendilleriyle boyunlarını silmesinler. Soğuk bir günde ölürsem de kimse gelmeyecek. Birkaç kişi bulunacak cenazede. Işık ailesinin kaderi: gürültüye gelmek. Soğuktan kimse gözünü açamayacak: gözyaşları donup kalacak yanaklarında. Baharda ölmek istiyorum.

Akşam üzeri biraz kendime geldim. Daha yatmalıyım, dedim; kendimi divanda tuttum sıkı sıkı. İyi olduğumu sandığım anda hemen kalkmamalıyım ayağa. Beni bu acelecilik bitirdi. Kalkabileceğimi hissettiğim bir anda da yatarak, gerekmediği halde yatmanın zevkini yaşamalıyım, diye düşündüm. Hayır, düşünmedim, düşünemiyorum. Çevreme bakarak, yaşayışımı bir an daha sürdürebilmek için, içgü-

dülerimle tedbirler alıyorum. Arada birşeyler düşünür gibi oluyorsam da hemen unutuyorum. İşte gene yatmak üzere karar aldığımı unuttum ve yataktan fırladım. Annemin şaşkın bakışlarına aldırmadan sokağa attım kendimi. Günseli'ye gidecektim.

Evde yokmuş: bir tanıdığına gitmiş. Neden oturup beni beklemiyor? Teyzesi, yüzümdeki sorgu dolu ifadeyi anlamış gibi, Günseli'nin beni çok beklediğini söyledi. Bu kadın benden hoşlanmıyor. Hiç kimsenin akrabası benden hoşlanmaz. Benim tersliğimden olacak. Dostlarımın yakınlarına dayanamam. Ben onlara, kendi yakınlarımla baskı yapıyor muyum? Sevdiğim insanların hatırı için neden "yakınlarına" katlanayım? Aceleyle başımı salladım. Hemen merdivenlere yöneldim. Sonra geri döndüm birden; Günseli'nin gittiği yeri tarif ettirdim kadına. Bu kadınla ne ilişkim olabilir benim? Geriye döndüm diye küçümsemiştir beni. Böyle basit ölçülerle değerlendirirler insanı. Dostoyevski'yi de okumamışlardır, bilmezler.

Günseli beni görünce şaşırdı. İnsanlar neden şaşırırlar beni görünce? Sonra neden kendilerini toparlarlar? Hiç olmazsa şaşkınlığınızı sürdürün. Size sürekli bir duygu vermesini hiç bilemeyecek miyim? Günseli de toparladı kendini. Neden köşeme çekilip ölümü beklemesini bilmiyorum da insanların yaşantılarına burnumu sokuyorum? Sonra da davranışlarına katlanamıyorum? Bu gidişle, ben böyle yaşamaya devam edersem, ölümün geleceği filan yok. Birtakım eller sıktım, bir takım adlar saydılar: hepsini hemen unuttum. Ben her şeyi öyle bir kerede öğrenemem. Şaşırırım. Düşüp bayılacağımı sandım birden. Tanımadığım insanların evinde bayılmak! Bir koltuğa çöktüm. Tül perdeler ve radyo örtüsü: hiç beğenmedim. Rahat görünmek için bacak bacak üstüne attım ve sürekli gülümsemeye çalıştım. Bacağım titriyordu: havadaki bacağım. İki elimle, bütün gücüm-

le tuttuğum halde titriyordu. Onların bacakları titremiyordu. Bütün bacaklara hırsla baktım; biraz da korkuyla. Herkes bana bakıyordu; bacağımın titremesine bakıyordu. Kibarlıklarından görmemiş gibi yapıyorlardı. Batsın kibarlığınız! Ölürsem görürsünüz. Evi birbirine katarım. Hayır, dedim kendime: kimse seninle uğraşmıyor, sana öyle geliyor. Bu iki durumu birbirinden ayırma yeteneğimi kaybettim artık. Birinin gülümseyerek bana birşeyler anlattığını sanıyordum: oysa, neden sonra, başkasıyla konuştuğunu anlıyordum. Bana öyle gelmiş. Günseli de beni rahat ettirmek için, aldırmıyormuş gibi davranıyordu. Yoksa bana öyle mi geliyordu? Bu daha çok sinirlendiriyor beni. Bir yandan bana aldırmıyormuş gibi yapıyor, bir yandan da benden korktuğunu hissediyorum. Kötü bir şey yapmaktan korkuyor benim için. Neden korkuyorsun benden canım sevgilim? Korkulacak halim kaldı mı benim? Hiç belli olmaz. Son nefesimde bile, öyle bir kıyamet koparırım ki bana acıdıkları için pişman ederim herkesi. Böyle olmadığımı göstermek için, Günseli'ye gülümsüyorum. Bu da doğru değil. Aşkımızı elevermemeliyiz. Her zaman olduğu gibi içinden çıkamayacağım bir duruma soktum kendimi.

Günseli'yi oradan alıp gidemezdim. Onun üzerinde resmî bir hakkım yoktu: akrabaları böyle düşünürdü. Ben kim oluyordum? Bir arkadaş. Günseli'yle evleneceği söylenen kararsızın biri. Belki de bakışlarıyla, kalkıp gitmem gerektiğini söylüyorlar bana. Yanımdaki ihtiyar teyzeye ya da karşımdaki evin genç kızına baktıklarını sandığım bir anda, aslında bana bakıyorlar belki. İçimin boşaldığını, döne döne yere düşeceğimi sanıyorum. Bütün dikkatimi toplayarak ayağa kalktım. Hiçbir şeye çarpmamalıydım. Ayakta durursam, bacağımın titremesi anlaşılmaz. Ellerim ter içinde: kimseye dokunmamalıyım. Kimsenin elini sıkmamalıyım. Oturmam için ısrar ettiler; yemeğe kalmamı istediler. Gün-

seli'ye baktım: gözlerin dilinden bir şey anlamıyorum. Ya ben kalkınca Günseli benimle gelemezse? Bu korkuyla tekliflerini kabul ettim. Misafirliğe gittiğim bir evde, birlikte sofraya oturmak sevdiğim bir gelenektir. Sonunda yemeğe kalmadığım ziyaretlerde bir soğukluk vardır; içten olmayan bir ilişki. Bu insanlardan da bir an önce kurtulmasını bilemedim işte. Yemeğe kalışımı, Günseli'nin geleceği bakımından olumlu bir işaret saymışlardır. Aklımı başıma toplamam için bir fırsat verdiler bana. Ne kadar da iyi tanıyorsunuz beni canım? Derimin altındaki karışıklığı bilmeden yargılıyorsunuz beni. Ne kadar damat delisi bir kalabalık. Ulan, ölüyorum ben: ne yapacaksınız benim gibi damadı? Tam çorbamı içerken başımı kaldırsam ve... beni kökümden sarsan şeyleri, "onu", hamamböceğini filan anlatsam... her şeyi itiraf etsem gözyaşları içinde. Ne yaparlardı acaba? Dünya tarihinde buna cesaret eden biri çıkmamış. Belki benim gözümden kaçmıştır. İnsanlar yüzde yüz ölümlerin kucağına atmışlar da kendilerini, buna cesaret edememişler. Önemli saymadığımız için kayıtlara geçirmedik mi diyorsunuz. Öyle olsun. Bir itirazım yok. Zaten benim de böyle bir şey yapmam zor: ölüme doğru bile insan çekingen ve tedbirli oluyor. Özellikle, gülünç olmaktan, vebadan korkar gibi çekiniyor. Son nefesine kadar gülünç olmaktan korktu; hiç olmazsa bunu sürdürdü, denilebilir benim için.

Evin beyi karşımda oturuyordu: burjuva terliklerini giymiş bir durumda. Ona desem ki: Rasim Bey! küçük burjuva yaşantınızdan çıkın; birlikte sürünelim. İnsanlara bundan başka yapabileceğim, bir teklif yok. Günseli'ye evlenme teklif edebilirsiniz oğlum. Ha, evet; unutmuştum. Size de yukarıdaki uygunsuz teklifi yapmak isterdim; fakat yolunu bilmiyorum. Babanıza mı söylesem acaba? Olmaz. Doğru. Kuralları bilmiyorum. Yaşama kurallarından habersizim. Tek başıma beceremediğim bir yaşantıyı, birlikte nasıl sür-

dürürüz? Başkalarını taklit ederdik. Olmaz. Yaşamayı taklit ederek insan ancak yirmi beş yıl kadar yaşar senin gibi. Teklifini kabul edemeyeceğim oğlum. Fakat amcabey, yaşamayı nefes almak gibi rahat sürdürenler de var. Onlar daha fazla yaşasın. Yaşasınlar inşallah. Beter olsunlar!

Yemeğimi bitirmedim. Oysa annem, yemeğimi sonuna kadar yemeye alıştırmıştı beni. Doğru dürüst bir şey öğretmedi zaten. Göstererek de örnek olmadı. Ben de öğrenemedim. Erkekler gibi tükürmesini, sigara içmesini, havluya yüzümü silmesini, eşyayı tutmasını bilmiyorum bu yaşımda. İnsanlara para uzatmasını bilmiyorum daha; cüzdanımdan para çıkarmasını beceremiyorum. Ne işim var bu dünyada benim? Tabağımı uzatışım bile başkalarına benzemiyor. Oysa ne kadar çalıştım tabağıma bakmadan tabağımı uzatmaya. Annem de yerli yersiz şımarttı beni: başka türlü oluşumu yanlış yorumladı. Onun oğlu kimselere benzemezmiş. Çok duyduk bu sözleri başka annelerden de. Annem sorumludur. Hiçbir şey bilmeseydim, belki yeni baştan öğrenebilirdim. O kadar da saf kalamadım. Artık çok geç. On yedi yaşıma kadar beni yıkadı; bütün imtihanlardan önce, sabahlara kadar anlattığım dersleri dinledi. Yalnız başıma çalışma alışkanlığını edinemedim bir türlü. Ruh doktorları da bu satırları okusalar, bilgiç bir tavırla pis pis sırıtırlar. En kötüsü, hayır demeyi öğrenemedim. Yemeğe kal, dediler: kaldım. Oysa, kalınmaz. Onlar biraz ısrar ederler; sen biraz nazlanırsın. Sonunda kalkıp gidilir. Her söylenileni ciddiye almak yok mu, şu sözünün eri olmak yok mu; bitirdi, yıktı beni. Kitaplar da büsbütün bozdu ahlakımı. İnanmak güzel şeydir, hayır, değildir. Erkek dediğin, cebinden dolmakalemini çıkarıp öyle bir adres yazar ki... Kaşığını alışkın bir hareketle çorba tabağının içine bırakır, kaşık hiç ses çıkarmaz tabağa düşerken. Sofrada konuşurken de söylediği sözlere kaptırmaz kendini. Bu nedenle bir hareket

yapmaz: yemeği örtüye dökmez, bardağa çarpmaz. Bütün bunlardan önce, nişanlı bile olmadığı bir kızın akrabalarının evinde o kızla birlikte yemeğe kalmaz. Kalsa da kendini yiyip bitirmez bunu düşünerek. Belirsiz bir kuruntu yüzünden yemeği zehir etmez kendi kendine.

Durumumu düzeltmeliyim. Ne yazık, konuşamıyordum. Başım dönüyordu; yerimden kalkamıyordum. Selim Işık çökmüştü, çözülmüştü, bitmişti. Hâlâ aptal gibi gülümsemeye çalışıyordum. Kimsenin aldırdığı yoktu. Sadece tabakların hareketi görülüyordu; çatal-kaşık gürültüleri geliyordu. Boğuk sesler işitiliyordu. Sade bir aile atmosferi içinde bir cehennem oyunu sahneye konuluyordu. Boyumdan büyük işlere kalkmıştım. Şimdi, boyumdan küçük işleri bile başaramıyordum. Böylesine rezil bir yenilgi görülmemişti. Gücümü tahminde yanılmıştım. Turgut evlendiği zaman ben de evlenecektim. Çatal-kaşık ve fasulye pilakisi karşısında böyle ağır bir yenilgiye uğramayacaktım. Oysa fasulyeyi ne kadar severdim. Her şeyle aramı bozdum artık. Her şey bana düşman kesildi. Tanrım, diye düşündüm ilk defa. İlk defa, Tanrım dedim; bıraksınlar beni artık...

20

Turgut başını kaldırdı: otomobilin arkasında bir adam duruyordu; bir köylü. "Bizim buraların havası sağlamdır bey," dedi. Neden Selim insanlarla kolayca konuşamadı? Köylülerle alay ederlermiş lisedeyken; Selim değil, arkadaşları. Kötü davranışlara karşı yeteri kadar direncim yok, derdi. Kötülüğün kuvvetine karşı duramazdım: onlarla birlikte gülerdim, diye anlatırdı. Zayıflığından çoğu zaman yakınırdı. "Yol yorgunluğumu gideriyorum," diye karşılık verdi köylüye. Orta yaşlı bir köylü. Bu köylülerin de yaşı belli olmaz. Orta yaşlı dediğin köylü senden küçük çıkar. Bir kere,

küçük yazdırmışlardır nüfusa: askere geç gitsin diye. Sonra... derdi çoktur bunların. Selim'in aydın arkadaşları, Serhat, Ahmet Bayır filan, çok iyi özetlerdi bu durumu. Bir sigara uzattı köylüye, bir tane de kendisi yaktı. Protokole çok dikkat ederler. Selim'in günlüğünü okusaydı, ne derdi acaba? Hey gidi Selim! Ekmeğinin buğdayını çıkaran insandan bu kadar uzak mı kalacaktın? Efendim? Bunları ciddi olarak söyleyenler de var. Daha güzel ifade ediyorlar tabii. Peki, kimlerin içine karışmalı o halde? Yok canım! Köylüler, Selim'in günlüğünü yüzüme vurmazlar. Trendeki genç adamdan ne duymuştu Selim? Kulak misafiri olmuş; pek yapmazdı böyle şey. Sevgide toplumculuk, diyormuş çocuk. Ben de ondan yanayım. Çıkarını düşünen insan, fakir de olsa, aynı derecede kötüdür. Belki sevgi, biraz iyi yapar onu. Bu köylüyle bir ortak yanımız var: ikimiz de sigara içiyoruz. Gerisini kimse bilemez. Selim, herkesin yüzüne bağırmak istedi, kötüsünüz diye. Ruhu ezildi. Kendi sesini duydu yalnız. Sonunda kendi kötülüğünde karar kıldı. Canım kötü Selim! İnsanların arasına karışsam da seni kaybetmenin acısını gideremem. Hiçbir yaşantı gideremez bu acıyı. Bir sigara ikram edip avunurum sadece. Ayakta kalabilmemi istiyorsan, bu kadarını da hoşgör. Sigarasını bitirince izin isteyip gitti. Kusura bakma dostum: ruhum kapanık. Dertleşmenin mümkünü yok. Sonra pişman olur insan: içimdekileri dağa taşa söyleseydim diye. İnsanı inatçı yapan bir güçsüzlük bu. Köylünün arkasından uzun süre baktı: bacaklarını açarak gidiyordu. Gidişinde, bilgisizliğin güzelliği vardı. İşinin dışında, kolunu bacağını nasıl kullanacağını bilemez. Birçok insan uzaktan bile sevimli değil. Gene de düşünceleri paylaşacak birinin olmaması kötü.

Rüzgâr kuvvetleniyordu. Hiç akşam olmasa da bu tepenin üstünde, durmadan okusam. Ne olurdu sen insan olsaydın Olric, ya da Selim ölmeseydi. Neler yapardık değil

mi? Başka insanlar da, benim gibi, bütün bunları çok anladıkları için mi, bir varlık gösteremeden çekip gidiyorlar dünyadan? Selim'in anlattığı biçimde yaşamasını bilen yok mu? Benden hayır yok artık Olric. Öyle demeyin, efendimiz, düşünün ki Selim'in dünyada kalan son temsilcisi sizsiniz. İlk temsilci yoktu zaten, Olric. Bakalım bu yükü taşıyabilecek miyim? Okuduğum günlük bende derman bırakmadı. Ortak yanlarınızın olduğuna güvenim var, efendimiz. Ben de artık, buna inanmaya cesaret ediyorum Olric. Birçok şeyi şimdi daha iyi anlıyorum. Selim'le birlikte yaşamış bir insan olmak artık gurur veriyor bana. Onunla geçirdiğim bir günü hatırladım Olric: ilk bakışta önemsiz bir gün. İster misin anlatayım? Beni yalvartmak mı istiyorsunuz, efendimiz?

Bundan yıllarca önceydi, Olric. Sıcak bir günde, Selim'le bir tepenin üstünde çalışıyorduk. Üniversite öğrencisiydik daha. Harita çıkarıyorduk. Gecekondularla dolu, ağaçlık bir yerdi. Öteki arkadaşlar evinizden, bahçenizden yol geçecek diye korkutuyorlardı zavallı insanları. Bizden çekiniyorlardı. Evlerin birinden, esmer bir adam geldi yanımıza. Otobüs biletçisiymiş. İçimizde en gösterişli olarak Selim'i bulduğu için, ona yaklaştı; onunla, saygılı bir tavırla konuştu. Dereden tepeden bahsettiler. Biletçinin güzel bir kızı vardı: biletçi gibi esmer. Çok genç ve utangaç gülümseyişli bir kız. İkimize kahve yapıp getirdi; yanında da su. İyi yıkanmış çiçekli bardakların dış yüzlerindeki su taneciklerini şimdi bile görür gibi oluyorum. Ve biliyorum ki, Selim de sağ olsaydı, içtiğimiz suyun serinliğini böyle anlatırdı bana. Sonradan Selim'e takılmıştı çocuklar: adam kızını sana vermeyi düşünüyor, seni gözüne kestirdi. Ne yazık. O zaman yanlış tanıttım kendimi Selim'e. Ben de çocuklarla birlikte güldüm. Evin gölgelik yamacına oturdular biletçiyle birlikte, bize de sırtlarını döndüler. Uzun uzun konuştular. Kim bilir ne konuştu-

lar? Ben yalnız suyu ve kahveyi hatırlıyorum. Bu sözlerimi duysa çok şaşardı Selim. Bana kalırsa adamla konuşurken de, biz onunla alay ederken de, kısa bir süre için bile olsa, biletçinin kızıyla evlenmeyi düşünmüştür! Ve bunu düşündüğünü hiç unutmamıştır. Bana kalırsa çok güzel, kimseyi incitmeyecek bir şekilde düşünmüştür bütün bunları. Ben o zamanlar, Selim'le ciddi bir tavırla konuşan herkesi, onun ciddiye aldığını anlamıyordum. Ve bunun dışında herkesten kuşkulandığını göremiyordum. Gülmek, onun için bir korunma aracıydı. Bunu geç anladığım için de cezamı çekmeliyim Olric. Hiçbir şeyi unutmadı ve her olaydan, hayatının sonuna kadar rahatsız oldu. Mümkün olsaydı biletçinin kızıyla ve yolda gözünün ucuyla gördüğü her kızla evlenirdi. Biletçiyle ve herkesle dost olurdu. Sözün gelişi değil, gerçekten yapardı bunu. Bunu yapamayacağını anlayınca, Selim olarak yaşamanın imkânsızlığını görünce, hayatın hızlı akışı içinde, küçük anları sonuna kadar yaşayamayacağını sezince, önce büyük bir ümitsizlik ve korkuya kapıldı; bütün gücüyle varlığını korumaya çalıştı. Sonra da... bilmiyorum Olric, sonra ne oldu. Okumalıyım, öğrenmeliyim. Belki de bu işin sonunu hiçbir zaman bilemeyeceğim. Önemli günler yaşıyoruz Olric: tarih düşürelim. Dış etkenlerin karmaşıklığı bizi yolumuzdan çevirmesin: biz işimize bakalım.

Selim'in defterini açtı, okuduğu son sayfanın kenarına küçük harflerle yazmaya başladı:

> Senden hatırladıklarım damla damla su gibidir
> Elin ayağın olayım, Selim bana haber getir.
> Yaşayışın benim için zahmet-i devr-i esatir
> Vesaik-i perişanın sinemde ağu gibidir.

Derlenip toparlandı; kaldığı yerden okumaya devam etti.

Gidelim buradan Günseli. Terden utanç içindeyim. Boğazım yanıyor, ateşim yükseliyor. Günseli, durmadan bana bakıyordu. Beni seviyordu. Her şey iyi gitsin istiyordu. Sevginin her şeyi düzeltmesini istiyordu. Ben de istiyordum. Gücüm kalmamış. İstediğimi, istemem gerektiğini düşünmeye çalışıyordum ancak. İstemiyordum. Ben dalgın bakışlarla, gürültülerin arasında kendime bir yol açıp, ne pahasına olursa olsun kapıya ulaşmaya çabalıyordum. İsteklerimiz uyuşmuyordu: çünkü ben kendi derdime düşmüştüm. Çünkü ben her ne pahasına olursa olsun kendimi korumak istiyordum. Hayvan gibi olmuştum. Tek yönlü bir sevgiydi aramızdaki. Çünkü ben, bir an sonra ne olacağımı bilmiyordum. Bir an sonraya ulaşabileceğime güvenmiyordum. Sürekli bir panik içindeydim.

Yolda hiç konuşmadık. Onu evine bıraktım.

20 Mart

Bu deftere anlamsız sözler yazmak istiyorum artık. Aklımı kullanmaktan ve anlaşılmaya çalışmaktan bıktım. Hiçbir zaman da anlamlı olmayı becerebildiğimi sanmıyorum. Rüyalarımda, birtakım insanlara, bunu yapamazsınız, diye bağırıyorum. Ne dediğimi anlamıyormuş gibi yüzüme bakıyorlar. Hayır yalnız rüyada değil, gerçek dedikleri hayatta da böyle olmuştur her zaman. Müdürün karşısında, bu yazıyı yazamazsınız, diye çırpınmışımdır. Durduramayacağımı bildiğim ve bununla birlikte durdurmayı çılgınca ümit ettiğim davranışlarda bulunanlar, ben çırpınırken hep rüyadaki adamlar gibi, hayretle bakmışlardır yüzüme. Bocalamalarımı kayıtsızca seyretmişlerdir.

Anlaşılmaz kelimeler yazmak istiyorum kâğıdın üstüne. Yıllardır benden beklenen bir hareket bu. “Tabancayı aldı

ve ateş etti" cümlesini yazmak istiyorum mesela. Yüzlerce defa, altalta. Aylardır bu cümle durup dururken kafama takılıyor.

Eve gece yarısı döndüm. Annem uyandı hemen. Karşılıklı oturduk konuşmadan: bizim sessiz bir ayinimiz bu. Yolda Günseli'yle konuşmak istiyordum ve... adam tabancasını çıkarıp ateş etti. Evet, her düşüncemin başında ya da sonunda aklıma geliyor bu cümle. Bu deftere aklıma geleni yazarsam rahatlayacağımı sanıyorum. Yüz kere yazmak istiyorum: adam tabancasını çıkardı ve ateş etti. Çünkü yüz kere geliyor aklıma günde. Kime ateş etti? Bilemiyorum. Düşüncemin akışını serbest bıraktığım zaman hemen bu cümlenin aklıma geldiğini biliyorum. Lisedeyken atış poligonuna gider ve altıpatlar bir tabancayla küçük, sarı küplere ateş ederdim. Attığımı da vururdum arasıra. Beni teşvik ederdi atıcılar. Ben, sahte bir alçakgönüllülükle, isabetlerin rastlantı olduğunu söylerdim. O zamandan beri tabanca almadım elime. Askerde de sadece tüfek atışı yaptım. Neden anlatıyorum bunları? Ateş eden adamla ne ilgisi var bu işleri yapmış olmamın? Belki aklıma takılan bu adam, bu sözlerden heveslenip söyler neden ateş ettiğini diye mi düşünüyorum? Saçma. Hiç olmazsa nasıl ateş ettiğini söylese. Ateş edecek mi, yoksa etti mi? Bundan da emin değilim. Hepsi saçma. Kimseyle anlaşmayı ümit etmediğime göre, anlamlı cümleler yazmanın ne yararı var? Belki sonunda, bu cümlenin korktuğum kadar anlamsız olmadığını görürüm ve... kurtulurum, diyemiyorum. Bazı meşhur adamların hayat hikâyelerinde vardır böyle karanlık sonlar: adam, esrarlı ve anlaşılmaz bir kişiliğe bürünür, eski dostlarına davranışı değişir, yerli yersiz kavga eder onlarla. Son aylarda kimseyle görüşmüyordu, kimseyi kabul etmiyordu, diye yazar kitaplar. Birtakım esrarengiz insanların etkisine kapılmıştı ve... ve sonunda ölür tabii. Sonrası daha da acıklıdır: yapı-

lan otopside, beyninde bir yapı bozukluğu bulunur, ya da bir ur filan. Vah vah derler; bilseydik daha önce tedbirini alırdık.

Mizah, benim durumumdaki biri için tehlikeli bir çare. Gülünç durumlarda düşünüyorum önce kendimi; acıklı maceramı bir an için unutuyorum ve sonra buhran bütün ağırlığıyla üstüme çöküyor. Hazırlıksız yakalanıyorum. Fakat gizli emellerim var bu konuda: kendimle alay ederken, kafatasımı iki usta parmağın açacağına ve içinde yapacağı küçük bir iki değişiklikle beni tekrar aydınlığa kavuşturacağına inanıyorum. Bir süre sonra, bu aptalca inancımla alay etmeye başlıyorum. Sonra... sonra korku her şeyi siliyor.

21 Mart

Evet korku. Eskiden güneşin doğuşuyla korkularım dağılırdı. Şimdi her sabah yeni korkularla uyanıyorum. Günseli'nin akrabalarında yemek yediğim gece, evin kedisiyle oynamıştım bir aralık ve kedi elimi tırmalamıştı. Hafif bir sıyrık olmuştu başparmağımın üstünde. İki gündür huzursuzluk içindeyim; kedinin kuduz olup olmadığını düşünüyorum sürekli. Garip olan bir nokta daha! Bu konuda hiçbir tedbir almayı düşünmüyorum. Sadece korkuyla beklemeyi biliyorum. Kuduz olduğumun anlaşılması için ne kadar süre geçmesi gerektiğini hesaplıyorum. Gerçek ümitsizlik bu olsa gerek. Hiçbir kurtuluş tedbiri düşünemiyorum. Yalnız kötü şeyler olmasından korkuyorum. Tam ümitsizlik de değil. Belirli süreyi geçirip de kuduz olmazsam ne kadar seveneceğim bilseniz. Günler geçtikçe bu korkuya olan ilgim azalıyor. Başka korkular buluyorum: korkudan korkuya atlıyorum. İnsanın yıldızlara baktığı zaman duyduğu evrensel korku gibi duygulara yer yok bu arada, ne yazık. Aşağılık,

seviyesiz korkular panayırı. Oysa, bu kadar aşağılık olmadığımı da seziyorum.

Aklıma takılan bir cümle daha: benden ne istiyorlar bilmiyorum. Bu cümle daha anlamlı gibi. Yakında bir iki cümleden ibaret kalacağım: adam tabancasını çıkardı ve ateş etti, benden ne istiyorlar bilmiyorum. Turgut'un cevap kartları vardı: konuşmak istemediği zaman onları çıkarıp gösterirdi karşısındakine. Ben de bu kartlara döndüm.

Kendime soruyorum: ne hissediyorsunuz? Korkuyorum. Beni rahat bırakmıyorlar. Sizi neden rahat bırakmıyorlar? Benden ne istiyorlar bilmiyorum. Gözlerinizde kötü hayaller gören insanların rahatsızlığı var. Ne görüyorsunuz? Adam tabancasını çıkardı ve ateş etti. Korkuyorum. Ateş ediyor. Ateş ediyorlar. Neden ateş ediyorlar? Benden ne istiyorlar, bilmiyorum. Korkuyorum. Korkuyorum.

Siliniyorum. Mürekkebim az geliyor. Çok hafifledim. Artık ancak ölünce ağırlaşabilirim. Günseli'nin dizinde saatlerce yatıyorum ve ne Günseli'yi dinliyorum, ne Günseli'yi hissediyorum. Yalnız, kalbimin atışlarını izliyorum. Yavaşlıyor, sıklaşıyor. Durmasından endişe ediyorum. Bedenimdeki ısının değişmesini izliyorum. Yıllardır terler dururdum. Terleme ve zayıflama, dörtnala gidiyor artık. Bir kelime kulağımda çınlıyor: lösemi. Yerimden fırlıyorum. Evet, gizli ve kronik hastalığımın nedenini buldum. Ben ortaokula giderken alt katta zengin yaşlı bir bekâr otururdu: Asaf Bey. Lösemiden ölmüştü. Adam bir iki ayda eridi demişlerdi. Ben de eriyorum. Ateş düşmezmiş. Bende de düşmüyor. Günseli'den dereceyi istedim. Otuz yedi bir. İçimden acı acı gülüyorum. Bütün korktuklarım başıma geliyor: ben de Metin gibi acı acı gülümsüyorum. Allah'tan henüz içimden. Günseli ilaç vermek istiyor. Eve gidip yatmalıyım, diyorum. Yatmalıyım ve yeni hastalığımı düşünmeliyim uzun uzun. Günseli'nin yanında olmuyor. Acı acı gülümserim ve düşü-

nür dururum. Kendimle alay ediyorum. Seni Metin seni, diyorum. İçimdeki Selim'lik daha bırakmıyor yakamı. Artık Selim'lik istemiyorum. Yatakta lösemiyi düşünmek istiyorum. Doğru. Bu seni iki hafta idare eder en az. Bırak beni. Seni istemiyorum. Kalbimin atışının yavaşlamasını istiyorum. Yavaş yavaş atsın ki yorulup durmasın. Bunun için Metin de olabilirim. Burhan da olabilirim. İki gözün Oedipus gibi kör olsun da piyango bileti sat! Ona da razıyım. Anlıyor musunuz? Her şeye razıyım. Osmanlı, koca Osmanlı çöktü, anlıyor musunuz?

Artık sabahları bu yeni hastalığımın korkusuyla uyanıyorum. Kedi hikâyesinden kurtuldum. Akşama kadar, her gün kendimde hastalıkla ilgili yeni belirtiler buluyorum. Doktora gitmek gibi bir düşüncem yok elbette.

Evli olsaydım, şimdi doğru karıma giderdim ve ona derdim ki: sayın eşim! İki ay sonra öleceğim. Durum böyle gösteriyor. Bana izin ver, Beşiktaş'taki koltuk meyhanesine gideyim: her gece Rüştü Beyle birlikte, o eve dönünceye kadar içelim. Bunu açıkça söylerdim kendisine. Evli bir kadın, kocası iyi olduğu zaman, böyle davranışlara izin vermez. İşin ucunda ölüm olunca durum değişir.

Evli olsaydım da karımdan bu izni koparsaydım, daha meyhaneden içeri girerken duygularım değişirdi; içimi bir bezginlik kaplardı. Belki de hayattan bıkmaktan korkuyorum.

28 Mart

Çocukluğumu hatırlıyorum: yaşamadığım çocukluğumu. Meşhur adamların hayat hikâyelerinde, onların daha küçük yaştan öteki çocuklardan uzaklaştığını yazar çoğu zaman. Küçük yaştan sezilen bazı kabiliyetleri, onları yalnızlığa sü-

rükler. Bazıları da bütün şiddetiyle yaşamış çocukluğunu. Benim durumum biraz garip.

Sabri diye bir arkadaşım vardı. Onunla cinsel konuları tartışırdık. Bütünüyle yanlış sonuçlara varırdık cinsel münasebet konusunda. Namaz kılmasını ve din kurallarını da Sabri öğretti bana. Okul müdürünün dediği gibi, sonradan pişmanlık duyduğumuz bir hareketi de Sabri'yle birlikte yapardık. Müdür bahçeye toplardı bizi ve kadın öğretmenlerin bacaklarına baktığımızı, üstü kapalı söyleyerek pişmanlıktan bahsederdi. Ben bütün arkadaşlarımın kadınlarla münasebeti olduğunu düşünür ve bu sözlerin yalnız benim için söylendiğini sanırdım. Pişmanlık diyorum diye söze başlardı müdür. Bazılarınız ne demek istediğimi çok iyi bilirler. Evet, çok iyi biliyordum ne demek istediğini. Kızlar, başlarını eğerek gülerlerdi. Bendeyse, ne yazık, meşhur adamların bu konuda gösterdiği asil çekingenlikten eser yoktu. Kızlar yerine de utanırdım. Onların da aynı hareketi yaptıklarını bilmezdim o zamanlar.

Sınıf arkadaşlarım, helada sigara içerken kızlardan bahsederlerdi. Ben de, sigara içmediğim halde, onların yanında durur ve "kızları" hakkında yaptıkları müstehcen yorumları dinlerdim. Onlara açıkça söyleyemezdim ama, bence bu konu gizli tutulmalıydı. Onlar, kızlara mektuplarını bile, hep birlikte yazarlardı. Bu mektuplar, bu konuda uzman sayılan çocuklara yazdırılırdı; imlasına da ben bakardım. Cümle yanlışlıklarını düzeltirdim. Bu konuda Nihat'ın görevine imrenirdim. Nihat, mektupların altına kabartma güller yerleştirirdi renkli kâğıtları üst üste yapıştırarak. Bazen kendinden geçer, zarfa sığmayacak büyüklükte kocaman güller yapardı. Aynı zamanda, ezbere manzaralar çizerdi: trenin penceresinden gördüğü manzaraları. Onu kıskanırdım. Reşit de düz kravatlar üstüne yağlıboya resimler yapardı. O zamanlar böyle kravatlar çok modaydı. Benim

böyle marifetlerim yoktu. Ayhan bile, bir mızıka bulmuş, aylarca uğraştıktan sonra, bir marş çalmaya başlamıştı. Ben de okuduğum kitaplardan bahsederdim onlara. Nedense kimse ilgilenmezdi. Nihat'ın yazdığı kötü şiirleri beğenirler, benim okumak istediğim şiirleri dinlemezlerdi. Okula şiir kitapları taşırdım; büyük bir kısmını da zaten ezbere bilirdim. Gene Nihat'ın şiirleriyle başa çıkamazdım. Çünkü Nihat onlar için özel şiirler yazardı. Şiirin mısralarının baş harflerini yukarıdan aşağıya okuyunca kızınızın adı çıkardı. Bu şiirlerin kötülüğüne inandıramazdım onları. Harfleri yukarıdan aşağı hecelerken sevinçten tepinirlerdi: S-E-V-G-İ-A-Y-H-A-N. Bir şiirde daha ne yapabilirdi insan? Ben o sıralarda Istrati'yi, Gorki'yi filan okuyordum. Onlara, realist edebiyatın gerekliliği hakkında nutuklar çekiyordum. Benimle alay ediyorlardı; hizmetçi kızlarla ilgilenmek gibiydi realist edebiyatı sevmek onlar için.

Edebiyatı sevmiyorlardı; Salim Beyin dersini, demek istiyorum. Edebiyatçı Pısbıyık Salim'den beş almak çok güçtü. Nihat bile, bütün şiirlerine rağmen ikmale kalmıştı. Yıldırım da iki senelik olduğu halde gene kalacaktı. Biraz yararım olsun diye Yıldırım'ı yanıma oturtmuşlardı. Yıldırım'a çok kızıyordum. Onun mektuplarını başkaları yazıyordu. En büyük güller onun için yapılıyordu. Herkes ona kopya veriyordu; bana da bu hususta kesin emir verilmişti. Onun hiçbir şey yaptığı yoktu. Bu yardımları bir prens hoşgörüsüyle kabul ediyordu. Onu, sözlü yoklamalar için ders saatleri dışında çalıştırmak zorundaydım. Bazen, Yıldırım tahtaya kalkınca, beni ön sıraya oturtuyorlardı: ona fısıldamalıymışım. Bu zor ve tehlikeli bir işti. Onu çalıştırmaya başladım sonunda. Kalın kafalının biriydi. Sık sık evine gidiyordum.

Yıldırım'a kızmak zordu. Bir melek gibi sırıtırdı daima. Zarif hareketlerle dolaşır, altın sarısı saçlarını alnına doğru

iter ve pantalonunun arkası parlamasın diye sınıfa her gün minder getirirdi. Paçaları kirlenmesin diye de devamlı kıvırırdı onları. İyi futbol oynardı, ama ondan iyi oynayanlar da vardı. Bütün kelimeleri yanlış yazardı. Mektuplarını düzeltirken saçımı başımı yolardım. Bütün sesli harflerden sonra, sesleri uzatmak için yumuşak ge koyardı. Lazım yerine lağzım yazardı. On kere anlattığım bir matematik problemini sonunda anladığını sanırdım: öyle görünürdü. İmtihanda aynı problem gelince gene kopya isterdi benden. Ona yaptığım bütün yardımları küçümserdi. Duygusuzdu: zayıf gördüğü herkesle alay ederdi. Yalnız benden çekiniyordu: bana ihtiyacı vardı. Bütün bunlardan sonra, bir de romantik geçinirdi. Yakışıklı olduğunu söylerlerdi: fakat burnu çarpıktı ve kendisi de ufak tefek, oyuncak gibi bir şeydi. Babası çok zengindi: fakat, her zaman özentili bir perişanlık içinde gezerdi. Sınıfta giyime düşkün olanlar onun bu düzenli savrukluğunu taklit ederlerdi. Benim derbederliğimle ise alay edilirdi. Aramızdaki farkı göremezdim.

Sınıf birincisi olduğum halde, sınıfın en aptal çocuğu olduğuma oybirliğiyle karar verilmişti. İşin kötüsü, ben de bu karara katılıyordum. İçime kapanıp, haksızlığa uğramış bir insan görünüşüne bürünemiyordum. Bütün bu olayları baştan yaşayabilseydim! Hallaç pamuğu gibi atardım hepsini.

İster istemez sınıfın çalışkanlarıyla yakınlık kuruyordum. Onlar da başka bir sıkıntı kaynağıydı benim için. Bir kere, Yıldırım, Nihat, Ayhan gibi serseriler ilişki kurmamı hoşgörmüyorlardı. Onlar da soylu bir sınıf sayıyorlardı kendilerini ve ben de bu sınıfın bir temsilcisi olarak ihanet etmiş oluyordum onlara. Beni top gibi oradan oraya atıyorlardı. Bir de gerçekten aptallar vardı; onlar da beni duygusuz sayıyorlardı. Bu aptallardan Özer, Nihat'ın sevgilisine âşıktı. Akşama kadar yanına oturup teselli etmek gerekiyordu

onu. Birkaç gün denedim; sonra canım sıkıldı. Sonunda Nihat'ın sevgilisinin de başka bir çocukla seviştiği anlaşıldı ve Nihat da aptallar sınıfına atıldı. Kırmızı gülleriyle aptalca şiirlerinden de bıkılmıştı zaten. Fakat Yıldırım'a sevgilisi ihanet edince, kimse gülmedi ona.

Yıldırım'ın evinde toplanıyorduk. Yıldırım dalgın ve ümitsiz âşık rolünde daha da sevimli görünüyordu. Kulağı çok zayıf olduğu halde, beceriksiz dokunuşlarla piyanoda, aldatan sevgili'nin şarkısını çıkarmaya çalışıyordu. Sonra aynı şarkıyı plaktan dinliyorduk gece yarısına kadar. Bu arada ben de aynı problemi defalarca anlatıyordum ona. Dalgın ve mahzun beni dinliyordu. Böyle dertleri olmayan bir Selim'i kıskanıyormuş gibi yapıyordu. Kaderini boğmak için içiyordu; oysa, içkiye dayanıksızdı. Bir iki kadehten sonra şişeyi bırakıyordu; bütün şişeyi ben bitiriyordum. İçkinin etkisiyle çocuklar garip hareketler yapıyorlar, başlarını halılara filan vuruyorlardı. İçkiye dayanıklılığımın biraz olsun hayranlık uyandırdığını görüyordum. Bu arada, aptal olmadığım anlaşılmıştı; fakat itiraf edilmiyordu.

Ben de göründüğüm kadar masum değildim. Sınıfın çalışkanları yanımda kötülenince, sesimi çıkarmıyordum. Sesimi çıkarmamak ne demek; ben de bazı örnekler vererek katılıyordum onlara. Çalışkanlarla birlikte de Yıldırım'ı çekiştiriyorduk. Çalışkanlar sınıfı da benim Yıldırım'a gitmeme göz yumuyordu. Küçük hesaplarım vardı. Bu hesapları bir yana bıraksaydım yapayalnız kalacaktım sınıfta. Nihat'ı bir kenara itmişlerdi işte. Bütün mesele zayıf bir tarafınızı yakalamamalarıydı: ondan sonra kurtuluş yoktu. Birbirlerine de aynı davranışlarda bulunmaktan, gizlice birbirlerinin arkasından alay etmekten çekinmiyorlardı. Arkadaşının gülünç bir yanını yakalayan biri hayranlıkla dinleniyordu. Belki bir çeşit yaratıcılık vardı bunda.

Okulda oynanan bir piyeste rol almam yorumlara yol aç-

mıştı. Tartışmalara konu olmak hoşuma gidiyordu. Beni sahnede çok sahte ve gösterişli buluyorlardı, alay ediyorlardı. Nedense hoşuma gidiyordu bu alaylar. Oyunumu seyrederken ön sıradakiler, başlarını ve parmaklarını sallayarak, seni biliyoruz, bize rol yapma demek istiyorlardı. Aramızda konuşurken kahkaha attığım bir sırada, işte diyordu Aydın -içlerinde en iğrenç olanı- oyunda da böyle sahte kahkahalar atıyorsun. Gerçek hayatta da sahteyim, diyordum gülerek. Bu işte, bana göre biraz aşağıda kaldıklarını hissediyorlardı. Alaylarının bu nedenle içime işlemediğini seziyorlardı. Beni artık kendilerinden biri olarak kabul ederlerse, bu aşağılık durumdan kurtulacaklarını düşünüyorlardı. Onların "kızları" da oyunumu seyretmişlerdi. Beni pek çocuk bulduklarını söylemişlerdi. Hemen teslim olmak istemiyorlardı bana. Seni bizim kızlar daha adamdan saymıyor, demek istiyorlardı. Fakat, benim gibi sahneye çıkmayı becereceklerini de düşünmüyorlardı. Bu konuda üstünlüğüm tartışma konusu bile olmuyordu. Aydın, beni himayesine almıştı; yakışıklı bir çocuk olduğumu söyleyerek savunuyordu beni. Artık onu eskisi kadar iğrenç görmüyordum.

Benim anormallikten kurtulduğuma, ancak hafif bir aptallığım kaldığına oybirliğiyle karar verdiler. (Yıldırım çekimser kaldı.) Şimdi görselerdi beni ne derlerdi acaba? Hiçbir şey diyemezlerdi. Hiç olmazsa kendimi gizlemesini öğrendim bu arada. Hepsi vız gelir artık. Yıldırım'ın babası iflas etmiş dediler. Çalışkanlardan Erol anlatmıştı. Yıldırım bir lokanta işletiyormuş; Erol gitmiş. Garson'a Yıldırım'ı çağırtmış ve lokantada beğenmediği noktaları belirtmiş. Çok sinsiydi Erol. Okuldayken onlarla hiç takılmazdı. İntikamımı aldım, diyordu. Yıldırım'a lokantadan çıkarken inşallah başarırsın, demiş ve Amerika'dan aldığı son model arabasına atlayıp uzaklaşmış. Erol'u dinlerken belirsiz bir sevinç duymadım diyemem.

Öğretmenler eve haber göndermişlerdi: oğlunuz sınıfın serserileriyle dolaşıyor. Sonunda benim, serserileri yola getirdiğim oybirliğiyle kabul edildi. Onların okulu bitirmelerini sağlamışım. Onlara, bunun ne yararı oldu bilmiyorum. Bana ne yararı oldu? Onu da bilmiyorum.

30 Mart

Her hatıram utanç verici. Şeker kralının nişanlısı ya da sevgilisi de garip bir hatıra. Kızı dün yolda gördüm. İhtiyar görünüşlü bir genç kadın olmuş. O hayata dayanamazdı gibi beylik bir yargıyla geçiştirilebilir durumu. Ben tanıdığım zaman on yedi yaşındaydı. Ben de on dört yaşındaydım. Şeker kralı, kız, ağabeyi ve ben sık sık gece kulüplerine gidiyorduk. Ben dansetmesini bilmiyordum. Şeker kralı da etmiyordu. Büyümüş de küçülmüş bir çocuk olduğum için benimle konuşmaktan, beni yanında dolaştırmaktan hoşlanıyordu. Ben durumumun farkında değildim. Kıza âşık olduğumu sanıyordum. Onunla dansedemediğim için üzülüyordum. Kız benimle alay ediyordu. Bana sokuluyor, koluma giriyor, omzuma yaslanıyordu. Beni zorla dansa kaldırmak istiyordu. Birlikte pingpong oynuyorduk. İkimizin de saçı alnımıza dökülüyordu. İkimizin de saçı siyahtı ve ikimiz de pingpong oynarken ikide bir saçımızı düzeltiyorduk, geriye itiyorduk ve ikimiz de terleyip kızarıyorduk hemen. İkimiz de *"excusez moi"* diyorduk, top masanın kenarına çarptığı zaman. Beni çocuk buluyordu; benimle eğleniyordu. Gece kulüplerine gündüz gidiyorduk. Orkestra bir kenarda prova yapıyordu. Şeker kralı orkestraya benim istediğim parçaları çaldırıyordu. Kız da bana sarılarak dansediyordu; şeker kralı gülüyordu. Kızın adı Sabahat'tı. Nedense ona Aydan deniyordu. Şeker kralının onunla evlenmeyeceği söyleniyordu.

Kızı, ağabeyiyle sıcak bir yaz günü yolda görüyorum: hafif elbiseleriyle uçar gibi yürüyorlardı. Konuşurken, söz arasında, İstanbul'a gidelim diyorlardı. Bu akşam gitsek iyi olur, diyorlardı. Sonra hemen gitmeye karar veriyorlardı. Hemen oradan bir taksi tutuyorlardı. Ve gerçekten gidiyorlardı. Onları hayranlıkla seyrediyordum. Hayretime gülüyorlardı. Akşamüzeri, tenis kulübünde, yanına gidip durumu anlattığım zaman, şeker kralı da gülüyordu bana. Üzülme, diyordu, gelirler. Bir votka-limon ısmarlıyordu hemen. O zamanlar votka-limonu çok seviyordum. Sonra şeker kralıyla pingpong oynuyorduk. Beni yeniyordu. Herkes yeniyordu beni; daha yeni öğreniyordum. Birlikte atış poligonuna gidiyorduk. Bize her yerde çok saygı gösteriyorlardı. Şeker kralı, ilk karısından olan oğlunun haylazlığını anlatıyor ve beni övüyordu. Arkadaşlarının çocukları da haylazdı. Hepsi beni övüyorlardı ve beni koruyorlardı. Fazla votka içmeme izin verilmiyordu. Kulübe, şeker kralından önce gidip rahat etmek istiyordum. Fakat, garsonlar da beni koruyorlardı. Herhalde onların da haylaz çocukları vardı. Şeker kralına, Aydan'la evlenip evlenmeyeceğini sormak istiyordum. Aydan, İstanbul'dan, tanımadığımız bir adamın arabasıyla ve bir sürü yeni arkadaşlarıyla dönüyordu. Hep birlikte bir gazinoya gidiyorduk: yeni gelen İspanyol dansözlerinin bulunduğu gazinoya. Bir masaya sığmıyorduk. Birkaç saat sonra da herkes birbirini kaybediyordu. Konuşmayı çok seviyordum. Aydan'ın İstanbul'dan getirdiği yeni arkadaşlarıyla hemen dost oluyor ve anlatmaya başlıyordum. Konuşmalar beni büyülüyordu. İnsanların söyledikleri sözlerden heyecanlanarak kendilerini konuşmaya kaptırmaları, benim için bulunmaz bir nimetti. İnsanları dinlerken onların bir an gelip kendilerinin farkında olacakları ve heyecanlarından utanacakları düşüncesi beni korkutuyordu. Onlara çevrelerini unutturmaya çalışıyordum. Bütün dikkatimi üzerlerine çeviriyor ve

onları konuşmalarında hiç yalnız bırakmıyordum. Dinleyenlerden biri sıkılır da bu duygusunu belli eder endişesiyle herkesi kolluyor, böyle olduklarını tahmin ettiklerimi sohbetin dışında tutmaya çalışıyordum. Konuşurken ben de çevremden uzaklaşıp gidiyordum. Beni dinleyip dinlemediklerini zor farkediyordum. Sabaha kadar durmadan konuşabilirdim. Gecenin bitmeye başladığını anlayınca mahzunlaşıyordum. Konuştuğum insanların peşinden gitmek, onları yatak odalarına kadar, hatta ertesi günü işe gidinceye kadar, hatta işlerinde çalışırken izlemek, durmadan konuşmak ve dinlemek istiyordum. Ayrılınca insanların birbirlerine hemen yabancılaştıklarını, eski havayı bir türlü canlandıramayacaklarını düşünüyordum. Kesintilere dayanamıyordum. Kuşkulu ve ürkektim. İnsanlara, ancak benim yanımda oldukları zaman güveniyordum. Benden ayrılınca beni yargılamaya başlayacaklarını ve tekrar bana döndüklerinde, artık eski sevgilerinin tükenmiş olacağını düşünerek korkuyordum. İnsanlara çok önem veriyordum aslında. Benim için ne düşünecekler diye içim titriyordu. Yatağa yatınca, o gün yapmış olduğum aptallıkların utancı içinde kıvranırken, bütün bu kusurlarımı onların da görmüş olduğunu ve onların da görmüş olduğunu ve onların da yatağa yattıkları zaman, benim gibi, olayları gözden geçirince benim saçmalamış olduğumu birden göreceklerini ve benden nefret edeceklerini, daha kötüsü, artık bana aldırmayacaklarını düşünüyordum. Onlardan hiç ayrılmasam, onları sürekli konuşmalarımla serseme çevirsem, onların bu ağır yargılarından kurtulabileceğimi ümit ediyordum. Şeker kralı başka masada oturuyor ve ben, onun da benden artık sıkıldığını sanıyordum. Beni kötü sonuçların beklediğini kuruyordum kafamda. Daha doğrusu ben kurmuyordum; kafamda kurulu bir makine vardı ve bu makine, durmadan, ara vermeden düşünceler, izlenimler sıralıyordu. Bu makinenin idaresi benim elimde

olsaydı, yalnız istediğim şeyleri, istediğim sırada düşünebilseydim neler başarmış olacaktım. Kafamda bir sürü süprüntü düşünce olmasaydı, bazen benim bile beğendiğim düşüncelerle dolu olsaydı beynim... Kaybediyordum; düzensizlik ve duruma hâkim olamamak yüzünden kaybediyordum. Naci -Aydan'ın ağabeyi- şeker kralının gazinodan ayrıldığını söylüyordu. Naci'yle peşine düşüyorduk onların. Kimsenin yanımdan ayrılmasına dayanamıyordum. Param olmadığı için, tek başıma arkalarından gidemiyordum. O zaman, daha, genç bir adam bile olmadığımı anlıyordum. Naci'nin de bir işi yoktu. Şeker kralından para aldığı söyleniyordu. Dedikodular dolaşıyordu. Aydan'ın şeker kralıyla nişanlı olmadığı söyleniyordu. Naci de bu duruma göz yumuyor, deniyordu. Ben ortada bir çirkinlik göremiyordum. Herkes güzeldi. Kötü bir söz söylenmiyordu. Kayar gibi yaşıyorduk. Olup bitenler bana bir rüya gibi geliyordu. Kapılmıştım.

Sonra... sonra hiçbir şey olmadı. Şeker kralı Aydan'la evlenmedi. Ortadan kayboldu. Bana allahaısmarladık bile demeden gitti. Aydan İstanbul'da yaşamaya başladı. Birkaç kere evlenip ayrıldıktan sonra onu tekrar gördüm. Beni evine çağırdı. Gitmedim. Neden gitmediğim ayrı hikâye. Şimdi de güzel yüzü ve parlak siyah saçları geride kalmış. Sabahın erken saatleriydi. Uyuyamadığım bir gecenin sabahında, bitkin, dolaşıyordum sokaklarda. Anlattığına göre, bütün gece içmiş. Eve yeni gidiyormuş. Bu kadar konuştuk. Bana ilgisiz gözlerle baktı.

2 Nisan

Annem beni çok zor doğurduğunu söyler durur. Bu sabah ona soruyorum: beni doğurduktan sonra kafatasımı yokladın mı? Bu zor doğum sırasında bir ezilme, bir çökme oldu

mu acaba? Anneme diktim gözlerimi: bakışlarımla ona baskı yaparak kendini suçlu hissetmesini istiyorum.

Anneme arada bir çatarım: kalıtım nedeniyle. Mendel yasalarıyla hırpalarım onu. Daha akıllı, daha kabiliyetli, daha becerikli olsaydın, ya da beni doğurmasaydın, diye yüklenirim ona. Eksik yönlerini düşünseydin; bunların çocuğuna da geçeceğini düşünerek evlenmeseydin. Liseyi bitirdiğine göre, sana da Mendel yasalarından bahsetmişlerdir. Ayrıca, babamla bu kadar farklı bir temel yapıya sahip olduğun halde, neden onunla evlendin? İkiniz, aşırı çelişik uçlarda bulunan karakterlerinizin bana nasıl etki edeceğini, benim hücrelerimi nasıl bir çıkmaza sokacağını hiç düşünmediniz mi?

Annem bana hayrandır. İçinden, onunla ilgilendiğim, onunla konuştuğum için sevinir; dışındaysa, kızar görünür bana. Hele, ona bir şey öğretmek istediğimi, bilgiyle ilgili bir sohbet yapacağımızı sezerse, hemen davranır, kalkar yerinden: ocaktaki yemeğin altını söndürür, ya da elindeki örgüyü kaldırır, ya da radyoyu kapatır: beni iyi dinleyebilmek için. Gerçek ilginin bu kadar candan bir belirtisini başka yerde gördüğümü hiç hatırlamıyorum. Yemeğin dibinin tutmasına da aldırmasın, diyeceksiniz. Siz de çok şey istiyorsunuz.

Beni dinlerken, içinden, tanıdıklarının çocuklarıyla karşılaştırır. Hangisinin oğlu, annesine, Mendel yasalarına dayanarak çatabilir? Sorarım size. Siz istediğiniz kadar anormal deyin benim oğluma, her gün tıraş olmuyor, kılıksız dolaşıyor, deyin. Ahmet Beyin, şu Tosyalı pirinç tüccarın oğlu şişman Nusret, böyle konuşabilir mi?

Annem, kendini savunmaya çalıştı. Başka anneleri örnek verdi. Burada kolayca kazanır işte. Kafatasımın çok düzgün olduğunu, ilkokula giderken kafam tıraş edildiği zaman, herkesin, kafamın yuvarlaklığına hayran olduğunu söyledi.

Albümden resimler çıkararak örnekler verdi. Karpuz gibi bir kafatasım varmış. Böyle ciddiye alınmak hoşuma gidiyor. Biraz daha kültürlü olsaydı, annemle birçok meselemi konuşabilirdim. Biraz neşelendim. Bu görünüşüm de onu sevindirdi ayrıca. Cesaretlenerek işe gidip gitmeyeceğimi sordu. Bana çok uzak bir mesele geldi bu işe gitmek. Bütün gün suratımı astım.

Gece onu bir gazinoya götürdüm. Aynı yaşta iki insan gibi davrandık birbirimize. Annem çok gururlandı. Sonra, birden sıkıntının geldiğini hissettim. Sevinç, eğlenme gibi şeylere düşman bu sıkıntı. Sabaha kadar, Günseli'nin evinin çevresinde gezindim. Kapıyı çalacak gücüm yoktu.

3 Nisan

Bu deftere kendimi anlatmaktan usandım. Başkalarının düşüncelerini de yazmak istiyorum. Benim "mahrem-i esrarım" oldu bu defter. Aklıma gelen her şeyi yazabilirim buraya.

Ben bir eskiciyim, eskiye dönük bir adamım. Ülkemizin insanları, eskiden, bugünkü gibi bilgili olmadıklarından, büyük bir içtenlikle, büyük bir saflıkla, büyük bir iyi niyetlilikle ve her şeyi yeni öğrenen insanların coşkunluğuyla, bize özentisiz eserler kazandırmışlardır. Yıllardır, çocukluğumda beni büyüleyen kitapları, dergilerdeki yazıları yeniden gözden geçirmedim: buna cesaret edemedim. Eski büyünün bozulacağından korktum. O günlerde okuduklarımdan aklımda kalan kırıntıları, o canım yazarların büyülü sözlerinden bilincimin akıntısına takılan ve uykuda duyulan seslere benzeyen yarım sözleri yeniden canlandırmak için uğraşıyorum saatlerdir. Aklımda yarım şiirler, hikâye

parçaları, gazete havadisleri, okul kitabı metinleri yüzüyor. Bilincimin dar boğazlarından yüzerek geçiyorlar belli belirsiz biçimleriyle. Onları, özlerinin dışında, başka bir anlam içinde seziyorum. Neden güzel olduklarını bulup çıkaramıyorum. Acaba güzel olan anlatılış biçimleri mi? Bilemiyorum. Aklımda kalanları, gelişigüzel yazıyorum. Belki de hepsi uydurma; aklımda öyle kalmış, ne yapayım?

Şiirler hatırlıyorum, yabancı dillerden çevrilmiş, yabancı dil kokan şiirler:

> Orada her şey büyülü ve usandıran bir haşmetle
> görünür
> Bütün renkler ve kokular içiçe.
> Kader duvarları koyu ve karanlık gölgelerini salarlar
> Buradan ebediyete kadar.

Daha eski dilden olanları da var: (Eskidikçe güzelleşiyorlar.)

> Mutasevver ve mülâyim bütün muâdeletlerin
> müphemiyeti.
> Bu sakîm heyûlâyı fıtretle kaydediyor.
> Deniz cisimlerinin mütemadî in'ikâsı içinde
> Zulmet, bana artık zannedildiği kadar müstakim
> görünmüyor.

Belki de bunlar, sadece, yabancı şiirlerin etkisiyle yazılmış. Bilmiyorum. Karıştırıyorum.

Ya manzumeler!

> Seni hürmete layık yapan kara sapandır
> Toprak altında yatan ya deden ya babandır

Bir şeye sahip olan işte onu yapandır
Yazık traktörle toprağı işleyene
Armutları olmadan üstünden dişleyene.

Saffet Ağabey bana bir sürü manzume ezberletmişti. Bu arada, hicivler, taşlamalar da vardı. Hepsi de aynı tezgâhın imalatı gibi ne güzel birbirine benzerdi. Şimdi anlıyorum: şiir orduları kurulabilirdi böylece:

Ekmek yirmi beş kuruş, bu ne biçim hükümet
Kalmadı artık bizde hakka hukuka hürmet

En sevdiklerim de tercüme romanlardı:

Lagranj, Lökok'a sert bir nazar atfetti. Aşağı Löretanya'nın bu iki muannit serserisi için mutavaat kabul etmez bir vaziyet hasıl olmuştu. Her ikisi de müthiş bir hâlet-i ruhiyenin esiri olmuşlardı. Lökok, nevmîdane konuştu:

- Hissiyatına mağlup oluyorsun. Mersiyer bu elim vaziyetten bilistifade, Margörit'i avucunun içine, o menfur arzularına ram etmek üzere ve gayri kabili red bir şekilde bu toprakların üzerinde bize hayat hakkı tanımayarak alacaktır.

Günün bu saatlerinde, Tosfanya Vadisi derin bir sükûnet içindedir. Ağaçların yaprakları, bir nebze olsun kımıldamaz. Vatren'in malikânesine giden tozlu ve kış mevsiminde nakil vasıtalarının seyrüseferine imkân vermeyen yol, Şolye Dağının eteklerinden kıvrılarak, bu nefis manzarayı, seyyahların gözlerinin önüne, gayrı kabili nisyan bir şekilde serer. Yolun iki tarafı, mersin, ahududu, pelesenk ve mürdümeriği ağaçlarıyla kaplıdır. Bahçelerin hududu olan harap duvarların üstünü örten bögürtlen, ısırgan, şebboy, hindiba ve avret otları birbirine sarılarak yükselirler. Bu havalinin hususiyeti addedilen ve mahalli halk arasında pej tabir

olunan bir nevi çalılık, terkedilmiş araziyi ve Şolye Dağının sarp kayalarının arasını bir halı gibi tefriş eder. Muvar Nehri, arazinin bu kısmında, kirli ve bulanık bir manzara arzederek akar. Sıcak günlerde, serinlemek isteyen köylüler, bu müstekreh manzarayı nazarı itibara almayarak, nehrin serin sularına kendilerini elbiseyle terkederler. Malikânenin şimali şarkisinde metruk bir değirmen vardır. Ahalinin, lanetli addolunması sebebiyle yaklaşmaktan içtinap ettikleri bu harap binada çoban Lotriye yaşar. Vatren'in malikânesinin cenubunda Muvar Nehrine karışan Despiyö Çayı, bu değirmenden geçer. Bina, zeytin ağaçları ve servilerin ortasında meş'um bir manzara arzeder. Hikâyemizin iptidalarında, Lotriye, bu değirmende, yalnız başına oturuyordu. Camsız penceresinden bakıldığında bütün vadiyi görmek kabildi. Etrafta, Lotriye'nin koyunlarının otlamasına müsait, mebzul miktarda, uzun ve yaz mevsiminin ortalarına kadar yeşilliğini kaybetmeyen otlar bulunuyordu. Tosfanya koyunları havalide meşhurdu. Akşam vakti, malikânenin yüksek duvarlarının arasındaki küçük patikadan koyunlarını geçiren Lotriye, malikânenin kapısı önünden geçerken, Vatren'in, demir parmaklıklar arasından görünen iki katlı kâgir villasına nefret ve hayranlık dolu nazarlar atfederdi. Şimali garbiden cenuba doğru bir le harfi şeklinde uzanan bu heybetli bina, asırdide çam ağaçları arasında, Vatren'in haşmet ve itibarının bir timsali gibi dururdu. Demir kapının gerisinde, iki yanı çiçek tarhlarıyla süslü muntazam bir yol, hafif inhinalarla yükselerek villanın kapısına kadar devam ederdi. Evet. O kapının da gerisinde Beatris dö Vatren oturuyordu.

Kitaplarda Lotriye'nin Beatris'e bakışını gösteren çeşitli gravürler... Tosfanya Vadisi: uzaktan, iki duvarın arasında koyunlar görünüyor. Şimdi gülüyorlar bu kitaplara; onlar-

daki sevimliliği hissetmiyorlar. Yok böyle bir şey, diyorlar. Böyle kitapları da çevirmiyorlar dilimize artık. Hele bu şekilde hiç çevirmiyorlar. Bunalım kitapları çeviriyorlar. Akılsızlar! Bunalım da neymiş? Güzel Beatris'in yaşadığı malikâne, benim için daha önemli. Geriye dönülemezmiş. Öyle olsun. Ben *Ekmekçi Kadın* gibi kitaplar istiyorum. Ellerini bileklerinden geriye doğru kıvıran kadınlarla, onlara eğilmiş durgun yüzlü genç adamları gösteren gravürler istiyorum. *Demirhane Müdürü*'nü istiyorum. Bu edebiyatın da, eski elbiseler gibi, yeni baştan moda olmasını istiyorum.

Ya önsözler, ya yazarların hayat hikâyeleri, dergilerde çıkan eleştiri yazıları... İnsanların yaşadığını, birbirlerine çattığını görmek, satırların arasındaki hareketi duymak...

Muhterem tenkitçinin işaret ettiği hususları büyük bir hüsnüniyetle karşıladım ve bahsettiği satırları tekrar gözden geçirerek, olur ya insanlık hali, bir yanılma olmuştur diye düşündüm. Mükemmellikten söz edecek ve benden iyisini yapan yoktur, diyecek kadar mutaassıp olmadığımı zannediyorum. Fakat, maalesef muhterem refikimizin takılmış olduğu yerlerde ben mugayir bir husus göremedim. Elimdeki kitapların kâfi olmadığını düşünerek *Grand Encyclopedie de France*'ı da karıştırdım. Bahsettiği kelimenin işaret ettiği şekilde bir manasına tesadüf edemedim. Bilindiği gibi, Sarin civarında kullanılan lisanın bazı hususiyetleri vardır. Bir Parisli 'De ja' dediği zaman elbette başka bir mana kasteder. Fakat Provence'lı bir köylünün de aynı nüansla konuşacağını düşünmek, en hafif tabiriyle safdillik olur. Ayrıca, dikkat buyurulursa, hemen iki satır sonra kahramanımız: "Olur, elbette düşünürüz," demekle yukarıdaki sözün manasını, hiçbir tefsire mahal vermeyecek şekilde izah etmiş bulunuyor. Sonra, muhterem münekkit, "muh-

tasar" kelimesini kullanmama takılmış. Ne yapacaktım yani? "Özgel" mi diyecektim?

Yaşadığı devirde, en büyük eserinin takdire mazhar olmamasından elem duyan ve bunun ıstırabını, hayatının son senelerini geçirdiği küçük çiftlik evinde, yalnızlığın acısıyla birlikte hisseden muharrir, ömrünün en güzel altı senesini hasrettiği bu muazzam eserine olan itimadını hiçbir zaman kaybetmemiştir. Küçük bir taşra kasabasının örf ve âdetleri içinde hapsolan kahramanı büyük bir muhabbetle sevdiğine şüphe yoktu. Memleketi, bu eserin yazıldığı senelerde büyük bir iktisadi ve ahlaki tereddi içinde bulunuyordu. Eserinin gayri ahlaki addedilmesi karşısında da hayretini saklayamayan muharrir, bilakis yüksek bir ahlaki gaye takip ettiği kanaatini yakınlarına her zaman izhar etmiş ve şimdi unutulan birtakım ikinci sınıf ediplerin yanında ihmale uğramasını hiç affedememiştir.

5 Nisan

İki gündür daireye gidiyorum; daha doğrusu dairede görünüyorum. Üniversitede öğrenci olduğum sıralarda hocalar bize öğüt verirlerdi: dikkat edin! bizden gördüğünüz hoşgörüyü hayatta bulamayacaksınız. Bu sözün memurluk için söylenmediğini sanıyorum. Dairede, ortalıkta dolaşıyorum: kapıları yavaşça kapatıyorum; kimseye görünmemeye çalışıyorum. Koltuğuma usulca oturuyorum ve çalışmıyorum. Projeler seriyorlar önüme: anlamıyorum. Parmaklarıyla kâğıtların üzerinde bazı yerleri işaret edip, birşeyler anlatıyorlar. Sadece başımı sallıyorum. Belki yalnız durumu anlatıyorlar: o zaman mesele yok. Belki de bazı sorular soruyorlar, bunu nasıl çözelim, diyorlar. Kuşkuyla bakıyorum yüz-

lerine, böyle bir durum hissettiğim zaman. İşler yürüyor bununla birlikte.

Öğle tatilinde, yemekten boş kalan zamanda, geçen pazar ne yaptığımı ya da aile durumumun ne merkezde olduğunu memurlarla konuşmadığım için benimle çok ilgilenmezler; pek fazla da sevmezler. Gençler de sevmez beni; yemekten sonra yemekhanede kalıp masaya vurarak en son çıkan şarkıların söylenmesine katılmadığım için. Hastalık ve yorgunluktan dert yandığım zaman Erkan yüzüme kötü kötü bakıyor. Hastalığımda benim yerime evrakı imzalamış. Benim yokluğumu duyurmadığını söylüyor. Durmadan kendine işler icat edip hesaplar yapıyor. Bütün teknik kitaplarını taşıdı evden. Başını kaldırmadan çalışıyor. Herkes onunla alay ediyor ama belli olmaz: benden sonra baş mühendis olur. Müdürün gözüne girmeye çalışıyor. Beni, arkamdan çekiştiriyorlar. Sonumun geldiğini o da anladı galiba. Ölürsem, gene konuşurlar mı arkamdan?

Bir hesap getirdiler: benim yapmam gerekiyormuş. Evde kitapları karıştırdım. Erkan'a inat, masamın üstünü boşalttım. Yalnız hesap cetveli ve boş kâğıtlar duruyor önümde. Hesap yapmayı sevmiyorum. Projenin resimlerini çizmeyi tercih ederdim. Oysa, teknik ressamlar var bu iş için: benim görevim daha önemliymiş. Cansız ve iç kapayıcı sonuçlar çıkıyor hesaptan: bir sürü demir, kum, çimento, çakıl. Moment adında bir kavram: ne otobüste çıkar karşınıza ne de sinemada. Kimse birbirini öldürmez moment yüzünden. Bizim sınıfta biri vardı: momente inanmıyorum diye tutturmuştu. Ben nefret ediyorum momentten: günümü zehir ediyor.

Müdür, belli etmemeye çalışarak, çevremde dolanıyor: genel müdüre söz vermiş hesabı bir haftada bitiririz diye. Hemen inşaata geçeceklermiş. Daha beter olun! Bana söylemiyorlar işin "ivediliğini". Alınganlığımla dehşet yarattım

dairede. Bir keresinde, imza defterini boş bıraktım diye çağırtmıştı beni: defter her gün imzalanacakmış. Yarım saat sonra istifamı gönderdim odacıyla. Sözlerini gereğinden fazla ciddiye aldığımdan yakınıyor. Ne de olsa müdür; söylenmek istiyor arada. Işık ailesini tanımıyor. Benim gibi bir oyun bozanla, müdürlüğünün tadını doğru dürüst çıkaramayacağını bilemiyor. Aslında iyi bir adam ve beni seviyor. Bununla birlikte, benden kurtulursa sevinir. Belki de sevinmez: hemen unutur gider. Cenazeme gelir mi acaba?

8 Nisan

Bu deftere iki sayfadan fazla yazamıyorum: tükeniyorum hemen.

İsa-Mesih yeryüzüne *Hazret-i Kuran*'dan önce inmiş. Daha önce kurulmuş olan Zen Budizmi'nin ise en derin ilkelere sahip olduğu söyleniyor.

Bugünlerde din kitapları okuyorum. Karl Marx, kitap raflarından parmağını sallıyor bana. Kitaplarının arasında uyuşturucu madde kaçıran bir genç yakalandı diyecekler. Sessizce otur ve hiçbir şey yapma, diyor Zen. Hiçbir şey yapmamak kolay; ya sessiz oturmak? *Kitab-ı Mukaddes*'in Türkçesi çok kötü. İngilizcesi'nden karşılaştırarak okuyorum. Biri oturmuş çok kötü bir dille çevirmiş; bir kelimesi bile değiştirilemez ya: ondan sonra bir daha düzeltilmemiş. Çeviren, sanki İsa'nın Türkiye mümessili.

Ahd-i Atik, çocukluğumda duyduğum dinî masalları daha başka türlü yazıyor. Ben KİTAB'ı, daha önce de okumuştum. İsa-Mesih'i her zaman beğenirim: küçük çocukların futbolcuları beğenmesi gibi. Adamımdır. Ortaokulu birlikte okusaydık, bana çok yararı dokunurdu o yıllarda. Çocuklu-

ğumda, *Ahd-i Atik*'ten alınmış efsaneler okurdum. Nuh'un gemisini, günahkâr insanlar, açık hava helası haline getirmişler de bunun üzerine Tanrı, yalnız insan pisliğinin geçirebildiği bir hastalık göndermiş onlara. Onlar da iyileşmek için, gemiyi tertemiz yapmışlar. Nereden uydururuz bunları? Cami avlusundan aldığım dört renkli kapağı olan bir kitapta okumuştum. O zamanlar Sabri'yle camiye giderdik.

Sonra, André Gide'i okudum. Yıllarca, onun din hakkındaki sözleriyle herkesin kafasını şişirdim. Ellerim dua etmek için göğsüme kapanmış da onun için dallara uzanıp meyveleri yiyemiyormuşum. Ya da buna benzer bir söz. Bu söz çok yayıldı sayemde. Hoşuma giden bir kız vardı: Allah'a inancıyla gösteriş yapıp duruyordu. Esat, bir yolunu bulup bu sözü söylemiş kıza. Kız da bu sözün çok etkisinde kalmış, neredeyse inançlarını yitiriyormuş. Benim sözümle kıza caka sattığı için içerlemiştim Esat'a. Bu sözü ben de söyleyebilirdim. Kendime de kızmıştım. Başkalarının kitaptan okudukları sözlere kulak misafiri olmakla bile işlerini yürütmesini biliyor insanlar. Geçen gün de birine, İsa'dan söz açacak oldum; ben daha söze başlamadan, bizde *İncil*'in yanlış anlaşıldığını, aslında sanıldığından derin bir eser olduğunu söyledi. Keyfim kaçtı, sözü uzatmadım. Oysa, ne kadar bayılırım İsa-Mesih sözü açılınca sözü uzatmaya. Bu ufak tefek ve can sıkıcı meslektaş, her sabah uyanınca yatakta karısıyla bir saat İncil okuyormuş. Ne diyeyim? Daha beter olsun. Ben geceleri yatarken okuyorum. Doğrusu da bu.

İsa-Mesih'in özelliklerini bilmek için neler vermezdim. Onun yanına da yaklaşmak, devlet büyüklerinin yanına girmek kadar zor muydu acaba? Havariler, özel muhafızlık yapıyorlar mıydı ona? Bu "güvenlik tedbirleri"ni de oldum olası anlamamışımdır. Aslında haklılar elbette; fakat gönlüme göre değil. Sonunda İsa'yı çarmıha gerdiler bu tedbirle-

rin yetersizliğinden. Devlet büyüklerine de suikastlar yapılıyor. Gene de gönlüme göre değil bu güvenlik meselesi. Başka bir yol bulunmalı.

İsa-Mesih'in özel yaşantısı için hikâyeler uydurmak istiyorum. Onu soyut düşünmek işime gelmiyor. Oysa matematikçi, soyutlama gücü olan kimsedir deniyor. Sembollerle, ideal kavramlarla düşünürmüş. Sayılara, cisimlere ihtiyaç yokmuş. Euler'in Diderot'la alay etmek için söylediği söze benzetmek gerekirse: iki noktadan ancak bir doğru geçer; o halde İsa-Mesih yaşamıştır. Ya da daha gerçekçi bir açıklamayla: bir daireye eşdeğerli bir kare çizilemeyeceğine göre, İsa-Mesih problemi çözülemez. Ben, İsa-Mesih kavramını bir aksiyom olarak kabul ediyorum. Matematikte de aksiyomlardan yola çıkılmazsa bir yere varılamaz. Benim bu varlığa inancım dua eden bir çocuğun saflığına eşdeğerlidir. Mühendis olduğu halde, matematikten ve matematik düşünceden hoşlanmayan Dostoyevski'yse, benim inancım dua eden saf bir çocuğun inancına benzemez, diyor. O kadarcık da geri kalalım üstattan. Onun vardığı inanç, şiddetli denemelerden geçmiş. Belki ben de saflık taklidi yapıyorum kim bilir? Salinger diye bir yazar var; Zen ticareti yapıyor Amerika'da (geçimi bu yüzden). Salinger'e göre de İsa-Mesih, televizyon programını ön sıradan seyreden o şişman kadın işte. Özenti.

9 Nisan

Can sıkıcı hesaptan kurtulmak için bugün daireye gitmedim. İsa da bir yerde marangozluğu bırakmış. Çalışmak nedir bilmeyen hayvanların bile karınlarını doyurduğunu ileri sürüyor. Hava soğuk: yataktan çıkmıyorum. Defterim kucağımda yazıyorum.

İçinden çıkamadığım bazı konuları düşünmeyi bıraktım: Hastalığım ve Günseli gibi.

Dün gece Almanca bir şiirin İngilizce'ye tercümesini okuyordum: bu çevrilmiş şiirler, benim sezgilerimi doğruluyor. Bir de İngilizce'den Türkçe'ye çevrilirse kim bilir nasıl olur? Şiir, Rilke'nin. "Rilke" demekten hoşlanmıyorum; sanki onu çok iyi tanıyormuşum da, ondan böyle konuşuyormuşum gibi geliyor. Rainer Maria Rilke: daha güzel ve insana yerini bildiriyor.

> Şimdi, matematik cüretle
> hiç duyulmamış köprülerin kemerlerini inşa edeceksin.
> Mucize, yalnız tehlikenin
> anlatılmaz sürekliliğinde değildir

Ne yazık! Daha önce yazdıklarımı bu şiiri okuduktan sonra uydurduğuma inanacaklar. Sezgilerini nasıl ispatlayabilir insan? Sonradan uydurdun derler. Bu "diyenler" olmasa, belki birşeyler yapabilirdim. Kulaklarımda sürekli uğultu yapan bu sesler, bu "diyenler" beni dermansız bırakıyor. Sözümü bitirmeme fırsat vermiyorlar.

> Alışık güçlerini
> İki çelişkinin arasındaki uzaklığı kaplayıncaya
> kadar uzat,
> çünkü Tanrı insana
> danışmalıdır

Asıllarını okumadan sonsuz şiirler yazabilirim sanki başkaları gibi. Büyük aldanış!

Rainer Maria Rilke, hayatının hiçbir döneminde, aydın olmayan ve tanımadığı bir terlikçiyle bütün bir gece içip,

dönüşte de tramvayın sahanlığında gedikli bir çavuşla, hem de bütün içtenliğiyle sohbet etmemiştir.

Bu olaydan beş yıl sonra da aynı içtenlikle pişman olmamıştır.

Kendini mi, terlikçiyi mi aldattığını bilememenin ıstırabını yaşamamıştır.

Çünkü Almanlar, esas itibariyle, Türklerden daha derin romantizmi olan bir millettir.

Bunun tarih boyunca birçok örnekleri görülmüştür. (Görülüyor ki, Almanların tersine, hiçbir düşünceyi ciddiyetle sonuna vardıramıyorum. Bundan da Almanlar utansın insanlık adına.)

(Bu düşüncelerimin acıklılık derecesini kimse tayin edemeyecektir. Almanlar bile.)

Yabancı düşmanlığı içimi bir kere kemirmeye başladı mı durduramıyorum. Ben öfkelendikçe sanki onlar gittikçe artan küçümseyici bir ifadeyle bakıyorlar yüzüme. Bazı aptal vatandaşlarımız da onlara katılıyorlar bu küçümseme işinde. Neymiş? Yabancı dil konuşuluyormuş onlarla. Bu onların anadili, anlamıyor musunuz? Bu aptal vatandaşlar pervane olurlar bu ahmak yabancıların çevresinde. Gene de beğendiremezler bizi. Ne güzel fıkralarımız vardır: hep İngiliz, Fransız, Alman kaybeder bu fıkralarda ve hep Türk kazanır. Ah! Ben de ölüp gidiyorum işte ve yerime kimseyi bırakmıyorum. Bütün öfkelerimi toprağa götüreceğim. Yaşarken de anlatamadım kimseye. Hele bu yabancıların saçma tavırlarımı soğuk bir suratla değerlendirdiklerini sezmiyor muyum, ölmekten beter oluyorum. Neysem, ne olduysam daha iyisini dosyalarından çıkarıp burnuma dayıyorlar sanki. Az gelişmiş öfkeme de burun kıvırıyorlar, dudak büküyorlar. Daha beter olun! Daha beter olun! İnşallah yakında ölüme de çare bulursunuz ve ben de binlerce yıl kulağınızın dibinde sızlanır dururum. Ya beni anlarlarsa sonunda? Daha kötü, daha kötü.

Suratıma, tarihî eser seyreder gibi bakıyorlar. Ülkemize de en bayağılarını gönderiyorlar. İsa-Mesih de söylüyor insanın kendi ülkesinde peygamber olamayacağını. Bunlar da bize geliyorlar. Gelmeyenleri daha da beter. Ah, ben az gelişmiş bir ülkede doğmamış olsaydım, bu yakıcı öfkemle yalnız kendimi yakıp bitirmemiş olsaydım, gösterirdim size! Sizin de sonunuz geldi: İsa-Mesih yakında hepinize gösterecek, İsa-Mesih bize geldi. İnanmayın gene siz. Geldi de adı polis dosyalarına geçti bile.

> ADI: İsa SOYADI: Mesih ANASININ ADI: Meryem BABASININ ADI: Tanrı DOĞUM YERİ: Nazaret DOĞUM TARİHİ: 1 Ocak 0000 MEDENİ HALİ: Bekâr TABİYETİ: R.İ. (Roma İmparatorluğu) DİNİ: Hıristiyan İŞ BU NÜFUS CÜZDANININ KAYITLI OLDUĞU NÜFUS İDARESİNİN İLİ: İsrail İLÇESİ: Betlehem MAHALLE veya KÖYÜ: Nazaret HANE NO: 34 CİLT NO: 2
> İşbu nüfus cüzdanı, Betlehem Nüfus Dairesi tarafından DOĞUM suretiyle verilmiştir.
> SON YOKLAMA DURUMU: Halen asker kaçağıdır.

Son sayfada bir not: pamuklu karnesi verildi. Ayrıca noterlikten bir sureti çıkarılmış. Pasaportu (imparatorluk tebası olduğu için) beynelmilel.

Nedense, il sınırları dışına çıkmıyor. Yalnız, peygamber olmak için genç yaşta köyünü terkedip gurbete çıkmış. Bu arada marangozluk, havra bekçiliği, tezgâhtarlık gibi çeşitli işlerde çalışmış. Sabıkası yok. Son "DOĞRULUK KÂĞIDI"nda yaşı 33 olarak görülüyor. Mahalle muhtarı, bir kötülüğünün görülmediğini belirtmiş. Havra önünde seyyar sarraflarla arasında küçük bir olay çıkmışsa da taraflar şikâyetçi olmadıklarından mesele adliyeye intikal etmemiş. Be-

lirli bir adresi yok.

Hırsızlar ve fahişelerle birlikte görülmüş. Ailesinden ayrı yaşıyor. Hıristiyanlık propagandası yaptığı ileri sürülerek birkaç kere, sürgün isteğiyle savcılığa verilmiş. Her seferinde de delil kifayetsizliğinden serbest bırakılmış. Sabahçı kahvelerinde müşterilere dinî telkinlerde bulunduğu söyleniyor. Siyasi bir partiye kayıtlı değil. Emniyeti umumiye bakımından burada ikameti mahzurlu görülüyor.

Eli sopalı bazı yobazların saldırısına uğramış: saldırganlardan davacı olmadığı için, haklarında kanuni takibat yapılmamış. Konuşmalarında kanunlara saygısızlığı telkin ettiği ve ilahi kanunların üstünlüğünü savunduğu söyleniyor. Bununla birlikte din esaslarına göre bir devlet kurulmasına teşebbüs ettiği sanılmıyor. Bu sebeple hakkında laikliğe aykırı davranmaktan ötürü bir takibat yapılması mümkün görülmüyor.

İnsanlar arasında eşitliği savunduğu tespit edilmekle birlikte özel mülkiyet konusuna temas etmediği anlaşılıyor. Zenginlerin cennete girmesinin, devenin iğne deliğinden geçmesinden daha zor olduğu gibi birtakım sözler etmiş ve bazı işadamları tarafından dövdürülmek istenmiş. Fakat halkın tepkisinden çekinmişler.

Yahudilerin kralı gibi bir isim takmışlar. Zararsız bir akıl hastası olduğu hakkında yaygın bir söylenti var. Şikâyet olmadığı için bu hususta bir tedbir alınmadı. Kapalı toplantılarda bazı mucizeler gösterdiği haber alınınca, kanuna aykırı bir ayin yapıldığından şüphelenilerek toplantılardan biri basıldı. Yapılan aramada bir mucizeye rastlanmadı. Yalnız birlikte kitap okudukları ve aralarında tartıştıkları görüldü. Odanın kapısına toplanan bazı Musevi vatandaşlar onu, Musa'nın kanunlarına karşı geldiği ve aklımda yanlış kalmamışsa, göze göz, dişe diş gibi bazı emirleri tanımadığı için yuhaladılar. Emniyeti ilgilendiren bir konu olmadığı

için, kalabalığın dağıtılmasıyla yetinildi; kitaplar müsadere edildi. Kaldırımlarda serbestçe satılan kitaplardan olduğu görüldü. Bununla birlikte, ilerde herhangi bir meselede faydalı olur mülahazasıyla, Emniyet kitaplığına kaydedildi. Kitapları istemeye gelen olmadı. Edinilen bilgiye göre, bir çeşit pasif mukavemet usulleriyle çalıştıkları anlaşılıyor. Hatta, İsa-Mesih'in yakın arkadaşlarından biri karakola kadar gelerek, bazı kitaplar daha hediye etti.

Cesur olduğu da söyleniyor. Bir fahişenin taşlanması olayı sırasında ortaya çıkarak, şimdi tekrarlayamayacağım bir söz söylemiş ve kalabalık dağılmış. Bir zina olayıydı zannediyorum.

Aralarında vergi vermeye karşı olanların da bulunduğu ihbar edilmişti. Bu sırada, çoğu küçük esnaf olan müritleri - balıkçı, seyyar satıcı, v.b.- maliyeye giderek vergilerini yatırdılar ve dedikodulara son verdiler. Sezar'ın hakkı Sezar'a sözü buradan geliyormuş. Nasıl geliyor ben pek bir şey anlayamadım. İçlerinden Petrus adlı bir balıkçı, Belediye zabıtasına muhalefetten bir gece kadar nezarete alınmış.

Aralarında Cudas adlı bir adamımız var. Bize devamlı bilgi veriyor. Arzu edilirse, askerlik şubesine ihbar edilip asker kaçağı olarak yakalatılması mümkündür. Yalnız, zannederim, heyeti sıhhiye raporu varmış. İhraç edilmesi mümkün askerlikten. Çürüğe çıkarılırsa, bu sefer itibarının daha da yükselerek sahte bir kahraman olmasından çekiniyoruz.

10 Nisan

Dün gece İsa-Mesih'i göreceğimi ümit ediyordum rüyamda. Onun yerine Erkan'ı gördüm. Yaptığım hesapların yanlış olduğunu ve diplomamın iptal edildiğini bildiriyordu bana. Dayanamadım, bütün gücümle bağırmaya çalıştım; tıkanı-

yordum. Senin yaptığın hesapların saçmalığını bütün daire biliyor diye haykırmak istiyordum Erkan'ın suratına. Başkaları için böyle hissederken İsa-Mesih'i görmeyi nasıl bekleyebilirim?

"Kötülüğe karşı direnmeyeceksin" sözünden büyük bir ferahlık duyuyorum. İnsana gerçek hürriyeti bu "direnmemek" kazandıracak gibi geliyor bana. Yalnız, insan bir saniye bile aklından çıkarmamalı İsa'nın bu sözünü. Yoksa bütün çabalar boşa gider. İnsan, bir an için olsun, duygularına kapılıp karşı koymaya başlarsa, benim gibi olur sonunda. Nereye döneceğini, kime saldıracağını bilemez. İsa bu gerçeği çok iyi biliyordu: hiç yanılmadı bu konuda. Sorguya çekildiği sırada bir muhafızın attığı tokada biraz sinirlenir gibi oldu; fakat gene kendini tuttu. Bense, sarhoşlar gibi küfrediyorum içimden (ve dışımdan). Haksızlığa uğradığımı sandığım zamanlarda göğsüme doğru bir yumruğun beni sıkıştırdığını hissediyorum. Oysa insan, yalnız davranışıyla değil, içinden de kötülüğe karşı direnmemeli; hayatında kötülüğe direnmekten başka yüksek ve güzel şeyler olmalı ki bütün ilgisini bu konuya toplamasın benim gibi. Bütün vaktini bununla kaybetmesin ve sonunda yorulmasın benim gibi. Her nefes alışında bu cümleyi alıp vermeli insan: kötülüğe karşı direnmeyeceksin. İlk tokadı yediği zaman insan bu gerçeği bilse... yapılan işkenceler önemini kaybeder. Önemsiz bulduğunuz için de işkence yapılmaz size: faydasız hareketlerden kaçınır insanlar. Oysa, yüzünüze bakar bakmaz, gözlerinizin ifadesinden, size eziyet etmenin onlar için faydalı olacağını görüyorlar. Ne kadar gözlerinizi kaçırmaya çalışsanız fayda vermiyor, daha beter oluyor. Sizi ölü sanmaları gerekiyor önce: bizden bu dünya için ümitlerini kesmeleri gerekiyor. Bir ölüyü konuşturamayacaklarını bilirler ve vazgeçerler işkenceden. Haksızlı-

ğın insan ruhunu nasıl yıprattığını biliyorlar ve bunun için ısrar ediyorlar. Herkesin başına bir sorgu yargıcı dikiyorlar: neden bu sözü söylediniz? Neden mi? Öyle istedi canım. Olmaz. Bir sebep bulmalısınız. Mantık denen bir zehir aşılamışlar. Nedenini bulmak sorumluluğunu duyuyorsunuz. Canın cehenneme, diyemiyorsunuz. Hürriyet, gerçek hürriyet kalkıyor ortadan.

Tanımlar istiyorlar sizden: sonradan aynı tanımlarla canınıza okumak için. Tanımlarınız yoksa, bu sefer konuşturmuyorlar sizi. Tanımlar veremeyen insan saçmalar, diyorlar. Saçmalarla uğraşamayız. Kimseye saçmalama hürriyeti veremeyiz. Mantıksızlık hürriyeti veremeyiz. Tanımları verince de herkes, daha önce kendisi için kazılmış olan çukura düşüyor.

Başkaları için de tanımlar istiyorlar sizden. Başkalarının işine karıştırıyorlar sizi zorla, başkalarının da size karışması için yolu açıyorsunuz böylece. Bugün neden düşüncelisiniz? diyorlar. Düşüncelerinizin içine kadar sokuluyorlar. Mantığı ortadan kaldırmadan, bu gidişe bir son vermek, kötülüğe direnmekten vazgeçmek ve gerçek hürriyeti tanımak imkânsız. İsa-Mesih, hürriyetin yollarını gösteriyor. Hürriyet, ölümden kaçmak demek değildir. Belki de yalnız ölüme giderken hür olabilir insan. Ancak ölüm-kalım anında hürriyetin gerçek anlamını kavrayabilir.

Geceleri yatmadan önce *İncil* okuyorum: beni sakinleştiriyor. Yaşadığım sürece sakin bir hayattan kaçtım. Şimdi herhalde öldüm. İsa'nın krallığı bu dünyada başlıyormuş: benim de ölümüm bu dünyada başladı. Ölmeden ölmek zormuş: öyle söylüyor şair. O kadar zor değil. Ölümü beklemek zor. Ölümü bekliyorum ve ölüm gelmek bilmiyor. Ben de bu arada vaktimi boş geçirmemek için ölümcül düşüncelerimi geliştiriyorum. Aynı zamanda kişiliğimi de aşağılık bir duruma getirmeye çalışıyorum. Belki ölüm geldiği

zaman beni ölmeye değer bir yaratık bulmayacak. Ölümden kaçmak için sonsuz sayıda aşağılık düzen peşinde koştum; sonunda, yaşamama izin verilirse, ne yapacağımı bilemeyeceğim. Karanlık günlerimde beni hor görenlerin anıları yüzünden rahat edemeyeceğim.

14 Nisan

Divana uzanıyorum ve suçlu arıyorum: beni bu duruma getirenleri suçluyorum yattığım yerden. Burhan'ı suçluyorum. Ona çok bağlanmıştım. Dergi işinde deli gibi çalışmıştım, deli gibi koşmuştum, deli gibi saldırmıştım çevreme. Burhan'ın her istediğini tartışmasız yapmıştım. Dostluğu her şeyden üstün tuttuğum halde, ülküler uğruna onu da feda edeceğimi haykırmıştım. Ülkü diye tutturmuştum. Sonsuz ihtimallerin karmaşıklığından kaçmak istiyordum. Burhan'ın tek yönlü gidişinin benim için bulunmaz nimet olduğunu sandım: peşini bırakmadım onun; her gün aradım. Yalnız onun uygun gördüğü kitapları okudum. Uygun gördüğü insanlarla arkadaşlık ettim. Aşırı duygululuğa paydos, dedim. Beni bireyciliğe sürükleyecek bütün davranışlardan ve insanlardan kaçındım. Eski dostlarımı darılttım. Kendi kendimi heyecanlandırmaktan vazgeçtim. Hoşgörüden uzaklaştım. Kendim için de hoşgörü istemedim. Burhan ve arkadaşları da amansızca saldırdılar bana. Ben de onlara saldırdım. Sonunda yenik düştüm elbette. Tek başıma yarattığım cehennemden çıktım: kalabalık bir cehennemin içine düştüm. Bana vurunuz diyordum. Doğrusu kimse de böyle bir fırsatı kaçırmazdı. Sonunda Günseli'yle olan ilişkime bile karıştılar.

Bana evlenmenin nasıl kötü bir burjuva alışkanlığı olduğunu anlattı Burhan. Doğrusu çok güzel ifade etti durumu.

Bir hafta sonra da evlendi: bana da haber bile vermedi. Bir gün yolda birlikte giderken söz arasında söyleyiverdi evlendiğini.

Burhan beni bir biçime sokmak istiyordu ve ben yattığım yerden onu ilgisiz gözlerle seyrediyordum. Aslında alçaklık bendeydi. Ona demeliydim ki: bırak beni içimde öyle sert ve bükülmez bir çekirdek var ki beni değiştiremezsin. Beni didik didik edebilirsin, canıma okuyabilirsin, fakat düzeltemezsin beni.

Evet alçaklık bendeydi: öyle yumuşak görünüyordum ki. Siz beni parçalamaya çalışırken, ben gizli gizli onarırım kendimi. Sonunda bilmediğiniz bir şey olur çıkarım ve sizi suçlarım: beni mahvettiniz diye. Sizlerle birlikte başarısız gibi görünürüm: fakat sonunda ihanet ederim sizlere. Hep bir yerde takılmamı beklersiniz; ben de aynı şeyi beklerim heyecanla. Sonunda, yarım yamalak bir başarıyla sıyrılırım işin içinden. Başarısızlığın sevimliliğine kapılırım ve sonunda gerçek başarısızlara ihanet ederim. Kusura bakmayın derim: hiçbir işi sonuna kadar götüremiyorum, başarısızlığı bile. Oysa kendimi onlara, olduğumdan başarısız göstermek için ne kadar çırpınmışımdır.

Üniversitede en çok sevdiğim öğrenciler, yıllardır okulu bitiremeyenlerdi. Yanlarından ayrılamazdım. Onların başarısızlık masallarını büyük bir hayranlıkla dinlerdim. Sonra, onları öğrenci olarak bıraktım üniversitede: ben bitirdim. Meyhane arkadaşlarını da meyhanelerde bıraktım; ülkü arkadaşlarını da ülküleriyle başbaşa. Bir yerde durmasını bilemedim. Hiçbir yere varamadım. En çok da, başarısızların yanında kalmayı becermek isterdim. Beşiktaş'taki koltuk meyhanesindeki Reşit Beyle beraber geçirmek isterdim bütün yaşantımı. Beni bir yerde barındırmadılar.

Şimdi, bir bakıma başarıya ulaşmış sayılırım başarısızlıkta: yalnız bu yere tek başıma geldim. Hep birlikte tutuna-

mamayı ne kadar isterdim. Herkes ayrı bir dalda kaldı. Tek başına bir tadı olmuyor başarısızlığın. Burhan'ı da yarı yolda bıraktım. Kimi suçlayacağımı bilemiyorum.

Bu arada çok hırpalandım. Görünüşümde öyle bir saflık vardı ki yaşayışıma herkesin karışabileceği izlenimini bırakıyordum. Bu nedenle yakamı bırakmadılar. Ben de, görünüşümdeki başka bir sahtecilik nedeniyle onların her davranışına açıktım. Buyrun beni yiyebilirsiniz, diyordum. Burhan'ın evinde sabahlara kadar konuşuyorduk. Herkes sırası gelince bana saldırıyordu. O sırada bir dergi çıkarıyorduk. Derginin bütün ağır işlerini ben yüklenmiştim. Biri, son yazdığı makaleden en önemli bölümü çıkardığım için benimle alay ediyordu. Sayfaya yazının sığmadığını görünce olmadık bir kısmını çıkarmışım. Senin aramızda ne işin var, diyordu, bu cahilliğinle? Bir başkası kadınlarla ilişkimi ele alıyordu: cinsel hayatımı bir düzene sokmam için yarı ciddi öğütler veriyordu bana. Ben, hepsini büyük bir saflıkla dinliyordum. İstiklal Marşının çalındığı yerde ayağa fırlayan, gece yarısı radyo biterken İstiklal Marşı başlayınca oturduğu koltuktan fırlayan küçük Selim'in ciddiyetiyle sözlerini değerlendirmeye çalışıyordum onların. Mühendis olmamı da beğenmiyorlardı. Para kazanmayı düşünerek seçmiştim bu mesleği. Ne aptaldım ki babamın zorla beni üniversiteye yolladığını o anda unutuyor ve onları haklı buluyordum. Dergi işiyle gece gündüz uğraşmamla da alay edenler vardı. Onlar sadece yazıyorlardı: ben matbaalarda, sabahlara kadar mürettiplerle boğuşuyor, dizgi yanlışlarını düzeltiyordum. Bu arada boş kalan sayfalar için yazılar hazırlıyordum bir kenarda. Mühendislikle ne zaman uğraşıyorsun, yaptığın binalar çökecek, diye eğleniyorlardı benimle. Bu işi de beceremiyorsun, mühendisliğine dön hiç olmazsa, diye amansızca saldırıyorlardı. Burhan beni koruyordu; çünkü, onun yapması gereken teknik işleri de ben

yürütüyordum gazetede. Yazması gereken yazılarını da çoğu zaman ben yazıyordum. Yazdığım yazıların çoğunu beğenmiyordu Burhan da. Fakat bu işler için adam olmadığından yazdıklarıma katlanıyordu. Benimle adam kıtlığı yüzünden görüşüyorlardı. Ben de onlar hesabına üzülüyordum. Yorulmuştum da. Adam olmadığı için, insanlığa vekâlet ediyordum. Esas adamlar gelseydi de ben de biraz rahat nefes alsaydım. Sonunda tabii birbirimize girdik. Ben de saflığımı koruyamadım: hepsine saldırdım. Gördün mü bak, dediler birbirlerine. Böyle olacağını daha önce söylemiştik. Ben çekip gittim aralarından. Onlar yollarında kaldılar. Onlar hesabına üzülüyorum: benim gibi kolay yutulur bir lokma daha bulmaları biraz güç olacak.

Ben de onları hırpalamıştım anlaşılan. Geçen gün yatıyordum. Bunlardan biri geldi. Ben de sevindim. Hasta yatağımda bana eziyete gelmiş oysa. Ben aylarca önce bir gün ona şarlatan demişim. Şimdi hatırlayamadığım güzel bir konuşmayla, kendisinin neden şarlatan olmadığını ve asıl şarlatanın ben olduğumu ispatladı ve hemen ayrıldı yanımdan.

Bu saldırı biraz hoşuma gitti doğrusu. Ben, bu arkadaşın bana hiç önem vermediğini sanırdım. Söyler söylemez unuttuğum bir sözün onu aylarca ilgilendirmesinden gururlandım. Onun gibi derli toplu bir insanı bu kadar etkilemem benim hesabıma sevindirici bir başarı. Benim şarlatanlığıma gelince... onu zaten biliyorduk.

15 Nisan

Kimsenin yaşantısını beğenmedim: kendime uygun bir yaşantı da bulamadım. Turgut'u da hor gördüm bu arada. İstediği gibi yaşamasına karşı koydum. Sonunda uzaklaştı benden. Ona Burhan'lık yaptım. Evlenmesine karıştım. Sonra

evlerine gitmedim. Şimdi gitmek isterdim. Özür dilemek, kendimi olduğu gibi bırakmak isterdim. Ne yazık bütün bunları gerçekleştirecek gücüm yok. Düğümler, istenildiği anda çözülmüyor. Bir söylemekle açılmıyor kapılar. Soracaklar, anlattıracaklar. Neden önce öyle diyordun da şimdi böyle... Beni gene çileden çıkaracaklar sonunda. Yenilginin bile tadına varamıyor insan. Bütünüyle teslim olmanın keyfini süremiyor. Olduğu gibi kabul etmiyorlar Selim'i. Geri dönmenin de çok formalitesi var. Önce bir pişmanlık dilekçesi vereceksin, inceleyecekler. On beş gün süresi var. Soruşturacaklar: eski bağıntılarını kopardı mı? Kitaplığındaki zararlı kitapları ayıkladı mı? Hergün tıraş oluyor mu? Saçını tarıyor mu artık? Sonra bir deneme dönemi var. Çeşitli insanlarla çeşitli biçimlerde birlikte olacaksın... Katlanamam bütün bunlara. Ben dilekçeme aynı günde cevap istiyorum. Yalnız İsa'nın katında işler çabuk yürüyormuş.

Öyle bir kapı olmalı ki çalınca, insana hiçbir şey sormadan açsalar: kapının ortasındaki küçük pencereden bakıp da kim o demeseler. Sonra hemen içeri alsalar beni. Ben anlatmak istesem bile, hemen sustursalar: biz her şeyi biliyoruz. Her şeyi biliyor musunuz gerçekten? Evet. Neden sormuyorsunuz ayrıntıları? İstediğin zaman anlatırsın. Sana dinlenme fırsatı verdiğimizi de sanma. Hiç anlatmasan da olur. İstediğin zaman gidebilirsin. İstediğin zaman geri dönebilirsin. Anlayış da göstermiyoruz sana. Özellikle buna çok sevindim. Anlayış göstermenin sende bir gerginlik yaratacağını, ne zaman isteyecekler endişesini doğuracağını biliyoruz. Sen sormasaydın bunları bile anlatmazdık. Hiçbir sözü sonuna getirmeyi düşünmüyoruz. Yaşama şartlarını açıklar mısınız?

Burada yemek ve uyuma saatleri belirli değildir. Kimsenin kimseyi dinleme zorunluluğu da yoktur. Birini dinlerken bile sonuna kadar beklemeyebilirsin: sözün yarısında

dışarı çıkarsın canın isterse. İstemezsen hiç karşılık vermezsin konuşmalara. Yemeğe, isteyen tatlıdan başlar, isteyen de yemekten önce kahvaltı eder. İsteyen bütün gün gecelikle dolaşır, isteyen de elbiseyle yatağa girer.

Biraz korkutuyor bu hürriyet beni. Akıldışı bir hürriyete benziyor. Yemeği üstüne dökme hürriyeti de var mı? Sonuna kadar var. İstersen saatlerce de yıkanabilirsin. Ayrıca kimse beklemez banyonun kapısında yıkanman bitsin diye. Çok sevindim: anladığıma göre babam yok aranızda. Dinlenme saatlerine de karışılmıyor değil mi? Böyle işlerle uğraşan yoktur.

Hürriyet tarifiniz nasıl? Sizin de hürriyetiniz, başkalarının hürriyetinin başladığı yerde mi bitiyor? Hayır, yok böyle bir şey. Herkes, başkalarını rahatsız etmekte de hürdür. Bana başka türlü bir hürriyet öğretmişlerdi. Hürriyetin öğretilebileceğini sanmıyoruz. Bana demişlerdi ki: ya başkaları da seni rahatsız etmeye kalkarsa? Haklı değiller miydi? Onları bırakıp gidersin hemen; başına böyle bir iş gelirse. Kabul edersiniz ki bu hürriyet, bu yaşayış akla uygun görünmüyor. Akla uygun olduğunu ileri sürmüyoruz. Acaba bu anlattığınız yer... Soru sorulmamasını istiyorsunuz; siz de sormayın. Henüz eski alışkanlıklarınızdan kurtulamadığınız görülüyor.

Ya bir gün geriye, eski yaşayışıma dönmek istersem? Buna bir engel olmadığını belirtmiştik. Biliyorum; ya ben dönmek istemezsem demek istemiştim. Böyle bir durum korkunç olmaz mıydı dersiniz? Böyle bir anlayışla burada ıstırap çekersiniz. Geriye dönüş hiçbir zaman düşünülmez burada. Henüz hazırlıklı değilsiniz. Biliyorum. Her zaman olduğu gibi dışında kalıyorum düzenin. Bu benim kaderim. Biliyorsunuz, aramızda ıstırap çekenler, sizin gibi, düşünmeyi henüz unutmayanlardır. Düşünce, onlar için yalnız ıstırap kaynağıdır. Bu duruma gelen zavallı düşünce, artık

onlara hayatlarını düzenlemekte yararı olmayan bir yük ve bizim verdiğimiz hürriyeti kabul etmelerine engel olan bozuk bir makinedir. Bu makine, son titreyişlerini yapmaktadır ve durmasını bilmediği için parçalanacaktır.

16 Nisan

Yatağa uzanıp yattığım ve bu satırları yazdığım anların dışında ne yaptığımın pek farkında değilim. Sokaklarda yürüyorum, bir masanın başına ulaşıp oturuyorum; parçalanmamak için çok yavaş yapıyorum bu hareketleri. Çocukluğumda geçirdiğim çok ağır bir hastalıktan sonra yürümeyi unutmuşum. Hatırlıyorum: duvarlara tutunarak yürümeye çalışırdım. Bugün de yollarda, duvarlara çarpmamak için büyük bir çaba gösteriyorum. Küçük adımlarla yürümek isterdim kimsenin bana bakmayacağını bilsem.

Görünüşümü korumam gerekiyor: öyle öğretildi bana. Küçük adımlarla, ellerimi ileriye uzatarak yürüsem; çocukluğumda yaptığım gibi. Herkes görünüşünü koruyor. İsteklerini dışa vurmuyor. Öyle alışmışlar. Kendilerini öyle alıştıranlara da kimse karşı çıkmıyor: bir bildikleri vardır elbette. Ben ellerimi uzatarak yürüsem sokakta bana karşı çıkarlardı.

Herkesin istediği gibi yaşadığı o uzak ülkenin özlemini duyuyorum. Belki de bu ülke çok yakın. Uzak olduğunu nereden çıkardım? Belediye otobüsüyle filan gidilebilir oraya. Gene kapılarını çalıyorum. Soruyorum: burada da eskiden nasıl tanınmışsam öyle davranmak zorunda mıyım? Çok iyi bildiğim şeylerde bile şaşırma hakkı verilecek mi bana? Hangi gün doğduğumu bir an için unutsam, yüzüme garip garip bakılmayacak mı? Bakılmasa da, bir gün olur hatırlar, bir gün olur düzelir, bir gün olur eskisi gibi normal

duruma gelir gibi yorumlar yapılacak mı arkamdan? Eline tabancayı alıp da ateş eden adam orada da var mı? Hamamböcekleri de var mı? "O" da var mı? Sorularımın karşılıkları gittikçe duyulmaz oluyor. Bana öyle geliyor ki, kimse beni dinlemiyor. Durup dinlenmesini bilmediğim için, bu ülkede de iyi bir karşılama göreceğimden kuşkuluyum.

Bugün öğleden sonra saat ikiden itibaren eşyayı suçlamaya başladım. Önce üzerinden kalkmadığım divan-yatak suçlandı. Sonra tavan ve en sonunda banyo-tuvalet. Bütün düşüncelerimi emip bitirmekle suçluyorum sizleri. Bütün hayallerimi sömürdünüz, gene de doymadınız. Büyük ve güzel şeyler yaratmama yardımcı olmadınız. Büyük bir sağırlıkla, kahredici bir dilsizlikle sustunuz güzelliklere. Geri istiyorum hapsettiğiniz duygularımı, düşüncelerimi. Hepinizi mahkemeye veriyorum: tahliye davası açıyorum. Ne diyorsunuz? Bize bir şey vermedin mi diyorsunuz? Ne yapmışım? Duyulmuyor, hızlı söyleyin. Gülerim saçmalarınıza. Hiçbir güzellik vermemişim onlara. Tavan diyor ki gözler ile benim köşelerimi birleştirdin sadece. Köşegenlerimin kesim noktasının elektrik kordonuna uzaklığını hesapladın. Banyodaki fayansları da, saymışım sadece. Yarım fayansları çıkarmışım, ikiye bölmüşüm... hepiniz yalan söylüyorsunuz. Ben... ben Kant gibi düşünmek istiyordum. Kelimelerle uğraşıyordum ayrıca. Evet, diyorlar hep bir olup: kelimelerle uğraştın. Kelimeleri bölüp durdun: eisen-stein, demir-taş; ein-stein, tek-taş; victor-mature, muzaffer-kâmil. Bunlarla geçirdin vaktini. Önsözler okudun hayalinde: bize yeni bir şey öğretmedin. Kaybettin. Mahkemeyi de mi kaybettim? Mahkemeyi de kaybettin. Mahkeme masrafları, ücreti vekâlet filan da bana mı yıkıldı? Hepsi sana yıkıldı. Ben mahkemede sevimli görüneceğimi sanıyordum, benim bu kadar kayıp içinde olmamdan utanırlar da beni daha çok severler sanıyordum. Aldanıyorsun. Burası mahkeme: düş-

künler yurdu değil. Sakın kıyameti koparmaya kalkma: mahkemenin manevi şahsiyetine hakaretten de mahkum olursun.

Bir insan eşyayı da suçlayamazsa, divana istediği gibi bir tekme atamazsa insanlığı nerede kalır? Eşya da isyan eder mi insana? İnsan mahkemelerinde eşyalar davayı kazanır mı?

Artık tarih atmıyorum

Ne kadar acıyorum kendime; bu yüzden başkalarına acımaya fırsat bulamıyorum. Bütün acımamı kendime harcadım. Dilencilerden kaçıyorum. Biri yüzüme bakıp acıklı şeyler anlatacak diye titriyorum. İnsanlık dışı oldum. Yüzümü yerden kaldıramıyorum. İşim gücüm başkalarına haksızlık etmek. Bu yüzden tutunamayanların arasında hakkım olan yeri alamıyorum. Onlar için birşeyler yapmak arzusuyla kıvranıyorum bir yandan. Tutunamayanlar için şarkılar yazmıştım bir zamanlar. Süleyman Kargı'da kaldı hepsi. Ne garip: bende bir sureti bile yok yazdıklarımın. Kimse, kendine karşı bu kadar ihmalci değildir. Belki de iyi oldu. Bir süzgeçten geçirmek gerekirdi yazdıklarımı: bir sürü karalama. Yazdıklarıma bir baktım ki durmadan kendimi anlatmışım. Kimseye okumadığım isabet oldu. Süleyman Kargı işin içindeydi. Hep benim yanımdaydı. İnsanlar bir işin içinde olunca, sevgi duyarlar yapılanlara. Başkası okusaydı pişman olurdum yazdığım için. Kendimi de düşünmemişim ki yazarken, bir kenarda saklamayı akıl edemedim onları. Süleyman Kargı da kaybetmiştir inşallah. Fotoğraf albümüm de kaybolur inşallah. Ben de inşallah öldüğüm gün, babam gibi unutulurum. Buna hakkım olmalı hiç olmazsa. Hiç olmazsa, istediği gibi yaşayamadı ama istediği gibi öldü, istediği gibi unutuldu kabilinden soğuk bir söz ederler arkam-

dan. Tutunamayanların arasında bile yeri yoktu, derler. O kim, Tutunamamak kim derler.

Gerçek tutunamayanlara saygım büyüktür. Onları bir ansiklopedide toplamak isterdim. Türk Tutunamayanları Ansiklopedisi. On iki fasikül bir cilt. On iki ciltte tamamlanacaktır. Üç fasikül bir harf, üç harf bir kelime, üç korner bir penaltı...

Benden sonra bu işi yapacak çıkmaz. Gençlik şimdi somut sorunlarla ilgili. Hemen işe girişmeliyim.

AHMET AYKAL: 1922'de Ayanza kasabasına bağlı Pürmek köyünde dünyaya geldi. Şimdi bu köy Çakırsaray ilçesine bağlanmıştır; adı da değiştirilerek Gürasma yapılmıştır.

Ahmet Aykal, iyi bir eğitim görmedi. Orta ikiden belge aldı. Bir süre kasabada küçük işler tuttu. Sonra, kasabada tutunamadığı için şehre göç etti. Ailesi durumuyla ilgilenmedi. Şehre gittiğini biliyorlar, o kadar. Şehirde, yazısı düzgün olduğu için, resmî bir dairede kâtiplik buldu. On sekiz yaşında evlendi. Kızın babası zengindi; fakat, fakir bir memurla evlendiği için, kızının yüzüne bakmadı evlendikten sonra.

Ahmet Aykal'ın iki kat elbisesi vardı; biri lacivert. Evlendiği zaman düğün fotoğrafı çektirecek parası yoktu. Zaten düğün yapılmamıştı: bir gelinlik kiralanmıştı kız için. Ahmet de lacivertlerini giymişti. Giyim kuşama çok düşkün değildi; aynı zamanda şiirler yazıyordu. İki çocuğu oldu. Çocuklarından biri geri zekâlıydı. Daktilo yazmayı öğrendi. Eve işler aldı geceleri yazmak için. Karısı huysuzdu. Şiir yazmasından hoşlanmıyordu. Komşuları Nedim gibi, Ahmet'in de Hukuk Fakültesine gitmesini istiyordu. Ahmet ise o sıralarda saz çalmasını öğreniyordu. Çok zayıftı. İki ay prevantoryumda yattı. Karısı, hastalığı sırasında, başka bir dairenin müdürüyle münasebet tesis etti. Anlayışlı bir genç

olduğu için karısından ayrılmaya rıza gösterdi. Geri zekâlı çocuk Ahmet'te kaldı. Öteki çocuğu kadın aldı. Hukuka gidemedi. Daireden daktilo bir kızla ikinci evliliğini yaptı. Kız ona iyi baktı; şişmanladı. İçkiye başladı. Doksan beş kilo oldu. Şiir yazmayı bıraktı. Bir gece sarhoşken denize girdiği için boğuldu. Savcılık cesedin defnine müsaade verdi.

AHMET BAHADIR: XVI. yüzyılın ortalarında dünyaya geldi. 1584'te öldü. Baba ve ana adı bilinmiyor. Sivribaharlı. Bu köyün yeri atlasta bulunamadı. İçişleri Bakanlığı'nın köyler listesinde de yok. Terkedilmiş bir köy olduğu sanılıyor. Bahadır adını, bazı seferlere katıldığı için almış. Savaşlarda bir yararlık gösterip göstermediği bilinmiyor. Böyle bir kayda rastlanmadı. Mezarı Balkanlarda. Bir savaşta vurulmuş, ya da sonradan oralara yerleşmiş olmalı. Dört kere yaralanmış. Zabıta kayıtlarına göre Galata Umumhanesi'nde çıkan bir olaya da adı karışmış. Ayrıca, yazma eserler kitaplığında, tutmuş olduğu bir günlükten sayfalara rastlandı. Bazı borçlarını ve alacaklarını kaydetmiş. Zamanın meşhur şairlerinden mısralar kopya etmiş. Ezberinin zayıf olduğundan yakınıyor günlüğünün bir yerinde. Savaştan hoşlanmıyor. Hayatında bir kadın olmadığı için üzgün. Seferler sırasında gördüğü şehirlerin adlarını da bir sayfaya altalta yazmış. Çok beğendiklerinin altını çizmiş. Yanlarında ilkel notlar var: Budin şehri çok güzel beğendim, gibi. Bozuk bir yazı. Birçok yerleri okunamadı. "Ben hayatımda uzun yıllar farkına varmadım" diye yazmış. Neyin farkına varmadığı belli değil. Bir cümle daha: Zümeyra Hanım size hayranım. Züleyha olacak.

AHMET CELAL: 1902'de doğdu. İstanbullu. Ailesi fakir olduğu için onu askerî mektebe yazdırmışlar. Biraz gecikmeyle -1925'te- mülazım-ı evvel olmuş. Matematiği zayıf ol-

duğu için topçu olamamış. Çok da istemiyormuş topçu olmayı. Levazıma vermişler. Ruhi muvazenesizlik sebebiyle bir yıl istirahat almış. Sonra da çürüğe çıkarmışlar. Babasının yardımıyla Darülfünun'a girmiş. Sekiz senede bitirdikten sonra biraz işsiz dolaşmış. Öğretmenlik yapmak istemişse de İstanbul dışına çıkmayı kabul etmediği için tayini uzamış. Bazı çevrelerle münasebeti sebebiyle tevkif edilmiş. Bir yıl kadar yattıktan sonra, suçu sabit görülmediğinden, delil kifayetsizliği sebebiyle tahliye edilmiş. Bu sırada, senelerce önce yaptığı öğretmenlik müracaatı da reddedilmiş. İntihara teşebbüs etmiş: başaramamış. Kısa bir süre ambar kâtipliği yapmış. Zimmetine para geçirdiği iddiası yüzünden bu işten de ayrılmak zorunda kalmış. Sonradan, işten çıkarılmasına polisin yaptığı ihbarın sebep olduğu anlaşılmış. İşe alınması için tekrar yaptığı müracaat bir netice vermemiş. Belli bir işi olmadığı için, arkadaşları ondan polisin adamı diye şüphelenmişler ve münasebeti kesmişler onunla.

Ticaret yapan bir arkadaşı, ona iki yıl bakmış. Bu arkadaşının ölmesi üzerine gene sıkıntıya düşmüş. Meyhanede tanıdığı bir adamla bir kum ocağı işletmişler. Durumu biraz düzelmiş. Sonra işleri gene bozulmuş. Artezyen kuyusu açma işine başlamış. Elli dört yaşında, bir köye kuyu açmaya giderken, bindiği arabanın devrilmesi sonunda ölmüş. Cesedi altı saat yolda beklemiş. Ailesini zamanında bulamadıkları için köyün mezarlığına gömmüşler. Kâğıtları arasında iki şiir kitabı ve on dört hikâyesi bulunmuş. Ortağının eserlerini bastırmak teşebbüsü olumlu bir sonuç vermemiş.

AHMET ÇEKİNGEN: 1922'de Uzakviran'da doğdu. Şirin bir sahil kasabası olan Uzakviran'da altı yaşına kadar kaldı. Babası mahkemede zabıt kâtibiydi. Annesi ev kadınıydı. İlkokulu vilayet merkezinde bitirdi. Okul müsameresinde Cengiz Han rolüne çıktı. Ortaokulda kimyadan bir sene

kaybetti. İyi uçurtma uçuramazdı. Hiç tanımadığı bir kıza sataştığı iddiasıyla, komşu mahallenin elebaşısından bir tokat yedi. Kopya çektiği iddiasıyla okul disiplin kurulundan bir ihtar aldı. Liseyi, başka bir vilayet merkezinde okudu. Bu sıralarda sinemaya merak sardı. Sinema biletlerinin arkasına, gördüğü filmlerin adlarını, gittiği gün ve saati yazarak bir defterin içinde biriktiriyordu. Aynı evde oturan fen memuru Sedat Beyin oğlu Salih'ten aldığı Bin Bir Roman cildini kaybetti: darıldılar. Ayrıca, orta birden lise sona kadar, altı eldiven -çift- iki atkı, üç okul kasketi ve bir çanta -içindeki kitap ve defterlerle birlikte- kaybetti.

Liseyi bitirmedi. Askerde yazıcı oldu. Büyük şehirlerden birinde yaptığı askerliği sırasında, hafta sonları bir akrabasının evine gidiyordu. Bir keresinde, akrabası olan kadının, asker elbiselerinin kokusunu gidermek maksadıyla odanın pencerelerini açarak içerisini havalandırmakta olduğunu gördüğü için bir daha bu eve uğramadı. Bir arkadaşının evinde kalmaya başladı. Yıllık iznini de başka bir arkadaşının evinde geçirdi. Orada, arkadaşının kızkardeşine -tanıdığı ilk kız- âşık oldu. Birlikte, altı kere elele dolaştılar. İzinden dönünce kızı unuttu. Nöbette uyuduğu için iki gün hapis yattı.

Macera romanları okumayı seviyordu. Pazar günleri -askerliği sırasında- şehir kütüphanesine giderdi. Bir keresinde kütüphaneci kıza, birlikte sinemaya gitmelerini teklif etti: reddedildi. Bir daha aynı kütüphaneye gidemedi. Kıza bir gün yolda rastladı: nasıl olduğunu anlayamadığı bir şekilde sinemaya gittiler. Dönüşte, hava kararmak üzereyken tenha bir sokakta -sokakta kimse yoktu- kızı öptü, öptüğü ilk kız. İki kere daha buluştular. Sonra kızı aramadı. (Kızdan çok hoşlanmamıştı.) O gün -kızı ilk gördüğü ve öptüğü günkıtaya dönmekte geciktiği için, dört gün hapis yattı. Böyle işleri idare etmesini beceremiyordu.

Macera romanları okumayı bıraktı. Mizah dergileri almaya başladı; ayda bir tane. Bütün karikatüristlerin adlarını ve imzalarını ezbere biliyordu. Bölükteki arkadaşlarının karikatürlerini çizmeye heveslendi. Benzetemediğini söylemeleri üzerine hevesi kırıldı ve bıraktı. (Denildiğine göre, çizdiği yüzlerin hepsi birbirine benziyordu. İnsan yüzünün farklı özelliklerini göremiyordu.) Bunun üzerine tarihî romanlar okumaya başladı. Bir süre sonra kendisi de gizlice bir roman yazmaya başladı: Akıncı Türkler. Bilgi edinmek için tekrar kütüphaneye gitmeye başladı. Aynı kızla karşılaştı. Hiçbir şey olmamış gibi bu kızla yeniden münasebet kurdu. (Kız ona geçmişi hatırlatmamıştı.) Nişanlandılar. Nişan günü ilk defa içki içti ve sarhoş oldu; alaturka şarkı söyledi ve yazdığı bir şiiri herkesin içinde okudu. Gene herkesin içinde, nişanlısını yanağından öptü.

Terhis oldu ve evlenmekten korktuğu için nişanlısına bir mektup göndererek durumunu izah etti. Mektubuna cevap gelmedi. Babası emekliye ayrılmıştı; bir bakkal dükkânı işletiyordu. İşleri kötü gidiyordu. Babasını kandırmayı becerdi ve ona bir kitapçı dükkânı açtırdı. (Bakkal dükkânından kalan erzakı evde yediler.) Kitap almak için dükkâna gelen bir adamın vasıtasıyla tanıştığı ortaokul Türkçe öğretmeninin şiir ve hikâyelerini basmak için bir yayınevi kurdu. İki kitap birden bastırdı. Kitaplar satılmadı. Kiloyla verdiler. Şehrin belediye reisi, hikâyelerden birinde manevî şahsiyetinin tahkir edildiği iddiasıyla dava açtı. Dava dört yıl sürdü.

Babası onu, bir akrabasının kızıyla nişanladı. Nişan gecesi, göğsünde bir tuhaflık hissetti; kimseye belli etmemeye çalıştı. Eve dönünce, göğsündeki boşluğun yukarılara çıktığını duyarak gece yarısı babasını uyandırdı. Babasının sorduğu sorulara cevap veremedi. Konuşamıyordu; aklına bir şey gelmiyordu. Büyük şehire götürdüler onu. Hususi bir hastaneye yatırdılar. Çok zayıf olduğu için hastaneye

yatırmışlardı: kendisi öyle biliyordu. Fakat gene de durumda bir gariplik seziyordu. Bir gece hastaneden kaçtı, eve döndü. Yakalamaya geldikleri zaman çok direndi. Gelenler onu kandırmak için, polis olduklarını ve belediye reisinin açtığı dava dolayısıyla ifadesini alacaklarını söylediler; bunun üzerine karakola gitmeye razı oldu. (Polisten çok korkardı.) Otomobilin karakola değil de şehir dışına doğru yol aldığını görünce aldatıldığını anladı. Su içmek için arabayı durdurdukları sırada kaçmaya çalıştı: bu arada, zayıflığına rağmen, adamlardan birini de yere serdi. Sonra, başına vurdular. Hastanede kendine geldiği zaman çocuk gibi ağladı. Babasından nefret etti. Bütün gücüyle yemek yiyerek şişmanlamaya çalıştı. İki kilo daha alırsa çıkabileceğini söylüyorlardı. Hastabakıcılardan birine bir mektup verdi: kütüphanede çalışan eski nişanlısına götürmesini söyledi. Mektubun yerine gidip gitmediğinden hiçbir zaman emin olamadı.

Hastanede çok vakti vardı: durmadan düşünüyordu. Hastanede kalış sebeplerini bulmaya çalışıyordu: Bu zayıflık hikâyesine artık pek inanmıyordu. Belki de evlenmeye yanaşmadığı için onu hastaneden çıkarmıyorlardı. Evlenmekten her zaman korkmuştu. Evlenmek, birleşmek, bir arada yaşamak düşüncesi onu titretiyordu. Evlenmek, evlenmek: bu kelimeye birçok anlam vermeye başladı. Birçok kelimeye, birden fazla anlam vermeye başlamıştı. Her zaman evlenmekten kaçmıştı. Önce, okulla evliliği uzun sürmemişti: okulu bırakmıştı. Bunun için kızıyorlardı ona. Askerlikle evliliği sırasında da sık sık kaçtığı için hapis yatmıştı. Kütüphaneci kıza karşı da suçluydu. Son evlilikten de hastalık bahanesiyle kurtulmaya çalışmıştı. Doğruyu söylemiş olsaydı bütün bunlar başına gelmeyecekti. Bu hastanede, bu garip bakışlı insanlar arasında kalmak, evlilikten de kötüydü. Kimsenin -ondan başka kimsenin- aklı başında değildi.

Başhekime bir dilekçe yazarak durumunu açıkça anlattı. Artık herkesle ve her şeyle evlenmek istiyordu. Yaşı geçtiği için artık liseyle evlenemezdi; üniversiteyle evlenmek istiyordu. Sonra da kütüphaneci kızla, hayır ondan önce arkadaşının kızkardeşiyle, sonra da akrabası olan kızla, sırayla evlenmek istiyordu. Hepsiyle birden evlenmeye de razı olabilirdi. Bütün bu evlenmelerin aynı mahiyette olmadığını biliyordu. Aklı başındaydı. Roman yazmış olduğunu bilmeyenler, belki ona cahilin biri gözüyle bakabilirlerdi: fakat, maddi ve manevi evlilikler olduğunu çok iyi biliyordu. Her şeye aklı yatıyordu. Bir örnek vermesi gerekirse, üniversiteyle evliliğin elbette manevi evlilik olduğunun farkındaydı. Önce manevi evlilikleri yapacaktı. Bütün bu hususları, açık ve temiz bir ifadeyle dilekçesinde belirtmeye çalıştı. Düzgün olması için dilekçeyi dört kere baştan yazdı. Bazı satırlarda dalıp gidiyor ve tekrar düşüncelerini toplaması saatler sürüyordu. Çok zayıf düşmüştü: yazacak gücü kalmamıştı. Kâğıt -o kadar dikkat ettiği halde- lekelerle dolmuştu; bir keresinde de silerken yırtıldı. Mürekkebi, yumuşak bir silgiyle silmek çok zor oluyordu. Lekelerin de nereden geldiğini bir türlü anlayamıyordu. Hastabakıcı, bu dilekçeyi başhekime verirse, muamelenin uzayacağını, hastaneden çıkmasının büsbütün güçleşeceğini söyledi. Dilekçeyi sakladı; ümidi kırıldı. Doktorun odasından çaldığı bir tüp ilacı yuttu. Uzun aylar, gerçek bir hasta gibi yatakta yattı. İyileşince babası onu hastaneden çıkardı.

Kitapçı dükkânı kapanmıştı. Tuhafiyeci dükkânı açılmıştı. Borçlar sürüp gidiyordu. Babası onu kasaya oturttu. Bütün gün başını kaldırmadan sayılarla uğraşıyor, hesap yapıyordu. Sinema tutkusu yeniden başladı. Her gün bir film görüyordu. Yerli filmlere alıştı. Artistlerin adlarını bir listeye yazmıştı. Her gördüğü filmden sonra listeye işaretler koyuyordu. Otuz dokuz işaretle birinci olan artistin büyük bir

resmini odasına astı. Fakat bu oyuncunun evlenmesi üzerine resmi kaldırdı. Sonra, şüphelenmemeleri için tekrar astı. Alacaklılar geldiği zaman dükkânın arka odasına gidiyordu. Dükkâna mal almak için büyük şehre gidince kütüphaneye uğradı. Bir saat kadar kapının önünde dolaştıktan sonra içeri girdi. Kız yoktu. Yeni memurlar kızı hatırlamıyorlardı. Hastanede ne kadar yattığını bilmediği için aradan kaç yıl geçtiğini hesaplayamıyordu. Dönerken, başının arkasına bir ağrı saplandığını duydu. Ağrı bütün gün sürdü. Babasının yanına dönmek istedi hemen. Otelin girişinde yığılıp kaldı. Hastaneye kaldırdılar. Sabaha karşı hastanede öldü.

HÜSNÜ ERGEÇ: Doğduğu yeri ve doğum tarihini bilmiyordu. Babası onu bir hastaneye bırakmış ve bir daha görünmemişti. Hastabakıcının çocuğu kayıt yapmadan kabul etmesi nedeniyle adı da bilinmiyordu. Aynı koğuşta yatan büfeci Kirkor onu yanına aldı. Genç yaşta ölen arkadaşı ve ortağı Hüsnü'nün adını verdi. Ergeç ailesini bulacağım, diyordu. Soyadını da bu vesileyle almıştır. Kirkor, kaçakçılıktan hapse girdiği zaman Hüsnü'yü bir arkadaşının evine bıraktı. Hüsnü, o sıralarda dokuz yaşlarındaydı ve okula gitmiyordu, okuma yazma bilmiyordu. Bu evde çok dayak yiyen Hüsnü, bir gece evden kaçtı. Polis onu yakaladı ve Hüsnü bir süre çocuksuz ailelerin evlerinde kaldı. Hüsnü bu insanları anlayamıyordu. Çocukları olmadığı için onu alıyorlar, sonra da durmadan dövüyorlardı. Son kaçtığı evden çıktığı sırada yolda rastladığı bir imam, onu evine götürdü. İmamın da kimsesi yoktu. Hüsnü'ye iyi baktı ve eski yazıyı öğretti. Birlikte evlere giderek Kur'an okuyorlardı. Sesi güzeldi. Ut çalmasını da öğrendi. Bir yandan da durmadan eski harflerle basılmış din kitapları okuyordu. Mahalle kahvesinde, insanlara yapılan haksızlıklardan bahseden bir marangoz, onunla ilgilendi: Hüsnü'ye yeni harflerle

okuma yazma öğretti. Marangozun verdiği yasak kitaplar Hüsnü'nün dine olan bağlılığını zayıflattı. İmamla yaptığı bir tartışmadan sonra onun evinden ayrıldı.

Yeni kurulan bir gecekondu semtindeki bir aşevine garson olarak girdi. Müşterilerle yaptığı konuşmalar yüzünden, ihbar üzerine götürüldüğü karakolda dayak yedi ve işinden atıldı. Bir süre kahvelerde ve meyhanelerde tombalacılık, seyyar satıcılık, sinemalarda yer göstericiliği, sirklerde gişe memurluğu yaptı. Biriktirdiği bin beş yüz lira kadar bir parayla, apartman inşaatlarının yoğun olduğu bir bölgede işçiler için bir aşevi açtı. Aşçı bir arkadaşıyla birlikte çalışıyorlardı. Dükkânı donatmak için borçlanmışlardı. Hüsnü -kendi lokantasında- sabahtan gece yarısına kadar çalışıyor, bulaşıkçılık, garsonluk, alışveriş yapıyor, sebze ayıklıyor, örtü yıkıyordu. Borçlar bitmiyordu. Buzdolabı pahalıya gelmişti. Bir on bin liraları olsaydı, çok daha kolay yürüyecekti işler. Yürümedi. İcra memurları buzdolabını götürdüler sonunda. Tekrar yer göstericiliğe başladı sinemalarda. Elle yazıp çoğalttığı bir beyanname yüzünden yakalandı, bir buçuk seneye mahkûm oldu. Hapiste verem olduğu anlaşıldı. Hastaneye yatırıldı. Oradan kaçmak isterken, jandarmalar tarafından vuruldu. Cezası bir yıl artırıldı. Hapisten çıktıktan sonra, inşaatlarda amelelik etmek istedi. Hastalığı ve mahkûmiyeti yüzünden başaramadı. Garsonluğa başladı yeniden. Eski mesleklerinden bir türlü kurtulamıyordu. Garsonların yüzde onlarını vermediği gerekçesiyle arkadaşlarını patrona karşı ayaklandırdı. Sonunda patron yüzde onları vermeye razı oldu ve Hüsnü işten atıldı.

Birikmiş olan yüzde onlarını aldığı için üç ay kadar işsiz yaşayabildi. Bu arada meyhanelerde edebiyatçılarla tanıştı. Onların teşvikiyle yeni çıkan bir dergiye iki yazı yazdı. O sırada parası bitti. Küçük bir meyhane açmak için tasarıları

vardı. Bazı arkadaşlarıyla temastaydı. Bir gün berberde tıraş olurken ağzından kan boşandı. Üstü başı ve koltuklar kan içinde kaldı. Hastaneye giderken cankurtaranda öldü. Yazılarını basan dergi, siyah çerçeve içinde bir resmini koydu. Meyhanede içtiği arkadaşları ve edebiyatçılarla yapılan bir röportaj da yayımlandı ayrıca.

NAZMİYE ERDOĞDU: Babası erkek çocuk istiyordu. Adını da koymuştu: Nazmi. Kız doğunca, kızgınlığından hemen trene atlayıp teftişe çıktı. İki istasyon sonra trenden inerek evine telgraf çekti: kızın adını Nazmiye koyun. Başka çocukları olmadı. Nazmiye bir erkek çocuk gibi büyütüldü. Daha doğrusu büyütülmeye çalışıldı. Zayıf, nahif, hastalıklı bir çocuktu. İlkokuldan sonra enstitüye verdiler: bitiremedi. On altı yaşında bir piyade yüzbaşısıyla evlendirdiler: daha doğrusu nikâhladılar. Düğünden önce, iki taraf aileleri arasında çeyiz yüzünden bir anlaşmazlık çıktı ve Nazmiye babasının evine döndü.

Yastıklara güzel yağlıboya resimler yapıyordu. Babası İstanbul'a tayin olunca onu akademiye yazdırdı. Atölyede, tek başına bir köşeye çekilir, sonsuz natürmortlar yapardı. Akademide okurken bir demir tüccarının oğluyla nişanlandılar. Delikanlı, düğüne bir ay kala otomobil kazasında can verdi. İki ay sonra da oğlanın babası iflas etti. Nazmiye, artık evlenme sözü duymak istemediğini söyleyerek duvarları tablolarıyla doldurmaya başladı. Akademiyi bırakmıştı. Bir hayır derneğine üye oldu. Balo piyangoları için işlemeli mendiller ve çeşitli eşya hazırladı. Baloda dernek başkanının oğluyla iki kere dansetti. Derneğin rozet gününde yakasına rozet taktığı iriyarı bir genç adam peşini bırakmadı ve onu güzel bulduğunu söyledi. Genç adamın söylediklerine bir karşılık veremediği için sonunda onunla bir pastaneye gitmeye razı oldu. Birlikte dolaşmaya başladılar. Genç adam

boksördü ve bir nakliyat şirketinde ambar memurluğu yapıyordu. Nazmiye'yi maçlara götürdü. Maçlarından önce, genç boksör için yatağında saatlerce dua ediyordu. Din kitapları okuyordu. Namaz kılmasını öğrenmişti. Yaşlı kadınların bazı toplantılarına katılıyordu. Fala inanıyordu ve ruh çağırma oturumlarına katılıyordu. Gözlerinin rengi koyu olduğu için onu medyum yapmıyorlardı ve buna üzülüyordu. Toplantıları idare eden Lütfiye Hanım, onun falına bakmış ve üç kere evleneceğini söylemişti. Bu konuda Türkçe kitapların yetersiz olduğunu görerek İngilizce öğrenmeye başladı. Londra'daki mistik cemiyetlere mektuplar yazarak kitaplar getirtti. Madame Blavatsky ve Alistair Crowley'in kitaplarını okudu. Bu tutkusu yüzünden boksörle arası açıldı ve ayrıldılar. Oysa, boksörü seviyordu. Genç adamın kendisine dönmesi için büyüler yaptırdı.

İngilizce'yi ilerletmişti. Ruh mecmualarına tercümeler yapıyordu. Bir derginin sahibi, onun hevesli olduğunu görünce, yazı işlerine yardım etmesini istedi. Yazıları matbaaya götürdüğü gün başmürettiple tanıştı. Arkadaş oldular. Esmer, dev gibi bir adamdı. Boksöre benziyordu. Hemen Nazmiye'yle, batıl inanışlar konusunda tartışmaya girişti. Onun batıl inançlarıyla alay etti ve insanlara ekmek ve sevginin gerekli olduğunu söyledi. Onun gibi akıllı bir kızın uyutulduğunu ileri sürdü. Nazmiye'nin yabancı dil bildiğini öğrenince, kendisinde bazı gizli kitaplar olduğunu ve Nazmiye'nin bu kitapları kendisine okumasını istediğini, söyledi. Birlikte yaşamaya başladılar. Okuduğu kitaplar, Nazmiye üzerinde derin etkiler yaptı. Genç adam, gizli toplantılara gidiyordu. Nazmiye, yatağında -genç adamın evinde kalıyordu artık, evini terketmişti- genç adam için dua ediyor, bir yandan da onun verdiği kitaplardan tercümeler yazıyor, daktiloda çoğaltarak kitap hazırlıyordu. İsa'nın sosyal yönünü anlatan bir makale yazdı; fakat gönderdiği dergide ba-

sılmadı yazısı. Mürettip, onu da toplantılara götürdü. Orada genç bir felsefe öğrencisi Nazmiye'yle ilgilendi. Onunla dolaşmaya başladı. Mürettip duruma göz yumdu; fakat bazı yobaz arkadaşları bunu bir şeref meselesi yaptılar ve genç öğrenci aralarından atıldı. Nazmiye de onunla birlikte topluluğun dışında kaldı.

Felsefe öğrencisine mistik düşüncelerini aşılamaya çalıştı ve birlikte Tibet'e gitmelerini teklif etti. Bu sırada babası ölmüştü, biraz para bırakmıştı. Felsefe öğrencisi onunla gelmeyi kabul etmedi. Nazmiye de yalnız başına Paris'e gitti. Tibet uzak gelmişti.

Paris'te porselen ithalatçısı bir Türkle tanıştı. Adam karısını yeni kaybetmişti ve sivri demir parmaklıklara karşı bir korkusu vardı. Paris'te tedavi oluyordu. Nazmiye ona, inanışlarından bahsetti. Adama, mistik bir yola girerse kurtulabileceğini anlattı. Fakir insanların ıstırapları da porselen tüccarını üzüyordu ayrıca. Servetini onlara dağıtmak istiyordu. Genç kadın, kişisel çabaların olumlu bir sonuç vermeyeceğini ileri sürerek genç adamı rahatlattı. Birlikte kiliseleri dolaştılar. Nazmiye, tüccarın kaldığı eve yerleşti, yeniden resim yapmaya başladı. Fransızca öğrendi. Kütüphanelere giderek, mistik işaretler hakkında bir çalışma yaptı. Mistik sembollerin orijini üzerine bir kitap hazırladı, bütün resimlerini kendi çizdi kitabın. Tüccar, kitabı Paris'te bastırmayı düşünüyordu; fakat bir iş için yurda dönmesi gerekti ve bir ay sonra da Paris'e gelmeye hazırlanırken kalp durmasından öldü. Nazmiye de parası bitince Paris'ten ayrıldı. Dönmeden, son parasıyla bir kilisede porselen ithalatçısı için ruhani bir ayin yaptırdı. Dönüşünü annesine bildirmişti. Fakat trenden çıkmadı. Nazmiye'yi bulmak için yapılan bütün araştırmalar bir fayda vermedi. Annesi, o zamandan beri, dönüşünü bekliyor.

Tutunamayanların peşine takılıp gitmişim. Bu insanlarla yaşamak nasıl olurdu acaba? Onları anladığımı, yaşantılarına katılmak istediğimi söylerdim. Her birinin arkasından sürüklenirdim bir süre. Hiçbir yaşantıyı bitiremezdik. Hiçbirisinin yaşantısı bitmiyor ki. Yarabbim ne güzel olacaktı! Sonunu bilmemenin, sonu olmadığını bilmenin güzelliğini yaşardım. Hiç bitmeyecek yarım yamalak yaşantıların özlemi var içimde. Her an tehlike, her an belirsizlik. Hiçbir maceraya değişmezdim onların yaşantılarını. Bütün tutunamayanları birden görür gibiyim: aslında hiçbirini görmemiş olsam bile. Tereddütlerinin resimlerini çizerdim yüzlerine bakarak. Soluk ve düz çizgiler çizerdim. Ahmet Çekingen'in birbirine benzeyen karikatürleri gibi.

Gerçek dünyada yaşamış ve onlarla boy ölçüşebilecek bir tek insan tanıyorum: gümrükçü ve ressam Rousseau. Onun hayatı bir masal gibi geliyor bana. Sanki biri, Rousseau'nun resimlerini gördükten sonra uydurmuş onun hayat hikâyesini. Böyle yaşasaydı uygun olurdu demiş. Ben uydurmuş olmak isterdim. Bütün bildiğim bir resim albümünde onun için yazılmış kısa bir önsöz. Hayatına dair birkaç söz. Bu sözler bana o kadar yakın geldi ki, Rousseau'yu daha ayrıntılı tanımak için başka kitapları karıştırıp yeni şeyler öğrenmekten çekindim. Gereğinden fazla bilmekten korktum onun hakkında. Görünüşte Rousseau gibi yaşamak belki kolaydı; içim Rousseau gibi olmadıktan sonra neye yarar?

Yorgunum: artık bu konuda yazmak istemiyorum. Tutunamayanlardan bahsetmek içimi tüketiyor. Onları biraz rahat bırakmalıyım. İçimde daha gelişmelerine fırsat vermeliyim. Kimbilir daha bilmediğim ne yönleri vardır? Onlar gibi sakin, acelesiz, beklemeliyim. En telaşlı görünenlerinde bile bulunan başka türlü bir sakinliğe bırakmalıyım iç dünyamı.

Rousseau dünyanın en büyük adamı. Ressam olanı.

Onun yerine koyacak kimse bulamıyorum. İnanmış insan. Bugünlerde bütün meselem bu oldu. Saatlerce resimlerini seyrediyorum. Bir kusur bulamıyorum. Hakkındaki yazıyı tekrar tekrar okuyorum. Bir açık nokta bulamıyorum. Ressamların İsa'sı. Yapmacığın eseri yok onda. Ne hayatında ne de sanatında. Bu konuda yazmak zor. İnsan hissedebilir ancak.

Bizde de böyle bir ressam olsaydı: onun gibi eşsiz bir kişiliği olan biri ya da bize göre bir Rousseau olsaydı canım.

HÜSEYİN BEZENEL: Türk ressam ve tutunamayanı. Sanayi-i Nefise mektebinde okudu. Osman Hamdi Beyin tesirinde yetişti. Maarif Nezaretinin açtığı bir müsabakayı, "Sudaki Halkalar" isimli pentürüyle kazandı ve bir sene müddetle Paris'e gönderildi. Orada, daha ziyade Changot ve Duvalier gibi ikinci sınıf ressamların atölyelerinde çalıştı. Resim müzelerine ve galerilerine -duhuliye meccani olmadığı için- fazla gidemedi ve bu sebeple yeni cereyanları pek takip edemedi. Paris'ten temin ettiği bir bursla Berlin'e geçti ve Alman romantiklerinin tesiriyle müfrit iptidai renkler kullandı. Bu devresindeki eserlerinde bilhassa kırmızı rengin hakimiyeti hissedilir. Harbı Umumiyi Berlin'de geçirdi. Almanların mağlubiyeti üzerine tekrar Paris'e avdet etti. Bazı galerileri ziyaret ederek, muasır cereyanları takriben otuz beş sene kadar geriden takibe başladı. Esasen, Sanayi-i Nefise Mektebinde öğrendikleriyle vardığı yer, daha gerilere isabet ediyordu. Fakat Harbı Umuminin Avrupa sanatına tahmil ettiği inhitat sebebiyle -bazı unsurları biraz aceleye getirmiş bile olsa- terakkiye muvaffak olmuş ve romantizmi geride bırakarak, empresyonizmin son safhalarına varmıştı. O sıralarda Picasso'nun ismini dahi duymamış olması, ancak bir talihsizlik olarak vasıflandırılabilir. Cumhuriyetin ilanıyla anayurda dönünce de bu cereyanlar hakkında onu

uyaran bulunmadığı için, bir dereceye kadar mazur görülebilir. Soyadı kanunu çıkınca diğer meslektaşları gibi, sanatına uygun bir soyadı aldı. Hiç evlenmedi ve bir daha yurt dışına çıkma fırsatını bulamadı. Bununla birlikte, Paris'te tanıyamadığı modern resim sanatını Avrupa'ya gidenler sayesinde Türkiye'de öğrenmek imkânına kavuştu. Oysa, yurda döndüğü sıralarda, yapmakta olduğu empresyonist resimler, oldukça yeni sayılıyordu. Fakat, Berlin'de edindiği renk anlayışını değiştirmeyi başaramadığı için zamanla gölgede kaldı. Kübizm ve fütürizm akımlarının etkisiyle yaptığı resimler cidden hazindi. Aynı süre içinde dört beş akımı birden atlamasını becerenlerin alaylarına uğruyordu. Bir dergide yazdığı "İnsan Düşmanı Resim" makalesiyle modern resme karşı bütünüyle cephe aldı ve tekrar romantik devreye dönerek, yenicilere şiddetle tepki gösterdiğini açıkça belirtmek istedi.

Akademideki atölyesinde bir iki öğrenci çalışıyordu. Bunlar da öteki atölyelere giremeyenlerdi. Bir süre sakal bıraktı; sonra ondan da vazgeçti. Beşiktaş'ta harap bir evde oturuyordu. Akademideki bir tartışmada "çağdışı" olmakla suçlandı. Yeni deyimleri pek iyi anlayamadığı için, kendisine saldırıda bulunulduğundan başka bir şey çıkaramadı bu sözden. Borç harç bastırdığı "Perspektifin Esasları" adlı kitabı kaldırıma düştü. "Büyük Ressamlar"sa acınacak bir kitaptı. Baskının kötülüğü yüzünden, resimlerin ne olduğu bile anlaşılmıyordu. Beşiktaş'taki eski evi kat karşılığı sattı ve bir dairesine yerleşmeye karar verdi. Bina üç yıl sürdü. Sonunda, yeşil ve pembe badanalı odalardan meydana gelen bir daireye kavuştu.

Çarşıdaki bir meyhaneye giderek, kendini içkiye vermek istedi. Midesi izin vermedi. Altı ay hastanede yattı. Hüseyin Bey, sen artık bu işleri kaldıracak yaşta bir adam mısın? sözü çok ağırına gidiyordu. Ihlamur'da bir arsasını sattı: ken-

di başına bir apartman yaptırmak istiyordu. Gece geç vakitlere kadar oturuyor, süslü bina cepheleri, kesitleri çiziyordu. Yeğeni, bazen onu ziyaret eder ve masanın başında, konuşmadan saatlerce çalışmasını hayretle seyrederdi. Artık yaşlandığı için elleri titriyor, şekilleri çinilerken, her tarafına mürekkep damlatıyordu. Şömineler, süslü konsollar, kabartma süsler, projenin her tarafını dolduruyordu. Fakat, yaptığı değişiklikler yüzünden projeyi bitirmek mümkün olmuyordu. Yeğenini yanına oturtur, perspektif kurallarından uzun uzun bahsederek çizer dururdu. Yeğeninin mühendis mektebine gitmesiyle gurur duyuyor, ona sık sık pergel takımları, T cetvelleri hediye ediyordu. Şişman ve biraz aptal görünüşlü bir gençti bu yeğen. Bir akşam Hüseyin Beyin evine gittiği zaman uzun uzun çaldığı halde kapı açılmadı. Mutfak kapısının anahtarı onda dururdu. Anahtarla kapıyı açıp mutfağa girdi. Amcası onun için buzdolabında daima yiyecek birşeyler bulundururdu. Biraz yiyip içtikten sonra salon-salamanjeye girdiği zaman amcasını çalışma masasının başında bir projenin üstüne yaslanmış bir durumda ölü buldu. Koca bir şişe çini mürekkebi projenin üstüne dökülmüştü. Çok şaşırmadı. Kapıyı kapatıp çıktı.

İçimden geçenleri bilselerdi beni dünyanın bir numaralı vatandaşı sayarlardı. İnsanları dinlerken sıkıntılı bir görünüşüm vardı: sanki, her zaman onların sözlerini bitirmelerini ve konuşma sırasının bana gelmesini sabırsızlıkla beklerdim. Bana kalırsa, bu görünüş çok aldatıcıydı. Bana kalırsa, bana kalırsa... ne yazık hiç kalmadı bana. Benden önce davranıp ne olduğumu, aslında ne kadar bencillik ettiğimi suratıma haykırdılar. Oysa, hepsiyle tek tek ne kadar ilgiliydim. İnsanlar benim için soyut kavramlar değildi. Birlikte bulunduğum sırada onlar için ayrı ayrı birşeyler yapmak isteği ve bunun imkânsızlığı beni sarıyordu. Hangi birine ye-

tişecektim? Hemen ortaya çıkmaya korkuyordum. Her biri, bir öncekinden o kadar farklı bir davranış istiyordu ki. Ben, gene hepsine yetişmeye hazırdım. Fakat, birinin yardımına koşmak, onun düşüncelerini paylaşmak bir öncekine ihanet olacaktı. Bu nedenle çekingen davranıyordum. Aslında her gördüğüm insana kapılıyordum. Hemen onun gibi olmak, ona bütün varlığımı sunmak ve onun bütün varlığını içime almak istiyordum. Her an değişmeye hazırdım.

Bu isteklerle ancak bir kişinin yaşantısına katılabilirdim bütün ömrümce. Buna da razıydım. Bunu da istemediler benden. Beni küçümsediler; kişiliklerine karıştığımı sandılar. Her türlü alçalmayı göze almıştım onlar için: her biriyle, ondan öncekilerin bütününü bir yana bırakacak kadar yoğun bir yaşantıya girdim. Belki de kendi isteklerini çok ciddiye almıyorlardı; benim, bu isteklere verdiğim önemi, onlar vermiyordu. Şimdi bile, sözün gelişi böyle konuştuğumu sanıyorsunuz. Bütün meselenin Selim Işık olduğunu ileri sürüyorsunuz. Neden? En basit, en bayağı insanlar için bile, gözümün ucuyla şöyle bir gördüğüm insanlar için bile aynı duyguları besliyormuşum da ondan. Kendimi ileri sürmenin başka bir yoluymuş bu. İnsan, otobüs biletçisi ve reisicumhurbaşkanı için aynı duyguları besleyebilirmiş; yalnız genel anlamda olurmuş bu. Bütün insanlık için duyulan soyut bir sevgiymiş bu. Değil, değil! Size, sözümün eri olduğumu nasıl anlatsam? Biletçi dediğim zaman biletçi, reisicumhurbaşkanı dediğim zaman da reisicumhurbaşkanı demek istediğimi, yalnız onu demek istediğimi, başka hiçbir şey kasdetmediğimi belirtmenin hiçbir yolu yok mu? Yeni bir dilbilgisi kitabı çıktı mı bugünlerde? Öznenin, yüklemin filan başka bir düzen içinde yerleştirilmesini sağlayarak beni istediğim anlama kavuşturacak böyle bir kitap. Ne diyorlarsa, yalnız onu demek isteyenler için geliştirilmiş düşünce ve ifade kuralları ne zaman bulunacak?

İnsanın, kendisi gibi olmak istemediği zamanlar da varmış. Ben, her zaman kendileri gibi olmaları için baskı yapıyormuşum onlara. Tek yönlü, can sıkıcı bir yaşantıya itiyormuşum onları. Size yaranmanın bir yolunu bulamadım zaten. Bunu da açıkça söyleseydiniz, seve seve katlanırdım her yönünüze. Seninle olmuyor, diye kestirip attınız. Zamanın yetersizliğinden söz ettiniz. Oysa ben çoğu zaman yapacak bir iş bulamadım. Bu kadar zamanı siz ne yapıyordunuz? Biraz da siz öğretebilirdiniz bana. Önce alırdınız beni, istediğiniz biçime sokardınız, sonra da şöyle yap, böyle yap, derdiniz. Hangi kitaplar okunacaksa, daha önceden söylerdiniz. Tabiatı sevmiyorsun; eşyaya bakmasını bilmiyorsun. Tamam. Bütün otların adları ezberlenirdi, ay doğarken iç çekilirdi, duvarın üstündeki kedi okşanırdı (bu sırada yüze en canım bir ifade verilirdi); benim değişme gücüme kimse inanmadı. Sonunda ben de inanmadım. İşte böyle can sıkıcı biri oldum sonunda gerçekten. Ne yazık: siz beni gerçekten bir adam, ne bileyim, sizler gibi kişilik sahibi biri sandınız. Alışkanlıkları olan, çatalı şu şekilde tutup, filan yemeği falan yemekten önce yemesini seven, yatakta belirli bir yatış biçimi alan, itiraz eden, bazı anlarda kimseyi görmeye tahammülü olmayan ve daha bir sürü özellik... Ben de kaçtım, ihanet ettim. Bütün bu olamamak, yapamamak ve daha bilmem neler, başka türlü bir kişilik, başka türlü bir kalıplaşma... Ne haliniz varsa görün.

Hastalığıma başlangıç kabul ettiğim gün, yani üniversitede Güner'i görmeye gittiğim gün fakültenin koridorunda, bize ders vermiş olan bir profesöre rastlamıştım. İyi bir öğrenci olmadığım halde -hele onun dersinden oldukça zayıftım- nedense beni hatırladı. Odasında birkaç dakika oturduk. Bana üniversitenin daha iyi işlemesi için nasıl çalıştığını anlattı. Benim de öğrenciliğim sırasında, bozuk düzen

hakkında düşüncelerim vardı: şimdi hatırlamakta zorluk çektiğim düşünceler. Birden, profesörün düşüncelerine kapılıverdim: oysa, etkili konuşmasını bilmezdi. Konuşurken, kelimelerin yarısını yutardı. Dersinin anlaşılmadığından yakınırdık: sertliğini de sevmezdik. Öğrencilerin alay konusuydu. İçimi bir pişmanlığın sardığını hissettim: bu adamı yanlış anlamıştık. Neden öğrenciyken bunun farkına varamamıştım? (Şimdi siz, bütün duyduklarımı, adamın benimle ilgilenmesine ve odasına çağırmasına bağlıyorsunuz: ne kadar ince düşüncelisiniz. Daha beter olun.)

Pişmanlık duygusu geliştikçe gelişti içimde. Sonunda bu duygu tanınmaz bir biçime girdi. Profesörün yanına asistan olarak girmeye karar verdim. Beni hemen istemezdi herhalde. Zarar yok: önce çalışır eksiklerimi tamamlardım. O zamana kadar odacı olarak bile alabilirdi beni yanına (bu sırada odacı çaylarımızı getiriyordu: işte size, beni daha iyi tahlil edebilmeniz için bir fırsat daha). Onun üniversite içinde istediği düzeni kurabilmesi için, üzerindeki bütün gereksiz yükleri ben sırtıma alacaktım. Gündelik işler yüzünden yazmaya fırsat bulamadığı kitapları daktilo edecek, tercümeler yapacak, şekiller çizecektim. Şekillerin büyüklüklerini ve çizgi tekniğini düşünmeye başladım. Yazıları şablona yazmak soğuk bir ifade verecekti şekillere: en iyisi iki çizgi arasına elle yazmaktı. Bunun için de biraz çalışmalıydım. Şablonla yazsaydık daha iyi olurdu gibi bir düşünceye kapılmamalıydı. Baskı işine yardım edecektim elbette: bu konuda oldukça tecrübeliydim. Bir dizgi yanlışı bile bulunmayacaktı kitapta. Herkes, şekillerin güzelliği ve sayfa düzeninin üstünlüğünü kıskanacaktı. Matbaadan çıkmayacaktım. Onu dinlerken, bütün bunları düşünerek hafifçe gülümsüyordum. Belki de benim resim konusundaki yeterliliğimden şüphelenecekti: ona teknik resim ödevlerimi gösterirdim önce. Annem de onları nereye kaldırmıştı acaba? Ayrıca o

zamandan beri çok ilerlemiştim. Hatta mimar bir arkadaş, bana, birlikte çalışmayı teklif etmişti. (Bu doğru değildi: fakat onu kandırabilmek için bu kadar yalan söyleyebilirdim. Aslında mimar arkadaşa teklifte bulunan bendim. Mesele ortada kalmıştı. Fakat profesörün iyiliği vardı işin ucunda. Ona yardım edebilmem için önce beni beğenmesi gerekiyordu.) Kitaptaki harf karakterlerinin seçimi de önemliydi. Birçok kitap, bu nedenle, öğrencinin gözüne sevimsiz görünüyordu. Kapak düzeni için de çok çalışacaktım. Bütün grafik kitaplarını, dergilerini karıştıracaktım. Kuşe karton kullanmamız şarttı.

Bütün içimden geçenleri nasıl anlayabilirdi? Durgun ve dalgın bir tavırla sözlerini dinliyordum. Arada birkaç önemsiz söz mırıldanıyordum. İnsanlar arasında alışılmış yollar dışında bir anlaşma aracı bulunamaz mıydı? Bulunamazdı. O zaman, daima kaybedeceklerdi. Hele beni bütünüyle kaybediyorlardı. Kitapları, kötü kapaklar içinde, acemice çizilmiş resimlerle dolu kâğıt yığınları olarak kalmaya mahkûmdu. Benden gerektiği gibi yararlanmasını bilmiyorlardı. Bir başka yol bulunabilseydi, beni konuşturmayı bilselerdi...

Neron da anlaşılmadan ölmüş. Başkalarına karşı insafsızmışım: ya kendime? Başkalarına da en az kendime gösterdiğim saygıyı duymak... bunun için mi suçluyorsunuz beni? Hiç olmazsa, bütün bunların bana da çok zararı dokunduğunu kabul etseniz. Kendimi de ihmal ettiğime inansanız. Hayır, öyle yapmıyorlar: karşıma geçip aptalca sırıtıyorlar. Özür dilerim: gülümsüyorlar. Kendimi boşuna da olsa, onlar için harcadığımı söyleseler; bu çırpınışların, kendimi korumak için olduğunu insafsızca ileri sürmeseler. Küçümseyici gülümsemelerinin beni gece yarısı uykumdan uyandırdığını, sabaha kadar yatakta kıvrandırdığını bilseler.

Bunu kendin istedin; sonuçlarına katlanmalısın, diyorlar.

Beni rahat bırakmıyorlar. Daha suçlu kimselerin, benim kadar cezalandırılmadan ellerini kollarını sallayarak insanların arasında dolaşmasına göz yumuyorlar. Yalnız beni cezalandırıyorlar. Üstelik, başıma gelenlere sabırla katlanmasını bilmediğim için hiçbir zaman azizlik mertebesine erişemeyeceğimi suratıma haykırıyorlar.

Bence suçlu, bana görevleri verendir. Altından kalkamayacağım bir yükle beni ezendir. Hiçbir zaman bu görevleri yapmaya gönüllü olmadım. Kimsenin istekli olmaması üzerine ve o sırada orada benden başkasının bulunmaması yüzünden kabul etmek zorunda kaldım. İnsanlar, bu görevleri kabul etmemenin utancını yaşamasınlar diye (bu utancın çok korkunç bir duygu olduğunu tecrübelerimle biliyordum) onları bu acıdan kurtarmak istedim. Belki de, bana verilmeyen bir görevi, aptalca bir heyecanla ortaya atılarak yüklenmek zorunda kaldım. Belki de bu görevi bana vermeyi akıllarından bile geçirmiyorlardı. Gerçek azizlerin önüne geçerek bu gülünç duruma kendi isteğimle düştüm: gülünç olmaktan bu kadar korktuğum halde. Şimdi bu çemberin içinden çıkamıyorum. Günün birinde, başıma bir felaket gelirse, işte bu nedenle acımayacaklar bana. Başını zorla belaya soktuğu için, hiçbir hafifletici sebep görülmedi, diyecekler. Beni mahkûm edecekler. Oysa ben, bir zamanlar bütün dünyayı yargılamaya kalkmıştım. O zaman kudret bendeydi: zayıf ve kararsız davrandım. Onlara sert davranmasını bilemedim. Bunun da cezasını çekeceğim ayrıca. Yargılanmış olmanın bütün acısı ve insafsızlığıyla yargılayacaklar beni. Onlar, onlar, onlar, dedim. Sen, sen, sen.. diyecekler. Benim gibi duygularına kapılmayacaklar. Soğukkanlı bir bilirkişi tavrıyla canıma okuyacaklar. Canıma okuyacaklar aziz İsa. Korkuyorum, kaçmak istiyorum. Suçlu sandalyesine oturmak istemiyorum.

İsyan ediyorum; geriye dönmeme izin verilmesini istiyo-

rum. Gerçek hürriyeti tanımadığım için cezadan korkuyorum. Bütün hayatımca cezalıydım: durmadan bir kafesin içinde dolaştım. Gittiğim her yere, üstü kapalı, demir parmaklıklı bu kafesi taşıdım. Bütün dünyayı parmaklıkların arasından seyrettim. Sizinle aramızda bulunan bu demir parmaklıkların varlığını her an duydum. Sizleri istediğiniz biçimde, önyargılardan uzak bir biçimde değerlendiremeyişimde bu parmaklıkların payı büyüktür. Bu parmaklıklar yüzünden, dar görüşlü ve korkak bir hayvan gibi yaşadım. Hayvan diyorsun: altın yeleli bir arslan demek istemiyorsun herhalde. Hayır, aslan demek istemiyorum. Ben yerimi bilirim.

Son günlerde eli tabancalı adam bana hayatımda bir kere olsun şerefli bir hareket yapmamı teklif ediyor ve ben onu kafamdan uzaklaştırmak için bin bir hileye başvuruyorum. Tutunamayanları filan araya sokuyorum: bu arada kendime de acındırmak istiyorum.

Tutunamayanlar arasında şerefli bir yeri olan Süleyman Kargı'yı da anmak isterim. (Bütün tanıdıklarımı ölmüş gibi düşünüyorum nedense. Hepsi için anma törenleri düzenlemek istiyorum. Hepsi de, sizden iyi olmasın çok iyi insandı.)

SÜLEYMAN KARGI: 1922'de Kıbrıs'ın yeşil bir kasabasında dünyaya geldi. Küçük yaşta Anadolu'ya göç etti. İlkokulu bitirdikten sonra sanat enstitüsüne giderek duvarcı ustası olmak üzere eğitim gördü. Bünyesinin zayıflığı yüzünden inşaatlarda kısa bir süre çalışabildi. Bir gün tuğla taşırken apandisiti patladı ve ölümden zor kurtuldu. İyileşmesini Tanrının kudretine bağladı ve eski yazı öğrenerek kendisini din adamı olarak yetiştirmeye başladı. Köyleri gezerek vaizlik yaptı. Güney illerinde sıtmaya tutuldu ve tedavi için

gönderildiği hastanede yanındaki yatakta yatan bir teknisyenin tavsiyesine uyarak öğrenimini tamamlamak için tekniker okuluna girdi. Bu sıralarda, ilahi biçiminde şiirler yazıyordu. Kadınlara duyduğu ilgiyi yenemeyeceğini anlayınca din işlerini bıraktı. Basit kadınlarla küçük maceralar yaşadı. Aynı zamanda felsefeye de merak sarmıştı. Elinde kitabı, parklara gidiyor ve bu arada parka gelen kadınlarla ilgilenerek maceralarını sürdürmeye çalışıyordu. Kadınlardan bir iki küçük hastalık da kaptı. Ayrıca, onlara felsefeden bahsetmek fırsatını da bulamıyordu. Kadınlar arasında, güzel çirkin diye bir ayrım yapmaması başarısını kolaylaştırıyordu.

İşinde titizdi. Zevkli giyinmezdi. Fakat parka giderken muhakkak tıraş olur, temiz gömlek giyer ve ayakkabılarını boyatırdı. İçkiyi sevmekle birlikte, kadınlar yüzünden bu tutkusuna fazla para ayıramıyordu. Tekniker okulunu bitirdikten sonra girdiği ilk işte eline üç yüz kırk sekiz lira geçiyordu. Bir arkadaşıyla paylaştığı eve altmış beş lira kira veriyordu. (Eve bir kadınla geldiği zaman arkadaşının evde bulunmamasını sağlamak çok güç oluyordu.) İçki ve kadın için ayda en çok yüz yirmi lira ayırabiliyordu. Tutumlu olduğu için, bir yıl içinde üç yıllık kira fazlasını biriktirerek tek başına bir oda tutmayı başardı. Bu sıralarda kadınlara ilgisi biraz gevşediğinden, onlarla ilişkiyi altı ay kadar bütünüyle kesti. Kant'ın metodunu uyguluyordu.

Saçları beyazlaşmaya başlamıştı. Hem de sanatkârlar gibi şakakları kırlaşacağı yerde, saçlarının arkası beyazlaşıyordu. Uzun tereddütlerden sonra saçlarını boyamaya karar verdi. Bıyıklarının siyah çıkması da işini kolaylaştıracaktı. Yakışıklı olduğu söylenemezdi. Bir yıl beş ay süreyle saçlarını boyadı. Boyanın kötülüğü nedeniyle saçlarının birkaç gün içinde morlaşması üzerine vazgeçti. Sakalı sertti ve evde tıraş olamıyordu. Bu yüzden her ay altmış liraya yakın

berber parası veriyordu. Kadınlardan uzak durduğu süre içinde biriktirdiği parayla üç ay kadar barlara ve randevu-evlerine devam etti. (Saçlarını boyamaya bu devrede başlamıştı.) Barda tanıdığı bir kabadayıyla iki kere esrar içti: beğenmedi.

Dairede işe başladığının dördüncü yılında, yerini yeter derecede sağlamlaştırdığı gerekçesiyle daktilosunu ve notlarını daireye taşıdı ve üç kişiyle birlikte çalıştığı odada kitabını yazmaya başladı. Bu sırada -kitabına ilgisini kaybetmeden- çok genç kızlara düşkünlük gösterdi. Daireden çeşitli nedenlerle aldığı izinleri kız liselerinin kapısında geçirdi. Birkaç kız öğrenciyle de tanıştı (saçlarını boyadığı aynı devre). Onlarla platonik bir ilişki kurmayı tercih etti. Kızlardan birinin evlenme amacıyla ilişkilerini tehlikeli bir yola sürüklemek istemesi üzerine bu devreyi de kapadı.

Hayatında bir boşluk olduğunu hissediyordu. İlk defa intiharı ciddi olarak düşündü. Bunun üzerine felsefe çalışmalarına ara vererek mizah kitapları okumaya başladı. Hicivler ve taşlamalar yazdı. Bu sırada askerlik görevini yapan Selim Işık'la tanıştı. Uydurma hayat hikâyeleri düzenleyerek bir kitap yazma düşüncesini ona açıkladı. Sonra kitabı yazmaktan vazgeçti. Fakat Selim'in bu konuda teşebbüse geçmesi üzerine ona yardımcı oldu. Bu çalışmanın her ikisi için de bir yaşama gücü sağladığı söylenebilir. Felsefeyi ciddiye almayan bazı bölümlerini eleştirdiği bu eseri genel olarak onayladı. Çalışmanın, ilerde bastırılması düşüncesiyle, Süleyman Kargı'da kalması kararlaştırıldı. (Süleyman Kargı'nın edebi çevrelerle teması vardı.)

Birlikte, bir süre içki içtiler. Bu arada Selim'in, tanıdığı bir daktilo kıza karşı çekingen ve kararsız davranışını eleştirdi. Kızın evlenmeyi düşündüğünün anlaşılması üzerine Selim'e hak verdi. Kütüphane memuresi bir kızla tanıştı ve Selim'in itirazlarına rağmen onunla nişanlandı. Genç kız

Selim'e düşmanlık göstermedi. Fakat, alaycı bir tavır takındığı da gözden kaçmıyordu. Üniversitenin sanat tarihi bölümünden mezun olan kızı, Selim, belli etmeden bir iki kere imtihan etti ve sonucun olumsuz olduğunu Süleyman Kargı'ya bildirdi. Süleyman Kargı'nın bu yargıyı kabul etmemesi üzerine ilişkileri bir süre bozulur gibi oldu. Burada, Selim'in daha çok alınganlık gösterdiğini belirtmek gerekiyor. Ayrıca Süleyman Kargı'nın kıza, Selim'in yapmış olduğu çalışmadan bahsetmesi üzerine aralarında bir tartışma daha oldu. Süleyman Kargı, ara vermiş olduğu felsefe kitabının bir bölümünü yeniden yazmaya başladı. Selim, onun evlenmesini bekliyordu.

Bir gün Süleyman Kargı'nın evine gittiği zaman onun genç kıza bir mektup gönderdiğini ve bu mektupta evlenmekten vazgeçtiğini bildirdiğini öğrendi. Bu konu üzerinde o gün ve daha sonra hiç konuşmadılar. O günkü konuşmaları sırasında Süleyman Kargı, Selim'e, şarkılardan meydana gelen çalışmasını çok beğendiğini ve son zamanlarda sık sık okuduğunu söyledi. (Daha önce yapılan bir tartışmadan -nişanlı olduğu devrede- çalışmayı yer yer zayıf bulduğunu söylemişti.) Selim Işık da bu konuşmadan cesaret alarak, Süleyman Kargı'ya, giyimini beğenmediğini, elbiselerinin renginin ve dikişinin kötü olduğunu ve bozuk para cüzdanı taşımasını uygun bulmadığını açıkladı. Birlikte Selim'in terzisine giderek Süleyman Kargı'ya iki takım elbise ısmarladılar. O günden sonra Süleyman Kargı, bozuk paralarını bir süre pantalonunun kemeri hizasındaki üst küçük cebinde taşıdı. Fakat sonunda -Selim'in de rızasıyla- o cebine elini sokmanın güçlüklerini ileri sürerek aslan ağzı gibi açılıp kapanan bozuk para cüzdanını yeni baştan kullandı.

Bir gün Selim'e edebi ve felsefi bütün çalışmalarını durdurmayı teklif etti ve bir süre hiç yazmadılar. Bundan sonra Selim (Süleyman Kargı'nın onayıyla) şarkıların açıklama

bölümünü yazmaya başladı ve Süleyman Kargı'dan, bu yeni bölümü Süleyman Kargı yazmış gibi göstermesine izin vermesini istedi. Bu isteği kabul edildi.

Felsefi sistemlerin çokluğu ve kararsızlığı Süleyman Kargı'yı üzüyordu. Kitabını da bu nedenle yazıyordu; değişmeyen bir sistem bulmak istiyordu. Geleneklerin üstüne çıkmak ve yeni bir sistem bulmak için özellikle modern felsefe akımlarını inceliyordu. Matematik bilgisinin yetersizliğinden yakınıyordu. Selim, birlikte matematik çalışmalarını teklif etti. Kitaplar satın aldılar: yazın sıcağına aldırmadan çalışmaya başladılar. Selim'in modern matematiği bilmemesi nedeniyle bu çalışma kısa sürdü. Bir süre bıraktılar, sonra gene başladılar. Selim Işık, Süleyman Kargı için kütüphanelere gitti, notlar çıkardı. Bazen bir noktaya takılırdı ve saatlerce tartışırlardı. Sonunda kavga ederlerdi. Selim, bununla birlikte, bu çalışmalardan vazgeçmek istemiyordu; üniversitede anlamadan geçtiği birçok konuyu yeni yeni anladığını söylüyordu.

Dairede Süleyman Kargı'ya saygı gösteriyorlardı. Bir köşeye çekilip saatlerce kitabıyla uğraşması, onu memurların gözünde büyütüyordu. Felsefeyle geçirdiği saatlerde, çevresindeki konuşmaları, gürültüleri duymazdı. Akşamüzeri Selim uğrardı: aynı dairede çalışıyorlardı. Birlikte çıkarlar, gidip bir pastahaneye otururlardı. Orada, Selim'e o gün yazdıklarını okurdu. Sonra, birlikte Selim'in evine giderler ve Selim'in yazılarını okurlardı. Selim dairede yazmazdı. Süleyman Kargı, Selim'le birlikte büyük bir oyunun, hayat kadar büyük bir oyunun içinde olduklarını söylüyordu. Kimsenin bu oyuna karışmaya hakkı yoktu. Kimseyi bu oyunun içine almıyorlardı. Gerçeklerin de bozmasına izin verilmediği düzenli bir oyundu bu. Gerçeklerle uyuşmadığı oranda güç kazanan bir oyun. Gerçekleri kötü bir biçimde taklit edecekleri yerde, hiçbir değer yargısının karışmadığı bir düzen ruhlarını geliştiriyorlardı. Hırslardan ve kıskanma-

lardan uzak hayatın içinde ve onun çirkinliklerine meydan okuyan bir davranıştı bu. Göze çarpmadan yaşıyorlardı. Bir tek kişi bile bu düzeni bozabilirdi. Bu düzenin dışındaki insanlara bu düzenden hiç söz açmıyorlardı. Bu konuda aralarında konuşmadan anlaşmışlardı. Bundan bahsetmek bile düzenlerini zedeleyebilirdi. Öyle bir dünyada yaşıyorlardı ki iki insanın yaklaşmasının, bir noktada buluşmasının hemen hiç mümkünü yoktu. Bu bakımdan, bu değerli yaşayışın korunması gerekiyordu. Aralarında, kelimeleştiremedikleri düşüncelerin var olduğuna inanıyorlardı. Bu inanç, sonsuz bir hoşgörüyü geliştiriyordu. Süleyman Kargı, Selim'in terzisine diktirdiği elbiseleri çok dar bulduğu halde giyiyordu. Selim Işık da, Süleyman Kargı'nın titizliğiyle alay ettiği halde, yemekten sonra bulaşıkları -Süleyman'ın evinde- hemen mutfağa götürüyor ve yıkanmasına yardım ediyordu. Dostluk kelimesinden bile bahsetmeye korkuyorlardı. Meyhanede içerlerken Süleyman Kargı, Selim'e sormadan, Selim'in sevdiği mezeleri ısmarlıyordu. Bu davranışın da ne resmi çekilebilir, ne de yazısı yazılabilirdi. Selim fazla içtiği zaman Süleyman Kargı koruyuculuk taslamıyordu ona. Bununla birlikte Selim, sarhoşluğun etkisiyle, içki içtiği için Süleyman'ın kendisine baskı yaptığından yakınıyordu. Kaldırımlara oturup Süleyman'ı zor durumlarda bırakıyordu. Ertesi gün de hepsini bilerek yaptığını, hepsini Süleyman'a inat yaptığını, ayık olsa da yapacağını söyleyerek övünüyordu. Süleyman da, dur şimdi diyordu, dur şimdi; onu bırak da bugün yazdığım sayfayı dinle.

Yazın sonunda askerliği biten Selim Işık şehirden ayrıldı. Süleyman Kargı'yı bir daha görmedi. Fakat istediği zaman onu yerinde bulacağını biliyordu. Süleyman Kargı ona bir iki mektup yazdı: yaşadığı şehrin ve kendisinin tatsızlığından bahsetti. Kendini beğenmiyordu. Gittikçe kendisinde daha çok kusurlar buluyordu. Böbrekleri ağrıyordu. Hasta-

neye yatması gerekiyordu. Kadınlarla buluşmaktan artık hoşlanmıyordu. Ve saçlarını boyamak istemiyordu. Selim'in şarkılarını okuyor ve gene beğeniyordu. Yeni bir salata yapmasını öğrenmişti. Her gün salata yiyordu. Doktorlar içkiyi yasak etmişlerdi. Zaten canı istemiyordu. Kendini evde kalmış bir kıza benzetiyordu. Dükkânlarda satıcılarla kavga ediyordu. Bozuk para çantası kullanma huyundan bir türlü vazgeçemiyordu.

Süleyman Kargı, bu satırların yazarına göre, hiçbir zaman kendine ihanet etmedi ve gene bu satırların yazarının her zaman saygısını kazandı. Bu satırların yazarı kendinde küçük bir yaşama gücü bulsaydı, Süleyman Kargı'ya giderek ona saygılar sunardı. Onun, düzenini sürdürmesini ve varlığını korumasını bütün kalbiyle diler.

Süleyman Kargı'yı araya sokarak, kendimi yumuşatmaya çalışıyorum. Dokunulmadık bir hatıra, kirletilmedik bir hayal bırakmadan her şeye saldırıyorum can kaygısıyla. Süleyman Kargı'yla aramızdaki sessiz anlaşmayı da bozdum sonunda. Bu gidişle haysiyetimi bütünüyle kaybedeceğim. Hiçbirinin beni kurtaramadığını gördüğüm halde, kutsal saydığım bütün değerleri birer birer yok ediyorum. Bu deftere başladığımdan beri, çeşitli maskaralıklarla kendimi kendi gözümde küçülterek durumu gitikçe bir çıkmazın içine sokuyorum. Bütün hayatım boyunca denediğim ve faydasını görmediğim usullerle, onlara tekrar tekrar başvurarak her gün beynimi biraz daha boşaltıyorum, hafifletiyorum. Bu nedenle, kafatasımı bir duvara çarpınca kırılıp dağılacak cam bir küre gibi hissediyorum.

Bir an önce bitirmeliyim bu işi. Çok gürültü çıkarmadan son vermeliyim bu gidişe. İşin içine Günseli'yi de karıştırmadan, ona duyduğum saygıyı da kaybetmeden davranmalıyım.

Ayrıca, Günseli'yi düşünerek işimi zorlaştırmamalıyım. "Düşünce: kara. El: yatkın. Zehir: gerektiği gibi. Zaman: uygun. Tam mevsimi; gören yok. Ey tabancalı adam! Bitir işini."

Adımların yaklaştığını duyuyorum. Kapıyı açıp her an içeri girebilir. Elinde tabanca olduğunu biliyorum. O elini cebine atıp, çıkarmadan biliyorum. Elimi, ayağımı yerinde hissediyorum. Kapıyı araladığı zaman hazır olmalıyım. Kendimi kaybetmemeliyim. Bir trajedi havası vermemeliyim. Krilov gibi döneklik etmemeliyim. Bu, daha öncekilere benzemez. Hata yapmamalıyım. Hayatımda ilk defa bir kesinlik ve bütünlük göstermeliyim.

Son sözü söylemeliyim. Eski sözlerim gibi kalabalık ve boşuna olmamalı.

Bu defteri Günseli'ye göndereceğim. Durumumu öğrenirse boş yere üzülmez.

Bu gece iyi uyumaya çalışacağım. Yarın sabah bu defteri bitireceğim. Ondan sonra, benim için artık kimse kötü düşünemeyecek.

Bu defteri bir temenniyle, gerçekleştireceğim bir temenniyle kapatacağım.

30 Nisan

SELİM IŞIK: 19...'de N. kasabasında doğdu. Babası memurdu. Annesi lise mezunuydu. Doğduğu sırada kasabada elektrik yoktu. Gaz lambası ışığında, sabaha karşı dünyaya

geldi. Bir yaşına kadar, yalnız ana sütüyle beslendi. Dört yaşında tayyareci elbisesi giydi ve üç tekerlekli bisiklete bindi. Geçirdiği ağır bir hastalıktan sonra şişmanladı. Canı sıkıldıkça, evlerinin önündeki köprünün üstünden dereye taşlar attı. Babasının dairesindeki Hüseyin Bey, ona vapur resimleri çizdi. Altı yaşında büyük şehre gitmek üzere vapurla yola çıktı. Vapurda, yalandan gazete satarak, yolcuların sevgisini kazandı. Denizden korktu. Aynı yıl, ilk seyrettiği Lorel-Hardi filmiyle sinemaya başladı. Bu arada, attan, arıdan ve horozdan korktu. Gemici elbisesini, tayyareci elbisesinden daha çok sevmeye başladı. Etin kilosunun otuz beş kuruş olduğunu öğrendi ve bir daha unutmadı. Anasının kuzusu olduğu gerekçesiyle, mahalle çocuklarının alaylarıyla karşılaştı. Onların horozdan korkmadıklarını görünce hayranlığını gizleyemedi ve alaylarına rağmen aralarına karışmaya çalıştı. Güneşe bakarken daima gözlerini kısardı. Bu yüzden, o çağlarında çekilen fotoğrafları iyi çıkmadı. Ayrıca, bazı fotoğraflarda, kenarda kaldığı için yüzünün ancak yarısı görünür. İki yaşında geçirdiği sıtmanın etkisiyle hızlı koşamadığı için saklambaç oyunlarında sık sık ebe olmaktan kurtulamadı. Bu ebeyle onu dünyaya getiren ebe arasındaki ilişkiyi bir türlü bulamadı.

Okula gittiği yıl da öğrenciyle öğlenciyi karıştırdı. Öğretmenini sevmedi. Koşmaca oynamadı ve yutturmaca oyunlarını genellikle kaybetti. Bünyesinin zayıf olduğu ileri sürülerek, ortaokulu bitirinceye kadar annesi tarafından yün fanila giydirildi ve muska takıldı. Karıncaları ezmenin günah olduğu söylendiğinden karıncayı incitmemeye çalıştı. Boyu uzun olduğu için sınıfın arka sıralarına oturtuldu: gevezeliğe alıştı ve çok konuştu. Öğretmeni ona "çenesi düşük" dedi. Çok manzume ezberledi. Bayrak törenlerini sevdi. Takımlardan Galatasaray'ı tuttu. Tuttuğu takımın ilk maçını on bir yaşında görebildi. Macun, halka ve leblebi şekerini

sevdi; elma şekerinden hoşlanmadı. Babasının tabancasının çalındığı gün rahatladı. Tabancadan çok korkuyordu. Çok kurşun asker kırdı. Babasının daireden getirdiği resmî başlıklı kâğıtlara tahrir vazifesi yaptığı için hocası tarafından azarlandı. Çocuk dergileri ve Çocuk Saati -radyoda- dışında bir eğlencesi yoktu. Model uçak yaparken kalın ve ince eğeleri iyi kullanarak pervaneyi düzgün bir şekilde bitirdiği halde, gövdeyi tutturamadı. Yapılan yarışmada derece alamadı. Aynı çağlarda, erik, kayısı, çağla ve bademi birbirine karıştırıyordu. Oturdukları apartmanın arka bahçesindeki bir ağacın bu meyvelerden hangisini verdiğini bilmiyordu. Yıllar sonra, aynı apartmanı ziyaret ederek bu hususu öğrenmek istediği zaman, bahçeye dükkânlar yapılmış olduğunu ve dolayısıyla, adını bilmediği ağacın yerinde bulunmadığını üzülerek gördü.

Siyah karıncaları seviyor, kırmızı karıncalarıysa, sınıfın en haylaz ve yaşça en büyük kırmızı saçlı ve model uçak yarışması birincisi Ayhan'a benzedikleri için çok hain buluyordu. (Ayrıca, kırmızı karıncaların insanı ısırdığı söyleniyordu.) Belki de bu karıncaları ezmek günah değildi. Bir de şimşekten korkuyordu. Yağmurlu havalarda pencerenin önünde durup dışarısını seyrederken -yağmurun kaldırımlara düşüşünü ve kaldırım taşlarının dibinde akıp gitmesini seyretmekten hoşlanıyordu- bir şimşek görünce korkuyla geri çekiliyor ve Saffet Ağabeyinin alaylarına hedef oluyordu. Saffet ona, geri çekilmekle şimşekten kaçılamayacağını anlatmaya çalışıyordu boş yere. Korku, mantıktan anlamıyordu. Saffet Ağabeyinden de korkuyordu. Gene de onun sözlerini dinlemiyordu. Günahlarının sayısı gittikçe artıyordu.

Hiç kitabı yoktu. Okumak ve ansiklopedileri karıştırarak ev ödevi hazırlamak için genel kitaplığa gidiyordu. Henüz ilkokul öğrencisi olduğu için, aksi ve topal kütüphaneci

ona roman vermiyordu. Bu beyaz sakallı ihtiyar, yalnız ona değil, imtihan zamanlarında, derslerine çalışmazlar diye, lise öğrencilerine bile roman vermiyordu. Ayrıca, ahlak bozucu olduğunu ileri sürdüğü Pitigrilli adlı bir yazarı, tatil aylarında bile öğrenciye okutmuyordu. Selim'e yalnız çocuk ansiklopedisi veriyordu. Selim'in ortaokula geçtiği yaz bu aksi memur izne çıktı ve Selim bütün Pitigrilli'leri bir solukta okudu. Memur izinden dönünce, bu meseleyi kurcalamasından korkan Selim, iki ay kütüphaneye uğramadı.

Kapıcıları genç ve iyi kalpli bir adamdı. Penceresiz bir odada gündüzleri de ışık yakarak oturuyordu. Yazın bu oda çok sıcak olduğu için bahçede kimsenin kullanmadığı çamaşırlıkta yatıyordu. Saklambaç yerleri olan bu odalar, Selim'in hafızasında önemli yer tuttu. Komşunun kızıyla kapıcı odasının yanındaki kömürlüklerin karanlık koridoruna saklandıkları gün, Selim, karanlıkta kızı görmemiş gibi yaparak hafifçe göğsüne dokunmuştu. Ayhan bu olay dolayısıyla Selim'e çok baskı yapmıştı. Selim'in kıza kötü şeyler yaptığını ileri sürerek, olayı kızın annesine anlatmakla tehdit etmişti. Sabri bu olayda tarafsız kalmıştı. Sonra, Selim, Ayhan ve Sabri çok iyi arkadaş oldular ve yıllar sonra birlikte hayvanat bahçesine gittiler ve gizlice yanlarında götürdükleri iki şişe birayı ağaçların altında içtiler; Sabri domatesleri doğrarken bıçakla elini kesti ve o gün olmadık şeylere çok güldüler.

Apartmanın karşısındaki berber, Selim'le alay ediyordu. Onu çok süt kuzusu buluyordu. Berber kalfası Muzaffer'i de kekeme olduğu için durmadan konuşturuyorlardı: böylece kekemeliği geçermiş. Bütün mahalle dedikodusunu yapıyorlardı. Selim'in bu korkaklıkla hayatta başarıya ulaşmasının zor olacağını söylüyorlardı. Ayrıca, Arif Beyin, baldızıyla gizli bir ilişki kurduğunu -Selim, Arif Beyden roman alıyordu- Yahudi kadının kocasını yatak odasına kilitleye-

rek başkalarıyla gezip tozduğunu, Saffet'in babasının, kızını odunla dövdüğünü anlatıyorlardı. Selim, bu anlatılanlara inanmıyordu. Hizmetçi Gülsüm'ün masalları gibi uydurma geliyordu bu sözler. Bütün bu insanları Selim, berberlerden daha iyi tanıyordu: evlerine girip çıkıyordu. Bilinecek bir olay olsa önce Selim'in haberi olması gerekirdi. Sen dersine çalış, daha bunları öğrenecek yaşta değilsin, diyorlardı. Muzaffer, ilkokulu zor bitirmişti. Selim'den birkaç yaş büyüktü. O, hayata atılmış olduğu için konuşabilir diyorlardı. Muzaffer saçlarını uzatıp arkaya bile tarıyordu. Selim'in saçlarınıysa, bütün itirazlarına rağmen hiçbir tarafa taranmayacak kadar kısa kesiyorlardı. Selim, tıraş olmadığı zamanlarda berbere giderek karikatür dergileri okuyordu. Dükkânın sahibi olan bıyıklı berber değil de, onun yanındaki koltukta çalışan şişman Osman Bey, Selim'e, okumadığı dergileri ayırıyordu. Genellikle, bu çocuk büyük adam olacak gibi sözler dolaşıyordu ortada. Ne olacağını kimse söyleyemiyordu; fakat büyük olacağı hususunda herkes birleşiyordu. Muzaffer'in, ancak iyi bir berber olacağı, daha üstün başarılara ulaşacağı belli oluyor, diyorlardı. Selim bu sözleri anlamıyordu. Birlikte oturup, her meselenin yorumunu birlikte yaptıkları bu insanların dışında düşünemiyordu kendini. Görünüşte, onların üstünde olan bir durumu yoktu. Daha saçını bile istediği gibi kesmiyorlardı. Selim, elle tutulur, yakın başarılar istiyordu. Onu, hayatın kötü yanlarından korumalarına dayanamıyordu: saçlarını uzatırsa, hemen baştan mı çıkacaktı sanki?

Hizmetçi kaçmış, bir hafta sonra ağlayarak geri dönmüştü. Hayata atılmak tehlikelerle doluydu. Muzaffer'in sivilceleri için berberlerin hazırladıkları ilaç bir fayda vermemişti; yeni kapıcıdan kimse memnun değildi. Kapıcı odasına gitmek artık Selim'in içinden gelmiyordu. Oysa bu adamın daha becerikli olduğu görülüyordu: odasının duvarına astığı,

siyah bir kılıfın içindeki sazı çalıyordu. Muzaffer sakal tıraşı olmaya başlamıştı: kendisine şimdilik ustura kullanmaması ve makineyle -Selim'in saçlarını kırptıkları sivri dişli makine- kesmesini tavsiye ediyorlardı. Selim'in canı büyük adam olmak istemiyordu. Seyyar satıcılar bile Selim'i pek güzel aldatıyorlardı. Pazarlık edemiyordu.

Zeytinin kilosu seksen kuruşa çıkmıştı. Evde huzursuzluk vardı. Sabri kızlarla dolaşmaya başlamıştı. Selim'e cinsel öğütler veriyordu. Sabri üç dersten ikmale kalmıştı; onu ikmale bırakan matematik hocasını bir öğrenci bıçaklamıştı. Bütün olaylar uzakta oluyordu. Selim büyük adam olamayacağını hissediyordu. Belki Türkiye savaşa girerse, Selim'in büyük adam olma meselesi unutulur ve Selim de bu kadar insana karşı mahcup olmazdı. Kimse, ağır savaş yılları içinde yetişen bir çocuğu, büyük adam olamadı diye suçlayamazdı. Selim, büyük adam olmaktan kurtulmak için, ağır bir hastalık bile geçirmeyi düşünmüştü. Ne yazık: hastalık, her istendiği anda gelmiyordu. Oysa, afişlerde korkunç hastalıklardan bahsediliyor, mikropların ve mikrop taşıyıcı böceklerin resimleri -Selim'in iki misli kocaman böceklerdi bunlar- duvarlara asılıyordu. Bu böcekler Selim'in rüyalarına giriyordu. Annesi de başında bit bulmuştu. Saçları daha kısa kesildi. Muzaffer'in eline makası vermişlerdi artık. Selim'in saçının kesilmesini bazen ona teslim ediyorlardı. Yakında kalfalık imtihanına girecekti. Onun da, üzerinde fotoğrafı yapışık ehliyetnamesi, pek yakında öteki berberlerinkinin yanına asılacaktı: makas resimleriyle süslü bir diploma. Oysa, Selim'in ilkokul diplomasını da elinden almışlardı: ortaokula kayıt için gerekliymiş.

Diplomada "pekiyi" bir şey ifade etmiyordu. Dişçinin haylaz oğlunun diplomasında bile hepsi "pekiyi" idi. Birinciliği de Mansur'a kaptırmıştı. Berber Osman Almanları tutuyordu. Onların bizim dostumuz olduklarını söylüyordu.

Alt katta oturan Kafkas göçmeni Aziz Bey, Rusların elinden çektiklerini anlatıyordu. Yerli kurşunkalemler boyuna kırılıyordu. Daha iki satır yazmadan kalem bitiyordu. Alman kalemleri gelmiyordu. Tutum haftası düzenleniyordu; yerli mallar haftası düzenleniyordu. Bol bol incir üzüm yeniyordu. Ortaokulda her derse ayrı öğretmen geliyordu. Öğretmenim denilmesine sinirleniyorlardı. Hocam, denilmesini istiyorlardı.

Selim'in en küçük olaylarda yüreği ağzına geliyordu. Hocalardan korkuyordu. Fizikçi, tarihçi deyimlerinden ürküyordu. Müzikçiden çekiniyordu. Not tutulmaya başlanmıştı.

Orta ikide Türkçeciyi sevdi. Yeni şairlerden şiirler ezberletiyordu. Savaşın kötü bir şey olduğunu aşılamaya çalışıyordu öğrencilerine. Müzikçi kadın sivri burunlu ayakkabılarıyla çocukları tekmeliyordu. Ona, "evde kalmış" deniyordu. Bazı çocuklar, kısa pantalonlarının altına, derilerinin üstüne kopyalar yazıyorlardı. Selim'in yakın bir arkadaşı yoktu sınıfta. Sabri başka bir ortaokula gidiyordu. Ona uzun pantalon giydiriyorlardı. Oysa Selim'in boyu Sabri'den uzundu.

Erol'un evine gitmeye başladı. Onunla dergi çıkardılar evde. Başka dergilerden resim ve yazılar kopya ederek bir kartonun üstüne yapıştırdılar. Erol'un annesinin verdiği yemekler az ve kötüydü. Para biriktirdikleri, bir ev satın alacakları söyleniyordu.

Bisiklete binmesini öğrendi: yalnız, yokuş yukarı çıkamıyordu. Sonunda onu da öğrendi. Sabri'yle birlikte ehliyet aldılar. Babası Selim'e bisiklet almadı. Sabri'nin babası zaten fakirdi. Sabri'nin ağabeyi yazın çalışarak bir bisiklet aldı kendine: onun bisikletine bindiler. Ama her gün istenmiyordu ki.

Selim, edebiyatı seviyordu. Sevdiği Türkçecinin yerine gelen hoca -Türkçecinin hakkında takibat yapılmış deni-

yordu- Selim'in tahrir vazifesini beğenmedi ve bu vazifeyi okuyup yanlışlarını bir bir düzelterek onu bütün sınıfın içinde rezil etti. Selim bu olayı hiç unutamadı. Bu adam kötü şiirler yazıyordu. Bunu bilmek bile Selim'i teselli etmedi. Esas Türkçeci geldi bir ay sonra. Takibattan kurtulmuş olmalıydı. Selim'in yazdığı bir hikâye taslağını beğendi ve Selim'i iftihar listesine aday gösterdi. Bununla birlikte Selim, bir daha hiç hikâye yazmadı.

Babası imam olan bir öğrencinin etkisiyle eski yazıyı öğrenmeye başladı ve yarıda bıraktı. İmamın oğluyla bahçede dolaşırlar ve Eski Türkçe kelime yarışması yaparlardı. Selim kaybederdi. Bu çocuk, evde yere bağdaş kurarak oturur ve hiç kravat takmazdı. Bıyıkları da Selim'inkinden önce çıkmaya başlamıştı. Fakat bu duruma aldırmıyor ve bıyıklarıyla övünmeyi aklından geçirmiyordu. Kalın ve boğuk bir sesi vardı. Sınıfta Selim'den başka kimseyle konuşmazdı. Arkadaşlıkları uzun sürmedi. Onunla arkadaşlığı kimsenin dikkatini çekmiyordu. Kimse ilgilenmiyordu bu çocukla sınıfta. Oysa Selim bu çocuğu çok önemsiyordu. Gene de çocuktan sıkıldı. Eski Türkçe kelime öğrenmekten de vazgeçti.

Selim, ortaokulda sevilen bir öğrenci değildi. Kimse artık onun büyük adam olacağını söylemiyordu. Galiba büyük adam olma süresini geçirmişti. Okula her gidişinde yüreği çarpıyor, başına kötü bir olayın geleceği endişesiyle titriyordu. Geceleri yatakta terliyordu. Çok zayıflamıştı. Uyumadan önce şişmanlamak için dua ediyordu yatakta. Elleri terlediği için bütün kitapları, defterleri kirleniyordu, elbiseleri lekeleniyordu. Dalgınlığı ve dağınıklığı nedeniyle cepleri sökülüyor, pantalonu yırtılıyor, defterlerini düşürüyor, kalemlerini kaybediyordu. Saçları uzadığı halde, çok sert olduğu için bir türlü Muzaffer gibi arkaya yatıramıyordu. Bir de sakal tıraşı derdi çıkmıştı başına. Yüzünü kesiyordu: si-

vilceleri çıkıyordu Muzaffer gibi. Berberlerin tavsiyeleri Selim'e de iyi gelmiyordu bu konuda. Uzun pantalonun da bir hayrını görmemişti. Yağmurda paçaları çamur içinde kalıyordu. Saçlarını kestiriyordu, tırnakları uzuyordu; sakal tıraşı oluyordu, yıkanması gerekecek kadar kirlenmiş oluyordu. Hiçbirine yetişemiyordu. Hepsini bitirince de giyecek temiz gömlek bulamıyordu. Bütün arkadaşları bu kadar işi bir arada aksatmadan nasıl yapıyorlardı?

Askerliğini yaparken Süleyman Kargı'yla tanıştı. Ütüsüz elbiseleri ve gevşek davranışları yüzünden subaylardan çok söz işitti. Askerlik bitince gene açıkta kaldı. Kimse ona sahip çıkmadı. Kimse onun üstüne düşmedi. Üstüne düşülmesinden çok hoşlanırdı. Bilemediler.

Bütün hayatınca konuştu. Sonunda tutunamayanlar diye bir söz çıkarabildi ortaya: bir tek kelime. Çoğul bir kelime. Unutamadığı bazı insanları birleştiren bir kelime. Bu sefer, düşüncesini Süleyman Kargı'dan başkasına açıklamadı. Süleyman da kimseye söylemedi. Bütün hayatınca tutunamayanlardan kaçtığını sezer gibi oldu. Kendisine de bulaşmalarından korktuğunu anladı. Onlara yapmış olduğu bu haksızlığın ıstırabıyla kıvrandı. Onların gerçek temsilcisi olmak için eline çok fırsat geçmiş olduğunu ve bu fırsatları kaçırdığını anladı. Bu düşüncelerinden de kaçmaya çalıştı. Bütün hayatınca düşüncelerinden kaçmıştı. Son olarak odasına sığındı. Kapıyı kapattı. Sesleri duymaz, görüntüleri görmez oldu. Yemek yemez, içki içmez oldu. Dostundan kaçar, düşmanını bilmez oldu. Sığındığı son yerde de onu buldular. Yerini tespit ettiler. Bütün tanıklar dinlendi. Savunmalar alındı. Gereği düşünüldü. Hiçbir etki altında kalmadan bağımsız olarak karar verildi. Adam kapıyı açtı, içeri girdi ve tabancasını çıkararak ateş etti.

21

Hava kararmak üzereydi. Güzel bir gün sona eriyordu. Turgut, oturduğu yerden kalktı. Terden sırtına yapışmış olan gömleğini çıkardı. Derin bir nefes aldı. Arabanın çevresinde geniş adımlarla dolaştı. Neredesin Olric? Ona her zamankinden daha çok ihtiyacı olduğunu hissediyordu. Birlikte arabaya bindiler. Yokuşu ağır ağır inerek yol kavşağına geldiler. Yollarına devam ettiler.

Bir kasabaya varınca durdular. Turgut, bir otele eşyasını bıraktı. Yemek yedi ve yemekten sonra hemen otele dönerek odasına çekildi. Bir süre pencereden sokağı seyretti. Uzaktaki büyük şehrini uzun zaman göremeyeceğini düşündü. Selim'in Beşiktaş'ta gitmek istediği meyhanenin özlemini duydu. Selim'i hiç tanımamışlardı bu insanlar. Hiç olmazsa cenazesine gelseydiler. Bilseydim hepsine haber verirdim. Bir teşkilatımız, bir lokalimiz yok ki bir araya gelelim. Bu ülkenin belini dağınıklık büküyor. Belki Beşiktaş'taki meyhanedekilerden biri Selim'i yolundan döndürebilirdi. Koltuğa oturdu. Selim'in defterlerini eline aldı. Selim'in öldüğünü anlamıştı sonunda. Anlamak başka şey, kabul etmek başka. Hayatını sağa sola dağıttın be Selim! Bir bu defterler kaldı. Hiç olmazsa şarkılar da yanımda olsaydı. Selim'i bir derleyip toparlamak gerekmez mi?

Yatağa uzandı ve Süleyman Kargı'ya bir mektup yazdı. Mektupta, Selim'i seven bir insan olarak ona ait birkaç parça yazının kendisinde de bulunmasını istediğini; uzun bir yolculuğa çıktığı şu sırada kendi oluşumu bakımından da bu parçaların ifade etmekte güçlük çektiği bir önemi olduğunu; özellikle şarkıların bir bakıma bundan sonraki hayatını düzenlemekte çok yararı olacağını; düşünmeye başladığı şu sırada bu şarkıların belki kendisi de farketmeden Selim'le ortak bir biçime varmasının sağlanmasında önemli bir yer tutacağını; şimdiye kadar bilemediği ve kendisinin

de yok saymasına rağmen bazı etkilerin yıllardan beri içinde biriktiğini ve bu şarkıların eline geçmesiyle hayatında ilk defa kendine özgü bir tutuma kavuşabilmek için cesaretli adımlar atabileceğini; aynı zamanda, Selim'le hazırladıkları bazı notları -ki bunları da yanına almadan edememişti ve artık yanından ayırmayacaktı- bu şarkılarla karşılaştırarak bazı sonuçlara varmayı ümit ettiğini; Selim o zamanlar yani Turgut'la bunları yazdığı sırada kendini açıklama cesaretini bulmuş olsaydı belki de bugün durumun çok değişik olacağını; Selim'in bu anlayışı kendisinden beklediğini ve ne yazık ki bunu çok geç sezdiğini ve o zaman da artık geriye dönme imkânının kalmamış olduğunu anladığını ve bu nedenle çekingen davrandığını; aralarındaki ilişki biçiminin her ikisinin de bu yöndeki gelişimini engellediğini ve aslında birçok insanın arkadaşlığa yanlış bir noktadan başladıklarını ve bu nedenle gittikçe çıkmaza sürüklendiklerini ve ilk adımı yanlış attıkları için geri dönmenin iki tarafa da zor geldiğini; herkesin ilk adımın atılmasını karşısındakinden beklemesinin gerginliği içinde muhakkak hata yaptığını; insanın değişmeye karşı gösterdiği tepkinin bu hatada payı olduğunu; Süleyman Kargı da kendisini yoklarsa, onun gibi bir bakıma Selim'e ilgisiz olduğunu göreceğini; bu kısa araştırması sırasında hiçbir şey öğrenmediyse bir cümlenin, bir bakışın, yerinde atılmış bir tek adımın insan hayatında olumsuz ya da olumlu birçok ihtimale yol açtığını gördüğünü; ona fırsat verirse, yani şarkıları yollamak ve bu konuda bazı noktaları aydınlatmak isterse, yaşayışı ve düşüncesiyle bu ilgiye layık olduğunu göstereceğini; bir taşra kasabasının soğuk bir otel odasında oturup düşünürken geleceğini bağladığı bazı belgelerin önemine anlayış göstermesini ondan beklediğini; ilk bakışta anlaşılmaz gibi görünen bu hareketine uzun yorumlara kaçmadan anlayış gösterirse, bu çıplak odada beklemesinin bir anlam

kazanacağını; onunla ilgilenmesini, bu odada durup dinlenmeden beklemekle sağlamaya çalışacağını; gerekirse günlerce, hatta aylarca bekleyeceğini; buna kararlı olduğunu; her şeyi düşündüğünü; hayatını yenilemek isteyen ve Selim'in dostu olan birine Selim'in bir zamanlar çok sevgi göstermiş olduğu bir arkadaşının yardım edeceğine inandığını; Selim'e göstermiş olduğu çekingen ilgi yüzünden bugün çok ıstırap çektiğini ve ona da aynı çekingenliği göstererek bir daha aynı hataya düşmeyeceğini; bu nedenle her şeyi açıkça yazdığını; ilişkilerinin birkaç saatlik bir görüşmeden ibaret olmasına rağmen şiddetli ve yoğun bir süre olması nedeniyle içinden şu anda geçenleri büyük bir içtenlikle ve bütün karmaşıklığıyla olduğu gibi ifade etmekte sakınca görmediğini; kendini olduğu gibi ortaya koyduğunu; bundan sonra istemesini bilmeye çalışacağını, bu mektubu beğenmese de onu bozkırın ortasında sonsuz bir beklemenin içinde bırakmamasını ondan beklediğini; hataları olmuşsa bunları da açıkça belirtmesini, fakat onu ilgisizliğe mahkûm etmeye hakkı olmadığını; bu mektubun belki onun zevkine uygun olmayacağını tahmin ettiğini ya da bunu mümkün gördüğünü; ne var ki artık dönülmesi imkânsız bir yola girdiği için en küçük bir ilgisizliğin bile onun için kötü sonuçlar doğuracağını; muhakkak ona yazması gerektiğini; mektubunu beklediğini; aydınlatılmaya ihtiyacı olduğunu belirtti.

Sabah uyandığı zaman mektubu tekrar okumadan hemen zarfladı ve gönderdi. Ve mektubu kutuya attığı andan itibaren de beklemeye başladı. Bekleyiş günlerce sürdü. Kendine önemsiz işler bularak oyalanmaya çalıştı. Kasabanın tarihî yerlerini gezerek resimler yaptı. Belediye reisini ziyaret ederek tarihçi oduğunu söyledi. Kasabanın tarihini inceleyerek bir tez hazırlayacağını anlattı ve gereken kolaylığın gösterilmesini rica etti. Aynı zamanda sosyolojik etüdler de yaptı-

ğını belirterek kendisine kasaba hakkında bilgi verilmesini istedi. Kendisine çok kolaylık gösterildi. İlgili memurlar emrine tahsis edildi. Genç bir mimardan, kasabanın imar planı hakkında geniş izahat aldı. Merkezdeki tanıdıklarıyla görüşerek kasabanın gelişmesi için çalışmaya söz verdi. Teknik konuları, hele mühendislikle ilgili olanlarını kolaylıkla kavraması ilgili memurların hayranlığını uyandırdı. Günün büyük bir kısmını da odasında çalışarak geçiriyordu. Belediye reisi çalışmalarını görmek istedi, izahat rica etti. Tezin anahatlarını belirten önsözünü birkaç güne kadar tamamlayacağını bildirerek biraz müsaade rica etti.

Süleyman Kargı'nın düzgün bir paket içinde yolladığı şiir geldi. Üzerinde yalnız, "başarı dilekleriyle" yazısı vardı. O sırada belediye reisinin odasında sohbet ediyorlardı. Postacı zarfı uzattı. Turgut, profesörden beklediği bilginin geldiğini söyleyerek odasında çalışmak üzere izin istedi. Birkaç gün sonra Turgut, belediye reisini tekrar ziyaret ederek merkeze gitmesi gerektiğini ve birkaç güne kadar döneceğini bildirdi. Yardımlarından dolayı teşekkür etti ve bir sabah erkenden yola çıktı.

Öğle üzeri bir kahvenin önünde durdu. Büyük bir çay ısmarladı ve belediye reisinin karısının yaptığı yolluğu yedi. Onu pek sevmişlerdi. Yemekten sonra yola çıktı ve akşama kadar durmadan yol aldı. Geceyi bir kasaba otelinde geçirdi. Ertesi gün, akşamüzeri anayola yakın bir motelin önünde durdu. Motel, bir tepenin eteğinde, bozkırın ortasında yalnız bir yapıydı.

Motelde günlerce kaldı. Kaç gün kaldığını bilmiyordu. Takvime bakmıyor, gazete okumuyordu. Sabahtan akşama kadar yazıyordu. Akşam yemeğinden önce bozkıra çıkıyor, dolaşıyordu. Bazen, bir ağacın altında, tepedeki bir kayanın yanında duruyor, yüksek sesle Olric'le konuşuyordu. Yüksek sesle konuşma ihtiyacı, onu akşama kadar rahatsız edi-

yor ve bu gezintileri sabırsızlıkla bekliyordu. Onunla her şeyden bahsediyorlardı. Tabiattan, bozkırın -güneş batarken- güzelliğinden, arılardan, karıncalardan, moteldeki yemeklerin her zaman iyi çıkmadığından, yazdıklarından, yazarken karşılaştığı güçlüklerden, dünyaya boş verdiklerinden, motel binasının çirkinliğinden, güzel kadınlardan, artık çok uzakta kalan büyük şehirden, denizden, okuduğu kitaplardan, yabancı dil öğrenmenin gerekliliğinden, sonlarının ne olacağından ve daha birçok şeyden konuşuyorlardı. Sonra, yavaş yavaş dönüyorlar konuşmaları hüzünlü sona ermişse, motel sahibinden bir iki kadeh içki rica ediyorlardı. Sonra, bir gün, moteli de bıraktılar: yollarına devam ettiler. Trenin uğradığı bir şehre geldiler. Turgut bankaya uğrayarak bütün parasını çekti. Arabasını şehirde bir sokağın köşesinde bıraktı. Eşyasını, yeni satın aldığı bir bavula doldurdu ve trene bindiler.

İkinci mevki bilet almışlardı. Olric'e bilet alınmıyordu. Tren hareket ederken başlarını geriye çevirmediler: arkalarına bakmadılar. Yalnız, kompartımandaki yolculardan biri: "Uğurlar olsun," dedi. Yanlarına biraz yiyecek almışlardı. Artık, vagon-restorana gidemezlerdi. İdareli olmak gerekiyordu. Bir süre -belki çok uzun bir süre- çatal bıçak gürültüsüne hasret kalacaklardı. Turgut restoranda, beyaz peynirle votkasını içemeyecekti. Pencerenin yanında bir yer almışlardı. Tarlada çalışan bir iki çocuk el salladı onlara. Onlar da mukabele ettiler. Artık her ilgiye karşılık göstereceğim Olric: tarladaki çocukların elbette bir bildikleri var ki el salladılar. Bizim de bir bildiğimiz var ki el salladık. Onlara mukabele ettik.

Uyudular, uyandılar. Oturarak uyumasını öğrendiler. Bir yanımızla onlardan daima uzak kalacağız, efendimiz. Bilinmez, Olric, bilinmez. Yarın güneşin nasıl doğacağını, bizi

uykudan ne zaman uyandıracağını, geleceğin bizim için neler hazırladığını, kompartımana birdenbire nasıl bir insanın gireceğini, çantasında ne çeşit yolluklar bulunduğunu ve daha birçok şeyi bilemiyoruz. İnsanların içinden neler geçtiğiniyse hiç bilmiyoruz. Karşımızda bağdaş kurup oturmuş yaşlı köylü bizim içimizden geçenleri bilebilir mi? Onun için uzak kalıyoruz, efendimiz. Olamaz Olric; niçin olmadığını bulacağız. Seslerin nerelerden geldiğini karanlıkta da sezeceğiz: duyularımız gelişecek.

İstasyonlarda trenle birlikte durdular. Perona inip biraz hava aldılar. Büfelerden sigara ve yiyecek aldılar. Sabaha karşı uyanıp, elektriksiz köy istasyonlarında marşandizlerin gelmesini beklerken ağustosböceklerinin seslerini dinlediler. Lokomotifin su alışını seyrettiler. Açılır-kapanır kompartıman masasında yolcularla yemeklerini bölüştüler. Hikâyeler dinlediler, hikâyeler anlattılar. Bazı istasyonlarda bavullarını toplayıp trenden indiler; başka bir doğrultuya giden bir trene bindiler.

Bir keresinde kompartımana uzun bıyıklı bir genç adam girdi. Onunla arkadaş oldular. Gazeteciymiş. Röportaj yapmaya Şarka gidiyormuş. Yeşil gözlü gazeteciyle uzun uzun konuştular. Turgut ona, yeni saydığı birtakım düşüncelerinden bahsetti. İzlenimlerini anlattı. Turgut'un şehrinden izler taşıyordu bu genç gazeteci. Taze bilgilerle ve kendine güvenle doluydu. Beyaz dişlerini göstererek gülerken umutla ve kesinlikle ifade ediyordu düşüncelerini. Onu yenmek zordu. Turgut'un, bu kadar açık gerçekleri görememesine şaşıyordu. Tozlu ve köhne anlayışlara, canla başla saldırıyordu. Turgut, bütün içinden geçenleri genç gazeteciye vermek istedi. Ne yazık: inandırma gücünü bulamıyordu kendinde. Sözlerinin yarısında konuşmaktan vazgeçiyordu. Kimseyi değiştirmek istemiyordu. Bunun gerekli olduğuna inanamıyordu artık. Bu nedenle, genç gazetecinin sözlerine

kanmış göründü. Onun, sevinçle, düşüncelerini kabul ettirmesine göz yumdu. Daha çok genç, Olric. Duygu ve düşüncelerinin etkisini görmeye ihtiyacı var. Ona yardım etmeliyiz. Onu kırmamalıyız. Birkaç saat içinde bir insanın düşüncelerini değiştirebildiğini görmek ona gurur verecektir: kendi düşüncelerini değerlendirmesini kolaylaştıracaktır. Bizi de daha çok sevecektir. Kendisini ispat etmesine fırsat verelim. Ya büyüyünce uslanmaz bir eleştirmeci olursa, efendimiz? Buna engel olmaya zaten gücümüz yetmez, Olric. Onu biz bozmayalım. Bırakalım anlatsın, döksün içindekileri. Ona, ayıklama imkânı verelim. Birçok gerçeği kabul ettiğimiz gibi, onun gerçeğini de kabul edelim. Heyecanlarının körleşmesine yol açmayalım. Bizim gibi sabaha kadar düşünecek değil ya; birazdan uykuya dalar.

Onu uyurken seyrettiler. Düşünceleri, kimseyi rahatsız etmesin diye koridora çıktılar. Turgut sigara içti ve koridor ışığının aydınlattığı kadar dışarıya baktı.

Gazetecinin adresini aldılar: ona yazmaya söz verdiler. Birkaç güne kadar taşınacakları için ona adreslerini veremediler. Onu da bir peronda bıraktılar el sallayarak.

Trendeki yaşayışın görgü kurallarına alıştırdılar kendilerini. Kompartımana yeni gelenlerin bavullarını yerleştirmelerine yardım ettiler, tuvaletin kapısı önünde sabırla beklemesini öğrendiler, kompartımanda herkesle birlikte uyumaya çalıştılar. Turgut, yıllardır özlediği uzun yolculuğun tadını çıkarıyordu. Bu yaşayışa kendini o kadar kaptırmıştı ki gece uyumayan çocukların ağlamasına bile aldırmıyordu. İleride sizi bekleyen bir istasyon daima vardı ve bacaklarınızın uyuşmasını gidermek her zaman mümkündü peronda dolaşarak.

İyi ve kötü trenlerde yolculuk ettiler. Bir trende, istasyonda durdukları zaman ışıklar sönüyordu. Bazen saatlerce

karşı yönden gelen treni bekliyorlardı karanlıkta. Bazısının da kompartıman kapıları kilitlenmiyordu. Aynı zamanda yavaş giden bu trenlere yolda hırsızlar atlayarak yolcuların eşyasını çalıyorlarmış. Her şeye razı oluyorlardı. Genç gazeteciye adresleri olmadığını söylemeye utanmışlardı. Oysa, treni adres olarak gösterebilirlerdi. Nasıl düşünememişlerdi bunu? Fakat, hangi treni gösterecektik, efendimiz? Her trenden inerken kondüktöre haber bırakabilirdik, Olric. İnsan bir evden taşınırken nasıl eski evine yeni adresini bırakırsa, öyle yapabilirdik. Çocuk gibi oldunuz, efendimiz. Evet, çocuklaşıyorum Olric: trencilik oynuyorum. Bütün oyunları nasıl oynamışsam bunu da öyle oynayabilirim Olric: istediğim gibi. Trenin dışında, duran dünyaya aldırmıyorum artık. Gazeteciyi bile dışımızda, geride bıraktık. Onunla inmeyi düşündüm bir an için. Onunla yeniden düşünmeye başlamayı istedim. Yeni bir düzenin içine girmekten korktum, Olric. Belki de -dediğin gibi- biz artık bir yanımızla onlardan uzaktayız. Bunu, onlara hiçbir zaman belli etmeyeceğiz. Yolumuza çıkan herkese saygı göstereceğim. Bırakalım bunları artık, Olric. Tren yavaşladı: bir istasyona yaklaşıyoruz. Aşağı inip bacaklarımızı dinlendirelim biraz.

Trenden indiler, perondaki insanların arasına karıştılar. Yolcular, Turgut Özben'den ve onun aklından çıkmayan Selim Işık'tan habersiz, trene binmenin telaşı içinde koşuşuyorlardı. İstasyon binasının önünde duran hareket memuru, kimseye bakmadan dalgın dalgın yürüyen ve kendi kendine mırıldanan bu adama dikkatle baktı. Sonra, karşı yönden bir tren geldi: istasyona girdi. Yolcular ve Turgut, trenin arkasında kayboldular.

TURGUT ÖZBEN'İN MEKTUBU

Bu notların yayımlanacağını sanmıyorum. Bildiğiniz gibi, bu eseri birçok derlemelerin sonunda meydana getirdim. Kitabı bastırmayı başarırsanız, esere koymaya cesaret edemediğim bir bölümü, belki ayrıca sonuna eklemeyi uygun bulursunuz.

İlk bakışta dağınık görünen notların arasına, bütünlüğünü -bence bir bütünlüğü var elbette bu notların- bozması endişesiyle bir türlü yerleştiremediğim bu kısa bölümü son kısma eklerseniz, o zaman isteyen okur, isteyen de, kitap bittiği için, yüzüne bile bakmaz. Birçokları, kitabın başında ve sonunda yazılanları sevmediği için, onları da bir yükten kurtarmış olursunuz. Ben de eskiden böyle bölümleri okumazdım. Şimdi -belki de Selim'in günlüğünün etkisiyle- kitapların bir satırını bile kaçırmıyorum.

Kitabın -ya da notların- anlattığı hikâye dışında, bir insan gibi ayrı bir macerası var bence. Selim olmasaydı, belki bu macerayı hiç bilmeyecektim. Kitapların özüne düşkün

olanlar için -bütün meselelerin özüne düşkündür bu insanlar- elbette önemi yok bu küçük ayrıntıların. Kitabın baskısı nasılmış, kâğıdı ne biçim kokuyormuş, kaç tane önsöz yazılmış gibi ayrıntılardan hoşlanmak bir düşüklüktür, kabul ediyorum; ne var ki bunun gibi küçük ayrıntılar olmasaydı Selim olmazdı. (Ben zaten olmazdım: belki böyle küçük ayrıntılarla olurum diye ümit ediyorum.) Olmasın, diyorsunuz. Sizinle bütünüyle aynı düşüncedeyim; fakat aynı duyguda olduğumu söyleyemem.

Eskiden deliliğin şeytanlarla ilgili bir hastalık olduğunu sanıyorlarmış. İsa da bir delinin bedenindeki şeytanları domuzlara göndererek bir mucize göstermiş. Bugün de içimizdeki şeytanlardan söz ediyoruz. Ortaçağlarda delileri bir gemiye bindirir, liman liman dolaştırırlarmış. Şimdi başka türlü davranıyorlar. Bir gün, belki biz de başka bir anlayışla ele alınırız, başka bir gözle inceleniriz. Biz derken gene bir çekingenlik kaplıyor içimi. Selim beni, günlüğündeki ansiklopedide "Süleyman Kargı"yla Hüseyin Bezenel arasında bir yere sıkıştırsaydı mesele kalmayacaktı. Yapmadı, yapamazdı. Nasıl bahsedecekti benden?

Turgut Özben, diyecekti: evli, iki çocuğu var. İşi gücü yerinde. Ben öldükten sonra bir araba aldı. Bir de kat almaya hazırlanıyor. Bugünkü durumunun da bir özenti olarak nitelendirilmesi mümkün.

Turgut Özben, işsiz güçsüz takımından, bazı anormal belirtiler gösteriyor. Kendi kendine konuşuyor. İsa'nın tavsiyesine uyarak, cennete gidebilmek için elindeki varlığı bıraktı. Bir gün peygamberliğini bile ileri sürebilir. Kendini bir trene bindirdi; istasyon istasyon dolaşıp duruyor.

Olmazdı; beni kurtarabilecek bir çabada bulunamazdı. Hayatımı, kazanıp kaybetme esası üzerine kurmuştum. Beni böyle tanıyordu. Sonunda büyük çırpınışlardan sonra, Selim'le birlikte onların kazanacağı ve bunun dışında kalan

herkesin kaybedeceği saplantısına takıldım.

Orada öylece kaldım. Benim durumum da bir bakıma acıklı.

Bütünüyle unutulmaya kimsenin gücü yetmiyor. Bir duvarda iki satır yazı, bir albümde soluk bir resim, bir Selim'in ölümü bana hepsinden acı geliyor. Bir de, bütünüyle unutulmak gibi acıklı bir oyuna kimsenin yüreği dayanamıyor. Selim'e bile unutulmak ölümden acı geliyor. Selim'in ölümü bana hepsinden acı geliyor. Bir de, bütün bunları, Selim öldükten sonra düşünmek acı geliyor. Sonumu düşünmüyorum: baş tarafım acı geliyor. Değiştirememek acı geliyor. Selim'e, ben de varım Selim, ben de varım, diyememek acı geliyor. Beni de al Selim; ölümden, unutulmaktan öteye götür. Birlikte tutunamayalım. Ölmekle bana haksızlık ettin, birçok insana haksızlık ettin. Bütün bunları diyememek acı geliyor.

Sonra, kendi kendime konuşuyorum: Kışlık sarayımda, Olric'le konuşuyorum. İkimiz de üşümeye başladık. Sıcak ülkelerden kaçtık; soğuk ülkelerde üşüyoruz. Durmadan dudaklarımı oynattığım için, beni garip bakışlarla süzüyorlar. Beni neşelendir Olric, diyorum. Olric'se, deliler gemisinden söz ediyor bana. Onun da kararlılığı kalmadı. Garip hikâyeler anlatıyor. Dediğine göre, geçen gün kaldırımda yattığını gördüğümüz adam saralı değilmiş: Hazreti İsa'ymış. Bizi denemek için, öyle boylu boyunca yatıyormuş. Yumruklarını yalandan sıkmış; gözlerini, bizi aldatmak için yummuş. Ben bütün bunlarla başa çıkamam Olric, diyorum. İnsan her gün yüzlerce olayla karşılaşıyor. Bu sözlerim Olric'i neşelendiriyor. Demek sayıları gittikçe artıyor, diyerek gülmeye başlıyor. Sonunda kimse başa çıkamayacak. Her zengine bir İsa düşecek diye söylenip duruyor.

Ben daha onun kadar, akıl yolundan uzaklaşmadım. Peki Olric, diyorum: gemileri kim yürütecek, ekmeği kim pişirecek? Mazur görmek gerekiyor onu: Olric iyi yetişmedi, toplumsal kültür almadı. Bütün vaktini beni izlemekle geçirdi. Şimdi beni, eskisi gibi beğenmiyor. Sözlerinizi ve davranışlarınızı mantıki sonuçlarına götürüyorum, diyor. Bir yandan da pekâlâ, gerçeklere işine geldiği zaman sırtını çeviriyor. Kaldırımda yatan adam masalını onun uydurduğunu sanıyorum. Yoldan geçen insanları, eski tanıdıklarıma benzetiyor. Kendimi nereye atacağımı bilmiyorum.

Her zaman böyle değiliz. İlerisi için planlar kuruyoruz. Tutunamayanlar ansiklopedisine yeni bölümler yazmayı düşünüyoruz. Benim de girmem ihtimali kuvvetle belirdi. Olric öyle söylüyor. Ben de kendime göre hazırlıklar yapıyorum. Olric'in temasları bitince yeniden müracaat edeceğim. Elimde kuvvetli deliller var bu sefer. Bu sefer öyle kolay atlatamazlar. Olric bana cesaret veriyor. Bir celsede bitiririz bu sefer, diyor. Ben biraz kuruntuluyum. Herkesi tanıdığını söylüyor. Benim gitmem bile gerekmeyecekmiş belki. Öyle olursa sevinirim. Ben de yavaş yavaş kendi bölümümü yazıyorum; bazı küçük değişiklikler yapmama izin verileceğini söylüyor Olric. İyi olur; yoksa bir celsede verilecek kararın bir anlamı kalmazdı.

Sonra, Olric'le birlikte istediğimizi yapacağız. Romanlar yazacağız: bitip tükenmeyen romanlar. "Tutunamayanların Sonu", "Tutunamayanların Dönüşü" gibi. Tutunamayanların romanı biter mi?

Kabulümü rica ediyorum sayın yargıçlar. Hüsnü Beyin oğlu ve mühendislikten emekli Turgut Özben'in kabulünü rica ediyorum. Yetersizliğimin kabulünü rica ediyorum. Beni anlamanızı, bana aranızda yer vermenizi rica ediyorum. Geriye dönemeyeceğim bir yola çıkmış bulunuyorum. Bu

yoldaki araştırmalarımın değerlendirilmesini rica ediyorum. Aranızda ve huzurunuzda bulunmaktan kıvanç duyuyorum. Sizlerin de bana çok ihtiyacınız olduğunu sanıyorum. Bu seçkin kalabalık, sesini duyurmak için çoktandır bir temsilci beklemektedir. Bu göreve istekli bulunuyorum. Selim'in ölümüyle hissedilen boşluk gün geçtikçe büyümektedir. Dünya, yaşanılır bir yer olmaktan çıkmıştır...

Olric'e durmadan, baharı göreceğimizi söylüyorum. Sarayın soğuk duvarları arasında geçirdiğimiz günler sona erecek. Bu günlerin sonu gelecek: bunu hissediyorum Olric. Bütün gün durmadan hayatımı yazıyorum. Olayların doğru olanlarını hatırlıyorum artık. Yalan olayları yazmıyorum.

TURGUT ÖZBEN: Babası kral olduğu için, kral sarayında dünyaya geldi. Saray adamları ve özel öğretmenlerin etkisiyle, halktan ve onun meselelerinden uzak yetiştirildi. Sarayın çevresine dilenciler yaklaştırılmadığı için fakirliği bilmedi. Sarayda özel olarak ilkokulu bitirdikten sonra, halk çocuklarının gittiği -seçme halk çocukları demek istiyoruz- "Gürbüz Çocuklar Ortaokula"na gönderilerek, hayat şartlarını öğrenmesi için çaba harcandı. *Kaptan Grant'ın Çocukları* ve *İki Sene Mektep Tatili*'ni okuyarak, becerikli ve atılgan çocukların maceralarını öğrendi. Ahd-i Atik'i okuyarak göze göz, dişe diş ilkesini benimsedi. Resme kabiliyeti olduğu için Hollanda'ya gönderildi. Oradan İspanya'ya geçti ve *Don Kişot*'u okudu: Pardayanlar kadar beğenmedi. İspanya'da tanıştığı bir kadına tutuldu ve babasının gönderdiği bütün parayı bu kadınla yedi. Kadın, daha zengin ve yakışıklı bir adam için onu bırakınca durumu bir telgrafla saraya bildirdi ve eski öğretmenlerinden akıl sordu. İnandırıcı bir cevap alamaması üzerine Kuzey Ülkelerine çıktı. (Haritalarda Kuzey Ülkeleri yukarıda gösterildiği için, bu ülkelerin yokuş yukarı olduğunu sanıyordu.) Burada Olric'le ta-

nıştı ve mahalli saray tarafından yeni bir asalet unvanı verilerek Güney'e gönderildi. Burada teknik üniversite giriş imtihanlarına katıldı ve zorlukla kazanarak öğrenime başladı. Öğretmenlerin ilgisini çekmeyi başaramadı ve üç dersten ikmale kaldı. Saray öğretmenlerinden Makvayel'in öğretmiş olduğu bazı metotları uygulayarak çalışkan öğrencilerle ilişkiler kurdu ve sınıfı geçmeyi başardı.

Bir mayıs günü, arkadaşı Selim Işık'ın hayattan kendi arzusuyla ayrılması üzerine onun yerine geçti. Bir asilzadenin, halktan birinin yerini doldurması, saray çevrelerinde endişe yarattı. Kral, tayini onaylamadı. Saraylılara kötü örnek olacağından korkularak Turgut'a baskı yapıldı. Beşiktaş'taki meyhanenin bir fesat yuvası olduğu tespit edildi ve meyhane basıldı. Baskında ele geçen tehlikeli ve uzun şarkılar müsadere edildi.

Bununla birlikte, şarkılar elden ele dolaştı. Var olan sınıflara ek olarak şarkılarda adı geçen yeni bir sınıfın ortaya çıkmasını önlemek için gerekli tedbirler alındı. Ekmekle bile tatmin edilebileceği şüpheli olan bu yeni sınıfın, polis tedbirleriyle değil de bilimsel çalışmalarla ortadan kaldırılabileceğinin ileri sürülmesi üzerine kurulan komisyon, ilk olarak "Merhamet Bankası"nı kurdu. Hali vakti yerinde olan her vatandaşın en az iki kişiye acıması karar altına alındı. Bununla birlikte, anayasaya bir madde eklenerek, bu sınıfın önderliğini yapanlar kanun dışı ilan edildi. Bütün ülkede yaygın bir propagandaya başlandı. Yazarlar, çeşitli vesilelerle, bu sınıf mensuplarının, başarıya ulaşamamış olan edebiyat heveslileri tarafından tahrik edildiklerini belirttiler. Bunun üzerine Turgut Özben, bir yurt gezisine çıkarak bazı şehirlerde incelemelerde bulundu ve gittiği yerlerde sevgi gösterileriyle karşılandı. Polisin baskı tedbirleri fayda vermedi. Bazı polisler de bu harekete katıldılar. Merhamet Bankası'nın bir şubesinin camına taş atılması üzerine

geniş çapta tevkifler yapıldı. Turgut Özben, sınır dışı edileceği bir sırada, trenden trene atlayarak, izini kaybettirmeyi başardı. Saklandığı yerde, hareketin bilimsel esaslarını tespit eden bir eser hazırladı. Kitabın basılması yasaklandı. Okullara bir tamim gönderilerek, bazı kitapların kitaplıklardan çıkarılması istendi. Turgut Özben'in çeşitli yerlerde görüldüğünün ihbar edilmesi üzerine otellere, motellere, parklara, dağlara, tepelere, trenlere, istasyonlara baskınlar yapıldı. Bir sonuç alınamadı. Turgut'un birkaç yerde birden göründüğü söylentileri yayıldı. Birkaç yere birden baskın yapıldı, kimse yakalanamadı.

Bunun üzerine polis, bir barış saldırısı yaptı. Turgut'un teksir edilerek elden ele dolaşan kitabındaki bazı adların üzerinde duruldu. Hüseyin Bezenel'in bütün resimleri, bitpazarından toplanarak resim müzesine alındı. Resimlere ayrı bir salon tahsis edildi. Süleyman Kargı'ya şövalyelik ünvanı verildi. Ahmet Bahadır'ın, Ahmet Aykal Parkına bir heykeli dikildi. Hüsnü Ergeç ve Ahmet Celâl'in hikâyeleri ortaokul Türkçe kitaplarına örnek yazılar olarak alındı (Bakanlığın kararıyla). Bütün isimlerin bir anda tespitinin güçlüğü göz önünde tutularak bu konuda bir araştırma kurumu kuruldu ve kraliyet meclisinin olağanüstü bir toplantısında, bir oturumda kanunu çıkarıldı. Bu kurumun, bugün için adları bilinmeyenleri, kitaptaki esaslar dahilinde bulup çıkarmasına ve itibarlarını iade etmesine karar verildi. Yalnız, el altından Turgut'a haber gönderilerek durum normale avdet edinceye kadar, halkın tahriklere kapılmasını önlemek ve kamu düzenini sağlamak amacıyla onun ve Selim'in isimlerinden şimdilik bahsedilmemesi istendi.

Ahmet Çekingen Lisesinde yapılan bir törenle bütün bu kimselere fahri insanlık payesi verildi. Ölenlerin akrabaları, şeref diplomalarını merhumların yerine aldılar. Süleyman Kargı bir inşaatı kontrole gittiği için törende bulunamadı.

Profesör Ekrem Galip Aydıner, diplomaları, kendi eliyle dağıttı. Yaptığı konuşmada Turgut'un sözünü etmemekle birlikte, Hüsnü Özben'in, çok sevdiği bir öğrencisi olduğunu söyleyerek bu konudaki hatıralarını nakletti. Acı günlerin unutulmasını ve ülkenin kalkınması için elbirliğiyle çalışılmasını teklif etti. Ölenlerin hatıralarının kalplerde yaşayacağını belirtti. Törenden sonra, Nazmiye Erdoğdu Kız Enstitüsü öğrencilerinin müsameresi takdirle seyredildi. Toplantı, geç saatlere kadar birlik ve beraberlik havası içinde devam etti.

Tutunamayanlara
26 Temmuz 1970